Ψηφιοποιήθηκε από

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
126
Α. ΚΑΤΣΑΒΟΥΝΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

1938
ΘΕΟ
127

Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Σ[illegible] ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥΣ
ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ [illegible] ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕ [illegible] ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΣ

Ἐγκεκριμένη κατὰ τὸν νόμον 3138.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΔΕΚΑΤΗ ΤΟΥ 1938

319

ΕΝ [illegible]ΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ Ο[illegible] Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗ
52—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—52
1938

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἀριθ. { Πρωτ. 33418
Διεκπ. .....

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17/6/30

Πρὸς

τὸν κ. Ἰω. Ν. Σιδέρην, βιβλιεκδότην

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας ταυταρίθμου καὶ ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1930 πράξεως καταχωρηθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 65 τῆς 7ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (Τεῦχος Β') ἐνεκρίθη συμφώνως τῷ νόμῳ 3438 τὸ ὑφ' ὑμῶν ὑποβληθὲν πρὸς κρίσιν διδακτικὸν βιβλίον ***Χ. Θεοδωρίδου καὶ Α. Δαζάρου «Ἱστορία τῶν Νέων Χρόνων» (Ἑλληνικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ 6ης Γυμν.)*** διὰ πέντε σχολικὰ ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—31 ἕως τέλους τοῦ 1934—35, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτοῦ συνταχθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον
αὐθημερὸν
Ὁ Τμηματάρχης
Ν. ΚΑΜΠΕΡΗΣ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν συγγραφέων καὶ νὴν σφραγῖδα τοῦ ἐκδότου.

Παφαίρου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ἡ Γενικὴ Ἱστορία διαιρεῖται, καθὼς γνωρίζομεν, εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, τὴν ἀρχαίαν, τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νεωτέραν.

Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν δύο πρώτων περιόδων ἐμελετήσαμεν κυρίως τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἐθνική μας ἱστορία, ἰδίως ὅμως διότι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ προπάντων οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔχουν σημαντικωτάτην θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πρῶτοι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀνεπτύχθησαν διανοητικῶς, προήγαγον τὰς τέχνας εἰς μεγάλην τελειότητα, ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ γενικῶς ἐδημιούργησαν ἀξιοθαύμαστον πολιτισμόν.

Ἐμελετήσαμεν ἐπίσης τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν, διότι οἱ Ρωμαῖοι εἶναι ὁ δεύτερος μετὰ τοὺς Ἕλληνας ἀνεπτυγμένος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἐτελειοποίησε τὴν διοίκησιν καὶ τὴν νομοθεσίαν, ἦλθεν εἰς στενωτάτην σχέσιν πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνος καὶ ἀφῆκε βαθύτατα ἴχνη τῆς διαβάσεώς του εἰς τὸν βίον τῶν νεωτέρων λαῶν.

Ἡ ἱστορία τῶν νέων χρόνων διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν δύο πρώτων περιόδων. Κατὰ τοὺς νέους χρόνους τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν πρωτοπορίαν τῶν λαῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Προπορεύονται τώρα ἄλλα ἔθνη, τὰ ὁποῖα συνεχίζουν τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τῶν μεγάλων λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων. Τὰ ἔθνη αὐτὰ εἶναι πρῶτον οἱ Νεολατῖνοι (Ἰταλοί, Γάλλοι, Ἱσπανοί, Πορτογάλλοι κλπ.), ἔπειτα οἱ Γερμανοὶ (κυρίως Γερμανοί, Σκανδιναυοί, Ἀγγλοσάξονες), τέλος οἱ Σλαῦοι (Ρῶσσοι, Πολωνοί, Τσέχοι κλπ.), οἱ ὁποῖοι εἰσέρχονται ὀλίγον ἀργότερα εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἱστορίας. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἱστο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρία τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἶναι κυρίως ἱστορία τῶν λαῶν τούτων. Ἡ ἱστορική μας μόρφωσις θὰ εἶναι ἐλλιπής, ἂν δὲν μάθωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν τούτων.

ΟΙ ΜΕΣΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Περὶ τὸ τέλος τῶν μέσων χρόνων ἐνῶ ἡ Ἀνατολὴ διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Τούρκων ἐβυθίζετο εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν βαρβάρωσιν τῶν ἠθῶν, ἡ Δύσις ἀντιθέτως ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται καὶ νὰ προοδεύῃ. Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς συνέβησαν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην γεγονότα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοὺς μέσους εἰς τοὺς νέους χρόνους.

Οἱ μέσοι χρόνοι εἶναι ἡ παιδικὴ ἡλικία τῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Οἱ γερμανικοὶ λαοί, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν μεγάλην μετανάστευσιν (Δ' καὶ Ε' μ. Χ. αἰὼν) ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἦσαν καθυστερημένοι εἰς τὸν πολιτισμόν. Ὅταν δὲ διὰ τῆς συγχωνεύσεως αὐτῶν μετὰ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῶν ρωμαϊκῶν χωρῶν προῆλθον οἱ νέοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Γάλλοι, Ἱσπανοί, Ἰταλοί, Γερμανοὶ κλπ, εἰς τὴν Δύσιν ἐσώζοντο πολὺ ὀλίγα στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Αἱ τέχναι εἶχον καταστραφῆ, τὰ γράμματα εἶχον λησμονηθῆ καὶ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῶν Ρωμαίων εἶχε παραλύσει.

Οἱ νέοι λαοὶ δηλαδὴ δὲν κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὴν αὐστηρὰν συγκέντρωσιν τῆς ρωμαϊκῆς διοικήσεως. Ἐσχηματίσθησαν πολλὰ κράτη. Ἀλλὰ καὶ ἕκαστον ἐξ αὐτῶν διεσπάσθη εἰς πολλὰ μικρὰ κρατίδια, τῶν ὁποίων οἱ ἄρχοντες κατὰ τύπον μόνον ἦσαν ὑποτελεῖς εἰς τὸν βασιλέα. Ἐγεννήθη δηλαδὴ τὸ λεγόμενον φεουδαρχικὸν ἢ τιμαριωτικὸν πολίτευμα

Δεύτερον χαρακτηριστικὸν τῶν μέσων χρόνων εἶναι ἡ ἰδιάζουσα διαίρεσις τῶν κατοίκων εἰς κοινωνικὰς τάξεις. Ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν τιμαριωτῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πολεμιστῶν ἀποτελεῖ τὴν στρατιωτικὴν ἀριστοκρατίαν, τοὺς λεγομένους εὐγενεῖς. Ὁ ἀνώτερος κλῆρος, οἱ ἐπίσκοποι δηλαδὴ καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι μεγαλοκτηματίαι ὅπως οἱ εὐγενεῖς, ἀνήκουν εἰς ἰδιαιτέραν τάξιν. Εὐγενεῖς καὶ κλῆρος ἀποτελοῦν τὰς δύο ἀνωτέρας, τὰς προνομιούχους τάξεις, αἱ ὁποῖαι ἐξουσιάζουν ὅλην τὴν γῆν καὶ ἔχουν εἰς χεῖρας τὴν διοίκησιν. Τὸ ὑπόλοιπον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέρος τοῦ ἔθνους, ἡ μεγάλη πλειονότης αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν τρίτην τάξιν, ἡ ὁποία ἔχει ὑποχρεώσεις μόνον καὶ κανὲν δικαίωμα. Εἰς τὴν κατωτέραν αὐτὴν τάξιν, ἡ ὁποία οὐσιαστικῶς ὑπηρετεῖ τὴν μικρὰν μειοψηφίαν τῶν προνομιούχων, ἀνήκουν οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἀστοί. Οἱ χωρικοὶ δὲν ἔχουν ἰδιοκτησίαν, καλλιεργοῦν ὡς ἐπίμορτοι τὰς γαίας τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, εἶναι δουλοπάροικοι (serfs), ὅπως λέγουν, τῶν γαιοκτημόνων. Ἀστοὶ εἶναι οἱ ὀλίγοι καὶ πτωχοὶ τεχνῖται καὶ ἔμποροι τῶν μικρῶν τότε πόλεων. Ἡ τρίτη τάξις δὲν ἔχει πολιτικὰ δικαιώματα οὔτε λαμβάνει μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας

Σπουδαῖον ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τοῦ μεσαιωνικοῦ βίου εἶναι ἡ θρησκευτικότης. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ὑπῆρξε σημαντικὸς παράγων ἀναπτύξεως καὶ ἡμερώσεως εἰς τὴν Δύσιν Ἡ ἐκκλησία ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀγάπης εἰς τοὺς τραχεῖς πολεμιστάς, αὐτὴ εἶχε διασώσει τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Ὁ κλῆρος ἔδωσε τὸ ὑπόδειγμα τῆς καλῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς (γεωργία, δενδροκομία κλπ.), ἐκαλλιέργησε τὰ γράμματα, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς τέχνας. Εἰς πολλὰ ὅμως ἡ ἐκκλησία περιώριζε τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνθρώπου. ὥριζε τί πρέπει νὰ πρεσβεύῃ καὶ νὰ πράττῃ. Ὁ κλῆρος εἶχεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν του τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου. Ὁ πάπας, οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ κοσμικοὶ ἡγεμόνες εἶχον λάβει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἦσαν ἐλέῳ Θεοῦ ἄρχοντες, ὑπόλογοι μόνον ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Τὸ πολίτευμα τῶν μέσων χρόνων ἦτο, ὅπως λέγουν, θεοκρατικόν.

Ὁ μεσαιωνικὸς ἄνθρωπος ἐδεσμεύετο καὶ ἀπὸ ἄλλους περιορισμούς. Δὲν ἦτο ἄτομον, δὲν ἦτο προσωπικότης, ἀλλὰ ὁμάς. Ἡ νομικὴ θέσις του ὡρίζετο ἀπὸ τὴν ἐξάρτησίν του ἀπὸ μίαν ὁμάδα, ἀπὸ τὴν κοινωνικήν του τάξιν, ἀπὸ τὸν συνεταιρισμὸν ἢ τὴν συντεχνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε. Τοὺς περισσοτέρους περιορισμούς, ἐννοεῖται, εἶχεν ὁ ἄνθρωπος τῆς τρίτης τάξεως. Ἀπὸ τὴν γέννησίν του ἀνῆκεν εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ ἐξέλθῃ. Ὡς ἐργαζόμενος ἔπρεπε νὰ ἀνήκει εἰς ἐμπορικόν τινα σύνδεσμον ἢ εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς ἀγορᾶς. Τὰ ἐπαγγέλματα δηλαδὴ ἀπετέλουν ἀποκλειστικὰς συντεχνίας. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ κανεὶς σιδηρουργός, κουρεὺς ἢ παντοπώλης, ἂν δὲν εἶχεν ὑπηρετήσει προηγουμένως ὡς μα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θητευόμενος καὶ δὲν εἶχε διέλθει τὰς βαθμίδος τοῦ ἐπαγγέλματος.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ μεσαιωνικὸς βίος εἶναι βαρὺς καὶ βραδυκίνητος. Ἀλλ' οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως εἶχον νεαρὸν αἷμα καὶ ἀνῆκον εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς φυλάς, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐξυψωθοῦν διανοητικῶς καὶ νὰ δημιουργήσουν ἀνώτερον πολιτισμόν. Μετὰ μακρὰν προπαρασκευὴν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἀρχίζουν νὰ κινοῦνται καὶ νὰ ἀναπτύσσωνται δραστηρίως. Ἡ κίνησις αὕτη παρουσιάζεται ζωηροτέρα τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα.

Η ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Τὴν ταχεῖαν πρόοδον τῆς Δύσεως τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα ὠνόμασαν Ἀναγέννησιν. Πρώτη καὶ σημαντικωτέρα ἀναγέννησις εἶναι ἡ οἰκονομική. Οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως, ἰδίως οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀνακαλύπτουν ἐκεῖθεν τοῦ ὠκεανοῦ ὁλόκληρον νέον κόσμον. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνακαλύψεων ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἐπλούτησεν, ἤρχισε νὰ προοδεύῃ πνευματικῶς καὶ νὰ ζητῇ περισσοτέραν ἐλευθερίαν καὶ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ἀφ' ἑτέρου οἱ βασιλεῖς πλουτήσαντες ἀπὸ τὴν τακτικὴν φορολογίαν τῆς ἀστικῆς τάξεως καταρτίζουν στρατὸν καὶ ἐξαναγκάζουν εἰς ὑποταγὴν τοὺς τιμαριούχους ἄρχοντας. Τοιουτοτρόπως ἐνισχύεται ἡ κεντρικὴ ἐξουσία καὶ ἀρχίζει νὰ καταλύεται ἡ φεουδαρχία. Συγχρόνως ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις βοηθεῖ τὴν πρόοδον τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, δηλ. τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν. Τέλος ζωηρὰ θρησκευτικὴ ζύμωσις δημιουργεῖ μεταρρυθμιστικὴν κίνησιν, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ διάσπασις τῆς θρησκευτικῆς ἑνότητος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Τὰ χαρακτηριστικὰ λοιπὸν γεγονότα τῆς ἀρχῆς τῶν νέων χρόνων εἶναι :

α) Ἀναγέννησις οἰκονομικὴ ἢ ἀνακάλυψις νέων χωρῶν.
β) » πολιτικὴ ἢ ἐνίσχυσις τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας.
γ) » πνευματικὴ ἢ ἀνάπτυξις γραμμάτων καὶ τεχνῶν.
δ) » θρησκευτικὴ ἢ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ὡς τέλος τῶν μέσων χρόνων καὶ ἀρχὴν τῶν νέων θέτουν οἱ Εὐρωπαῖοι τὸ 1492, τὸ ἔτος δηλαδὴ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρικῆς, καὶ διαιροῦν τὴν νεωτέραν ἱστορίαν εἰς τρεῖς περιόδους :

1) Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τέλους τῶν θρησκευτικῶν πολέμων, τουτέστι μέχρι τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης (1492—1648).

2) Ἀπὸ τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1648—1789) καὶ

3) Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι σήμερον.

Ἀντιθέτως διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος οἱ νέοι χρόνοι εἶναι χρόνοι καταπτώσεως καὶ θλιβερῶν περιπετειῶν, συγχρόνως ὅμως καὶ ἰσχυρᾶς προσπαθείας πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους σημαντικὸς σταθμὸς εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δηλαδὴ τὸ ἔτος 1453. Λαμβάνοντες ὡς ὅριον τὸ ἔτος τοῦτο διαιροῦμεν τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἱστορίαν εἰς δύο μεγάλας περιόδους :

1) Ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἤτοι τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας (1453—1821) καὶ

2) Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι σήμερον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

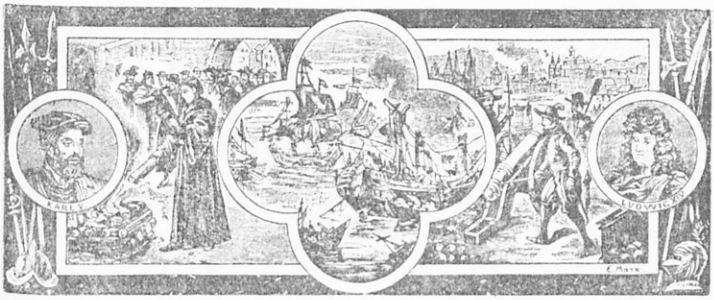

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ (1492 - 1648)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων ἐπλατύνθησαν τὰ ὅρια τοῦ γνωστοῦ κόσμου διὰ τῶν μεγάλων θαλασσοπορι̃ων, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσαν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ.

Τοιουτοτρόπως ἀνεκαλύφθη μία νέα μεγάλη ἤπειρος, ἡ Ἀμερική, καὶ ἡ θαλασσία ὁδὸς πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνακαλύψεων τούτων ἦτο ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ γενικῶς ἡ αὔξησις τοῦ πλούτου τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

Συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς ἀναγεννήσεως ἦτο ἡ πολιτική. Οἱ βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης πλουτήσαντες ἐκ τῆς τακτικῆς φορολογίας τῆς εὐπορούσης ἀστικῆς τάξεως ὠργάνωσαν μόνιμον πεζικὸν στρατον καὶ πυροβολικὸν καὶ ἐξηνάγκασαν εἰς ὑποταγὴν τοὺς τιμαριωτικοὺς ἄρχοντας.

ΝΑΥΤΙΚΗ ΠΥΞΙΣ

Τὴν πρόοδον τῶν δυτικῶν λαῶν ἐβοήθησαν πολὺ σημαντικαὶ ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων, ἡ ναυτικὴ πυξίς, ἡ πυρῖτις, ἡ τυπογραφία κ. ἄ.

Λέγεται ὅτι πολλοὺς αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ οἱ Σῖναι ἐγνώριζον τὴν ἰδιότητα τῆς μαγνητικῆς βελόνης νὰ στρέφεται πρὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βορρᾶν καὶ οἱ εὐρωπαῖοι εἶχον ἀκούσει κατὰ τὰς σταυροφορίας περὶ τῆς μαγνητικῆς βελόνης, ἀλλὰ μόλις κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ἐτελειοποίησαν τὴν χρῆσιν της. Τότε κατεσκευάσθη ἡ ναυτικὴ πυξὶς (bussola), ἡ ὁποία προήγαγεν ἐξαιρετικῶς τὴν ναυτιλίαν, διότι ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ναυτικοὺς νὰ πλέουν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἐνῶ μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων δὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰς ἀκτάς.

ΟΡΜΗ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΥΣ ΧΩΡΑΣ

Τὰ ὅρια τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἦσαν τολὺ στενά, διότι οἱ μεγάλοι ἱστορικοὶ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἔζησαν καὶ ἔδρασαν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς περὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐπλάνυνε τὰ ὅρια τοῦ ἀρχαίου κόσμου διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας, ἀλλ' ὁ σύνδεσμος, τὸν ὁποῖον ἐπεχείρησε νὰ δημιουργήσῃ μεταξὺ Ἰνδιῶν καὶ Εὐρώπης, διεκόπη ἤδη ἐπὶ τῶν Ρωμαίων. Βραδύτερον κέντρον τοῦ ἀνατολικοῦ ἐμπορίου ἔγινεν ἡ Κωνσταντινούπολις, ὅπου τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν ἔφθανον διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Τραπεζοῦντος. Ἀλλ' ὅταν οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Μ. Ἀσίαν, διεκόπη καὶ ἡ ὁδὸς αὕτη.

Ἀπὸ τότε τὸ ἐμπόριον τῶν Ἰνδιῶν διεξήγετο διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἄραβες ἔμποροι μετεκόμιζον διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἀπ' ἐκεῖ παρελάμβανον αὐτὰ τὰ πλοῖα τῆς Βενετίας καὶ ἄλλων ἰταλικῶν πόλεων, τὰ μετέφερον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὰ ἐπώλουν ἐκεῖ εἰς ὑπερόγκους τιμάς. Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἦσαν περιζήτητα εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν, ἰδίως τὰ μπαχαρικὰ λεγόμενα, πιπέρι, γαρύφαλλον, μοσχοκάρυον, κανέλλα κλπ. Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἤρχοντο ἐπίσης οἱ πολύτιμοι λίθοι, ὁ ἐλεφαντόδους, ὁ ἔβενος, τὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα. Αἱ ἰταλικαὶ πόλεις ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν ἐμπόριον καὶ ἐκίνησαν τὸν φθόνον ἄλλων ἐμπορικῶν πόλεων.

Πολλοὶ λοιπὸν ἐσκέφθησαν νὰ εὕρουν ἄλλην ὁδόν, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὴν πλουτοφόρον χώραν. Ἡ δίψα τοῦ κέρδους κυρίως ὤθησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀναζήτησιν νέων χωρῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

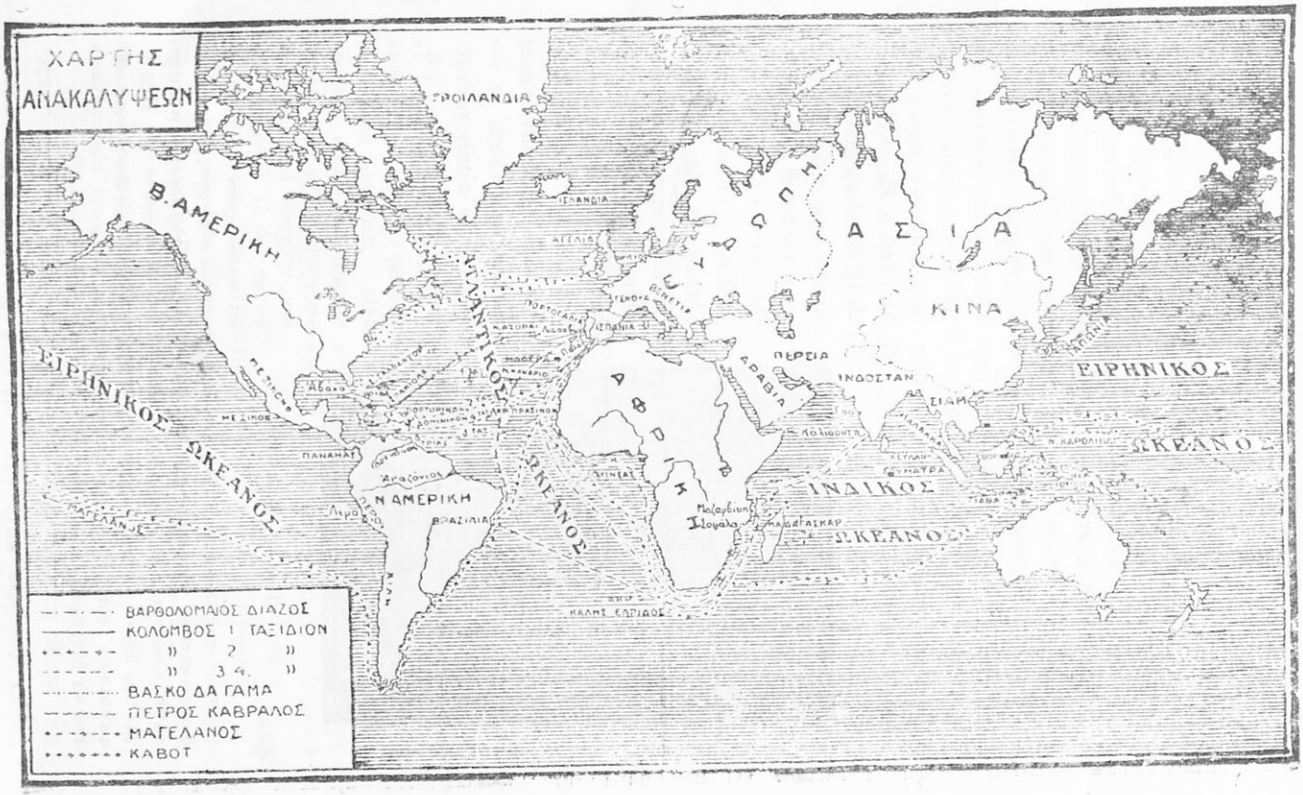

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πρῶτοι οἱ Πορτογάλλοι ἐπεχείρησαν νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ἰνδίας περιπλέοντες τὴν Ἀφρικήν. Ἤδη κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα εἶχον ἀνακαλύψει τὴν Μαδέραν, τὰς Ἀζόρας καὶ τὰς Καναρίους νήσους. Τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἔνθερμος ὑποστηρικτὴς τῶν θαλασσίων ἐπιχειρήσεων ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας πρίγκιψ ***Ἐρρίκος*** ὁ ἐπικληθεὶς θαλασσοπόρος. Οἱ ἀπεσταλμένοι του ἀνεκάλυψαν τὸ Πράσινον ἀκρωτήριον καὶ τὰ παπάλια τῆς Σενεγάλης. Τὸ δὲ 1486 ὁ ***Βαρθολομαῖος Διάζ*** (Bartholomens Diaz) ἀνεκάλυψε τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος.

Ὁ Κολόμβος

Ἐνῶ οἱ Πορτογάλλοι ἐζήτουν τὴν ὁδὸν τῶν Ἰνδιῶν πλέοντες πρὸς ἀνατολάς, ἄλλοι ἐσκέφθησαν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ἰνδίας πλέοντες πρὸς δυσμάς. Ὁ ***Χριστόφορος Κολόμβος*** ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν πλοῦν τοῦτον.

Ὁ Κολόμβος ἐγεννήθη ἐν Γενούῃ τῆς Ἰταλίας περὶ τὸ 1446. Ἦτο υἱὸς πτωχοῦ ὑφαντοῦ καὶ ἔλαβε μικρὰν μόρφωσιν. Ἀπὸ τὴν πρώτην του νεότητα ἐκλόνισαν τὴν ψυχήν του αἱ διηγήσεις περὶ θαλασσοποριῶν καὶ περὶ ἀγνώστων καὶ περιέργων χωρῶν. Ἰδιοσυγκρασία περίεργος, συνεδύαζε διορατικότητα ἐπιστημονικὴν καὶ φαντασίαν εὐέξαπτον καὶ μυστικοπαθῆ εὐπιστίαν. Ὁ Κολόμβος διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Πορτογαλλίᾳ, ὅπου αἱ διηγήσεις τῶν ναυτικῶν ἐξῆψαν περισσότερον τὴν φαντασίαν του. Ἡ πορτογαλλικὴ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὴν πρότασίν του νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξερευνητικὸν πλοῦν πρὸς δυσμάς.

Ὁ Κολόμβος κατέφυγεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Φερδινάνδον καὶ Ἰσαβέλλαν, οἱ ὁποῖοι τότε εἶχον κυριεύσει τὴν Γρενάδαν, εἶχον ἐκδιώξει τοὺς Ἄραβας ἐκ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἦσαν διατεθειμένοι διὰ μεγάλας ἐξωτερικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐνέκριναν τὸ τολμηρὸν σχέδιον τοῦ Κολόμβου καὶ τοῦ ἔδωσαν τὰ ἀπαιτούμενα πλοῖα καὶ τὰ ἄλλα μέσα. Τὴν 3 Αὐγούστου 1492 ὁ Κολόμβος ἀπέπλευσε μετὰ τριῶν πλοίων **1492** ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Πάλου καὶ τὴν 1 Ὀκτωβρίου προσήγγισεν εἰς μίαν ἐκ τῶν νήσων τοῦ Βαχαμικοῦ πελάγους, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἅγιον Σωτῆρα (San Salvador), καὶ ἀμέσως κατόπιν ἀνεκάλυψε τὴν Κούβαν Ἡ ἀνακάλυψις ἔκαμε καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας διώρισε τὸν Κολόμβον ναύαρχον καὶ ἀντιβασιλέα τῶν ἀνακαλυφθεισῶν χωρῶν καὶ ὁ περίφημος θαλασσοπόρος ἔκαμε τρία ἀκόμη ταξίδια. Προσήγγισε τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ ἀνεκάλυψε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρενόκου ποταμοῦ καὶ τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀμερικήν.

Ὁ Κολόμβος ἐδοκίμασε πολλὰς πικρίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων. Ἀπώλεσε τέλος τὴν εὔνοιαν τῶν βασιλέων, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ ἀπέθανεν ἐγκαταλελειμμένος το 1506 Μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του ἐπίστευεν ὅτι ἀνεκάλυψε τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῶν Ἰνδιῶν. Διὰ τοῦτο τὰς νήσους, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψεν, ὠνόμασε Δυτικὰς Ἰνδίας καὶ τοὺς κατοίκους Ἰνδούς. Ἡ νέα ἤπειρος ἔλαβεν ἀργότερα τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν φλωρεντῖνον Ἀ μ έ ρ ι κ ο ν Β ε σ π ο ύ κ ι (Americo Vespucci), ὁ ὁποῖος εἶχε δημοσιεύσει περιγραφὴν τῶν νέων χωρῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Πορτογάλλοι ἐξηκολούθησαν τὰς προσπαθείας διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ἰνδίας. Τὸ 1498 ὁ διάσημος θαλασσοπόρος ***Βάσκο δὰ Γάμα*** (Vasco da Gama) περιέπλευσε τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ λαβὼν ἄραβας **1498** ὁδηγοὺς ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς ἔφθασεν εἰς τὴν Καλκούταν, κεντρικὸν λιμένα τῶν Ἰνδιῶν, ὅθεν οἱ Ἄραβες ἐλάμβανον τὰ ἐμπορεύματα.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ

Τὰς ἀνακαλύψεις ἐπηκολούθησε ζωηροτάτη κίνησις πρὸς ἐξερεύνησιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν νέων χωρῶν. Μετὰ ἐπι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μόνους πολέμους πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς οἱ Πορτογάλλοι κατώρθωσαν νὰ ἱδρύσουν ἀποικιακὸν κράτος, τὸ ὁποῖον περιέλαβε πολλοὺς ἐμπορικοὺς σταθμοὺς καὶ φρούρια εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς ἰνδικῆς χερσονήσου, ἐπὶ τῆς Κεϋλάνης, τῆς Μαλάκκας κλπ. Βραδύτερον κατέλαβον τμήματα τῆς δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ἐπίσης Πορτογάλλοι ναυτικοὶ παρασυρθέντες ἀπὸ τὰ ρεύματα εἰς τὰ παράλια τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἀνεκάλυψαν τυχαίως τὴν Βραζιλίαν, ἡ ὁποία ἔγινε πορτογαλλικὴ κτῆσις (1500). Οἱ Πορτογάλλοι ἐξέτειναν τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις των εἰς τὴν Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν, ἐπεχείρησαν νὰ διαδώσουν τὸν χριστιανισμὸν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀσίαν καὶ εἶχον παροδικὰς ἐπιτυχίας.

Οἱ Ἱσπανοὶ ἀντιθέτως ἵδρυσαν ἐκτεταμένον ἀποικιακὸν κράτος εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Ἀμερικήν, ἀφοῦ κατέλαβον τὸ Μεξικὸν καὶ τὸ Περού. Καὶ εἰς τὰς δύο χώρας ἀνεκάλυψαν στοιχειώδη πολιτισμόν. Διέπραξαν ὅμως ἀπανθρώπους βιαιοπραγίας κατὰ τῶν ἰθαγενῶν.

Μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὸ μέλλον τῆς νέας ἠπείρου ἔχει ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀκτῆς τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐγκατάστασις τῶν Ἄγγλων. Ἰταλοὶ ναυτικοί, οἱ ἀδελφοὶ ***Καβόττο*** (Cabotto), διατελοῦντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἐπεχείρησαν νὰ εὕρουν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας. Ἔπλευσαν πρὸς τὰ βορειοδυτικά, ἀλλ' ἐμποδισθέντες ἀπὸ τοὺς πάγους προσήγγισαν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Β. Ἀμερικῆς (1497).

Τέλος τὸ 1520-21 ὁ πορτογάλλος ***Μαγελάνος*** (Magelhaes), διατελῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Καρόλου Α', ἐξετέλεσε τὸν πρῶτον περίπλουν τῆς γῆς περιπλεύσας τὴν παραλίαν τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ διελθὼν διὰ τοῦ πορθμοῦ, ὁ ὁποῖος φέρει τὸ ὄνομά του.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

Διὰ τῶν ἀνακαλύψεων ἐπλατύνθη ὁ διανοητικὸς ὁρίζων τοῦ ἀνθρώπου, αἱ περὶ τῆς γῆς γνώσεις ἀνεστατώθησαν, ἡ γεωγραφία, ἡ ἀστρονομία καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ἐπλουτίσθησαν σημαντικῶς. Τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν, τὰ μεταλλεῖα τῆς Ἀμερικῆς ἔδωσαν τόσην ἀφθο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νίαν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ὥστε ἡ ἀξία τοῦ χρήματος κατέπεσε σημαντικῶς, καὶ ἀντιθέτως ἐπῆλθεν ὑπερτίμησις τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ἐν γένει τοῦ βίου.

Σημαντικώτατον ἀποτέλεσμα τῶν ἀνακαλύψεων ἦτο ὅτι ἡ Μεσόγειος, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς μέσους χρόνους ἦτο ἡ ἑστία τοῦ ἐμπορίου, ἔπαυσε νὰ εἶναι κεντρικὴ θάλασσα. Τὸ ἐμπόριον, ὁ πλοῦτος καὶ ὁ πολιτισμὸς μετετοπίσθησαν εἰς τὰς ἀκτὸς τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, οἱ κατοικοῦντες τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ, Πορτογάλλοι καὶ Ἱσπανοὶ κατ' ἀρχάς, βραδύτερον Ὁλλανδοί, Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι, ἐπλούτησαν καὶ ἐδημιούργησαν μεγάλα ἀποικιακὰ κράτη.

Ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἀμερικὴν εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἦσαν πολὺ ζωηρά. Οἱ Ἱσπανοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπωφεληθοῦν τὸν μεγάλον πλοῦτον τῶν νέων χωρῶν. Ἐξεμεταλλεύθησαν αὐτὰς κακῶς, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ πλουτήσουν ἀκόπως καὶ ταχέως. Ἐδείχθησαν ἀπάνθρωποι πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς μεταχειριζόμενοι αὐτοὺς ὡς κτήνη εἰς βαρείας ἐργασίας τρέφοντες αὐτοὺς κακῶς ἢ καὶ φονεύοντες πρὸς διασκέδασιν. Διὰ τοῦτο οἱ ἰθαγενεῖς ἢ ἐξηφανίσθησαν ἢ ἔφυγον εἰς τὰ δάση. Ἐπειδὴ ὅμως ἐχρειάζοντο ἐργατικὰς χεῖρας διὰ τὰς φυτευτικὰς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ἤρχισαν νὰ εἰσάγουν μαύρους ἀπὸ τὴν Ἀφρικήν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἰσχυρότεροι κατὰ τὸ σῶμα καὶ εἶχον μεγαλυτέραν ἀντοχήν. Ἡ σωματεμπορία ἔλαβε τότε μεγάλας διαστάσεις καὶ ἡ μαύρη φυλὴ μετηνάστευσεν ἀκουσίως εἰς τὴν Ἀμερικήν.

ΠΥΡΙΤΙΣ-ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Κατὰ τὸ τέλος τῶν μέσων χρόνων ἔγιναν δύο σημαντικοὶ νεωτερισμοὶ εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην, ἡ χρησιμοποίησις τῆς πυρίτιδος διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς καὶ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἱπποτικοῦ στρατοῦ διὰ πεζοῦ μισθοφορικοῦ.

Οἱ Σῖναι καὶ οἱ Ἄραβες ἐγνώριζον τὴν κατασκευὴν τῆς πυρίτιδος, ἀλλ' ἡ χρησιμοποίησις αὐτῆς διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς ἔγινεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ πολὺ ἀργότερα. Τὰ πρῶτα τηλεβόλα κατεσκευάσθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀδίως βαρέα διὰ τὴν πολιορκίαν ἢ ἄμυναν τῶν πόλεων. Ἀρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γότερα κατεσκεύασαν πυροβόλα τῆς χειρός, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἶδος μικρὰ τηλεβόλα, βαρέα καὶ δυσμετακίνητα, ὥστε ἐπὶ μακρὸν ἡ λόγχη παρέμεινε τὸ κυριαρχοῦν ὅπλον. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μόλις τὸ ἥμισυ τοῦ πεζικοῦ ἦτο ἐφωδιασμένον μὲ πυροβόλα (musquet).

Τὸ πυροβόλον ἀνεστάτωσε τὴν πολεμικὴν τέχνην, διότι τὰ σιδηρᾶ ἀμυντικὰ ὅπλα δὲν ὑπερήσπιζον πλέον τοὺς πελεμιστὰς καὶ περιέπεσαν βαθμηδὸν εἰς ἀχρηστίαν. Ἡ προσωπικὴ ἀνδρεία δὲν εἶχε πλέον πέρασιν, οἱ ἀγέρωχοι ἱπποτικοὶ πύργοι δὲν ἀντεῖχον εἰς τὴν δύναμιν τῶν τηλεβόλων. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τούτου ἦτο ἡ παρακμὴ τοῦ στρατοῦ τῶν εὐγενῶν, τοῦ ὁποίου ἡ κυρία δύναμις ἦτο τὸ ἱππικόν.

Η ΕΝΙΣΧΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πλούτου καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς πολεμικῆς τέχνης ἐπροκάλεσαν οὐσιώδη πολιτικὴν μεταβολὴν εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἡγεμόνες, οἱ ὁποῖοι διέθετον ἀφθονώτερα χρηματικὰ μέσα διὰ τῆς τακτικῆς φορολογίας, κατήρτισαν στρατὸν πεζικὸν ἀπὸ μισθοφόρους γεωργούς, ὁ ὁποῖος ἐφάνη ἰσχυρότερος τοῦ ἱππικοῦ. Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας πρῶτοι ἀπέκτησαν μόνιμον στρατὸν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, τὸ δὲ παράδειγμά των ἠκολούθησαν ἄλλοι ἡγεμόνες.

Διὰ τοῦ μονίμου στρατοῦ οἱ βασιλεῖς ἔγιναν ἰσχυροί, συνέτριψαν εὐκόλως τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίστασιν καὶ ἐπεβλήθησαν εἰς τοὺς φεουδάρχας. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦτο ἡ ἐνίσχυσις τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ κατάλυσις τῆς φεουδαρχίας. Οἱ βασιλεῖς ἐκυβέρνησαν τὰ κράτη αὐταρχικῶς χωρὶς περιορισμοὺς τῆς ἐξουσίας των. Οὕτω κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀ π ό λ υ τ ο ς μ ο ν α ρ χ ί α. Ἀλλ' ἡ ἀπολυταρχία τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἦτο τὸ ἰδανικὸν τῶν διανοουμένων, διότι ἔθετε τέρμα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν διάσπασιν τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ ἔθνους καὶ ἀπήλλαττε τὴν χώραν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μικρῶν τυραννίσκων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

Κατόπιν μακρᾶς προπαρασκευῆς κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἤρχισε ζωηρὰ πνευματικὴ κίνησις τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα εἰς πολλὰς χώρας τῆς Δ. Εὐρώπης, ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Οἱ ἄνθρωποι διψῶντες μάθησιν ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα. Ὅ,τι εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρώμην ἔγινεν ἀντικείμενον θερμῆς λατρείας. Οἱ συγγραφεῖς ἐμιμήθησαν τὸ ὕφος τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων, οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπται, οἱ ἀρχιτέκτονες, ἔλαβον ὡς πρότυπον τὰ ἀγάλματα καὶ τοὺς ναοὺς τῶν ἀρχαίων.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀρχαίων ὑπῆρξεν εὐεργετική. Πολλαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης, ἰδίως ἡ Ἰταλία, ἀνέδειξαν μεγάλους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνας.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

Τὴν διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων διηυκόλυνεν ἡ ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας. Δι' αὐτῆς τὸ βιβλίον ἔπαυσε νὰ εἶναι κτῆμα τῶν πλουσίων καὶ ἀπέβη προσιτὸν εἰς πλατύτερα στρώματα. Ἡ τυπογραφία ἀνεπτύχθη ἐκ τῆς ξυλογλυπτικῆς καὶ ξυλογραφίας. Ἀπὸ μακροῦ δηλαδὴ συνήθιζον νὰ σκαλίζουν ἐπὶ ξύλου φράσεις, εἰκόνας ἁγίων μετὰ ρητῶν καὶ ἄλλα ὅμοια καὶ νὰ ἀποτυποῦν αὐτὰ ἐπὶ πανίου ἢ χάρτου. Πρῶτος ὁ γερμανὸς Ἰωάννης ***Γούτεμβεργ*** (Gutenberg, 1397—1468) ἐν Μαγεντίᾳ (Mainz, Ρῆνος) ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ μεμονωμένα κινητὰ στοιχεῖα ἀπὸ μέταλλον. Συνεταιρισθεὶς μετὰ τοῦ χρυσοχόου Φοῦστ (Fust) ἐτελειοποίησε τὴν τέχνην αὐτὴν καὶ ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἔντυπον βιβλίον, τὴν Ἁγίαν Γραφὴν (Bibia latina vulgata). Ἡ στουδαιοτάτη αὕτη ἐφεύρεσις διεδόθη ταχέως εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, ὅπου ὁ Ἄλδος Μανούτιος (Aldus Manutius) ἐτύπωσεν ἀρχαίους συγγραφεῖς (editiones principes, ἐν Βενετίᾳ περὶ τὸ 1470).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων εἶχε προετοιμασθῆ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῶν μέσων χρόνων, διότι ἡ ἀστικὴ λεγομένη τάξις, δηλαδὴ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται, οἱ ὁποῖοι εἶχον πλουτήσει διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, δὲν ἠρκοῦντο πλέον εἰς τὴν ἁπλῆν θρησκευτικὴν μόρφωσιν. Ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν εἶχον δημιουργηθῆ μικραὶ καὶ ἀνθηραὶ πολιτεῖαι (Φλωρεντία, Γένουα, Μιλάνον, Ρώμη κτλ.), αἱ ὁποῖαι παρεῖχον ἔδαφος πρόσφορον εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν. Οἱ ἄνθρωποι παρετήρησαν τότε ὅτι εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων ἐκρύπτοντο θησαυροί. Κατ' ἀρχὰς ἐμελέτησαν τοὺς λατίνους συγγραφεῖς, διότι εἰς τὴν Δύσιν ἐγνώριζον καλῶς τὴν λατινικὴν ὡς γλῶσσαν τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἤρχισεν ἡ μετανάστευσις τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ δὲ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠνάγκασε πολλοὺς λογίους νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐδίδαξαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Συγχρόνως μετεκομίσθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ χειρόγραφα τῶν ἑλλήνων συγγραφέων. Οἱ λόγιοι τῆς Δύσεως παρετήρησαν ὅτι οἱ ἕλληνες συγγραφεῖς ἦσαν πολὺ ἀνώτεροι τῶν λατίνων καὶ ὅτι εἶχον χρησιμεύσει ὡς πρότυπα εἰς ἐκείνους.

Τότε ὁ βίος καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀρχαίων ἔγινε πρότυπον, ἀνέζησε τὸ ἰδανικὸν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος περὶ ἐλευθέρας καὶ ἁρμονικῆς ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δεξιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ μόρφωσις διὰ τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων ἐθεωρήθη ὡς ἡ μᾶλλον ἐμπρέπουσα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο αἱ σπουδαὶ ἐκεῖναι ὠνομάσθησαν ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαὶ (studia humanitatis), οἱ καταγινόμενοι εἰς αὐτὰς ἀνθρωπισταὶ (humanistae) καὶ ἡ διανοητικὴ αὐτὴ κίνησις ἀνθρωπισμὸς (humanismus). Φιλόμουσοι ἡγεμόνες καὶ κληρικοὶ ὑπεστήριξαν τὴν κίνησιν καὶ ἐπροστάτευσαν τοὺς λογίους, ὅπως π.χ. οἱ περίφημοι Μέδικκοι, ἄρχοντες τῆς Φλωρεντίας, καὶ οἱ πάπαι Λέων Ι' καὶ Ἰούλιος Β'.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ἡ ἀναγέννησις δὲν εἶναι εἶδος θαύματος, τὸ ὁποῖον ἀνεπήδησεν αἰφνιδίως ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ παρε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σκευάσθη βραδέως. Ἡ Εὐρώπη πρὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος εἶχεν ἀξιολόγους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνας, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν προδρόμους τῆς ἀναγεννήσεως. Ἡ λέξις ἀναγέννησις διὰ τοῦτο σημαίνει ἁπλῶς ἀκμή, μεγάλη ἀνάπτυξις.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους προδρόμους εἶναι ὁ διάσημος ποιητὴς τῆς Ἰταλίας ***Δάντης*** (Alighieri Dante, 1265-1321), ὁ συγγραφεὺς τῆς Θείας κωμῳδίας. Ὁ Δάντης κατεῖχε τὴν μεσαιωνικὴν σοφίαν καὶ ἐξιδανίκευσε τὰς μεσαιωνικὰς παραστάσεις τῆς κολάσεως, τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς καὶ τοῦ παραδείσου. Ἀλλ' ἤδη ὡς διδάσκαλον καὶ ὁδηγὸν λαμβάνει τὸν Βιργίλιον, τὸν ποιητὴν τῆς Αἰνειάδος. Ὁ Δάντης ἔγραψε τὸ ποίημά του εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ παρὰ τὴν ἀριστουργηματικὴν μορφὴν τῆς γλώσσης καὶ τὴν ρυθμικὴν τελειότητα οἱ σύγχρονοι δὲν ἐξετίμησαν τὸ ἔργον, διότι ἦτο γραμμένον εἰς τὸ λαϊκὸν ἰδίωμα. Αἱ νεώτεραι ὅμως γενεαὶ ἐθεώρησαν τὸ ἔργον ὡς ἓν τῶν ἀξιολογωτάτων δημιουργημάτων τῆς ποιήσεως.

Ἕνα αἰῶνα βραδύτερον, τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα, ὁ ***Πετράρκα*** (Petrarca, 1304-1374) καταγόμενος ἀπὸ τὴν Φλωρεντίαν ὅπως ὁ Δάντης, συνέθεσε τὰ κύρια ποιητικά του ἔργα εἰς τὴν λατινικήν, ὡς π.χ. τὸ ἐπικὸν ποίημα Africa, καὶ μόνον ἁπλᾶ λυρικὰ ποιήματα ἔγραψεν εἰς τὴν ἰταλικήν. Ἀλλ' εἰς ταῦτα ὀφείλει τὴν φήμην του ὡς λυρικοῦ ποιητοῦ, ἐνῶ τὰ λατινικὰ ποιήματά του ἐλησμονήθησαν. Ὁ Πετράρκα ἦτο θερμὸς φίλος τῶν ἀρχαίων καὶ εἰργάσθη ὅσον ὀλίγοι διὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ διάδοσιν ἀρχαίων κειμένων

Ὀλίγον νεώτερος αὐτοῦ εἶναι ὁ τρίτος μέγας φλωρεντῖνος συγγραφεὺς ***Βοκκάκιος*** (Boccacio, 1313-1375), ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ὀνομαστὰ διηγήματά του, τὴν Δεκαήμερον (Decamerone), ἔδωκε τὸ πρῶτον δεῖγμα τοῦ ἰταλικοῦ πεζοῦ λόγου.

Κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα ἐπεκράτησεν ἡ λατινικὴ καὶ οἱ λόγιοι προσεπάθουν νὰ ἀπομιμοῦνται τὸ κλασσικὸν ὕφος καὶ ἰδίως τὸν Κικέρωνα. Ὀνομαστότατος ἀπὸ τοὺς χουμανιστὰς τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι ὁ ὁλλανδός, ὁ γνωστὸς μὲ τὸ ἐξελληνισθὲν ὄνομα ***Ἔρασμος*** (1467-1536), ἀξιόλογος ἑλληνιστής, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκε πολλὰ ἑλληνικὰ κείμενα καὶ εἰσήγαγε τὴν λεγομένην ἐρασμιακὴν προφορὰν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔγραφε λατινιστὶ καὶ ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Μεγάλην φήμην ἀπέκτησε τὸ σατιρικὸν ἔργον του ὁ ἔπαινος τῆς μωρίας, διὰ τοῦ ὁποίου διασύρει τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν σχολαστικότητα τῶν καθηγητῶν τῶν μεσαιωνικῶν πανεπιστημίων.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔγινε σημαντικὴ μεταβολή. Οἱ συγγραφεῖς τῶν διαφόρων χωρῶν ἤρχισαν νὰ γράφουν τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους των, οὕτω δὲ τὰ λαϊκὰ ἰδιώματα, ἡ γαλλική, ἡ

Ἐκκλησία Ἀναγεννήσεως (Madonna di Carignano. Γένουα)
Ἀριστερά: πρόσοψις. Δεξιά: τομὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ

ἰταλική, ἡ ἱσπανική, ἡ ἀγγλικὴ κτλ., ἐξυψώθησαν εἰς γραφομένας γλώσσας.

Ἡ Ἰταλία κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἶχε μεγάλης ἀξίας ποιητὰς καὶ λογογράφους γράψαντας τὴν ἰταλικὴν διάλεκτον. Ἐκ τούτων ὁ ***Ν. Μακιαβέλλι*** (Nicolao Machiavelli, 1469-1527) διατελέσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς φλωρεντιανῆς πολιτείας,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συνέγραψε τὸ περίφημον βιβλίον περὶ ἡγεμόνος. Εἰς αὐτὸ ἐκθέτει τὴν ἀντίληψιν τῶν χρόνων του περὶ τοῦ ἄρχοντος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιτρέπονται τὰ πάντα χάριν τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος. Τὸ ἔργον τοῦτο γραφὲν εἰς τὴν φλωρεντιανὴν διάλεκτον ἔγινεν ὀνομαστότατον καὶ κατέστη πρότυπον τοῦ ἰταλικοῦ πεζοῦ λόγου.

Συγχρόνως ἤκμασεν ἡ ρωμαικὴ ἱππότικὴ ποίησις. Ὁ ***Ἀριόστο*** (Ariosto, 1474—1533) ἔλαβε θέμα τοὺς περὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ρολάνδου

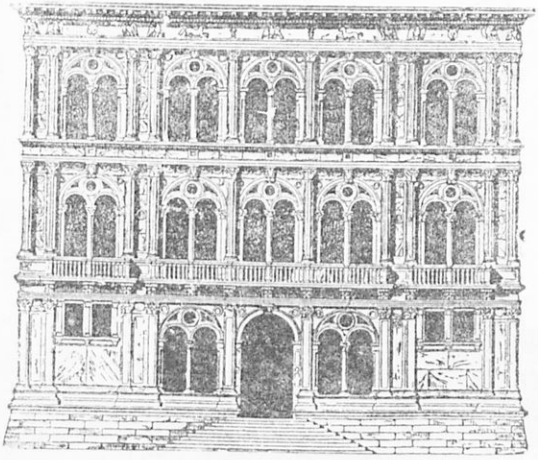

Palazzo Vendramin Calergi (Βενετία), μέγαρον ἀναγεννήσεως Οἰκοδόμημα τέλους ΙΕ' αἰῶνος. Εὐθυγραμμία, κανονικὰ τόξα ἐνθυμίζουν τὴν ρωμαϊκὴν τεχνοτροπίαν, κίονες κορινθιακοί.

μεσαιωνικοὺς μύθους καὶ συνέθεσεν ἐκτενὲς ἐπικὸν ποίημα ἐπιγραφόμενον ὁ μαινόμενος Ὀρλάνδος (Orlando Furioso). Ὁ δὲ ***Τορκοᾶτο Τάσσο*** (Torquato Tasso, 1544-1595) εἰς τὸ θελκτικὸν ἔπος Ἐλευθέρωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξύμνησε τοὺς ἱππότας τῆς πρώτης σταυροφορίας τοὺς ἀπελευθερώσαντας τὴν Ἱερουσαλήμ.

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον καὶ αἱ ἄλλαι χῶρυι τῆς Εὐρώπης ἀνέδειξαν μεγάλους ποιητὰς καὶ λογογράφους. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ ἤκμασεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ μέγας δραματικὸς ποιητὴς ***Σαίξπηρ*** (Shakespeare, 1564—1616), ὁ ὁποῖος ἀκολουθῶν μᾶλλον τὰς ἐμπνεύσεις τῆς μεγάλης διανοίας του ἢ τὰ διδάγματα καὶ τοὺς κανόνας τῶν χουμανιστῶν ἐδημιούργησε τὰ ἀθάνατα δράματά του, τῶν ὁποίων τὰς ὑποθέσεις ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τοὺς μύθους τῶν μέσων χρόνων καὶ τῆς ἀρχαιότητος.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ ***Ραμπελαὶ*** (Rabelais, 1483—1553) καὶ

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου

ὁ ***Μοντάγν*** (Montaigne, 1533—1593) ἐδημιούργησαν τὴν γαλλικὴν πεζογραφίαν. Ὁ πρῶτος εἰς τὸ σατιρικὸν μυθιστόρημα Gargantua et Pantagruel περιγράφει ὑπὸ τὴν μορφὴν χονδροειδοῦς σατίρας τοὺς ἀνθρώπους τῶν χρόνων του καὶ διασύρει τὴν παιδαγωγικὴν μέθοδον τῶν μέσων χρόνων. Ὁ δεύτερος εἰς τὰ Essais ἐξέθηκε τὰς γνώμας του περὶ διαφόρων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

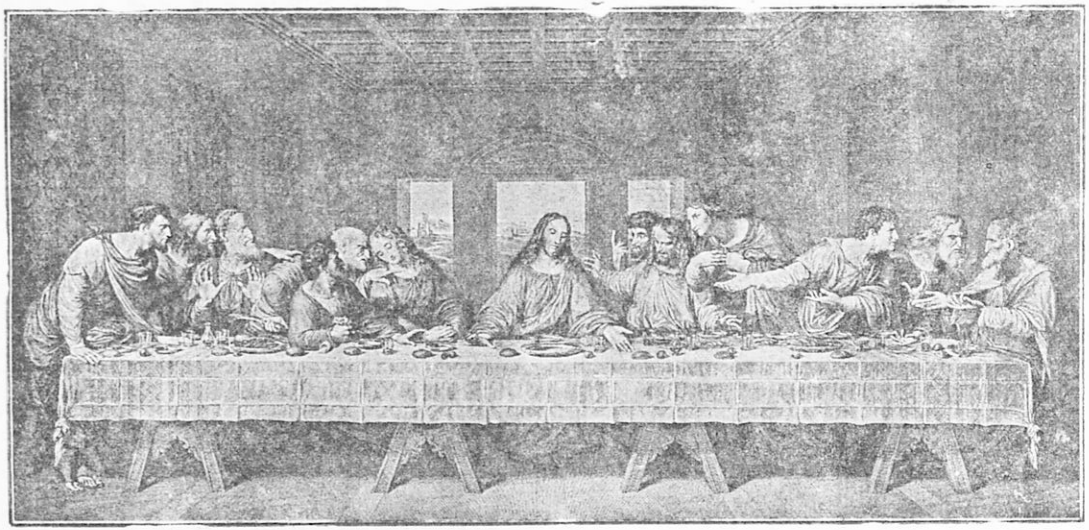

Λεονάρδο Δὰ Βίντσι.—Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συγχρόνων προβλημάτων καταδικάζων τὰς θεολογικὰς συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὰς διαιρέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ κρίνων μετ' ἐπιεικείας τὰς ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας.

Ὀλίγον βραδύτερον, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἤκμασεν ἡ ἱσπανικὴ λογοτεχνία. Ὁ ***Μιχαὴλ Θερβάντες*** (Xervantes, 1547—1616) συνέγραψε τὸ περίφημον σατιρικὸν μυθιστόρημα Δ ὸ ν Κ ι χ ό τ η ς, διὰ τοῦ ὁποίου παρῳδεῖ τὰ περὶ ἱπποτῶν μυθεύματα τῶν χρόνων του.

ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἡ Εὐρώπη εἶχε προηγμένην τέχνην. Ἰδίως ἤκμασεν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐκτίσθησαν ἀξιόλογοι ναοὶ γοτθικοῦ ρυθμοῦ, ὅπως οἱ ὀνομαστοὶ καθεδρικοὶ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων (Notre Dame de Paris), τῆς Κολωνίας, τῆς Ρέμς, τῆς Οὔλμ κτλ. Κατὰ τὴν ἀναγέννησιν οἱ καλλιτέχναι τῆς Ἰταλίας ἐπανῆλθον εἰς τὸν ρωμαϊκὸν καὶ ἑλληνικὸν ρυθμὸν καὶ διὰ νέων συνδυασμῶν ἐδημιούργησαν τὸν λεγόμενον ***Ρυθμὸν τῆς ἀναγεννήσεως***. Ἐπίσης εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν ἔλαβον ὡς πρότυπα τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

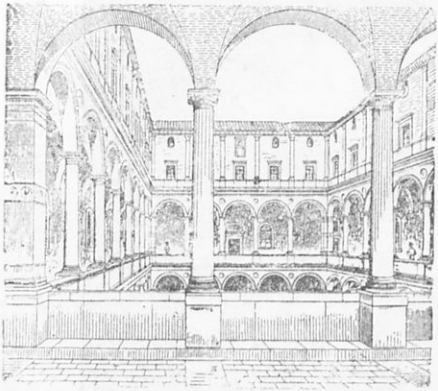

Ἡ αὐλὴ τοῦ μεγάρου τῆς Καγκελλαρίας ἐν Ρώμῃ. Ἐκτίσθη κατὰ σχέδιον τοῦ Μπραμάντε. Ἡ αὐλὴ περιβάλλεται ὑπὸ δύο ἐπικειμένων στοῶν, τὰς ὁποίας ὑποβαστάζουν 44 κίονες ἐκ γρανίτου. Τὸ οἰκοδόμημα ἀπομιμεῖται ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ πρότυπα.

ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἡ Ἰταλία ἀνέδειξεν ἀξιολογωτάτους καλλιτέχνας, ἀρχιτέκτονας, γλύπτας καὶ ζωγράφους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ ***Λεονάρδο δὰ Βίντσι*** (Leonardo da Vinci, 1452—1519) εἶχε πολυμερεστάτην μόρφωσιν. Ἦτο ζωγράφος, γλύπτης, ἀρχιτέκτων, μουσικὸς καὶ συγχρόνως ἐπιδέξιος μηχανικός, κατασκευάσας γεφύρας, ὀχυρωματικὰ ἔργα καὶ πλοῖα. Ἐκτὸς τούτου ἄφησε χειρόγραφα περὶ μηχανικῆς, πολεμικῆς τέχνης καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ὁ Λεονάρδο

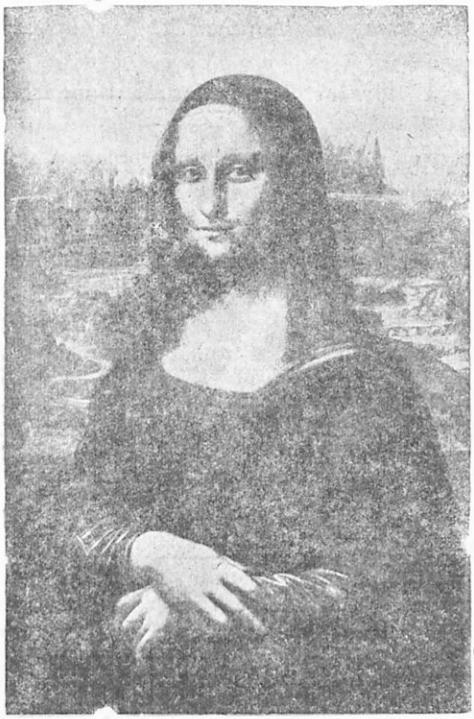

Λεονάρδο δὰ Βίντσι—Τζοκόντα

ἦτο πολυμερεστάτη διάνοια καὶ ὅτι εἶχε διίδει τὰ στοιχεῖα πολλῶν ἐφευρέσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπραγματοποιήθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ὅπως π. χ. τῆς πτητικῆς μηχανῆς. Ὁ Λεονάρδο εἰργάσθη εἰς τὸ Μεδιόλανον, ὅπου ὁ δοὺξ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν κατασκευὴν οἰκογενειακοῦ μνημείου μετ' ἐφίππου ἀνδριάντος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας. Τὸ σημαντικώτερον ἔργον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς διαμονῆς του εἰς τὸ Μεδιόλανον εἶναι ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος, τὸν ὁποῖον ἐζωγράφισεν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ἑστιατορίου μιᾶς μονῆς.

Εἰς τὴν Ρώμην ἐφιλοτέχνησε τὴν προσωπογραφίαν τῆς ὡραίας φλωρεντινῆς κυρίας, τῆς Mona Lisa, τῆς ὁποίας ἀπέδωκε πιστῶς τὰ χαρακτηριστικὰ ἐξιδανικεύσας συγχρόνως αὐτά. Ἡ εἰκὼν αὐτὴ εἶναι ἡ ὀνομαστὴ Gioconda διατηρουμένη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Ὁ Λεονάρδο εἶναι ἀρχηγὸς τῆς λεγομένης Λομβαρδικῆς σχολῆς.

Ὁ ***Μιχαὴλ Ἄγγελος*** (Michelangelo Buonarotti, 1475—1564) ἦτο μεγάλος δημιουργός, γλύπτης κυρίως, ἀλλὰ καὶ ζωγράφος καὶ ποιητής, συνθέσας ὡραῖα ποιήματα, ἐπίσης νοῦς πολυμερής, ὅπως ὁ Λεονάρδο. Μετὰ μακρὰς ἀνατομικὰς μελέτας ἀπέβη γνώστης τοῦ γυμνοῦ σώματος. Ἡ βαθυτέρα του τάσις ἦτο νὰ δώσῃ πλαστικὴν μορφὴν εἰς ἐννοίας ὑψηλὰς καὶ κατώρθωνε τοῦτο δίδων τολμηρὰς στάσεις εἰς τὰ πρόσωπα μὴ ὑποχωρῶν πρὸ τῶν μεγίστων δυσχερειῶν. Διὰ τοῦτο τὰ ἔργα του συγκινοῦν καὶ ταράττουν, παρ' ὅσον δίδουν τὴν ἤρεμον ἀπόλαυσιν τοῦ ὡραίου. Τοιοῦτον δημιούργημα εἶναι ἡ γιγαντιαία μορφὴ τοῦ Μωυσέως, τὸν ὁποῖον κατεσκεύασεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πάτα Ἰουλίου Β', καθὼς καὶ ἡ νεανικὴ μορφὴ τοῦ Δαυΐδ, αἱ μορφαὶ τῶν Μεδίκκων ἐπὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ μαυσωλείου αὐτῶν καὶ ἡ Μαρία πρὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ λεγομένη Pietá.

Ὁ πάπας Ἰούλιος Β' ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν νὰ κοσμήσῃ μὲ τοιχογραφίας τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Σίξτου ἐντὸς τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ Μ. Ἄγγελος εἰργάσθη ἐπὶ τέσσαρα καὶ ἥμισυ ἔτη δυσανασχετῶν πολλάκις, διότι ἠναγκάζετο νὰ ζωγραφίζῃ τὴν στέγην ὕπτιος ἐπὶ ἰκριώματος. Εἰς τὴν ὀροφὴν εἰκόνισε σκηνὰς ἀπὸ τὴν παλαιὰν Διαθήκην, τὴν Δημιουργίαν, τὴν Παρακοήν, εἰς τὰς γωνίας κολοσσιαίας μορφὰς τῶν Προφητῶν καὶ Σιβυλλῶν καὶ εἰς τὸν τοῖχον τοῦ θυσιαστηρίου τὴν Δευτέραν Παρουσίαν μὲ τὴν ἡράκλειον μορφὴν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ μέσον καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοὺς δικαίους ἀνερχομένους εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς κατακρημνιζομένους εἰς τὴν κόλασιν. Τὰ πρόσωπα ἐνθυμίζουν ἀρχαϊκὰς μορφὰς καὶ ἐπανευρίσκομεν εἰς αὐτὰς τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεγαλειῶδες, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν γλυπτικὴν τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

Εἰς τὸν Μ. Ἄγγελον ἀνετέθη ἡ ἐξακολούθησις τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρχίσει τὸ 1505 ὁ ὀνομαστὸς ἀρχιτέκτων ***Μπραμάντε*** (Bramante) καὶ τὰς ἐργασίας εἶχε διευθύνει ἐπί τινα χρόνον ὁ Ραφαήλ. Ὁ Μ. Ἄγγελος ἔδωκε νέον σχέδιον εἰς τὸν ναόν, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲ ἠκολούθησαν πιστῶς οἱ διάδοχοί του. Ὁ ναὸς συνεπληρώθη μόλις μετὰ δύο αἰῶνας καὶ ἔγινεν ἀπὸ τὰ σημαντικώτατα ἔργα τέχνης. ἐμπνέων σεβασμὸν καὶ κατάνυξιν διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ μυθώδους πλούτου τοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου. Ὁ Μ. Ἄγγελος εἶναι ἀρχηγὸς τῆς λεγομένης Φλωρεντιανῆς σχολῆς.

Ραφαὴλ (αὐτοπροσωπογραφία)

Ὁ ***Ραφαὴλ Σάντι*** (Raffaello Santi, 1483-1520) ἀποτελεῖ τὸ κορύφωμα τῆς ἰταλικῆς ζωγραφικῆς. Ὁ βραχὺς βίος του (διότι ἀπέθανε 37 ἐτῶν) ὑπῆρξε διαρκὴς δημιουργία. Ὁ Ραφαὴλ ἦτο φύσις καλλιτεχνικὴ ἀπὸ τὰς σπανίας, προικισμένος μὲ λεπτὴν αἴσθησιν τοῦ ὡραίου καὶ ἁρμονικοῦ Μὲ ἀπερίγραπτον εὐχέρειαν καὶ κυριαρχίαν τοῦ χρωστῆρος ἐδημιούργησεν εἰκόνας ἀποπνεούσας εὐλάβειαν καὶ χάριν συγχρόνως καθὼς καὶ δραματικὰ συμπλέγματα καὶ προσωπογραφίας πλήρεις ζωῆς.

Ὁ Ραφαήλ, τοῦ ὁποίου ἡ ἰδιοφυΐα εἶχεν ἐκδηλωθῆ εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν, προσεκλήθη μόλις 25ετὴς ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰουλίου Β' εἰς Ρώμην, ὅπου ἐκόσμησε τοὺς τοίχους διαμερίσματος τοῦ Βατικανοῦ. Εἰς τὰς τοιχογραφίας ταύτας εἰκονίζονται συμπλέγματα παριστῶντα τὴν Θεολογίαν, τὴν Ποίησιν, τὴν Φιλοσοφίαν καὶ τὴν Δικαιοσύνην (Disputa, Σχολὴ Ἀθηνῶν κτλ.).

Ὁ Ραφαὴλ εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος ἱερῶν εἰκόνων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ὁποίων χαρακτηριστικὸν εἶναι οἱ στρογγυλοπρόσωποι μικροὶ ἄγγελοι καὶ οἱ πλήρεις παιδικῆς ἀφελείας καὶ εὐρωστίας μικροὶ Χριστοὶ καὶ ἰδίως αἱ ὁμοίας τεχνοτροπίας Παναγίαι, τὰς ὁποίας παριστᾷ νεαρὰς καὶ ὡραίας ἐντὸς γλυκυτάτου φωτὸς καὶ ἀπαραμίλλου χρωματισμοῦ. Ἐζωγράφισε μέγα πλῆθος εἰκόνων τῆς Παναγίας μετὰ τοῦ παιδὸς Χριστοῦ, αἱ ὁποῖα εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Madonnae Ὀνομαστοτάτη ἀπ' αὐτὰς εἶναι ἡ Παναγία τοῦ ἁγίου Σίξτου, τῆς ὁποίας τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Δρέσδης. Ὁ Ραφαὴλ εἶναι ἀρχηγὸς τῆς Ρωμαϊκῆς σχολῆς καὶ ὁ γνησιώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως.

Μ. Ἄγγελος — Ἀγγελάκι ἀπὸ τὸ μεγάλο πανεκκλήσιο τῆς Σιξτίνης

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἡ Βενετία εἶχε μεγάλους καλλιτέχνας καὶ ἰδίως ζωγράφους Ὁ ὀνομαστότατος ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ ***Τιτσιάνο*** (Tiziano, 1477—1576), ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας καὶ παρήγαγε πλῆθος εἰκόνων. Ἐζωγράφιζε συνήθως ἐπὶ τοίχων πλατυτάτας παραστάσεις, σκηνὰς ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ἢ ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἱστορίαν Ἀλλὰ τὰ πρόσωπα τῶν εἰκόνων τούτων ἦσαν σύγχρονοι ἄνθρωποι φέροντες στολὰς τῆς ἐποχῆς των πολυτελεστάτας καὶ διακρίνονται διὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν φυσικὴν ζωηρότητα καὶ χάριν. (Ἔργα: Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Χριστοῦ, ἡ Madonna τοῦ οἴκου Pesaro, Οὐράνιος καὶ Ἐπίγειος Ἔρως, τὸ Νόμισμα τοῦ Κήνσου κτλ). Ὁ Τιτσιάνο διεκρίθη καὶ ὡς προσω-

Μιχαὴλ Ἄγγελος—Ἡ κεφαλὴ τοῦ Δαυὶδ

πογράφος καὶ εἶναι ὀνομασταὶ αἱ εἰκόνες τῶν δύο ἀντιζήλων ἡγεμόνων τῶν χρόνων του, Καρόλου Ε' τῆς Γερμανίας καὶ Φραγκίσκου Α' τῆς Γαλλίας.

Η ΤΕΧΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἡ Ἰταλία δὲν ἦτο ἡ μόνη χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἤκμασαν αἱ τέχναι. Ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, αἱ Κάτω χῶραι κ. ἄ. ἠκολούθησαν τὴν πρόοδον τῶν τεχνῶν. Ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν, ὅπου ὑπῆρχε παλαιοτάτη παράδοσις τῆς τέχνης, παρήχθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀξιόλογα ἔργα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως ἡ ξυλογλυπτική. Ὁ **Ἀλβρὲχτ Δύρερ** (Albrecht Dürer, 1471-1528) κατεσκεύασε μερικὰ ἔργα πολὺ χαρακτηριστικά, ὅπως εἶναι ὁ Ἱππότης, Θάνατος καὶ διάβολος καὶ ἡ περίφημος Μελαγχολία, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν βαθυτά-

Ραφαήλ.—Μνήστευσις τῆς Παναγίας

των ἔργων τῆς ἀναγεννήσεως. Ὁ δὲ **Χολμπάϊν** (Holbein, 1497—1543) διεκρίθη ὡς προσωπογράφος καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του θεωροῦνται ἀπὸ τὰ τελειότερα τῆς Ἀναγεννήσεως. (Ὁ δήμαρχος Meyer, Georg Gisze, Ἔρασμος κτλ.) Αἱ δὲ θρησκευτικοῦ περιεχομένου εἰκόνες του διακρίνονται διὰ τὴν αὐστηρὰν ἀπόδοσιν τῆς πραγματικότητος (Madonna τοῦ δημάρχου Meyer, ὁ Χριστὸς νεκρὸς κλπ.).

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ ἐγχώριος γλυπτική, ἡ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν ἀπομίμησιν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φυσικῶν ἀντικειμένων, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες ἐξη κολούθησαν νὰ κτίζουν κατὰ τὸν γοτθικὸν ρυθμόν. Ἀλλὰ βαθμηδὸν τεχνῖται ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν εἰσήγαγον τὴν ἰταλικὴν τέχνην εἰς τὴν Γαλλίαν Ὁ ***Μιχαὴλ Κολόμβ*** (Michel

Τιτσιάνο—Παναγία τοῦ οἴκου Pesaro

Colombe) συνδυάζων τὰς δύο τάσεις κατεσκεύασε τὸ ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ δουκὸς τῆς Bretagne, ἓν τῶν χαριεστάτων ἔργων τῆς ἀναγεννήσεως. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐπέδρασεν ἡ ἰταλικὴ τέχνη, ἰδίως εἰς τὸ διακοσμητικὸν μέρος τῶν οἰκοδομῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Χολμπάϊν—Μαδόννα τοῦ δημάρχου Meyer

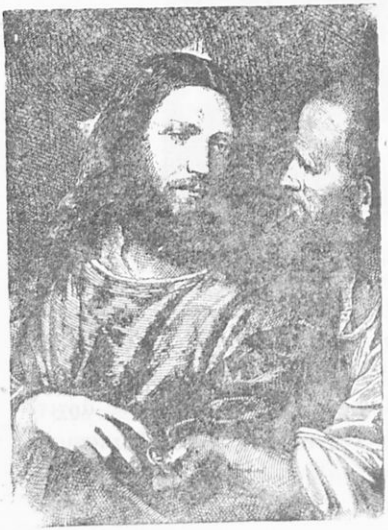

Τιτσιάνο.—Νόμισμα τοῦ Κήνσου

Κεφαλὴ Χριστοῦ. Ξυλογλυπτικὴ κατὰ σχέδιον τοῦ Δύρερ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῶν νέων χρόνων τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἀπησχόλησαν πολὺ τοὺς ἀνθρώπους.

Πολλοὶ ἐπέκριναν τὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας, τὸν βίον τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, τὴν αὐθαιρεσίαν τοῦ πάπα καὶ γενικῶς τὰς καταχρήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον εἰσέλθει εἰς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν.

Τοιουτοτρόπως ἤρχισε σημαντικὴ κίνησις, ἡ ὁποία ὠνομάσθη μεταρρύθμισις, διότι σκοπὸν εἶχε νὰ διορθώσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ μεταρρύθμισις ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς ὀξείας θρησκευτικὰς ἀντιθέσεις, ἐπροκάλεσεν αἱματηροὺς πολέμους καὶ τέλος τὴν διάσπασιν τῆς θρησκευτικῆς ἑνότητος εἰς τὴν Δύσιν.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

Ἡ βαθυτέρα συγκίνησις καὶ ἡ ἐνεργὸς πίστις, ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζε τοὺς χριστιανοὺς τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, εἶχον ἐκλείψει ἀπὸ μακροῦ καὶ ἡ θρησκεία εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον εἶχε καταντήσει ξηρὸς τύπος καὶ γράμμα νεκρόν.

Ἡ θρησκευτικότης τῶν μέσων χρόνων ἦτο μᾶλλον θρησκοληψία καὶ δεισιδαιμονία. Ὁ μεσαιωνικὸς ἄνθρωπος ἔζη διαρκῶς ὑπὸ τὸν φόβον τοῦ σατανᾶ, ἐνόμιζεν ὅτι ἁμαρτάνει εἰς κάθε βῆμα. Τὸ κυριώτερον μέλημά του ἦτο πῶς νὰ ἀποφύγῃ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Ἐπίστευεν ὅτι σῴζεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως μὲ τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῶν εἰκόνων καὶ τῶν ἱερῶν λειψάνων. Διὰ τοῦτο ἀνελάμβανε μακρινὰς ἀποδημίας καὶ ἐπήγαινεν εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Κύριος τόπος προσκυνήματος τῶν πιστῶν ἦσαν οἱ Ἅγιοι τόποι. Ἀλλ' ἀφότου οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Παλαιστίνην, ἤρχισαν νὰ πηγαίνουν εἰς ἄλλα μέρη, ἰδίως εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου τοὺς ἔδιδον γραπτὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ περίφημα συγχωροχάρτια (indulgentia).

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων ἕνεκα διαφόρων λόγων ἀφυπνίσθη τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα εἰς τὴν Δύσιν, ἰδίως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας. Ἡ κατάστασις τῆς ἐκκλησίας ἤρχισε νὰ μὴν ἱκανοποιῇ πολλούς. Οἱ εὐφυέστεροι μελετῶντες τὰς Γραφὰς ἔβλεπον ὅτι ὁ βίος τῶν χριστιανῶν δὲν ἦτο σύμφωνος μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἰδίως ἐσκανδάλιζε τὴν συνείδησιν τῶν αὐστηροτέρων ἡ πολιτεία τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔζων βίον πολυτελῆ ὅπως οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες, ἐνεδύοντο ὅπως οἱ ἱππόται, ἐθήρευον καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς πολέμους καὶ μετὰ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνεγίνωσκον τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ εἶχον ἐμπνευσθῆ τὴν ἀγάπην τῆς κοσμικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀσκητικὴν τάσιν τῶν μέσων χρόνων.

Ἐντύπωσιν ἐπροξένει ἐπίσης ἡ κατάστασις τοῦ κατωτέρου κλήρου, ὁ ὁποῖος ἐστερεῖτο μονίμου εἰσοδήματος, διετηρεῖτο ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν πιστῶν, ἦτο ἀμαθὴς καὶ ἔζη ὅπως οἱ πτωχοὶ χωρικοί, ἐσύχναζεν εἰς τὰ λαϊκὰ κέντρα, ἔπινε καὶ ἐχαρτοπαίκτει.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Πολλοὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς εἶχον αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναμορφώσεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπως π. χ. ὁ ***Οὐϊκλεφ*** (Wiclef) εἰς τὴν Ἀγγλίαν (τέλος ΙΔ΄ αἰῶνος) καὶ ὁ ***Ἰωάννης Χοὺς*** (Hus, 1369-1413) εἰς τὴν Βοημίαν. Ἀλλ' ἡ φωνή των δὲν εὕρισκεν εὐρυτέραν ἀπήχησιν, ἐνῶ ὁ κλῆρος πανίσχυρος ἀκόμη καὶ ἔχων εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν κατέπνιγε τὰς διαμαρτυρίας πολλάκις κατὰ τρόπον ἄγριον. Ὁ Χοὺς π. χ. ἐκάη ζῶν κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου (1413).

Ἀλλὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ὁ ἀναβρασμὸς ἦτο πολὺ ζωηρότερος. Ἰδίως ἐξημμένα ἦσαν τὰ πνεύματα εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ἐπιέζετο βαρύτερον ἀπὸ τὰς καταχρήσεις τοῦ κλήρου, διότι ἡ γερμανικὴ ἐκκλησία ἐξηρτᾶτο ἀμέσως ἀπὸ τὸν πάπαν. Γενικῶς ἐσκανδάλιζον τὴν συνείδησιν τῶν ἁπλουστέρων καὶ αὐστηροτέρων κατοίκων τῆς γεωργικῆς τότε Γερμανίας οἱ θρησκευτικοὶ νεωτερισμοὶ τῶν μᾶλλον προηγμένων δυτικῶν λαῶν.

Ὁ πάπας Λέων Ι΄ ἔχων ἀνάγκην ἀπὸ χρήματα διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μαγεντίας τὴν ἔκδοσιν συγχωροχαρτίων ἐπὶ 8

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔτη ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μοιρασθοῦν τὰ κέρδη. Ἡ πώλησις τῶν συγχωροχαρτίων ἐγίνετο κατὰ τρόπον σκανδαλώδη. Ὁ δομινικανὸς μοναχὸς Τέτζελ ἐκήρυξε τὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ἀντὶ ὡρισμένου τιμήματος ἠδύνατό τις νὰ ἀγοράσῃ τὰς ἁμαρτίας του καθὼς καὶ τὰς ἁμαρτίας ἀποθανόντων συγγενῶν. Μόλις ἀκουσθῇ ὁ ἦχος τοῦ χρήματος, ἔλεγεν, ἡ ψυχὴ ἀναπηδᾷ ἀπὸ τὸ καθαρτήριον.

Ὁ Λούθηρος

Ὁ Μαρτῖνος Λούθηρος ἐγεννήθη ἐν Ἀϊσλέμπεν (Eisleben) τῆς Σαξονίας ἀπὸ γονεῖς πτωχούς. Ἔλαβε τὴν ξηρὰν λατινικὴν καὶ σχολαστικὴν μόρφωσιν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἡ ὁποία παρείχετο δι' ἀφθόνων ραβδισμῶν. Ἀλλὰ βραδύτερον διῆλθεν εὐθυμοτέρας ἡμέρας ὡς φοιτητὴς ἐν Ἐρφούρτῃ (Erfurt). Ἀλλὰ περιστατικά τινα συνετέλεσαν νὰ περιβληθῇ τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ τάγμα τῶν Αὐγουστίνων Βραδύτερον ἐσπούδασε Θεολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιττεμβέργης καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ συγχρόνως ἱεροκήρυξ

Ὁ αὐγουστῖνος μοναχὸς ***Μαρτῖνος Λούθηρος***, ἱεροκήρυξ καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιττεμβέργης, ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐπετέθη κατὰ τοῦ Τέτζελ εἰς τὰ κηρύγματά του καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνήρτησε τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517 εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας **1517** τῶν ἀνακτόρων 95 θέσεις, προκαλῶν αὐτὸν εἰς δημοσίαν συζήτησιν. Ἡ πρᾶξις τοῦ Λουθήρου εἶχε μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο θεωρεῖται ὡς ἀρχὴ τῆς μεταρρυθμίσεως.

ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ἡ μεταρρύθμισις εὗρε πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὴν Γερμα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νίαν. Ἔγινε δεκτὴ μὲ ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τοὺς διανοουμένους. Ἰδίως ὅμως ἐπροόδευσε, διότι τὴν ὑπεστήριξαν διὰ λόγους πολιτικοὺς οἱ μικροὶ ἡγεμόνες. Συνήντησεν ὅμως καὶ μεγάλα ἐμπόδια καὶ ἰσχυροὺς ἀντιπάλους, τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης.

Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Λουθήρου (1519) ἀνηγορεύετο αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὁ περίφημος Κάρολος Ε΄, τὸν ὁποῖον θὰ γνωρίσωμεν καλύτερα κατωτέρω. Ὁ Κάρολος ἔτρεφε τὸ σχέδιον νὰ ταπεινώσῃ τοὺς μικροὺς ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας, νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας του καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας. Διὰ τοῦτο εἶχε λόγους νὰ ἀντιπαθῇ τὴν μεταρρύθμισιν, ἡ ὁποία ἔφερε νέαν διαίρεσιν εἰς τὴν διῃρημένην ἤδη Γερμανίαν καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς στήριγμα εἰς τοὺς φεουδάρχας.

Ὁ πάπας ἐπίσης μετά τινας ἐνδοιασμοὺς ἐκηρύχθη κατὰ τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἀφώρισε τὸν Λούθηρον. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἔκαυσε τὴν βούλλαν τοῦ πάπα πανηγυρικῶς πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς μαθητάς του καὶ ἀπὸ πλῆθος λαοῦ.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκάλεσε τὸν Λούθηρον πρὸ τοῦ μεγάλου συνεδρίου τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων εἰς τὴν πόλιν Βὸρμς (Worms), ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ ἀποκηρύξῃ τὰ συγγράμματά του καί, ὅταν ἠρνήθη, ἐκήρυξεν αὐτὸν ἐκτὸς νόμου καὶ διέταξε νὰ καίωνται τὰ βιβλία του.

Καταδικασθεὶς τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πάπαν ὁ Λούθηρος ἐφαίνετο διατρέχων τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἀλλ' ἔσωσαν αὐτὸν οἱ γερμανοὶ ἡγεμόνες. Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας ἔκρυψεν αὐτὸν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς ἕνα πύργον ἐντὸς τοῦ θουριγκικοῦ δάσους, ὅπου ὁ Λούθηρος μετέφρασε τὴν Ἁγίαν Γραφὴν εἰς τὴν γερμανικήν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἤθελε νὰ πλήξῃ τὴν μεταρρύθμισιν, ἀλλὰ τὸν ἠμπόδισεν ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ ὁ τουρκικὸς πόλεμος. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ πανίσχυρος σουλτάνος τῶν Τούρκων Σουλεϋμὰν Β΄ ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Βιέννης καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀνάγκην τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ἡνωμένης Γερμανίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μεταρρύθμισις κατέκτησεν ἔδαφος καὶ ὠργανώθη εἰς πολιτικὸν κόμμα. Πολλοὶ ἡγεμόνες εἰσήγαγον αὐτὴν εἰς τὴν χώραν των, κατέλαβον τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα καὶ ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐκκλησίας τοῦ κράτους των. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν αἱ τοπικαὶ ἐκκλησίαι τῆς Γερμανίας. Ὅταν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεχείρησε νὰ περιορίσῃ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς μεταρρυθμίσεως, οἱ λουθηρανοὶ κατέθεσαν ἔγγραφον διαμαρτυρίαν καὶ ὠνομάσθησαν διὰ τοῦτο διαμαρτυρόμενοι (Protestantes), ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἐκάλουν ἑαυτοὺς εὐαγγελικούς.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος (1530) εἰς τὴν δίαιταν (συνέδριον τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ αὐτοκράτορος) τῆς Αὐγούστας οἱ διαμαρτυρόμενοι ὑπέβαλον ἔγγραφον ὁμολογίαν πίστεως, τὴν ὀνομασθεῖσαν αὐγουσταίαν ὁμολογίαν (confessio augustana), διὰ τῆς ὁποίας ἤθελον νὰ δείξουν ὅτι οἱ μεταρρυθμισταὶ δὲν εἶναι κακόδοξοι αἱρετικοί, ἀλλ' ὅτι θέλουν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν γνησίαν παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας. Τὴν ὁμολογίαν εἶχε συντάξει ὁ ὀνομαστὸς ἑλληνιστής, γνωστὸς μὲ τὸ ἐξελληνισθὲν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως ὄνομά του, Φίλιππος Μελάγχθων (1497—1560), ὁ ὁποῖος ἔγινε πολύτιμος συνεργάτης τοῦ Λουθήρου.

Αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες ἔλαβον διαστάσεις εἰς τὴν Γερμανίαν, οἱ ὀπαδοὶ τῶν δύο δογμάτων ὠργανώθησαν καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐφαίνετο ἕτοιμος νὰ ἐκραγῇ. Ἀλλ' ὁ Κάρολος Ε' βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θρησκευτικὴν ἑνότητα ἐπροτίμησε νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους ἡγεμόνας. Διὰ τῆς λεγομένης ***Θρησκευτικῆς εἰρήνης τῆς Αὐγούστης*** (1555) ὡρίσθησαν τὰ ἑξῆς: 1) **1555** Τὰ δύο δόγματα ἔχουν ἴσα δικαιώματα, 2) οἱ ἡγεμόνες καὶ αἱ πολιτεῖαι δικαιοῦνται νὰ ἐπιβάλλουν τὸ δόγμα των εἰς τοὺς ὑπηκόους των (Cujus regio, ejus religio), 3) τὰ μέχρι τοῦ 1552 κατασχεθέντα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα μένουν εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους.

Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης ἀπεσοβήθη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

Ὅπως ὅλοι οἱ ἐμπνευσμένοι ἱδρυταὶ θρησκειῶν καὶ ἀνα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μορφωταί, ὁ Λούθηρος δὲν ἔδωσε πλῆρες καὶ ὁριστικὸν σύστημα τῶν δοξασιῶν του. Αἱ βασικαὶ ἀντιλήψεις τῆς διδασκαλίας του εἶναι ἡ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐρεύνης.

Τὸ κυριώτερον μέλημα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του ἦτο τὸ πῶς σῴζει κανεὶς τὴν ψυχήν του. Εἰς τὸ πρόβλημα αὐτὸ ὁ Λούθηρος ἔδωσεν ἱκανοποιητικὴν λύσιν διδάξας ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν σῴζεται δι' ἔργων νόμου (ἀσκήσεων, νηστειῶν, προσευχῶν, προσκυνημάτων κλπ.), ἀλλὰ διὰ τῆς θείας χάριτος. Ἕκαστος δύναται νὰ σώσῃ τὴν ψυχήν του διὰ τῆς θερμῆς πίστεως καὶ δι' ἀμέσου ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ ἄνευ μεσολαβήσεως ἱερέων, ἐπισκόπων ἢ τοῦ πάπα.

Τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ εὑρίσκει κανεὶς μελετῶν ἀπ' εὐθείας τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ἡ παράδοσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστηρίζετο ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, δὲν ἔχει ἀξίαν, ἐφόσον δὲν συμφωνεῖ μετὰ τῆς Γραφῆς. Αὐτὰ εἶναι τὰ δύο γονιμώτερα σημεῖα τῆς νέας διδασκαλίας, τὰ ὁποῖα ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν καὶ προσείλκυσαν ὀπαδούς.

Κατὰ τὸν Λούθηρον τὰ μυστήρια εἶναι δύο, τὸ βάπτισμα καὶ ἡ εὐχαριστία. Ἡ τελευταία εἶναι τελετή, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν γίνεται μετουσίωσις, ἀλλ' ἁπλῶς παρουσία τοῦ θεοῦ. Ἡ λατρεία πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τοῦ τόπου καὶ ὄχι εἰς τὴν λατινικήν. Κέντρον αὐτῆς εἶναι τὸ κήρυγμα. Διὰ τοῦτο ἡ προτεσταντικὴ ἐκκλησία ἔχει ἱεροκήρυκας ἀντὶ ἱερέων καὶ καταργεῖ τὰς πομπώδεις τελετάς. Τὰ πρωτεῖα τοῦ πάπα δὲν ἔχουν δικαιολογίαν ὅπως καὶ ἡ ἀγαμία τῶν ἱερέων, ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων καὶ τῶν εἰκόνων αὐτῶν.

Κατὰ ταῦτα ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου δὲν εἶναι προϊὸν ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἀλλὰ γέννημα ζωηρᾶς θρησκευτικῆς συγκινήσεως. Ὁ Λούθηρος θέλει νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν παλαιὰν ἁπλότητα καὶ αὐστηρότητα. Ὁμιλεῖ μὲ περιφρόνησιν διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἀποστρέφεται τὴν ὁρμὴν πρὸς ἔρευναν καὶ μάθησιν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ μεταρρύθμισις στρέφεται κατὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν συγγραφέων καὶ κατὰ τῆς εὐθύμου ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἦτο συνέπεια αὐτῆς. Διὰ τοῦτο εἶχε δίκαιον ὁ Ἔρασμος ὅταν ἔγραφεν ὅτι, ὅπου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διαδίδεται ὁ λουθηρανισμός, καταστρέφονται αἱ ἐπιστῆμαι. Ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως μόνον εἶχε γόνιμον ἐπίδρασιν ἡ μεταρρύθμισις. Παρέχουσα εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐλευθερίαν νὰ μορφώσῃ τὴν πίστιν του διὰ τῆς ἀμέσου μελέτης τῆς Γραφῆς ἐνίσχυε τὴν ἀτομικότητα καὶ τὸ θάρρος τῆς γνώμης. Ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ ἐφάνησαν βραδύτερον.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου διεδόθη εἰς τὴν μέσην καὶ τὴν βόρειον Γερμανίαν, εἰς τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Δανίαν, ὅπου ἐδέχθησαν αὐτὴν οἱ ἡγεμόνες καὶ κατέστησαν αὐτὴν θρησκείαν τοῦ κράτους.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑΝ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΑΝ

Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὸν Λούθηρον καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἐπίσης τὰ συγχωροχάρτια ἐκήρυξε τὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὴν Ζυρίχην ὁ ἑλβετὸς ἱερεὺς ***Ζβίγγλιος*** (Zwingli, 1481—1531) Ἡ διδασκαλία του διεδόθη εἰς τὴν βόρειον καὶ δυτικὴν Ἑλβετίαν καθὼς καὶ εἰς τὴν νότιον Γερμανίαν, ἐνῶ ἡ ὀρεινὴ Ἑλβετία ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν πάπαν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ζβιγγλίου διέφερε μόνον κατὰ τὴν εὐχαριστίαν. Βραδύτερον αἱ δύο ἐκκλησίαι συνεχωνεύθησαν.

Περισσότερον ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Λούθηρον ὁ γάλλος μεταρρυθμιστὴς ***Καλβῖνος*** (Jean Calvin, 1509—1564). Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ λαὸς δὲν ἤθελε κυρίως θρησκευτικὸν νεωτερισμὸν καὶ οἱ βασιλεῖς ἀμειλίκτως κατεδίωξαν τὴν αἵρεσιν, ἡ ὁποία ἠπείλει νὰ διασπάσῃ τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους Μολαταῦτα ἡ μεταρρύθμισις εὗρε θερμοὺς ὀπαδοὺς εἰς πολλὰ μέρη, ἰδίως εἰς τὰς πόλεις μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων. Ὁ Καλβῖνος κατήγετο ἀπὸ τὴν βόρειον Γαλλίαν, εἶχε λάλει μόρφωσιν χουμανιστικὴν καὶ νέος εἶχεν ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Λουθήρου. Ἐπειδὴ ἐκινδύνευεν εἰς τὴν Γαλλίαν, κατέφυγεν εἰς τὴν Γενεύην, ὅπου εὗρε πρόσφορον ἔδαφος διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν διδασκαλίαν του, ἡ ὁποία ὠνομάσθη καλβινισμὸς καὶ οἱ ὀπαδοί του καλβινισταί. Ὁ Καλβῖνος ἐδίδαξε τὸν προορισμόν, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος πρὸ τῆς γεννήσεώς του προορίζεται ἀπὸ τὸν θεὸν ἂν θὰ σωθῇ ἢ θὰ καταδικασθῇ. Ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ μεγαλυτέραν αὐστηρότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Κατήργησε τὸν κλῆρον καὶ ὥρισε τὴν ἐκκλησίαν νὰ διοικοῦν οἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γέροντες τῆς κοινότητος (πρεσβύτεροι). Διὰ τοῦτο ἡ καλβινικὴ ἐκκλησία ὀνομάζεται π ρ ε σ β υ τ ε ρ ι α ν ή.

Εἰς τὴν Γενεύην ὁ Καλβῖνος ἀπέκτησε δικτατωρικὴν ἐξουσίαν καὶ διωργάνωσε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ κράτος καὶ ἐκανόνισε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον. Ἀπηγόρευσε τοὺς χορούς, τὰ παιγνίδια, τὰς διασκεδάσεις, ὥρισε τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν τροφήν, ἔκλεισε τὰ θέατρα καὶ τὰ καπηλεῖα καὶ ὑπεχρέωσεν ὅσους δὲν ἤθελον νὰ συμμορφωθοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν.

Ὁ Καλβῖνος ἦτο στενόψυχος καὶ μισαλλόδοξος, ὅσον ὁ χειρότερος τῶν ἱεροεξεταστῶν. Προσείλκυσε μὲ δόλον τὸν ἰατρὸν Σ ε ρ β ὲ (Michel Servet), ὁ ὁποῖος εἶχε γράψει κατὰ τοῦ δόγματος τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἔκαυσε.

Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Καλβίνου διεδόθη εἰς τὰς νεολατινικὰς χώρας, ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὰς Κάτω Χώρας, εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Πολλοὺς καλβινιστὰς εἶχε καὶ ἡ Γαλλία, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν ἐνταῦθα ***Οὐγενότοι***.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΚΩΤΙΑΝ

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου τὰ πνεύματα ἦσαν ἀπὸ μακροῦ προπαρεσκευασμένα διὰ τὴν θρησκευτικὴν μεταβολήν, τὴν μεταρρύθμισιν εἰσήγαγεν ὁ δραστήριος καὶ ἰδιότροπος βασιλεὺς Ἑρρῖκος Η΄.

Ὁ Ἑρρῖκος ἤθελε νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του Αἰκατερίνην τῆς Ἀραγωνίας, θείαν Καρόλου Ε΄, καὶ νὰ συζευχθῇ μίαν κυρίαν τῶν τιμῶν, τῆν Ἄ ν ν α ν Β ό λ ε ϋ ν (Boleyn). Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πάπας παρείλκυε τὴν ὑπόθεσιν, ἐκήρυξε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας ἀνεξάρτητον καὶ ἑαυτὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας (1534).

1534

Ἡ ἀγγλικὴ μεταρρύθμισις διῆλθε σειρὰν περιπετειῶν. Ὁριστικὴν μορφὴν ἔλαβεν ἐπὶ τῆς περιφήμου βασιλίσσης Ἐλισάβετ, θυγατρὸς τοῦ Ἑρρίκου Η΄ καὶ τῆς Ἄννας Βόλεϋν. Ὁ βασιλεὺς ἀνεγνωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἐπίσκοποι διετηρήθησαν, εἰσήχθη ἡ λειτουργία εἰς ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα ἔγινε δεκτὸν τὸ καλβινικὸν δόγμα. Ἀλλὰ συγχρόνως διετηρήθησαν τύποι τινὲς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὁ σταυρός, τὸ ὄργανον, ἡ στολὴ τῶν ἱερέων κλπ. Τοιουτοτρόπως διεμορφώθη ἡ ἀγγλικὴ ***ἐπισκοπικὴ ἐκκλησία***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Σκωτία εἰσήγαγε ριζικωτέραν μεταρρύθμισιν. Κατήργησε τοὺς ἐπισκόπους καὶ ὅλους τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, οἱ ὁποῖοι ὑπενθύμιζον τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. Ἡ σκωτικὴ ἐκκλησία διεμορφώθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἐν Γενεύῃ καλβινικῆς (πρεσβυτεριανή).

Ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ἀγγλικὴν καὶ σκωτικὴν ἐκκλησίαν ἀπεσχίσθησαν δύο ὁμάδες αὐστηροτέρων μεταρρυθμιστῶν, οἱ ***Πουριτανοὶ*** καὶ οἱ ***Ἀνεξάρτητοι,*** οἱ ὁποῖοι ἀπέρριπτον πᾶσαν τελετὴν καὶ ἐδέχοντο ἰσότητα μεταξὺ τῶν πιστῶν.

Η ΑΝΤΙΜΕΓΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Αἱ ἐπιθέσεις ἐπροκάλεσαν ἀντίδρασιν ἐντὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἠγέρθη μετ' ὀλίγον διὰ νὰ πολεμήσῃ τὴν αἵρεσιν. Οὕτω ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἤρχισε ζωηρὰ κίνησις εἰς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν ἀντιμεταρρύθμισιν ἢ καθολικὴν μεταρρύθμισιν. Ὡς μέσα διὰ τὴν ἄμυναν καὶ ἐπίθεσιν ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν :

α) ***Ἡ ἐν Τριδέντῳ σύνοδος***, ἡ ὁποία συνῆλθεν εἰς τρεῖς περιόδους ἀπὸ τὸ 1545 - 1563, διετύπωσε τὸ καθολικὸν δόγμα εἰς ἐνιαῖον σύστημα καὶ ἐξῆρε σκοπίμως τὰς ἀντιθέσεις πρὸς τὴν διαμαρτυρομένην ἐκκλησίαν. Ἀνεγνώρισε τὸν πάπαν ἀνώτερον τῶν συνόδων καὶ ἐνέκρινε τὴν δίωξιν τῶν αἱρετικῶν.

β) ***Τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν*** (Societas Jesu, 1540), τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ὁ ἱσπανὸς Λοϋόλα (Loyola) ὀργανώσας αὐτὸ στρατιωτικῶς. Ὁ Ἰησουΐτης εἶναι καλόγερος καὶ συγχρόνως στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Ἐκτὸς τῶν μοναχικῶν ἀρετῶν, τῆς πενίας καὶ παρθενίας, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπακοῆς, τῆς τυφλῆς ὑπακοῆς (ὡς πτῶμα) πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ τάγματος καὶ τὸν πάπαν. Σκοπὸς τοῦ τάγματος ἦτο ἡ καταπολέμησις τῆς αἱρέσεως. Ἡ ἀνάπτυξίς του ὑπῆρξε καταπληκτική. Προτοῦ συμπληρωθῇ αἰών, οἱ Ἰησουῖται εἶχον ἐξαπλωθῆ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην Ἐπειδὴ δὲ ἀντελήφθησαν ὅτι δυνατὸν ὅπλον ἦτο ἡ διαπαιδαγώγησις τῆς νεολαίας, κατώρθωσαν νὰ λάβουν εἰς χεῖρας των μέγα μέρος τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Εὐρώπης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γ) ***Ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις*** (Inquisitio) κατηρτίσθη κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῆς Ἱσπανίας, τὸ ὁποῖον εἶχον χρησιμοποιήσει οἱ βασιλεῖς τῆς χώρας ταύτης πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀνυποτάκτων φεουδαρχῶν καὶ βραδύτερον διὰ νὰ καταδιώξουν τοὺς ἀλλοδόξους ἑβραίους, μωαμεθανούς, διαμαρτυρομένους. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓξ καρδιναλίους καὶ εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Κατεδίκαζεν εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον τοὺς ἀπομακρυνομένους ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίστιν. Ἡ ἀπάνθρωπος αὐτὴ πρᾶξις ἐθεωρεῖτο ὡς κατ᾽ ἐξοχὴν θεάρεστος, ἔργον πίστεως (actus fidei, ἐξ οὗ τὸ ἱσπανικὸν autodafé), εὐεργετικὴ διὰ τὸν καταδικαζόμενον, διότι διὰ τῆς προσκαίρου βασάνου ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὴν αἰωνίαν καταδίκην. Ἡ Ἱερὰ ἐξέτασις δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐκτύπωσιν συγγραμμάτων ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως ἢ ἀπηγόρευε τὴν ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀνάγνωσιν ὡρισμένων βιβλίων. Ἐκ τούτου προῆλθον οἱ π ί ν α κ ε ς τ ῶ ν ἀ π η γ ο ρ ε υ μ έ ν ω ν β ι β λ ί ω ν (Indices librorum prohibitorum ἢ ἁπλῶς Index), πίνακες δηλαδή, εἰς τοὺς ὁποίους ἔθετε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θέτῃ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία τὰ ἀνεπιθύμητα ἔργα Ἡ Ἱερὶ ἐξέτασις διέπραξε φρικτὰς ἀγριότητας καὶ παρεκώλυσε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου.

Πλὴν τῶν ἐξωτερικῶν τούτων ἀμυντικῶν μέτρων ἔγινε βαθυτέρα μεταβολὴ εἰς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν. Ἀπὸ ἀντίδρασιν εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ἀφυπνίσθη τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Ζωηρὰν ἐκδήλωσιν τούτου ἔχομεν εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν λογοτεχνίαν τῶν μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν χρόνων, εἰς τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς γλυπτικῆς, ἰδίως εἰς τὸν νέον, τὸν βαρὺν καὶ ἐπιβλητικὸν ρυθμὸν τῶν ναῶν, τὸν λεγόμενον μ π α ρ ό κ, εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν, τῆς ὁποίας κορύφωμα εἶναι ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τάσσο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΞ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων εἰς τὴν Εὐρώπην διετηρεῖτο ἐκτεταμένον κράτος τοῦ παλαιοῦ τύπου, ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία. Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων ἡγεμόνες αὐτῆς ἐξουσίαζον πολλὰς χώρας καὶ λαούς, οἱ ὁποῖοι διέφερον κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἤθη. Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία ἦτο κράτος καθολικὸν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς παλαιᾶς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀλλὰ αἱ συνθῆκαι, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὴν ἀναγέννησιν, κατέστησαν δυσχερῆ τὴν διατήρησιν τοιούτου κράτους. Εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην ἤρχισε νὰ ἀφυπνίζεται ἡ ἐθνικὴ συνείδησις. Ἕκαστος λαὸς ἔτεινε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν αὐτοτέλειάν του καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἰδιαίτερον κράτος.

Τοιουτοτρόπως ἀνεπτύχθησαν τὰ ἐθνικὰ κράτη, ἡ Γαλλία ἡ Ἱσπανία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὁλλανδία, κλπ., τὰ ὁποῖα εἶχον μεγαλυτέραν συνοχήν.

Μεγάλην δύναμιν ἀπέκτησαν ἰδίως οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καί, ὅταν ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Γερμανίας, τὸ μικρὸν σχετικῶς γαλλικὸν κράτος ἐφάνη στερεώτερον.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Ἡ Γερμανία κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἦτο διῃρημένη εἰς πολλὰ κράτη, τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες ἔφερον διαφόρους τίτλους, ὀνομαζόμενοι βασιλεῖς, δοῦκες, κόμητες, κτλ. Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, ὅτε ἤρχισαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Οὔγγρων, οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ συνενωθοῦν ὑπὸ κοινὸν ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος νὰ διευθύνῃ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐξέλεξαν λοιπὸν τὸν ἰσχυρότατον ἡγεμόνα τῶν χρόνων ἐκείνων, τὸν Ἑρρῖκον τῆς Σαξονίας, ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τῆς Γερνανίας. Ἔκτοτε τὰ γερμανικὰ κράτη ἀπετέλεσαν ὁμοσπονδίαν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἁγία ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Οἱ σημαντικώτατοι τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων, ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν κατ' ἀρχάς, βραδύτερον ὀκτώ, ἐκλέκτορες καλούμενοι, ἐξέλεγον τὸν αὐτοκράτορα, ἕνα ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας καὶ συνήθως τὸν ἰσχυρότερον, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθει νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶναι ἡγεμὼν τῆς ἰδίας ἐπικρατείας καὶ συγχρόνως αὐτοκράτωρ.

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ ἐκλέγωνται αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας πρίγκιπες ἀπὸ τὸν ***Ἀψβουργικὸν οἶκον*** (Habsburg). Οἱ Ἀψβοῦργοι ἦσαν ἡγεμόνες τῆς Αὐστρίας καὶ ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ ἀ ρ χ ι δ ο υ κ ό ς. Ὁ Ἀψβουργικὸς οἶκος ἀπέκτησε μεγίστην δύναμιν εἰς τὴν Εὐρώπην δι' ἐπιτυχῶν ἐπιγαμιῶν, διότι αἱ χῶραι ἐθεωροῦντο τότε κτήματα τῶν ἡγεμόνων καὶ ἐκληρονομοῦντο ἢ ἐδίδοντο ὡς προίξ. Οὕτω οἱ Ἀψβοῦργοι ἀπέκτησαν τὰς Κάτω Χώρας (Βέλγιον καὶ Ὁλλανδίαν), τὴν Ἐλευθέραν Κομητείαν (Franche Compté) εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὰ βασίλεια τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας.

Κατὰ ταῦτα τὸ κράτος τῶν Ἀψβούργων ἦτο μοναρχία ἀποτελουμένη ἀπὸ λαοὺς διαφέροντας κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν καταγωγήν, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχε συνενώσει ἡ ἰδία προαίρεσις, ἀλλ' ὁ κοινὸς ἄρχων. Ἦτο ἄρα κράτος μεσαιωνικὸν μὴ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων νὰ γίνεται ὁσημέραι ζωηρότερον συνειδητὴ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐπέφερε σὺν τῷ χρόνῳ τὴν διάλυσιν τῆς Ἀψβουργικῆς μοναρχίας.

ΚΑΡΟΛΟΣ Ε΄

Τὸ 1519 ἐξελέγη αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὁ Κάρολος Α΄, βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, υἱὸς Ἰωάννας τῆς Τρελλῆς, θυγατρὸς τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἑνὸς αὐστριακοῦ πρίγκιπος, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος Ε΄.

Ὁ ***Κάρολος Ε΄*** (1519—1556) εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτάτους ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης. Ἡ δύναμίς του ἦτο μεγάλη, αἱ δὲ κτήσεις του ἀπέραντοι, διότι ὡς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἦτο κύριος τῆς Ἱσπανίας μετὰ τῶν ἀπεράντων κτήσεών της εἰς τὸν Νέον Κόσμον, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, ὡς καὶ τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ τῆς Ἐλευθέρας Κομητείας, ὡς ἀρχιδοὺξ δὲ τῆς Αὐστρίας κατεῖχε τὰς κτήσεις τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου καὶ συγχρόνως ἦτο αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἔλεγον ὅτι ὁ ἥ λ ι ο ς δὲ ν δ ύ ε ι εἰ ς τὸ κ ρ ά τ ο ς τ ο υ

Τὸ ὄνειρον τοῦ Καρόλου ἦτο νὰ καταστήσῃ τὴν Ἱσπανίαν κοσμοκράτειραν, νὰ συντρίψῃ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἡγεμόνων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς Γερμανίας καὶ νὰ καταπνίξῃ τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν. Ἀλλὰ τὰ σχέδιά του ἀνησύχησαν τὰ γειτονικὰ κράτη καὶ τοὺς γερμανοὺς ἡγεμόνας καὶ ὡς ἐκ τούτου περιῆλθεν ἀφ' ἑνὸς εἰς μακρὸν πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, ἀφ' ἑτέρου ἡ θρησκευτικὴ πολιτική του προεκάλεσε σειρὰν ἐσωτερικῶν ταραχῶν εἰς τὴν Γερμανίαν.

Περίφημος εἶναι ἡ ἀντιζηλία τοῦ Καρόλου Ε' καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ***Φραγκίσκου Α'***. Οἱ δύο ἡγεμόνες περιεπλάκησαν εἰς μακρὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἔμελλον νὰ συνεχίσουν οἱ διάδοχοί των. Οὕτως ἤρχισεν ἡ πάλη μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Ἁψβουργικοῦ οἴκου, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ πολλοὺς αἰῶνας καὶ νὰ συνταράξῃ τὴν Εὐρώπην.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν σύγκρουσιν ἔδωκε τὸ Μεδιόλανον καὶ ἡ Ἐλευθέρα Κομητεία, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀρχῆθεν γερμανικὰ φέουδα, εἶχον ὅμως καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ὁ Κάρολος ἤρχισε τὸν πόλεμον ἔχων σύμμαχον τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἑρρῖκον Η'. Ἡ προσπάθειά του, ὅπως εἰσβάλῃ εἰς τὴν νότιον Γαλλίαν, ἀπέτυχεν, ἀλλ' ὁ ἱπποτικὸς στρατὸς τῶν Γάλλων συνετρίβη παρὰ τὴν Παυΐαν τῆς ἄνω Ἰταλίας καὶ ὁ Φραγκῖσκος πολεμῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γάλλων ἱπποτῶν συνελήφθη αἰχμάλωτος (1525). Ἀλλ' ἀφέθη ἐλεύθερος μετ' ὀλίγον ὁρκισθεὶς ὅτι παραιτεῖται τῶν ἀξιώσεων ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν.

Μεγίστην αἴσθησιν παρήγαγεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ συμμαχία τοῦ Φραγκίσκου Α' μετὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ***Σουλεϋμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς***. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας εὑρισκόμενος εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπεκαλέσθη δι' ἐπιστολῆς τὴν συνδρομὴν τοῦ Σουλτάνου καὶ ὁ Σουλεϋμάν, ὁ ὁποῖος εἶχε κυριεύσει τὴν Οὐγγαρίαν, ἀνέλαβε δύο ἐκστρατείας κατὰ τῆς Βιέννης μετὰ μεγάλων προετοιμασιῶν, ἐνῶ ὁ ὑπὸ τὸν Χαϊρεντὶν Βαρβαρόσσαν πειρατικὸς στόλος τῆς Ἀφρικῆς ἐλυμαίνετο τὴν Μεσόγειον καὶ ἠπείλει τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας.

Ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη ἐφάνη τότε ὅτι ἠπειλεῖτο σοβαρῶς ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀποφασιστικότητος τῆς ἡνωμένης Γερμανίας ὁ Σουλεϋμὰν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀπαλλαγεὶς ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ σουλτάνου ὁ Κάρολος προσέβαλε τὴν Τύνιδα, τὴν ἑστίαν τῶν ἀλγερινῶν πειρατῶν καὶ βάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Χαϊρεντὶν Βαρβαρόσσα. Ὁ πόλεμος κατὰ τῶν ἀπίστων καὶ ἐπικινδύνων πειρατῶν εἶχε χαρακτῆρα σταυροφορίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος κυρίως μὲν Ἱσπανοί, ἀλλὰ καὶ Ἰταλοὶ καὶ Γερμανοὶ (Ἰούνιος 1535). Πρὸ τῆς Τύνιδος συνετρίβη ἡ ὑπερτέρα δύναμις τοῦ Χαϊρεντίν, οἱ δὲ πολυάριθμοι χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι, οἱ ὁποῖοι ἐκρατοῦντο ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπιτεθέντες ἐκ τῶν ὄπισθεν κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν ἐβοήθησαν τὸν Κάρολον νὰ καταλάβῃ τὸ φρούριον.

Ἀλλ' ὁ Κάρολος κανὲν ἀπὸ τὰ μεγάλα σχέδιά του δὲν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ μελαγχολίας, ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ διεμοίρασε τὸ κράτος του μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ του Φερδινάνδου καὶ τοῦ υἱοῦ του Φιλίππου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβε τὸ ἀρχιδουκᾶτον τῆς Αὐστρίας καὶ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ δὲ δεύτερος ἔγινε βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας (1556).

Η ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ Γαλλία εἶχε τὸ πλεονέκτημα νὰ κατοικεῖται ὑπὸ πληθυσμοῦ ὁμοιογενοῦς. Ὁ βασιλικὸς οἶκος αὐτῆς δὲν ὑπέστη διακοπήν, ἀλλ' ἔδωκε σειρὰν ἐπιβλητικῶν βασιλέων, οὕτως ὥστε εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ἐπῆλθε χαλάρωσις τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ὅπως συνέβη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν. Τουναντίον ἡ χώρα συνεσφίγγετο διαρκῶς ἰσχυρότερον περὶ τὸν βασιλικὸν οἶκον.

Κατὰ τὸ τέλος τῶν μέσων χρόνων καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἑκατονταετοῦς πολέμου ἐξαιρετικὰ γεγονότα ἐνίσχυσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ὁ ***Κάρολος Ζ'*** (1422-1471) στηριζόμενος εἰς τὰ καλῶς ὠργανωμένα οἰκονομικὰ τοῦ κράτους ἐδημιούργησε πρῶτος μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων ἡγεμόνων μόνιμον στρατὸν καὶ διὰ συμβάσεως ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰς ἐπεμβάσεις τοῦ πάπα. Τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ὁ υἱός του ***Λουδοβῖκος ΙΑ'*** (1461-1483) Ὕπουλος καὶ σκληρὸς ὡς ὁ πατήρ του, ἐπολέμησε κατὰ τῶν ἰσχυρῶν τιμαριούχων τῆς χώρας, ἐξωλόθρευσε πολλοὺς καὶ συνήνωσε τὰς κτήσεις των μετὰ τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κτήσεων τοῦ στέμματος. Συγχρόνως ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ ἐδιπλασίωσε τὰ εἰσοδήματα τοῦ κράτους δι' ἐπιμελοῦς διαχειρίσεως τῶν οἰκονομικῶν. Οὕτω ἡ Γαλλία παρουσιάζετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὡς τὸ καλύτερον ὠργανωμένον κράτος καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῆς ἦσαν εἰς θέσιν, ἀφοῦ συνήνωσαν ὅλην τὴν χώραν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, νὰ στραφοῦν πρὸς ἐξωτερικὰς κατακτήσεις.

ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἱσπανίας ἦσαν οἱ Ἴβηρες, οἱ ὁποῖοι ἐξελατινίσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας Κατὰ τὴν μεγάλην μετανάστευσιν ἡ χώρα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βησιγότθων, οἱ ὁποῖοι ἀφωμοιώθησαν πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους. Τὸν Η' αἰῶνα μ.Χ. ἦλθον οἱ Ἄραβες οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Βησιγότθους, κατέλαβον τὰ εὐφορώτερα μέρη τῆς χώρας, ἐνῶ οἱ χριστιανοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη, ὅπου ἵδρυσαν μικρὰ κράτη ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς πολεμιστάς, καὶ διετέλουν εἰς διηνεκεῖς πολέμους πρὸς τοὺς Ἄραβας ἢ τοὺς Μαύρους (Maures), ὅπως τοὺς ὠνόμαζον. Ὁ καλίφης τῶν Ἀράβων πρωτεύουσαν εἶχε τὴν Κορδούην. Οἱ Μουσουλμάνοι εἰσήγαγον τὸν ἀνατολικὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἐκαλλιέργουν ἐπιμελῶς τὴν γῆν, εἶχον ἐξαίρετον σύστημα ὑδρεύσεως, προήγαγον τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἔκτισαν ἐξαιρέτους οἰκοδομάς, ὅπως εἶναι τὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀλάμπρας εἰς τὴν Γρενάδαν (ΙΓ' αἰών).

Τὸν ΙΑ' αἰῶνα διελύθη τὸ καλιφᾶτον τῆς Κορδούης καὶ προῆλθον πολλὰ μικρὰ μουσουλμανικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἐπολέμουν κατ' ἀλλήλων. Οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες ἐπωφελήθησαν ἀπ' αὐτὸ καὶ ἐξέτεινον τὰς κτήσεις των πρὸς νότον Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡνώθησαν τὰ δύο σημαντικώτερα χριστιανικὰ κράτη τῆς Καστιλλίας καὶ τῆς Ἀραγωνίας διὰ τοῦ γάμου τοῦ διαδόχου τῆς Ἀραγωνίας Φερδινάνδου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλλίας Ἰσαβέλλας.

Ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα ἤρχισαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ τὸ 1492 κατέλαβον τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Γ ρ ε ν ά δ α ν. Τοιουτοτρόπως ἔληξεν ἡ ἀραβικὴ κυριαρχία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὸ γεγονὸς ἐθεωρήθη μέγα καὶ σπουδαιότατον διὰ τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην. Ὁ πάπας ὠνόμασε τὸν Φερδινάτδον Καθολικόν, ἡ δὲ Ἱσπανία ἡνώθη εἰς ἓν κράτος ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ καὶ τῆς Ἰσαβέλλας.

Ὁ ***Φερδινάνδος*** καὶ ἡ ***Ἰσαβέλλα*** ἔγιναν ἀπόλυτοι κύριοι τοῦ κράτους των καὶ κατέστησαν τὴν ἀρχήν των ἀπεριόριστον. Ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν ἀνταπτυσσομένην ἀστικὴν τάξιν καὶ συνέτριψαν τοὺς εὐγενεῖς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἵδρυσαν τὸ περίφημον δικαστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τὸ ὁποῖον κατεδίωξε τοὺς ἀνυποτάκτους φεουδάρχας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ Φερδινάνδος ἐκυρίευσε τὸ κράτος τῆς Νεαπόλεως, ἐνῶ ἡ Σικελία καὶ ἡ Σαρδηνία ἀνῆκον παλαιόθεν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀραγωνίας, ὁ δὲ Κολόμβος εἶχεν ἀνακαλύψει τὴν Ἀμερικήν. Τότε ἐφάνη ὅτι διανοίγεται εὐρὺ μέλλον εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἡ ὁποία ἐπὶ Καρόλου Α', ἐγγόνου τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας, ἔφθασεν εἰς μεγίστην λαμπρότητα. Ὁ Κάρολος γενόμενος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὡς Κόρολος Ε' μετεχειρίσθη τὴν παραδειγματικὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ δύναμίν του διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν Ἱσπανίαν κοσμοκράτειραν.

ΚΑΤΑΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ε' ὁ υἱός του ***Φίλιππος Β'*** (1527 - 1598), βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, ἦτο ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος ἡγεμὼν τῆς Εὐρώπης. Ἐξουσίαζε πλὴν τῆς Ἱσπανίας τὰς Κάτω Χώρας (Βέλγιον καὶ Ὁλλανδίαν), τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, τὴν Σικελίαν, καὶ τὸ Μεδιόλανον καὶ κατεῖχε ἀπεράντους χώρας εἰς τὴν Ἀμερικήν. Εἶχεν ἀφθόνους πόρους, στρατὸν καὶ στόλον ἰσχυρόν.

Ὁ Φίλιππος μετεχειρίσθη κακῶς τὴν δύναμίν του καὶ ὡδήγησε τὸ κράτος του εἰς τὴν καταστροφήν. Προσκεκολλημένος εἰς τὴν καθολικὴν θρησκείαν ὅπως ὁ πατήρ του, ἐνόμιζεν ὅτι ἐκτελεῖ πρᾶξιν θεάρεστον καταδιώκων τὴν αἵρεσιν. Διὰ τοῦτο ἔλαβε μέρος εἰς τὰς θρησκευτικὰς διαμάχας τῶν χρόνων του καὶ διέπραξε πολλὰ κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ψυχρὸς καὶ δυσπρόσιτος, ἐργατικὸς εἰς τὸ ἄκρον, ὡς ὁ πατήρ του, ἀλλὰ βραδὺς εἰς τὴν ἐργασίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν σκέψιν, ἔζησε μονήρη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

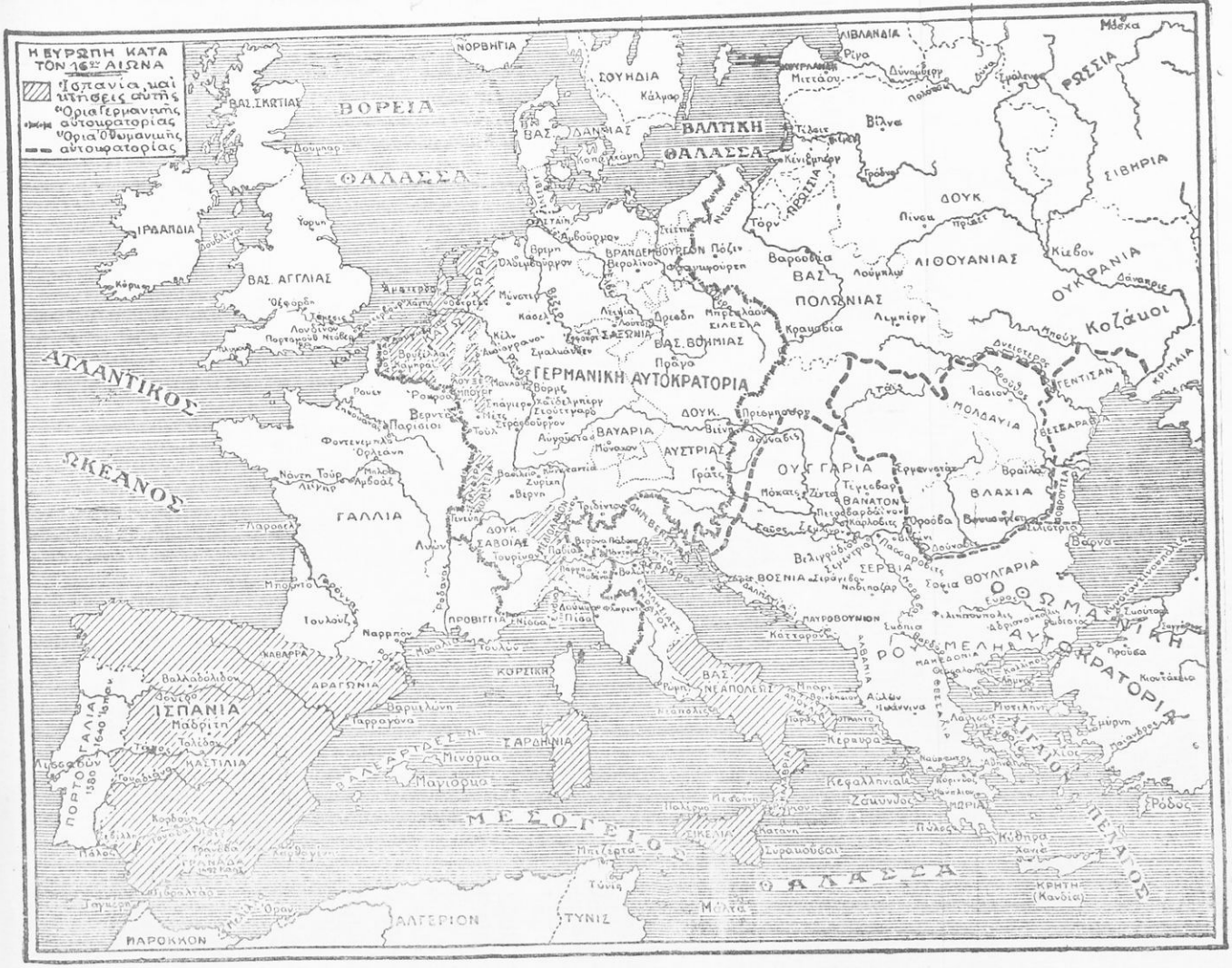
Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 16ΟΝ ΑΙΩΝΑ
Ἱσπανία καὶ ὑπήσεις αὐτῆς
Ὅρια Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας
Ὅρια Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας
ΒΟΡΕΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΒΑΛΤΙΚΗ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ
ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΙΡΛΑΝΔΙΑ
ΒΑΣ. ΑΓΓΛΙΑΣ
ΒΑΣ. ΣΚΩΤΙΑΣ
ΝΟΡΒΗΓΙΑ
ΣΟΥΗΔΙΑ
ΛΙΒΛΑΝΔΙΑ
ΡΩΣΣΙΑ
ΣΙΒΗΡΙΑ
ΔΟΥΚ. ΛΙΘΟΥΑΝΙΑΣ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ
ΒΑΣ. ΠΟΛΩΝΙΑΣ
ΣΙΛΕΣΙΑ
ΒΑΣ. ΒΟΗΜΙΑΣ
ΣΑΞΩΝΙΑ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
ΔΟΥΚ. ΒΑΥΑΡΙΑ
ΑΥΣΤΡΙΑΣ
ΟΥΓΓΑΡΙΑ
ΒΑΝΑΤΟΝ
ΜΟΛΔΑΥΙΑ
ΒΛΑΧΙΑ
ΚΟΖΑΟΥΙΟΙ
ΓΕΝΤΙΣΑΝ
ΚΡΙΜΑΙΑ
ΓΑΛΛΙΑ
ΔΟΥΚ. ΣΑΒΟΙΑΣ
ΠΡΟΒΙΤΓΙΑ
ΚΟΡΣΙΚΗ
ΒΑΣ. ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ
ΣΑΡΔΗΝΙΑ
ΣΙΚΕΛΙΑ
ΙΣΠΑΝΙΑ
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
ΚΑΣΤΙΛΙΑ
ΑΡΑΓΩΝΙΑ
ΝΑΒΑΡΡΑ
ΒΑΛΕΑΡΤΑΙΕΝ
ΒΟΣΝΙΑ
ΣΕΡΒΙΑ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
ΜΕΛΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ
ΚΡΗΤΗ (Κανδία)
ΑΛΓΕΡΙΟΝ
ΤΥΝΙΣ
ΜΑΡΟΚΚΟΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής

βίον εἰς τὰ ὀνομαστὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἐσκουριὰλ (Escurial), τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος κατεσκεύασεν.

Ὁ Φίλιππος σκοπὸν τοῦ βίου του ἔθεσε νὰ ἐξαφανίσῃ τοὺς κακοδόξους ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ἔλεγεν ὅτι προτιμᾷ νὰ μείνῃ χωρὶς ὑπηκόους, παρὰ νὰ ἐξουσιάζῃ ἀπίστους. Ὑπεστήριζε τοὺς καθολικοὺς τῆς Γαλλίας μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀναβιβάσῃ ἱσπανὸν πρίγκιπα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας. Συνεζεύχθη τὴν βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας Μαρίαν Τυδώρ, τὴν Καθολικήν, διὰ νὰ ἐξουσιάσῃ τὴν Ἀγγλίαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο σκοποί του ἀπέτυχον

Ἐπεχείρησε νὰ ἐκριζώσῃ τὴν μεταρρύθμισιν ἀπὸ τὰς Κάτω Χώρας καὶ νὰ κυβερνήσῃ αὐτὰς ἀπολυταρχικῶς, ἀλλὰ περιεπλάκη εἰς μακροχρόνιον καὶ τραχὺν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἐξήντλησε τὰς δυνάμεις τῆς Ἱσπανίας. Ὁ Φίλιππος μετῆλθε βίαια μέσα καὶ ὁ στρατηγός του κόμης Ἄλβα ἔγινε περιβόητος διὰ τὰς ὠμότητας, τὰς ὁποίας διέπραξε κατὰ τῶν κατοίκων. Εἰς τὸ τέλος ἡ Ὁλλανδία κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της.

Εἰς μεγάλην καταστροφὴν κατέληξεν ἡ προσπάθεια τοῦ Φιλίππου νὰ τιμωρήσῃ τὴν μισητὴν βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ. Ὁ ἱσπανικὸς στόλος, ἡ περίφημος ἀήττητος ἁρμάδα (Invincibile armada) ἀποτελουμένη ἀπὸ 130 πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέβαινον 10 χιλ. ναῦται καὶ 20 χιλ. στρατιῶται καὶ ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ παραλάβῃ ἄλλας 30 χιλ. στρατιώτας ἀπὸ τὴν βελγικὴν ἀκτήν, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, κακῶς διοικούμενος κατελήφθη ὑπὸ τρικυμίας καὶ διεσκορπίσθη, ἐνῶ οἱ Ἄγγλοι μὲ τὰ μικρά των σκάφη καὶ τὰ πυροπλικὰ συνεπλήρωσαν τὴν καταστροφήν.

Ὁ Φίλιππος ἐπέτυχε μόνον νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν παλαιὸν ἱσπανικὸν πόθον νὰ ὑποτάξῃ τὴν Πορτογαλλίαν (1580), ἡ ὁποία ἔμεινεν 60 ἔτη ὑπὸ τὴν ἱσπανικὴν κυριαρχίαν. Ἐπίσης ἔλαβε σημαντικὸν μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας συνασπισμόν, ὁ ὁποῖος κατέληξεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Ναύπακτον καταστροφὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου (Ναυμαχία Lepanto 1571).

Ὁ Φίλιππος ὡδήγησε τὴν Ἱσπανίαν εἰς τὴν καταστροφήν, διότι οἱ μακροὶ καὶ ἄσκοποι πόλεμοι ἐξήντλησαν τοὺς πόρους της. Ἐπὶ τῶν διαδόχων του ***Φιλίππου Γ'*** καὶ ***Δ'*** ἐξηκολούθη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σεν ἡ παρακμή, διότι οἱ Ἱσπανοὶ εἶχον συνηθίσει εἰς τὸν ἀκόπως ἐκ τῶν ἀποικιῶν εἰσρέοντα πλοῦτον καὶ δὲν ἠγάπων τὴν ἐργασίαν. Ἡ γῆ ἐκαλλιεργεῖτο κακῶς ἢ μᾶλλον ἔμενεν ἀκαλλιέργητος, ἐνῶ ἡ μισαλλοδοξία τῶν Ἱσπανῶν ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς χώρας τοὺς μόνους φιλοπόνους κατοίκους, τοὺς ἀπογόνους τῶν Μαύρων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καλοὶ γεωργοὶ καὶ τεχνῖται. Ὁ κλῆρος ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ ὁ λαὸς ἔμεινε μέχρι τέλους ἱεροκρατούμενος ὡς οἱ ἀσιατικοὶ λαοί Σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, ὑπουργοί, διοικηταὶ ἐπαρχιῶν ἦσαν κληρικοὶ καὶ περὶ τὰ 1700 τὸ ἥμισυ τῆς γῆς ἀνῆκεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ τὰ μοναστήρια.

ΑΓΓΛΙΑ

Τὸ ἰσχυρὸν καὶ δραστήριον ἀγγλικὸν ἔθνος προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀνάμειξιν τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Μ. Βρεττανίας, τῶν Βρεττανῶν, μετὰ τῆς ὁρμητικῆς γερμανικῆς φυλῆς τῶν Ἀγγλοσαξόνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' μ.Χ. αἰῶνος μετηνάστευσαν ἐκ τῆς βορείου Γερμανίας εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν καὶ ἵδρυσαν διάφορα κράτη εἰς αὐτήν. Ἤδη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν μέσων χρόνων οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἀνεπτυγμένοι. Βραδύτερον ὑπέστησαν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῶν Γάλλων, ὅταν οἱ δοῦκες τῆς Νορμανδίας ἔγιναν βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας. Τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα ἐπεκράτησε καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλ' ἡ βασιλεία διετηρήθη πάντοτε ἰσχυρά, διότι ἡ ἀριστοκρατία οὐδέποτε ἀπέβη κυρίαρχος τῆς χώρας καὶ οἱ κόμητες ἦσαν ὑπάλληλοι τοῦ βασιλέως.

Ἀλλὰ τὸ ἰδιάζον εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἶναι ὅτι παρὰ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἀνεπτύχθη τὸ ***Κοινοβούλιον***, δηλαδὴ συμβούλιον τῶν γαιοκτημόνων εὐπατριδῶν, τὸ ὁποῖον περιώριζε τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως, ἰδίως προκειμένου περὶ φορολογίας, διότι ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ κοινοβουλίου.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν ἔτη τῶν μέσων χρόνων οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας περιεπλάκησαν εἰς μακρὸν πόλεμον πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος διήρκεσε μετὰ διαλειμμάτων ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη καὶ ὠνομάσθη Ἑ κ α τ ο ν τ α ε τ ὴ ς π ό λ ε μ ο ς (1339 - 1453). Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταλάβει μέγα μέρος τῆς Γαλλίας, ἐξεδιώχθησαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τέλος ἐξ αὐτῆς. Ἀπὸ τὸ 1455-1485 ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ἡ Ἀγγλία ἀνεστατώθη ἀπὸ ἐμφυλίους πολέμους διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου μεταξὺ τῶν δύο οἴκων Λ α γ κ ά σ τ ε ρ καὶ Ὑ ό ρ κ (Lancaster καὶ York). Ὁ πόλεμος οὗτος ὀνομασθεὶς Τ ῶ ν δ ύ ο ρ ό δ ω ν ἐξηφάνισε μέγα μέρος τῶν εὐγενῶν, τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ βασιλέως. Ὁ ***Ἑρρῖκος Τυδὼρ*** (Tudor) ἔθεσε τέρμα εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἵδρυσε τὴν δυναστείαν τῶν Τυδὼρ (1485—1603).

Ἑρρῖκος Ζ' καὶ ***Ἑρρῖκος Η'*** ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὸν πόθον τοῦ λαοῦ διὰ τὴν εἰρήνην κατέστησαν τὴν ἀρχὴν των σχεδὸν ἀπεριόριστον, ἐξησθένισαν τὴν δύναμιν τῶν εὐγενῶν καὶ ὑπεχρέωσαν τὸ κοινοβούλιον νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ στέμμα.

Ὁ Ἑρρῖκος Η' (1507—1547) εἰσήγαγεν, ὡς εἴδομεν, τὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἦτο βασιλεὺς εὐφυὴς καὶ ἰσχυρός, ἀλλ' ἰδιότροπος καὶ αἱμοχαρής. Ἐνυμφεύθη πλῆθος γυναικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλας διεζεύχθη καὶ ἄλλας ἐφόνευσεν.

Ἐπὶ τῶν Τυδὼρ ἡ Ἀγγλία ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλίσσης ***Ἐλισάβετ*** (1558—1603), θυγατρὸς Ἑρρίκου Η' καὶ τῆς Ἄννης Βόλεϋν, εἶχε φθάσει εἰς σημαντικὴν ἀκμήν. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία εἶχον ἀναπτυχθῆ, ἐσημειώθη δὲ ἀξιόλογος πνευματικὴ ἀνάπτυξις. Ἐπ' αὐτῆς ἔζησεν ὁ μέγας δραματικὸς Σ α ί ξ π η ρ καὶ ὁ φιλόσοφος Β ά κ ω ν.

Ἡ Ἐλισάβετ ἦτο εὐφυὴς καὶ δραστηρία γυνή, ἀλλ' ἰδιότροπος καὶ ἐκδικητική. Περίφημος εἶναι ἡ ἀντιζηλία αὐτῆς πρὸς τὴν ἐξαδέλφην της Μαρίαν Στούαρτ, βασίλισσαν τῆς Σκωτίας, ἡ ὁποία ἦτο νεωτέρα καὶ θελκτικωτέρα. Ἡ Μαρία κατόπιν περιπετειῶν ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν Ἡ Ἐλισάβετ κατ' ἀρχὰς τὴν ὑπεδέχθη φιλικῶς Ἀργότερα τὴν ἔθεσε πολλὰ ἔτη ὑπὸ περιορισμὸν καὶ τέλος τὴν ἀπεκεφάλισεν.

Ἐν τούτοις ἡ βασιλεία τῆς Ἐλισάβετ ἀποτελεῖ ἀξιόλογον περίοδον τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας. Πράγματι καθ' ὃν χρόνον αἱ γειτονικαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης ἠρημοῦντο ἀπὸ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους, ἡ Ἀγγλία διῆλθε περίοδον εἰρήνης καὶ οἰκονομικῆς ἀκμῆς καὶ ἀνεπτύσσετο ὁ ἐμπορικὸς στόλος. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐλισάβετ παρὰ τὰ προσωπικὰ ἐλαττώματά της θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὰς τοῦ μεγαλείου τῆς Ἀγγλίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος σχεδὸν ἐπὶ ἕνα αἰῶνα ἡ Εὐρώπη ἐταράχθη ἀπὸ θρησκευτικὰς ἔριδας.

Κατ' ἀρχὰς ἡ Γαλλία ἀπὸ τοῦ 1562—1598 σχεδὸν ἐπὶ 40 ἔτη ἀνεστατώθη ἀπὸ ἐσωτερικὰς ἔριδας.

Ἰδίως ὅμως θέατρον αἱματηρῶν πολέμων ἔγινε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ Γερμανία. Ἡ ἐπέμβασις ξένων δυνάμεων ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ἡ χώρα ἔγινε τὸ πεδίον τῶν μαχῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ὑπέστη φρικτὰς καταστροφὰς (1618—1648).

ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἐπολέμησαν σφοδρότατα τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν, διὰ νὰ προλάβουν τὴν διάσπασιν, τὴν ὁποίαν ἠπείλει νὰ φέρῃ εἰς τὸ κράτος των. Ἐν τούτοις ἡ Γαλλία κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐταράχθη σχεδὸν ἐπὶ σαράντα ἔτη ὑπὸ ἐμφυλίων θρησκευτικῶν ταραχῶν, διότι τὰς θρησκευτικὰς ἀντιθέσεις ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ εὐγενεῖς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἰδίας δυνάμεως.

Ὁ υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Α' ***Ἑρρῖκος Β'*** (1547—1559), ἡγεμὼν ἰσχυρός, ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου καὶ τῆς Ἱσπανίας Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Γαλλία ἀπώλεσε τὰς κτήσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ κατέλαβε τὰς πόλεις Μέτς, Τούλ, Βερδέν. Ἐπίσης ἐξεδιώχθησαν οἱ Ἄγγλοι ἐκ τοῦ Καλαί, τὸ ὁποῖον κατεῖχον ἀπὸ τοῦ ἑκατονταετοῦς πολέμου

Τὸν Ἑρρῖκον Β' ἠκολούθησεν ἡ ἀσθενὴς βασιλεία τῶν υἱῶν του ***Φραγκίσκου Β'*** (1559), ***Καρόλου Θ'*** (1560—1574) καὶ ***Ἑρρίκου Γ'*** (1574—1589), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο ἀνῆλθον ἀνήλικοι εἰς τὸν θρόνον. Διὰ τοῦτο ἴσχυσε μεγάλως ἡ μήτηρ των, ἡ πονηρὰ καὶ φίλαρχος Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων. Ἐπὶ τῶν βασιλέων τούτων διεφιλονίκουν τὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν αὐλὴν δύο ἰσχυραὶ οἰκογένειαι, οἱ Βουρβόνοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Bourbons) καὶ οἱ Γ υ ῖ ζ α ι (Guises). Οἱ Γυῖζαι ἦσαν ἀδιάλλακτοι καθολικοί, ἐνῶ οἱ Βουρβόνοι ἔκλιναν πρὸς τὴν μεταρρύθμισιν.

Τὸν ἀνήλικον καὶ ἀδυνάτου χαρακτῆρος βασιλέα Κάρολον Θ' ἐπετρόπευεν ἡ μήτηρ του Αἰκατερίνη. Διὰ νὰ παγιωθῇ ἡ εἰρήνη, ἐμνήστευσαν τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ νεαροῦ βουρβόνου Ἑρρίκου τῆς Ναυάρρας. Μετ' ὀλίγον οἱ Βουρβόνοι καὶ οἱ Οὐγενότοι ἀπέκτησαν μεγάλην ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἡ Αἰκατερίνη φοβουμένη μήπως παραγκωνισθῇ τελείως συνεννοήθη μὲ τοὺς Γυίζας καὶ τὸ καθολικὸν κόμμα. Κατὰ τὴν τέλεσιν λοιπὸν τῶν γάμων τοῦ Ἑρρίκου συνέβησαν εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν σκηναὶ τρομακτικαί, ἐκ τῶν βαρβαρωτάτων τῆς ἱστορίας. Οἱ καθολικοὶ τῇ ὑποκινήσει τῆς Αἰκατερίνης ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Οὐγενότων, οἱ ὁποῖοι εἶχον συρρεύσει εἰς Παρισίους ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων, καὶ κατέσφαξαν δύο χιλιάδας ἐξ αὐτῶν. Αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη ***Νὺξ τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου*** (1572). Ἡ καταδίωξις τῶν Οὐγενότων ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπου ἐφονεύθησαν περὶ τὰς 30 χιλιάδας. **1572**

Οἱ καθολικοὶ συνηνώθησαν εἰς τὴν λεγομένην Liga καὶ ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη μετὰ πείσματος, διότι οἱ καθολικοὶ ἤθελον νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἄνοδον τοῦ Ἑρρίκου τῆς Ναυάρρας, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ νόμιμος διάδοχος τοῦ ἀτέκνου Ἑρρίκου Γ'. Τέλος μετὰ πεισματώδη πάλην ἐπεκράτησεν ὁ Ἑρρῖκος τῆς Ναυάρρας, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὸ καθολικὸν δόγμα, εἰσῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Ἑρρῖκος Δ'*** (1589).

Διὰ τοῦ Ἑρρίκου Δ' (1589—1610), ὁ ὁποῖος εἶναι εἷς ἐκ τῶν σοβαρωτέρων βασιλέων τῆς Γαλλίας, ἐτέθη τέρμα εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους καὶ ἡ Γαλλία ἡσυχάσασα πάλιν εἰσῆλθεν εἰς περίοδον νέας ἀκμῆς. Πρὸς ὁριστικὴν κατάπαυσιν τῶν θρησκευτικῶν ἐρίδων ἐξέδωκεν ὁ Ἑρρῖκος Δ' τὸ Δ ι ά τ α γ μ α τ ῆ ς Ν ά ν τ η ς (1598), διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωρεῖτο θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἰσότης πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τοὺς Οὐγενότους, οἱ ὁποῖοι πρὸς τούτοις διετήρησαν ὀχυράς τινας θέσεις. Διὰ τοῦ Ἑρρίκου Δ' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ὁ Β ο υ ρ β ο ν ι κ ὸ ς ο ἶ κ ο ς. **1598**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1618-1648)

Ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης (1555 σελ. 37) εἶχεν ἀποκαταστήσει τὴν γαλήνην εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία διετηρήθη πλέον τοῦ ἡμίσεος αἰῶνος. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ μεταρρύθμισις προώδευσε πολύ. Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες ἀπετέλεσαν συνασπισμόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Union (ἕνωσις), τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Φρειδερῖκος Δ΄, ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου. Συνεννοήθησαν καὶ μετὰ ξένων ὁμοφρόνων ἡγεμόνων, τῆς Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας, τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐρανίας, ἄρχοντος τῆς Ὁλλανδίας, καὶ μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Δ΄ τῆς Γαλλίας. Οἱ δὲ καθολικοὶ ἡγεμόνες συνέστησαν τὴν Liga (σύνδεσμον), τοῦ ὁ τοίου προΐστατο ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανός.

Ἡ ἀπὸ μακροῦ ἀπειλουμένη σύρραξις ἤρχισε τὸ 1618 ἐξ ἀφορμῆς τῶν ταραχῶν τῆς Βοημίας. Ὁ αὐτοκράτωρ συνέτριψε τοὺς διαμαρτυρομένους τῆς Βοημίας καὶ σχεδὸν ἐξερρίζωσε τὴν μεταρρύθμισιν ἀπὸ τὴν χώραν των. Οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας εἰσῆλθον ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ εἰς βοήθειαν αὐτῶν ἔσπευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς Δανίας καὶ Σουηδίας. Τέλος εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον ἡ Γαλλία. Ὁ ἀγὼν διήρκεσε τριάκοντα ἔτη καὶ ὠνομάσθη τριακονταετὴς πόλεμος (1618—1648).

Διαιροῦν αὐτὸν εἰς τέσσαρας περιόδους, τὴν Παλατινατικήν, τὴν Δανικήν, τὴν Σουηδικὴν καὶ τὴν Γαλλοσουηδικήν.

Ὁ πόλεμος ἤρχισε δι' ἐξεγέρσεως τῶν διαμαρτυρομένων τῆς Πράγας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ματθία. Ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου Φρειδερῖκος Δ΄ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Τὸν αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε στρατόν, ὑπεστήριξαν ὁ ἐξάδελφός του ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας καὶ ἡ Liga. Ὁ στρατηγὸς τῆς Liga ***Τίλλυ*** (Tilly) ἐνίκησε τοὺς ἐπαναστάτας, ὑπεχρέωσε τὸν Φρειδερῖκον νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ προήλασε πρὸς τὴν βόρειον Γερμανίαν ἀπειλῶν ὄχι μόνον τοὺς διαμαρτυρομένους ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ τὴν Δανίαν, Σουηδίαν καὶ τὰς Κάτω Χώρας.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπενέβη ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ***Χριστιανὸς Δ΄***, δραστήριος καὶ ἐπιχειρηματικὸς ἡγεμών. Ὁ διαδε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χθεὶς τὸν Ματθίαν αὐτοκράτωρ Φ ε ρ δ ι ν ά ν δ ο ς Β' θέλων ν' ἀποκτήσῃ ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τὸν Μαξιμιλιανὸν καὶ τὴν καθολικὴν ἕνωσιν (Liga), ἀπεφάσισε νὰ ἀποκτήσῃ ἴδιον στρατόν. Τότε παρουσιάσθη ὁ περίφημος βοημὸς εὐπατρίδης ***Ἄλπρέχτος Βαλλενστάϊν*** (Wallenstein), ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ σχηματίσῃ στρατὸν διὰ τὸν αὐτοκράτορα.

Οἱ στρατοὶ τῶν χρόνων αὐτῶν ἀπετελοῦντο ἀπὸ μισθοφόρους πάσης προελεύσεως. Ὁ ὁπλισμός του κατὰ τὸ ἥμισυ ἦτο μεσαιωνικός, διότι ὁ πεζὸς στρατὸς ἦτο ὡπλισμένος μὲ λόγχας καὶ ὀλίγα μόνον τάγματα ἔφερον πυροβόλα ὅπλα. Κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ συντηροῦν στρατὸν διὰ βιαίων ἐπιτάξεων καὶ διαρπαγῆς τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν διεξήγοντο αἱ ἐπιχειρήσεις. Ἐφαρμόσας τὴν μέθοδον αὐτὴν ὁ Βαλλενστάϊν κατήρτισεν ἰσχυρὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος κατὰ καιροὺς ἔφθασε τὰς 70 καὶ 100 χιλιάδας, ἔκαμε σημαντικὰ κατορθώματα καὶ ἀπέκτησε φήμην μεγάλου στρατηγοῦ.

Ὁ Χριστιανὸς τῆς Δανίας ἡττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν ἤπειρον καὶ ὁ Βαλλεστάϊν νικητὴς κατῆλθε πρὸς τὴν Βαλτικήν, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τὸν τίτλον τοῦ ἀ ρ χ η γ ο ῦ τ ο ῦ α ὐ τ ο κ ρ α τ ο ρ ι κ ο ῦ σ τ ό λ ο υ κ α ὶ ἀ ρ χ η γ ο ῦ τ ο ῦ Ὠ κ ε α ν ο ῦ κ α ὶ τ ῆ ς Β α λ τ ι κ ῆ ς καὶ ἐπεχείρησε νὰ κατασκευάσῃ στόλον. Ὁ Βαλλενστάϊν μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ συντρίψῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας καὶ νὰ μεταβάλῃ αὐτὴν εἰς μέγα ἑνιαῖον καὶ συγκεντρωμένον κράτος. Διὰ τοῦτο ἐτιμήθη ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Γερμανοὺς πατριώτας ὡς πρόδρομος τοῦ Βίσμαρκ.

Τοῦτο ὅμως ἐνέβαλεν εἰς ἀνησυχίαν ἀκόμη καὶ τοὺς καθολικοὺς ἡγεμόνας, τοὺς συμμάχους τοῦ αὐτοκράτορος, οἱ ὁποῖοι ἀπῄτησαν τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βαλλενστάϊν ἀπειλοῦντες ὅτι θὰ συμπράξουν μὲ τὴν Γαλλίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ μετά τινας δισταγμοὺς ἐθυσίασε τὸν Βαλλενστάϊν καὶ ἀνέθεσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων εἰς τὸν Τίλλυ.

Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην διὰ τοὺς διαμαρτυρομένους στιγμὴν (1630) ἐπενέβη ὁ ἡρωικὸς βασιλεὺς τῆς Σουηδίας ***Γου-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σταῦος Ἀλόλφος (1611—1632), διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς ὁμοδόξους του καὶ νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Βαλτικήν. Ἡ Γαλλία, τῆς ὁποίας τὴν πολιτικὴν διηύθυνεν ὁ περίφημος καρδινάλιος Ρισελιέ, ὑπεστήριξεν αὐτὸν χρηματικῶς. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1632 ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας προήλασε νικηφόρος πρὸς τὴν Βαυαρίαν. Ὁ Τίλλυ προσπαθήσας νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Λὲχ ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη, οἱ δὲ Σουηδοὶ κατέλαβον τὸ Μόναχον καὶ ἠπείλουν τὴν Βιέννην. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἀνεκάλεσε τὸν Βαλλενστάϊν, ὁ ὁποῖος ὅμως ἠναγκάσθη νὰ κρατήσῃ ἀπέναντι τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἐφεκτικὴν στάσιν. Εἰς τὴν παρὰ τὴν πόλιν Λούτσεν (Lützen) τῆς Σαξονίας μάχην (1632) ἐφονεύθη ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος. Οἱ Σουηδοὶ ὅμως ὑπὸ τὸν Βερνάρδον τῆς Βαϊμάρης ἐνίκησαν τὸν στρατὸν τοῦ Βαλλενστάϊν καὶ ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῆς Γαλλίας ἐξηκολούθησαν τὸν πόλεμον.

Τέλος ἡ Γαλλία ἔκρινε κατάλληλον τὴν στιγμὴν νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὸν πόλεμον. Ὅταν δὲ ὁ Βερνάρδος ἀπέθανεν αἰφνιδίως, ὁ Ρισελιὲ ἠγόρασε τὸν στρατόν του καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγινε κύριος τῆς Ἀλσατίας, τὴν ὁποίαν εἶχε καταλάβει ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατὸς τοῦ Βερνάρδου. Ὁ πόλεμος περιεπλάκη περισσότερον, ὅταν ἡ Ἱσπανία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, καὶ ἔλαβε χαρακτῆρα βάρβαρον συνοδευόμενος ἀπὸ καταστροφὰς καὶ ἐρημώσεις. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ νεαρὸς πρίγκιψ Κονδὲ (Condè) συνέτριψε τὸ 1643 τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν παρὰ τὸ Ροκροὰ (Rocroi, Β. Γαλλία παρὰ τὰ βελγικὰ σύνορα), ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐστράφη κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἤδη ἠπειλεῖτο ἡ Βιέννη. Ὁ αὐτοκράτωρ Φ ε ρ δ ι ν ά ν δ ο ς Γ', διάδοχος τοῦ Φερδινάνδου Β', ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἀρχίσει διαπραγματεύσεις ἀπὸ τὸ 1641. Οὕτω τὸ 1648 ἡ Βεστφαλικὴ εἰρήνη ἐτερμάτισε τὸν μακρὸν καὶ καταστρεπτικὸν πόλεμον.

1648

ΕΙΡΗΝΗ ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ

Διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Βεστφαλίας :

1. Ἡ Γαλλία ἐκράτησεν ὁριστικῶς τὸ Μ έ τ ς, Τ ο ὺ λ καὶ Β ὲ ρ δ ὲ ν καὶ προσήρτησε τὴν Ἀ λ σ α τ ί α ν. Ἡ Σουηδία ἔλαβε τὰς ἀ κ τ ὰ ς τ ῆ ς Π ο μ ε ρ α ν ί α ς καὶ ἄλλας ἐπι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καίρους θέσεις, οὕτως ὥστε ἐξησφάλιζε τὴν κυριαρχίαν τῆς Βαλτικῆς καὶ ἐξουσίαζε τὰς ἐκβολὰς τῶν γερμανικῶν ποταμῶν. Ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλβετίας ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν Κάτω χωρῶν ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας.

2. Ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα ἀνεγνωρίσθησαν ἴσα δικαιώματα εἰς τὰ διάφορα δόγματα καὶ ἀποκατεστάθη ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη.

3. Ἀνεγνωρίσθη πλήρης αὐτοτέλεια τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας ἐντὸς τῶν κτήσεών των καὶ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα νὰ συνάπτουν συμμαχίας μεταξύ των καὶ μεταξὺ ξένων κρατῶν.

Ὁ τριακονταετὴς πόλεμος μετέβαλε τὴν Γερμανίαν εἰς ἐρείπια, ἡ χώρα ἐλεηλατήθη τὰ χωρία κατεστράφησαν, οἱ ἀγροὶ ἔμειναν ἀκαλλιέργητοι, αἱ πόλεις ἠρημώθησαν καὶ σχεδὸν εἶχον ἐκλείψει οἱ τεχνῖται. Ὁ πληθυσμὸς εἶχεν ἐλαττωθῆ εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον. Τοιουτοτρόπως ἡ χώρα ὑπέστη ἰσχυρὸν πλῆγμα, ἡ ἀνάπτυξίς της καθυστέρησε τουλάχιστον ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα καὶ μόλις κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ Γερμανία κατώρθωσε νὰ συνέλθῃ καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πρόοδον τῶν δυτικῶν λαῶν

Ἡ εἰρήνη ὅμως αὕτη ἦτο ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἀρχὴ νέας ζωῆς διὰ τὴν Γερμανίαν, διότι ἔκλεισε τὴν ἑκατονταετῆ περίοδον τῶν θρησκευτικῶν διενέξεων καὶ ἐξησφάλιζε τὸ πολύτιμον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως. Ἡ Αὐστρία καταπνίξασα τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ἔφερε τὴν πνευματικὴν ἀποτελμάτωσιν εἰς τὴν χώραν καὶ ἀπεξενώθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς λοιπῆς Γερμανίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

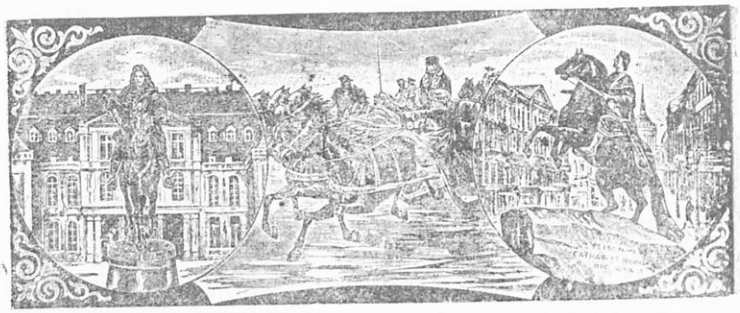

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ (1648 - 1789)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ

Ὁ ἀγγλικὸς λαὸς ἀνεπτύχθη πολιτειακῶς ἐνωρίτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἤδη κατὰ τὸ τέλος τῶν μέσων χρόνων εἶχον τεθῆ εἰς τὴν Ἀγγλίαν αἱ βάσεις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος.

Τὸν ΙΖ' αἰῶνα οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Στούαρτ βασιλεῖς ἐπεχείρησαν νὰ καταργήσουν τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ νὰ κυβερνήσουν ἀπολυταρχικῶς. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι διὰ τῶν δύο ἐπαναστάσεων, τοῦ 1648 καὶ 1688, ἐματαίωσαν τὴν προσπάθειαν αὐτῶν.

Οὕτω ἡ χώρα διῆλθε περίοδον πολιτικῶν ἀναστατώσεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπαγιώθη καὶ διεμορφώθη περαιτέρω τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα.

Ἀπὸ τότε ἡ Ἀγγλία εἰρηνεύσασα καὶ εὐνομουμένη εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς μεγάλης ὑλικῆς καὶ διανοητικῆς προόδου.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Ἡ πολιτικὴ ἀνάπτυξις τῆς Ἀγγλίας κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἦτο οὐσιωδῶς διάφορος ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Οἱ βασιλεῖς αὐτῆς διετήρουν πάντοτε μεγάλην ἰσχύν, ἐνῶ οἱ εὐγενεῖς τῆς χώρας οὐδέποτε ἀπέκτησαν κυριαρχικὰ δικαιώματα.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ὑπεβάλλετο ἀνέκαθεν εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μερικοὺς περιορισμούς. Ἰδίως εἰς ζητήματα φορολογίας ὁ βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ τὴν γνώμην τῶν φορολογουμένων. Ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβάλῃ νέον φόρον, ἐκάλει εἰς συμβούλιον τοὺς γαιοκτήμονας, τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων. Οὕτω διεμορφώθη τὸ πρῶτον κοινοβούλιον (Parlement) ἢ Βουλὴ τῶν Λόρδων.

Ὅταν τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων (1199—1216) ἠθέλησε νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν κατὰ τὰς ὀρέξεις του, οἱ εὐγενεῖς ἐξανέστησαν καὶ ὑπεχρέωσαν αὐτὸν νὰ παραχωρήσῃ τὴν ὀνομαστὴν Magna Charta (1215), τὸν πρῶτον δηλαδὴ συνταγματικὸν χάρτην τῆς Ἀγγλίας, ὁ ὁποῖος ἐξησφάλιζε τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ (συγκατάθεσις διὰ τὴν φορολογίαν, προσωπικὴ ἐλευθερία, δικαίωμα ἀντιστάσεως).

Βραδύτερον ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια ὁ βασιλεὺς νὰ συμβουλεύεται ἐπὶ οἰκονομικῶν ἰδίως ζητημάτων ἀντιπροσώπους τῶν συμβουλίων τῶν κομητειῶν καὶ τῶν κοινοτήτων. Τοιουτοτρόπως προῆλθε δεύτερον συνέδριον, ἡ δευτέρα ἀγγλικὴ βουλή, ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, ἡ ὁποία σὺν τῷ χρόνῳ ἔλαβε μεγαλυτέραν σπουδαιότητα, διότι ἀντεπροσώπευε μεγαλύτερον μέρος τοῦ λαοῦ.

Τοιουτοτρόπως ἡ βασιλεία εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐτέθη ὑπὸ τὸν νόμον, ἐνῶ ἡ βασιλεία εἰς τὴν Γαλίαν ἦτο ὑπὲρ τὸν νόμον.

ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΑΡΤ

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἐλισάβετ (1603) εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας προσεκλήθη ὁ βασιλεὺς τῆς Σκωτίας Ἰάκωβος, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας Στούαρτ. Τοιουτοτρόπως ἀνῆλθεν ἡ δυναστεία τῶν Στούαρτ εἰς τὸν ἀγγλικὸν θρόνον καὶ ἡνώθησαν ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκῆπτρον Ἀγγλία καὶ Σκωτία.

Οἱ Στούαρτ ἀκολουθοῦντες τὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς των, ἰδίως τὸ παράδειγμα τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, ἐπεχείρησαν νὰ κυβερνήσουν τὴν Ἀγγλίαν ἀπολυταρχικῶς. Ἀλλὰ προσέκρουσαν εἰς τὰς συνηθείας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ ἐξήγειραν σχυρὰν ἀντίδρασιν. Ἐπιχειρήσαντες ἀφ' ἑτέρου νὰ κανονίσουν αὐθαιρέτως τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἐξηρέθισαν τοὺς ὀπαδοὺς καὶ τῶν δύο δογμάτων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Διὰ τοῦτο εἶχον διαρκεῖς προστριβὰς πρὸς τὸ κοινοβούλιον. Πολλάκις διέλυσαν αὐτό, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν πάλιν νὰ συγκαλέσουν αὐτό, διότι εἶχον ἀνάγκην χρημάτων. Ἡ πολιτική των γενικῶς δὲν εἶχε σταθερότητα καὶ συνέπειαν.

Ὁ ***Ἰάκωβος Α΄*** (1603—1628) εἶχε μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Ἐφρόνει ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του. Ἐνόμιζεν ὅτι εἶναι σοφὸς καὶ ἤθελε νὰ ἔχῃ ἐπιβολήν. Ἀλλ' ἦτο στενὸς εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ σχολαστικός. Ἐσώρευσε σφάλματα ἐπὶ σφαλμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσεν ὁ υἱός του.

Ὁ ***Κάρολος Α΄*** (1628—1649) ἦτο διάφορος τοῦ πατρός του. Εὐκίνητος, ὡραῖος καὶ ἱπποτικὸς εἰς τὴν ἐμφάνισιν, εἰς τὸ βάθος ἦτο ἀδύνατος χαρακτὴρ καὶ δὲν ἀπέφευγε τὸ ψεῦδος. Ἐπολιτεύθη κακῶς ὅπως ὁ πατήρ του. Διέλυσεν ἐπανειλημμένως τὸ κοινοβούλιον, ἀλλ' ὅταν τέλος ἠναγκάσθη νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ ὀνομασθὲν Μακρὸν Κοινοβούλιον ἕνεκα τῆς μακρᾶς διαρκείας (1640—1653), προσέκρουσεν εἰς σφοδρὰν ἀντίδρασιν. Ἡ βουλὴ κατεδίκασεν εἰς θάνατον ὑπουργοὺς τοῦ βασιλέως, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνένοχοι εἰς τὰ ἀπολυταρχικὰ μέτρα καὶ τὰς θρησκευτικὰς καινοτομίας. Τέλος ὁ Κάρολος ἦλθεν εἰς φανερὰν ρῆξιν πρὸς τὸ κοινοβούλιον καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὕπαιθρον, διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1648—ΚΡΟΜΒΕΛ

Οὕτως ἤρχισεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ βασιλέως καὶ κοινοβουλίου. Μετὰ τοῦ βασιλέως ἐτάχθησαν οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐν γένει αἱ δυτικαὶ καὶ βόρειοι ἐπαρχίαι, ἐνῶ τὸ πολυπληθέστερον καὶ πλουσιώτερον μέρος τῆς Ἀγγλίας, τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ νότιον, ὑπεστήριξε τὸ κοινοβούλιον. Ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως ἦτο μαχιμώτερος, διότι ἀπετελεῖτο ἀπὸ εὐγενεῖς ἱππεῖς, ἐξησκημένους καὶ τολμηρούς, καὶ τὸ ἱππικὸν ἀπετέλει ἀκόμη τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ τότε στρατοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ στρατὸς τοῦ κοινοβουλίου εἶχε πολλὰς ἀποτυχίας.

1648

Τότε ὁ Κρόμβελ, βουλευτὴς καὶ ἀξιωματικὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κοινοβουλίου, εἰσήγαγε νέαν τακτικήν. Κατήρτι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σεν ἱππικὸν ἀπὸ ὀρεινοὺς πουριτανούς, φανατισμένους εἰς τὴν πίστιν τους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπολέμουν ὅπως οἱ μισθοφόροι διὰ τὸ χρῆμα, ἀλλὰ ἀπὸ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν θρησκείαν Οἱ πολεμισταὶ αὐτοὶ ὅπως τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πλήθους εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἠσθάνοντο βαθεῖαν ἀποστροφὴν πρὸς πᾶν καθολικόν. Ὁ Κρόμβελ λοιπὸν κατώρθωσε νὰ διεγείρῃ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα μὲ βίον αὐστηρόν, μὲ προσευχάς, μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ μὲ ᾄσματα ἀπὸ τὸ ψαλτήριον. Ὁ στρατὸς αὐτὸς δὲν ἤργησε νὰ φανῇ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως. Ὁ Κρόμβελ διωρίσθη ἀρχιστράτηγος καὶ ἐνίκησε τὸν βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ κατα φύγῃ εἰς τὴν Σκωτίαν. Ἀλλ' οἱ Σκῶτοι παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον.

Κρόμβελ.— Χαλκογραφία σύγχρονος

Ὁ Ὀλιβιέρος Κρόμβελ (Olivier Kromwell, 1599-1658) ἦτο υἱὸς εὐπόρου γαιοκτήμονος, μεγαλόσωμος καὶ ρωμαλέος, δραστηριώτατος, μὲ αὐστηρὰν φυσιογνωμίαν καὶ ρήτωρ νευρώδης. Ἐνεπνέετο ἀπὸ θερμὸν θρησκευτικὸν ζῆλον καὶ διετήρει τὴν ὠμότητα τῆς ἀγγλικῆς φυλῆς κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους. Ὁ Κρόμβελ ἀνεδείχθη ἔξοχος ὀργανωτὴς καὶ διπλωμάτης ὀξυδερκὴς καὶ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὰς τοῦ ἀγγλικοῦ μεγαλείου.

Τοιουτοτρόπως ἐπεκράτησε τὸ κοινοβούλιον. Δὲν ἤργησεν ὅμως νὰ ἔλθῃ εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν Κρόμβελ. Ἡ πλειονοψηφία τοῦ κοινοβουλίου ἦτο ἐναντίον τοῦ Κρόμβελ καὶ ἤθελε νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

περιορίσῃ τὰς αὐθαιρεσίας του. Ἀλλ' ὁ νικητὴς στρατηγὸς κατέλαβε τὸ Λονδῖνον καὶ ἀπέβαλε τοὺς ἀντιπολιτευομένους ἀπὸ τὴν βουλήν. Τοῦτο ὠνομάσθη κάθαρσις τοῦ κοινοβουλίου, τὸ δὲ οὕτως ἀκρωτηριασθὲν σῶμα Κολοβὸν Κοινοβούλιον (Rumpparlement) κατὰ τὴν σκωπτικὴν τάσιν τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ὡρίμασεν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ ἡ ἰδέα, ὅτι πᾶσα κυριαρχία στηρίζεται εἰς τὸν λαὸν καὶ πηγάζει ἀπὸ τὸν λαόν. Τοιουτοτρόπως ἐγεννήθη ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐλέῳ Θεοῦ κυριαρχίας τὸ ἀξίωμα τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ.

Ὁ βασιλεὺς εἰσήχθη εἰς δίκην πρὸ ἑκτάκτου δικαστηρίου καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὡς τύραννος, προδότης, δολοφόνος καὶ ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ καὶ ἀπεκεφαλίσθη (1649).

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (1649–1660)

Ἡ μερίς, ἡ ὁποία εἶχε γίνει κυρία τῆς καταστάσεως μετὰ τοῦ Κρόμβελ, ἀπετέλει μειοψηφίαν, ἀλλ' ἔδειξε μεγίστην δραστηριότητα καὶ διετηρήθη ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη εἰς τὴν ἀρχήν. Ἡ Ἀγγλία ἀνεκηρύχθη δημοκρατία, ἡ Ἄνω Βουλὴ διελύθη, ἀνετέθη δὲ εἰς ἔκτακτον συμβούλιον ἡ Κυβέρνησις. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Στωτία καὶ ἡ Ἰρλανδία δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ἐπανάστασιν, ὁ Κρόμβελ ἀπεβιβάσθη μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἰρλανδίαν καὶ κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐπανάστασιν. Ἐπίσης κατεστάλη ἡ ἐξέγερσις τῆς Σκωτίας

Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς ὁ Κρόμβελ ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως καὶ ἤρχισε τὰ ἐργάζεται πρὸς ἐξύψωσιν τῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας.

Ἐπειδὴ ἡ ὁλλανδικὴ δημοκρατία ὑπεστήριξε τοὺς ἄγγλους βασιλόφρονας, ὁ Κρόμβελ ἐστράφη κατ' αὐτῆς. Τὸ 1651 τὸ κοινοβούλιον ἐψήφισε τὸν περίφημον περὶ ναυτιλίας νόμον, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευεν εἰς τὰ ξένα πλοῖα νὰ μεταφέρουν εἰς ἀγγλικοὺς λιμένας προϊόντα ἄλλα ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ παραγομένων. Τοῦτο ἔβλαπτεν ἰδίως τὴν ὁλλανδικὴν ναυτιλίαν, ἡ ὁποία τότε διεξῆγε σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τῆς ὑφηλίου. Διὰ τοῦτο ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁλλανδία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἶχε σειρὰν ἐπιτυχιῶν, ἡ Ὁλλανδία ἠναγκάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν νόμον τῆς ναυτιλίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κρόμβελ διέλυσε βιαίως τὸ Κολοβὸν κοινοβούλιον καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἀνηγόρευσαν αὐτὸν ἀνώτατον ἄρχοντα ἰσοβίως ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Λόρδου Προστάτου. Τότε ὁ Κρόμβελ ἀπέκτησε μεγίστην δύναμιν καὶ ἐκυβέρνα τὴν χώραν ὡς δικτάτωρ. Ἡ Ἀγγλία κατέστη ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἰσχυρότερον διαμαρτυρόμενον κράτος, αἱ δὲ αὐλαὶ τῆς Εὐρώπης ἐζήτουν τὴν συμμαχίαν του, μολονότι ἀπεστρέφοντο αὐτὸν ὡς βασιλοκτόνον.

Ὁ Κρόμβελ ἀπέθανε τὸ 1658 καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ριχάρδος Κρόμβελ ὡς λόρδος προστάτης. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν οὔτε σθένος οὔτε τὰ ἀρχικὰ προσόντα τοῦ πατρός του. Διὰ τοῦτο παρῃτήθη οἰκειοθελῶς.

ΠΑΛΙΝΟΡΘΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΑΡΤ

Τότε ὁ στρατηγὸς Μοῦνκ (Monk), ὁ ὁποῖος εἶχε καταστείλει νέαν ἐπανάστασιν τῆς Σκωτίας, ἐβάδισε μετὰ τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῆς πρωτευούσης, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῆς πλειοψηφίας, ἡ ὁποία ἐπεθύμει τὴν κατάλυσιν τῆς στρατοκρατίας καὶ τὴν παλινόρθωσιν τῆς βασιλείας. Τὸ νέον κοινοβούλιον ἐκάλεσεν εἰς τὸν θρόνον τὸν Κάρολον Β', τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ἐδέχθη μὲ ζωηρὰς ἐκδηλώσεις χαρᾶς.

Ἀλλ' οἱ Στούαρτ δὲν εἶχον συνετισθῆ εἰς τὴν ἐξορίαν. Ὁ ***Κάρολος Β'*** καὶ ὁ ἀδελφός του ***Ἰάκωβος Β'*** ἐπανέλαβον τὰ σφάλματα τῶν προκατόχων καὶ ὑπερέβησαν αὐτά, διότι ζήσαντες εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' εἶχον προσοικειωθῆ τὰς συνηθείας τῆς γαλλικῆς αὐλῆς καὶ ἤθελον νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τοὺς ἀπολυταρχικοὺς τρόπους καὶ τὸν αὐλικὸν βίον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἐκτὸς τούτου εἰργάσθησαν ἀναφανδὸν ὑπὲρ τοῦ καθολικοῦ δόγματος.

Ἡ βασιλεία τοῦ Καρόλου Β' διῆλθε μὲ συνεχεῖς προστριβὰς πρὸς τὸ κοινοβούλιον. Ὁ Κάρολος εἰργάσθη διὰ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν καθολικῶν. Ἀλλὰ τὸ κοινοβούλιον ἐψήφισεν ὅτι μόνον ὀπαδοὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐκκλησίας διορίζον-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ται εἰς δημοσίας θέσεις. Ὀλίγον βραδύτερον ἐψήφισε τὸν περίφημον νόμον Habeas corpus, ὁ ὁποῖος ἐξησφάλιζε τοὺς πολίτας ἀπὸ τὴν αὐθαίρετον φυλάκισιν, διότι κατήργησε τὴν προφυλάκισιν ὁρίσας πᾶς πολίτης συλλαμβανόμενος νὰ προσάγεται εἰς δίκην ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς πολιτικῆς διαμάχης ἐμορφώθησαν τὰ δύο μεγάλα κόμματα τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου, τὰ ὁποῖα ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας ἐκυβέρνησαν τὴν Ἀγγλίαν, τὸ κόμμα τῶν φιλοβασιλικῶν, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν ***Τόρις*** (Tories, σημερινοὶ συντηρητικοὶ) καὶ τὸ κόμμα τῶν συνταγματικῶν, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο ***Οὐΐξ*** (Whigs, οἱ σημερινοὶ φιλελεύθεροι).

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1688

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Κάρολον Β' Ἰάκωβος Β' ὑπερτήριξεν ἀναφανδὸν τὸν καθολικισμόν, ἐπέτρεπεν ἐπισήμως τὴν καθολικὴν λειτουργίαν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὰ ὕψιστα ἀξιώματα καθολικούς. Ὁ λαὸς ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς ὑπερβασίας αὐτὰς μὲ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, διότι αἱ δύο θυγατέρες τοῦ Ἰακώβου, αἱ ὁποῖαι ἔμελλον νὰ διαδεχθοῦν αὐτόν, ἦσαν διαμαρτυρόμεναι. Ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν ἡ βασίλισσα ἐγέννησεν υἱόν, ὁ ὁποῖος ἀσφαλῶς θὰ ἀνατρέφετο εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα. Τότε συνεννοήθησαν Τόρις καὶ Οὐΐξ καὶ προσεκάλεσαν εἰς τὸν θρόνον τὴν μεγαλυτέραν κόρην τοῦ Ἰακώβου Μαρίαν καὶ τὸν σύζυγόν της ***Γουλιέλμον*** τῆς Ὀρανίας, τὸν κυβερνήτην τῆς Ὁλλανδίας. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ἀγγλίαν, ὅλη ἡ χώρα προσεχώρησεν εἰς αὐτοὺς καὶ ὁ Ἰάκωβος ἔφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ὁ Λουδοβῖκος τὸν ἐδέχθη ἡγεμονικῶς.

1688

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1688 ἦτο ἔργον τῆς εὐπορούσης τάξεως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1648, ἡ ὁποία εἶχε προέλθει ἀπὸ τὰ λαϊκὰ στρώματα. Διὰ τοῦτο ἡ δευτέρα ἐπανάστασις ἐστερεώθη καὶ οἱ Ἄγγλοι ὠνόμασαν αὐτὴν ἔνδοξον ἐπανάστασιν.

Ὁ Γουλιέλμος καὶ ἡ Μαρία ἔγιναν βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας, ἀφοῦ ὑπέγραψαν τὴν Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων (Bill of righs), διὰ τῆς ὁποίας ἐξησφαλίζοντο τὰ συνταγματικὰ δικαιώματα τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ (1688).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΥ

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀνεπτύχθη περαιτέρω καὶ διεμορφώθη τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην ὑπεβοήθησαν ἱστορικὰ περιστατικά.

Ὁ Γουλιέλμος εἶχεν ὁρίσει πρὸ τοῦ θανάτου τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου. Τοιουτοτρόπως μετ' αὐτὸν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἡ νεωτέρα θυγάτηρ Ἰακώβου Β' ***Ἄννα*** (1702—1714) καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἐκλήθη ὁ δισέγγονος Ἰακώβου Α' ***Γεώργιος***, ἐκλέκτωρ τοῦ Ἀννοβέρου. Ὁ Γεώργιος διετήρησε τὸ ἐκλεκτοραῖον τοῦ Ἀννοβέρου καὶ ἔγινε συγχρόνως βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἱδρύσας οὕτω τὴν Δυναστείαν τοῦ Ἀνοβέρου, ἡ ὁποία βασιλεύει μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐβασίλευσαν κατὰ σειρὰν τρεῖς Γεώργιοι. Ὁ Γεώργιος Α' (1714—1727) ἦτο ἤδη γέρων, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, δὲν ἐγνώριζε τὴν ἀγγλικὴν καὶ δὲν ἔλαβεν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας. Ὁμοίως ἐπολιτεύθη καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ ***Γεώργιος Β'*** (1727—1760). Οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς ὑπουργοὺς νὰ κυβερνοῦν τὸ κράτος καὶ καθιέρωσαν τὴν συνήθειαν νὰ λαμβάνουν τοὺς ὑπουργοὺς ἐκ τῆς πλειοψηφούσης ἐντῷ κοινοβουλίῳ μερίδος. Οἱ δύο μερίδες Τόρις καὶ Οὐΐξ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν ἀλληλοδιαδόχως, ὁ βασιλεὺς ἀπέφευγε νὰ κάμνῃ χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ veto, νὰ μὴ ἐγκρίνῃ δηλαδὴ ἀποφάσεις τοῦ κοινοβουλίου. Τοιουτοτρόπως ἐστερεώθη καὶ διεμορφώθη ὁριστικῶς τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, ὁ πολιτικὸς βίος ἀνεπτύχθη, αἱ συζητήσεις τοῦ κοινοβουλίου ἐγίνοντο δημοσίᾳ, ἐδημιουργήθη δημοσιογραφία, ἡ ὁποία παρηκολούθει καὶ συνεζήτει τὴν πορείαν τῆς πολιτικῆς.

Κύριος σκοπὸς τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἦσαν τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα, ἰδίως τῶν μεγαλεμπόρων καὶ ἐφοπλιστῶν. Διότι τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀνεπτύχθη ἡ νέα ἀγγλικὴ βιομηχανία τοῦ βάμβακος καὶ τοῦ σιδήρου καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἐπιχειρηματικότης καὶ πρωτοβουλία ἤνοιγον νέας ἀγορὰς εἰς τὰς ἀποικίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΜΕΓΙΣΤΗ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ - ΧΡΟΝΟΙ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΙΔ'

Καθ' ὃν χρόνον εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν ἐνισχύετο ἡ δύναμις τοῦ κοινοβουλίου καὶ περιωρίζετο ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως, εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπέβαινεν αὕτη ἰσχυροτάτη καὶ ἀπεριόριστος.

Ἡ ἀπόλυτος μοναρχία ἐπιβληθεῖσα κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διὰ τοῦ Ρισελιὲ καὶ τοῦ Μαζαρὲν ἔφθασεν εἰς μεγίστην λαμπρότητα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'.

Ἡ Γαλλία ἦτο τότε ἡ πρώτη στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Εὐρώπης· ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριόν της ἀνεπτύχθησαν μεγάλως καὶ ἤκμασαν τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ἡ Γαλλία ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' εἶχε τὸν λεγόμενον χρυσοῦν αἰῶνα της.

ΡΙΣΕΛΙΕ ΚΑΙ ΜΑΖΑΡΕΝ

Ὁ Ἑρρῖκος Δ' ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ὑπὸ φανατικοῦ καλογήρου (1610) καὶ ἐπί τινα χρόνον, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ἐπετρόπευε τὸν ἀνήλικον υἱόν του Λουδοβῖκον ΙΓ' ἡ βασιλομήτωρ Μαρία τῶν Μεδίκκων, ἐπεκράτησαν οἱ εὐνοούμενοι καὶ οἱ αὐλοκόλακες, ἕως ὅτου τὴν διοίκησιν ἔλαβεν εἰς τὰς στιβαρὰς χεῖρας του ὁ καρδινάλιος Ρισελιὲ (1624).

Ὁ Ρισελιὲ ἐπεδίωξε τρεῖς σκοπούς, 1) νὰ καταστρέψῃ τὸ κόμμα τῶν Οὐγενότων, 2) νὰ ταπεινώσῃ τοὺς εὐγενεῖς καὶ 3) νὰ ἀνυψώσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας συντρίβων τὴν δύναμιν τῶν Ἀψβούργων. Ἐπέτυχε καὶ τὰ τρία.

Τὸ 1628 μετὰ ἐπίμονον πολιορκίαν κατελήφθη ἡ Λαροσὲλ (La Rochelle, ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Γαλλίας), τὸ ἰσχυρότερον φρούριον τῶν καλβινιστῶν, παρὰ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Ἀλλ' ὁ Ρισελιὲ εἶχε τὴν περίνοιαν νὰ διατηρήσῃ τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων τῶν Οὐγενότων.

Συγχρόνως ἐστράφη κατὰ τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐμφυλίων πολέμων εἶχον ἀποβῆ σχεδὸν ἀνεξάρτητοι. Διέταξε νὰ καταστρέψουν τοὺς ὠχυρωμένους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πύργους, ὅσοι δὲν ἐχρησίμευον πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἀνετίναξαν τότε πολλοὺς πύργους. Ὁ Ρισελιὲ ἀπηγόρευσε τὴν μονομαχίαν. Δύο εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους οἴκους, συγγενεῖς τοῦ βασιλέως, ἐμονομάχησαν εἰς μίαν τῶν κεντρικωτάτων πλατειῶν τῆς πρωτευούσης θέλοντες νὰ δείξουν ὅτι περιφρονοῦν τὰς διαταγὰς τοῦ καρδιναλίου. Συνελήφθησαν ἀμέσως καὶ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Ἡ μονομαχία ὅμως δὲν κατηργήθη εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ὁ Ρισελιὲ ἐμισεῖτο πολὺ καὶ ἡ θέσις του ἦτο διαρκῶς ἐπισφαλής. Διὰ τοῦτο ἐκυβέρνησε τυραννικῶς. Διὰ μυστικῶν ὀργάνων ἐπέβλεπε τὰ πάντα καὶ ἐφόνευσεν ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα ἀνθρώπους ὡς ἐπιβουλευομένους τὴν ζωήν του

Ὁ Ρισελιὲ

Ὁ Armand du Blessis κόμης τοῦ Richelieu (1585—1642) κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν καὶ εἶχε λάβει τὴν ἀνατροφὴν τῶν εὐγενῶν· Εἶχε μάθει ξιφομαχίαν καὶ ἱππασίαν καὶ ἄλλας σωματικὰς ἀσκήσεις. Εἴκοσι ἑνὸς ἐτῶν ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος μιᾶς ἐπισκοπῆς, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ δευτερότοκοι τῆς οἰκογενείας του, ἀλλ' ἔζησεν εἰς τὴν αὐλήν, ὅπως πολλοὶ ἀρχιερεῖς τῆς ἐποχῆς. Ἐκυβέρνησεν ἐπὶ 15 ἔτη εἰς τὴν Γαλλίαν ἀναπτύξας σπάνια διοικητικὰ προσόντα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποφύγῃ τὰ αὐθαίρετα, τὰ βίαια καὶ σκληρὰ μέτρα. Ὁ Ρισελιὲ ἦτο αὐταρχικός, ἀπότομος καὶ παράφορος. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν δὲν ἐδεσμεύετο ἀπὸ ἠθικοὺς ἢ συναισθηματικοὺς λόγους.

Ὁ Ρισελιὲ ἐγκατέστησεν ὁριστικῶς τὴν ἀπολυταρχίαν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Γαλλίας. Δὲν συνεκάλεσε τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Τάξεων (Etats-généraux) καὶ δι' αὐστηρῶν μέτρων κατέπνιξε τὴν ἀντίστασιν τοῦ κοινοβουλίου (Parlement), δηλαδὴ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῶν Παρισίων, τὸ ὁποῖον κατὰ παλαιὰν συνήθειαν εἶχεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρῃ κρίσεις ἐπὶ τῶν διαταγμάτων τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ Ρισελιὲ κατὰ βάθος ἐκυβέρνησε κακῶς. Καταστρεπτικὴ ἰδίως ἦτο ἡ οἰκονομικὴ πολιτική του. Ὅταν ἀπέθανεν, εἶχε προεξοφλήσει τὰ ἔσοδα πολλῶν ἐτῶν. Τὰ ἔξοδα ὑπερέβαινον κατὰ 50 ἑκατομμύρια τὰ ἔσοδα, ἐνῶ οἱ γεωργοὶ εἶχον καταστραφῆ ἀπὸ τὴν φορολογίαν. Ὁ καρδινάλιος ἀπέθανε μισούμενος ὑπὸ πάντων καὶ μόλις βραδύτερον ἐξετιμήθη ἀπὸ τοὺς γάλλους πατριώτας, διότι εἶχεν ἐκμεταλλευθῆ ἐπιτηδείως τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς τῆς Γερμανίας, διὰ νὰ ταπεινώσῃ τὸν αὐστριακὸν οἶκον. Ἐβοήθησε κατ᾽ ἀρχάς, ὅπως εἴδομεν, κρυφίως τὸν Γουσταῦον Ἀδόλφον, βραδύτερον ἔλαβε μέρος εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον.

Ὁ Ρισελιὲ δὲν εἶδε τὸ τέλος τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, ἀλλὰ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ὁ διάδοχός του καρδινάλιος Μαζαρὲν (Mazarin, 1639-1661).

Ὁ Μαζαρὲν ἦτο ἰταλὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τελείως τὸ ἀντίθετον τοῦ προκατόχου του, μετριοπαθής, ἤρεμος εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ οὐδένα κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐπιβλητικὸς οὔτε ἀπέφευγε τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ὑποκρισίαν.

Ὁ Μαζαρὲν ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον καὶ εἶδε τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν εἰρήνην τῆς Βεστφαλίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ Λουδοβῖκος ΙΓ' (1643), τὴν δὲ ἐπιτροπείαν τοῦ πενταετοῦς υἱοῦ του Λουδοβίκου ΙΔ' ἀνέλαβεν ἡ μήτηρ Ἄ ν ν α ἡ Α ὐ σ τ ρ ι α κ ή, ἡ ὁποία διετήρησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Μαζαρέν.

Ἀλλὰ ἀκριβῶς τὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπεγράφετο ἡ τόσον εὐνοϊκὴ διὰ τὴν Γαλλίαν εἰρήνη, ἡ χώρα ἐταράχθη ἀπὸ ἐσωτερικὰς ἐξεγέρσεις, διότι ὁ λαὸς ἐστέναζεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν φόρων καὶ τὸ Κοινοβούλιον τῶν Παρισίων διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν νέων φορολογικῶν νομοθετημάτων. Ὅταν δὲ ὁ Μαζαρὲν διέταξε τὴν σύλληψιν μερικῶν ἀπὸ τὰ ζωηρότερα μέλη του, ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἐπανεστάτησεν ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη ὠνομάσθη χλευαστικῶς Fronde (σφενδόνη). Ἀλλὰ τέλος ἡ βασιλεία ὑπερίσχυσε καὶ συνετρίβη ἡ τελευταία ἀντίστασις τῶν εὐγενῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΙΔ' (1661-1715)

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Μαζαρέν, ὁ Λουδοβῖκος ἦτο 22 ἐτῶν καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης δὲν εἶχε λάβει ἐνεργὸν μέρος εἰς

Λουδοβῖκος ΙΔ'

Εἰκὼν φυσικοῦ μεγέθους τοῦ Antoin Benoit διατηρουμένη εἰς τὰς Βερσαλλίας. Ὁ βασιλεὺς παριστάνεται 68 ἐτῶν. Ἡ δύναμις τῆς ζωῆς, θελήσεως καὶ ἐπιβολῆς διαφαίνεται εἰς τὰς γραμμὰς καὶ εἰς τὴν ὅλην ἔκφρασιν τοῦ προσώπου.

τὴν κυβέρνησιν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐνόμιζον ὅτι δὲν θὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὰ πράγματα τοῦ κράτους. Τὴν ἡμέραν ὅμως τοῦ θανάτου τοῦ Μαζαρὲν προσεκάλεσε τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ εἶναι ὁ ἴδιος πρωθυπουργὸς καὶ ἀνέλαβε προσωπικῶς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν διεχειρίσθη μέχρι τέλους τῆς μακρᾶς βασιλείας του. Τὰ 54 ἔτη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ἀρχῆς τοῦ Λουδοβίκου ἀποτελοῦν μίαν τῶν ἀξιοσημειώτων περιόδων τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας.

Ὁ *Λουδοβῖκος ΙΔ'* (Louis XIV) ἦτο ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία. Δὲν διεκρίνετο διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' εἶχε διαυγεστάτην ἀντίληψιν καὶ βούλησιν ἰσχυροτάτην κατέχων εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὰ προσόντα τοῦ ἄρχοντος. Τὸ πρόσωπον καὶ αἱ κινήσεις του εἶχον κάτι τὸ ἐτιβλητικὸν καὶ μεγαλοπρεπές, οἱ τρόποι του ἦσαν ἐπίσημοι, ἐξουσίαζε τὰς κινήσεις καὶ τὴν ὁμιλίαν καὶ σχεδὸν οὐδέποτε ἐγέλα οὔτε ὠργίζετο, ὡμίλει ὀλίγον καὶ ἤκουε μετὰ προσοχῆς τοὺς ἄλλους. Κατὰ βάθος δὲν ἦτο κακός, ἀλλ' ὁ ἄμετρος ἐγωισμός του, αἱ ἐπιτυχίαι καὶ τὰ θυμιάματα, τὰ ὁποῖα προσέφερε προθύμως τὸ σμῆνος τῶν αὐλικῶν, συνετέλεσαν ὥστε ν' ἀγαπᾷ μόνον τὸν ἑαυτόν του. Πρὸς τὴν σύζυγόν του Μαρίαν Θηρεσίαν δὲν ἔτρεφε μεγάλην συμπάθειαν καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἀπέκτησε πολλὰς εὐνοουμένας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὀνομαστοτέρα εἶναι ἡ χήρα τοῦ ποιητοῦ Σκαρρὸν (Scarron), τὴν ὁποίαν ὠνόμασε μαρκησίαν δὲ Μαιντενὸν (de Maintenon), συζευχθεὶς αὐτὴν μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του.

Ὁ Λουδοκῖκος ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὑπεύθυνον καὶ ὑπόλογον μόνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· Ἐφρόνει ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ βασιλέως οὐδένα ἔχει περιορισμόν, ὅτι εἰς αὐτὴν ἀνήκει ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ὑπηκόων. Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ κράτους. Ἐ γ ὼ ε ἶ μ α ι τ ὸ κ ρ ά τ ο ς, l'état c'est moi συνήθιζε νὰ λέγῃ, καὶ τὰ βασιλικὰ διατάγματα συνήθως ἐτελείωνον διὰ τῆς φράσεως car tel est notre plaisir.

Ἡ κυβέρνησις τῆς Γαλλίας ἐπὶ Λουδοβίκου ἔγινεν αὐταρχική, ἐξησκεῖτο αὐστηροτάτη ἀστυνομικὴ ἐπίβλεψις, οἱ ὕποπτοι καὶ οἱ ὑποπίττοντες εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν ἀρχόντων συνελαμβάνοντο διὰ τῶν μυστικῶν ἐνταλμάτων (lettres de cachet) καὶ ἐνεκλείοντο χωρὶς νὰ δικασθοῦν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ κράτους, τῶν ὁποίων ὀνομαστοτάτη ἦτο ἡ Βαστίλλη (Bastille), ἀρχαῖον φρούριον τῶν Παρισίων.

Ὁ Λουδοβῖκος ἐγκατεστάθη εἰς τὰ πολυτελῆ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ ἴδιος. Περὶ αὐτὰ ἔκτισαν τὰ μέγαρά των οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀνέμενον τὰ πάντα ἐκ τῆς εὔνοίας τοῦ ἄρχοντος. Ὁ βασιλεὺς περιεστοιχίσθη ἀπὸ πολυτελεστάτην καὶ δαπανηροτάτην αὐλήν. Ὑπὲρ τὰς 3 χιλ. πρόσωπα ἀπετέλουν τὴν ὑπηρεσίαν του. Ἡ ζωὴ τῆς αὐλῆς ἐκανονίζετο ἀπὸ αὐστηρὰν ἐθιμοτυπίαν, πότε θὰ σηκωθῇ ὁ βασιλεύς,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πότε θὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν κοιτῶνα, πότε θὰ δεχθῇ τοὺς οἰκείους, ποῖος θὰ προσφέρῃ τὸ νυκτερινὸν ἔνδυμα ὅταν μετέβαινεν εἰς τὴν κλίνην ἢ τὸν πῖλον ὅταν ἐξήρχετο. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐστηρότητα αὐτὴν καὶ τὴν πρόθυμον ὑπόκλισιν ἐκρύπτετο πολλὴ ὑποκρισία, ψεῦδος καὶ διαφθορά.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ

Ὁ Λουδοβῖκος εἶχεν ἱκανότητα νὰ ἐκλέγῃ τοὺς συνεργάτας του. Διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἐχρησιμοποίησεν ἐκ συστήματος ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἀστικὴν τάξιν, υἱοὺς ἐπιχειρηματιῶν καὶ τραπεζιτῶν, διότι ἦσαν ἐργατικώτεροι καὶ πειθαρχικώτεροι Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὑπουργούς του ἔδειξαν ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυΐαν καὶ ἔγιναν ὀνομαστοί, ὅπως π. χ. ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν Κολμπὲρ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Λουβοά

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Ὁ ***Κολμπὲρ*** (Colbert) διεχειρίσθη ἐπὶ μακρὸν τὰ οἰκονομικά. Ἐργατικώτατος, μὲ ἀσυνήθη ἀντοχὴν συνεκέντρωσε τὰς ὑποθέσεις ἑπτὰ σημερινῶν ὑπουργείων. Ὁ Κολμπὲρ εἶναι ὁ γνησιώτερος ἀντιπρόσωπος τῶν οἰκονομικῶν ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς του. Ἐφρόνει ὅτι ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποσὸν τοῦ ὑπάρχοντος εἰς αὐτὴν χρήματος. Διὰ νὰ αὐξηθῇ ὁ πλοῦτος τῆς Γαλλίας, ἔπρεπε νὰ εἰσάγεται ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον χρῆμα. Τοῦτο θὰ κατωρθοῦτο, ἂν ἡ ἐξαγωγὴ ὑπερέβαινε τὴν εἰσαγωγήν, μὲ ἄλλας λέξεις ἂν ἡ Γαλλία εἶχεν ἀκμαίαν βιομηχανίαν. Ὁ Κολμπὲρ ἐπίστευεν ὅτι ἡ βιομηχανία ἀναπτύσσεται μόνον μὲ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους. Τὸ κράτος ἔπρεπε νὰ λάβῃ προστατευτικὰ μέτρα, νὰ ἐμποδίζῃ δηλαδὴ τὴν εἰσαγωγὴν ξένων βιομηχανικῶν προϊόντων, νὰ διευκολύνῃ τὴν εἰσαγωγὴν πρώτων ὑλῶν, νὰ κανονίζῃ τὴν παραγωγήν Τὴν οἰκονομικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ὠνόμασαν μερκαντιλισμόν

Συγχρόνως ὁ Κολμπὲρ κατήργησε τοὺς ἐντὸς τῆς Γαλλίας περιορισμοὺς τοῦ ἐμπορίου, κατεσκεύασεν ὁδούς, διώρυγας κλπ. Εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου τὸ ἐμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῆς Γαλλίας ἔφθασαν εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ ἡ Γαλλία ἀπέκτησεν ἀξιόλογον ἀποικιακὸν κράτος, τὸν Καναδᾶν καὶ τὴν Λουϊσιάναν ἐπι τοῦ Μισσισιπῆ.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ

Συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς ἀκμαιότητος ἦτο ἡ μεγάλη στρατιωτικὴ ἰσχὺς τοῦ Λουδοβίκου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐπὶ δεκαετίας ἦτο ὁ πλουσιώτερος ἡγεμὼν τῆς Εὐρώπης. Ἐδημιούργησεν ἰσχυρὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἦτο τὸ στήριγμα τῆς ἀπολύτου μοναρχίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τῆς ἐπιβολῆς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὀργανωτὴς τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ ***Λουβοὰ*** (Louvois).

Ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Γαλλίας ἐπὶ Λουδοβίκου ἀνῆλθεν εἰς 220 χιλιάδας, ἐνῶ ἡ χώρα δὲν εἶχε περισσότερον ἀπὸ 15—20 ἑκατομ. κατοίκους. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ὅπως εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην μισθωτοί. Ἀλλ' ὁ Λουδοβῖκος ἐστρατολόγει μόνον γάλλους, ἰδίως χωρικούς. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἦτο προηγμένος πολὺ ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως (πυροβολικόν, τελειότερα ὅπλα, συνένωσις πυροβόλου καὶ λόγχης). Ἀντιθέτως εἰς τὰς ἀνωτέρας θέσεις τοῦ στρατοῦ ὁ Λουδοβῖκος μετεχειρίσθη μόνον εὐγενεῖς. Ὁ στρατὸς ἦτο καθαρῶς βασιλικός, ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς διώριζε τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ἐμισθοδότει αὐτοὺς ἐκ τοῦ ταμείου του.

Ὁ Λουδοβῖκος ἀπέκτησε πολλοὺς ὀνομαστοὺς στρατηγούς, ὅπως τὸν Condé, Turenne, Louxembourg, Catinat, κλπ. καθὼς καὶ τὸν διάσημον μηχανικὸν Vauban, ὁ ὁποῖος ὠχύρωσε τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικὰ σύνορα τοῦ κράτους μὲ νέου τύπου ὀχυρώματα, χαμηλὰ καὶ παχέα, καλυπτόμενα μὲ πυκνὸν χῶμα καὶ χλόην. Ἡ Γαλλία ἐπὶ Λουδοβίκου ἀπέκτησεν ἐπίσης σημαντικὴν ναυτικὴν δύναμιν.

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Ὁ Λουδοβῖκος ἤθελε νὰ ἐξουσιάζῃ τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἔπρεπεν εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ βασιλεύῃ μία πίστις, εἷς βασιλεὺς καὶ εἷς νόμος (un roi, une loi, une foi). Διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν πάπαν, τοῦ ὁποίου ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅσον ἀφορᾷ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν διορισμὸν τῶν ἐπισκόπων. Ὁ βασιλεὺς ἐστηρίχθη ἐπὶ σημαντικοῦ μέρους τοῦ γαλλικοῦ κλήρου καὶ πρόθυμον ἀπολογητὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς του εἶχε τὸν περίφημον ρήτορα καὶ συγγραφέα Μποσουὲ (Bossuet).

Ἀπάνθρωπος καὶ συγχρόνως ἀσύνετος ἦτο ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Λουδοβίκου πρὸς τοὺς καλβινιστάς. Παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ κλήρου, ἰδίως ὑπὸ τῶν ἰησουϊτῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐκριζώσῃ τὴν αἵρεσιν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ἀφοῦ μετεχειρίσθη πολλὰ βίαια μέτρα κατ' αὐτῶν, ἀνεκάλεσε τὸ διάταγμα τῆς Νάντης (1685). Χιλιάδες καλβινισταί, ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας, ἐγκατέλειψαν τὴν Γαλλίαν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης φέροντες τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιμέλειάν των. Εἰς τὴν Πρωσσίαν μόνον ἐγκατεστάθησαν ὑπὲρ τὰς 20 χιλιάδας. Οὗγενότοι, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν τὸν πυρῆνα τεχνικῆς, βιομηχανικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ—ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Αἱ δύο μεγάλαι δυνάμεις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ ἡ Ἱσπανία, εἶχον ἐξέλθει ἐξηντλημέναι ἀπὸ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον. Ἡ Ἀγγλία δὲν εἶχε μόνιμον στρατὸν καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἀκαταστασίας, ἡ ὁποία ἐπεκράτει ὑπὸ τοὺς Στούαρτ, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπέμβῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἦτο ὁ ἰσχυρότερος ἡγεμὼν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ μακρόν. Ἀλλ' ὁ Λουδοβῖκος κακῶς ἐχρησιμοποίησε τὴν δύναμίν του, διότι ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του εἰς βάρος τῶν ἄλλων καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ὡς ἀνώτατος δεσπότης εἰς τὴν Εὐρώπην. Διὰ τοῦτο οἱ ἄλλοι λαοὶ συνησπίσθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ 23 ἔτη διεξῆγε πολέμους ἐναντίον τῆς Εὐρώπης. Τοὺς πολέμους αὐτοὺς οἱ ἐχθροί του ὠνόμασαν λ η σ τ ρ ι κ ο ὺ ς π ο λ έ μ ο υ ς, διότι σκοπὸν εἶχον τὴν ἁρπαγὴν ξένων χωρῶν.

Ὅταν τὸ 1665 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Φίλιππος Δ', ὁ Λουδοβῖκος ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κληρονομίας του παρὰ τὴν ἐπίσημον παραίτησιν τῆς συζύγου του ἀπὸ παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τῶν ἱσπανικῶν κτήσεων. Ὁ στρατός του

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰσῆλθεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὰς Ἱσπανικὰς Κάτω Χώρας καὶ κατέλαβε τὴν Φλάνδραν καὶ τὴν Ἐλευθέραν Κομητείαν. Ἀλλ' ἡ Ὁλλανδία κατώρθωσε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Σουηδίας καὶ ἡ τριπλῆ συμμαχία ἠνάγκασε τὸν Λουδοβῖκον νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τὴν Ἱσπανίαν, ἡ ὁποία ὅμως ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ δώδεκα στρατηγικὰς θέσεις εἰς τὰ σύνορα.

Πνέων ἐκδίκησιν ὁ Λουδοβῖκος ἐζήτει τὴν κατάλληλον στιγμὴν νὰ πλήξῃ τὴν Ὁλλανδίαν. Κατώρθωσε νὰ τὴν ἀπομονώσῃ καὶ τὴν προσέβαλε μὲ πρωτοφανῆ διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δύναμιν, μὲ 90 χιλιάδας ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυσαν 30 χιλιάδες τῶν συμμάχων γερμανῶν ἡγεμόνων. Ἡ Ὁλλανδία διέτρεξε μέγιστον κίνδυνον. Αἱ πόλεις ἐδέχοντο τοὺς Γάλλους χωρὶς ἀντίστασιν φοβούμεναι τὸν βομβαρδισμόν. Τότε ὁ ὁλλανδικὸς λαὸς ἐξηγέρθη, ἀνέτρεψε τὴν κυβέρνησιν τῶν μεγαλεμπόρων, ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν 22ετῆ Γουλιέλμον τῆς Ὀρανίας καὶ κατέρριψε τοὺς ὑδατοφράκτας, οἱ ὁποῖοι προασπίζουν τὴν Ὁλλανδίαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ ὅλη ἡ χαμηλὴ χώρα κατεκλύσθη ἀπὸ τὰ ὕδατα.

Ὁ Γουλιέλμος κατήγετο ἀπὸ τὸν οἶκον τῆς Ὀρανίας (Orange). Εἷς ἐκ τῶν προγόνων του, ὁ ὁμώνυμός του, εἶχε γίνει ἔνδοξος εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Κάτω Χωρῶν κατὰ τῆς Ἱσπανίας. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν κατὰ τὰς κρισίμους στιγμὰς ὁ νέος Γουλιέλμος ἐκυβέρνησε τὴν Ὁλλανδίαν ἐπὶ τριάντα ἔτη καὶ ἀνεδείχθη ἔξοχος διπλωμάτης. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ καὶ ἀργότερα, ὅταν ἔγινε βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, δὲν ἔπαυσε νὰ συνενώνῃ ἐχθροὺς κατὰ τοῦ Λουδοβίκου.

Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Γουλιέλμου στρατὸς βραδεμβουργικος καὶ αὐτοκρατορικὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Βεστφαλίαν καὶ μετ' ὀλίγον συνήφθη συμμαχία κατὰ τοῦ Λουδοβίκου, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν ὁ αὐτοκράτωρ, ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ἱσπανία. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Ὁλλανδίαν, ἀφοῦ ἐλεηλάτησεν ἀγρίως τὴν χώραν κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Λουδοβίκου (mangez le pays). Ἐτηκολούθησε πόλεμος εἰς διάφορα μέτωπα, νικηταὶ ἀνεδείχθησαν οἱ Γάλλοι καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου ἐπλήρωσε πάλιν ἡ Ἱσπανία παραχωρήσασα εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας τὴν Ἐλευθέραν Κομητείαν καὶ συνοριακὰς θέσεις εἰς τὸ Βέλγιον.

Ὁ Λουδοβῖκος εἶχε κατισχύσει τοιουτοτρόπως πολεμῶν ἐναντίον τοῦ ἡμίσεος τῆς Εὐρώπης. Ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως καὶ ἐδέσποζε τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ χώρας ἄνευ ἀντιστάσεως. Συνέστησεν ἰδιαίτερα συμβούλια (chambres de réunion), διὰ νὰ ἐξετάσουν τίνες πόλεις ἢ χῶραι εἶχον ἀποτελέσει ἄλλοτε ἐξαρτήματα τῆς Γαλλίας. Τὰ συμβούλια ταῦτα ἀνεζήτησαν παλαιοὺς τίτλους, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἀνήρχοντο μέχρι Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ βασιλέως Δαγοβέρτου. Ὁ Λουδοβῖκος κατελάμβανε διὰ τοῦ στρατοῦ ἐν μέσῃ εἰρήνῃ τὰς ἐπιδικαζομένας εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν συμβουλίων πόλεις. Οὕτω κατέλαβε κατ' ἀρχὰς δέκα πόλεις τῆς Ἀλσατίας, κατόπιν τὸ Στρασβοῦργον, χώρας ἀνηκούσας εἰς τὴν Γερμανικὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ἐμπερίστατος λόγῳ τῶν ταραχῶν τῆς Οὐγγαρίας καὶ τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμου καὶ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ Λουδοβίκου.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Λουδοβῖκος εὑρέθη πρὸ δευτέρου συνασπισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφορμὴν ἔδωκεν, ὅπως πάντοτε ὁ ἴδιος, διότι διεκδικῶν τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποθανόντος ἐκλέκτορος τοῦ Παλατινάτου ὑπὲρ τῆς Ἐλισάβετ Σαρλόττε (Charlotte), συζύγου τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἀδελφῆς τοῦ ἐκλέκτορος, κατέλαβε τὴν χώραν. Τοιουτοτρόπως ἤρχισεν ὁ τρίτος ληστρικὸς πόλεμος τοῦ Λουδοβίκου (1688—1697). Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐστράφη αἰφνιδίως κατὰ τοῦ Λουδοβίκου, διότι ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐξεδίωξε τὸν φίλον του βασιλέα Ἰάκωβον Β' καὶ ἔφερεν εἰς τὸν θρόνον τὸν Γουλιέλμον τῆς Ὀρανίας, ὁ ὁποῖος ἔγινε ψυχὴ τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ Λουδοβίκου συνενώσας τὸν αὐτοκράτορα, τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ὁλλανδίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Σαβοΐαν κατ' αὐτοῦ. Ὁ πόλεμος διεξήχθη εἰς διάφορα μέτωπα, οἱ δὲ Γάλλοι ἀναγκασθέντες νὰ ἐκκενώσουν τὸ Παλατινᾶτον ἠρήμωσαν τὴν χώραν κατὰ τρόπον βάρβαρον. Ὁ Λουδοβῖκος διετήρησε τὰς κτήσεις ὡς καὶ τὸ Στρασβοῦργον, ἀλλ' ἡ ὀφρὺς αὐτοῦ ἐταπεινώθη.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΟΧΗΝ ΤΟΥ ΙΣΠΑΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

Ὁ τέταρτος καὶ τελευταῖος πόλεμος τοῦ Λουδοβίκου ὑπῆρξε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καταστρεπτικὸς δι' αὐτὸν καὶ ἐσημείωσε τὴν κατάρρευσιν τῆς γαλλικῆς ὑπεροχῆς εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ὁ πόλεμος ἤρχισεν εὐθὺς μὲ τὸν νέον αἰῶνα καὶ διήρκεσε δεκατρία ἔτη (1701—1713). Ὁ Λουδοβῖκος ἐπεχείρησε νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας τὸν ἔγγονόν του Φίλιππον δ' Ἀνζοὺ (Philippe d' Anjou) ὡς διάδοχον τοῦ ἀσθενικοῦ καὶ ἄπαιδος βασιλέως Καρόλου Β'. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως ἡ δύναμις τῆς Γαλλίας θὰ ἀπέβαινε μεγίστη, συνησπίσθησαν κατ' αὐτοῦ αἱ σημαντικώτεραι δυνάμεις τῆς Εὐρώπης. Οὕτω προῆλθεν ὁ λεγόμενος π ό λ ε μ ο ς δ ι ὰ τ ὴ ν δ ι α δ ο χ ὴ ν τ ο ῦ ἱ σ π α ν ι κ ο ῦ θ ρ ό ν ο υ, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις καὶ χαρακτῆρα παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ Γαλλία δὲν διέθετε πλέον τὰ ἄφθονα μέσα, ὁ Λουδοβῖκος ἦτο γέρων καὶ εἶχον ἀποθάνει οἱ καλύτεροι στρατηγοί του, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ ἀνέδειξαν δύο ἐξαιρέτους στρατηγούς, οἱ αὐστριακοὶ τὸν πρίγκιπα ***Εὐγένιον*** τῆς Σαβοΐας, ὁ ὁποῖος εἶχε δοξασθῆ εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων πολέμους, οἱ Ἄγγλοι τὸν ***Μοάλμπορο*** (Marlborough).

Ὁ πόλεμος ἐλάμβανε κατ' ἀρχὰς εὐνοϊκὴν τροπὴν διὰ τὸν Λουδοβῖκον, ἀλλ' ἀφοῦ οἱ δύο στρατηγοί, Εὐγένιος καὶ Μοάλμπορο, μετεκόμισαν κρυφίως τὸν ἀγγλοολλανδικὸν στρατὸν ἀπὸ τὰς Κάτω Χώρας εἰς Βαυαρίαν, ὁ ἐκεῖ εὑρισκόμενος γαλλικὸς στρατὸς ὑπέστη δεινὴν ἧττα. Συγχρόνως ὁ ἀγγλικὸς στόλος κατέλαβε τὸ Γιβραλτάρ, τὸ ὁποῖον διατηροῦν οἱ Ἄγγλοι μέχρι σήμερον. Μετὰ νέαν νίκην τοῦ ἡνωμένου στρατοῦ εἰς Βέλγιον οἱ δύο στρατηγοὶ ἐβάδιζον ἤδη κατὰ τῶν Παρισίων. Ἀπὸ τὴν κρίσιμον αὐτὴν θέσιν ἔσωσε τὸν Λουδοβῖκον αἰφνιδία πολιτικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Τὸ ὑπουργεῖον Οὐΐξ ἀνετράπη, ὁ στρατηγὸς Μοάλμπορο ἀπώλεσε τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ νέον ὑπουργεῖον Τόρι ἔκλινε πρὸς τὴν εἰρήνην. Συγχρόνως εἶχεν ἀποθάνει ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσὴφ Α' καὶ ὁ ἀδελφός του Κάρολος, ὁ ἀπαιτητὴς τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ὁλλανδία δὲν εἶχον συμφέρον νὰ ἑνωθῇ ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἱσπανία καὶ ν' ἀναστηθῇ τὸ κράτος Καρόλου Ε'. Τοιουτοτρόπως ἡ συμμαχία διεσπάσθη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ εἰρήνη τῆς *Οὔτρεχτ* (Utrecht, πόλις τῆς Ὁλλανδίας, 1713), ὥρισε τὰ ἑξῆς:

1. Ὁ ἔγγονος τοῦ Λουδοβίκου Φίλιππος Ε΄ ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ μὴ ἑνωθοῦν τὰ στέμματα τῆς Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας.

2. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὰς ἱσπανικὰς κτήσεις τῶν Κάτω Χωρῶν, τὸ Μιλᾶνον, τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Σαρδηνίαν.

3. Ὁ δοὺξ τῆς Σαβοΐας Εὐγένιος ἔλαβε τὴν Σικελίαν καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα λαβὼν ἀντ' αὐτῆς τὴν Σαρδηνίαν.

4. Ἡ Ἀγγλία ἐκράτησε τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Μινόρκαν καὶ σημαντικὸν μέρος τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς.

5. Ἡ Γαλλία διετήρησε τὰς κατακτήσεις ἐκ τῶν πολέμων τοῦ Λουδοβίκου.

Διὰ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ἡ εἰρήνη τῆς Οὔτρεχτ ἐσήμαινε τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς καταστροφῆς τῆς γενομένης διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Βεστφαλίας, διότι ἡ Αὐστρία ἀπέβαινε πάλιν ἰσχυρὰ δύναμις κατέχουσα κτήσεις εἰς τὰς Κάτω Χώρας καὶ κυριαρχοῦσα τῆς Ἰταλίας, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου εἶχε γίνει κυρία τῆς Οὐγγαρίας ἐκδιώξασα τοὺς Τούρκους. Ἡ Ἀγγλία ἀφ' ἑτέρου ἐπεξετάθη μεγάλως εἰς τὰς ἀποικίας, ἐνῶ ἡ δύναμις τῆς Ὁλλανδίας διαρκῶς κατέπιπτεν. Ἡ Γαλλία διετήρησε σχεδὸν ὅλας τὰς κατακτήσεις, ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον ἡ δεσπόζουσα δύναμις εἰς τὴν Εὐρώπην.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΙΔ΄

Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ΄ ἀπέθανεν 77 ἐτῶν (1715) παραμείνας 72 ἔτη ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ κυβερνήσας τὴν Γαλλίαν ἐπὶ 54 ἔτη. Ἀλλ' ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτὸς τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ β α σ ι λ ε ὺ ς ἥ λ ι ο ς (roi soleil), ὅπως ἠρέσκετο νὰ ὀνομάζῃ τὸν ἑαυτόν του, ἀποθνήσκων ἄφινε τὴν χώραν του κατεστραμμένην, ὅπως ὁ Φίλιππος Β΄ τὴν Ἱσπανίαν. Εἶχε δαπανήσει κολοσσιαῖα ποσὰ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὀρέξεών του. Ἀπὸ τοῦ 1689 διεξῆγε σχεδὸν διαρκῆ πόλεμον κατὰ τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ αἱ δαπάναι εἰς οἰκοδομάς, τὰ δῶρα εἰς εὐνοουμένους καὶ ὁ πολυτελὴς βίος τῆς αὐλῆς κατεβρόχθισαν μυθώδη ποσά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἀκαταλόγιστος φορολογία ἀπεμύζησε τὸ αἷμα τῶν χωρικῶν, ἡ καταδίωξις τῶν Οὐγενότων ἐστέρησε τὴν χώραν ἀρίστων τεχνιτῶν καὶ κατέστρεψε τὴν βιομηχανίαν. Ὁ βίος εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν ἦτο θλιβερός. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ χωρικοὶ μόλις εὕρισκον ἄρτον καὶ εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν παρετηρήθη ἐλάττωσις πληθυσμοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἠσθάνθη ἀνακούφισιν, ὅταν ἀπέθανεν ὁ Λουδοβῖκος. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, διὰ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ κηδεία του, οἱ καλοὶ ἀστοὶ ἐκάθηντο πέριξ τῶν τραπεζῶν πίνοντες καὶ εὐχαριστούμενοι, διότι ἔληξεν ἡ μακρὰ βασιλεία του.

Ὁ Λουδοβῖκος εἶχεν ἴδει ἀποθνήσκοντα τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του. Ὑπελείπετο μόνον ὁ πενταετὴς υἱὸς τοῦ ἐγγόνου του, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουδοβῖκος ΙΕ'.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ' ΑΙΩΝΑ Ο ΑΙΩΝ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΙΔ'

Μετὰ τὴν μεγάλην ζύμωσιν, ἡ ὁποία ἔγινε κατὰ τὴν ἀναγέννησιν, τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἀπέκτησαν ἀξιόλογον ὡριμότητα τὸν ΙΖ' αἰῶνα.

Εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἔφθασαν ἡ γαλλικὴ λογοτεχνία καὶ ἡ ἱσπανικὴ καὶ ὁλλανδικὴ ζωγραφική.

Παραλλήλως ἔγινε σημαντικὴ πρόοδος εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἀνεπτύχθησαν τὰ πρῶτα μεγάλα φιλοσοφικὰ συστήματα τῶν νέων χρόνων.

Ἐπειδὴ κέντρον τῆς πνευματικῆς ζωῆς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἦτο ἡ Γαλλία καὶ ὁ περίφημος βασιλεὺς αὐτῆς παρουσιάσθη ὡς προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ὠνόμασαν ὁλόκληρον τὴν περίοδον αἰῶνα Λουδοβίκου ΙΔ'.

ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἡ Γαλλία ἔγινε κέντρον διανοητικῆς κινήσεως. Ἰδίως ἀνεπτύχθη πολὺ ἡ λογοτεχνία. Οἱ ἐξοχώτεροι τῶν συγγραφέων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὑπῆρξαν Γάλλοι, ἡ γαλλικὴ γλῶσσα ἀπέβη ἡ γλῶσσα τῶν ἀνεπτυγμένων καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ οἱ γάλλοι συγγραφεῖς ἔγιναν ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους λαούς.

Βραδύτερον ὑπέθεσαν ὅτι τὴν ἀκμὴν αὐτὴν ἐπροκάλεσεν ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' προστατεύσας τοὺς συγγραφεῖς καὶ ὁ Βολταῖρος ὠνόμασε τὴν ἐποχὴν αὐτὴν αἰῶνα Λουδοβίκου ΙΔ'. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι καθ' ὅλα ἀκριβές, διότι ἡ Γαλλία εἶχε μεγάλους συγγραφεῖς ἤδη πρὸ τοῦ Λουδοβίκου καὶ ἡ λεγομένη ἐπίδρασις τοῦ βασιλέως ἦτο πολὺ μικροτέρα. Ἡ ἀνάπτυξις ἦτο κυρίως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἰσχύος τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ γαλλικὴ αὐλὴ σκορπίσασα πλουσίως τὰ μέσα τῆς εὐεξίας εἰς τὰς Βερσαλλίας καὶ εἰς τὴν πρωτεύσαν ἐδημιούργησεν ἐκλεκτὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας τὸ ἄνθισμα ἦτο ἡ ἀκμὴ τῶν γραμμάτων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ κοινωνία ἐκείνη ἦτο κομψὴ καὶ ἀνυπέρβλητος εἰς λεπτότητα, ἀλλὰ καὶ ὑπερβολικὰ πειθαρχικὴ ἄνευ ἰσχυρᾶς ἐσωτερικῆς ὁρμῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ λογοτεχνία της διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν συμμετρίαν τῆς μορφῆς, ἀλλὰ δὲν διαπνέεται ἀπὸ ἰσχυρὰν δημιουργικὴν πνοήν.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἦτο κατ' ἀρχὰς συνάθροισις ἰδιωτῶν. Ἀλλ' ὁ Ρισελιὲ ἀνεγνώρισεν αὐτὴν ὡς ἐπίσημον σωματεῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα Γαλλικὴ Ἀκαδημία καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ προστάτου αὐτῆς (1636). Ἐπίσης καὶ ὁ Λουδοβῖκος ἐπροστάτευσεν αὐτήν, ὅταν δὲ τελειωτικῶς ὠργανώθη, ἀπετελέσθη ἀπὸ τεσσαράκοντα μέλη, τὰ ὁποῖα βραδύτερον ὠνομάσθησαν ἀθάνατοι. Ὁ Ρισελιὲ ἐπεφόρτισεν αὐτὴν νὰ κανονίσῃ τὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἐξαρκῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ συντάξῃ λεξικόν, γραμματικήν, ρητορικὴν καὶ ποιητικήν, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ συμπληρώσῃ μόνον τὸ λεξικόν. Οὕτω προῆλθε τὸ ὀνομαστὸν Λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας (1η ἔκδοσις 1674).

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἰδιαιτέρα τάξις συγγραφέων, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἀναγνωστικὸν κοινὸν καὶ τὰ ἔργα ἀπέφερον ἐλάχιστον κέρδος. Διὰ τοῦτο οἱ λογοτέχναι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἦσαν εὐκατάστατοι ἀστοὶ καλλιεργοῦντες ἐρασιτεχνικῶς τὰ γράμματα. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' εἶχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ ἴδῃ λαμπρυνομένην τὴν βασιλείαν του ἀπὸ μεγάλους συγγραφεῖς ὡς καὶ ἀπὸ μεγάλας νίκας. Διὰ τοῦτο ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ τοὺς συγγραφεῖς, ἀλλὰ τὰ ἐπιδόματα διενέμοντο ἀδεξίως, ὥστε οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς ὀλίγον ὠφελήθησαν ἀπ' αὐτά.

Εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου γενεὰν ἀνήκουν τρεῖς μεγάλοι συγγραφεῖς.

Ὁ ***Πέτρος Κορνήλιος*** (P. Corneille, 1606—1684) ἀφοῦ προηγουμένως ἔδωκε περιπλόκους κωμῳδίας, παρέστησε τὸ 1653 τὸν Cid, δρᾶμα ἱπποτικόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε πρωτοφανής. Ὁ Κορνήλιος ἐκαλλιέργησε τὸ ἡρωι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κὸν δρᾶμα. Ὅπως ὅλοι οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα, πρότυπον εἶχε τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα. Τὰς ὑποθέσεις του ἐλάμβανε κατὰ προτίμησιν ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν, διότι οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως ἔλεγεν, εἶχον ὕψος μεγαλοπρεπές. Ὁ Ὁράτιος, ὁ Κίνας, ὁ Πολύευκτος εἶναι τὰ ἄριστα τῶν δραμάτων του.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ ***Δεκὰρτ*** (Descartes, 1594—1662) ἐξέδωκε τὸ πρῶτον σημαντικὸν ἔργον φιλοσοφίας εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν, τὸν περὶ μεθόδου λόγον, διὰ τοῦ ὁποίου ἔγινεν εἷς τῶν θεμελιωτῶν τοῦ γαλλικοῦ λόγου.

Ὀλίγον βραδύτερον ὁ ***Πασκὰλ*** (Pascal, 1633—1662), ὁ ὁποῖος σχεδὸν παῖς εἶχε δείξει σπανίαν ἰδιοφυΐαν εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φυσικήν, ἐδημοσίευσε σειρὰν ἐπιστολῶν κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν, αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν Provinciales καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς πρότυπον τοῦ γαλλικοῦ πεζοῦ λόγον. Μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ συγγραφέως οἱ φίλοι του ἐδημοσίευσαν ὑπὸ τὸν τίτλον Pansées τὰ ἀποσμάσματα συγγράμματος, τὸ ὁποῖον συνέταξε, διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς καθολικῆς θρησκείας.

Ὁ Μολιέρος

Εἰκὼν τοῦ Mignard ζωγραφηθεῖσα τὸ 1670, ὁπότε ὁ ποιητὴς ἦτο 48 ἐτῶν. Οἱ ἀνοικτοῦ κυανοῦ χρώματος ὀφθαλμοί του εἶναι πλήρεις μελαγχολίας. Ἐπίσης λύπην καὶ πικρίαν ἐκφράζει τὸ στόμα. Ὁ μέγας κωμῳδοδιδάσκαλος δὲν ἦτο εὐτυχὴς εἰς τὴν ζωήν.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου διεκρίθησαν τέσσαρες ποιηταί, ὁ Μολιέρ, ὁ Λαφονταίν, ὁ Μπολὼ καὶ ὁ Ρασίν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ ***Μολιὲρ*** (Molière, 1622—1673) ἦτο ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα, ὁ μόνος ἀληθινὸς δημιουργὸς ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Αἱ 29 κωμῳδίαι του εἶναι ἀπὸ τὰ τελειότερα τοῦ εἴδους. Ὁ Μολιὲρ ἐγνώριζε καλῶς τὸν ἄνθρωπον, κατεῖχε τὴν σκηνικὴν τέχνην καὶ διέσυρε τὰ ἐλαττώματα τῶν συγχρόνων του. Ἀλλὰ τὰ πρόσωπα τῶν κωμῳδιῶν του ὑπερβαίνουν τὰ ὅρια τῶν χρόνων του καὶ καταντοῦν αἰώνιοι τύποι. Ὁ Ἀρχοντοχωριάτης, αἱ Σοφαὶ Γυναῖκες, ὁ Φι-

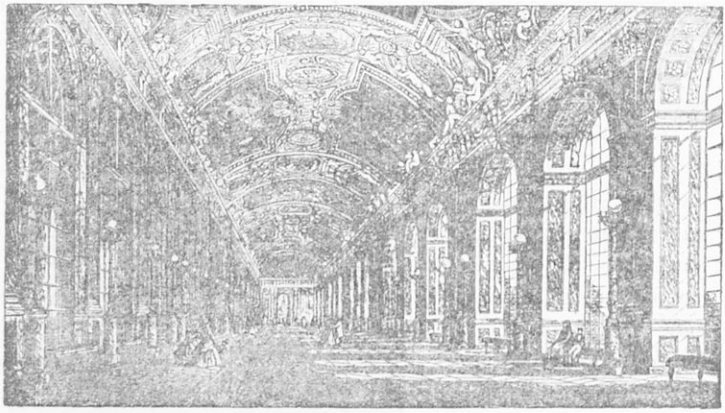

Ἡ μεγάλη στοὰ τῶν κατόπτρων (Galerie des Glaces)

Μεγαλοπρεπὴς διάκοσμος στοὰ ὧν Βερσαλλιῶν, μήκους 73 μ., πλάτους 15 καὶ ὕψους 13. Φωτίζεται ἀπὸ 17 μεγάλα ἀψιδωτὰ παράθυρα, τὰ ὁποῖα περιβάλλουν ἰσάριθμοι ἀψῖδες κεκαλυμμέναι ὑπὸ κατόπτρων. Τὰ παράθυρα καὶ αἱ ἀψῖδες χωρίζονται ἑκατέρωθεν ἀπὸ 24 κίονας κορινθιακοῦ ρυθμοῦ μὲ βάσιν καὶ κιονόκρανα χρωματισμένα. Ὑπεράνω τῶν κατόπτρων, τῶν πλαισίων καὶ τῶν κιόνων ὑπάρχουν διάφορα τρόπαια ἀπὸ ὀρείχαλκον καὶ ἄνωθεν αὐτῶν περιθέει τὴν στοὰν γύψινον πλαίσιον, τὸ ὁποῖον κοσμεῖται ἀπὸ τρόπαια καὶ 23 εἰδώλια παίδων. Τὴν ὀροφὴν ἐκόσμησεν ὁ ζωγράφος Lebrun μὲ εἰκόνας ἀναφερομένας εἰς τὴν δόξαν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄.

λάργυρος, ὁ Κατὰ φαντασίαν ἀσθενής, εἶναι θεατρικὰ ἔργα πλήρη χάριτος δεικνύοντα τὰς διαφόρους ὄψεις τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτῆρος, ἐνῶ ὁ Μισάνθρωπος καὶ ὁ Ταρτοῦφος εἶναι μεγάλα ἀριστουργήματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἀστεῖον ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ τραγικοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ *Λαφονταὶν* (La Fontaine, 1621 — 1695) ἦτο ἀριστοτέχνης τοῦ γαλλικοῦ στίχου. Διεκρίθη κυρίως ὡς ποιητὴς μύθων, τῶν ὁποίων τὰς ὑποθέσεις ἐλάμβανεν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους μυθογράφους. Ὑπὸ τὴν μορφὴν ὅμως τῶν ζῴων ἐζωγράφισε τὰ ἤθη καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων, ὥστε οἱ μῦθοι του εἶναι ἀληθῆ μικρὰ δράματα διακρινόμενα διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ λεπτότητα τῶν παρατηρήσεων. Ὁ Λαφονταὶν θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς γνησιωτέρους ἀντιπροσώπους τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος καὶ οἱ μῦθοι του τάσσονται μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας.

Ὁ ***Μποαλὼ*** (Boileau, 1636-1711) δὲν ἦτο κυρίως ποιητής, ἀλλ' εἶχε ἐν τῇ καλλιτεχνικὴν ἀντίληψιν. Εἶναι ὁ ἀνεγνωρισμένος κριτικὸς τῶν χρόνων τούτων. Ἦτο θαυμαστὴς τοῦ Ὁρατίου καὶ κατ' ἀπομίμησιν ἐκείνου ἔγραψε Σατίρας καὶ Ἐπιστολὰς καὶ τὴν Ποιητικὴν τέχνην. Ὁ Λουδοβῖκος διώρισεν αὐτὸν ἱστοριογράφον τῆς αὐλῆς.

Ἐκκλησία Μπαρὸκ
(Ἰησουιτῶν ἐν Μανχάϊμ)

Baroque σημαίνει γαλλιστὶ κυρτός, στρογγυλός, ἔπειτα ἀκανόνιστος, περίεργος, ἰδιόρρυθμος. Τὸ ἰδανικὸν τοῦ καλοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ τέχνη τοῦ ΙΣΤ αἰῶνος (Ἀναγεννήσεως) ἐζήτει νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς εὐθυγραμμίας, δὲν ἱκανοποιεῖ τοὺς θερμοτέρους ζηλωτὰς τῆς πίστεως, ὅταν μετὰ τὴν καθολικὴν μεταρρύθμισιν ἀφυπνίσθη τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν. Αἱ γραμμαὶ κάμπτονται, τὰ ὅρια τῶν σχεδίων καὶ τῶν μορφῶν συγχέονται, αἱ διαστάσεις αὐξάνονται ὑπὲρ πᾶν μέτρον. Ἤδη ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου σημαίνει τὴν μετάβασιν εἰς τὴν νέαν τεχνοτροπίαν. Ἀλλὰ τὸ ὑπόδειγμα ἐκκλησίας Μπαρὸκ εἶναι ἡ Ἰησουϊτικὴ ἐκκλησία τῆς Ρώμης Il Jesu (1578 1751). Κατὰ τοῦτο ἐκτίσθησαν πολλαὶ ἐκκλησίαι Ἰησουϊτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀνωτέρω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ καλλιτεχνικώτερος ἀπὸ τοὺς λογογράφους τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἦτο ὁ νεώτερος Ἰωάννης ***Ρασὶν*** (Racine, 1639-1699). Ἐκπαιδευθεὶς εἰς σχολὴν μοναχῶν προωρίζετο διὰ τὸ ἱερατικὸν στάδιον, ἀλλ' ἠγάπησε τὸ θέατρον καὶ ἔγραψε τραγῳδίας ἀπομιμούμενος τὸν Εὐριπίδην, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζεν ἀπὸ τὸ πρωτότυπον χωρὶς νὰ τὸν ἐννοῇ πάντοτε καλῶς. Ἐντὸς δεκαετίας παρήγαγε τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του, τὴν Ἀνδρομάχην καὶ τὴν Ἰφιγένειαν, τὸν Βρεττανικὸν καὶ τὴν Φαίδραν, γράφων μὲ παραδειγματικὴν εὐχέρειαν στίχους μαλακοὺς καὶ ἐπιτυγχάνων ἄμεμπτον συμμετρίαν τοῦ συνόλου. Ὁ Ρασὶν θεωρεῖται τὸ πρότυπον τοῦ κλασσικοῦ ὕφους καὶ τῆς κλασσικῆς τέχνης. Πικραθεὶς ἀπὸ τὴν κακὴν ὑποδοχὴν τῆς Φαίδρας, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ θέατρον καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν σύνθεσιν θρησκευτικῶν ποιημάτων. Μόλις βραδύτερον καὶ κατὰ παράκλησιν τῆς κυρίας Μαιντενὸν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ θέατρον καὶ ἔγραψε τὰ δύο θρησκευτικὰ δράματα, τὴν Ἐσθὴρ καὶ τὴν Ἀθαλίαν, τὰ ὁποῖα δεικνύουν ἄλλην ὄψιν τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ ποιητοῦ καὶ εἶναι ἔργα λεπτῆς θρησκευτικῆς συγκινήσεως ἐνθυμίζοντα εἰκόνας τοῦ Ραφαήλ.

Οἱ τέσσαρες οὗτοι συγγραφεῖς ἐπεβλήθησαν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, τὰ ἔργα των ἐθεωρήθησαν ὑποδειγματικά, οἱ δὲ κανόνες, τοὺς ὁποίους ἐθέσπισεν ὁ Μποαλὼ εἰς τὴν Ποιητικὴν Τέχνην, ἴσχυσαν ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὡς αἱ τελευταῖαι λέξεις τῆς αἰσθητικῆς. Αὕτη εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ***Κλασσικὴ λογοτεχνία*** τῆς Γαλλίας.

Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' ἤκμασαν ἀξιόλογοι ἐκκλησιαστικοὶ ρήτορες, διότι ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου δὲν ὑπῆρχεν οὔτε βουλὴ οὔτε ἐλευθερία λόγου, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀκμάσῃ ἄλλη ρητορικὴ πλὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς. Ὁ ὀνομαστότατος τῶν ἱεροκηρύκων τῶν χρόνων τοῦ Λουδοβίκου εἶναι ὁ ***Μποσσουὲ*** (Bossuet, 1623—1704), εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως καὶ παιδαγωγὸς τοῦ διαδόχου. Περίφημοι εἶναι αἱ ὁμιλίαι καὶ ἰδίως οἱ Ἐπικήδειοι λόγοι (Oraisons funèbres), τοὺς ὁποίους ἀπήγγειλε κατὰ τὸν θάνατον ἐξεχόντων προσώπων.

Εἰς νεωτέραν γενεὰν ἀνήκουν ὁ συγγραφεὺς τῶν Χαρακτήρων ***Λαμπρουγὲρ*** (La Bruyère, 1645-1696) καὶ ὁ ἀρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

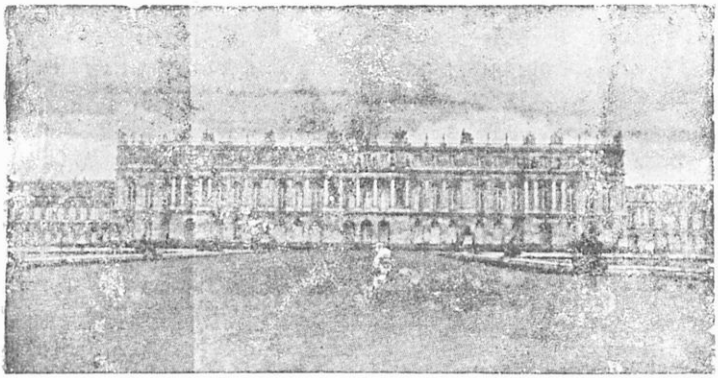

Ἀνάκτορα Βερσαλλιῶν (πρόσοψις πρὸς τὸ ἄλσος)

Ἡ πρόσοψις ἔχουσα μῆκος πλέον τῶν 450 μέτρων ἀποτελεῖται ἀπὸ κεντρικὸν περίπτερον, τὸ ὁποῖον προεξέχει εἰς τὸ μέσον, καὶ ἀπὸ δύο πτέρυγας, τῶν ὁποίων τμήματα μόνον φαίνονται εἰς τὴν εἰκόνα. Ἡ στοὰ τῶν κατόπτρων εὑρίσκεται εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα τοῦ κεντρικοῦ περιπτέρου.

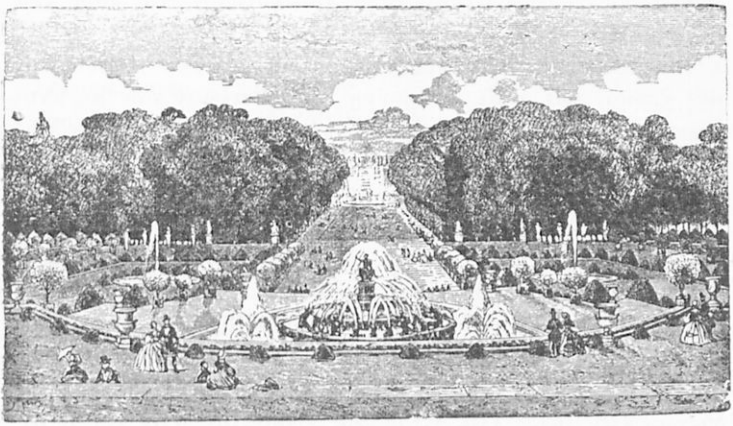

Πηγὴ τῆς Λητοῦς

Ἀπὸ τὰ ὡραιότερα κοσμήματα τοῦ ἄλσους τῶν Βερσαλλιῶν. Ἡ δεξαμενὴ περιβαλλομένη ἀπὸ πλῆθος πιδάκων εὑρίσκεται μεταξὺ δύο λεωφόρων. Περιστοιχίζεται ἀπὸ θαυμάσια ἀγγεῖα ἀρχαϊκῆς μιμήσεως. Εἰς τὸ μέσον παριστάνεται ἡ Λητὼ προστατεύουσα τὰ δύο τέκνα της καὶ ἱκετεύουσα τὸν Δία νὰ τιμωρήσῃ τοὺς χωρικούς, οἱ ὁποῖοι δὲν τῆς ἐπέτρεπον νὰ σβύσῃ τὴν δίψαν της. Οἱ χωρικοὶ παριστάνονται πέριξ αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον μεταμορφωμένοι εἰς βατράχους καὶ ἐκσφενδονίζοντες ἀπὸ τὸ στόμα κρουνοὺς ὕδατος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χιεπίσκοπος **Φενελὸν** (Fénélon, 1652—1715), ὁ παιδαγωγὸς τοῦ ἐγγόνου τοῦ βασιλέως. Αἱ περιπλανήσεις τοῦ Τηλεμάχου (Aventures de Télémaque) εἶναι εἶδος ἐπικῆς διηγήσεως κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Ὀδυσσείας. Κύριος σκοπὸς ὅμως τοῦ συγγραφέως ἦτο νὰ δώσῃ νέον πρότυπον ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται διὰ τὸ ἀγαθὸν τῶν ὑπηκόων του. Αἱ περιπλανήσεις ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς αὐλῆς καὶ ὁ συγγραφεὺς των κατεδικάσθη εἰς εὔσχημον ἐξορίαν, ἀπομακρυνθεὶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν του.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ

Κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα παρημελήθη τελείως ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας προσεκάλεσαν ἰταλοὺς ἀρχιτέκτονας καὶ πολλάκις ἐργάτας ἰταλούς, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν ἀνάκτορα καὶ ἐκκλησίας κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν ρυθμόν, ὀγκώδεις οἰκοδομὰς μὲ κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν στεγαζομένας ἀπὸ ὑπερμεγέθεις θόλους κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης.

Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ΄ ἐδιαπάνησε κολοσσιαῖα ποσὰ δι' οἰκοδομάς, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ λαμπρύνῃ τὴν βασιλείαν του μὲ μνημεῖα μεγαλοπρεπῆ. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀνεζωογονήθησαν διὰ τῆς γενναιοδωρίας του. Ὁ Λουδοβῖκος ἐπεσκεύασε τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ (Tuilleries) καὶ τὸ Λοῦβρον, ἔκτισε τὰ ἀνάκτορα τοῦ Μαρλὺ (Marly) καὶ τοῦ Τριανὸν (Trianon). Ἀλλὰ τὸ κύριον ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον τῆς βασιλείας του εἶναι τὰ μυθώδη διὰ τὴν πολυτέλειαν ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν (Versailles). Αἱ Βερσαλλίαι εὑρίσκονται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς Παρισίους καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ σύμπλεγμα οἰκοδομῶν. Τὸ κεντρικὸν οἰκοδόμημα ἔχει μῆκος 450 μέτρα καὶ κοσμεῖται ἀπὸ κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα πάτωμα πολὺ ὑψηλόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπικάθηται δεύτερον χαμηλότερον, καὶ ἀντὶ στέγης φέρει ὁριζόντιον δῶμα. Πρὸ τοῦ ἀνακτόρου κατεσκεύασαν ἀπέραντον κῆπον μὲ εὐρύχωρον δενδροστοιχίαν, ὁ ὁποῖος κοσμεῖται μὲ μαρμάρινα ἀγάλματα παριστάνοντα θεοὺς τῆς μυθολογίας. Οἱ δρόμοι ὁδηγοῦν εἰς κρήνας ἢ εἰς μικρὰς λίμνας, αἱ ὁποῖαι στολίζονται μὲ ἀγάλματα ἀρχαίων θεῶν καὶ μὲ πί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δακας, ὅπου τὸ ὕδωρ φθάνει μὲ ὁρμὴν καὶ ἀνατηδᾷ εἰς μέγα ὕψος.

Τὰ οἰκοδομήματα αὐτὰ κατεσκευάσθησαν κατὰ τὴν παραλλαγὴν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἀναγεννήσεως, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν ***Μπαρὸκ*** (Baroque). Ὁ νέος ρυθμὸς ζητεῖ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ μεγαλειώδους καὶ τοῦ ἐπιβλητικοῦ μὲ τὸν ὄγκον τῆς ὅλης οἰκοδομῆς καὶ τὴν διάταξιν τῶν μερῶν. Προτιμᾷ τὴν τεθλασμένην ἢ τὴν καμπύλην γραμμὴν ἀντὶ τῆς εὐθυγραμμίας τοῦ κλασσικοῦ ρυθμοῦ καὶ τὸν φόρτον τοῦ γλυπτικοῦ καὶ γραφικοῦ διακόσμου (Βλέπε λεπτομερέστερον χαρακτηρισμὸν τοῦ ρυθμοῦ Μπαρὸκ εἰς τὰς σελ. 83 καὶ 87 ὑπὸ τὰς εἰκόνας).

Ἡ γαλλικὴ ζωγραφικὴ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος δὲν παρήγαγεν ἔργα μεγάλης ἀξίας. Ἡ τέχνη εἶχε τελειοποιηθῆ καὶ οἱ τεχνῖται ἐζωγράφιζον μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἐζήτει τὸ πομπῶδες καὶ βαρύ. Διὰ τοῦτο περισσότερον ἀπὸ τὰς κανονικάς, τὰς σοβαρὰς καὶ ψυχρὰς συνθέσεις ἐκτιμῶνται τὰ ἡρωικὰ τοπία τοῦ ***Ν. Πουσὲν*** (N. Poussin), Ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας, Ἰδεῶδες

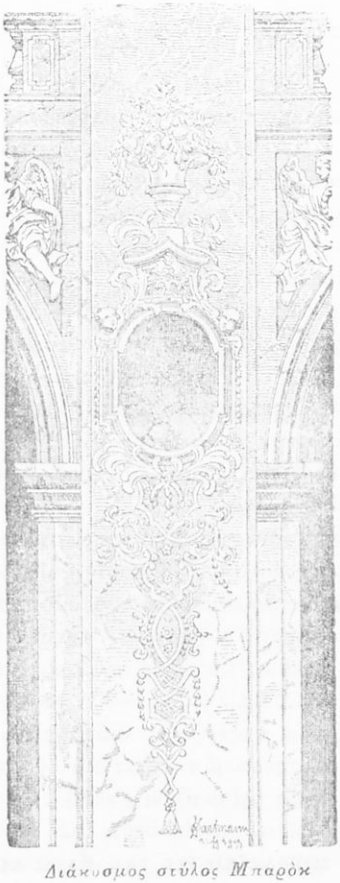

Διάκοσμος στύλος Μπαρὸκ

Ἡ νέα τεχνοτροπία ζητεῖ νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τοῦ πλούτου τοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου. Δὲν ζητεῖ μόνον νὰ δείξῃ τὴν θεότητα τῆς καθολικῆς θρησκείας, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐπιβάλῃ διὰ τοῦ μεγαλείου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοπίον κλτ.) καὶ τὰ ἰταλικὰ τοπία τοῦ ***Κλὸντ Δορραὶν*** (Claude Lorrain), Πρωί, Ἑσπέρας κλπ.

ΙΣΠΑΝΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Ἀντιθέτως ἡ Ἱσπανία ἀνέδειξε κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς μερικοὺς ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ζωγράφους τῆς Εὐρώπης

Ὁ ***Βελασκὲζ*** (Velasqez, 1599—1660) ἐζωγράφιζε μὲ τέχνην καὶ ἀνυπέρβλητον ἐκφραστικότητα κατορθώσας μὲ ἁπλᾶ χρώματα νὰ παράγῃ ἁρμονίαν φωτοσκιάσεων. Πλὴν τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν εἰκόνων (Σταύρωσις κλπ). ἐφιλοτέχνησε προσωπογραφίας βασιλέων καὶ μικρῶν πριγκίπων τῆς αὐλῆς, τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι ὀνομασταὶ (Πριγκίπισσα Μαργαρίττα κλπ), μία δὲ ἱστορική του εἰκὼν (Παράδοσις τῆς Βρέδα) εἶναι περίφημος.

Ὁ ***Μουρίλλο*** (Mourillo, 1617—1682) ἐζωγράφιζε σκηνὰς ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἱστορίαν ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν μοναστηρίων καὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐξαιρετικῆς χάριτος εἶναι αἱ Παναγίαι, τὰς ὁποίας παρίστανεν ἐν μέσῳ ἁπαλοῦ φωτός, καὶ ὁ μικρὸς Χριστὸς παίζων μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰωάννου ἢ μετ' ἀρνίου Ἐζωγράφιζε ἐπίσης σκηνὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, χωρικοὺς καὶ ἀγυιόπαιδας ἐντὸς χρυσοῦ φωτισμοῦ καὶ μὲ πιστὴν παράστασιν τῆς πραγματικότητος (ἡ Ἁγία Οἰκογένεια, ἡ Ἀνάληψις τῆς Παρθένου, ἡ Ἁγία Σύλληψις, ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος μετὰ τοῦ Χριστοῦ παιδός, Χριστὸς καὶ Ἰωάννης παῖδες μετὰ τοῦ ἀρνίου, Παῖδες τρώγοντες σταφυλάς κτλ.)

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΤΩ ΧΩΡΑΣ

Ἀξιόλογον ζωγραφικὴν ἀνέπτυξαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα αἱ Κάτω Χῶραι, ἡ ὁποία ἐν πολλοῖς εἶναι πλουσιωτέρα καὶ πολυμερεστέρα καὶ ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν ζωγραφικὴν τῆς Ἀναγεννήσεως.

Κέντρα τῆς ζωγραφικῆς αὐτῆς εἶναι ἡ Φλάνδρα (Brabant) καὶ ἡ Ὁλλανδία. Αἱ δύο σχολαί, ἡ Φλαμανδικὴ καὶ ἡ Ὁλλανδική, ἔχουν κοινὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τὴν ἀγάπην

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς φύσεως. Ἀλλ' ἡ Φλάνδρα μείνασα πιστὴ εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα καὶ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν διετήρησε τὴν παράδοσιν τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἐνῶ ἡ Ὁλλανδία ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τὸν ἱσπανικὸν ζυγὸν ἐδημιούργησε τέχνην μᾶλλον κοσμικήν.

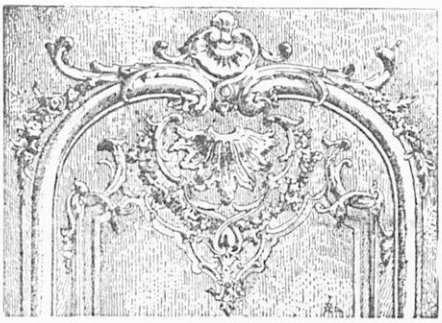

Πλαίσιον Μπαρὸκ

Ὁ ἐξοχώτερος ἀπὸ τοὺς φλαμανδοὺς ζωγράφους, ὁ **Ρούμπενς** (Rubens, 1577—1640), ἔζησεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐμελέτησε τοὺς ἀρχαιοτέρους τεχνίτας. Ἐγκατασταθεὶς ἔπειτα εἰς τὴν Ἀμβέρσαν διῆλθε μετὰ τῆς πρώτης συζύγου του ἡμέρας εὐτυχίας, τῆς ὁποίας ἀνάμνησιν ἔχομεν ἐν τῇ διπλῇ προσωπογραφίᾳ τοῦ καλλιτέχνου μετ' αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς συνεζεύχθη εἰς ἡλικίαν 53 ἐτῶν τὴν νεαρὰν ἀνεψιάν του, τῆς ὁποίας ἡ μορφὴ ἔκαμεν εἰς αὐτὸν τόσην ἐντύπωσιν, ὥστε παρέστησεν αὐτὴν ὄχι μόνον εἰς προσωπογραφίας καὶ οἰκογενειακὰς εἰκόνας, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγάλας θρησκευτικὰς ἢ μυθολογικὰς παραστάσεις. Σῴζεται μέγας ἀριθμὸς εἰκόνων τοῦ Ρούμπενς, αἱ ὁποῖαι εἶναι διεσκορπισμέναι εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης. Φαίνεται ὅτι εἶχε παραγάγει ὑπὲρ τὰ δισχίλια ἔργα. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι καλλιτεχνήματα μεγάλης ἀξίας ἐπιβαλλόμενα διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς συλλήψεως καὶ μὲ τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἐκτέλεσιν. Αἱ μορφαὶ τῶν θρησκευτικῶν εἰκόνων ἔχουν τι τὸ ὑπερφυσικὸν καὶ προξενοῦν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ γιγαντώδους καὶ τοῦ μυστηριώδους καὶ ἀνησυχητικοῦ (Ἡ ἑτοιμασία τοῦ Σταυροῦ, ἡ Ἀποκαθήλωσις, ἡ Προσκύνησις τῶν Μάγων, ἡ Μαδόννα τοῦ Ἁγίου Ἰλδεφόνσο) ἐνῶ ἀφθονία ζωῆς καὶ κοσμικὸν αἴσθημα ἐκχειλίζει ἀπὸ τὰ συμπλέγματα παίδων καὶ τὰς μυθολογικὰς παραστά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σεις (Στέφανος καρπῶν, αἱ Τρεῖς Χάριτες κτλ.).

Μετὰ τὸν Ροῦμπενς ὁ γνωστότατος τῶν Φλαμανδῶν ζωγράφων εἶναι ὁ ***Βὰν Ντὺκ*** (Van Dyck), ὁ ὁποῖος ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐν τῇ αὐλῇ Καρόλου Α΄ (Ἐπιτάφιος θρῆνος, Τὰ τέκνα Καρόλου Α΄, εἰκὼν Καρόλου Α΄)

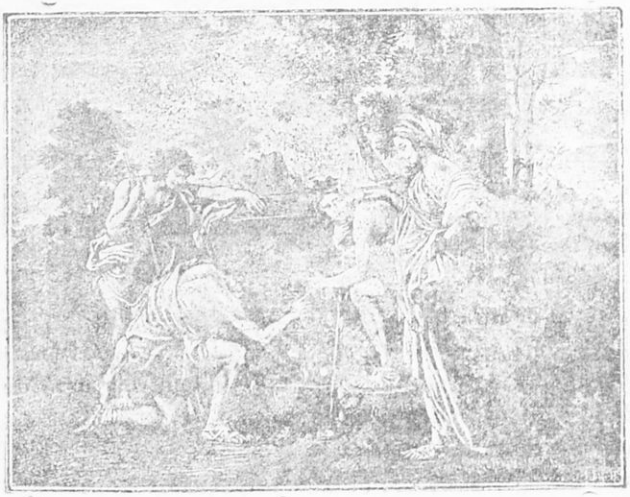

Ν. Πουσέν. — Ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας

Οἱ Ὁλλανδοὶ ζωγράφοι εἰργάσθησαν διὰ τοὺς πλουσίους ἀστοὺς καὶ ἐζωγράφισαν ἰδίως σκηνὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, διότι οἱ Ὁλλανδοὶ ὡς καλβινισταὶ δὲν συνήθιζον εἰκόνας εἰς τὰς ἐκκλησίας οὔτε εἶχον εὐγενεῖς καὶ πρίγκιπας. Διὰ τοῦτο οἱ καλλιτέχναι των ἐπεδόθησαν εἰς προσωπογραφίας ἢ παρέστησαν σκηνὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, τοπία, δάση, παραλίας, κήπους, γωνίαν τινὰ τῆς πόλεως, καπηλεῖα κτλ. Ἐζωγράφιζον κατὰ φύσιν προσπαθοῦντες νὰ δώσουν ζωὴν καὶ φυσικὴν χάριν εἰς τὰς παραστάσεις. Ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην καὶ ἦσαν ἀπαράμιλλοι εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν χρωμάτων καὶ τοῦ φωτός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Ὁλλανδία κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀνέδειξε πλῆθος ζωγράφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινὲς ἦσαν ἐξέχοντες καλλιτέχναι. Εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ ***Ρέμπραντ*** (Rembrandt, 1606-1699) ἦτο μεγάλη καλλιτεχνικὴ ἰδιοφυΐα. Ἡ ἀξία ἔγκειται εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ψυχικῶν καταστάσεων, διότι κατορθώνει νὰ παρατηρῇ τὴν πραγματικότητα μὲ σπανίαν διορατικότητα καὶ κατέχει τὴν τέχνην ν' ἀποδίδῃ αὐτὴν μὲ ἀσυνήθη ἐκφραστικότητα. Ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἔργα του εἶναι τὸ περίφημον Μάθημα τῆς ἀνατομίας, τὸ ὁποῖον παριστάνει ὀνομαστὸν ἰατρὸν ἐπιδεικνύοντα εἰς τοὺς συναδέλφους του τὸ ἀνατεμνόμενον σῶμα. Ὁμοίας τεχνοτροπίας εἶναι καὶ ἡ Νυκτερινὴ φρουρά. Σῴζονται περὶ τοὺς 600 πίνακες καὶ 300 εἰκόνες τοῦ Ρέμπραντ (Ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀσώτου, ὁ Ἰησοῦς θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς, Ἀποκαθήλωσις, ἡ ἀνατριχιαστικὴ παράστασις τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακὼβ εὐλογεῖ τοὺς ἐγγόνους του κτλ.)[1].

Μουρίλλο.—Ὁ μικρὸς Χριστὸς μετὰ τοῦ ἀρνίου

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Αἱ φυλαὶ τῆς Δ. Εὐρώτης εἶχον ἀνέκαθεν μεγάλην μουσικὴν ἰδιοφυΐαν. Αἱ ψαλμῳδίαι τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ λαϊκὰ

1. Μὲ τὰ τεχνικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διαθέτομεν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δώσωμεν χαρακτηριστικὰς εἰκόνας τοῦ Ρέμπραντ, τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει ἡ ἀντίθεσις φωτὸς καὶ σκιᾶς καὶ σκόπιμος σύγχυσις τοῦ περιγράμματος τῶν μορφῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ᾄσματα ἦσαν πλούσια εἰς ποικιλίαν καὶ μελῳδικά. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἔσχε μεγάλην ἀνάπτυξιν εἰς τὴν Δύσιν.

Ὁ Λούθηρος ἠγάπα τὴν μουσικὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ψαλμῳδίαν ἁπλῆν, ἀλλὰ κατανυκτικήν, ἐκλέξας ἀπὸ τὰ παλαιὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἀπὸ τὰ δημώδη ᾄσματα καὶ συνθέσας ὁ ἴδιος νέας μελῳδίας. Ἡ χορῳδία εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἠγαπήθη ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ ἀνεκαίνισε τὴν μουσικὴν ἐν Γερμανίᾳ, ἀφ' ἑτέρου οἱ καλβινισταὶ τῆς Γαλλίας ἔψαλλον τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ, τοὺς ὁποίους εἶχον μελοποιήσει περίφημοι μουσικοὶ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἰδίως ὁ ***Γκουδιμὲλ*** (Goudimel, 1505 1572).

Μουρίλλο.—Ἡ Ἁγία Σύλληψις

Μία ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας εἰκόνας τοῦ Μουρίλλο. Ἡ παρθένος παριστάνεται μετέωρος ὑποβασταζομένη ὑπὸ χοροῦ ἀγγέλων καὶ περιβαλλομένη ἀπὸ θείαν λάμψιν.

Οἱ καθολικοὶ ἀπεμιμήθησαν τοὺς διαμαρτυρομένους. Τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὁ μουσικὸς τῆς παπικῆς ἐκκλησίας ***Παλεστρίνα*** (Palestrina, 1524-1594) συνέθεσε τὴν ὀνομαστὴν λειτουργίαν τοῦ πάπα Μαρκέλλου. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δρᾶμα ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς ὁμοίας παραστάσεις μὲ θέμα κοσμικόν. Τοιουτοτρόπως ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν σχεδὸν ταυτοχρόνως τὸ Ὀρατόριον καὶ τὸ Μελόδραμα (opera) περὶ τὸ 1600. Ὀρατόριον εἶναι μουσικὸν δρᾶμα μὲ θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν, ἀποτελούμενον ἀπὸ ὀρχήστραν, ἐνῶ τὸ μελόδραμα εἶναι δρᾶμα κοσμικόν, τοῦ ὁποίου τὰ πρόσωπα ψάλλουν τὸ μέρος των. Τὸ πρῶτον μελόδραμα Ὀρφεὺς καὶ Εὐρυδίκη ἐπαίχθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν πρῶτος ὁ ἰταλὸς Λούλλι (Lulli) συνέθεσεν ἀληθῆ μελοδράματα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τῶν νέων χρόνων εἶνα ἡ ἀνάπτυξις τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν, διότι ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν ἐξησφάλισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων αὐτῶν ἀνεκαίνισε τὸν βίον αὐτοῦ.

Μουρίλλο. — Παῖδες τρώγοντες σταφυλάς Δεῖγμα τῆς τεχνοτροπίας genre τοῦ Μουρίλλο, δηλαδὴ τῆς τέχνης, ἡ ὁποία παριστάνει μικρὰ καὶ περίεργα ἐπεισόδια τοῦ καθ' ἡμέραν βίου.

Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους οἱ ἄνθρωποι ἐζήτουν τὴν λύσιν πάσης ἀπορίας εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἐπὶ μακρὸν ἐξηκολούθησαν τὸ σύστημα αὐτό

Τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὅμως πολλοὶ σοφοὶ ἤρχισαν νὰ μελετοῦν ἀπ' εὐθείας τὴν φύσιν. Κατεσκεύασαν κατάλληλα ὄργανα μὲ τὰ ὁποῖα κατώρθωνον νὰ παράγουν κατὰ βούλησιν τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἤθελον νὰ μελετήσουν. Τοιουτοτρόπως ἐδημιούργησαν τὴν νεωτέραν μέθοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα. Οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως ἔδειξαν μεγάλην δεξιότητα εἰς τὰς μελέτας αὐτὰς καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπερτεροῦν πολὺ τοὺς ἀρχαίους.

Οἱ σοφοὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐγκύψαντες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὰς μελέτας αὐτὰς ἦσαν ὀλιγάριθμοι καὶ ὅλοι σχεδὸν ἐρασιτέχναι εὑρισκόμενοι ἐκτὸς τῶν Πανεπιστημίων, τὰ ὁποῖα μὲ πεῖσμα ἀπέκλειον τὰς ἐρεύνας αὐτάς. Ἐπίσης καὶ ἡ ἐκκλησία κατεδίωκε πάντα νεωτερισμὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς

Βελασκέζ.—Προσωπογραφία ἱσπανοῦ δουκός

φύσεως ὡς αἵρεσιν. Αἱ ἐπιστῆμαι δὲν ἦσαν ἀκόμη πολὺ ἀνεπτυγμέναι, ὥστε ἐργαζόμενός τις καὶ μόνος κατώρθωνε νὰ κατέχῃ ὅλας τὰς γνώσεις τοῦ καιροῦ του. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τοῦ ΙΣΤ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰῶνος ἦσαν συγχρόνως μαθηματικοί, φυσικοὶ καὶ φυσιολόγοι. Οἱ ἐπιστήμονες ἔγραφον τότε εἰς τὴν λατινικὴν καὶ τὰς γνώμας καὶ τὰς ἀνακαλύψεις των ἀνεκοίνωνον πρὸς ἀλλήλους δι᾽ ἐπιστολῶν. Κατεγίνοντο δὲ ἰδίως εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, εἰς τὰ Μαθηματικά, εἰς τὴν Φυσικὴν καὶ τὰς ἄλλας φυσικὰς ἐπιστήμας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἱ κυβερνήσεις παρετήρησαν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ ὠφέλεια ἀπὸ τὰς μελέτας αὐτάς. Ἐνδιεφέροντο ἰδίως διὰ τὴν ἀστρολογίαν, διότι οἱ ἄνθρωποι ἐξηκολούθουν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν διὰ τῶν ἄστρων πρόγνωσιν. Δὲν ἤργησαν ὅμως νὰ ἐκτιμήσουν τὰς ἐκδουλεύσεις τῆς ἀστρονομίας. Τὸ 1667 ἐκτίσθη τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Γκρένουϊτς (Greenwich) πλησίον τοῦ Λονδίνου καὶ σχεδὸν συγχρόνως τὸ ἀστεροσκοπεῖον τῶν Παρισίων. Κατήρτισαν βοτανικοὺς κήπους, ἰδίως εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν Ὁλλανδίαν, καὶ συλλογὰς φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον Μουσεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ὀνομαστότατον ἦτο τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον (British Museum).

Ρούμπενς.—Ἡ ἀποκαθήλωσις

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ Πανεπιστήμια δὲν ἤθελον νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὸν νέον τρόπον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, αἱ κυβερνήσεις ἵδρυσαν Ἐπιστημονικὰς Ἀκαδημίας, τῶν ὁποίων τὰ μέλη δὲν ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων. Αἱ Ἀκαδημίαι ἐβοήθησαν πολὺ τὴν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἀστρονομία καὶ γενικῶς αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἐσημείωσαν σημαντικὴν πρόοδον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ὁ πολωνὸς ἱερεὺς **Κοπέρνικος** (Kopernicus, 1473-1543) σπουδάσας ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν εἶχεν ἀποδείξει τὴν διπλῆν κίνησιν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν πλανητῶν ὑποστηρίξας ὅτι κέντρον τοῦ συστήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἡ γῆ, εἶναι ὁ ἥλιος. Ὁ γερμανὸς ἀστρονόμος ***Κέπλερ*** (Kepler, 1571-1630) ἔδωκε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μαθηματικὴν ἀπόδειξιν τοῦ συστήματος διατυπώσας τοὺς λεγομένους Νόμους τοῦ Κέπλερ. Ἀλλ' ὁ κυριώτερος θεμελιωτὴς τῆς νεωτέρας φυσικῆς ἐπιστήμης εἶναι ὁ διάσημος ἰταλὸς ***Γαλιλαῖος*** (Galilei, 1564-1642). Ἐδέχετο

Ρέμπραντ —Μάθημα ἀνατομίας

ὡς ἀναμφισβήτητον, ὅτι κέντρον τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ ἥλιος καὶ ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ αὐτόν. Ἀνεκάλυψε τοὺς νόμους τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων καὶ ἔθεσεν οὕτω τὰς βάσεις τῆς μηχανικῆς. Κατεσκεύασε μεγεθυντικοὺς φακούς, διὰ τῶν ὁποίων διέκρινε τὰ ὄρη τῆς σελήνης, τοὺς δορυφόρους τοῦ Διὸς καὶ ἐξηκρίβωσε τὴν φύσιν τοῦ Γαλαξίου. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ ἐξέτασις κατεδίκασε τὴν διδασκαλίαν του καὶ ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ ἀποκηρύξῃ γονυκλινὴς τὰς πλάνας του.

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐσυστηματοποίησεν ὁ διάσημος ἄγγλος φυσικὸς ***Νεύτων*** (Newton, πρόφερε Νιούτον, 1642-1729)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συνενώσας αὐτὰς εἰς τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, ὁ ὁποῖος φέρει τὸ ὄνομά του. Τὰς βάσεις τῶν Μαθηματικῶν παρέλαβον οἱ νεώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους μελετῶντες τοὺς ἕλληνας μαθηματικούς. Ὁ γάλλος ***Βιὲτ*** (Viète, 1540-1605) ἔδωκεν εἰς τὴν Ἄλγεβραν τὴν νεωτέραν μορφὴν εἰσαγαγὼν τὰ γράμματα, ὁ δὲ φιλόσοφος Δεκάρτ, ἐξαίρετος μαθηματικός, εἰσήγαγε τὸν ἀλγεβρικὸν ὑπολογισμὸν εἰς τὴν Γεωμετρίαν δημιουργήσας τὴν Ἀναλυτικὴν Γεωμετρίαν. Ἕτερος φιλόσοφος, ὁ γερμανὸς Λάϊμπνιτς (Leibniz), ἀνεκάλυψε τὸν ἀπειροστικὸν λογισμόν, οὕτω δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἶχον διαμορφωθῆ οἱ διάφοροι κλάδοι τῶν μαθηματικῶν.

Ἡ Φυσικὴ κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτο χωρισμένη ἀπὸ τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν Ἀστρονομίαν. Ὁ Γαλιλαῖος ὑπελόγισε τὸν νόμον τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων, ἐνῶ ὁ ***Τορρικέλλι*** (Torricelli, 1608—1647), ἰταλὸς καὶ αὐτός, ἐμελέτησε τὸν νόμον τῆς ἰσορροπίας τῶν ρευστῶν καὶ κατεσκεύασε τὸ βαρόμετρον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἐπέτρεψε νὰ παρατηρήσουν τὴν βαρύτητα τοῦ ἀέρος (Pascal). Οὕτω ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ φυσικὴ ἔγινε πειραματικὴ ἐπιστήμη

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον ἀναπτύξει πλουσιωτάτην φιλοσοφίαν προσπαθήσαντες νὰ ἑρμηνεύσουν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ κόσμου καθὼς καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης ἐξέθεσε συστηματικῶς τὰς γνώσεις τῶν χρόνων του εἰς τὰ διεξοδικὰ συγγράμματά του, ἐπεβλήθη εἰς τὰς ἑπομένας γενεὰς καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἔγινεν αὐθεντία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ στηριχθῇ πᾶσα ἐπιστήμη καὶ πᾶσα σοφία. Ἡ φιλοσοφία τῶν χρόνων αὐτῶν, ἡ λεγομένη σχολαστικὴ φιλοσοφία, αὐτὸν εἶχε διδάσκαλον καὶ ὁδηγόν.

Κατὰ τὴν ἀναγέννησιν οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ἐμελέτησαν τὰ ἔργα τῶν ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ μερικοὶ ἐπεχείρησαν ν'

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀνακαλέσουν εἰς τὴν ζωὴν τὰ ἀρχαῖα φιλοσοφικὰ συστήματα. Ἰδίως ἐμελετήθη πολὺ καὶ ἀπέκτησεν ὀπαδοὺς ὁ Πλάτων. Ἀλλὰ τὰ αὐτοτελῆ φιλοσοφικὰ συστήματα τῶν νεωτέρων χρόνων ἐδημιουργήθησαν μόλις κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα.

Ὁ διάσημος ἄγγλος φιλόσοφος ***Μπέκον*** (Bacon, 1561—1626) ἐσυστηματοποίησε καὶ ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν τῆς νέας μεθόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐδίδασκεν ὅτι τὰς περὶ τῆς φύσεως γνώσεις πρέπει νὰ πορισθῶμεν διὰ τῆς ἐμπειρίας. Πρέπει δηλαδὴ πρῶτον νὰ παρατηρήσωμεν τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ἐξακριβώσωμεν διὰ τοῦ πειράματος, ἔπειτα νὰ ταξινομήσωσεν αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὰς μερικὰς περιπτώσεις νὰ συναγάγωμεν ἐπαγωγικῶς τὸ γενικόν, δηλ. τοὺς νόμους τῶν φαινομένων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ σχολαστικοὶ ἠκολούθησαν τὴν ἀντίθετον ὁδὸν στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς γνώμης τῶν παλαιῶν σοφῶν καὶ προσπαθοῦντες ἀπὸ γενικὰς ὑποθέσεις νὰ ἑρμηνεύσουν τὰ μερικὰ φαινόμενα, ὁ Μπέκον ἐπολέμησε ζωηρῶς τὴν σχολαστικὴν μέθοδον. Διὰ τοῦτο τὸ σύγγραμμά του ὠνόμασε Novum Organum ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν ὁποίαν εἶχον ὀνομάσει Ὄργανον, διότι ἐθεωρήθη ὡς τὸ μέσον

Ὁ Καρτέσιος

Εἰκὼν τοῦ Franz Hals (1658-1696) ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Κοπεγχάγης. Ὁ Hals εἶναι ὁ δεύτερος μετὰ τὸν Ρέμπραντ ὀνομαστὸς ζωγράφος τῆς Ὁλλανδίας. Ἦτο ὀλίγον πρεσβύτερος ἐκείνου καὶ διεκρίθη πλὴν τῶν ἄλλων ὡς ἄριστος προσωπογράφος. Ὁ φιλόσοφος παριστάνεται ὡς ἀδύνατος καὶ καχεκτικὸς ὅπως ἦτο φύσει.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ὀρθῆς διανοήσεως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε στηριχθῆ ἡ σχολαστικὴ ἐπιστήμη.

Ὁ γάλλος φιλόσοφος ***Ντεκὰρτ*** (Descartes, 1596-1650), ὁ γνωστὸς μὲ τὸ ἐκλατινισθὲν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν χρόνων ἐκείνων ὄνομά του ***Καρτέσιος*** (Certesius), ὑπέβαλεν εἰς αὐστηρὰν κριτικὴν τὴν σχολαστικὴν μέθοδον. Ὁ Καρτέσιος ἐσκέφθη ὡς ἑξῆς Οἱ ἄνθρωποι παραλαμβάνουν συνήθως τὰς γνώσεις ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους χωρὶς νὰ ἐξελέγξουν αὐτάς, στηριζόμενοι μᾶλλον εἰς τὴν γνώμην παλαιοτέρων σοφῶν, εἰς τὰς αὐθεντίας, ὅπως λέγουν.

Ὁ Καρτέσιος κατεδίκασε τὴν μέθοδον αὐτήν, ἐκηρύχθη κατὰ πάσης αὐθεντίας καὶ ἤρχισε ν' ἀμφιβάλλῃ δι' ὅλα, ὄχι μόνον διὰ τὰ διδάγματα τῶν σοφῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἀκόμη καὶ ἔθεσεν ὡς ἀρχὴν νὰ μὴ δεχθῇ ὡς ἀλήθειαν παρὰ μόνον ὅ,τι ἐφαίνετο εἰς τὸν ἴδιον λογικὸν καὶ σαφές Τὰς γνώμας ταύτας ἐξέθεσεν εἰς τὸ σύντομον ἀλλὰ περιεκτικὸν σύγγραμμά του, εἰς τὸν Περὶ μεθόδου λόγον (Discours de la methode), τὸ ὁποῖον ἔγραψεν εἰς τὴν ὁμιλουμένην γαλλικήν. Ὁ Καρτέσιος ἦτο ἐξαίρετος μαθηματικὸς καὶ φυσικός, ἐδέχετο τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου καὶ ὑπεστήριζεν ὅτι ὅλα εἰς τὸν κόσμον γίνονται κατὰ μηχανικὴν ἀνάγκην. Ἰδιαιτέραν ὅμως θέσιν ἔδιδεν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Καρτέσιον διαφέρει ριζικῶς ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὴν ὕλην γενικῶς, ἀπὸ τὴν ἐκτατὴν οὐσίαν, ὅπως χαρακτηρίζει τὴν ὕλην. Ἡ διδασκαλία τοῦ Καρτεσίου ἔκαμεν ἐντύπωσιν, διεδόθη πολὺ καὶ ἀπέκτησε πολλοὺς ὀπαδούς. Ἀλλ' οἱ θεολόγοι κατεδίκασαν τὸ σύστημά του καὶ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀκόμη οἱ καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἀπηγόρευον εἰς τοὺς φοιτητὰς νὰ μελετοῦν τὰ ἔργα του.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀξιόλογον φιλοσοφικὸν σύστημα ἀνέπτυξεν ὁ ***Μπαροὺχ Σπινόζα*** (Spinoza, 1632-1677), τὸ ὁποῖον ἐξετιμήθη βραδύτερον. Εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ ἑβραϊκὴν οἰκογένειαν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον καὶ ἔζησεν εἰς τὴν Χάγην πτωχὸς καὶ ἀφανής, κατοικῶν ὡς οἰκότροφος εἰς οἰκίας μικροαστῶν μετρίας οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ ποριζόμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπὸ τὴν λείανσιν ὑέλων διὰ δίοπτρα ἢ ἀπὸ συνδρομὰς φίλων. Ὁ Σπινόζα ἤθελε νὰ δώσῃ μα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θηματικὴν ἀκρίβειαν εἰς τοὺς συλλογισμούς του. Διὰ τοῦτο τὸ κύριον σύγγραμμά του, ἡ Ἠθικὴ (Ethica ordine geometrico demonstrata) ἔχει τὴν διάταξιν ἐγχειριδίου Γεωμετρίας (θεωρήματα, ἀποδείξεις, πορίσματα). Παρεδέχετο ὅτι ὅλα εἰς τὸν κόσμον ἀνάγονται εἰς ἑνιαίαν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἓν ταὐτῷ θεὸς καὶ φύσις, δηλαδὴ θεὸς καὶ φύσις εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ (deus sive natura). Διὰ τοῦτο τὸ σύστημά του ὠνόμασαν πανθεϊστικόν. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σπινόζα ἐπιβάλλεται μὲ τὸ ὕψος καὶ τὴν εὐγένειαν, διότι διδάσκει ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ κανονικὴ λειτουργία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συντελοῦσα εἰς τὴν γαλήνην τοῦ σοφοῦ καὶ τὸν κατευνασμὸν τῶν παθῶν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ὁ ἄγγλος ***Τζὼν Λὸκ*** (John Locke, 1632—1704) ὑπεστήριξεν ὅτι πᾶσαι αἱ γνώσεις τὴν ἀρχὴν των ἔχουν ἐκ τῆς ἐμπειρίας. Διὰ τοῦτο ἀπέρριπτε τὰς ἐμφύτους λεγομένας ἐννοίας δεχόμενος ὅτι ἡ πηγὴ πάσης γνώσεως εἶναι τὸ αἴσθημα καὶ ἡ ἐν τῷ νῷ τοῦ ἀνθρώπου γινομένη ἐπεξεργασία τῶν παραστάσεων. Ὅθεν οὐδὲν ἐν τῇ νοήσει, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει. Ἡ διδασκαλία τοῦ Locke σημαίνει ἀντίδρασιν εἰς τὰ θεωρητικὰ συστήματα τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος καὶ τὴν ἀρχὴν νέας περιόδου εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Ὀλίγα ἔτι νεώτερος ὁ γερμανὸς ***Λάϊμπνιτς*** (Leibniz, 1646—1716), ἡ πρώτη λόγου ἀξία φιλοσοφικὴ διάνοια τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἀναστάτωσιν τῶν θρησκευτικῶν διενέξεων, ἐπεχείρησε διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΝ ΙΖ' ΚΑΙ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ πολιτικὴ ἀνάπτυξις τῶν κρατῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἐπροχώρησε πολὺ βραδύτερον ἀπὸ τὰ δυτικώτερα κράτη. Ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ρωσσία, ἡ Πολωνία τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἦσαν ἀκόμη κράτη γεωργικὰ μὲ χαλαρὰν κεντρικὴν ἐξουσίαν.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ εἰσήγαγον τὴν βιομηχανίαν, ἀπέκτησαν ἰσχυρὰν κεντρικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπέβαλον τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν.

Εἰς τὴν Ρωσσίαν κατώρθωσε τοῦτο ὁ Μέγας Πέτρος, εἰς τὴν Πρωσσίαν ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος Α' καὶ ὁ Μέγας Φρειδερῖκος, ἐνῶ ἡ λοιπὴ Γερμανία δὲν ἐπέτυχε τὴν ἕνωσιν της. Εἰς τὴν Αὐστρίαν ὁμοίαν προσπάθειαν ἔκαμαν ἡ Μαρία Θηρεσία καὶ ὁ υἱός της Ἰωσὴφ Β'.

Τέλος ἐπειδὴ ἡ Πολωνία δὲν κατώρθωσε νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς νέας συνθήκας, συνετρίβη καὶ διεμελίσθη μεταξὺ τῶν γειτόνων της.

Ι. ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

ΟΙ ΡΩΣΣΟΙ

Εἰς τὰς ἀχανεῖς πεδιάδας τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἔζων ἀνέκαθεν σλαυικαὶ φυλαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας προῆλθον οἱ νεώτεροι σλαυικοὶ λαοί, Ρῶσσοι, Πολωνοί, Ρουθηνοί, Τσέχοι, Σλοβάκοι, Νοτιοσλαῦοι. Ἡ πρόοδος τῶν Σλαύων ἔγινε πολὺ βραδύτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

Ἡ πολυαριθμοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα σλαυικὴ φυλή, οἱ Ρῶσσοι, ἔμειναν πολὺν καιρὸν μακρὰν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ διετήρησαν ἤθη μᾶλλον ἀσιατικά. Ἔφερον ποδήρεις ἐνδυμασίας, εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ προσκυνοῦν, ἦσαν θρησκόληπτοι καὶ περιώριζον τὰς γυναῖκας. Ἡ κυρίαρχος τάξις, οἱ εὐγενεῖς δηλαδὴ καὶ ὁ κλῆρος, ἦτο ἐχθρικὴ πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν Εὐρωπαίων, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν αἱρετικούς. Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ ἦλθον εἰς τὴν Ρωσσίαν ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ Βυζάντιον. Ἀπ' ἐκεῖ ἔλαβον οἱ Ρῶσσοι τὸν χριστιανισμὸν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους καὶ τὰ ἤθη των ἤρχισαν νὰ γίνωνται ἡμερώτερα.

Τὸ ρωσσικὸν κράτος δὲν εἶχε διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διότι τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς κατεῖχον οἱ Σουηδοὶ καὶ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου οἱ Τοῦρκοι. Ἡ μοναδικὴ ρωσσικὴ θάλασσα, ἡ Λευκὴ θάλασσα, εἶναι παγωμένη τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔτους. Ἐκεῖ εἶναι ὁ λιμὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου, εἰς τὸν ὁποῖον ἤρχοντο νὰ ἐμπορευθοῦν τὰ ἀγγλικὰ καὶ ὁλλανδικὰ πλοῖα.

Οἱ Ρῶσσοι ὅμως ἀνήκουν εἰς τὰς ἀνωτέρας φυλάς, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ δεχθοῦν καὶ νὰ προαγάγουν τὸν πολιτισμόν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς εὐρωπαίους καὶ ἐντὸς δύο αἰώνων κατώρθωσαν νὰ τεθοῦν εἰς τὴν σειρὰν τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς τὴν πρωτοπορίαν του πολιτισμοῦ.

ΠΕΤΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (1689-1725)

Ὁ Μέγας Πέτρος εἶναι ὁ ἡγεμών, ὁ ὁποῖος ἔσυρε τὸν λαόν του βιαίως εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως καὶ κατέστησε τὴν Ρωσσίαν μεγάλην δύναμιν, ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην τὰς δύο μεγάλας δυνάμεις τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου, τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην.

Ὁ Πέτρος ἐζήτει διέξοδον εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, ἀλλὰ τὰ μὲν παράλια τῆς Βαλτικῆς, ὡς εἴδομεν, κατεῖχον οἱ Σουηδοί, τὰ δὲ παράλια τοῦ Εὐξείνου οἱ Τοῦρκοι. Ἡ πρώτη ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένου λιμένος Ἀζὼφ ἀπέτυχεν. Ἐκάλεσεν εὐρωπαίους ἀξιωματικούς κατεσκεύασε πλοῖα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δὸν καὶ μετεκόμισε πυροβολικὸν μὲ αὐτά. Κατόπιν προσέβαλε τὸ φρούριον καὶ τὸ κατέλαβεν. Ἐταξίδευσεν ὕστερα εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ διδαχθῇ τὴν εὐρωπαϊκὴν τέχνην. Ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Πρωσσίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, ὅπου εἰργάσθη ὡς ἁπλοῦς ἐργάτης ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρος ὁ ξυλουργὸς εἰς τὰ ναυπηγεῖα. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου διέμεινε μακρότερον, διότι ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν Ἀγγλων ἤρεσεν εἰς αὐτὸν περισσότερον.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του οἱ Στρελίτσοι, τάγμα ἐπιλέκτων, εἶδος Γενιτσάρων τῆς Ρωσσίας, ὑποκινούμενοι ἀπὸ τοὺς παλαιορρώσσους καὶ ἀπὸ τὴν ἀδελφήν του Σοφίαν ἐπανεστάτησαν, διότι ἐφθόνουν τοὺς ξένους ἀξιωματικοὺς καὶ δὲν ἠνεί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χοντο τοὺς νεωτερισμοὺς τοῦ Πέτρου. Ἡ στάσις κατεστάλη καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Πέτρος, προέβη εἰς ὁμαδικὰς θανατώσεις, ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τοὺς στασιαστὰς καὶ διέλυσε τὸ τάγμα τῶν Στρελίτσων. Ὅταν οἱ πρόκριτοι ἦλθον νὰ τὸν προσκυνήσουν, ἀπηγόρευσε τὴν γονυκλισίαν καὶ μὲ μίαν ψαλίδα ἔκοψε τὴν γενειάδα των. Τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ συμπόσιον ἔκοψε τὰς ἄκρας τῶν χειρίδων καὶ ἐπέβαλε νὰ φέρουν εὐρωπαϊκὰ ἐνδύματα καὶ ἀμέσως κατόπιν δι' οὐκαζίου (διατάγματος) ὥρισε λεπτομερῶς τὴν ἐνδυμασίαν.

Ὁ Μ. Πέτρος — Προσωπογραφία συγχρόνου ἀγγλου ζωγράφου.

Ὁ ρωσσικὸς λαὸς ἐσκανδαλίζετο ἀπὸ τοὺς νεωτερισμοὺς τοῦ βασιλέως καὶ οἱ καλόγηροι διέδιδον τρομερὰ περὶ αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Πέτρος συνέτριψε τὴν ἀντίδρασιν ἐξαναγκάσας εἰς ὑπακοὴν τὸν κλῆρον.

Ο ΒΟΡΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ-ΚΑΡΟΛΟΣ ΙΒ'

Τὴν διέξοδον εἰς τὴν Βαλτικὴν ἐπέτυχε μετὰ δεινὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν Κάρολον ΙΒ', βασιλέα τῆς Σουηδίας. Ἡ Σουηδία, καθὼς γνωρίζομεν, ἀπὸ τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης ἐξουσίαζε τὰ παράλια

Ὁ Πέτρος ἦτο πολὺ ὑψηλός, πλέον τῶν δύο μέτρων, εἶχε μέτωπον πλατύ, χρῶμα μελαψὸν καὶ ὀφθαλμοὺς μαύρους, μεγάλους καὶ διαπεραστικούς Εἰς τὴν εἰκόνα παριστάνεται 26 ἐτῶν, ὅτε ἔκαμε τὸ πρῶτον του ταξίδιον εἰς Εὐρώπην (1698). Εἶναι ἤδη ὁ κατακτητὴς τοῦ Ἀζὼφ καὶ μετά τινας μῆνας ἔμελλε νὰ ἐξοντώσῃ τὸ σῶμα τῶν στρελίτσων. Διετήρει πολλὰς ἰδιότητας τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου, ἐμέθυεν, ἦτο παράφορος καὶ πολλάκις αἱμοχαρής.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς Βαλτικῆς καὶ ἦτο μεγάλη δύναμις τοῦ βορρᾶ. Κατὰ τοῦ νεαροῦ, μόλις δεκαπενταετοῦς βασιλέως αὐτῆς ***Καρόλου ΙΒ'*** (1697-1718) συνησπίσθησαν Πολωνία, Ρωσσία καὶ Δανία καὶ εἰς τὴν συμμαχίαν προσετέθησαν βραδύτερον ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας καὶ ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Ἀννοβέρου. Τοιουτοτρόπως ἤρχισεν ὁ λεγόμενος Β ό ρ ε ι ο ς π ό λ ε μ ο ς (1700-1720), ὁ ὁποῖος κατετάραξε τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς κατέπληξε κατ' ἀρχὰς τοὺς ἀντιπάλους του διὰ τῆς ταχύτητος καὶ τῆς τόλμης του καὶ ἐθαυμάσθη ὡς μέγας στρατηλάτης, ὡς ὁ ἥρως τοῦ βορρᾶ. Ἀπεβιβάσθη αἰφνιδίως εἰς τὴν Ζεελάνδην, ἠπείλησε τὴν Κοπεγχάγην καὶ ἐξηνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας νὰ εἰρηνεύσῃ. Ἐστράφη ἔπειτα κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας καὶ παρὰ τὴν Νάρβαν, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰγγρίας (Βαλτική), διέλυσε μὲ 8 μόνον χιλιάδας τὸν κακῶς ὠργανωμένον καὶ κακῶς κυβερνώμενον ἐκ 40 χιλιάδων στρατὸν τοῦ Πέτρου. Ὁ Πέτρος δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του μετὰ τὴν καταστροφήν. Οἱ Σουηδοί, εἶπε, μὲ τὰς νίκας των θὰ μᾶς διδάξουν νὰ τοὺς νικήσωμεν».

Μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα ἐφάνησαν τὰ ἐλαττώματα τοῦ Καρόλου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας ἦτο ἄμετρος, πείσμων καὶ ἐστερημένος διπλωματικῆς ἱκανότητος. Ἐσπατάλησε τὰς δυνάμεις του εἰς ἀσκόπους ἐκστρατείας καὶ εἰς ἐπιδείξεις ἡρωισμοῦ, ἐνῶ ὁ Πέτρος ἐργαζόμενος μὲ ὑπομονὴν εἶχεν ἀνασυγκροτήσει τὰς δυνάμεις του καὶ ἐπὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Νέβα ἔθετε τὰ θεμέλια τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ Κάρολος ἀντὶ νὰ προσβάλῃ αὐτὸν διηυθύνθη πρὸς τὴν Οὐκρανίαν ἐλπίζων νὰ ἐξεγείρῃ κατ' αὐτοῦ τοὺς δυσηρεστημένους Κοζάκους. Εἰς τὴν περίφημον περὶ τὴν Π ο λ τ ά β α ν μ ά χ η ν ὁ Κάρολος ἡττήθη κατὰ κράτος, ὁ ἴδιος μὲ ὀλίγους ἱππεῖς κατέφυγεν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐνῶ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του παρεδίδοντο εἰς τοὺς Ρώσσους (1709).

Ὁ Κάρολος ἔμεινε πλέον τῶν πέντε ἐτῶν εἰς τὴν Τουρκίαν ὡς φιλοξενούμενος τοῦ σουλτάνου εἰς ἓν χωρίον τῆς Βουλγαρίας. Παρεκίνησε τὸν σουλτάνον Ἀχμὲτ Γ' εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας. Ὁ Πέτρος εὑρεθεὶς μὲ δυνάμεις ὑπο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δεεστέρας ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος παρὰ τὸν Προῦθον. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἔσωσε τὸν βασιλέα ἡ σύζυγός του, ἡ ὁποία ἔστειλε τα κοσμήματά της εἰς τὸν τοῦρκον στρατηγόν.

Ὁ Κάρολος ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ ἐξωθῇ τὸν σουλτάνον εἰς νέον πόλεμον. Ἐπειδὴ δὲν εἰσηκούετο ὕβριζε τοὺς Τούρκους ὡς ὀκνηροὺς καὶ ἀπολιτίστους. Τέλος ὁ σουλτάνος ἐξηνάγκασε τὸν ὀχληρὸν ξένον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Τουρκίαν μεταχειρισθεὶς βίαν κατ' αὐτοῦ. Ὁ Κάρολος μὲ τοὺς ὀλίγους πιστούς του ἀντέταξε πείσμονα ἀντίστασιν ἐναντίον τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἔστειλε κατ' αὐτοῦ ὁ σουλτάνος. Ἐπιστρέψας εἰς τὸ βασίλειόν του διὰ ξηρᾶς μετὰ δεκαὲξ ἡμερῶν ἱππασίαν ἐφονεύθη ἢ ἐδολοφονήθη κατά τινα πολιορκίαν.

Αἰκατερίνη Β'—Προσωπογραφία συγχρόνου γάλλου ζωγράφου.

Ἡ Αἰκατερίνη φέρει τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα καὶ στέφανον δάφνης. Ἔχει μᾶλλον ἀνδρικὰ χαρακτηριστικά, ζωηρά, ἀλλ' ὀλίγον χονδρά. Ἡ ἔκφρασίς των φανερώνει θέλησιν καὶ ἐνεργητικότητα.

Ἡ Σουηδία ἔχασε τὰς κατακτήσεις της εἰς τὴν νότιον παραλίαν τῆς Βαλτικῆς, ἀπώλεσε τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς καὶ ἔπαυσε νὰ εἶναι μεγάλη δύναμις, ἐνῶ ἡ Ρωσσία κατέλαβε τὴν Ἰγγρίαν, Λιβονίαν καὶ Ἐσθονίαν καὶ οὕτω ἀπέκτησε διέξοδον εἰς τὴν Βαλτικήν.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Β' (1762—1796)

Ἐπὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ Πέτρου, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν πολυπραγμοσύνην του, ἐξηκολούθησεν ἡ πάλη μεταξὺ τῶν νεωτεριστῶν καὶ τῶν ἀντιδραστικῶν παλαιορρώσσων καὶ ἐπανελήφθησαν οἱ πόλεμοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατὰ τῶν Τούρκων, ἕως ὅτου τὸ 1767 ἔλαβε τὴν βασιλείαν ἡ περίφημος Αἰκατερίνη Β΄.

Ἡ ***Αἰκατερίνη*** ἦτο γερμανίς, κόρη γερμανοῦ δουκός, καὶ εἶχε συζευχθῆ τὸν διάδοχον τοῦ ρωσσικοῦ θρόνου Πέτρον. Ἔδειξεν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ρωσσικὸν λαόν, ἔμαθε τὴν γλῶσσαν του, προσῆλθεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐνῶ ἦτο διαμαρτυρομένη, προσεποιήθη μεγάλην εὐσέβειαν καὶ ἔγινε δημοφιλής. Ὁ σύζυγός της ἦτο ἀνάξιος, ἐμέθυε, τὴν ἐκακομεταχειρίζετο καὶ ἐσκέπτετο νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτήν Ἡ Αἰκατερίνη, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ὁμαλώτερον βίον, τὸν ἐπρόλαβεν Ἐκέρδισε τὴν εὔνοιαν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀνέτρεψε τὸν Πέτρον, τὸν ὁποῖον οἱ φίλοι της ἐδολοφόνησαν εἰς τὴν φυλακήν.

Ἡ Αἰκατερίνη ἦτο μέσου ἀναστήματος, εὔσαρκος, ὑγιής, βραδυκίνητος ὀλίγον, ἀλλὰ διαρκῶς εὔθυμος καὶ δραστηριωτάτη. Ἠγάπα τὰς διασκεδάσεις ὅσον καὶ τὴν ἐργασίαν. Κατὰ τὴν νεότητά της εἶχε λάβει καλὴν μόρφωσιν, ἔμαθε τὴν γαλλικὴν καὶ ἀνεγίνωσκε γάλλους συγγραφεῖς, τὸν Βολταὶρ καὶ τὸν Μοντεσκιέ. Ἤθελε πολὺ νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο περιεποιεῖτο καὶ ἐκολάκευε τοὺς γάλλους συγγραφεῖς, διότι ἤλπιζεν ὅτι δι' αὐτῶν θὰ γίνῃ ὀνομαστή. Ἐπὶ 15 ἔτη εἶχεν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Βολταῖρον, ἔπεισε τὸν Διδερὼ νὰ ἔλθῃ εἰς Πετρούπολιν καὶ ἔστελλεν εἰς τὸν Μπυφφὸν μετάλλια καὶ γουναρικὰ τῆς Σιβηρίας. Ἔγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν ὄχι μόνον ἐπιστολὰς καὶ ἀπομνημονεύματα, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὰ δράματα καὶ κωμῳδίας. Ἡ αὐταρχικὴ καὶ φιλάρεσκος βασίλισσα κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τοὺς παρισινοὺς καὶ ὅλους τοὺς προοδευτικοὺς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, διότι ἤξευρε νὰ παίζῃ τὸ πρόσωπον προοδευτικοῦ καὶ νεωτεριστοῦ ἡγεμόνος.

Ἡ Αἰκατερίνη ἠγάπα τὴν πρόοδον καὶ ἐπεχείρησε νὰ διαδώσῃ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν χώραν της, ἀλλὰ χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῶν ὑπηκόων της. Δι' ὅλων τῶν μέσων ἤθελε νὰ δημιουργήσῃ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην τὴν ἐντύπωσιν προοδευτικῆς καὶ φιλανθρώπου ἡγεμόνος. Ἐκολάκευε τοὺς συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας καὶ προσεποιεῖτο ὅτι ἐφαρμόζει τὰς θεωρίας των, διὰ νὰ διαφημισθῇ ὑπ' αὐτῶν. Πράγματι ἀπέκτησε μεγάλην φήμην εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὠνομάσθη Σ ε μ ί ρ α μ ι ς τ ο ῦ Β ο ρ ρ ᾶ. Κατ' οὐσίαν ὅμως ἐκυβέρνησεν αὐταρχικῶς, ἦτο ἐλαφρὰ καὶ ματαιόδοξος, παράφορος εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν καὶ εἶχεν ἀνώμαλον ἰδιωτικὸν βίον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἡ Αἰκατερίνη ἐξέτεινε τὸ κράτος της εἰς βάρος τῆς Τουρκίας καὶ Πολωνίας. Μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Ἀνατολὴν ἔχουν οἱ πόλεμοι τῆς Αἰκατερίνης κατὰ τῆς Τουρκίας, διότι αὐτοὶ συνεκίνησαν βαθύτατα τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Τουρκίας, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον τῆς αὐτοκρατείρας καὶ τοῦ ὁμοδόξου ρωσσικοῦ λαοῦ τὸν θεόπεμπτον ἐλευθερωτήν.

Ὁ σουλτάνος Μουστοφᾶς (1757—1774) διέταξε τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας νὰ παύσῃ ἡ κυβέρνησίς του νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ πράγματα τῆς Πολωνίας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν ἱκανοποιητικήν, ἐνέκλεισεν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον Γεδὶ Κουλὲ καὶ παρακινούμενος ἀπὸ τὴν Γαλλίαν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας (1768-1774). Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔφθασε βραδέως ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐνῶ ἡ Αἰκατερίνη ἔλαβε καιρὸν νὰ συναθροίσῃ στρατὸν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν τουρκικῶν κτήσεων. Οἱ δύο στρατοὶ κακῶς ὡπλισμένοι, κακῶς συντηρούμενοι ἀλληλοεσφάζοντο ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸς ἐρήμους καὶ ἑλώδεις πεδιάδας μεταξὺ Δνειστέρου καὶ τοῦ Προύθου, ἐνῶ περισσοτέρους ἐφόνευον αἱ ἀσθένειαι. Ὁ Μέγας Φρειδερῖκος, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ἔλεγεν ὅτι «πολεμοῦν μονόφθαλμοι μὲ τυφλούς». Τέλος ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατελήφθη ἀπὸ πανικὸν καὶ διεσκορπίσθη, οἱ δὲ Ρῶσσοι κατέλαβον τὴν Μολδαυίαν καὶ τὴν Βλαχίαν καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν Δούναβιν. Ἡ Αἰκατερίνη ἔστειλε τότε μοναχοὺς νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Τουρκίας, ἐνῶ ὁ ρωσσικὸς στόλος τῆς Βαλτικῆς διετάχθη νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Μεσόγειον. Ὁ στόλος αὐτὸς κακῶς ὡπλισμένος καὶ κακῶς κυβερνώμενος ἐφωδιάσθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ παραλαβὼν ἄγγλους ὁδηγοὺς καὶ ἀξιωματικοὺς εἰσέπλευσε διὰ τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ὁδηγούμενος ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Ὀρλώφ, εὐνοουμένους τῆς Αἰκατερίνης. Τότε ἀνεπτερώθησαν αἱ ἐλπίδες τῶν χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου ἐπανεστάτησαν. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔσφαξαν τοὺς κατοίκους πολλῶν πόλεων, ἐνῶ ὁ ρωσσικὸς στόλος ἠναγκάζετο νὰ ἀπομακρυνθῇ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ Ρῶσσοι ὅμως εἶχον σημαντικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Προσέβαλον αἰφνιδιαστικῶς τὴν νύκτα τὸν τουρκικὸν στόλον, διπλάσιον σχεδὸν ἀριθμητικῶς, εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμὲ (ἀπέναντι τῆς Χίου). Οἱ Ἄγγλοι ἀξιωματικοὶ ἔρριψαν κατ' αὐτοῦ πυροπλικὰ καὶ ἔπειτα τὸν κατέστρεψαν μὲ τὸν βομβαρδισμὸν (1770). Ἀλλ' οἱ Ρῶσσοι δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν συμβουλὴν τῶν Ἄγγλων νὰ παραβιάσουν τὰ Δαρδανέλλια.

Ἐν τῷ μεταξὺ ρωσσικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Κριμαίαν, ἄλλος δὲ ρωσσικὸς στρατὸς διῆλθε τὸν Δούναβιν καὶ περιεκύκλωσε τὸν τουρκικὸν στρατόν. Ὁ σουλτάνος Μουσταφᾶς ἀπέθανε καὶ ὁ διάδοχός του συνῆψε μετὰ τῆς Ρωσσίας τὸ
1774 1774 τὴν εἰρήνην τοῦ ***Καϊναρτζῆ*** (πλησίον τῆς Σιλιστρίας). Διὰ ταύτης ὁ σουλτάνος ἐκήρυξεν ἐλευθέρους τοὺς Τατάρους τῆς Κριμαίας καὶ τοῦ Καυκάσου, ὑπεχρεοῦτο δὲ «νὰ προστατεύῃ διαρκῶς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ τὰς ἐκκλησίας της καὶ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰς παραστάσεις τῶν Ρώσσων ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας». Ἑπομένως ἡ συνθήκη τοῦ Καϊναρτζῆ ἔδιδεν εἰς τοὺς Ρώσσους τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ τουρκικοῦ κράτους.

Μετ' ὀλίγον ἡ Αἰκατερίνη ἐπωφελουμένη ἀπὸ τὰς διχονοίας τῶν Τατάρων κατέλαβε τὴν Κριμαίαν, ὅπου ἔκτισε τὸ φρούριον τῆς Σεβαστουπόλεως, συνέλαβε δὲ τὸ σχέδιον νὰ κυριεύσῃ τὰς ἐν Εὐρώπῃ κτήσεις τοῦ σουλτάνου καταλαμβάνουσα καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τοῦτο ἕνα ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ υἱοῦ της Παύλου ὠνόμασε Κωνσταντῖνον καὶ ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν ἑλληνικὴν δι' ἑλληνίδος παιδαγωγοῦ καὶ ἔκοψε μετάλλιον παριστάνον τὴν Ἁγίαν Σοφίαν μετὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ μετ' ἀνατέλλοντος ἄστρου. Τὸ 1786 ἐπεχείρησε περιοδείαν εἰς τὰς καταληφθείσας χώρας καὶ κατῆλθεν εἰς Σεβαστούπολιν, ὅπου αἱ θριαμβευτικαὶ ἀψῖδες ἔφερον τὴν ἐπιγραφὴν ὁδὸς πρὸς τὸ Βυζάντιον.

Καὶ δεύτερον πόλεμον (1788-1792) ἐπεχείρησεν ἡ Αἰκατερίνη κατὰ τῆς Τουρκίας συμμαχήσασα μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ Β' τῆς Αὐστρίας. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ πάλιν ἡττήθη. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία ἠναγκάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ ἕνεκα τῆς ἀποστασίας τοῦ Βελγίου καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἔκλεισε τὴν εἰρήνην τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἰ α σ ί ο υ (1792), διὰ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν της εἰς τὴν πολωνικὴν ὑπόθεσιν.

II. Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΣΣΙΑΣ

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΣΣΙΑΣ

Ἡ Πρωσσία ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀσήμαντος ἡγεμονία. Ὁ πυρήν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀνεπτύχθη, εἶναι ἡ μαρκιωνία τοῦ Βρανδεμβούργου (Brandenburg) κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἔλβε καὶ Ὄδερ. Ὅλη ἡ χώρα ἀνατολικῶς τοῦ Ἔλβε κατῳκεῖτο ἀπὸ σλαύους, οἱ ὁποῖοι ἐξεγερμαν σθησαν κατὰ τοὺς

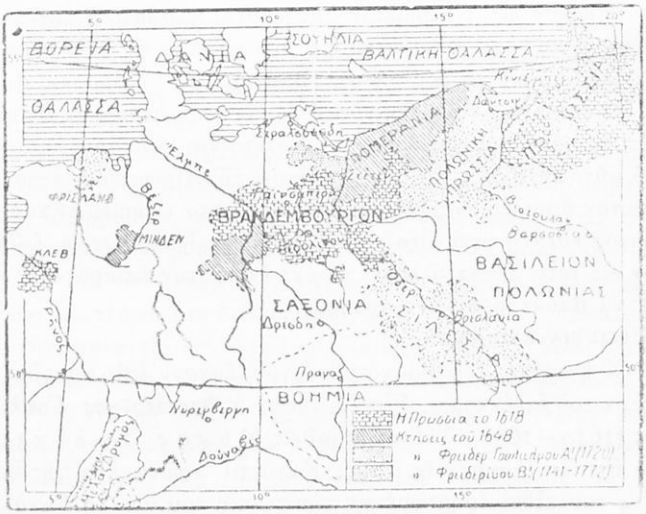

Ἀνάπτυξις Πρωσσίας

μέσους χρόνους. Εἰς τὰς χώρας αὐτὰς καθὼς καὶ εἰς τὴν Αὐστρίαν οἱ Γερμανοὶ διὰ μακρῶν πολέμων εἶχον ἱδρύσει μικρὰς ἡγεμονίας ἐκκλησιαστικὰς ἢ ἀκριτικὰς (Mark). Τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁ αὐτοκράτωρ ἔδωσεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Βρανδεμβούργου τὸν τίτλον τοῦ ἐκλέκτορος καὶ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐδώρησε τὸ Βρανδεμβοῦργον εἰς τὸν οἶκον τῶν Χοεντζόλλερν (Hohenzollern). Τοιουτοτρόπως ὁ οἶκος οὗτος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχικῶς νοτιογερμανικὸς (Νυρεμβέργη), μετεφυτεύθη εἰς τὴν βόρειον Γερμανίαν, ὅπου τὸν ἀνέμενεν ἔνδοξον μέλλον.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος οἱ Χοεντζόλλερν τοῦ Βρανδενβούργου ἀπέκτησαν ἐκ κληρονομίας μικρὰν κτῆσιν ἐπὶ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρήνου (δουκᾶτον Κλὲβ) καθὼς καὶ τὸ δουκᾶτον τῆς Πρωσσίας, τὴν σημερινὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, ἡ ὁποία διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πολωνίας.

Μόνον αἱ δυτικαὶ κτήσεις τῶν Χοεντζόλλερν εἶχον σχετικὴν ἀνάπτυξιν, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον ὁπωσδήποτε πόλεις ὅμοιαι μὲ τὰς ὁλλανδικάς, ἐνῶ αἱ σημαντικώτεραι κτήσεις ἔκειντο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἔλβε. Καὶ τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἐπικρατείας του ἦτο τότε εὐρεῖα πεδιὰς ἀμμώδης καὶ ἄγονος διακοπτομένη ἀπὸ δάση καὶ ἕλη καὶ ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον. Πόλεις σχεδὸν δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ οὔτε καὶ ἀστικὴ τάξις. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι διηροῦντο εἰς δύο τάξεις, εἰς ἱππότας (Ritter) καὶ εἰς γεωργοὺς (Bauer).

Ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου δὲν ἦτο ἀνεξάρτητος, διότι τὸ μὲν Βρανδεμβοῦργον ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ δὲ δουκᾶτον τῆς Πρωσσίας ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εὐτυχῆ γεγονότα καὶ ἡ προσωπικὴ ἀξία των ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Χοεντζόλλερν νὰ ἐκτείνουν τὴν ἐπικράτειάν των καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἀνεξαρτησίαν.

Η ΠΡΩΣΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ

Οἱ ἡγεμόνες τοῦ Βρανδεμβούργου ἔφερον ἐπὶ μακρὸν τὸν τίτλον τοῦ ἐκλέκτορος. Εἷς ἐξ αὐτῶν ὁ ***Φρειδερῖκος Γουλιέλμος*** (1640—1688), ὁ ἐπονομασθεὶς Μέγας Ἐκλέκτωρ, ἦτο ἡγεμὼν ἐξαιρετικῆς ἀξίας. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του εἶδεν ἐρημουμένην τὴν χώραν του ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου. Εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Βεστφαλίας ἀπέκτησε τὴν Πομερανίαν. Ἀλλὰ τὸ κράτος του ἦτο εἰς κακὴν κατάστασιν. Εἶχεν ἐν συνόλῳ ἥμισυ ἑκατομμύριον κατοίκους, ἡ πρωτεύουσά του, τὸ Βερολῖνον, εἶχεν 6 χιλιάδας κατοίκους καὶ ἀπὸ τὰς 1200 οἰκίας του αἱ 350 ἦσαν ἐγκαταλελειμμέναι Ὁ στρατός του δὲν ὑπερέβαινε τὰς 7 χιλιάδας. Ὁ μέγας ἐκλέκτωρ ἐπολιτεύθη μὲ δεξιότητα, ἐπέβαλε τακτικὴν φορολογίαν, κατήρτισε στρατὸν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ὁλλανδικοῦ καὶ ἔγινε κύριος εἰς τὸ κράτος του. Ἐγκατέστησεν εἰς τὴν χώραν του τοὺς γάλλους καλβινιστάς, οἱ ὁποῖοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Διατάγματος τῆς Νάντης. Τέλος κατώρθωσε νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ δουκᾶτον τῆς Πρωσσίας ἀπὸ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας. Τοῦτο ἦτο γεγονὸς σημαντικόν, διότι οἱ ἡγεμόνες τοῦ Βρανδεμβούργου ἐγίνοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεξάρτητοι εἰς ἕν τμῆμα τοῦ κράτους των.

Ὁ υἱός του ***Φρειδερῖκος Α'*** (1688-1713) παρέλαβεν ἀπὸ τὸν πατέρα του κράτος ὠργανωμένον καὶ ἀξιόλογον στρατόν, ἐβοήθησε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ ὡς ἀμοιβὴν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως διὰ τὸ ἀνεξάρτητον τμῆμα τοῦ κράτους του, τὴν Πρωσσίαν. Ἀπὸ τότε οἱ ἐκλέκτορες τοῦ Βρανδεμβούργου ὠνομάσθησαν βασιλεῖς τῆς Πρωσσίας καὶ οἱ ὑπήκοοί των ἀδιαφόρως Πρῶσσοι, εἰς ὅποιον τῆς ἐπικρατείας καὶ ἂν ἀνῆκον. Ὁ Φρειδερῖκος Α' εἶναι ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας

Ὁ διάδοχός του ***Φρειδερῖκος Γουλιέλμος Α'*** (1713 1740), ὁ πατὴρ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ἦτο ἄνθρωπος περίεργος καὶ ἰδιόρρυθμος μέχρι τοῦ σημείου νὰ θεωρεῖται εἰς τὴν Εὐρώπην ὅτι δὲν εἶχε σώας τὰς φρένας. Νέος δὲν ἔμαθε τίποτε, ἀλλ' οὔτε καὶ ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως καὶ τῶν γνώσεων πιστεύων ὅτι ὁ Θεὸς φροντίζει δι' αὐτόν. Ἀπεστρέφετο τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἐπέβαλλεν αὐστηρὰν οἰκονομίαν εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Συνέβη νὰ ραβδίσῃ εἰς τὸν δρόμον ἐργάτας, διότι κατὰ τὴν κρίσιν του δὲν εἰργάζοντο καλῶς. Κατὰ βάθος ὅμως εἶχε νοῦν πρακτικὸν καὶ παρὰ τὰς ἰδιορρυθμίας του ἐκυβέρνησε καλά. Ἐφρόντισε κυρίως διὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ κατώρθωσε νὰ αὐξήσῃ σημαντικῶς τὰ εἰσοδήματά του

Ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος μὲ πάθος ἠγάπησε τὰ στρατιωτικά. Ἐφόρει διαρκῶς στρατιωτικὴν στολὴν καὶ συνανεστρέφετο ἀξιωματικούς. Εἰσήγαγε νέαν τακτικὴν εἰς τὸν στρατόν. Κατεπόνει τοὺς στρατιώτας μὲ ἀκατάπαυστα γυμνάσια. Ἤθελε νὰ ἐκτελοῦν ὁμοιομόρφους κινήσεις ὅλοι συγχρόνως, νὰ σηκώνουν τὸν πόδα εἰς τὸ ἴδιον ὕψος κλπ. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ἡ λεγομένη πρωσσικὴ τακτική. Εἶχε μεγάλην ἀδυναμίαν εἰς τοὺς ὑψηλοὺς στρατιώτας καὶ κατήρτισε τὴν φρουράν του ἀπὸ μεγαλοσώμους ἄνδρας. Ἀποθνήσκων ἄφινε περίσσευμα $8^1/_2$ ἑκατομμύρια τάληρα (τάληρον=3 φράγκα περίπου), στρατὸν ἀπὸ 83 χιλιάδας καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ κρά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τους εἶχον αὐξηθῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του ἀπὸ 1.700.000 εἰς 2,700,000

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (1740–1786)

Τὴν δύναμιν αὐτὴν μετεχειρίσθη ὁ υἱός του ***Φρειδερῖκος ὁ Β΄***, διὰ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν Πρωσσίαν μεγάλην δύναμιν.

Ὁ πατήρ του εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν ἐκπαίδευσίν του εἰς δύο πρώσσους ἀξιωματικοὺς καὶ εἰς γάλλον εὐγενῆ μετανάστην, ἤθελε δὲ ὁ υἱός του νὰ γίνῃ «εὐσεβὴς χριστιανός, γενναῖος στρατιώτης καὶ καλὸς οἰκογενειάρχης». Ἀλλὰ πρὸς μεγάλην ἀπογοήτευσιν ὁ υἱὸς ἐδείκνυε κλίσιν εἰς τὴν λογοτεχνίαν, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν λεπτὴν ζωήν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἀπεστρέφετο τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις. Ὁ βασιλεὺς ἤρχισε νὰ μὴν ἀνέχεται τὸν «θηλυπρεπῆ» αὐτὸν υἱόν, τὸν ἔλεγεν ὀ ρ γ α ν ο π α ί κ τ η ν καὶ π ο ι η τ ή ν, τὸν ὕβριζε καὶ τὸν ἐρράβδιζεν. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἔφθασεν εἰς τόσην ὀξύτητα, ὥστε ὁ Φρειδερῖκος ἀπεφάσισε νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιόν του ἀνεκαλύφθη καὶ ὁ βασιλεὺς ἔξω φρενῶν εἰσήγαγεν αὐτὸν καὶ τὸν συνένοχον ἀξιωματικὸν εἰς δίκην ἐ π ὶ λ ι π ο τ α ξ ί ᾳ. Τὸ δικαστήριον κατεδίκασε τὸν ἀξιωματικὸν εἰς ἰσόβια δεσμά, ἀλλ' ἔκρινεν ἑαυτὸ ἀναρμόδιον νὰ δικάσῃ τὸν διάδοχον. Ὁ βασιλεὺς ἐφυλάκισε τὸν υἱόν του ἐντὸς φρουρίου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ διέταξε νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸν ἀξιωματικὸν ὑπὸ τὸ παράθυρον τῆς φυλακῆς τοῦ υἱοῦ του. Μόλις βραδύτερον συνεφιλιώθη πρὸς αὐτόν, ὅταν ὁ Φρειδερῖκος ἐδέχθη νὰ συζευχθῇ τὴν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκλέξει ὁ πατήρ του, καὶ ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν. Τότε ἤρχισε νὰ μυεῖται εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὸν πατέρα του καὶ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ρ ά ϊ ν μ π ε ρ γ (Rheinberg) ὁ νεαρὸς διάδοχος (Kronprinz) διῆλθεν ε ὐ χ ά ρ ι σ τ α ἔτη, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, κατανέμων τὸν χρόνον του εἰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας. Τότε συνέγραψε τὴν πραγματείαν του Ἀ ν τ ι μ α χ ι ά β ε λ, εἰς τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἀναιρέσῃ τὴν περὶ τοῦ ἡγεμόνος διδασκαλίαν τοῦ ἰταλοῦ συγγραφέως. (Πρβλ. σελ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19) καὶ ἐκθέτει τὰς ἰδέας του περὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ βασιλέως, τὰς ὁποίας ὅμως ἐφρόντισε νὰ λησμονήσῃ, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν ἀρχήν.

Ὁ Φρειδερῖκος κατὰ τὴν νεότητά του εἶχε συμπαθήσει τὰς περὶ κράτους θεωρίας τῶν γάλλων φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι ἐδίδασκον ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι καὶ ἐλεύθεροι ἐκ φύσεως καὶ ὅτι ἡ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν. Ὅταν ὅμως ἔγινεν ἄρχων ὑπεύθυνος, ἐκυβέρνησεν ἀπολυταρχικῶς. Ἀνεγνώριζε μὲν τὸ φυσικὸν δίκαιον τῆς ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων, δὲν κατώρθωσεν ὅμως ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ πατρός του καὶ τῆς ἐποχῆς του περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ βασιλέως, ὅτι δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἶναι κύριος τοῦ κράτους καὶ δικαιοῦται ν' ἀποφασίζῃ μόνος καὶ χωρὶς περιορισμοὺς περὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν ὑπηκόων του. Ἀλλ' ὁ Φρειδερῖκος διέφερεν ἀπὸ τοὺς προκατόχους του εἰς βασικὰ σημεῖα. Ἐπρέσβευε δηλαδὴ ὅτι ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νὰ κυβερνᾷ μὲ δικαιοσύνην καὶ ἀφιλοκέρδειαν καὶ νὰ ἔχῃ πρῶτον μέλημα τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ, διότι ὁ βασιλεὺς εἶναι χάριν τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι ὁ λαὸς χάριν τοῦ βασιλέως. «Ὁ βασιλεύς, ἔλεγεν, εἶναι ὁ πρῶτος ὑπάλληλος τοῦ κράτους». Τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἄρχοντος ὠνόμασαν déspotisme éclairé (φωτισμένην ἢ συνετὴν δεσποτείαν). Ὁμοίας ἀντιλήψεις εἶχον καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες καὶ πολιτικοὶ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ μερικοὶ ἐπολιτεύθησαν συνεπέστερον ἀπὸ τὸν Φρειδερῖκον, ὅπως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ Β' καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Πορτογαλλίας Πομπὰλ (Pompal).

Ἀντιθέτως ὁ Φρειδερῖκος σκληρυνθεὶς ἀπὸ τὰς περιπετείας ἔγινε ψυχρὸς καὶ σκεπτικιστὴς καὶ ὁ πολυμαθὴς καὶ φιλόσοφος λεγόμενος βασιλεὺς δὲν ἔκαμε τίποτε ἀξιόλογον διὰ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἐφρόντισε μᾶλλον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἀλλὰ μέχρι τέλους ἔμεινεν ὁ μᾶλλον ἀνεξίθρησκος ἡγεμὼν τῆς Εὐρώπης. «Εἰς τὴν Πρωσσίαν», ἔλεγεν, «ἕκαστος δύναται νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σώσῃ τὴν ψυχήν του ὅπως ὁ ἴδιος θέλει». Ἡ χώρα του ἐπλούτησε καὶ ηὐξήθη εἰς πληθυσμὸν καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς μετὰ ταῦτα βιομηχανικῆς ἀκμῆς Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του ἐγκατεστάθησαν τριακόσιαι χιλιάδες μετανάσται εἰς τὸ κράτος του. Τοῦτο ὠνόμαζεν ὁ ἴδιος ἐσωτερικὴν κατάκτησιν.

Φρειδερῖκος ὁ Μέγας—Προσωπογραφία συγχρόνου ἑλβετοῦ ζωγράφου

Ὁ βασιλεὺς εὑρίσκεται περὶ τὸ 60 ἔτος. Τὸ πρόσωπόν του εἶναι ηὐλακωμένον, ἡ ἰσχυρὰ σιαγὼν καὶ τὰ συνεσφιγμένα χείλη, ἰδίως ὅμως οἱ κυανοῖ διαπεραστικοὶ ὀφθαλμοὶ φανερώνουν τὴν τόλμην καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ πνεύματος. συγχρόνως ὅμως δυσπιστίαν πνεύματος καὶ ξηρότητα τῆς καρδίας.

Ὁ Φρειδερῖκος ἀνῆλθε τὸν θρόνον 22 ἐτῶν. Ἦτο συμπαθὴς νεανίας καὶ διετήρει ἴχνη τῆς νεανικῆς εὐαισθησίας. Ἀλλ' αἱ δοκιμασίαι τῆς νεότητος εἶχον καταστήσει αὐτὸν δύσπιστον καὶ εἴρωνα· Εἰς τὸ *Πότσδαμ*, πλησίον τοῦ Βερολίνου, ἔκτισε τὸ περίφημον ἀνάκτορον Sans-Souci κατὰ τὸ σχέδιον τῶν γαλλικῶν ἀνακτόρων καὶ ἐπίπλωσεν αὐτὸ κατὰ τὸν γαλλικὸν ρυθμόν. Ἐκεῖ ἀπεσύρετο διὰ νὰ ἀναπαυθῇ καὶ παίξῃ τὸν αὐλὸν καὶ νὰ γράφῃ στίχους ἢ ἱστορικὰ ἔργα. Ὁ Φρειδερῖκος ἦτο θαυμαστὴς τῶν γάλλων συγγραφέων. Προσεκάλεσε τὸν Βολταῖρον, ὁ ὁποῖος διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὸ ἀνάκτορόν του ἀπολαύων ἡγεμονικῶν τιμῶν. Ἀλλ' οἱ δύο ἄνδρες δὲν ἤρεσαν νὰ ψυχρανθοῦν καὶ ἐχωρίσθησαν περιφρονοῦντες ἀλλήλους. Ὁ Φρειδερῖκος συνέγραψε διάφορα ἔργα γαλλιστί. Καὶ οἱ μὲν στίχοι του, τὸ πλεῖστον φιλοσοφικοῦ διδακτικοῦ περιεχομένου, δὲν εἶναι ἄπταιστοι, ἀλλὰ τὰ ἱστορικά του συγγράμματα (Memoires pour servir à l'histoire de mon temps κτλ.) παρὰ τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ ὕφους εἶναι ἔργα μεγάλης ἀξίας διακρινόμενα διὰ τὴν βαθύτητα τῆς ἱστορικῆς ἀντιλήψεως.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ πρώτιστον ὅμως μέλημα τοῦ Φρειδερίκου ἦτο ὁ στρατός. Διωργάνωσεν ἀξιόλογον στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ διεξήγαγε μακροὺς πολέμους καὶ ἀπέκτησε φήμην μεγάλου στρατηγοῦ. Ἀπὸ τὴν Πολωνίαν ἀπέσπασε χώρας, διὰ τῶν ὁποίων ἀποκατεστάθη ἡ συνοχὴ τῆς Πρωσσίας μετὰ τοῦ Βρανδεμβούργου, ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν ἀξιόλογον ἐπαρχίαν, τὴν Σιλεσίαν, καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὰς κατακτήσεις ἐναντίον σχεδὸν ὅλης τῆς συνησπισμένης Εὐρώπης. Οὕτω μετὰ 45 ἐτῶν βασιλείαν εἶχε σχεδὸν διπλασιάσει εἰς ἔκτασιν τὸ κράτος του (200 χιλ. τετρ. χιλιόμετρα) καὶ σχεδὸν τετραπλασιάσει εἰς πληθυσμὸν (6 ἑκ. κάτοικοι). Οἱ φόροι ἀπέδιδον 22 ἑκατομ. τάληρα καὶ εἶχε περίσσευμα 60 ἑκατομ. Ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία ἦσαν εἰς μεγάλην ἀκμήν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ (1741-1748)

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ Εὐρώπη ἐταράχθη ἀπὸ αἱματηροὺς πολέμους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωσαν ἀφορμὴν ἀφ' ἑνὸς αἱ βλέψεις διαφόρων ἡγεμόνων ἐπὶ τῶν κτήσεων τῆς Αὐστρίας, ἀφ' ἑτέρου ἡ αὐξανομένη δύναμις τῆς Πρωσσίας. Οἱ πόλεμοι οὗτοι εἶναι δύο, ὁ πόλεμος τῆς διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας καὶ ὁ Ἑπταετὴς πόλεμος

Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Κάρολος ΣΤ' ἐπειδὴ δὲν εἶχεν υἱόν, ἤθελε ν' ἀφήσῃ διάδοχον τοῦ θρόνου τὴν θυγατέρα του Μαρίαν Θηρεσίαν. Ἐκανόνισε τὴν διαδοχὴν δι' ἐπισήμου πράξεως, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Pragmatica Sanctio. Δι' αὐτῆς ὡρίζετο τὸ δικαίωμα τῆς γυναικείας διαδοχῆς καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῶν κτήσεων τοῦ ἁψβουργικοῦ οἴκου, ἐφ' ὅσον ἡ Μαρία θὰ εἶχε διαδόχους. Δι' ἀκαταπονήτων προσπαθειῶν κατώρθωσε ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ πρᾶξις ἀπὸ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους ἡγεμόνας. Ἀλλ' ὅταν ἀπέθανεν, οὐδεὶς ἐσεβάσθη τὰς συνθήκας, διότι ἡ Αὐστρία δὲν εἶχε στρατόν, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὸν σεβασμὸν αὐτῶν.

Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ ὅλης τῆς κληρονομίας καὶ ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Βαυαρικὸς καὶ γαλλικὸς στρατὸς εἰσέβαλον εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας κατέλαβε σχεδὸν χωρὶς ἀντίστασιν τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σιλεσίαν. Ἱσπανία, Σαξονία καὶ Σαρδηνία ἐστράφησαν κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἡ Μαρία Θηρεσία δὲν εἶχεν οὔτε στρατὸν οὔτε χρήματα καὶ ἐφαίνετο χαμένη. Ἀλλὰ τὴν ἔσωσεν ἡ πίστις τῶν ὑπηκόων της, ἰδίως τῶν Οὔγγρων, καὶ ἡ ὑποστήριξις τῆς Ἀγγλίας. Ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ἔδειξε μεγάλην ἀντοχήν, οἱ ἐχθροὶ ἀπεκρούσθησαν καί, ὅταν ἡ Ρωσσία προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Αὐστρίας, ἀπεφάσισαν νὰ εἰρηνεύσουν. Διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Aix la Chapelle (1748) ἡ Μαρία Θηρεσία διετήρησε τὸ στέμμα καθὼς καὶ ὅλας τὰς χώρας της πλὴν τῆς Σιλεσίας καὶ τοῦ μικροῦ δουκάτου τῆς Πάρμας εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Pragmatia Sanctio ἀνεγνωρίσθη καὶ ἀπετέλεσε τὴν βάσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθη ἡ ὕπαρξις τῆς αὐστριακῆς μοναρχίας μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ο ΕΠΤΑΕΤΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1756-1763)

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 8 ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐμεσολάβησαν, ἔγινεν ἀντιστροφὴ τῶν συμμαχιῶν. Ἡ Γαλλία ἀντιθέτως πρὸς τὴν μακρὰν παράδοσίν της συνεμάχησε μὲ τὴν Αὐστρίαν, διότι ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἡ ὁποία εἶχεν αὐξηθῆ ὑπερμέτρως. Ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας ἀνεπτύχθη, ἰδίως ἐξ ἀφορμῆς τῆς Σιλεσίας, ζωηρὰ ἀντίθεσις, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα. Ἰδίως ὅμως ὑπῆρχε μέγας ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, τῆς ὁποίας ἡ πρόοδος εἰς τὰς ἀποικίας ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ τοὺς Ἄγγλους. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία ὑπεστήριξε τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, ἐνῶ ἡ Ρωσσία ἐκαιροφυλάκτει νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ.

Τοιουτοτρόπως ἤρχισε σφοδρὸς ἀγὼν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὁ ὁποῖος ἔλαβε χαρακτῆρα πανευρωπαϊκοῦ πολέμου, διότι εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Φρειδερίκου προσετέθησαν βραδύτερον ἡ Σουηδία, τὰ μικρὰ γερμανικὰ κράτη καὶ ἡ Ἱσπανία. Ὁ Φρειδερῖκος διὰ τῶν περιλαλήτων ἐπιτυχιῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν εἴτε ἐπιτιθέμενος εἴτε ἀμυνόμενος, ἀπέκτησε τὴν φήμην τοῦ μεγίστου στρατηλάτου τῶν χρόνων του. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους στρατοὺς μόνον ὁ αὐστριακὸς ἐπολέμησεν ἐπαξίως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατὰ τοῦ Φρειδερίκου, ἐνῶ ὁ γαλλικὸς ὑπέστη ταπεινωτικὰς ἀποτυχίας.

Ἀλλ' ὁ ἑπταετὴς πόλεμος παρὰ τὰς θορυβώδεις μάχας ἐπὶ τῆς ἠπείρου εἶναι κατ' ἐξοχὴν πάλη κατὰ θάλασσαν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Ἡ Γαλλία ἐνικήθη κατὰ θάλασσαν καὶ ἔχασε τὸν στόλον καὶ τὰς ἀποικίας της. Μόνη νικήτρια ἐφαίνετο ἡ Ἀγγλία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐπλήρωσεν ἀκριβά, διότι ἡ ἀποστασία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἦτο κατὰ μέγα μέρος συνέπεια τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου. Ὁ Φρειδερῖκος ἐσώθη, διότι εἶχε μὲ τὸ μέρος του τὴν μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία τὸν ἐνίσχυσεν οἰκονομικῶς. Διετήρησεν ὁριστικῶς τὴν Σιλεσίαν, ἀλλ' εἶχε δοκιμασθῆ οἰκτρῶς.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΔΥΑΡΧΙΑ

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Πρωσσίας ἐδημιούργησε νέον γερμανικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ διεκδιδῇ τὴν ἐπὶ τῆς Γερμανίας κυριαρχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἕως τώρα ἡ Αὐστρία. Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς εἶχεν ἀναδειχθῆ ἀνώτερος τοῦ αὐστριακοῦ καὶ αἱ νῖκαι του ἰδίως κατὰ τῆς Γαλλίας ἐκολάκευσαν τὸν ἐθνικὸν ἐγωισμὸν τῶν Γερμανῶν. Ἀπὸ τότε ἐφάνη ὅτι τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τὸ ὁμοιογενὲς ἐθνικὸν κράτος τῆς Πρωσσίας καὶ ἐγεννήθη ζωηρὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων κρατῶν Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας διὰ τὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὠνόμασαν γερμανικὴν δυαρχίαν (dualismus).

III. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑΝ

ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ ὀνομάζουν Αὐστρίαν τὸ σύνολον τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ἐξουσίαζεν ὁ ἁψβουργικὸς οἶκος, καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν αὐτοκράτορα.

Ἡ Αὐστρία κατώρθωσε τὸν ΙΗ' αἰῶνα νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἀπωλείας, τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποστῆ εἰς τὴν συνθήκην τῆς Βεστφαλίας. Διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Κάρλοβιτς (1699) μετὰ τοὺς ἐπιτυχεῖς πολέμους κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Οὔτρεχτ (1714) μετὰ τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Λουδοβῖκον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΔ' τὸ κράτος τῶν ἀψβούργων ἐπεξετάθη σημαντικῶς. Ἐκτὸς τῶν χωρῶν τοῦ στέμματος, ἤτοι τοῦ δουκάτου τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ δουκάτου τῆς Στυρίας, Καρινθίας καὶ Καρνιολίας, περιέλαβε τὰ βασίλεια τῆς Βοημίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ τὰς νέας κτήσεις, τὸ Μιλάνον, τὴν Νεάπολιν, τὴν Σαρδηνίαν καὶ τὸ Βέλγιον.

Ἡ αὐστριακὴ μοναρχία λοιπὸν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἦτο μεγάλη ἐπικράτεια περιλαμβάνουσα ἐκτεταμένας χώρας μὲ 29 ἑκατ. κατοίκους. Ἀλλ' ἡ σύνθεσίς της διέφερεν ἀπὸ τὰ ἄλλα προηγούμενα κράτη. Ἡ Αὐστρία ἦτο κράτος καθολικόν, ὅπως τὸ παλαιὸν ρωμαϊκόν, ἀποτελουμένη ἀπὸ διαφορωτάτους λαούς, Γερμανούς, Τσέχους, Οὔγγρους, Σέρβους, Ρουμάνους, Φλαμανδούς, Ἰταλούς, Γάλλους κτλ. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἀπετέλουν ἰδιαίτερα κράτη, εἶχον ἰδίαν πρωτεύουσαν, ἰδίαν διοίκησιν, ἰδίαν βουλήν, συνήθως δίαιταν καλουμένην. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀνάγκην τῶν κατὰ τόπους κυβερνήσεων, διότι δι' αὐτῶν εἰσέπραττε τοὺς φόρους, συνέλεγε στρατὸν καὶ ἐπέβαλλε τοὺς νόμους. Ἡ Βοημία μάλιστα καὶ ἡ Οὐγγαρία εἶχον ἰδίους καταστατικοὺς χάρτας. Ἡ Οὐγγαρία πρὸς τούτοις εἶχε δύο βουλάς, αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ συγκαλοῦνται μίαν φορὰν τοὐλάχιστον τὸ ἔτος.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΠΡΟΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Τοιοῦτον κρατικὸν συγκρότητα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι στερεόν. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Αὐστρίας εἶχον πολλὰς προστριβὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ μὲ τὰ γειτονικὰ κράτη. Διὰ τοῦτο ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διατηροῦν διαρκῶς ἰσχυρὸν στρατόν, διὰ νὰ συγκρατοῦν τὰ ἀνόμοια στοιχεῖα τῆς μοναρχίας καὶ νὰ ματαιώνουν τὰς βλέψεις τῶν γειτόνων. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ πόλεμος τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἠπείλησε, καθὼς εἴδομεν, τὴν ἀκεραιότητα τῆς μοναρχίας, τὴν ὁποίαν ἔσωσεν ἡ δραστηριότης καὶ τὸ θάρρος τῆς Μαρίας Θηρεσίας.

Ἡ Μαρία ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κίνδυνον, βοηθουμένη ἀπὸ τὸν υἱόν της Ἰωσὴφ Β' ἐπεχείρησε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ κράτος, νὰ ἐπιβάλῃ δηλαδὴ ὁμοιόμορφον διοίκησιν, νὰ συγκεντρώσῃ ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖρας της, ὅπως εἶχον πράξει οἱ Χοεντζόλλερν εἰς τὴν Πρωσίαν, καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ τὰς διαφόρους ἐθνότητας τῆς ἐπικρατείας της, ὅπως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχεν ὀνειρευθῆ τοῦτο πρὸ ἑνὸς αἰῶνος ὁ Βαλλενστάϊν καὶ ὁ Φερδινάνδος Β΄. Διότι ἐφρόνουν πολὺ ὀρθῶς ὅτι ἡ μοναρχία τότε μόνον θὰ ἦτο βιώσιμος, ὅταν θὰ ἐλάμβανε μορφὴν νεωτέρου ἑνιαίου ἐθνικοῦ κράτους μὲ ἰσχυρὰν κεντρικὴν ἐξουσίαν, ὅπως ἦτο ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ὅπως εἶχον γίνει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ρωσσία.

Τὸ ἔργον ἦτο δύσκολον, διότι ἡ Αὐστριακὴ μοναρχία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ποικίλα ἔθνη, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφυπνισμένην ἐθνικὴν συνείδησιν, εἶχον διαφορὰς θρησκευτικὰς καὶ ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβιβασθοῦν. Διὰ τοῦτο τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσὴφ ἐπέτυχεν ἐν μέρει μόνον.

ΜΑΡΙΑ ΘΗΡΕΣΙΑ ΚΑΙ ΙΩΣΗΦ Β΄

Ἡ ***Μαρία*** (1760 – 1780) εἶχε διαυγῆ ἀντίληψιν καὶ νοῦν πρακτικόν. Ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν μεταρρύθμισιν βαθμηδὸν χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ αἴσθημα τῶν ὑπηκόων της.

Τὸ πρῶτον μέλημά της ἦτο νὰ δημιουργήσῃ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ νὰ προαγάγῃ τὴν βιομηχανίαν τοῦ τόπου. Ἐκυβέρνησε μόνη μὲ ὀλίγους συμβούλους καὶ ἐπεχείρησε νὰ συγκεντρώσῃ τὴν διοίκησιν τῆς μοναρχίας πλὴν τῆς Οὐγγαρίας, ἡ ὁποία διετήρησε τὴν αὐτόνομον ἀριστοκρατικὴν διοίκησιν καὶ τὴν δίαιτάν της.

Ἡ Μαρία ἦτο ἀφελὴς καὶ εὔθυμος, τολμηρὰ καὶ εἰλικρινὴς καὶ ἔγινε παροιμιώδης διὰ τὴν οἰκειότητα πρὸς τοὺς ὑπηκόους της. Ἠγάπα ἰδιαιτέρως τὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον ἐπεθεώρει πολλάκις ἔφιππος. Οὐδέποτε ἐσκέφθη περὶ φιλοσοφίας ἢ περὶ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων Ἦτο ἀφωσιωμένη εἰς τὸ καθῆκον της, ἀλλ' ἠγάπα ἐπίσης καὶ τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς. Ἐπ' αὐτῆς ἡ αὐλὴ καὶ ἡ Βιέννη ἔλαβον τὴν παροιμιώδη εὐθυμίαν καὶ λαμπρότητα.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τῆς Μαρίας ***Ἰωσὴφ Β΄*** (1780 – 1790) ἦτο μορφὴ συμπαθεστάτη, ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου φιλόσοφος καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλάνθρωπος ἡγεμών. Ὁ βίος του ὑπῆρξε πρότυπον τάξεως καὶ φιλεργίας.

Ὁ Ἰωσὴφ ἐπεχείρησε συστηματικώτερον νὰ ἐπιβάλῃ τὰς μεταρρυθμίσεις. Ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ συνδυάσῃ αὐτὰς μὲ τὰς νέας περὶ κράτους καὶ διοικήσεως ἀντιλήψεις. Εἶχε μελε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τήσει τοὺς γάλλους συγγραφεῖς τῶν χρόνων του καὶ ἤθελε νὰ διαρρυθμίσῃ τὸ κράτος του κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν φυσιοκρατῶν καὶ τῶν φιλοσόφων, τὰς ὁποίας θὰ γνωρίσωμεν κατωτέρω. Ὅπως ἡ πλειονότης τῶν διανοουμένων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀπεστρέφετο τὰς συνηθείας τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος, πᾶν τὸ παραδεδομένον καὶ ἱστορικῶς καθιερωμένον. Ἀλλὰ τὸ καθεστὼς τῆς Αὐστρίας ἐστηρίζετο κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῆς παραδόσεως, ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δικαιωμάτων τῶν εὐγενῶν, τὰ ὁποῖα οἱ φιλόσοφοι ὠνόμαζον προλήψεις.

Ὁ Ἰωσὴφ ἐπεχείρησε νὰ διαρρυθμίσῃ τὴν κοινωνίαν κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῆς raison, ὅπως ἔλεγον οἱ γάλλοι φιλόσοφοι. Κατήργησε τὴν δουλοπαροικίαν, διότι ἐφρόνει ὅτι οἱ ἀληθεῖς ἰδιοκτῆται τῆς γῆς εἶναι οἱ γεωργοὶ καὶ ὄχι οἱ φεουδάρχαι, ἐθέσπισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς βιομηχανίας καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου καὶ καθιέρωσε τὴν ἀνεξιθρησκείαν (tolérance). Διέλυσε πολλὰ μοναχικὰ τάγματα καὶ μετέβαλε τὰ ἱδρύματά των εἰς νοσοκομεῖα, σχολεῖα ἢ ἐργοστάσια καὶ ἐπεχείρησε ριζικωτέραν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν, νὰ μετασχηματίσῃ τὴν Αὐστρίαν εἰς κράτος συγκεντρωμένον μὲ ὁμοιόμορφον διοίκησιν.

Ὁ Ἰωσὴφ προηγήθη εἰς πολλὰ τῶν μεταρρυθμιστικῶν θεσμῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἐξερράγη κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας του. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία δὲν ἦτο τὸ κατάλληλον ἔδαφος διὰ τοιαύτας ριζικὰς μεταρρυθμίσεις. Οἱ Οὔγγροι εὐγενεῖς ἐξωργίσθησαν διὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλοπαροικίας, οἱ Βέλγοι διὰ τοὺς θρησκευτικοὺς νεωτερισμούς. Αἱ διατάξεις περὶ ἀνεξιθρησκείας προσέκρουσαν εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ μισαλλοδοξίαν τοῦ ὄχλου, ἐνῶ ἡ διοικητικὴ ἀφομοίωσις ἐνέβαλεν εἰς ἀνησυχίας τὰς ἐθνότητας. Οἱ Βέλγοι ἐπανεστάτησαν, ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τὸν Ἰωσὴφ καὶ ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν.

Ὁ Ἰωσὴφ εἶδε νὰ καταρρέῃ ἡ προσπάθειά του καὶ ἀπέθανε πλήρης πικρίας παρὰ τὸν Δούναβιν, ὅπου ἐπολέμει κατὰ τῶν Τούρκων ὀνειρευόμενος νὰ καταλύσῃ τὸ κράτος τῶν βαρβάρων καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμούς. Ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διάδοχός του Λεοπόλδος Β' ἔσπευσε νὰ ἀνακαλέσῃ σχεδὸν ὅλας τὰς μεταρρυθμιστικὰς διατάξεις του, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν γαλήνην εἰς τὸ κράτος του. Ἡ μεταρρυθμιστικὴ προσπάθεια τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσὴφ ἀπέτυχον εἰς τὸ σύνολον, ἀλλὰ κατέστησαν τὴν Αὐστρίαν κράτος στρατιωτικὸν καὶ ἀκμαῖον οἰκονομικῶς, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ζήσῃ ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα ἀκόμη.

IV. ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

ΚΑΤΑΣΓΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Ἀπὸ τὰ κράτη τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἡ Πολωνία ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσε νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς νέας συνθήκας τῆς ζωῆς, ἔχασε τὴν ἀνεξαρτησίαν της διαμελισθεῖσα ὑπὸ τῶν γειτονικῶν κρατῶν.

Ἡ Πολωνία καὶ μετὰ τὰς ἐδαφικὰς ἀπωλείας, τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐξηκολούθει νὰ εἶναι τὸ μεγαλύτερον κατὰ τὴν ἔκτασιν κράτος τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν Ρωσσίαν ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο κράτη ἡνωμένα, ἀπὸ τὸ Βασίλειον τῆς Πολωνίας καὶ τὸ Μέγα Δουκᾶτον τῆς Λιθουανίας. Πολωνοὶ καὶ Λιθουανοὶ ἦσαν σλαῦοι τὴν καταγωγὴν καὶ καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα. Ἀλλ' οἱ Πολωνοὶ δὲν κατώρθωσαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Εὐρώπης. Διοίκησις, στρατός, βιομηχανία ἦσαν εἰς κακὴν κατάστασιν. Μολαταῦτα οἱ Πολωνοί, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς καθυστερημένους λαούς, εἶχον μεγάλην ἰδέαν περὶ ἑαυτῶν πιστεύοντες ὅτι τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των ἦσαν εὐγενέστερα τῶν ἄλλων λαῶν καὶ δὲν ἠννόουν νὰ μεταβάλουν τίποτε.

Ἡ Πολωνία εἶχε μεγάλην ἀφθονίαν εὐγενῶν. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶχον μόλις τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐκαλλιέργουν, ὅπως οἱ χωρικοί, μόνοι τοὺς ἀγρούς των καὶ ἐκοιμῶντο εἰς ἀχυροσκεπεῖς καλύβας, ἀλλ' ἔφερον τὸ πράσινον ἔνδυμα τῶν εὐγενῶν, ὑψηλὰ ὑποδήματα καὶ τὸ ξίφος καὶ τοὺς υἱούς των ἐδίδασκον ἱππασίαν καὶ ἔστελλον εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰησουϊτῶν, ὅπου ἐδιδάσκοντο τὴν λατινικήν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὑπῆρχον περίπου διακόσιαι ἢ τρακόσιαι οἰκογένειαι μεγαλοκτηματιῶν ἀποτελοῦσαι τὴν ἀνωτάτην ἀριστοκρατίαν. Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν, μ α γ ν ᾶ τ ο ι καλούμενοι, διηύθυνον τὴν Δ ι α ι τ α ν (Βουλήν), περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀπόρων εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν φρουράν των. Ἀστικὴ τάξις δὲν ὑπῆρχε, διότι δὲν ὑπῆρχον οὔτε βιομηχανία οὔτε πόλεις, καθόσον πλὴν τῆς πρωτευούσης Β α ρ σ ο β ί α ς δὲν ὑπῆρχε πόλις ἀριθμοῦσα πλέον τῶν 20 χιλ κατοίκων. Αἱ τετρακόσιαι β α σ ι λ ι κ α ὶ λεγόμεναι π ό λ ε ι ς ἦσαν μικραὶ κῶμαι ἔχουσαι ὀλιγωτέρους τῶν χιλίων κατοίκων.

Οἱ χωρικοὶ ἦσαν ὅπως οἱ δουλοπάροικοι τῶν μέσων χρόνων προσκεκολλημένοι εἰς τὸ κτῆμα τοῦ κυρίου, ὑποχρεωμένοι εἰς τὴν ἀγγαρείαν—ἐνίοτε ἑξαήμερον τὴν ἑβδομάδα—καὶ παραδεδομένοι εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν. Ἡ ζωή των ἦτο θλιβερά. Ἔζων ἡμίγυμνοι, ἐτρέφοντο τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους μὲ ἄρτον σικάλινον καὶ χόρτα συναγελαζόμενοι μὲ τὰ ζῷα εἰς ἰσογείους καὶ χαμηλὰς καλύβας.

Οἱ εὐγενεῖς εἶχον ὅλην τὴν ἐξουσίαν. Αὐτοὶ κυρίως ἀπετέλουν τὸ ἔθνος καὶ ἐκυριάρχουν εἰς τὴν Δίαιταν. Ἡ Δίαιτα ἦτο τὸ κυρίαρχον σῶμα. Αὐτὴ ἐξέλεγε τὸν βασιλέα καὶ ὑπεχρέωνεν αὐτὸν νὰ μὴ μεταβάλλῃ τίποτε ἀπὸ τὸ πολίτευμα. Ἐπίσης καὶ οἱ ὑπουργοὶ ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς Διαίτης καὶ ἦσαν ὑπόλογοι ἀπέναντι αὐτῆς. Ἡ Δίαιτα συνήρχετο κατὰ διετίαν, ἀλλὰ κατὰ παλαιὰν συνήθειαν αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο διὰ τῆς σ υ ν α ι ν έ σ ε ω ς π ά ν τ ω ν. Ἤρκει δηλαδὴ εἷς καὶ μόνον νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον ἀποφάσεώς τινος καὶ αὐτὴ ἐθεωρεῖτο ἄκυρος, διότι δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐπιβάλῃ τις εἰς τὸν εὐγενῆ ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐνέκρινε. Τοῦτο ἦτο τὸ λεγόμενον liberum veto, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς πρόχειρον μέσον κωλυσιεργίας καὶ παρέλυε τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, διότι ἡ Δίαιτα σπανίως κατώρθωνε νὰ λάβῃ ἀποφάσεις. Οὕτω ἀπὸ τοῦ 1652—1702 ἀπὸ τὰς 55 συνόδους της εἶχον ματαιωθῆ αἱ 48. Οἱ ἐκλογεῖς προσήρχοντο ἔφιπποι καὶ ὡπλισμένοι καὶ συνήθως διῃροῦντο εἰς δύο μερίδας, αἱ ὁποῖαι ὄχι σπανίως ἐφιλονίκουν καὶ ἔφθανον εἰς σύγκρουσιν μὲ τὰ ξίφη. Τότε ἀπεκόπτοντο ὦτα καὶ ῥῖνες.

Ἡ Πολωνία δὲν εἶχε μόνιμον στρατόν, διότι τὴν μαχητικὴν δύναμιν τῶν Πολωνῶν ἀπετέλουν οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἦσαν συνήθως ἀρκετὰ γενναῖοι. Ἀλλ' ἐστρατεύοντο ὅταν ἤθελον ἢ ὅταν ἦτο μεγάλη ἀνάγκη, ὁπότε συναθροιζόμενοι ἀπετέλουν μᾶζαν συγκεχυμένην, ἡ ὁποία δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν τακτικὸν στρατόν.

Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ

Ἡ Πολωνικὴ Δημοκρατία, ὅπως ὠνόμαζον οἱ Πολωνοὶ τὸ κράτος των, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν γειτόνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀποκτήσει τὴν συνήθειαν νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ ἐσωτερικά της καὶ νὰ ρυθμίζουν τὴν κατάστασιν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν των. Οἱ τρεῖς ἰσχυροὶ γείτονες, Ρωσσία, Αὐστρία καὶ Πρωσσία, ἔχοντες συμφέρον νὰ διατηροῦν τὸ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλιζε τὴν ἀδυναμίαν τῆς Πολωνίας, παρουσιάζοντο ὡς προστάται τοῦ «νομίμου καθεστῶτος» ἢ καὶ ὑπεστήριζον εὐνοουμένους των διὰ τὸν βασιλικὸν θρόνον.

Τὸ 1772 ἡ Αἰκατερίνη τῆς Ρωσσίας, ὁ Φρειδερῖκος τῆς Πρωσσίας καὶ ἡ Μαρία Θηρεσία συνεννοήθησαν καὶ ἀπέσπασαν σημαντικὰ ἐδάφη τῆς Πολωνίας. Ἡ Ρωσσία ἔλαβε τὴν μεγαλυτέραν μερίδα, τὴν Ἀνατολικὴν Λιθουανίαν, ἡ Αὐστρία τὴν Γαλικίαν καὶ Λοδομιρίαν, ὁ Φρειδερῖκος μερίδιον μικρότερον, τὴν Ἑρμαλάνδην καὶ τὴν δυτικὴν Πρωσσίαν, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶχε τὸ προσὸν ὅτι ἥνωνε τὰς διακεκομμένας κτήσεις του.

Αἱ δύο ἐπαναστάσεις τῆς Πολωνίας τοῦ 1792 καὶ 1794 ὑπὸ τὸν ***Θαδδαῖον Κοστσιοῦσκον*** ἀπέτυχον καὶ ἡ Πολωνία διεμελίσθη τελειωτικῶς καὶ ἀπώλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς. Ἀπὸ τότε μέχρι τοῦ τελευταίου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου (1918) ἔπαυσεν ὑφιστάμενον κράτος πολωνικόν. **1795**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ἰ

ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

Οἱ Πορτογάλλοι καὶ οἱ Ἱσπανοί, οἱ ὁποῖοι πρῶτοι ἀπέκτησαν ἀποικιακὸν κράτος, δὲν ἐφάνησαν ἀντάξιοι τῆς μεγάλης τύχης των. Ἱκανώτεροι ἀπεδείχθησαν οἱ Ὁλλανδοί.

Τὸν ΙΗ' αἰῶνα τὸ κράτος τῆς θαλάσσης διεξεδίκησαν οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι. Ἀντιμέτωποι εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας ἐπάλαισαν ἐπὶ μακρὸν διὰ τὴν ἐπικράτησιν.

Ὑπερίσχυσαν οἱ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέπτυξαν μεγάλας ἀρετὰς καὶ ἀνεδείχθησαν ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῶν νέων χρόνων. Ἀλλ' αἱ σημαντικώτεραι ἀποικίαι των ἐπὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς μητροπόλεως καὶ μετὰ ἐπίμονον ἀγῶνα ὠργανώθησαν εἰς ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς.

Ι. ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΙ ΛΑΟΙ

Οἱ Πορτογάλλοι καὶ οἱ Ἱσπανοὶ προηγήθησαν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν καὶ ἐξευρεύνησιν τῶν νέων χωρῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐφάνησαν ἄξιοι τῆς μεγάλης τύχης. Καὶ οἱ δύο ἦσαν λαοὶ μετρίας εὐφυΐας, ὀλίγον δημιουργικοὶ καὶ ὀλιγώτερον προοδευτικοί. Κατέλαβον τὰς νέας χώρας ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως των καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν αὐτὰς κακῶς θέλοντες νὰ πλουτήσουν ἀκόπως. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νέας χώρας ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος ἢ ἀνεμείχθησαν μὲ τοὺς ἐντοπίους καὶ ἐξειλίχθησαν εἰς λαοὺς νωθρούς.

Οἱ Ὁλλανδοὶ ἔδειξαν μεγαλυτέραν δεξιότητα. Ἐξεμεταλλεύθησαν τὰς Ἰνδίας μεθοδικώτερον, ἐδημιούργησαν σημαντικὴν ναυτιλίαν καὶ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἶχον εἰς χεῖρας των τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τῆς ὑφηλίου. Παραλλήλως ἀνέπτυξαν εἰς τὴν χώραν των ἀξιόλογον πολιτισμόν, ὁ ἰδιωτικὸς βίος ἐλεπτύνθη καὶ ἤκμασεν ἡ τέχνη, ἰδίως ἡ ζωγραφική. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀποικιακὸν σύστημα τῶν Ὁλλανδῶν ἦτο ἐλαττωματικόν. Ἵδρυσαν μᾶλλον ἐμπορικοὺς σταθμοὺς παρὰ πραγματικὰς ἀποικίας, ἐθεώρουν τὰς ἀποικίας μόνον ὡς μέσον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλουτισμοῦ, ἐφάνησαν συμφεροντολόγοι καὶ μικρόψυχοι εἰς τοὺς ἐγχωρίους. Μετὰ τοὺς Ὁλλανδοὺς ἦλθον οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας κατέβαλον μεγάλην προσπάθειαν νὰ δημιουργήσουν ἀποικιακὸν κράτος. Ἀλλ' ὁ γαλλικὸς ἀποικισμὸς ἦτο μᾶλλον κρατικὴ ἐπιχείρησις, ἐνῶ οἱ ἴδιοι οἱ Γάλλοι δὲν ἔδειξαν πραγματικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ὑπερποντίους κτήσεις. Γενικῶς ὁ γάλλος ἀγαπᾷ ὑπερβολικὰ τὸ πάτριον χῶμα καὶ δὲν ἔχει μεγάλην κλίσιν εἰς μακρινὰς ἀποδημίας καὶ περιπετείας εἰς ξένας χώρας. Οἱ εὐγενεῖς ἐλάμβανον τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν ἀποκαλυπτομένην χώραν, κατελάμβανον αὐτὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως των καὶ ἐκυβέρνων ὡς ἐπαρχίαν γαλλικήν. Ἔστελλον συνήθως εἰς τὰς νέας χώρας καταδίκους καὶ πολὺ ὀλίγους γεωργούς. Τοὺς ἐπιχειρηματίας ἠκολούθουν οἱ ἱεραπόστολοι καὶ ὁ κλῆρος ἐκέρδιζε μεγάλην ἰσχὺν εἰς τὰς ἀποικίας. Τὸ μέγιστον μέρος π.χ. τῆς γῆς εἰς τὸν Καναδᾶν ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ κλήρου. Γενικῶς ἡ ἀποικιακὴ πολιτικὴ εἰς τὴν Γαλλίαν εἶχεν ὀλίγους θιασώτας. Ὁ Βολταῖρος π.χ. ἔλεγεν ὅτι ἀπορεῖ διατὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀλληλοσφάζονται δι' ὀλίγα πλέθρα χιόνος, ἐννοῶν τὴν κοιλάδα τοῦ Ὄχιο, καὶ οἱ περισσότεροι πολιτικοὶ τῆς Γαλλίας ἐφρόνουν ὅτι «μία τετραγωνικὴ λεύγα εἰς τὰς Κάτω Χώρας ἀξίζει περισσότερα ἀπὸ μίαν ἀποικίαν».

Τὸ ἐναντίον τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας ἐδημιούργησεν ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία. Τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἔγινε μεγάλη ἔξοδος Ἄγγλων εἰς τὰς ἀποικίας. Αὐτοὶ δὲν ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα ἢ τὴν κυβέρνησιν, ἀλλ' ἔφυγαν οἰκειοθελῶς, διὰ νὰ εὕρουν νέαν πατρίδα. Δὲν ἦσαν ὅπως οἱ γάλλοι ἄποικοι κατάδικοι, ἀλλ' ἄνθρωποι ἐλεύθεροι ἔχοντες ζωηρὰν ἀντίληψιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ μετέβαινον εἰς τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ εὕρουν περισσοτέραν ἐλευθερίαν ἀπὸ ὅσην εἶχον εἰς τὴν πατρίδα. Οἱ πουριτανοὶ π.χ. πιεζόμενοι ἐπὶ Ἰακώβου Β' μετηνάστευσαν ὁμαδικῶς εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν.

Ἡ ἀγγλικὴ ἀποικία δὲν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, εἶχεν ἰδίαν διοίκησιν, ἰδίους νόμους, ὅπως συνέβαινε τοῦτο εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς ἀποικίας. Οἱ ἄγγλοι ἄποικοι ἦσαν ἀνεπτυγμένοι, ἐξέδιδον ἐφημερίδας καὶ ἐτύπωνον βιβλία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ Ἄγγλοι ἀνεδείχθησαν ἀξιολογώτατος ἀποικιακὸς λαός. Ἐμφανισθέντες τελευταῖοι ὑπερέβησαν ταχέως ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν ἐκεῖθεν τοῦ ὠκεανοῦ ἀληθῆ νέον κόσμον, δευτέραν Εὐρώπην, ὑπερέχουσαν μάλιστα τῆς παλαιᾶς εἰς σφρῖγος καὶ δημιουργικὴν ὁρμήν.

ΑΓΓΛΟΙ ΚΑΙ ΓΑΛΛΟΙ ΕΙΣ ΓΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ (1)

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας διεξεδίκησε τὸ κράτος τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ὑπῆρξαν χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀνεπτύχθη ἐπικινδύνως τὸ γαλλικὸν ναυτικόν, οἱ Γάλλοι ἀπέκτησαν σημαντικὰς ἀποικίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο κρατῶν ἔφθασεν εἰς μεγάλην ὀξύτητα. Πᾶσα ῥῆξις εἰς τὴν Εὐρώπην εἶχεν ὡς συνέπειαν πόλεμον εἰς τὰς ἀποικίας καὶ πᾶσα διένεξις εἰς τὰς ἀποικίας εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς τὴν Εὐρώπην.

Εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν οἱ Γάλλοι εἶχον ἐγκατασταθῆ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἰς τὴν χερσόνησον Ἀ κ α δ ί α ν καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἅ γ ί ο υ Λ α υ ρ ε ν τ ί ο υ (Saint Laurant). Ἀκόμη βορειότερον ἐξηρεύνησαν καὶ κατέλαβον τὸν Κ α ν α δ ᾶ ν καὶ ἀπὸ τοῦ 1673 κατῆλθον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μισσισιπῆ καὶ τὴν ἀπέραντον πεδιάδα, τὴν ὁποίαν ἀνεκάλυψαν, ὠνόμασαν Λ ο υ ϊ σ ι ά ν α ν πρὸς τιμὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'.

Οἱ Ἄγγλοι ἐγκατεστάθησαν νοτιώτερον καταλαβόντες πρῶτον τὴν Β ι ρ γ ι ν ί α ν. Βραδύτερον οἱ Ἄγγλοι πουριτανοὶ φεύγοντες τὰς πιέσεις τοῦ Ἰακώβου Α' κατέλαβον τὴν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν χώραν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ν έ α ν Ἀ γ γ λ ί α ν. Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ 1608 μέχρι τοῦ 1732 ἱδρύθησαν αἱ 13 ἀγγλικαὶ ἀποικίαι (Βιργινία, Μασσαχουσέτη, Νέα Ὑόρκη, Καρολίνα, Γεωργία κλπ.), αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα

1) Βλέπε χάρτην κεφαλαίου Διεθνὴς πολιτική.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Ὁλλανδῶν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν Ἰνδιῶν. Συνέστησαν δηλαδὴ ἐμπορικὰς ἑταιρείας πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἀγγλικὴ ἑταιρεία ἱδρυθεῖσα τὸ 1599 κατέλαβε διαφόρους σταθμούς, τῶν ὁποίων βάσις ἦτο τὸ Μ α δ ρ ὰ ς (Madras) ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου.

Ἡ Γαλλικὴ ἑταιρεία ἱδρύθη τὸ 1604, εἶχε τὸν αὐτὸν σχεδὸν ὀργανισμόν, κατέλαβε νήσους τινὰς τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἰδίως τὴν Μαδαγασκάρην, καὶ ἐπὶ Κολμπὲρ διεξῆγεν ἀρκετὰ ζωηρὸν ἐμπόριον. Οἱ Γάλλοι ἵδρυσαν ἐπίσης πολλοὺς συνοικισμοὺς ἐπὶ τῆς Ἰνδικῆς παραλίας, τῶν ὁποίων κέντρον ἦτο τὸ Π ο ν τ ι σ ε ρ ὺ (Pontichery) νοτίως τοῦ Μαδρᾶς.

Τοιουτοτρόπως οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἀντιμέτωποι εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας καὶ ὁ μεταξὺ αὐτῶν ἀνταγωνισμὸς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μακροὺς καὶ τραχεῖς ἀγῶνας. Κατὰ τοὺς μεγάλους πολέμους εἰς τὴν Εὐρώπην μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν διεξήγετο ζωηρὸς ἀγὼν εἰς τὰς ἀποικίας. Οἱ Ἄγγλοι ἄποικοι ἦσαν πολυπληθέστεροι καὶ δραστηριώτεροι ἀπὸ τοὺς Γάλλους εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὸ κράτος ἔδειξε μεγαλυτέραν δραστηριότητα. Κατὰ τὸν Ἑ π τ α ε τ ῆ Π ό λ ε μ ο ν (1756-1763) οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὰς γαλλικὰς ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς καὶ μετὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους διὰ τῆς Εἰ ρ ή ν η ς τ ῶ ν Π α ρ ι σ ί ω ν (1815) ἀνεγνωρίσθη ἡ ἐπ' αὐτῶν κυριαρχία τῆς Ἀγγλίας.

Ταυτοχρόνως οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον καὶ τοὺς γαλλικοὺς σταθμοὺς τῶν Ἰνδιῶν κυριεύσαντες τὸ Ποντισερύ. Διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 1763 ἀπέδωσαν αὐτὸ καθὼς καὶ τέσσαρας ἄλλας θέσεις, ἀλλ' ἡ Γαλλία ὑπεχρεώθη νὰ μὴ διατηρῇ στρατὸν εἰς τὸ Ποντισερύ. Τοιουτοτρόπως ἡ Γαλλία ἔχασε τὸ ἀποικιακὸν κράτος της εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἤδη σταθερῶς ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Β. Ἀμερικήν. Ἀφοῦ δὲ ἀπεμάκρυναν τοὺς Γάλλους ἀπὸ τὰς Ἰνδίας, ἐτράπησαν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς μεγάλης χερσονήσου.

Ὁ λόρδος ***Κλάϊβ*** (Clive), διευθυντὴς τῆς ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν, διωργάνωσε τὴν κατάκτησιν. Λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φόνον ὀλίγων Ἄγγλων ἤρχισε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἐντὸς δέκα ἐτῶν (1757-1767) ἐκυρίευσε τὴν Βεγγάλην. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις προβλέπουσα τὸ μέλλον τοῦ ἰνδικοῦ κράτους ἐκράτησε τὰς κατακτηθείσας χώρας δι' ἑαυτὴν καὶ διώρισε τὸν Κλάϊβ διοικητὴν αὐτῶν.

Περὶ τὰ 1600 οἱ Ὁλλανδοὶ εἶχον ἀνακαλύψει τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Αὐστραλίας. Ἀλλὰ τὴν νέαν ἤπειρον ἐξηρεύνησεν ὁ ἄγγλος θαλασσοπόρος **Κοὺκ** (Kook) καὶ κατέλαβεν αὐτὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Οἱ Ἄγγλοι ἵδρυσαν ἀποικίαν εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Σίδνεϋ (Sidney). Τοιουτοτρόπως ἐτέθησαν αἱ στερεαὶ βάσεις τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους τῆς Ἀγγλίας

II. Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

Ὁ ἑπταετὴς πόλεμος ἔδωσε τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἀλλὰ 13 ἔτη μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου αἱ ἀγγλικαὶ ἀποικίαι τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς μητροπόλεως καὶ μετὰ ἀγῶνα ἑπτὰ ἐτῶν ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Αἱ δεκατρεῖς ἀποικίαι τῆς Β. Ἀμερικῆς εἶχον αὐτοδιοίκησιν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν. Αἱ βορειότεραι ἀπετελοῦντο ἀπὸ μικροκαλλιεργητάς, ἀπογόνους τῶν πουριτανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκαταλείψει τὴν πατρίδα των ἐπὶ Ἰακώβου Α'. Βραδύτερον ὅταν ἐπεκράτησεν ὁ Κρόμβελ καὶ ἐπεβλήθη ἡ Δημοκρατία, ἐξῆλθον πολλοὶ εὐγενεῖς ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς νοτίους ἀποικίας ἐκαλλιέργουν καπνὸν καὶ βάμβακα χρησιμοποιοῦντες δούλους εἰς τὰς ἐκτεταμένας φυτείας των. Αἱ θαλασσοπορίαι καὶ ὁ διηνεκὴς πόλεμος πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ πρὸς τοὺς γάλλους ἀποίκους εἶχον ἀναπτύξει τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα τῶν ἄγγλων ἀποίκων. Ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀποικιῶν τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀνήρχετο εἰς δύο ἑκατομμύρια.

Αἱ ἀποικίαι ἐξηρτῶντο οἰκονομικῶς ἀπὸ τὴν μητρόπολιν. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκανόνιζε τὸ ἐμπόριόν των. Συμφώνως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρὸς τὴν κρατοῦσαν μερκαντιλιστικὴν πολιτικὴν τῶν χρόνων τούτων αἱ ἀποικίαι ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐξάγουν τὰς πρώτας ὕλας μόνον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀπ' αὐτὴν νὰ προμηθεύωνται τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, τῶν ὁποίων ἀπηγορεύετο ἡ κατασκευὴ εἰς τὰς ἀποικίας. Ἡ κυβέρνησις τῶν Οὐΐξ, κυβέρνησις μεγαλοβιομηχάνων ἰδίως καὶ ἐμπόρων, εἶχεν ἐκμεταλλευθῆ ἀπλήστως τὰς ἀποικίας.

Ὁ ἑπταετὴς πόλεμος ἐδημιούργησε μεγάλας οἰκονομικὰς δυσχερείας εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ κυβέρνησις διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἠναγκάσθη νὰ φορολογήσῃ βαρύτερον ἀκόμη τὰς ἀποικίας καὶ ἐπέβαλε σειρὰν ἀπαγορευτικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐξήγειραν τοὺς ἀποίκους.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔξαψιν τῶν πνευμάτων ἔδωσεν ὁ λεγόμενος φόρος τοῦ χαρτοσήμου. Κατὰ τὴν ἀγγλοσαξονικὴν ἀντίληψιν τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους εἰς τὰς ἀποικίας, διότι αὗται δὲν ἀντεπροσωπεύοντο εἰς τὸ κοινοβούλιον. Ἡ κυβέρνησις τῆς Βιργινίας διεμαρτυρήθη «Οἱ πρῶτοι ἄποικοι ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν καὶ μετέδω»καν εἰς τοὺς ἀπογόνους των ὅλα τὰ προνόμια καὶ ὅλας τὰς »ἐλευθερίας τῶν ἄγγλων ὑπηκόων. Ἡ γενικὴ συνέλευσις τῆς »ἀποικίας ἔχει τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα νὰ εἰσπράττῃ φό»ρους παρὰ τῶν κατοίκων καὶ πᾶσα ἀπόπειρα, ὅπως ἄλλος τις »σφετερισθῇ τὴν ἐξουσίαν αὐτήν, εἶναι παράνομος, ἀντισυν»ταγματικὴ καὶ ἄδικος καὶ τείνει νὰ καταστρέψῃ τὴν βρεττανι»κὴν καθὼς καὶ τὴν ἀμερικανικὴν ἐλευθερίαν».

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπέσυρε τὸν φόρον τοῦ χαρτοσήμου, ἀλλ' ἀντὶ αὐτοῦ ἐπέβαλε τὸν τελωνειακὸν φόρον ἐπὶ ὡρισμένων εἰδῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἡ φορολογία δὲν ἦτο σημαντική, ἀλλ' οἱ τελωνοφύλακες, τοὺς ὁποίους ἐγκατέστησεν ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τὴν πρόφασιν αὐτήν, ἠμπόδιζον τὸ λαθρεμπόριον, τὸ ὁποῖον διεξήγετο εἰς εὐρυτάτην κλίμακα. Διὰ τοῦτο ἐπροκάλεσε μεγάλην ἐξέγερσιν. Ἰδίως εἰς τὴν Βοστώνην ἐπῆλθε σύγκρουσις λαοῦ καὶ στρατοῦ. Τότε ἡ κυβέρνη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σις ἐπέμενε μόνον εἰς τὴν φορολογίαν τοῦ τεΐου, ἀλλ' οἱ ἀμερικανοὶ δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἐκφόρτωσιν τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἐκόμιζον τέϊον. Εἰς τὴν Βοστώνην ὁμὰς κατοίκων μετημφιεσμένων εἰς ἰνδιάνους εἰσῆλθον εἰς τρία πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔμενον εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἔρριψαν τὰ κιβώτια τοῦ τεΐου εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο ἐξήγειρε τὴν κοινὴν γνώμην εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Βοστώνης καὶ διετάχθη ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ λιμένος της.

Αἱ ἀποικίαι ἔστειλαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, διὰ νὰ συσκεφθοῦν περὶ τῆς καταστάσεως. Ἡ συνέλευσις τῆς Φιλαδελφείας ἐδημοσίευσε τὴν Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων, διὰ τῆς ὁποίας διεμαρτύρετο κατὰ τῆς φορολογίας, καὶ ἀπεφάσισε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἐμπορευμάτων. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις κατέφυγεν εἰς τὴν βίαν καὶ ἀπέστειλε στρατιωτικὴν δύναμιν κατὰ τῆς Βοστώνης, ἀλλ' ἡ πολιτοφυλακὴ τῆς Μασαχουσέττης ἔλαβε τὰ ὅπλα καὶ ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἐπολιορκήθη εἰς τὴν Βοστώνην.

Ἡ συνέλευσις τῆς Φιλαδελφείας τότε ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἄμυνα τῆς Μασαχουσέττης εἶναι ὑπόθεσις κοινὴ τῶν ἀποικιῶν, ἀπεφάσισε νὰ σχηματίσῃ στρατὸν καὶ διώρισεν ἀρχιστράτηγον τὸν γαιοκτήμονα τῆς Βιργινίας Γεώργιον ***Οὐάσιγκτον*** (Washington, 1732-1799), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει φήμην εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Γάλλων καὶ ἐπεβάλλετο μὲ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος. Οἱ κάτοικοι ἑκάστης ἀποικίας ἐξέλεξαν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία κατήρτισεν ἰδιαίτερον σύνταγμα. Δι' αὐτοῦ αἱ ἀποικίαι μεταβάλλοντο εἰς ἀνεξάρτητα κράτη, εἰς δημοκρατίας.

Ἡ σημαντικωτάτη τῶν ἀποικιῶν Βιργινία προέταξε τοῦ συντάγματος αὐτῆς ***διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου***, ἡ ὁποία εἶναι ἔγγραφον μεγάλης σπουδαιότητος, διότι ἀποκρυσταλλώνει τὰς περὶ τοῦ νέου πολιτεύματος ἀντιλήψεις καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὰς ἄλλας ἀποικίας ὡς καὶ εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1789. Αἱ ἀρχαί, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται, εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Τὸ φυσικὸν δίκαιον.— Ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται φύσει ἐλεύθερος καὶ ἀνεξάρτητος καὶ ἔχει δικαιώματα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπαράγραπτα, τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς, τῆς περιουσίας, τῆς εὐδαιμονίας, τῆς ἀσφαλείας.

β) Κυριαρχία τοῦ λαοῦ.—Πᾶσα ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐξ αὐτοῦ πηγάζει, οἱ δὲ ἄρχοντες εἶναι ἐντολοδόχοι καὶ ὑπάλληλοι αὐτοῦ.

γ) Ἡ Δημοκρατία.—Ὁ τελειότερος τύπος πολιτεύματος, κατὰ τὴν διακήρυξιν, εἶναι ἡ δημοκρατία, διότι δημιουργεῖ τὸν ὕψιστον βαθμὸν εὐδαιμονίας καὶ ἀσφαλείας τοῦ πολίτου καὶ εἶναι μᾶλλον ἐξησφαλισμένη κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς κακῆς διοικήσεως

δ) Ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν.—Ἡ νομοθετική, ἡ ἐκτελεστικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία πρέπει νὰ χωρισθοῦν, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Μοντεσκιέ.

ε) Κυβέρνησις αἱρετή.—Διὰ νὰ προλαμβάνωντοι αὐταρχικαὶ ὑπερβασίαι τῶν δύο ἐξουσιῶν, πρέπει νὰ περιβάλλωνται αὐτὰς ἁπλοῖ ἰδιῶται ἐκλεγόμενοι κατὰ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα.

Τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον ἐψήφισεν 6 χιλ. στρατόν, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὰς ἀποικίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀγγλίας δὲν εὗρεν ἀρκετοὺς ἄγγλους πρὸς στρατολογίαν, ἠγόρασε τὸν στρατὸν πολλῶν μικρῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας. Οἱ Ἀμερικανοί, οἱ ὁποῖοι κατὰ βάθος δὲν ἤθελον τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, ἐξανέστησαν, ὅταν ἔμαθαν ὅτι ὁ βασιλεὺς ὥπλιζε ξένους ἐναντίον των. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἀνεπτύχθη ἐθνικὸν αἴσθημα ἀμερικανικὸν καὶ ἡ συνέλευσις τῆς Φιλαδελφείας ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποικιῶν τὴν 4 Ἰουλίου 1776.

Τοιουτοτρόπως ἤρχισεν ὁ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγὼν τῶν ἀποικιῶν, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη (1776—1783). Στρατὸν ὠργανωμένον δὲν εἶχον οἱ ἀμερικανοί, ἀλλὰ ἀποφασιστικότητα καὶ θερμουργοὺς ἀρχηγούς. Ἡ ὑπόθεσίς των ἤγειρεν ἐνθουσιασμὸν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ περίφημος πολιτικὸς Βενιαμὶν ***Φραγκλῖνος*** ἐστάλη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ **1783** εἰργάσθη μὲ μεγάλην δεξιότητα διὰ τὴν ἀμερικανικὴν ὑπόθεσιν. Τέλος ἡ Γαλλία ἔκλεισεν ἐπίσημον συμμαχίαν μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ δὲ Ἱσπανία καὶ Ὁλλανδία ἐπίσης ἐπε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νέβησαν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπῆρχον πολλοὶ συμπαθοῦντες τὸ κίνημα τῶν ἀμερικανῶν. Διὰ τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν (1783) ἡ Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποικιῶν.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Αἱ πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς ἡνώθησαν εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἡνωμέναι πολιτεῖαι τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Κατὰ τὸ σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἰσχύει ἀπὸ τοῦ 1787, ἡ κυβέρνησις τῆς ἑνώσεως ἕδραν ἔχει τὴν Βάσιγκτον, διευθύνει τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους καὶ νὰ κόπτῃ νόμισμα.

Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ τὸ Κογκρέσον (Congres), ἀποτελούμενον ἀπὸ δύο βουλὰς κατὰ τὴν ἀγγλοσαξονικὴν ἀντίληψιν, ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν ἀντιπρόσωποι τῶν πολιτειῶν κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἑκάστης, καὶ ἀπὸ τὴν Γερουσίαν ἀποτελουμένην ἀπὸ δύο γερουσιαστὰς ἐξ ἑκάστης πολιτείας, τοὺς ὁποίους ἐκλέγει ἡ ἰδιαιτέρα βουλὴ τῶν πολιτειῶν.

Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ ὁ Πρόεδρος, ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται διὰ μίαν τετραετίαν ὑτὸ ἀντιπροσώπων τῶν πολιτειῶν ἐκλεγομένων ἐπὶ τούτῳ (ἐνῶ τὸν πρόεδρον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐκλέγει ἡ Βουλή). Ὁ Πρόεδρος εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, διαπραγματεύεται τὰς συνθήκας καὶ διορίζει τοὺς ὑπαλλήλους.

Τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἔχει τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἀποφαίνεται ὁσάκις γεννᾶται ζήτημα ἑρμηνείας τοῦ συντάγματος ἢ τῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴν συμπολιτείαν.

Αἱ τρεῖς ἐξουσίαι εἶναι ἀνεξάρτητοι. Τὸ Κογκρέσον συνέρχεται κατ' ἔτος καὶ ὁ Πρόεδρος δὲν δικαιοῦται οὔτε ν' ἀναβάλῃ οὔτε νὰ διαλύσῃ αὐτό. Ἀλλὰ καὶ τὸ Κογκρέσον δὲν ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ προέδρου καὶ τῶν Ὑπουργῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὀνομάζονται Γραμματεῖς καὶ δὲν λαμβάνονται ἀπὸ τὴν Βουλήν. Ἀλλ' ὁ Πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς βουλῆς νὰ συζητήσῃ ἐκ νέου νόμον,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν ὁποῖον ἐψήφισεν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διὰ νὰ λάβῃ ἰσχὺν ὁ νόμος, πρέπει νὰ ψηφισθῇ ἀπὸ τὰ δύο τρίτα τῶν ἀντιπροσώπων. Ἐπειδὴ δὲ οὐδέποτε ἐπιτυγχάνεται ἡ πλειοψηφία αὕτη, ἐπιστροφὴ νόμου ὑπὸ τοῦ προέδρου ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἄρνησιν καὶ τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον veto τοῦ Προέδρου. Τοὺς ἀνωτάτους λειτουργοὺς τοῦ κράτους διορίζει ὁ Πρόεδρος μὲ τὴν συναίνεσιν τῆς Γερουσίας

Ἑκάστη πολιτεία ἀποτελεῖ ἴδιον κράτος ἔχον αὐτοδιοίκησιν, ἰδίαν βουλὴν καὶ ἰδίαν κυβέρνησιν Ἡ Ὁμοσπονδία ἐξ ἀρχῆς δὲν περιωρίσθη εἰς τὰς ἀρχικὰς 13 πολιτείας, ἀλλ' ἦτο δεκτικὴ εὐρύνσεως, διότι ἑκάστη περιφέρεια, μόλις ἀπέκτα πληθυσμὸν 50 χιλ., εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀποτελέσῃ πολιτείαν.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπέκτησαν κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν Ἤδη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχον δημιουργηθῆ νέαι πολιτεῖαι. Ἠγόρασαν τὴν περιοχὴν τοῦ Μισσισιπῆ ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα, τὴν Φλωρίδα ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν. Τὸ Τεξὰς ἀπεσχίσθη ἀπὸ τὸ Μεξικὸν καὶ προσεχώρησεν εἰς τὴν μεγάλην συμπολιτείαν Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον ἐνίκησαν αἱ Πολιτεῖαι καὶ διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 1848 ἀπέκτησαν τὴν Καλλιφορνίαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τὸ κῦρος τῆς βασιλείας εἶχε σαλεύσει ἤδη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ἐπὶ τῶν διαδόχων του ἔγιναν καταφανέστερα τὰ τρωτὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας καὶ τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ καθεστῶτος ὅπως εἶχε κληρονομηθῆ ἀπὸ τοὺς μέσους χρόνους.

Τοιουτοτρόπως εἰσεχώρησαν βαθύτερον αἱ νέαι περὶ κράτους καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι εὗρον εὐγλώττους ἑρμηνευτὰς τοὺς γάλλους συγγραφεῖς τοὺς ὀνομασθέντας φιλοσόφους καὶ οἰκονομολόγους καὶ στήριγμα τὴν αὐξηθεῖσαν εἰς ἀριθμὸν καὶ πλοῦτον ἀστικὴν τάξιν.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτὴν ἤρχισε νὰ κλονίζεται σοβαρῶς τὸ παλαιὸν καθεστὼς καὶ τὴν κατάστασιν ἐπεδείνωσεν ἡ κακὴ διοίκησις τῶν βασιλέων.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ

Ἡ ὀργάνωσις τῆς γαλλικῆς κοινωνίας ἔμεινε τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὅπως εἶχε διαμορφωθῆ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. Οἱ κάτοικοι τῆς Γαλλίας διηροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις, τὰς δύο προνομιούχους, ἤτοι τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸν κλῆρον, καὶ τὸν λαὸν ἢ τὴν τρίτην τάξιν, ἡ ὁποία εἶχε μόνον ὑποχρεώσεις.

Αἱ δύο προνομιοῦχοι τάξεις, ὁ κλῆρος καὶ οἱ εὐγενεῖς, ἀπετέλουν μικρὰν μειοψηφίαν τοῦ ἔθνους, τὰ 2 ἑκατοστὰ περίπου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας. Οἱ εὐγενεῖς ἦσαν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων πολεμιστῶν ἢ ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς εἶχε δώσει τὸν τίτλον τοῦ εὐγενοῦς. Ἀπηλλάσσοντο ἀπὸ τὴν φορολογίαν καὶ ἐλάμβανον εὐκολώτερον τὰς ἀνωτέρας θέσεις. Ὑπελογίζοντο οἱ εὐγενεῖς τῆς Γαλλίας τὸν ΙΗ' αἰῶνα εἰς 140 χιλιάδας περίπου (εἰς 30 χιλ. οἰκογενείας) καὶ διηροῦντο εἰς εὐγενεῖς τῆς αὐλῆς καὶ εὐγενεῖς τῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ εὐγενεῖς ἐφόρουν ἰδαιτέραν ἐνδυμασίαν, ἔφερον τὴν σπάθην, εἶχον μόνοι τὸ δικαίωμα τοῦ κυνηγίου, ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐλάμβανον πρῶτοι τὸ ἅγιασμα.

Τὸν κλῆρον ἀπετέλουν οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ ἔχοντες τὰ ἴδια προνόμια μὲ τοὺς εὐγενεῖς καὶ ὑπελογίζοντο εἰς 80·100 χιλιάδας. Ὁ κλῆρος εἶχεν ἐκτεταμένα κτήματα καὶ ἄλλην περιουσίαν ἀπὸ δωρεὰς τῶν βασιλέων καὶ τῶν πιστῶν ἀξίας ἐν συνόλῳ 4 δισεκατομμυρίων. Εἰσέπραττεν ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς τὴν δεκάτην (dîme), ἡ ὁποία ἀπέφερεν 123 ἑκατομμύρια. Τὰς προσοδοφόρους θέσεις τῶν κληρικῶν, ἤτοι τὰς ἀρχιεπισκοπὰς καὶ τὰ μοναστήρια, ὁ βασιλεὺς ἔδιδεν εἰς εὐνοουμένους του, συνήθως εἰς τοὺς δευτεροτόκους υἱοὺς τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκαρποῦντο αὐτὰς ὡς τιμάρια καὶ ἔζων εἰς τὴν αὐλὴν ἔχοντες τὰς ἀπολαύσεις τῶν εὐγενῶν. Τουναντίον ἡ θέσις τοῦ κατωτέρου κλήρου ἦτο θλιβερά, διότι οἱ ἱερεῖς ἐκέρδιζον πολὺ ὀλίγα καὶ ἔζων ὅπως οἱ χωρικοί.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι κάτοικοι, δηλαδὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔθνους, ἀνῆκον εἰς τὴν τρίτην τάξιν, τὴν tiers état, ὅπως ὠνόμαζον αὐτὴν οἱ Γάλλοι. Ἐκ τούτων οἱ μεγαλέμποροι, οἱ ἐπιχειρηματίαι, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ δικηγόροι, οἱ ἰατροί, οἱ καθηγηταὶ ἀπετέλουν τὴν ἀστικὴν τάξιν (bourgeoisie), ἐνῶ ὁ καθ' αὐτὸ λαὸς ἦσαν οἱ μικρέμποροι, οἱ τεχνῖται καὶ οἱ γεωργοί.

Ἰδίως δυσάρεστος ἦτο ἡ θέσις τῶν γεωργῶν, διότι ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων ὁ γεωργὸς δὲν ἦτο κύριος τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ἐκαλλιέργει. Τὰ 2]3 τῆς γαλλικῆς γῆς ἀνῆκον εἰς τὰς δύο προνομιούχους τάξεις καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου χώρας εἰργάζετο τὴν γῆν τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου ὡς δουλοπάροικοι, ὑποχρεωμένοι νὰ δίδουν εἰς αὐτοὺς μέγιστον μέρος τῶν προϊόντων ὡς φεουδαρχικὸν δικαίω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μα καὶ νὰ ἐργάζωνται ἀμισθεὶ εἰς τὰ κτήματα τοῦ αὐθέντου (corvée=ἀγγαρεία). Πλὴν τούτου ὁ χωρικὸς ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ πληρώνῃ φόρον εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν δεκάτην εἰς τὸν κλῆρον. Οὕτω ἡ φορολογία τῶν χωρικῶν ἦτο ἐνίοτε ἀπιστεύτως βαρεῖα διότι κράτος καὶ φεουδάρχαι καὶ κλῆρος ἐλάμβανον τὰ 5]6 τῶν προϊόντων, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ τὰ 7]9. Διὰ τοῦτο οἱ χωρικοὶ ἔζων βίον ἐλεεινὸν κατοικοῦντες εἰς πτωχικὰς καλύβας. Πολλοὶ δὲν εἶχον ὑποδήματα τὸν χειμῶνα καὶ ἐτρέφοντο διὰ σικαλίνου ἢ κριθίνου ἄρτου, τὸν ὁποῖον ἐστεροῦντο πολλάκις, ἰδίως κατὰ τὰς συνήθεις τότε σιτοδείας.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπροξένει ἰδίως ἐντύπωσιν, ἦτο ἡ ἀνισότης τῆς φορολογίας. Τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου ἦσαν ἀπηλλαγμένα φορολογίας καὶ μόνον ἡ τρίτη τάξις ἐπλήρωνε τὸν κτηματικὸν φόρον. Ἡ αὐτὴ ἀνισότης ὑπῆρχε πρὸ τῆς δικαιοσύνης, διότι ὁ εὐγενὴς εἶχε προτιμήσεις καὶ εὕρισκε τὰ μέσα νὰ ὑπερισχύῃ τοῦ ἀνθρώπου τῆς τρίτης τάξεως. Ἐπίσης μεγάλη ἀνισότης ὑπῆρχεν εἰς τὸν στρατόν, διότι τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα ἐλάμβανον μόνον οἱ εὐγενεῖς, ἐνῶ τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ δὲν ἀνέβαινον πέραν τῶν δύο κατωτέρων βαθμῶν.

ΑΥΛΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ὁ βασιλεὺς ἐκυβέρνα «ἐλέῳ θεοῦ», τὸ κράτος ἦτο κτῆμα του καὶ ὅλα εἰς τὸ κράτος, στρατός, μουσεῖα, βιβλιοθῆκαι, δημόσιοι κῆποι κλπ. ἦσαν βασιλικά. Ἡ αὐλὴ ἦτο ἐγκατεστημένη εἰς τὰς Βερσαλλίας καὶ περὶ αὐτὴν ἔζων καὶ ἐπλούτιζον χιλιάδες ἀνθρώπων. Οἱ εὐνοούμενοι διενέμοντο τὰς προσοδοφόρους θέσεις καὶ τὰς πλουσίας ἐπισκοπάς. Αἱ δαπάναι τῆς αὐλῆς ἀνήρχοντο εἰς 40 ἑκατομμύρια ἐτησίως, τουτέστιν ὁ βασιλικὸς οἶκος ἐσπατάλα τὸ 1)4 τῶν προσόδων τοῦ κράτους. Ὑπουργοὶ καὶ συμβούλιον τοῦ κράτους διέμενον εἰς τὰς Βερσαλλίας ἐχρειάζοντο ἰσχυρὰ μέσα, διὰ νὰ πλησιάσῃ κανεὶς τοὺς ἀνωτέρους λειτουργούς, καὶ τὰ πάντα ἐπετυγχάνοντο διὰ μέσων.

Ἡ διοίκησις ἦτο συγκεχυμένη, διότι ἐδημιούργουν νέας διατάξεις, προτοῦ καταργήσουν τὰς παλαιοτέρας. Ἡ νομοθεσία ἦτο διάφορος εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τοῦ κράτους, αἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποιναὶ βάρβαροι. Ἡ συγκοινωνία ἦτο πλημμελής, διότι οἱ δρόμοι συνετηροῦντο κακῶς.

Ἡ χώρα ἐκυβερνᾶτο αὐταρχικῶς. Εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ὑπῆρχε κανὲν εἶδος ἐλευθερίας. Δὲν ὑπῆρχε θρησκευτικὴ ἐλευθερία, διότι τὸ κράτος ἐπέβαλλεν εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους μίαν κοινὴν θρησκείαν, τὴν καθολικήν. Δὲν ὑπῆρχεν ἐλευθερία σκέψεως, διότι δὲν εἶχε κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του. Διὰ νὰ τυπώσῃ κανεὶς βιβλίον, ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς λογοκρισίας. Τὰ ἔργα τὰ ἐκδιδόμενα ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς λογοκρισίας ἢ εἰσαγόμενα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν κατεδιώκοντο καὶ ἐκαίοντο. Ἐκδόται, συγγραφεῖς καὶ ἀναγνῶσται ἐτιμωροῦντο. Ἐπίσης δὲν ὑπῆρχε προσωπικὴ ἐλευθερία, διότι ἦτο δυνατὸν ἕκαστος νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ κρατηθῇ ἄνευ δικαιολογίας εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ κράτους. Οὔτε ἐλευθερία πολιτικὴ ὑπῆρχε, διότι οἱ Γάλλοι δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ συνέρχωνται εἰς δημοσίας συναθροίσεις ἢ νὰ καταρτίζουν συλλόγους.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ

Μεταξὺ κυβερνώντων καὶ λαοῦ εἶχε δημιουργηθῆ ἀπὸ μακροῦ χάσμα, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο διαρκῶς βαθύτερον. Ἀξιόλογοι συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν φιλοσόφους καὶ οἰκονομολόγους, διεφώτισαν τὸν λαὸν δεικνύοντες τὰ τρωτὰ καὶ τοὺς παραλογισμοὺς τοῦ καθεστῶτος. Διὰ τοῦτο τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὠνόμασαν αἰῶνα τοῦ διαφωτισμοῦ.

Κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἦσαν πλὴν τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν οἰκονομολόγων πολλοὶ ἀνεπτυγμένοι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους. Ἐπίσης πολλοὶ κληρικοὶ καὶ εὐγενεῖς ἦσαν ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως, ὁ Κονδορσὲ (Condorcet) π.χ. εὐγενὴς τὴν καταγωγήν, ἀπὸ τοὺς πρώτους δημοκρατικοὺς τῆς Γαλλίας, ὁ Λαφαγὲτ (La Fayette), ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Ἀμερικανῶν.

Οἱ μεταρρυθμισταὶ εἶχον κοινὸν γνώρισμα ὅτι ἤθελον νὰ διαρρυθμίσουν τὴν Γαλλίαν κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῆς raison, ὅπως ἔλεγον, εἰς τὴν γαλλικήν. Ἀλλ' ὑπῆρχον δύο τάσεις. Οἱ μὲν ἤθελον νὰ μεταρρυθμίσουν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν διοίκησιν, μένοντες πιστοὶ εἰς τὸν θεσμὸν τῆς ἀπεριορίστου βασιλείας, νὰ ἑνοποιήσουν τοὺς νόμους, νὰ καθιερώσουν τὴν ἰσότητα τῆς φορολογίας καὶ νὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν τοῦ χωρικοῦ. Ἑπομένως ἐφαντάζοντο εἶδος συνετῆς μοναρχίας (despotisme éclairé) κατὰ τὸ σύστημα π. χ. Ἰωσὴφ Β΄. Οἱ ἄλλοι ἐκτὸς τῆς διοικητικῆς, δικαστικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀναμορφώσεως ἤθελον πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ σύνταγμα, τὸ ὁποῖον νὰ δίδῃ εἰς τὸν λαὸν τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ τελευταῖοι ἠκολούθησαν τὴν διδασκαλίαν τῶν φιλοσόφων καὶ εἶχον ὡς πρότυπον τὸ ἀγγλικὸν πολίτευμα καὶ τὸ πρόσφατον ἀμερικανικόν. Ὡς πρότυπα εἶχον τὸν παραδειγματικὸν διὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς πολιτικὸν βίον τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν νὰ ψηφίζουν τοὺς νόμους καὶ νὰ μὴ συλλαμβάνωνται ἄνευ λόγου (Habeas corpus). Τὴν ἀνατροπὴν τῆς βασιλείας καὶ ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας ἐζήτουν πολὺ ὀλίγοι κατ' ἀρχάς.

ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Οἱ γάλλοι συγγραφεῖς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἀνεγινώσκοντο μὲ πολλὴν ἀγάπην εἰς ὅλην τὴν Εὐρώτην καὶ ἡ γαλλικὴ λογοτεχνία τοῦ αἰῶνος τούτου ἀπέκτησε διάδοσιν καὶ ἐπιβολὴν μεγαλυτέραν. Ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς δὲν ἦσαν πλέον ποιηταὶ ἢ καθαροὶ λογοτέχναι, ἀλλ' ἐπραγματεύοντο κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα. Κατέκρινον αὐστηρῶς τὸ κρατοῦν πολιτειακὸν σύστημα καὶ διέδιδον τὰς νέας περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἰδέας. Διὰ τοῦτο ὠνόμασαν αὐτοὺς φιλοσόφους.

Πατρὶς τῶν νέων ἤ, ὅπως ἔλεγον τότε, τῶν ***φιλελευθέρων ἰδεῶν***, ἦτο ἡ Ἀγγλία. Ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1648 εἶχε γεννηθῆ ἡ ἀντίληψις περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ καὶ οἱ ἄγγλοι φιλόσοφοι, ἰδίως ὁ περίφημος ***Τζὼν Δὸκ*** (John Locke, 1632—1704), εἶχον διδάξει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἐλεύθερος καὶ ἔχει ἀναφαίρετα δικαιώματα, τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Αὐτὰ εἶναι τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι παραχωροῦν τὴν ἀπαιτουμένην ἐξουσίαν εἰς τὸ κράτος διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰ δικαιώματά των. Μεταξὺ λαοῦ καὶ κυβερνώντων ὑπάρχει εἶδος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συμβολαίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραβοῦν οἱ κυβερνῆται. Αὐτὴ εἶναι ἡ θεωρία τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου. Ἐὰν ὅμως τὸ κράτος ἀντὶ νὰ προστατεύσῃ παραβιάζῃ τὰ δικαώματα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως, τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν πολιτῶν συμβόλαιον διαλύεται καὶ οἱ πολῖται ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναστατήσουν. Τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον δικαίωμα ἀντιστάσεως.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι κατὰ τὸν Λὸκ ἑκούσιος συνεταιρισμὸς τῶν ἀνθρώπων νὰ λατρεύουν δημοσίᾳ τὸν Θεὸν ὅπως κρίνουν αὐτοὶ θεάρεστον καὶ σύμφορον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των. Τὸ κράτος εἴτε ἄλλη ὀργάνωσις δὲν δικαιοῦται νὰ ἐπιβάλῃ βιαίως ὡρισμένον δόγμα οὔτε ὡρισμένον τύπον λατρείας. Αὕτη εἶναι ἡ θεωρία τῆς ἀνεξιθρησκείας (tolérance). Οἱ ἄγγλοι φιλόσοφοι ἐδίδασκον ὅτι ὅλαι αἱ θρησκεῖαι ἔχουν κοινὰς καὶ θεμελιώδεις δοξασίας, τὴν πίστιν εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀναπόδοσιν τῶν πράξεων. Τὸ σύνολον τῶν κοινῶν αὐτῶν δοξασιῶν εἶναι ἡ φυσικὴ θρησκεία. Ἐν γένει οἱ σοφοὶ τῶν χρόνων αὐτῶν πιστεύουν εἰς τὴν πανσοφίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς φύσεως, ὅτι δηλαδὴ οἱ φυσικοὶ νόμοι εἶναι πολὺ σοφώτεροι καὶ εὐεργετικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους. Διὰ τοῦτο τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία πρέπει νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθερα διὰ ν' ἀναπτυχθοῦν κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Οἱ προστατευτικοὶ καὶ περιοριστικοὶ νόμοι τῶν ἀνθρώπων βλάπτουν μόνον ἀντὶ νὰ ὠφελήσουν.

Εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν γενεὰν τῶν γάλλων φιλοσόφων ἀνήκουν δύο ὀνομαστοὶ συγγραφεῖς, ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Μοντεσκιέ.

Ὁ ***Βολταὶρ*** (Voltaire, 1694—1778) καταγόμενος ἀπὸ πλουσίαν ἀστικὴν οἰκογένειαν εἶχε σπουδάσει εἰς σχολὴν Ἰησουϊτῶν. Νέος ἀκόμη ἐφιλονίκησε μ' ἕνα εὐγενῆ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐξυλοκόπησε καὶ ὅταν ἐζήτησε δικαιοσύνην, κατώρθωσε νὰ τὸν ἐγκλείσῃ εἰς τὴν Βαστίλλην. Ὅταν ἀπελύθη, ἐθεώρησε καλὸν κατὰ συμβουλὴν φίλου ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ὁ Βολταῖρος μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἔμεινε τρία ἔτη. Ἡ διαμονὴ αὕτη εἰς τὴν φιλελευθέραν καὶ προηγμένην χώραν τῶν Ἀγγλοσαξόνων εἶχε βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διανοίας του. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Γαλλίαν ἐδημοσίευσε τὰς φιλοσοφι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κὰς ἐπιστολὰς (Lettres philosophiques) ἐκθειάζων τὰ πολιτικὰ ἤθη καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἄγγλων καὶ κατὰ τὸν μακρὸν βίον του ἀνέπτυξε δραστηρίαν συγγραφικὴν δρᾶσιν, ἀπέκτησε πανευρωπαϊκὴν φήμην καὶ ἐξήσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν. Ὁ Βολταῖρος ἦτο τολμηρὰ καὶ πολυμερὴς διάνοια, συγγραφεὺς γλαφυρός, πολυμαθὴς καὶ εὐφυολόγος, ὄχι ὅμως πάντοτε βαθύς. Διέπρεψεν εἰς ὅλα τὰ εἴδη τοῦ λόγου, ὡς ἐπικὸς ποιητὴς καὶ δραματογράφος, ὡς μυθιστοριογράφος, ὡς σατιρικός, ὡς φιλόσοφος καὶ κριτικός, ὡς ἱστορικὸς καὶ μαθηματικός. Κατὰ βάθος ὁ Βολταῖρος δὲν ἦτο δημοκρατικῶν διαθέσεων οὔτε εἶχε ζωηρὸν πολιτικὸν ἐνδιαφέρον. Ἤθελε μόνον νὰ καταργήσῃ τὰ ἀπάνθρωπα μέτρα τῆς ἀπολυταρχίας, τὴν θανατικὴν ποινὴν καὶ τὴν κατάσχεσιν τῆς περιουσίας καὶ ἐπολέμησε σφοδρότατα τὴν μισαλλοδοξίαν.

Ὁ ***Μοντεσκιὲ*** (Montesquieu, 1689—1755) εἶχε γίνει γνωστὸς μὲ τὰς Περσικὰς ἐπιστολὰς (Lettres persanes 1721) εἰς τὰς ὁποίας ἐσατίρισε τὰ ἤθη τῶν εὐγενῶν καὶ τὰς καταχρήσεις τῶν κυβερνώντων. Ἀργότερα μὲ τὸ ὀνομαστόν του ἔργον, τὸ Πνεῦμα τῶν Νόμων (L'ésprit des lois, 1748) ἐπραγματεύθη συστηματικῶς καὶ μὲ ὀξύνοιαν τὰς νέας περὶ κράτους θεωρίας. Ἐπρότεινε τὴν διαίρεσιν τῶν ἐξουσιῶν εἰς τρεῖς, τὴν νομοθετικήν, τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ τὴν δικαστικήν. Ὁ Μοντεσκιὲ ἦτο ἀπὸ τοὺς ἐμβριθεστάτους συγγραφεῖς τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἐπίδρασίς του ὑπῆρξε γονιμωτάτη.

Ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Μοντεσκιὲ ἦσαν κατὰ βάθος μοναρχικοὶ καὶ ἀριστοκρατικοί. Δὲν ἐπεζήτουν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν μεταρρύθμισίν του. Δὲν ἤργησεν ὅμως νὰ ἐμφανισθῇ νέα γενεὰ φιλοσόφων, ἡ ὁποία ἦτο ἐπαναστατικωτέρα καὶ ἐζήτει ριζικωτέραν ἀτατροπήν. Εἰς τὴν γενεὰν αὐτὴν ἀνήκουν λόγιοι καὶ συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι περιστοιχίζουν τὸν Dederot καὶ ὀνομάζονται διὰ κοινοῦ ὀνόματος Ἐγκυκλοπαιδισταί, διότι συνειργάσθησαν εἰς τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν τῆς ἐποχῆς.

Ὁ ***Διδερὼ*** (Diderot, 1713—1784) κατήγετο ὅπως ὁ Βολταῖρος ἀπὸ τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ εἶχε σπουδάσει ὅπως ἐκεῖνος εἰς σχολὴν Ἰησουϊτῶν. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Παρισίους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔζη μὲ κόπον ἀπὸ ἰδιωτικὰς παραδόσεις καὶ ἐκδοτικὰς ἐργασίας. Περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν μεγάλου ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ μὲ συνεργασίαν πολλῶν λογίων. Τὸ ἔργον εἶχε σκοπὸν νὰ δώσῃ ἐπισκόπησιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς του. Εἰς τὴν σύνταξιν συνειργάσθησαν πολλοὶ ἐπαναστατικοὶ συγγραφεῖς καὶ τὸ ἔργον ἔγινε πολεμικὸν ὄργανον τῶν φιλοσόφων καὶ νεοϊδεατῶν. Ὁ κυριώτερος συνεργάτης του, ὁ μαθηματικὸς ***Δαλαμπὲρ*** (D' Alembert), ἔγραψε τὸν πρόλογον, ὁ ὁποῖος ἐξετιμήθη πολύ. Ἡ ἔκδοσις τοῦ ἔργου ἀπηγορεύθη ἐπανειλημμένως. Ἀλλ' ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία ἦτο ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνδιεφέροντο βιβλιοπῶλαι καὶ πολλοὶ εὐγενεῖς. Διὰ τοῦτο ἡ ἔκδοσις ἐπανελήφθη καὶ συνεπληρώθη. Εἰς τοὺς τελευταίους τόμους συνειργάσθησαν συγγραφεῖς ριζοσπαστικώτεροι, ὁ ***Ἐλβέτιος*** (Helvetius) καὶ ὁ βαρῶνος ***Χόλμπαχ*** (Holbach), οἱ ὁποῖοι ἔκλινον εἰς τὸν ὑλισμὸν καὶ εἰς τὴν ἀθεΐαν. Ἡ ἐγκυκλοπαιδεία ἐξεδόθη ἀπὸ τοῦ 1751—1772 καὶ ἀπέβη μνημειῶδες ἐπιστημονικὸν ἔργον. Τοιουτοτρόπως προῆλθεν ἡ Μ ε γ ά λ η Ἐ γ κ υ κ λ ο π α ι δ ε ί α (Grande Encyclopédie) τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Φήμην μεγάλου συγγραφέως εἶχεν ἀποκτήσει κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ ***Ρουσσὼ*** (Jean Jaques Rousseau, 1712—1778). Υἱὸς ὡρολογοποιοῦ τῆς Γενεύης, δὲν εἶχε λάβει ἀνωτέραν μόρφωσιν. Ὀνειροπόλος καὶ συναισθηματικὸς εἶχε πολλὰς περιπλανήσεις καὶ ἐξήσκησε διάφορα ἐπαγγέλματα, τοῦ μουσικοῦ, οἰκοδιδασκάλου, θαλαμηπόλου. Ἑπομένως δὲν εἶχε λόγους νὰ εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν κρατοῦσαν τάξιν τῆς κοινωνίας. Εἰς τὸ κύριον ἔργον του, ***Κοινωνικὸν Συμβόλαιον*** (Contrat social, 1762) λέγει: «Ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐλεύθερος καὶ πανταχοῦ εἶναι σιδηροδέσμιος. Ἡ κοινωνία εἶναι ἄδικος, διότι δίδει περισσότερα δικαιώματα εἰς τοὺς προνομιούχους». Ὁ Ρουσσὼ δὲν ἤθελε νὰ ὀργανώσῃ τὴν πολιτείαν κατὰ τὸ ἀγγλικὸν πρότυπον, ἐπειδὴ ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἔχουν φαινομενικὴν μόνον ἐλευθερίαν. Οἱ ἄνθρωποι, ἔλεγε, πρέπει νὰ νομοθετοῦν ἀπ' εὐθείας συνερχόμενοι οἱ ἴδιοι, ὅπως ἐγίνετο εἰς τὰς ἀρχαίας πολιτείας, διότι ἡ κοινὴ βούλησις ζητεῖ πάντοτε τὸ ἄριστον. Ὁ Ρουσσὼ πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπλάσθη φύσει ἀγαθός, ἀλλὰ διέφθειρεν αὐτὸν ὁ πολιτισμός Διὰ νὰ διορθωθῶμεν, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν παλαιὰν ἀθωότητα, πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν φύσιν.

Ὅταν ἐξεδόθη τὸ Κοινωνικὸν Συμβόλαιον, τὸ δικαστήριον τῶν Παρισίων εἶχε καταδικάσει ἄλλο ἔργον του, τὸν Αἰμίλιον, καὶ εἶχε διατάξει τὴν σύλληψιν τοῦ συγγραφέως του. Ἀλλ' ὁ Ρουσσὼ ἐδραπέτευσεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Ὁ Αἰμίλιος εἶναι τὸ ὀνομαστὸν παιδαγωγικὸν σύγγραμμα τοῦ Ρουσσώ, εἰς τὸ ὁποῖον διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ μελετήσωμεν τὰς φυσικὰς τάσεις τοῦ παιδὸς καὶ κατ' αὐτὰς νὰ ρυθμίσωμεν τὴν ἀγωγήν του. Ὁ Αἰμίλιος ἐξετιμήθη ἰδίως εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἀνεκαίνισε τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην Γενικῶς ἦτο ἀξιολογωτάτη ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ρουσσώ. Οἱ ριζοσπαστικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας εἶχον γνώμας καὶ φράσεις του εἰς τὰ χείλη, ἐνῶ ὁ συναισθηματικὸς καὶ ὀνειρώδης συγγραφικὸς τρόπος του προπαρεσκεύασε τὸν ρωμαντισμὸν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ

Αἱ γνῶμαι περὶ πλούτου τῶν λαῶν καὶ τῆς διοικήσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους ἤλλαξαν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Οἱ συγγραφεῖς οἱ πραγματευθέντες τὰ ζητήματα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἦσαν ἰδίως γάλλοι καὶ ὠνομάσθησαν οἰκονομολόγοι.

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπίστευον ὅτι ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας συνίσταται εἰς τὸ ποσὸν τοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος χρυσοῦ καὶ μέσον πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ χρυσοῦ ἐθεώρουν τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον (πρβλ. σελ 71). Τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ γάλλος ***Κουέσνεϊ*** (Quesnay) ἐδίδαξεν ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ πλούτου, διότι καλλιεργουμένη παράγει πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμοῦμεν, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀληθεῖς παραγωγοὶ εἶναι οἱ γεωργοί. «Πτωχοὶ γεωργοί, ἔλεγε, πτωχὸν κράτος, πτωχὸν κράτος, πτωχὸς βασιλεύς». Οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας ταύτης ὠνομάσθησαν φυσιοκράται. Ὁ ***Γκουρναί*** (Gourney) πάλιν ἐδίδαξεν ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν εἶναι ἐπιβλαβὴς καὶ ἀπῄτησε τελείαν ἐλευθερίαν παραγωγῆς καὶ ἐμπορίου «laisser faire, laissez passer».

Τὰς θεωρίας αὐτὰς ἐσυστηματοποίησεν ὁ διασημότερος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπὸ τοὺς οἰκονομολόγους τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ὁ σκῶτος ***Ἀδὰμ Σμὶθ*** (Adam Smith, 1723—1793) εἰς τὸ ὀνομαστὸν ἔργον Ἔρευναι περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰτίων τοῦ πλούτου τῶν λαῶν. Ἐδίδασκεν ὅτι τὸν πλοῦτον παράγει ἡ ἐργασία ὑπὸ πάσας τὰς μορφὰς καί, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων, πρέπει ν' ἀφήσωμεν ἕκαστον νὰ ἐργάζεται ὅπως θέλει. Αἱ ἀνθρώπιναι διατάξεις, αἱ ὁποῖαι σκοποῦν δῆθεν νὰ προστατεύσουν τὸ κοινὸν συμφέρον, φέρουν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. «Τὸ ἄτομον ἐργαζόμενον δι' ἴδιον ὄφελος ὁδηγεῖται ὑπὸ ἀοράτου χειρός, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὸ κοινὸν ἀγαθόν». Αὕτη εἶναι ἡ θεωρία τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ.

Τοιουτοτρόπως τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ἐπεκράτησεν ἀντιθέτως πρὸς τὸ προστατευτικὸν σύστημα τῶν χρόνων τοῦ μερκαντιλισμοῦ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη φιλελευθέρα τάσις ἢ λιμπεραλισμὸς (liberalismus).

ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ-ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΙΕ' (1715-1774)

Τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ΄ διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ ἐγγόνου του ***Λουδοβῖκος ΙΕ΄***. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ νέος βασιλεὺς ἦτο μόλις ἑπταετής, τὴν Γαλλίαν ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ἐκυβέρνησεν ὁ θεῖος του Φίλιππος τῆς Ὀρλεάνης, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Régent (ἀντιβασιλεύς). Ὁ Φίλιππος ἦτο ἄνθρωπος εὐφυής, ἀμέμπτου ἀνατροφῆς καὶ κομψῶν τρόπων. Ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου του ἐβάρυνον αἱ ἁμαρτίαι τῆς προηγουμένης βασιλείας. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ΄ εἶχεν ἀφήσει ὑπέρογκον χρέος, τὸ ὁποῖον ἐξωγκοῦτο διαρκῶς ἀπὸ τὸ ἐτήσιον ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ διοίκησις τοῦ Φιλίππου ἠθέλησε νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν πολλῶν κατσχρήσεων καὶ κατὰ τῶν αὐταρχικῶν τρόπων τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ΄. Ἀλλ' ἡ προσπάθειά του νὰ ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ διὰ τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος κατὰ τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον εἰσηγήθη ὁ σκῶτος Τραπεζίτης ***Λὰς*** (Las), κατέληξεν εἰς τρομερὰν χρεωκοπίαν.

Ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ΄ ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη (1723—1773) καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ εἶναι ὀνομαστὴ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διὰ τὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἐσώρευσεν. Ἡ βασιλεία διὰ τὸν Λουδοβῖκον ΙΕ' ἦτο μέσον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὀρέξεων τοῦ ἄρχοντος. Ἰδίως μετὰ τὸν πόλεμον διὰ τὴν διαδοχὴν τῆς Αὐστρίας

Λουδοβῖκος ΙΣΤ

Εἰκὼν τοῦ ζωγράφου Duplessis διατηρουμένη εἰς Βερσαλλίας. Ὁ βασιλεὺς εἰκονίζεται εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν, ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον Ἔχει τὸν τύπον τῶν Βουρβόνων καὶ ἔκφρασιν μᾶλλον ἀγαθότητος.

κατέπεσεν ἠθικῶς καὶ τὰ πράγματα τῆς Γαλλίας ἦγον καὶ ἔφερον οἱ εὐνοούμενοι καὶ εὐνοούμεναι, ἀπὸ τὰς ὁποίας γνωστοτέρα εἶναι μία κόρη ἀστικῆς καταγωγῆς, ἐξαιρετικῆς πράγ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ματι καλλονῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσε τὸν τίτλον τῆς μαρκησίας *Πομπαδούρ*. Τὰ οἰκονομικὰ ἐξηρθρώθησαν τελείως μὲ

Μαρία Ἀντωανέττα

Εἰκὼν τῆς ὀνομαστῆς καλλιτέχνιδος Mme Vigée-Lebrun (1755—1842) διατηρουμένη εἰς Βερσαλλίας

τὴν ἀκαταλόγιστον σπατάλην, ἐνῶ τὸ γόητρον τῆς Γαλλίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατέπεσε μὲ τὰς ἀποτυχίας εἰς τοὺς πολέμους καὶ ἰδίως ἕνεκα τῆς ἀπωλείας τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ Λουδοβῖκος εἶχεν ἐνίοτε στιγμὰς νηφαλιότητος. Περὶ τῶν ὑπουργῶν του ἔλεγεν ὅτι ἀσφαλῶς θὰ καταστρέψουν τὸ κράτος. Ἀλλὰ ἐπρόσθετεν: «Ἐν τούτοις θὰ διαρκέσῃ ὅσον καὶ ἡμεῖς». Διὰ τοῦτο ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν περιβόητον φράσιν: «Après moi le déluge».

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΙΣΤ' (1774--1792)

Τὸν Λουδοβῖκον ΙΕ' διεδέχθη ὁ εἰκοσαετὴς ἔγγονός του ***Λουδοβῖκος ΙΣΤ'***. Ὁ νέος βασιλεὺς εἶχεν ἀγαθὴν ψυχὴν καὶ ἦτο ἠθικός, ἀλλὰ δὲν εἶχε μάθει τίποτε ἀπὸ τὴν νεότητά του καὶ ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς του δὲν κατώρθωσε νὰ ἐννοήσῃ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ἐδυσκολεύετο νὰ λάβῃ μόνος ἀποφάσεις καὶ ὑφίστατο διαρκῶς τὴν ἐπίδρασιν τῶν περὶ αὐτόν.

Ἡ σύζυγός του ***Μαρία Ἀντωανέττα,*** θυγάτηρ τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας Θηρεσίας, ἦτο νέα εὐειδὴς καὶ ζωηρά, ἀλλ' εἶχε συνηθίσει εἰς τὸν ἐλαφρὸν καὶ ἀφελῆ βίον τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης. Συνήθως ἦτο ἀδιάφορος διὰ τὴν πολιτικήν, ἀλλ' εἰς κρισίμους στιγμὰς ἤσκησεν ἀποφασιστικὴν καὶ μοιραίαν ἐπιροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως. Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν εἶχε πολλὰς συμπαθείας καὶ οἱ ἀντίπαλοι τῆς Γαλλοαυστριακῆς συμμαχίας ἦσαν κακῶς διατεθειμένοι πρὸς αὐτὴν καὶ ὁ λαὸς ἀπέδιδεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀντίδρασιν τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων Τὴν ὠνόμαζον Autrichienne ἢ Madame veto.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Η ΜΕΓΑΛΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Το οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον ἠνάγκασε τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΤ' νὰ καλέσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς τρίτης τάξεως ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς ἐθνοσυνέλευσιν καὶ ὑποστηριζόμενοι ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Παρισίων ἔδωσαν εἰς τὴν Γαλλίαν σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἤλλαξε ριζικῶς τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν καὶ τὴν διοίκησιν.

Ἡ προσπάθεια τοῦ βασιλέως καὶ τῶν εὐγενῶν νὰ ἀντιδράσουν κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπροκάλεσε ζωηρὰν ἐξέγερσιν, ἡ ὁποία ἀνέτρεψε τὴν βασιλείαν καὶ ὤθησε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ ἄκρα. Ὁ βασιλεὺς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἐκηρύχθη ἡ δημοκρατία καὶ οἱ ἐπαναστατικοὶ κατέφυγον εἰς τρομοκρατικὰ μέτρα. Ἀλλὰ αἱ ὑπερβολαὶ ἐπροκάλεσαν ζωηρὰν δυσαρέσκειαν, ἡ δημοκρατία ἔπεσεν, ἐπεκράτησαν οἱ συντηρητικώτεροι καὶ ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις.

Ἡ ἐπανάστασις ἀπέλυσε θύελλαν πολέμων εἰς τὴν Εὐρώπην. Νεαροὶ στρατηγοὶ τῆς δημοκρατίας περιήγαγον τὰς νικηφόρους σημαίας των εἰς τὰ διάφορα κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ διέδωσαν τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας.

Ι. ΜΟΝΑΡΧΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Η ΣΥΓΚΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους εἶχον φθάσει εἰς ἀδιέξοδον. Ἐν τούτοις αἱ μεταρυθμιστικαὶ προσπάθειαι τῶν ὑπουργῶν Τουργκὸ (Turgot) καὶ Νέκερ (Necker) ἀπέτυχον, διότι προσέκρουσαν εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῆς αὐλῆς καὶ τῶν εὐγενῶν. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΣΤ' πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην συνεκάλεσε τὰς γενικὰς τάξεις (États Genéreaux), τοὺς ἀντιπροσώπους δηλαδὴ τῶν τριῶν τάξεων, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον συγκληθῆ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Richelieu (ἀπὸ τοῦ 1624). Οἱ ἀντιπρόσωποι συνῆλθον τὴν 5 Μαΐου 1789 εἰς Βερσαλλίας, 600 περίπου τῆς τρίτης τάξεως καὶ ἀνὰ 300 τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐδημιουργήθη σοβαρὸν ζήτημα. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς τρίτης τάξεως (Tiers état) ἤθελον νὰ ψηφίζουν κατὰ κεφαλάς, ἐπειδὴ ὑπελόγιζον ὅτι ὑποστηριζόμενοι ἀπὸ τοὺς μεταρρυθμιστικοὺς ἐφημερίους θὰ εἶχον τὴν πλειονοψη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φίαν. Οἱ προνομιοῦχοι ἀντιθέτως ἐπέμενον νὰ ψηφίζουν κατὰ τάξεις, ὁπότε θὰ εἶχον αὐτοὶ τὴν πλειονοψηφίαν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ εὐγενεῖς καὶ κληρικοὶ δὲν ὑπεχώρουν, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς τρίτης τάξεως, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον προσχωρήσει 15 ἐφημέριοι, ἀνεκήρυξαν ἑαυτοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ γαλλικοῦ
1789 ἔθνους ὡς ***Ἐθνοσυνέλευσιν*** (Assemblée nationale). Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη ἐπαναστατικὴ πρᾶξις τῆς συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἀνέτρεπε τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κρατοῦσαν τάξιν (17 Ἰουνίου).

Ὁ βασιλεὺς ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου καὶ διέταξε νὰ κλείσουν τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι θὰ ἑτοιμασθῇ διὰ τὴν βασιλικὴν συνεδρίασιν. Ἀλλ' οἱ ἀντιπρόσωποι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πρόεδρον τῆς συνελεύσεως, τὸν ἀστρονόμον Μπαιγὺ (Bailly), κατέλαβον μίαν αἴθουσαν τῶν ἀνακτόρων, ἡ ὁποία ἐχησίμευεν ὡς σφαιριστήριον, συνεδρίασαν ἐκεῖ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ ὡρκίσθησαν, ὅτι δὲν θὰ ἀποχωρισθοῦν πρὶν ἢ δώσουν σύνταγμα εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ πρᾶξις αὕτη ὠνομάσθη Ὅρκος τοῦ σφαιριστηρίου (20 Ἰουνίου).

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔγινεν ἡ προετοιμαζομένη ἐξαιρετικὴ συνεδρίασις, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρέθησαν καὶ αἱ τρεῖς τάξεις. Ὁ βασιλεὺς παρουσιασθεὶς εἰς τὴν αἴθουσαν ἐδήλωσε μὲ ἀπολυταρχικὸν ὕφος ὅτι τὰ προνόμια εἶναι ἀπαραβίαστα καὶ διέταξε νὰ ψηφίσουν κατὰ τάξεις. Ἀλλὰ μετὰ τὸ πέρας τῆς συνελεύσεως ἡ τρίτη τάξις ἔμεινε μόνη εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ ἐκήρυξε κατ' εἰσήγησιν τοῦ περιφήμου κόμητος ***Μιραμπὼ*** τὰ μέλη τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἀπαραβίαστα. Μετ' ὀλίγον ἡ πλειονότης τῶν κληρικῶν καὶ ἀρκετοὶ εὐγενεῖς ἡνώθησαν μετὰ τῆς τρίτης τάξεως. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ὁ κόμης ***δὲ Μιραμπὼ*** (Mirabeau, 1740—1791) κατήγετο ἀπὸ τὴν νότιον Γαλλίαν καὶ εἶχε διακριθῆ ἀπὸ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν διὰ τὰς φιλελευθέρας ἀρχάς του κηρυχθεὶς κατὰ τῶν προνομίων τῆς τάξεώς του. Διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν αὐταρχικὸν πατέρα του καὶ ἐφυλακίσθη κατ' ἀπαίτησίν του. Ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος τῆς γ' τάξεως διακρίθη ἀπὸ τὰς πρώτας συνεδριάσεις τῆς συνελεύσεως ὡς δεξιὸς πολιτικὸς καὶ ἐξαίρετος ρήτωρ συντελέσας διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν γνώσεών του εἰς τὴν κατίσχυσιν τῆς συνελεύσεως καὶ τὸν κλονισμὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος. Ὁ Μιραμπὼ δὲν ἐζήτει νὰ καταλύσῃ τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ νὰ περιορίσῃ τὰς αὐθαιρεσίας της διὰ παγίου νομοθετήματος. Ἀπέθανε κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχον ἀρχίσει νὰ τὸν κατηγοροῦν ὅτι ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῆς αὐλῆς. Πράγματι ὁ βασιλεὺς εἶχε κατορθώσει νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν μὲ ὡρισμένον χρηματικὸν ἐπίδομα καὶ ὁ Μιραμπὼ ἔδιδεν εἰς τὸν βασιλέα ὠφελίμους συμβουλάς, τὰς ὁποίας ἐκεῖνος σπανίως ἠκολούθησεν.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ—ΒΑΣΤΙΛΛΗ

Ὁ βασιλεὺς ἐσκέφθη νὰ μεταχειρισθῇ βίαν κατὰ τῆς συνελεύσεως καὶ συνεκέντρωσε περὶ τὰς Βερσαλλίας στρατιωτικὴν δύναμιν, ἰδίως ἀπὸ τοὺς Ἑλβετοὺς καὶ Γερμανοὺς τῆς φρουρᾶς. Αὐτὸ ὅμως ἐγέννησε δυνατὸν ἀναβρασμὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὅταν λοιπὸν ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπέπεμψε τὸν μεταρρυθμιστικὸν ὑπουργὸν Νέκερ, ἐξέσπασεν ἡ στάσις. Εἰς τὸν κῆπον Palais royal, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνει τόπος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων, ὁ νεαρὸς δημοσιογράφος ***Καμὶλ Δεμουλὲν*** (Desmoulins) ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς τὰ ὅπλα. Ὁ ὄχλος διήρπασε τὰ ὁπλοπωλεῖα καὶ τὰ ὁπλοστάσια τοῦ κράτους καὶ ἡ φρουρὰ τῶν Παρισίων ἡνώθη μὲ τοὺς στασιαστάς.

Ἡ μανία τοῦ πλήθους ἐστρέφετο κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς ***Βαστίλλης***. Τὴν 14 Ἰουλίου πλῆθος ἐργατῶν προσέβαλεν αὐτὸ καὶ μετὰ πολύωρον αἱματηρὰν συμπλοκὴν ἠνάγκασε τὴν φρουράν, ἀποτελουμένην κυρίως ἀπὸ Ἑλβετούς, νὰ παραδοθῇ καὶ παρὰ τὴν συμφωνίαν κατέσφαξεν αὐτὴν καθὼς καὶ τὸν φρούραρχον. Ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν διαρπαγὴν ἔσωσε τότε τὴν πρωτεύουσαν ἡ σχηματισθεῖσα προχείρως ἐθνοφρουρὰ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ νεαροῦ μαρκησίου ***Λαφαγέτ***, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῆς Ἀμερικῆς.

Μὲ τὴν φήμην, ἡ ὁποία τὸν συνώδευεν, καὶ τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον ἔδειξεν εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν, ὁ La Fayette ἀπέκτησε μεγάλην ἐπιβολὴν καὶ ἔγινεν ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας. Εἶχεν ἰδέας ἀκαθορίστους. Ὠνειρεύετο νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν πολίτευμα ὅμοιον μὲ τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς τὸ βάθος ἦτο μᾶλλον συντηρητικὸς καὶ αἱ προσπάθειαί του ἔκλινον μᾶλλον εἰς τὸν βασιλέα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μόλις ἔπεσεν ἡ Βαστίλλη, ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως, ἀπὸ τοὺς ἀδιαλλάκτους ἀπολυταρχικούς, ἐγκατέλειψε τὴν Γαλλίαν μὲ πολλοὺς ἐκ τῆς ἀνωτέρας ἀριστοκρατίας καὶ μετ' ὀλίγον ἠκολούθησαν αὐτοὺς πολλοὶ εὐγενεῖς καὶ κληρικοὶ δυσηρεστημένοι. Οἱ φυγάδες αὐτοὶ ὀνομασθέντες Emigrants συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν παραρρήνειον Γερμανίαν, ἰδίως εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡγεμονίας Κολωνίαν, Μαγεντίαν κτλ., καὶ εἰργάζοντο κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως.

Η ΝΥΞ ΤΗΣ 4ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ—ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ

Τὴν ἐξέγερσιν τῶν Παρισίων ἐπηκολούθησαν στάσεις καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν. Οἱ χωρικοὶ ἐξανέστησαν κατὰ τῆς μακροχρονίου πιέσεως, διήρπασαν τοὺς πύργους καὶ τὰ κτήματα τῶν δεσποτῶν, ἐκακοποίησαν ἢ καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς καὶ κατήργησαν οὐσιαστικῶς τὰ φεουδαρχικὰ δικαιώματα. Ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν γεγονότων αὐτῶν ἡ ἐθνοσυνέλευσις κατήργησε κατὰ τὴν νυκτερινὴν συνεδρίασιν τῆς 4 Αὐγούστου τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, δηλαδὴ τὰ φεουδαρχικὰ δικαιώματα καὶ τὴν δεκάτην, καθὼς καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν φορολογίαν. Οἱ εὐγενεῖς ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως ἐδήλουν, ὅτι παραιτοῦνται ἀπὸ τὰ δικαιώματά των. Ἐπηκολούθησαν ἐκδηλώσεις συναδελφώσεως καὶ περιπτύξεως μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων.

Η ΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἡ συνέλευσις ἀφήσασα τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον εἶχε κληθῆ, τὴν τακτοποίησιν δηλαδὴ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους, ἀνέλαβε νὰ συντάξῃ σύνταγμα διὰ τὴν Γαλλίαν, τουτέστι θεμελιώδη νομοθεσίαν, ἡ ὁποία νὰ ρυθμίζῃ εἰς τὸ ἑξῆς τὴν διοίκησιν τῆς Γαλλίας. Διὰ τοῦτο ἡ πρώτη αὐτὴ συνέλευσις ὠνομάσθη Συντακτικὴ (Assemblée constituante). Κατὰ πρότασιν τοῦ La Fayette καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἀμερικῆς προέταξε τοῦ συντάγματος γενικὰς ἀρχὰς περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολίτου.

Ἡ κήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ὠνομάσθη ἡ ἔκθεσις τῶν ἀρχῶν τούτων, εἶναι ἔγγραφον μεγάλης σπουδαιότητος, ἡ ριζοσπαστικωτέρα πρᾶξις τῆς συνελεύσεως. Ἐν αὐτῇ κηρύττονται ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσότης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρὸ τοῦ νόμου, ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιστάσεως κατὰ πάσης πιέσεως ὡς φυσικὰ δικαιώματα, δηλαδὴ κοινὰ εἰς πάντα ἄνθρωπον ἀδιακρίτως καταγωγῆς, ἐθνότητος καὶ φυλῆς.

ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Τὸ σύνταγμα, τὸ ὁποῖον κατήρτισεν ἡ πρώτη συντακτικὴ συνέλευσις, μετέβαλε ριζικῶς τὸ πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν καθεστὼς τῆς Γαλλίας.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις αὐτοῦ εἶναι :

1) Διατηρεῖται ἡ κληρονομικὴ βασιλεία, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἔχει μόνον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

2) Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ἐκλεγόμενοι δι' ἐμμέσου ψηφοφορίας καὶ ἀποτελοῦντες μίαν βουλήν.

3) Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ὅπως πᾶσα ἄλλη, πηγάζει ἀπὸ τὸν λαόν. Οἱ δικασταὶ πρέπει νὰ ἐκλέγωνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, αἱ δὲ δίκαι νὰ διεξάγωνται δημοσίᾳ.

4) Τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ἀξίας περίπου τριῶν δισεκατομμυρίων, ἐκηρύχθησαν ὡς ἐθνικά.

5) Τὰ μοναχικὰ τάγματα κατηργήθησαν, ἱερεῖς καὶ ἐπίσκοποι ἔγιναν δημόσιοι ὑπάλληλοι μισθοδοτούμενοι ὑπὸ τοῦ κράτους. Ἡ πολιτεία ἀνέλαβε τὴν συντήρησιν τῶν ἀγαθοεργῶν ἱδρυμάτων, τὰ ὁποῖα συνετήρει μέχρι τότε ὁ κλῆρος. Οἱ ἱερεῖς ὑπεχρεώθησαν νὰ ὁρκισθοῦν πίστιν εἰς τὸ νέον πολίτευμα. Πολλοὶ ἠρνήθησαν νὰ ὁρκισθοῦν ὀνομασθέντες διὰ τοῦτο ἀνώμοτοι (insermentés), οἱ δὲ χωρικοὶ ἐσέβοντο αὐτοὺς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ὁρκισθέντας. Οἱ ἀνώμοτοι ἱερεῖς ἀντέδρων κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος εὗρον εἰς αὐτοὺς ἰσχυρὸν στήριγμα.

6) Δὲν ὑπῆρχε πλέον διαφορὰ τάξεων εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν κατηργήθη.

ΦΥΓΗ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Ἡ πλειονοψηφοῦσα μερὶς τῆς συνελεύσεως ἦτο μοναρχικὴ καὶ ἐδείκνυε σεβασμὸν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως. Εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα ὅμως ὑπῆρχε μεγάλη ἀντιπάθεια κατὰ τῶν ἀνακτόρων, τὴν ὁποίαν ὑπεδαύλιζον οἱ δημοκρατικοὶ σύλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λόγοι, ἡ περίφημος **Λέσχη τῶν Ἰακωβίνων** (Jacobins), ἡ ὁποία ἔλαβε το ὄνομα ἀπὸ τὴν μονὴν τῶν Ἰακωβίνων, ὅπου συνεδρίαζε, καὶ ἡ λέσχη τῶν **Κορδελιὲ** (Cordeliers) ὀνομασθεῖα οὕτω ἀπὸ ἄλλο μοναστήριον [1]. Αἱ λέσχαι διὰ τῶν πολυαρίθμων διακλαδώσεων εἰς τὰς ἐπαρχίας διέσπειραν δημοκρατικὰς ἰδέας εἰς τὴν χώραν.

Τὴν 5 Ὀκτωβρίου 1789 διαδήλωσις τοῦ λαοῦ ἀφορμὴν λαβοῦσα ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ἄρτου καὶ ἀποτελουμένη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ γυναῖκας τῆς ἀγορᾶς διηυθύνθη εἰς τὰς Βερσαλλίας καὶ συνεκρούσθη πρὸς τὴν φρουρὰν τῶν ἀνακτόρων. Ὁ βασιλεὺς κατὰ συμβουλὴν τοῦ Λαφαγὲτ ἐγκατέλειψε τὰς Βερσαλλίας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις μετηνάστευσεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἀπὸ τότε ὁ βασιλεὺς ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων καὶ τῆς ἐθνοφρουρᾶς.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν πανηγυρικὴν ἑορτὴν τῆς συναδελφώσεως (Féderation), ἡ ὁποία ἑωρτάσθη τὴν 14 Ἰουλίου 1790 ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἁλώσεως τῆς Βαστίλλης, ὁ βασιλεὺς ὡρκίσθη εἰς τὸ νέον σύνταγμα ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο λήξασα.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μιραμπὼ ἀπέθανε κηδευθεὶς μὲ μεγάλας τιμὰς καὶ ὁ βασιλεὺς ἐστερήθη τοῦ καλοῦ τούτου συμβούλου, ἐνῶ μεγάλην ἐπιρροὴν ἀπέκτησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐπαναστατικῶν σωματείων, ἰδίως ὁ **Ροβεσπιὲρ** (Robespierre), ὁ ἀρχηγὸς τῶν Κορδελιὲ **Δαντὸν** (Danton) καὶ ὁ περιβόητος **Μαρὰ** (Marat), ὁ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος «L'ami du Peuple». Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ πλήξῃ τὴν ἐπανάστασιν μὲ τολμηρὸν ἐπιχείρημα. Τὴν 20 Ἰουλίου 1791 ἔφυγε κρυφίως μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν διευθυνόμενος πρὸς τὰ βελγικὰ σύνορα. Εἶχε σκοπὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Βέλγιον καὶ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν φυγάδων εὐγενῶν καὶ τοῦ ξένου στρατοῦ, ὁ ὁποῖος τοὺς ὑπεστήριζεν. Ἀλλ' ἀνεγνωρίσθη καθ' ὁδόν, συνελήφθη καὶ ὡδηγήθη εἰς Παρισίους. Τότε ἡ συνέλευσις ἀνέστειλε τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἐξήσκησεν

---

[1]) Αἱ δύο λέσχαι συνεχωνεύθησαν βραδύτερον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτὴ ὅλας τὰς ἐξουσίας. Ἀλλ' ἡ προσπάθεια τῶν ἀντιμοναρχικῶν νὰ ἀνατρέψουν τὴν βασιλείαν ἀπέτυχεν. Ὁ βασιλεὺς ἐπανέλαβε τὸν ὅρκον εἰς τὸ σύνταγμα καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Συνέλευσις συμπληρώσασα τὸ σύνταγμα διελύθη τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1791. Ἀλλ' ἡ βραχεῖα περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Συνέλευσις ἤσκησεν ὅλας τὰς ἐξουσίας, ἐγέννησε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ κράτος δύναται νὰ κυβερνηθῇ καὶ χωρὶς βασιλέα.

II. ΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ (1791-1792)

Συμφώνως πρὸς τὸ νέον σύνταγμα ἐξελέγη ἡ τακτικὴ βουλὴ ὀνομασθεῖσα Νομοθετικὴ Συνέλευσις (Assemblée legislative), ἡ ὁποία συνῆλθε τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1791. Ἀπετελέσθη ἀπὸ νέους ἄνδρας, διότι ἡ Συντακτικὴ κατὰ πρότασιν τοῦ Ροβεσπιὲρ εἶχεν ἀποφασίσει κανὲν ἀπὸ τὰ μέλη της νὰ μὴ ἐκλεγῇ διὰ τὴν νέαν συνέλευσιν. Ἡ πλειονότης αὐτῆς ἀπετελεῖτο ἀτὸ φιλοβασιλικοὺς συνταγματικούς. Μεγάλην ἐπιρροὴν ὅμως ἀπέκτησεν ἐξ ἀρχῆς ἡ ἀριστερὰ περιλαμβάνουσα τοὺς μετριοπαθεῖς δημοκρατικούς, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ δώσουν μεγαλυτέραν δύναμιν εἰς τὴν συνέλευσιν, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν βασιλέα. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν μέλη τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν εὐχέρειαν τοῦ λόγου, ἀλλ' ἦσαν ἄπειροι. Ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους ἡγέτας των κατήγοντο ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Ζιρὸνδ (Gironde), ὠνόμασαν βραδύτερον ὅλον τὸ κόμμα ***Γιρονδίνους*** (Girondins) Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν καὶ ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων θέσεων τοῦ βουλευτηρίου ἐκάθηντο οἱ ὀλίγοι ἐπαναστατικοὶ καὶ ἀνατρεπτικοὶ ἄνδρες τῆς συνελεύσεως, μέλη τῆς λέσχης τῶν Κορδελιέ, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν ***Ὀρεινοὺς*** (Montagnards), καὶ κατ' ἐπέκτασιν οἱ ἀνατρεπτικοὶ ὠνομάσθησαν γενικῶς ὀρεινοὶ ἢ τὸ ὄρος (Montagne), ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ συντηρητικοὶ ὠνομάσθησαν πεδινοὶ ἢ πεδιάς (Plaine).

Οἱ Γιρονδῖνοι καὶ οἱ Ὀρεινοὶ εἶχον ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς ἐρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γάτας τῶν Παρισίων, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν sans culotte, διότι ἀπέφευγον τὴν ἀριστοκρατικὴν περισκελίδα (culotte) καὶ ἔφερον τὸ ἐργατικὸν πανταλόνιον, ὥστε sans culotte ἤρχισε νὰ σημαίνῃ τὸν ἄκρον ἐπαναστατικόν. Οἱ ἐπαναστάται τοῦ 1791 εἶχον λάβει ὡς σύμβολον τὴν τρίχρωμον κοκκάρδαν. Τὸ 1789 ἐφόρεσαν τὸν κόκκινον σκοῦφον (bonet rouge), τὸ ὁποῖον ἐσυμβόλιζε τὴν ἀπελευθέρωσιν.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1792

Ἡ πλειονότης τῆς συνελεύσεως ἐξηκολούθει νὰ εἶναι φιλοβασιλικὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία ἐφαίνετο στερεωμένη. Ἀλλ' ἔκτακτα γεγονότα ἐδημιούργησαν νέαν κρίσιν, ἡ ὁποία ἐσυντόμευσε τὸν βίον τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως καὶ ἀνέτρεψε τὴν βασιλείαν.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1792 οἱ γερμανοὶ ἡγεμόνες, ἰδίως ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ἐξωθούμενοι ἀπὸ τοὺς γάλλους μετανάστας καὶ ἀπὸ τὰς μυστικὰς ὑποκινήσεις τοῦ Λουδοβίκου καὶ τῆς Ἀντωανέττας, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος καὶ νὰ συντρίψουν τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἡνωμένου γερμανικοῦ στρατοῦ κόμης τοῦ Μπραουνσβάϊκ (Braunschweig) ἐδημοσίευσε προκήρυξιν συνταχθεῖσαν ἀπὸ γάλλον μετανάστην, ἡ ὁποία ἔλεγεν ὅτι οἱ σύμμαχοι ἡγεμόνες σκοπὸν ἔχουν ν' ἀποκαταστήσουν τὴν νόμιμον τάξιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Πᾶς ἀνθιστάμενας κατὰ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ θὰ ἐτυφεκίζετο ὡς προδότης καὶ ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως κατὰ τῶν ἀνακτόρων τοῦ βασιλέως ἡ πόλις τῶν Παρισίων θὰ μετεβάλλετο εἰς τέφραν (26 Ἰουλίου 1792). Ἡ προκήρυξις ἐπροκάλεσε κολοσσιαῖον ἐρεθισμόν. Ἡ συνέλευσις ἐκήρυξε τὴν πατρίδα ἐν κινδύνῳ καὶ οἱ σύλλογοι ἀπῄτησαν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ βασιλέως, διότι εἶχον ὑπονοίας ὅτι συνεννοεῖτο μὲ τὸν ἐχθρόν. Ἀπὸ τότε τὰ πολεμικὰ γεγονότα ἤρχισαν νὰ ἐξασκοῦν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως.

Ἡ Γαλλία ἤρχισε νὰ κινεῖται ὅλη. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν συνέρρεον ἐθελονταὶ ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα. Τὴν 30 Ἰουλίου ἔφθα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν 500 Μασσαλιῶται ψάλλοντες τὸ νέον ᾆσμα, τὸ ὁποῖον εἶχε συνθέσει διὰ τὸν στρατὸν τοῦ Ρήνου ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ Ρουζὲ δὲ Λὶλ (Rouget de l'Isle). Τὸ ᾆσμα ὠνομάσθη Μασσαλιῶτις (Marseilleuse) καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῶν Γάλλων.

Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς οἱ ἀνατρεπτικοὶ ἐκέρδισαν ἔδαφος. Τὴν νύκτα τῆς 9 πρὸς τὴν 10 Αὐγούστου 1792 οἱ Ἰακωβῖνοι ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὴν δημαρχίαν τοὺς συντηρητικοὺς συμβούλους καὶ ἐσχημάτισαν νέον κοινοτικὸν συμβούλιον (commune), εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθηντο ὁ Δαντόν, ὁ Μαρὰ καὶ ὁ Ροβεσπιέρ, καὶ τὴν 10 ὑποστηριζόμενοι ἀπὸ τὸν ὄχλον τῶν Παρισίων ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Tuileries, τῶν ἀνακτόρων τοῦ βασιλέως, τὰ ὁποῖα εἶχον ὀχυρώσει ἀναμένοντες τὴν ἄφιξιν τῶν Γερμανῶν. Ἡ συνέλευσις ἐψήφισε τὴν ἀναστολὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ ἀπεφάσισε τὴν σύγκλησιν νέας συντακτικῆς συνελεύσεως, διὰ νὰ δώσῃ νέον σύνταγμα εἰς τὴν Γαλλίαν. Συγχρόνως ἐσχηματίσθη νέα κυβέρνησις, εἰς τὴν ὁποίαν παρεκάθητο ὁ Δαντὸν ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν εἶχε κυρίως τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῶν Παρισίων.

Ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν ἀποτυχιῶν εἰς τὸ μέτωπον ἐπεκράτησε μεγάλη ταραχὴ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἰδίως ὅταν ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ Λαφαγέτ, ὁ ἥρως τῶν πρώτων ἐπαναστατικῶν ἡμερῶν, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ εἰς τὰ βελγικὰ σύνορα στρατοῦ, ἐπεχείρησε νὰ τὸν στρέψῃ ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς πρωτευούσης καὶ ἀποτυχὼν ἐδραπέτευσεν εἰς τοὺς ἐχθρούς Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ὁπωσδήποτε προσκείμενοι εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς ἔγιναν ὕποπτοι καὶ ὁ ὄχλος εἰς τὴν παραφοράν του ἐφόνευσεν εἰς τὰς φυλακὰς περὶ τοὺς χιλίους κρατουμένους ἱερεῖς καὶ εὐγενεῖς (Φόνοι τοῦ Σεπτεμβρίου).

ΒΑΛΜΥ (20 Σεπτεμβρίου)

Ἀλλ' ἡ αὐστροπρωσσικὴ εἰσβολὴ τοῦ 1792 ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, διότι πρὸ τῆς ὁρμῆς τῆς γαλλικῆς νεολαίας ὁ κακῶς ὠργανωμένος στρατὸς τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς καὶ τὸ σῶμα τῶν γάλλων μεταναστῶν, τὸ ὁποῖον τὸν ἐνίσχυσεν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Καμπανίαν. Ἀϊφνης ὅμως παρετήρησαν, ὅτι αἱ συγκοινωνίαι των ἐκινδύνευον νὰ κοποῦν ἀπὸ τοὺς Γάλλους, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὰς διαγὰς τοῦ Dumouriez καὶ τοῦ βοηθοῦ Kellermann εἶχον ὀχυρωθῆ εἰς τὸ Valmy. Οἱ πρῶσσοι καὶ οἱ γάλλοι εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι ὠνόμαζον τὸν γαλλικὸν στρατὸν «στρατὸν τῶν ὑποδηματοποιῶν καὶ τῶν ραπτῶν», ἔμειναν κατάπληκτοι πρὸ τῆς ἀντοχῆς των. Ἐβομβάρδισαν τὸ Valmy, ἀλλ' εἶδον ὅτι οἱ Γάλλοι κρατοῦν τὰς θέσεις των. Ὁ Braunschweig ἐθεώρησε καλὸν νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἐξεκένωσεν ἐν σπουδῇ τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. Ὁ γερμανὸς ποιητὴς ***Γκαῖτε*** (Goethe), ὁ ὁποῖος εἶχε παρακολουθήσει τὴν ἐκστρατείαν καὶ παρευρέθη εἰς τὴν ὑποχώρησιν, ἐνόησε τὴν σημασίαν τῶν γεγονότων. «Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ καὶ ἀπὸ σήμερον, εἶπεν, ἀρχίζει νέα ἐποχὴ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν καὶ δύνασθε νὰ εἴπητε ὅτι παρευρέθητε εἰς τὴν ἀρχήν της».

III. Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἠκολούθησε μοιραίως τὸν δρόμον τῶν μεγάλων ἐξεγέρσεων. Εἶχεν ἀρχίσει μὲ μεγάλην συντηρητικότητα, ἀλλὰ δὲν ἤργησε νὰ φθάσῃ εἰς ἄκρον ριζοσπαστισμόν.

Αἱ ἐκλογαὶ διὰ τὴν ἐθνοσυνέλευσιν γενόμεναι διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας —ἐνῶ εἰς τὰς δύο πρώτας ἐκλογὰς εἶχον ψηφίσει μόνον οἱ πληρώνοντες φόρον—ἔφεραν δημοκρατικὴν πλειονοψηφίαν, ὥστε οἱ Γιρονδῖνοι τώρα κατεῖχον τὴν δεξιὰν (συντηρητικοί), ἐνῶ ἡ ἀριστερὰ ἐγέμισαν ἀπὸ ὀρεινούς. Ὑπῆρχεν ὅπως καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς βασιλοφρόνων συνταγματικῶν (πεδινοί). Αἱ ἐπαρχίαι ἐξέλεξαν συντηρητικοὺς καὶ Γιρονδίνους, τὸ Παρίσι ὀρεινούς. Ὁ Ροβεσπιὲρ καὶ ὁ Δαντὸν ἦσαν ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐκλεγέντας. Ἐξελέγη ἐπίσης ὁ Marat. Τοιουτοτρόπως κατηρτίσθη ἡ δευτέρα ἐθνοσυνέλευσις τῆς ἐπαναστάσεως ἡ ὀνομασθεῖσα Convent ἢ Convention, ἡ ὁποία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκυβέρνησε τρία περίπου ἔτη τὴν Γαλλίαν (ἀπὸ τῆς 20 Σεπτεμβρίου 1792 μέτρι τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1795) καὶ εἶναι κυρίως ἐπαναστατικὴ συνέλευσις.

Ἡ Convention κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας, ἐκήρυξε τὴν Γαλλίαν δημοκρατίαν, ἤλλαξε τὴν χριστιανικὴν χρονολογίαν καὶ ἀρχὴν νέας χρονολογίας ὥρισε τὴν ἡμέραν τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας. 1792

Τοιουτοτρόπως ἐντὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἔγινε νέα ριζικωτέρα ἐπανάστασις. Ἐνῶ ἡ πρώτη ἐπανάστασις ἦτο ἔργον τῆς εὐπορούσης ἀστικῆς τάξεως, ἡ δευτέρα προῆλθεν ἀπὸ τοὺς ἀπορωτέρους. Παραλλήλως εἶχε γίνει βαθυτέρα μεταβολὴ εἰς τὰς ἀντιλήψεις. Τὰς πράξεις τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως εἶχεν ἐμπνεύσει ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ τώρα θέτουν ὑπεράνω ὅλων τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος καὶ κυριαρχεῖ ἡ γνώμη ὅτι χάριν τοῦ κοινοῦ ἐπιβάλλεται ἡ πίεσις τῶν ἀτόμων.

ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΙΣ ΘΑΝΑΤΟΝ

Ἡ Convent εἰσήγαγεν εἰς δίκην τὸν βασιλέα. Γιρονδῖνοι καὶ Ὀρεινοὶ ἤθελον νὰ τὸν καταδικάσουν, διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν βασιλείαν. Ἀλλ' οἱ πρῶτοι δὲν ἤθελον νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον. Διὰ τοῦτο διεξήχθη σφοδρὸς ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο μερίδων. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΣΤ' εἰσήχθη εἰς δίκην ὡς ἁπλοῦς ἰδιώτης ὑπὸ τὸ ὄνομα Louis Capet καὶ κατηγορήθη ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ καὶ ἐπιβουλῇ κατὰ τῆς γενικῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιστολῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπεδείκνυον ὅτι συνεννοεῖτο μετὰ τῶν μεταναστῶν καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἡ πρότασις τῶν Γιρονδίνων νὰ ἐρωτηθῇ ὁ κυρίαρχος λαὸς διὰ δημοψηφίσματος ἀπερρίφθη καὶ ὁ βασιλεὺς κατεδικάσθη εἰς θάνατον διὰ μικρᾶς πλειονοψηφίας καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὴν λαιμητόμον τὴν 21 Ἰανουαρίου 1793. 1793

Οἱ Γιρονδῖνοι ἀπέτυχον νὰ σώσουν τὸν βασιλέα καὶ αὐτὸ ἐσήμαινε τὴν καταστροφήν των. Ἐπηκολούθησεν ἀγρία πάλη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ὀρεινῶν, μὲ ἄλλους λόγους μεταξὺ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τῆς κομμούνας, διότι εἰς τὴν πρώτην τὴν πλειοψηφίαν εἶχον οἱ Γιρονδῖνοι, ἐνῶ τὴν κομμούναν ἐξον-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σίαζον ὁ Μαρὰ καὶ οἱ ὀπαδοί του. Οἱ Γιρονδῖνοι ἐπεχείρησαν νὰ ἀντιτάξουν τὰς ἐπαρχίας κατὰ τῆς πρωτευούσης. Τέλος οἱ ὀρεινοὶ κατέφυγον εἰς τὴν βίαν. Περιεκύκλωσαν τὴν Συνέλευσιν μὲ στρατιώτας τῆς ἐθνοφρουρᾶς καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν τηλεβόλων ὑπεχρέωσαν αὐτὴν νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ἐξαίρεσιν 29 Γιρονδίνων πληρεξουσίων. Οἱ 22 ἀπ' αὐτοὺς συλληφθέντες ἐκαρατομήθησαν. Οἱ ὑπόλοιποι διέφυγον καὶ ἐκίνησαν στάσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ σχεδὸν ὅλοι εἶχον κακὸν τέλος. Ἡ μνηστὴ ἑνὸς ἐκ τῶν καρατομηθέντων, Charlotte Corday ἦλθεν ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν της εἰς Παρισίους καὶ ἐφόνευσε δι' ἐγχειριδίου τὸν Μαρὰ εἰς τὴν οἰκίαν ἐντὸς τοῦ λουτροῦ.

Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἡ ἐπανάστασις καὶ οἱ ἡγέται της διετέλουν διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς καταστροφῆς. Ἡ κατάστασις ἐχειροτέρευσεν. Ὁ στατὸς εἶχε σοβαρὰς ἀποτυχίας εἰς τὰ σύνορα, οἱ βασιλικοὶ ἐξήγειραν τὸν λαὸν μὲ τὰς ραδιουργίας καὶ ἤγειραν ἐπικινδύνους στάσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ὁ Dumouriez, ὁ νικητὴς τοῦ Valmy, ἄνθρωπος ἀνήκων εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον καὶ ἀνατραφεὶς ἐν μέσῳ τῶν ραδιουργιῶν τῆς αὐλῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', τὸν ὁποῖον ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων εἶχε φέρει εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν στρατόπεδον, ἠθέλησε νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἶχε δημιουργηθῆ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἐπεχείρησε νὰ παρασύρῃ τὸν στρατὸν κατὰ τῶν ἀντιπάλων καὶ ἤρχισε νὰ συνεννοεῖται μὲ τὸν ἐχθρὸν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς βασιλείας. Γέλος ἐπειδὴ ἀπέτυχεν, ηὐτομόλησεν εἰς τὸ αὐστριακὸν στρατόπεδον.

Ἡ συνέλευσις ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν γεγονότων αὐτῶν κατήρτισε τὴν περίφημον ***Ἐπιτροπὴν τῆς δημοσίας Ἀσφαλείας*** (Comité du Salut public), τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσεν ὁ Δαντόν, ὁ ἰσχυρότατος ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν, μὲ ἐννέα ὀπαδούς του. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐσχηματίσθησαν παραρτήματα τῆς ἐπιτροπῆς, αἱ λεγόμεναι ἐ π ι τ ρ ο π α ὶ τ ῆ ς ἐ π ο π τ ε ί α ς, καὶ εἰς αὐτὰς περιῆλθεν οὐσιαστικῶς ἡ ἐξουσία. Τοιουτοτρόπως ἡ Γαλλία ἐξουσιάζετο ἀπὸ τοὺς Ἰακωβίνους.

Κατ' εἰσήγησιν τοῦ Δαντὸν ἐσχηματίσθη ἔ κ τ α κ τ ο ν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπαναστατικὸν δικαστήριον μετὰ παραρτημάτων εἰς τὰς ἀντιδραστικὰς ἐπαρχίας καὶ ἤρχισαν καταγγελίαι κατὰ τῶν ὑπόπτων καὶ ὁμαδικαὶ θανατώσεις. Ἀντιδραστικοὶ ἱερεῖς, μετανάσται καὶ γενικῶς πᾶς ὁ ἀντιφρονῶν ἢ ἀποδοκιμάζων τὰς πράξεις τῶν κυβερνώντων συνελαμβάνετο καὶ μετὰ πρόχειρον διαδικασίαν ὡδηγεῖτο εἰς τὴν λαιμητόμον. Διὰ τοῦτο τὴν περίοδον τῶν 14 μηνῶν ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1793 μέχρι Ἰουλίου 1794 ὠνόμασαν τρομοκρατίαν (Terreur).

Ὁ Δαντὸν ἐθεώρει τὴν τρομοκρατίαν ὡς προσωρινὸν μέτρον πρὸς στερέωσιν τῆς δημοκρατίας. Διὰ τοῦτο ἠθέλησε νὰ φανῇ μετριοπαθέστερος, ὅταν ἀπεσοβήθη ὁ ἐξωτερικὸς κίνδυνος Ἀλλ' ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς ἀδιαλλάκτους καὶ ἔπεσε θῦμα τῆς ὑπούλου πολιτικῆς τοῦ Ροβεσπιέρ, ὁ ὁποῖος ἐφθόνει τὴν δημοτικότητά του. Κατὰ τὴν δίκην ἠκούσθη ἡ βροντώδης φωνὴ τοῦ περιφήμου δημαγωγοῦ ἐπιμαρτυρομένου ὅτι ἔσωσε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν. Ἀλλὰ κατεδικάσθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη μετὰ τοῦ Δεμουλέν, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐφημερίδα του Le vieux Cordelier εἶχεν ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τῆς τρομοκρατίας. Τότε ἐκυριάρχησεν ὁ Ροβεσπιὲρ καὶ μετὰ τὴν ψήφισιν νόμου, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεπε τὴν ἄνευ μαρτύρων καταδίκην, αἱ θανατικαὶ ἐκτελέσεις ὑπερέβησαν πᾶν ὅριον. Κατὰ τὴν τρομοκρατίαν ἡ λαιμητόμος ἐλειτούργησε τακτικῶς εἰς δύο θέσεις τῶν Παρισίων. Ἔγιναν περὶ τὰς 2600 ἐκτελέσεις, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 1376 ἐντὸς τῶν τελευταίων 39 ἡμερῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκυριάρχησεν ὁ Ροβεσπιέρ.

Κατὰ τὴν τρομοκρατίαν ὁ χριστιανισμὸς κατηργήθη ἐπισήμως. Ἀντὶ τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας εἰσήχθη ἡ μέτρησις ἀπὸ Δημοκρατίας (22 Σεπτεμβρίου 1792), τὰ λατινικὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν λαϊκῶν ὀνομάτων (π.χ. Vendemiaire, Brumaire κτλ.). Ἀντὶ δὲ τῆς εἰς ἑβδομάδας διαιρέσεως εἰσήχθη διαίρεσις εἰς δεκάδας καὶ ἡ δεκάτη ἀφιερώθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Δαντὸν ὁ Ροβεσπιὲρ ἐκυβέρνησεν ὡς δικτάτωρ μετὰ τῶν διαβοήτων ὀπαδῶν του Σαὶν Ζιοῦστ (Saint Just) καὶ ὁ *Κουθὸν* (Couthon). Ἀλλὰ δὲν ἤργησε νὰ γίνῃ μισητὸς καὶ ἐπίφοβος καὶ εἰς τοὺς ὀπαδούς του ἀκόμη. Διὰ τοῦτο ὀρεινοὶ καὶ μετριοπαθεῖς συνεννοήθησαν καὶ παρε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σκεύασαν τὴν περίφημον ἡμέραν τῆς 9 Thermidor (27 Ἰουλίου 1734), κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ θυελλώδη συνεδρίαν τῆς Συνελεύσεως ὁ Ροβεσπιὲρ συνελήφθη μετὰ τῶν ἐμπίστων του. Ὁ περιβόητος δημεγέρτης ἀνῆλθε τὴν λαιμητόμον καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ συλληφθέντες βουλευταί, πολλὰ μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, Ἰακωβῖνοι τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου κ. ἄ., τὸ ὅλον 104 ἄτομα.

Ροβεσπιὲρ

Δαντὸν

Οἱ ἄνδρες οἱ διαπράξαντες τὰς φρικαλεότητας τῆς τρομοκρατίας δὲν ἐστεροῦντο οὔτε εὐφυίας οὔτε δημιουργικῆς ἱκανότητος, ὡς μαρτυροῦν τοῦτο τὰ δημιουργήματα τῆς Convention, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐκτάκτων περιστάσεων εἶχον ἀπολέσει πᾶν μέτρον καὶ διέπραττον τὰς μεγαλυτέρας σκληρότητας ἐν ὀνόματι τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος. Οἱ ἄνδρες τῆς Convention εἶναι τύποι κατ' ἐξοχὴν ἐπαναστατικοί

ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΝ (27 Ὀκτωβρίου 1795—9 Νοεμβρίου 1799)

Ἡ πτῶσις τοῦ Ροβεσπιὲρ ἐσήμαινε βαθυτέραν μεταβολήν. Ἡ ἐπαναστατικὴ ὁρμὴ εἶχεν ἐκπνεύσει καὶ ἤρχιζεν ἡ ἀντίδρασις. Ἡ τρομοκρατηθεῖσα τάξις τῶν εὐπόρων ἀνεθάρρησεν. Οἱ νέοι τῆς τάξεως ταύτης ἡ λεγομένη χ ρ υ σ ῆ ν ε ο λ α ί α (Jeunesse dorée), ἐπετέθησαν κατὰ τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων, τὴν ὁποίαν ἡ συνέλευσις διέταξε νὰ κλείσουν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ νέα Ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε σύνταγμα πολὺ συντηρητικόν. Δι' αὐτοῦ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐδίδετο εἰς ***Διευθυντήριον*** (Directoire) ἀπὸ πέντε ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνων τῇ βοηθείᾳ δύο βουλῶν, τῆς Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Γερόντων ἐκ 250 ἀνδρῶν, ἡλικίας ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῆς αὐξανομένης μοναρχικῆς ἀντιδράσεως, ἀπεφάσισαν οἱ ἀντιπρόσωποι διὰ τὴν νέαν βουλὴν κατὰ τὰ δύο τρίτα νὰ ληφθοῦν ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Convention. Τὸ νέον σύνταγμα ἔγινε δεκτὸν διὰ δημοψηφίσματος. Ἀλλ' ἡ μοναρχικὴ μερὶς τῆς πρωτευούσης προσεταιρισθεῖσα τὴν ἐθνοφρουρὰν ἐπεχείρησε διὰ πραξικοπήματος [1] ν' ἀνατρέψῃ τὸ καθεστώς. Ἡ συνέλευσις εὑρεθεῖσα εἰς δύσκολον θέσιν ἀνέθεσε τὴν ἄμυναν εἰς τὸν νεαρὸν στρατηγὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην, ὁ ὁποῖος εἶχε διακριθῆ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τουλόν. Ὁ Ναπολέων κατέπνιξεν εὐχερῶς τὴν στάσιν διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πυροβολικοῦ. 1795

ΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Μέγα μέρος τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἀρνητικόν, διότι κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις διεπνέετο ἐπίσης ἀπὸ ζωηρὸν πόθον δημιουργίας. Καὶ οἱ φοβερώτεροι ἀπὸ τοὺς τρομοκράτας εἶχον σχέδια προοδευτικὰ καὶ ἀνθρωπιστικά.

Τὸ σύνταγμα τοῦ 1792 ὥρισε νὰ εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις κοινὴ καὶ νὰ παρέχεται δωρεὰν δι' ὅλους τοὺς πολίτας. Ἡ Convent ἀπεφάσισε κατ' εἰσήγησιν τοῦ Δαντὸν ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑποχρεωτική. Ἡ Convent παρὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς περισπασμοὺς ἔφερεν εἰς τὴν ζωὴν ἱδρύματα, τὰ ὁποῖα τιμοῦν τὴν Γαλλίαν. Οἱ χρόνοι τῆς Τρομοκρατίας δὲν εἶναι μόνον χρόνοι αἱμάτων καὶ βιαιο-

1. Πραξικόπημα (γαλλιστὶ coup d' état) εἶναι πρᾶξις ἀντιβαίνουσα εἰς τοὺς κειμένους νόμους, ἰδίως ἐξέγερσις πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πραγίας, ὅπως φαντάζονται συνήθως, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐπετελέσθησαν ἔργα μεγάλης σημασίας. Τὸ πρωτοτυπώτερον δημιούργημα τῆς Convention ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδευτικῆς εἶναι ἡ Ecole Normale, δηλαδὴ διδασκαλεῖον πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων. Γενικῶς ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὴν πρώτην ἐκπαίδευσιν ἱδρύσασα πλῆθος δημοτικῶν σχολείων Πρὸς τούτοις ἵδρυσε Πολυτεχνεῖον πρὸς μόρφωσιν μηχανικῶν. Αἱ ἀκαδημίαι ἐν τῷ μεταξὺ κατηργήθησαν ὡς ἀντιδραστικὰ ἱδρύματα καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐδημιουργήθησαν Ἰνστιτοῦτα πρὸς καλλιέργειαν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Πλὴν τούτων ἵδρυσε Μουσεῖον Φυσικῆς Ἱστορίας καὶ Ὠδεῖον. Τέλος σημαντικώτατον ἔργον τῆς Convention ἦτο ἡ μεταρρύθμισις τοῦ μετρικοῦ συστήματος καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ δεκαδικοῦ.

IV. ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Η ΝΕΑ ΤΑΚΤΙΚΗ

Μέχρι τῶν χρόνων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως οἱ στρατοὶ τῶν εὐρωπαίων ἡγεμόνων ἀπετελοῦντο, καθὼς γνωρίζομεν, ἀπὸ μισθοφόρους. Ὁ στρατὸς τῆς ἐπαναστάσεως συνεκροτήθη ἀπὸ τὴν γαλλικὴν νεολαίαν, ἡ ὁποία προσεκλήθη ὑπὸ τὰ ὅπλα, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα καὶ τὴν δημοκρατίαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Γάλλοι κατώρθωσαν νὰ συναθροίσουν ὑπὸ τὰς σημαίας μάζας ἀνθρώπων πρωτοφανεῖς διὰ τὴν ἱστορίαν. Ὁ στρατὸς αὐτὸς εἶχε τὸ προσὸν νὰ μὴν εἶναι τόσον δαπανηρὸς ὅσον ὁ μισθοφορικὸς τῶν ἡγεμόνων. Δὲν διεκρίνετο διὰ τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν, ἀλλ' εἶχε θερμὸν ἐνθουσιασμόν, πλατυτέραν καὶ φωτεινοτέραν ἀγάπην τῆς πατρίδος, διότι οἱ γάλλοι στρατιῶται ἐνισχύοντο ἀπὸ τὴν πίστιν ὅτι πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων λαῶν.

Ἡ σύστασις τοῦ στρατοῦ τῆς δημοκρατίας ἀνεστάτωσε τὴν τακτικήν. Οἱ ὁδηγοί του, παράτολμοι καὶ συνήθως νέοι, ταχέως προαχθέντες εἰς στρατηγοὺς περιεφρόνησαν τὴν παλαιοτέραν μέθοδον. Ἐπετίθεντο μὲ πυκνὰς φάλαγγας ἐπιδιώκοντες νὰ συγκεντρώσουν ἀνωτέραν δύναμιν κατὰ τοῦ κυρίου σώματος τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τοῦτο τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ συνδυασμέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νας κινήσεις καὶ συγκεντρώσεις πρὸ τῆς μάχης. Τῆς νέας τακτικῆς ἀριστοτέχνης θὰ ἀναδειχθῇ ὁ Ναπολέων.

Τὸν ἐπαναστατικὸν στρατὸν διωργάνωσεν ὁ περίφημος ***Λάζαρος Καρνὼ*** (Carnot), ὁ ἐπονομασθεὶς ὀ ρ γ α ν ω τ ὴ ς τ ῆ ς ν ί κ η ς, σοφὸς μαθηματικὸς καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Δημοσίας Σωτηρίας, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὰς 14 στρατιὰς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐχάραξε τὰ σχέδια τῶν ἐκστρατειῶν.

Ο ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ

Ἡ γερμανικὴ ἐκστρατεία τοῦ 1792 ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, διότι πρὸ τῆς ἀπροσδοκήτου ὁρμῆς τῆς γαλλικῆς νεολαίας ὁ στρατὸς τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων ἐξεκένωσε τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. Ὁ στρατὸς τοῦ Dumouriez κατέλαβε τότε τὸ Β έ λ γ ι ο ν, ἐνῶ ἕτερος στρατὸς ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Ρήνου. Συγχρόνως κατελήφθησαν πρὸς νότον ἡ Ν ί κ α ι α καὶ ἡ Σ α β ο ῖ α, αἱ ὁποῖαι ἐκηρύχθησαν δημοκρατία ὑπὸ τὸ ὄνομα Δ η μ ο κ ρ α τ ί α τ ῶ ν Ἀ λ λ ο β ρ ό γ ω ν. Βαθεῖα συγκίνησις ἀνετάρασσεν ὅλην τὴν Εὐρώπην, οἱ στρατοὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπολέμουν ἀπροθύμως κατὰ τῶν Γάλλων καὶ οἱ κάτοικοι τῶν καταλαμβανομένων χωρῶν ἐδέχοντο αὐτοὺς ὡς ἐλευθερωτάς. Εἰς τὰς πόλεις ἱδρύοντο σύλλογοι κατὰ τὸ πρότυπον τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων.

Ἡ Ἀγγλία συνήνωσε τότε κατὰ τῆς Γαλλίας διὰ χρημάτων καὶ ἀπειλῶν τὸν Αὐτοκράτορα, τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, πολλοὺς γερμανοὺς ἡγεμόνας, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Ὁλλανδίαν. Πρὸ τοῦ συνασπισμοῦ αὐτοῦ ἐφάνη κινδυνεύουσα ἡ δημοκρατία. Οἱ Γάλλοι ἡττήθησαν εἰς πολλὰ μέρη καὶ εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας ἐξεράγησαν στάσεις Ὁ στρατηγὸς Dumouriez ἐξοργισθεὶς διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ βασιλέως ἠθέλησε νὰ στρέψῃ τὸν στρατόν του κατὰ τῶν δημοκρατικῶν. ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ηὐτομόλησε πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ὅπως εἶχε πράξει τοῦτο πρὸ αὐτοῦ ὁ La Fayette. Διὰ τοῦτο ὑπεκράτησε γενικὴ δυσπιστία κατὰ τῶν εὐγενῶν στρατηγῶν, οἱ ὁποῖοι σχεδὸν πάντες ἀντικατεστάθησαν δι' ἀξιωματικῶν ἀστικῆς προελεύσεως, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ ἦσαν νεαρώτατοι, ὡς ὁ Πισεγκρού (Pichegru) 33 ἐτῶν, ὁ συμπαθὴς καὶ ἡρωικὸς Χὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Hoche) μόλις 25 ἐτῶν, ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης κ. ἄ. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὑπερίσχυσαν οἱ Ἰακωβῖνοι καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Δημοσίας Σωτηρίας ἔρριψεν εἰς τὰ σύνορα μεγάλας μάζας στρατοῦ διὰ τῆς ὁμαδικῆς στρατολογίας (levée en masse) καὶ μετ' ἀποφασιστικὰς μάχας ἐπὶ τῶν βελγικῶν συνόρων ἀνακατελήφθησαν τὸ Βέλγιον καὶ ἡ ἀριστερὰ ὄχθη τοῦ Ρήνου. Ὁ δὲ Pichegru μετ' ἐπιμόνους μάχας κατὰ τοῦ ἀγγλοολλανδικοῦ στρατοῦ διέβη τοὺς βραχίονας τοῦ Ρήνου ἐπὶ τῶν πάγων καὶ κατέλαβε τὴν Χάγην καὶ τὸ Ἄμστερδαμ, ἐνῶ ὁ ὁλλανδικὸς στόλος ἀποκλεισθεὶς ἐν μέσῳ τῶν πάγων μεταξὺ τῆς Helder καὶ τῆς νήσου Texel παρεδίδετο εἰς τοὺς οὐσσάρους τῆς γαλλικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Ἡ Ὁλλανδία ἀνεκηρύχθη δημοκρατία ὑπὸ τὸ ὄνομα Βαταβικὴ δημοκρατία.

Τὸ 1795 ὁ συνασπισμὸς διεσπάσθη, διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας διὰ συνθήκης ὑπογραφείσης ἐν Βασιλείᾳ (Basel) εἰρήνευσε καὶ διὰ μυστικῆς συμφωνίας ἀνεγνώρισε τὴν ὑπὸ τῶν γάλλων κατοχὴν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Ἀπὸ τότε ἡ Πρωσσία διετέλεσεν ἐν εἰρήνῃ μέχρι τοῦ 1806. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰρήνευσε καὶ ἡ Ἱσπανία.

Τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ἡ Convention, ἐξηκολούθησε τὸ Διευθυντήριον. Ἡ Αὐστρία ἀπομονωθεῖσα ἠπειλήθη ἀπὸ τρεῖς γαλλικὰς στρατιάς. Τὰς δύο ἀπ' αὐτὰς ἐσταμάτησεν ἐπὶ τοῦ Ρήνου ὁ ὀνομαστὸς στρατάρχης ***Ἀρχιδοὺξ Κάρολος***. Ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῆς τρίτης στρατιᾶς Ναπολέων Βοναπάρτης ἔγινεν ἔνδοξος κατὰ τὴν ὀνομαστὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας (1796). Τέλος ἡ Αὐστρία ὑπεχρεώθη νὰ κλείσῃ τὴν ***εἰρήνην τοῦ Καμποφόρμιο*** (Campoformio, 1797), διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρησε τὸ Βέλγιον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Λομβαρδίαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος δημιουργηθεῖσαν Ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Δημοκρατίαν, ἐνῶ διὰ μυστικῆς συμφωνίας ἀνεγνώριζε καὶ αὕτη τὴν κυριαρχίαν τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Ὡς ἀντιστάθμισμα ἔλαβε τὴν χώραν τῆς βενετικῆς δημοκρατίας, τὴν ὁποίαν πρὸ μικροῦ εἶχε καταλύσει ὁ Ναπολέων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΠΟΛΕΜΟΣ

Μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Campoformio μόνη ἡ Ἀγγλία ἔμεινεν ὑπὸ τὰ ὅπλα. Γαλλία καὶ Ἀγγλία ἐπάλαισαν ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἦσαν τότε ξύλινα καὶ ἐκινοῦντο δι' ἱστίων. Τὰ κατ' ἐξοχὴν πολεμικὰ ἦσαν τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς, τὰ ὁποῖα ἔφερον μέχρις 120 τηλεβόλα, ἐνῶ αἱ φρεγάται ἦσαν ἐλαφρότεραι καὶ ταχυπλοώτεραι ὡπλισμέναι μὲ 30—60 τηλεβόλα.

Κατὰ τοὺς πολέμους τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Ἀγγλία εἶχε στόλον πολὺ ἀνώτερον. Διὰ τοῦτο ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐθαλασσοκράτει χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώνῃ νὰ ἀποκλείῃ ἐντελῶς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας. Τὸ 1793 προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν βασιλοφρόνων ἐπαναστατῶν κατέλαβε τὴν Τουλόν, τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ, ὅταν ἔφθασεν ὁ γαλλικὸς στρατός, ἀλλὰ κατέκαυσε τὸν λιμένα καὶ τὰ εὑρεθέντα ἐκεῖ πολεμικά. Κατὰ τὰς συμπλοκὰς ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὑπερίσχυον συνήθως οἱ Ἄγγλοι.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΝ

Μετὰ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ νίκας τὸ Διευθυντήριον περιέβαλε τὸν Ναπολέοντα μὲ μεγάλας τιμὰς καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου. Ὁ Ναπολέων ἐμελέτησε τὸ σχέδιον ἀποβάσεως εἰς τὴν μεγάλην Βρεττανίαν, τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ. Ἐσκέφθη τότε νὰ προσβάλῃ τὴν βάσιν τῆς ἀγγλικῆς δυνάμεως, τὰς Ἰνδίας, καταλαμβάνων τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ Αἴγυπτος ἀνῆκεν ὀνόματι μόνον εἰς τὸν Σουλτάνον, διότι τὴν ἀρχὴν κυρίως εἶχον οἱ Μαμελοῦκοι μπέηδες, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Μαμελούκων πολεμισμῶν. Ὁ Ναπολέων συνεκέντρωσεν εἰς Τουλὸν ἐκλεκτὸν στρατὸν ἀπὸ 35 χιλ. καὶ ἔλαβε μαζί του τοὺς καλυτέρους ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι εἶχον διακριθῆ εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἰταλίας, καθὼς καὶ διαφόρους σοφούς, καλλιτέχνας καὶ τεχνίτας, γεωργικὰς μηχανὰς καὶ **1798**
ὁλόκληρον ὑλικόν, ὅπως διανοίξῃ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ
Τὸ μυστικὸν ἐκρατήθη ἀρκετὰ καλά, καθόσον ὁ Ναπολέων διέδιδεν ὅτι ἡτοίμαζεν ἀπόβασιν εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν. Διὰ τοῦτο ὁ ναύαρχος τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου, ὁ πε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρίφημος ***Νέλσων*** (Nelson), ἀπέκλεισε τὴν διάβασιν τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ ἄφησεν αὐτὸν νὰ πλεύσῃ ἀκωλύτως εἰς Αἴγυπτον.

Καθ' ὁδὸν ὁ Ναπολέων κατέλαβε τὸν ὀχυρώτατον λιμένα τῆς Μάλτας καὶ ἀπέκτησεν οὕτω ἰσχυρὰν ναυτικὴν βάσιν. Τὴν νῆσον κατεῖχον οἱ Ἰωαννῖται ἱππόται, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐκδιώξει ἀπὸ τὴν Ρόδον ὁ σουλτάνος Σουλεϋμάν. Ἀμέσως κατόπιν ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀπεβιβάσθη ἀκωλύτως εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Ἀβουκὶρ καὶ κατέλαβε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐβάδισε κατὰ τοῦ Καΐρου. Ἡ ἀντίστασις τῶν Μαμελούκων ἦτο ἀσήμαντος, ἀλλ' εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς κλιματικὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον προβλέψει. Οἱ στρατιῶται ὁδεύοντες διὰ τῶν ἀνύδρων ἐρήμων ὑπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον ἐνδεδυμένοι τὰς βαρείας χειμερινὰς στολὰς κατελαμβάνοντο ὑπὸ ἀπελπισίας καὶ μερικοὶ ηὐτοκτόνησαν.

Οἱ Μαμελοῦκοι ἱππεῖς ἐπεχείρησαν νὰ φράξουν τὴν πρὸς τὸ Κάϊρον ὁδόν, ἀλλ' ἦσαν τελείως ἀνίσχυροι κατὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὴν μάχην τῶν Πυραμίδων, ὅπως ὠνόμασεν ἐπὶ τὸ πομπωδέστερον τὴν σύγκρουσιν αὐτὴν ὁ Ναπολέων, τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν ἐθέρισε 2 χιλ. Μαμελούκους, ἐνῶ μόνον 30 γάλλοι ἐφονεύθησαν. Οὕτω τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1798 ὅλη ἡ Αἴγυπτος εἶχε περιέλθει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Γάλλων.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ὁ Νέλσων, ἀφοῦ εἶχεν ἀναζητήσει εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον τοὺς Γάλλους, καὶ εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Ἀβουκὶρ κατέκαυσε τὸν γαλλικὸν στόλον. Ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ναπολέων ἐστράφη τότε κατὰ τῆς Συρίας (1799). Μὲ μικρὰν δύναμιν ἐπέρασε τὴν μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Συρίας ἔρημον καὶ κατέλαβε τὴν Ἰόππην. Ἀλλ' ἀπέτυχε προσβαλὼν τὴν ὀχυρὰν θέσιν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἄκρας. Ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐνίκησε τὸν τουρκικὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποβιβάσει ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀβουκίρ.

Ἡ θέσις ὅμως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἦτο κρίσιμος, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον οὔτε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατὰ τὴν δυσχερῆ αὐτὴν στιγμὴν ὁ Ναπολέων προσεκλήθη κρυφίως ἀπὸ τὸ Διευθυντήριον, διότι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ πολιτικὴ κατάστασις εἶχε περιπλακῆ εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν. Ἀνεχώρησε κρυφίως μετὰ τῶν ἀφωσιωμένων στρατηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν καὶ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Μετὰ πολλὰς περιπετείας ὁ γαλλικὸς στρατός, ὁ ὁποῖος ἔμενεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐσυνθηκολόγησε μὲ τοὺς ἄγγλους ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μετακομισθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν (1801). Ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅρον παρεδόθη καὶ ἡ γαλλικὴ φρουρὰ τῆς Μάλτας.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ τέλος τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας. Ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ὠφελήθη ἰσημαντικῶς ἡ ἐπιστήμη, διότι οἱ Γάλλοι σοφοὶ ἐμελέτησαν τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας καθὼς καὶ τὸ ἀρδευτικὸν σύστημα τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου καὶ κατήρτισαν τὸ σχέδιον διώρυγος μεταξὺ Μεσογείου καὶ Ἐρυθρᾶς. Τὸ Αἰγυπτιακὸν Ἰνστιτοῦτον, τὸ ὁποῖον συνέστησεν ὁ Ναπολέων, συνήθροισε πολλὰς παρατηρήσεις καὶ ἐμελέτησε μνημεῖα ἄγνωστα μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ γάλλος σοφὸς ***Σαμπολιὸν*** (Champolion) ἐθεμελίωσε τὴν αἰγυπτιολογίαν ἀναγνώσας τὴν ἱερογλυφικὴν γραφήν. Τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν ἐδημοσιεύθησαν εἰς μέγα σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ Αἴγυπτος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Η ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Ὅπως συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἰσχυρῶν πολιτικῶν κλονισμῶν, ἀπὸ τὴν πάλην τῶν δύο ἀντιθέτων φατριῶν προῆλθεν ἡ στρατιωτικὴ δεσποτεία.

Ὁ στρατηγὸς Ναπολέων ἀναγορευθεὶς ὕπατος καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων ἐχρησιμοποίησε τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πολεμικὴν ὁρμὴν τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, διὰ νὰ δεσπόσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ὁ Ναπολέων συνέτριψε τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῶν μεγάλων κρατῶν καὶ ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἦγε καὶ ἔφερε τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης.

Ὁ κίνδυνος τῆς νέας αὐτοκρατορίας ἀπεσοβήθη διὰ τῆς τελικῆς ἥττης τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλὰ ἡ διέλευσίς του ἐπλήρωσε τὴν Εὐρώπην πολέμων καὶ ἐπαναστάσεων, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν βαθεῖαν μεταβολήν.

1 ΑΝΥΨΩΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

ΥΠΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πολιτικῶν κλονισμῶν συμβαίνει πολλάκις ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν δύο πολιτικῶν φατριῶν νὰ προκύψῃ στρατιωτικὴ δεσποτεία. Τοῦτο συνέβη εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς πολιτείας, ὅπου ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν εὐπατριδῶν καὶ τοῦ δήμου ἐγεννήθη ἡ τυραννίς. Ἐπίσης εἰς τὴν Ρώμην ἀπὸ τὴν πάλιν τῶν πατρικίων καὶ πληβείων προέκυψεν ἡ καισαρικὴ ἀρχή.

Ὁμοίως εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοὺς κλονισμοὺς τῆς ἐπαναστάσεως ἐγεννήθη ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς τρομοκρατίας ἐξεδηλώθη ζωηρὰ ἀντίδρασις, ἡ ὁποία ἐνισχύεται διαρκῶς κατὰ τὴν χαλαρὰν διοίκησιν τοῦ Διευθυντηρίου. Ὁ λαὸς ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ, διότι ἔβλεπε νὰ κινδυνεύουν τὰ ἀποκτήματα τῆς ἐπαναστάσεως. Ὑπεστήριξε τότε ἕνα νικηφόρον στρατηγόν, τὸν Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος ἐσυμβόλιζε δι' αὐτὸν τὴν δημοκρατίαν καὶ ἦτο ἡ ἀσφάλεια τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀποκτήσει μὲ τὴν ἐπανάστασιν Ὁ Ναπολέων ἀνηγορεύθη Ὕπατος καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν ἐπὶ 15 περίπου ἔτη. Τὴν περίοδον αὐτὴν οἱ Γάλλοι ὀνομάζουν Ὑπατείαν καὶ Αὐτοκρατορίαν.

Ἐπιστρέψας ὁ Ναπολέων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εὗρε γενικὴν δυσαρέσκειαν κατὰ τοῦ Διευθυντηρίου. Ἀνέτρεψεν αὐτὸ εὐκόλως διὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 18 Brumaire (Νοέμβριος 1799) καὶ προέβη εἰς σύνταξιν τοῦ συντάγματος. Κατὰ τὸ νέον σύνταγμα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κράτους ἐτέθη ὁ Ναπολέων ὡς **πρῶτος ὕπατος** (Premier consul) ἐκλεγεὶς διὰ δέκα ἔτη μετὰ δύο ἄλλων ὑπάτων, οἱ ὁποῖοι εἶχον συμβουλευτικὴν ψῆφον. Ὁ πρῶτος ὕπατος ἦτο ὁ ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς διεχειρίζετο τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν καὶ εἶχε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Ἐπίσης αὐτὸς διώριζε τὰ μέλη τῆς Γερουσίας (Senat), ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 80 μέλη, καὶ ἐξέλεγε τὰ μέλη τῶν δύο βουλῶν ἀπὸ τοῦ καταλόγου, τὸν ὁποῖον κατήρτιζον οἱ ἐκλογεῖς. Ὁ Ναπολέων διορίζων εἰς τὴν Γερουσίαν πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης του ἰσόβια καὶ πλουσίως ἀμειβόμενα, εἶχεν αὐτὴν πάντοτε ἀφωσιωμένην καὶ τοιουτοτρόπως ἐξουσίαζε τὴν κρατικὴν μηχανήν.

Ὁ Ναπολέων εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς τοὺς δημοκρατικοὺς καθὼς καὶ πρὸς τοὺς νομιμόφρονας βασιλικούς, τοὺς ὀπαδοὺς δηλαδὴ τῶν Βουρβόνων. Κατίσχυσε καὶ τῶν δύο. Τὸ 1800 μετ' ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν κατὰ τῆς ζωῆς του καὶ ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὰς νίκας του ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Ἰσοβίου Ὑπάτου. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐγέννησεν ἀντίδρασιν εἰς τὸν στρατόν, ἔπαυσεν ἢ ἔστειλεν εἰς ὑπερποντίους ἐξορίας τοὺς δημοκρατικοὺς στρατηγούς. Τέλος ἀφοῦ κατέπνιξε τὴν συνωμοσίαν τῶν βασιλοφρόνων, ἔλαβε τὸν τίτλον Κληρονομικὸς αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων καὶ τὴν 2 Δεκεμβρίου τοῦ 1804 ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων Μετὰ ἓν ἔτος ἐστέφθη κληρονομικὸς βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας καὶ διώρισεν ἀντιβασιλέα τὸν υἱὸν τῆς Ἰωσηφίνας Εὐγένιον Μπωχαρναί. **1804**

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Ναπολέοντος εἶχεν ἀρκετὰ στερεὸν κοινωνικὸν στήριγμα, διότι διὰ τὰς λαϊκὰς μάζας ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε συμβολικὴν ἔννοιαν, ἦτο ἡ προσωποποίησις τῆς Δημοκρατίας,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ ἰσχυρὸς ἀνήρ, ὁ ὁποῖος ἐπροστάτευε τὰς διὰ τῆς ἐπαναστάσεως κτηθείσας ἐλευθερίας. Ἡ ἀνωτέρα τάξις πάλιν ἔβλεπεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν σταθερότητα, ἡ ὁποία ἀπέτρεπε τὰς αἰφνιδίας ἀνατροπάς.

Ο ΝΑΠΟΛΕΩΝ (1769–1821)

Ὁ Ναπολέων εἶναι ἀπὸ τὰ περίεργα δημιουργήματα τῶν ταραχω-

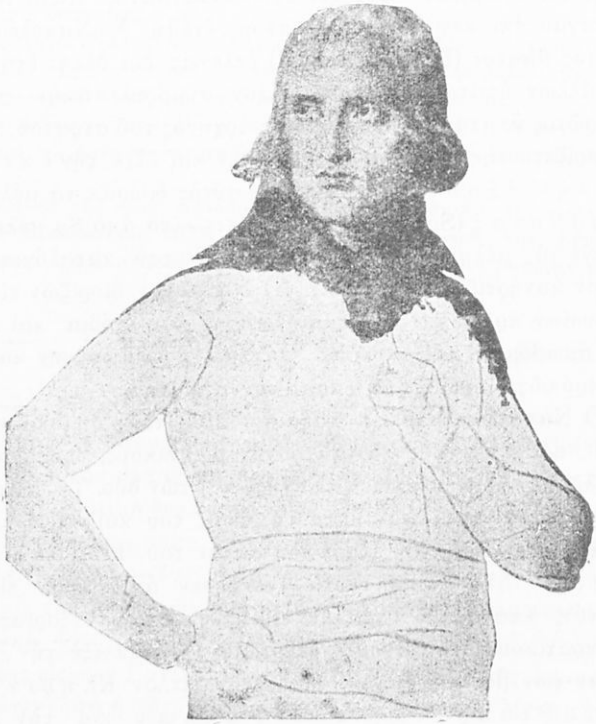

Ὁ Ναπολέων τὸ 1798, ἐτῶν 28

Ἐξαίρετος σπουδὴ τοῦ μεγάλου ζωγράφου David (1748-1798). Εἶναι ὁ νεαρὸς στρατηλάτης τῶν Ἰταλικῶν πολέμων. Ὁ καλλιτέχνης ἐσκόπευε νὰ παραστήσῃ τὸν Ναπολέοντα κρατοῦντα εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν συνθήκην τοῦ Καμποφόρμιο καὶ περιστοιχιζόμενον ἀπὸ τὸ ἐπιτελεῖον του. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς μίαν φορὰν ἦλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου καὶ παρέμεινεν ἐπὶ τρεῖς ὥρας. Εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ διάστημα ὁ καλλιτέχνης ἐσχεδίασε τὸ ἀξιόλογον αὐτὸ σκίτσο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δῶν καιρῶν. Ἐγεννήθη τὸ 1769 ἐν Ἀγιάτσιο (Ajiaccio) τῆς Κορσικῆς. Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἰταλοῦ δικηγόρου Βοναπάρτε (Buonaparte). Ἐσπούδασεν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς τῆς Βριέννης καὶ τῶν Παρισίων χωρὶς νὰ διακριθῇ ἰδιαιτέρως ὡς μαθητής. Τὸ ὕψος του ἦτο ἐκφραστικὸν καὶ εἰς τὰς προκηρύξεις καὶ τὰς ἀγορεύσεις πρὸς τὸν στρατὸν ἔφθανεν εἰς ἐπιβλητικὴν εὐγλωττίαν.

Τὰ πνευματικὰ χαρίσματα τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ σωματικὴ ἀντοχή του ἦσαν σπάνια. Εἶχε μνήμην ἀπεριόριστον καὶ διορατικότητα ὀξυτάτην. Ἡ εὐκινησία τοῦ πνεύματός του ἦτο ἀπαράμιλλος. Εἶχε τὸ χάρισμα ν' ἀντιλαμβάνεται τὰ πράγματα μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν καὶ συγχρόνως νὰ συλλαμβάνῃ καθαρὰν εἰκόνα τοῦ ὅλου. Ἡ αὐτοπεποίθησις καὶ ἡ δύναμις τῆς βουλήσεώς του εἶχον κάτι τὸ πρωτοφανές, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ φιλοδοξία του δὲν εἶχον ὅρια. Ἡ δραστηριότης του ἦτο ὑπεράνθρωπος, ὑπηγόρευε συγχρόνως εἰς πολλοὺς γραμματεῖς τὰ ἔγγραφα ὅλων τῶν ὑπουργείων. Ἠρκεῖτο πολλάκις εἰς τρίωρον ὕπνον.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

Ὁ Ναπολέων ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν ὡς στράτευμα, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ διαταγαί του ἔπρεπε νὰ ἐκτελοῦνται χωρὶς συζήτησιν. Οἱ πολῖται ἐτέθησαν ὑπὸ αὐστηρὰν ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ὑπατείας του ἔπαυσε 13 ἐφημερίδας καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, ἔπαυε καὶ διώριζε τοὺς διευθυντὰς τῶν ἐφημερίδων ὡς νὰ ἦσαν κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι. Εἶχε φυλακὰς ὁμοίας μὲ τὴν Βαστίλλην, εἰς τὰς ὁποίας ἐνέκλειε τοὺς ὑπόπτους.

Ὁ Ναπολέων ἐδημιούργησεν αὐλήν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσήγαγε τὰς συνηθείας τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος. Αἱ κυρίαι ἐδιδάχθησαν νὰ ὑποκλίνωνται ὅπως ἄλλοτε εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Βουρβόνων. Οἱ παλαιοὶ τίτλοι ἀνεκλήθησαν εἰς τὴν ζωὴν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὠνομάσθησαν α ὐ τ ο κ ρ α τ ο ρ ι κ οὶ π ρ ί γ κ ι π ε ς. Μετὰ τὰς μεγάλας στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας ἐδημιούργησε βαρώνους, κόμητας, δοῦκας, ἱππότας, δηλαδὴ τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς νέας αὐτοκρατορίας, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδιδεν ἐπιδόματα καὶ ἐχάριζεν εἰσοδήματα. Ἐπίσης ἐδημιούργησε τὴν ***Λεγεῶνα τῆς τιμῆς,*** τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐλάμβανον ἐπιδόματα. Διότι ὁ Ναπολέων διέβλεπεν ὅτι ἡ κληρονομικὴ βασιλεία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ χωρὶς κληρονομικὴν ἀριστοκρατίαν. Διοικηταί, ὑποδιοικηταί, δήμαρχοι τῶν ἐπαρχιῶν, διωρίζοντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, οὕτω δὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξηφανίσθη ἡ αὐτοδιοίκησις καὶ ἐδημιουργήθη αὐστηρὰ συγκέντρωσις. Ἐν τούτοις ἡ πλειονότης τοῦ λαοῦ ἦτο εὐχαριστημένη, διότι τὸ κράτος ἐπανεῦρε τὴν γαλήνην καὶ ἐξησφαλίσθη ἡ ἀπονομὴ τοῦ δικαίου.

Ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ προστατεύσῃ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ὅπως ἔπραξεν ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ΄. Ἀλλὰ δὲν ἠγάπα τοὺς ἀνεξαρτήτους συγγραφεῖς. Ἐξώρισε τοὺς δυὸ ἀρίστους συγγραφεῖς τῶν χρόνων του, τὸν Σατωβριὰν καὶ τὴν κυρίαν Στάελ, ἐνῶ ἐπροστάτευε δευτερευούσης ἀξίας λογοτέχνας. Τὸ 1804 ἐξεδόθη ὁ Ναπολεόντειος κῶδιξ, ὁ ὁποῖος περιελάμβανε τὸ ἐπὶ τῶν νέων ἀντιλήψεων στηριζόμενον ἀστικὸν δίκαιον καὶ εἰσήχθη εἰς πολλὰς χώρας.

Η. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΣ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

Η ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Ὁ Ναπολέων ἐτελειοποίησε τὴν τακτικὴν τῶν στρατηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὡρμᾶτο καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ πολυπληθέστερος στρατὸς νικᾷ πάντοτε τὸν ὀλιγαριθμότερον. Διὰ τοῦτο ἤθελε νὰ κρατῇ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ συντρίβῃ δι' ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἐχθροῦ. Ἀνεδείχθη ἀριστοτέχνης τῆς τακτικῆς αὐτῆς. Εἶχε τὸ χάρισμα νὰ ὑπολογίζῃ καλῶς τὰ πράγματα, νὰ συλλαμβάνῃ ταχέως σχέδια καὶ νὰ ἐκτελῇ αὐτὰ μετὰ θαυμαστῆς ἐπίσης ταχύτητος. Ὁ στρατός του ἦτο ἀκαταπόνητος εἰς τὰς πορείας καὶ διὰ τῆς ταχύτητος τῶν κινήσεων καὶ τῆς ἐπικαίρου συγκεντρώσεως ἐξησφάλιζε τὴν νίκην. «Διὰ τῶν κνημῶν μας κερδίζει τὰς μάχας», ἔλεγον οἱ στρατιῶται. Οἱ στρατηγοί του ἠκολούθησαν τὴν τακτικήν του, ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔγιναν ἔνδοξοι, ὅπως ὁ Νέϋ, ὁ Βερναδότε, ὁ Μασσενὰ κτλ. (Ney, Bernadotte, Massenat).

Ὁ Ναπολέων ἐσυστηματοποίησε τὴν γενικὴν στρατολογίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐπανάστασις, καὶ κατώρθωσε νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν μεγάλας μάζας ἀνθρώπων. Ὁ στρατός του ἀπὸ τοῦ 1805 ἔλαβε τὴν προσωνυμίαν Μεγάλη στρατιὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Grande armée). Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ ὑλικώτερος λόγος τῆς τυφλῆς ἀφοσιώσεως τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Ναπολέοντα, διότι ὁ γάλλος χωρικὸς ἐπίστευεν ὅτι ἂν πέσῃ ἡ ἀρχή του, θὰ ἐπανέλθῃ τὸ παλαιὸν καθεστὼς καὶ θὰ ἀφαιρέσῃ τὰς γαίας, τὰς ὁποίας οἱ χωρικοὶ εἶχον λάβει ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ (1798 - 1802)

Τὸ 1798 ἡ Γαλλία εὑρέθη πρὸ νέου συνασπισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαβον μέρος ἡ Ἀγγλία, ἡ Αὐστρία καὶ ὁ Τσάρος τῆς Ρωσσίας Παῦλος Α΄, ὁ υἱὸς τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β΄, ὁ ὁποῖος ἐμίσει τὴν ἐπανάστασιν. Κατ' ἀρχὰς οἱ Γάλλοι εἶχον σημαντικὰς ἀποτυχίας. Ὁ Ἀρχιδοὺξ Κάρολος τῆς Αὐστρίας ἀπώθησε τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἐκεῖθεν τοῦ Ρήνου, ἐνῶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ διάσημος Ρῶσσος στρατηλάτης ***Σουβάροφ*** ὁδηγῶν τὸν ρωσσοαυστριακὸν στρατὸν εἶχε λαμπρὰς ἐπιτυχίας. Ὁ ρωσσικὸς στρατὸς ἐπολέμει μετ' ἐξαιρετικοῦ φανατισμοῦ κατὰ τῶν «ἀθέων γάλλων ἐπαναστατῶν».

Ἀλλ' ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἤλλαξεν, ὅταν ὁ Ναπολέων διεβίβασε διὰ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ἐφεδρικὴν στρατιάν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἑτοιμάσει κρυφίως. Οἱ αὐστριακοὶ ἐνικήθησαν παρὰ τὸ Μαρέγκο καὶ ἐξεκένωσαν τὴν Ἰταλίαν (Ἰούνιος 1800). Ἀφ' ἑτέρου ὁ στρατηγὸς ***Μορὼ*** (Moreau) ἐκέρδισε λαμπρὰν νίκην παρὰ τὸ Μόναχον καὶ ἤνοιξε τὴν πρὸς τὴν Βιέννην ὁδόν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέχθη νὰ εἰρηνεύσῃ. Ἡ Εἰρήνη τῆς Λιούνεβιλ (Luneville, 1801) ἐπεκύρωσε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης τοῦ Καμποφόρμιο. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (1802) ὑπέγραψε καὶ ἡ Ἀγγλία, ὅπου εἶχεν ἀνατραπῆ ὁ Πίττ, τὴν εἰρήνην τῆς Ἀμιὲν (Amiens), διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐπιστρέψῃ τὰς γαλλικὰς ἀποικίας καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μάλταν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ

Ἡ εἰρήνη τῆς Λιούνεβιλ καὶ τῆς Ἀμιὲν ἦσαν ὁ πρῶτος σταθμὸς τῆς κυριαρχίας τοῦ Ναπολέοντος ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Ὁ γάλλος δικτάτωρ διερρύθμισε τὰ πράγματα ὅπως ἤθελεν. Ἀπὸ τὰς δημοκρατίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον σχηματισθῆ περὶ τὴν Γαλλίαν, ἄλλας προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος καὶ ἄλλας μετέβα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λεν εἰς βασίλεια. Προσήρτησε τὸ Πεδεμόντιον καὶ τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενούης, ἐνῶ τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίαν μετεβάπτισεν εἰς ***Βασίλειον τῆς Ἰταλίας*** καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς αὐτοῦ καὶ διώρισε τὸν πρόγονόν του Εὐγένιον Μπωχαρναί, τὸν υἱὸν τῆς συζύγου του Ἰωσηφίνης, ἀντιβασιλέα. Σημαντικωτέρα ἦτο ἡ μεταβολὴ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ Ναπολέων παρέδωκε τὰ ἐκκλησιαστικὰ κράτη καὶ τὰς ἐλευθέρας πόλεις πλὴν ὀλίγων εἰς τοὺς κοσμικοὺς ἡγεμόνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀπολέσει πέραν τοῦ Ρήνου χώρας προσαρτηθείσας εἰς τὴν Γαλλίαν.

Αἱ μετοβολαὶ αὗται εἶχον μεγάλην σημασίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, διότι δι' αὐτῶν ἐπῆλθε σημαντικὴ συγκέντρωσις, τὴν ὁποίαν ἐνίσχυσαν μεταγενέστεραι συνθῆκαι τοῦ Ναπολέοντος. Ἐνῶ τὸ 1789 ὑπῆρχον 190 κρατίδια καὶ ἐλεύθεραι πόλεις, τὸ 1815 ἔμειναν μόνον 39 Τοιουτοτρόπως ὁ Ναπολέων εἰργάσθη ἀσυναισθήτως διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας.

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ (1805)

Οἱ ἄγγλοι ἔμποροι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν εἰρήνην, διότι διὰ τοῦ πολέμου ἐξησφάλιζον τὸ μονοπώλιον τοῦ ἀποικιακοῦ ἐμπορίου. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία δὲν ἐξεκένωσε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν Μάλταν καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1805 ἐπανελήφθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι. Ὁ Πὶττ κληθεὶς πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν διεκήρυξεν ὅτι θὰ πολεμήσῃ μέχρι τέλους τοῦ βίου τὸν Ναπολέοντα. Ὁ Ναπολέων συνεκέντρωσεν εἰς τὴν Βουλώνην μέγαν στρατὸν ἔχων σκοπὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀποβίβασιν εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν. Ὁ Πὶττ συνήνωσε τότε τὴν Αὐστρίαν, Ρωσσίαν καὶ Σουηδίαν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἔμεινε πάλιν οὐδέτερος.

ΟΥΛΜ-ΑΟΥΣΤΕΡΛΙΤΣ-ΤΡΑΦΑΛΓΑΡ

Ὁ Ναπολέων ἔστρεψε τὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὴν Βουλώνην, κατὰ τῆς Αὐστρίας Διὰ ταχυτάτης πορείας προήλασε πρὸς τὸν Ἄνω Δούναβιν, ὅπου τὰ νοτιογερμανικὰ κράτη Βαυαρία, Βυρτεμβέργη καὶ Βάδη, ἐτάσσοντο πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας. Συγχρόνως ὁ ***Μπερναδότε***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παραβιάζων τὴν οὐδετερότητα τῆς Πρωσσίας ἐβάδιζεν ἀπὸ τὸ Ἀννόβερον πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Τοιουτοτρόπως ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μὰκ (Mack) αὐστριακὸς στρατός, ὁ ὁποῖος εἶχε προχωρήσει μέχρι τῆς **Οὔλμ** (Ulm), ἀπεκόπη καὶ ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, 30 χιλ. ἄνδρες καὶ 53 τηλεβόλα παρεδόθησαν εἰς τοὺς Γάλλους (Ὀκτώβριος 1805). Ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βιέννην.

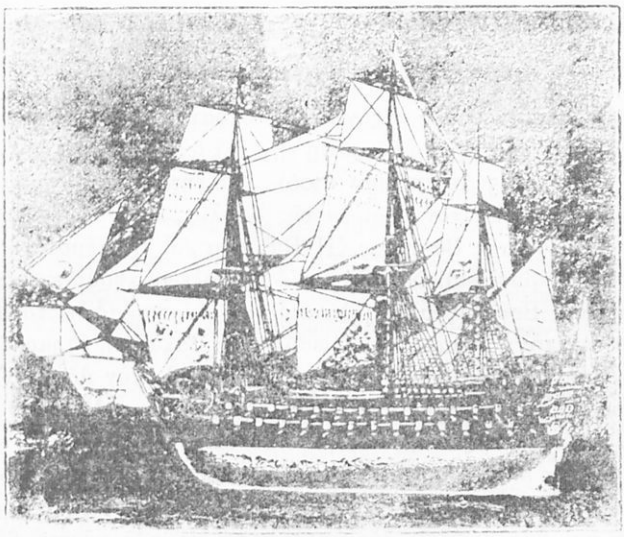

Πλοῖον τῆς γραμμῆς τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος
Τὸ γαλλικὸν Sans Pareil, μήκους 50 μέτρων, κατασκευασθὲν τὸ 1760 εἰς τὸ Μπρὲστ καὶ ὡπλισμένον μὲ 108 τηλεβόλα.

Ἀφοῦ ἀνέπαυσε καὶ ἀνασυνέταξε τὸν στρατόν του, προσέβαλε τοὺς αὐστρορρώσους παρὰ τὸ **Ἄουστερλιτς** (Austerlitz) βορείως τῆς Βιέννης. Ἡ περιβόητος αὕτη μάχη, ὀνομασθεῖσα τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων, διότι πλὴν τοῦ Ναπολέοντος παρευρίσκοντο ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φραγκῖσκος Β' καὶ ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος Α', εἶναι ὑπόδειγμα ναπολεοντείου τακτικῆς. Οἱ σύμμαχοι ἀπώλεσαν 15 χιλιάδας νεκροὺς καὶ τραυματίας καὶ 20 χιλιάδας αἰχμαλώτους (2 Δεκεμβρίου 1805). **1805**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στόλος τοῦ Ναπολέοντος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἑτοιμάσει μὲ πολλὰς θυσίας, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπόβασιν, ὑπέστη πανωλεθρίαν. Ὁ γαλλικὸς στόλος ἡνωμένος μετὰ τοῦ ἱσπανικοῦ κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα τῶν Γαδείρων. Ὅταν ὅμως ἐπεχείρησε νὰ ἐξέλθῃ, προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Νέλσον, ὁ ὁποῖος κατέκαυσε καὶ ἠχμαλώτισεν αὐτὸν παρὰ τὸ ἀκρωτήριον ***Τραφαλγὰρ*** βορείως τοῦ λιμένος τῶν Γαδείρων. Ὁ Ναύαρχος Νέλσον ἐφονεύθη κατὰ τὴν ναυμαχίαν (21 Ὀκτωβρίου 1805).

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Οἱ σύμμαχοι δὲν εἶχον πλέον στρατόν. Διὰ τοῦτο ἡ Αὐστρία ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν Εἰρήνην τοῦ Πρέσβουργ (25 Δεκεμβρίου 1806), διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρει τὴν Βενετίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας καὶ τὸ Τυρόλον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας. Ἡ Βαυαρία καὶ Βυρτεμβέργη ἐκηρύχθησαν βασίλεια. Συγχρόνως ὁ Ναπολέων κηρύττει ἐκπτώτους τοὺς Βουρβόνους τῆς Νεαπόλεως καὶ παραδίδει τὸ βασίλειον εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἰωσήφ. Ἡ Βαταβικὴ δημοκρατία μεταβάλλεται εἰς βασίλειον καὶ δίδεται εἰς τὸν ἀδελφόν του Λουδοβῖκον. Τὸ 1806 δημιουργεῖ τὴν ***Ὁμοσπονδίαν τοῦ Ρήνου***, ἡ ὁποία περιέλαβεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλα τὰ κράτη τῆς Γερμανίας πλὴν τῆς Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας. Ἡ ὁμοσπονδία τίθεται ὑπὸ τὴν προστασίαν του, συνάπτει μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τοῦ χορηγῇ 63 χιλιάδας στρατὸν εἰς περίπτωσιν πολέμου.

Οὕτω δὲν ὑπῆρχε πλέον Γερμανικὴ αὐτοκρατορία. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Β' ἀπέθεσε τὸ γερμανικὸν
1806 στέμμα καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας (6 Αὐγ. 1806). Τοιουτοτρόπως ἔληξε τὸ Ἅγιον Ρωμαϊκὸν κράτος τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους τὸ ὑφιστάμενον ἀπὸ τοῦ Ὄθωνος τοῦ Μεγάλου (962 μ. Χ.).

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ - ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΣΣΙΑΣ (1806)

Ὁ Ναπολέων ἐκυριάρχει εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὰ στρατεύματά του ἐκινοῦντο ἐλευθέρως, διεχείμαζον εἰς αὐτὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ συμπεριεφέροντο ὡς κατακτηταί. Αὐτὸ ἔκαμνεν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ πολλοὶ ἤρχισαν νὰ ἐξεγείρωνται κατὰ τῆς ταπεινώσεως καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐδημιουργήθη φιλοπόλεμος μερίς, τῆς ὁποίας ψυχὴ ἔγινεν ἡ βασίλισσα τῆς Πρωσσίας ***Λουΐζα***, καὶ δὲν ἤργησαν αἱ φιλοπόλεμοι ἐκδηλώσεις εἰς τὸ Βερολῖνον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας συνεννοήθη μὲ τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀπῄτησεν ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα ν' ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὴν Γερμανίαν. Ἐκεῖνος ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔθεσεν εἰς κίνησιν τὸν στρατόν του. Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ὠργανωμένος κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα καὶ ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸν γηραιὸν Braunschweig, τὸν ἀρχηγὸν τῆς πρώτης γερμανικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Γαλλίαν, συνετρίβη εἰς δύο μεγάλας μάχας, παρὰ τὴν ***Ἰέναν*** (Jena) καὶ τὴν ***Ἀουερστὲδ*** (Auerstedt). Ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς Βερολῖνον, ἐνῶ οἱ πρῶσσοι στρατηγοὶ παρεδίδοντο ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου, καὶ αὐτὸς ὁ μετὰ ταῦτα **1806**
ἔνδοξος Μπλύχερ (Blücher) ὑποχωρήσας μέχρι Λύμπεκ (Lübeck) ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια κατέφυγεν εἰς Καίνιξμπεργ.

Βραδέως, καθὼς πάντοτε, ἐνεφανίσθησαν οἱ Ρῶσσοι, ἀλλ' ἀντέταξαν σοβαρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γάλλων καὶ διεξήχθη σφοδρὰ πάλη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν. Ἀλλὰ τέλος ὑπερίσχυσεν ὁ Ναπολέων. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας κατέφυγεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ κράτους του καὶ ὁ τσάρος ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ.

Τότε ἔγινεν ἡ ὀνομαστὴ συνάντησις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νίεμεν, ἀπέναντι τῆς πόλεως Τίλσιτ, ἐντὸς πλωτοῦ περιπτέρου. Ὁ Ναπολέων ἐκέρδισε τὸν Ἀλέξανδρον διεγείρας παρ' αὐτῷ τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ δύο συνεννοούμενοι ἠδύναντο νὰ κυριαρχήσουν τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ὁ τσάρος ἐγκατέλειψε τὴν Πρωσσίαν, τὴν ὁποίαν διεμέλισεν ὁ Ναπολέων. Ἀπέσπασε τὰς πρὸς Δ. τοῦ Ἔλβε κτήσεις της, συνήνωσεν αὐτὰς μετὰ τοῦ ἐκλεκτοράτου τῆς Ἔσσης, τοῦ Μπραουνσβάϊκ καὶ τοῦ Ἀννοβέρου καὶ ἐδημιούργησε τὸ ***Βασίλειον τῆς Βεστφαλίας***, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἱερώνυμον. Ἀπέσπασε τὴν Πρωσσικὴν Πο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λωνίαν καὶ ἐδημιούργησε τὸ ***Μέγα Δουκᾶτον τῆς Βαρσοβίας***, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαξονίας. Ἡ Πρωσσία ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ 160 ἑκατ. φρ. πολεμικὴν ἀποζημίωσιν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ, 160 χιλ. γαλλικοῦ στρατοῦ ἔμενον εἰς τὴν χώραν συντηρούμεναι ἀπ' αὐτήν.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Ὁ Ναπολέων εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δυνάμεώς του. Ἀπὸ τὸ Βερολῖνον ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέβαλε τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου. Ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἀποκλείσει ἀπὸ τοῦ 1806 τοὺς γαλλικοὺς λιμένας ἀπὸ τῆς Βρέστης μέχρις τῆς Ἀμβέρσης. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἀγγλικῶν παραλίων καὶ ἀπηγόρευσε τὸ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπόριον καὶ τὴν πώλησιν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὰς χώρας τῶν συμμάχων της. Τοῦτο ὠνομάσθη ἠ π ε ι ρ ω τ ι κ ὸ ς ἀ π ο κ λ ε ι σ μ ὸ ς (blocus continental). Ἡ Ἀγγλία ἀπέκλεισε τότε τοὺς λιμένας τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἐδέχοντο τὸν ναπολεόντειον ἀποκλεισμόν. Ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ρωσσία προσεχώρησαν εἰς τὸν ἠπειρωτικὸν ἀποκλεισμόν.

Ὁ ἀποκλεισμὸς ἔβλαψεν ἰδίως τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς χώρας τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, διότι ἐπῆλθε μεγάλη ἔλλειψις ἀποικιακῶν καὶ ὑπερετιμήθησαν τὰ εἴδη τῆς πρώτης ἀνάγκης.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Ἡ Πορτογαλλία δὲν εἶχε δεχθῆ τὸν ναπολεόντειον ἀποκλεισμὸν καὶ ἡ Λισσαβὼν ἀπέβη κέντρον λαθρεμπορίου. Διὰ τοῦτο ὁ Ναπολέων συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἱσπανίας κατέλαβεν αἰφνιδιαστικῶς τὴν Λισσαβῶνα μὲ 25 χιλ. στρατοῦ καὶ ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὸν βασιλέα τῆς Πορτογαλλίας, ὁ ὁποῖος ἔφυγεν ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου εἰς τὴν Βραζιλίαν. Συγχρόνως ὅμως ἠθέλησε νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν σύμμαχόν του Ἱσπανίαν, σκοπὸν ἔχων κυρίως νὰ φέρῃ κίνησιν καὶ ζωὴν εἰς τὴν χώραν, ἡ ὁποία ἐφυτοζώει ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ ἀριστοκρατικὴν μοναρχίαν καὶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ καθολικοῦ κλήρου. Ἀλλὰ προεκάλεσεν μεγίστην ἀντίδρασιν, διότι αἱ μᾶζαι τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ ἦσαν συντηρητικώταται καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μοναχοὶ τὸν ἐφανάτιζον κατὰ τῶν Γάλλων. Ἤρχισε τότε μακρὸς καὶ ἐπίμονος ἀγὼν διὰ τοὺς Γάλλους, ὁ ὁποῖος ἐστοίχισε περὶ τὰς 300 χιλ. ἄνδρας. Οἱ Ἱσπανοὶ διῃρημένοι εἰς μικρὰ σώματα καὶ ὁδηγούμενοι ἀπὸ φανατικοὺς καλογήρους διεξῆγον κλεφτοπόλεμον (Guerilla), ἐνῷ αἱ κινήσεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐδυσχεραίνοντο πολὺ εἰς τὴν ὀρεινήν, θερμὴν καὶ ἄγονον χώραν.

Μετ' ὀλίγον οἱ Ἄγγλοι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Λισσαβῶνα ὑπὸ τὸν περίφημον στρατηγὸν ***Οὐέλλιγκτον*** (Welligton) καὶ κατεσκεύασαν ὠχυρωμένον στρατόπεδον ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Ἐν τῷ μεταξὺ δύο γάλλοι στρατηγοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ὁ Ναπολέων ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως καὶ κατέλαβε τὴν Μαδρίτην. Ἀλλὰ τὰς περὶ τὴν Λισσαβῶνα ὀχυρὰς θέσεις τῶν Ἄγγλων δὲν κατώρθωσαν νὰ διασπάσουν οἱ γάλλοι στρατηγοὶ παρὰ τὰς αἱματηρὰς ἐπιθέσεις. Βραδύτερον ὅταν κατέρρευσεν ἡ δύναμις τοῦ Ναπολέοντος, οἱ Γάλλοι ἐξεκένωσαν τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον καὶ ὁ Οὐέλλιγκτον ἐπέρασε τὰ Πυρηναῖα καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ο ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1809)

Μετ' ὀλίγον ἡ Αὐστρία περιεπλάκη εἰς νέον πόλεμον πρὸς τὸν Ναπολέοντα. Ὁ Ναπολέων ἔσπευσεν ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν, συνεκέντρωσε τὰς ἐν Γερμανίᾳ δυνάμεις του, ἀπώθησε τὸν αὐστριακὸν στρατὸν καὶ κατέλαβε τὴν Βιέννην. Μετὰ περιπετειώδεις συμπλοκὰς κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Δουνάβεως ἐνίκησεν εἰς ἀποφασιστικὴν παρὰ τὸ ***Βάγκραμ*** (Wagram, 5–6 Ἰουλίου) μάχην.

Διὰ τῆς ***Εἰρήνης τῆς Βιέννης*** (Ὀκτώβριος 1809) ἡ Αὐστρία ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ τὰς ἰλλυρικὰς ἐπαρχίας εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ οὕτω διεκόπη ἡ ἔξοδος πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἐπίσης ἔγινε σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν ἐσωτερικήν της πολιτικήν, διότι τὸ φιλελεύθερον ὑπουργεῖον ἀντικατέστησεν ὁ πονηρὸς ***Μέττερνιχ***, τὴν λαϊκὴν ἀφύπνισιν ἡ κατασκοπεία καὶ ἡ ἀστυνομικὴ πίεσις.

ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΣ ΓΑΜΟΣ (1810)

Εὑρισκόμενος εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δόξης ὁ Ναπολέων διεζεύχθη τὴν Ἰωσηφῖναν προφασιζόμενος ὅτι ἦτο ἄτε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κνος καὶ τὸ 1810 συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου τοῦ Β' ***Μαρίαν Λουΐζαν***, ἡ ὁποία ἦτο τότε 20 ἐτῶν. Ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν ἐγεννήθη ὁ διάδοχος λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ρώμης (Ναπολέων Β', Aiglon).

ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΕΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τὸ 1810 ὁ Ναπολέων ἦτο κύριος ἐκτεταμένης αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία περιελάμβανε πλὴν τῆς Γαλλίας τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ρήνου, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὴν γερμανικὴν παραλίαν τῆς βορείου θαλάσσης μέχρι τοῦ Λύμπεκ (Lübeck). Εἰς τὴν Ἰταλίαν κατεῖχε τὸ Πεδεμόντιον, τὴν Γένουαν, τὴν Τοσκάνην καὶ τὸ κράτος τοῦ Πάπα. Τέλος προσετέθησαν εἰς τὸ κράτος του αἱ ἰλλυρικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Αὐστρίας καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι. Ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτὸν τὰ βασίλεια τῆς Ἰταλίας, τῆς Νεαπόλεως, ἡ Ἱσπανία, ἡ Ἑλβετία, ἡ Ὁμοσπονδία τοῦ Ρήνου καὶ τὸ Μέγα Δουκᾶτον τῆς Βαρσοβίας. Ἡ Πρωσσία, ἡ Δανία καὶ ἡ Ρωσσία ἦταν σύμμαχοί του. Ἡ δὲ Σουηδία, ὅπου πρὸ μικροῦ ὁ γάλλος στρατηγὸς Μπερναδόττε εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὡς διάδοχος τοῦ ἀτέκνου βασιλέως, διετέλει ὑπὸ γαλλικὴν ἐπιρροήν.

III. ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

Η ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ (1812)

Μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ τσάρου τῆς Ρωσσίας ὑπῆρχον σοβαραὶ προστριβαί. Διὰ τοῦτο ὁ Ναπολέων ἤρχισε νὰ σχεδιάζῃ μεγάλην ἐκστρατείαν, διὰ τῆς ὁποίας ἤλπιζε νὰ κάμψῃ τὸν τσάρον καὶ νὰ ἀποκλείσῃ ἀποτελεσματικώτερον τὴν Ἀγγλίαν. Ἀλλὰ πλὴν τούτου ἡ ἀνήσυχος φύσις του ὤθει αὐτὸν εἰς τὴν περιπετειώδη ἐκείνην ἐπιχείρησιν, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ περιβάλῃ αὐτὸν διὰ νέας αἴγλης.

Ὁ Ναπολέων παρεσκεύασε μεγαλειώδη ἐκστρατείαν. Ἀπὸ τοῦ Γουαδαλκιβὶρ μέχρι τοῦ Νίεμεν ἐξηπλοῦντο στρατιωτικαὶ δυνάμεις γαλλικαὶ καὶ συμμαχικαὶ ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον. Ἡ μεγάλη στρατιὰ ἀποτελουμένη ἀπὸ 440 χιλ. ἄνδρας καὶ διῃρημένη εἰς τρία σώματα ἐβάδισε διὰ τῆς Πρωσσίας καὶ τὴν 24-29

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἰουνίου ἐπέρασε τὸν ποταμὸν Νίεμεν. Μέρος μόνον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἦσαν γάλλοι, τὸ ὑπόλοιπον ἀπετελεῖτο ἀπὸ συμμάχους, γερμανούς, ἰταλοὺς κτλ.

Ἡ ἐκστρατεία ἤρχισεν ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας, διότι αἱ χῶραι τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς Πολωνίας, διὰ τῶν ὁποίων διήρχετο ὁ στρατός, ἦσαν πλήρεις ἀπὸ ἕλη καὶ δάση, αἱ ὁδοὶ ἐλεειναί, ὁ ἐπισιτισμὸς ἀνεπαρκὴς διὰ τόσον μεγάλην στρατιάν, ἡ ὁποία ἠναγκάζετο νὰ διανυκτερεύῃ εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἐπειδὴ ἔλειπον καταλύματα. Ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος εἰρήνευσε πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Σουηδίας. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ παρατάξῃ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πλέον τῶν 220 χιλ. ἀνδρῶν. Διὰ τοῦτο οἱ Ρῶσσοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐφαρμόσουν νέον σχέδιον πολεμικῆς. Ἀπέφευγον ἀποφασιστικὴν μάχην, ἀπεσύροντο πρὸ τοῦ Ναπολέοντος, ἔκαιον τὰ χωρία καὶ ἐρήμωνον τὴν χώραν.

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς καταπεπονημένος ἤδη ἀπὸ τὰς κακουχίας, ἐξησθενημένος ἀπὸ ἀσθενείας καὶ ὁμαδικὰς λιποταξίας ἔφθασεν εἰς Σμόλενσκ, τὸ ὁποῖον οἱ Ρῶσσοι ἐξεκένωσαν μετὰ αἱματηρὰν μάχην.

ΜΟΣΧΑ

Ὁ τσάρος διώρισε τότε ἀρχιστράτηγον κατ' ἀπαίτησιν τοῦ στρατεύματος τὸν ***Κουτούσωφ***, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθησε τὴν ὑποχώρησιν καὶ δὲν ἐσταμάτησε παρὰ εἰς τὸ Βοροδῖνον. Οἱ γάλλοι (137 χιλιάδ.) προσέβαλον τὰ χαρακώματα, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ὁ Κουτούσωφ εἶχε τάξει τὸν στρατόν του (120 χιλ.) Μετὰ πεισματώδη καὶ αἱματηρὰν μάχην οἱ Ρῶσσοι ἐξεκένωσαν τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἡ Μεγάλη Στρατιὰ εἶχε 30 χιλ. νεκροὺς καὶ τραυματίας, οἱ Ρῶσσοι περὶ τὰς 60 χιλιάδας νεκρούς, τραυματίας καὶ αἰχμαλώτους. Αὕτη εἶναι ἡ μάχη τῆς Μόσχας, ὅπως ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ Ναπολέων (7 Σεπτεμβρίου).

Τὴν 14 Σεπτεμβρίου ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μόσχαν καὶ τὴν ἐπομένην ἡ πόλις ἤρχισε νὰ καίεται. Ἡ πυρκαϊὰ διαρκέσασα τέσσαρας ἡμέρας ἀπετέφρωσε μέγα μέρος τῆς πόλεως καὶ 5 χιλ. ρῶσσοι τραυματίαι εὗρον οἰκτρὸν θάνατον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐν τούτοις οἱ Γάλλοι εὗρον εἰς τὴν πόλιν καταλύματα καὶ ζωοτροφίας.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἡ ἐκστρατεία εἶχεν ἀποτύχει, διότι ὁ Ναπολέων δὲν κατώρθωσε νὰ συντρίψῃ τὸν ρωσσικὸν στρατὸν καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ διαχειμάσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ὁ χειμὼν ἐπλησίαζεν, αἱ ζωοτροφίαι ἤρχιζαν νὰ σπανίζουν καὶ ἰδίως δὲν ὑπῆρχεν ἀρκετὴ τροφὴ διὰ τὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα ἀπέθνῃσκον κατὰ ἑκατοντάδας. Ὁ Ναπολέων ἐπεχείρησε τότε νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τὸν τσάρον, ὁ ὁποῖος ἀπέφευγε πᾶσαν συνεννόησιν Δὲν ὑπελείπετο λοιπὸν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ἡ ὑποχώρησις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἀρχίσασα τὴν 19 Ὀκτωβρίου κατέληξεν εἰς πλήρη καταστροφήν. Ὁ βαρὺς ρωσσικὸς χειμὼν ἐνέσκηψε προώρως, αἱ στερήσεις καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀποσκευῶν καὶ τῶν λαφύρων ἐδυσχέραινον τὴν πορείαν, ἐνῶ τὸ σμῆνος τοῦ ρωσσικοῦ ἱππικοῦ παρηκολούθει τοὺς ὑποχωροῦντας καὶ τοὺς ἀπεδεκάτιζεν. Οἱ Γάλλοι ἑκάστην πρωΐαν ἀποχωροῦντες ἀπὸ τὰς ὑπαιθρίους κατασκηνώσεις ἄφινον νεκρούς, ἀσθενεῖς καὶ τραυματίας.

Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Βερεζίνα ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπέστη σοβαρωτάτην ἀπώλειαν, διότι ρωσσικὸς στρατὸς προελάσας ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν κατέλαβε τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐνῶ ὁ στρατὸς τοῦ Κουτούσωφ ἐπίεζεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ τρίτος ρωσσικὸς στρατὸς ἐπετίθετο ἀπὸ τὸν νότον. Τὰ λείψανα τῆς στρατιᾶς ἐν πλήρει ἀποσυνθέσει ἐζήτησαν νὰ ἀνοίξουν δρόμον διὰ τῆς Πολωνίας καὶ Πρωσσίας. Ὁ ἴδιος ὁ Ναπολέων ἔφυγε κρυφίως ἐπὶ ταχυδρομικῆς ἁμάξης
1812 καὶ διὰ τῆς Βαρσοβίας καὶ Δρέσδης ἔφθασεν εἰς Παρισίους καὶ δι' ἀνακοινωθέντος ἀνήγγειλε τὴν καταστροφὴν τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Ρωσσίας ὑπῆρξε μία τῶν μεγίστων καταστροφῶν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἀπὸ τοὺς 600 χιλ. ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι εἰσῆλθον εἰς τὸ ρωσσικὸν ἔδαφος, 20 χιλ. ἦσαν νεκροί, τραυματίαι ἢ ἀσθενεῖς, 130 χιλ. αἰχμάλωτοι, 50 χιλ. λιποτάκται. Ἀλλὰ καὶ ὁ ρωσσικὸς στρατὸς ἀπὸ 220 χιλ. εἶχεν ἀπομείνει μόνον 40 χιλ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ Πρῶσσοι καὶ Αὐστριακοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀκολουθήσει ἀναγκαστικῶς τὴν ἐκστρατείαν, ἀπεστάτησαν μόλις εἶδον τὴν καταστροφὴν καὶ ὅλη ἡ Γερμανία ἐκινεῖτο ἤδη κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ—ΛΕΙΨΙΑ

Τὴν καταστροφὴν τῆς Ρωσσίας ἠκολούθησε μεγάλη κίνησις εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀπελευθεροτικοῦ ἀγῶνος ἐτέθη ἡ Πρωσσία. Ἐνισχυθεῖσα μὲ ἀγγλικὰ χρήματα καὶ ἐφαρμόσασα τὴν καθολικὴν ὑποχρεωτικὴν θητείαν κατώρθωσε νὰ παρατάξῃ 270 χιλιάδας στρατόν. Οἱ Γάλλοι ἐξεκένωσαν τὸ Βερολῖνον καὶ ἀπεσύρθησαν ἐκεῖθεν τοῦ Ὄδερ. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἦτο πάντοτε ἐπίφοβος.

Ἡ Ἀγγλία συνήνωσε τότε εἰς συμμαχίαν τὴν Πρωσσίαν, τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Σουηδίαν. Ἡ Αὐστρία, τῆς ὁποίας τὴν πολιτικὴν διηύθυνεν ὁ Μέττερνιχ, μετά τινας ἐλιγμοὺς προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν.

Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν ὁ Ναπολέων ἔδωσε πάλιν δείγματα στρατηγικῆς μεγαλοφυΐας χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀποτρέψῃ τὸ μοιραῖον. Ὑπέβαλεν εἰς τελευταίαν προσπάθειαν τὸν γαλλικὸν λαόν, ἐστρατολόγησε προληπτικῶς νεωτάτους στρατιώτας μέχρι τοῦ 18 ἔτους. Τοιουτοτρόπως κατήρτισε στρατὸν 350 χιλ. Οἱ σύμμαχοι ἀντέταξαν κατ' αὐτοῦ 500 χιλ. διῃρημένας εἰς τρεῖς στρατιάς. Μίαν ἀπ' αὐτὰς ὡδήγει ὁ ἄλλοτε στρατηγὸς Μπερναδότε, ἄλλην ὁ πρῶσσος στρατηγὸς Μπλύχερ ((Blücher), ὁ ὁποῖος εἶχε γίνει ἔνδοξος μὲ τὰς ἐπιτυχίας του **1813** κατὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ναπολέοντος. Τὴν τρίτην ὁ αὐστριακὸς στρατηγὸς Σβάρτσεμπεργ (Schwarzenberg), ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν.

Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη ἐδόθη εἰς τὴν Λειψίαν (16—19 Ὀκτωβρίου 1813). Ἐκεῖ 160 χιλ. Γάλλοι ἐπάλαισαν κατὰ 295 χιλιάδων συμμάχων οἱ ὁποῖοι διέθετον διπλάσιον ἱππικὸν καὶ πυροβολικόν. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς μετὰ κρατερὸν ἀγῶνα ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀφοῦ ἐξήντλησε τὰ πυρομαχικά του καὶ ἀφοῦ εἶδε τοὺς συμμάχους του Σάξονας καὶ Βυρτεμβεργίους νὰ προσχωρήσουν εἰς τὸν ἐχθρόν. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη μάχη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς Λειψίας, τὴν ὁποίαν οἱ Γερμανοὶ ὠνόμασαν μάχην τῶν ἐθνῶν (Völkerschlacht)

Ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ πέραν τοῦ Ρήνου, ἡ Γερμανία μέχρι τοῦ Ρήνου ἦτο ἐλευθέρα, οἱ γερμανοὶ ἡγεμόνες ἀπεστάτησαν, ἡ Ὁμοσπονδία τοῦ Ρήνου διελύθη.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ

Τὴν νύκτα τῆς 1 τοῦ νέου ἔτους 1814 ὁ Μπλύχερ διέβη τὸν Ρῆνον καὶ μετ' αὐτὸν εἰσῆλθον οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἐκ διαφόρων σημείων εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας Ἡ προσπάθεια τοῦ Ναπολέοντος νὰ δημιουργήσῃ νέον στρατὸν ἔφερε πενιχρὰ ἀποτελέσματα, διότι αἱ ὑπηρεσίαι δὲν ὑπήκουον καὶ οἱ νέοι δὲν ὑπετάσσοντο. Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν στενώτερον περισφιγγόμενος ἐπάλαισεν ὡς λέων μανιώδης καὶ διέπραξε κατορθώματα οὐδενὸς τῶν προγενεστέρων ὑποδεέστερα, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ βραδύνῃ τὸ μοιραῖον. Τὴν 31 Μαρτίου οἱ σύμμαχοι εἰσῆλθον εἰς Παρισίους. Ὁ Ναπολέων προσεπάθησε νὰ σώσῃ τὸν θρόνον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του, ἀλλ' εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὑπερίσχυσαν οἱ ὀπαδοὶ τῶν Βουρβόνων καὶ ἡ Γερουσία ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὸν Ναπολέοντα.

Οἱ σύμμαχοι ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας τὸν ἀδελφὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ***Λουδοβῖκον ΙΗ'***, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη ἀμέσως ὅτι θὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα. Μετ' αὐτοῦ συνῆψαν οἱ σύμμαχοι τὴν πρώτην εἰρήνην τῶν Παρισίων, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Γαλλία ἐπανήρχετο εἰς τὰ σύνορα τοῦ 1792, ἀνέκτα πάλιν σχεδὸν πάσας τὰς ἀποικίας της καὶ δὲν ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν οὔτε νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὁ Ναπολέων εἶχεν ἀφαιρέσει ἐκ διαφόρων μουσείων τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ἀγγλία ἐκράτει τὴν Μάλταν καὶ τὴν Ἑλγολάνδην. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἐκθρονισθέντες ἡγεμόνες ἐπανήρχοντο εἰς τὸν θρόνον των (παλινόρθωσις, restauration) καὶ ὡρίζετο νὰ συνέλθῃ συνδιάσκεψις τῶν κρατῶν εἰς τὴν Βιέννην διὰ νὰ κανονίσῃ τὴν νέαν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης.

Κατ' εἰσήγησιν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου παρεχωρήθη εἰς τὸν Ναπολέοντα ὡς ἡγεμονία ἡ νῆσος Ἔλβα καὶ ὑπεχρεώθη ἡ Γαλλία νὰ δίδῃ εἰς αὐτὸν χρηματικὴν ἐπιχορήγησιν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1814 συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Βιέννην οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων καὶ ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν, πολλοὶ ἡγεμόνες, πολιτευταὶ καὶ στρατηγοί. Ἡ Βιέννη ἔλαβεν ἑορτάσιμον ὄψιν καὶ ἐδόθησαν ἀλλεπάλληλα συμπόσια, χοροὶ καὶ παραστάσεις, διότι μετὰ τὸν μακροχρόνιον καὶ βαρὺν πόλεμον οἱ ἄνθρωποι ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην ἀναψυχῆς.

Μεγίστην ἐπιρροὴν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων ὁ Μέττερνιχ. Μέλος τῆς ρωσσικῆς ἀντιπροσωπείας ἦτο ὁ ἕλλην ***Καποδίστριας***. Μετὰ μεγάλης ἐπιτηδειότητος εἰργάσθη ὁ ἀντιπροσωπεύων τὴν Γαλλίαν ***Ταλεϋρὰν*** (Taleyrand), ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τοὺς συμμάχους προσεταιρισθεὶς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, καὶ παρ' ὀλίγον ἐξερρηγνύετο πόλεμος μεταξὺ τοῦ νέου συνδυασμοῦ καὶ τῆς Ρωσσίας καὶ Πρωσσίας. Αἱ συνεννοήσεις δὲν εἶχον εἰσέτι καταλήξει εἰς ὁριστικὸν συμπέρασμα, ὁπότε ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ Ναπολέων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ συνασπισμὸς τῶν ὀκτὼ κρατῶν ἀνενεώθη καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκήρυξαν τὸν Ναπολέοντα ἐχθρὸν καὶ ταραξίαν τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου.

ΒΑΤΕΡΛΩ

Ὁ Ναπολέων εἶχεν ἀκριβεῖς πληροφορίας διὰ τὰς ἀντιθέσεις τῶν συμμάχων εἰς τὴν Βιέννην, ἐγνώριζεν ἐπίσης καλῶς ὅτι ὁ γαλλικὸς λαὸς δὲν ἠγάπα τὸν Λουδοβῖκον. Πολλοὶ στρατηγοὶ καὶ διπλωμάται συνεννοοῦντο μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἐπανορθώσουν τὴν ἀρχήν του. Ἐνθαρρυνόμενος λοιπὸν ἀπ' αὐτὰ ἀνέλαβε τὴν καταπληκτικὴν ἐπιχείρησιν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὴν 1 Μαρτίου 1815 ἀπεβιβάσθη μετὰ 1100 ἀνδρῶν εἰς Κάννας τῆς Προβιγγίας. Λαὸς καὶ στρατιῶται ἐδέχθησαν αὐτὸν πανταχοῦ μὲ ἐπευφημίας «Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ». Ὁ στρατηγὸς Νέϋ, ὁ ὁποῖος ἐστάλη κατ' αὐτοῦ, προσεχώρησε μετὰ τοῦ στρατοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ ὅλη ἡ Γαλλία ἀνεγνώρισεν αὐτόν, ἐνῶ ὁ Λουδοβῖκος ἔφυγεν εἰς τὸ ἐν Βελγίῳ στρατόπεδον τῶν συμμάχων. Τοιουτοτρόπως ἤρχισε νέα περίοδος δράσεως τοῦ Ναπολέοντος, ἡ ὁποία διήρκεσεν ὀλίγον περισσότερον ἀπὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τρεῖς μῆνας καὶ ὀνομάζεται εἰς τὴν ἱστορίαν Ἑ κ α τ ὸ ν ἡ μ έ ρ α ι (20 Μαρτίου—28 Ἰουνίου 1815).

Ὁ Ναπολέων περιεποιήθη τὸν γαλλικὸν λαόν, παρεχώρησε φιλελεύθερον πολίτευμα καὶ μετεχειρίσθη ἐκφράσεις τῶν πρώτων ἐπαναστατικῶν χρόνων. Συγχρόνως ἤρχισε νὰ καταρτίζῃ στρατὸν καὶ κατώρθωσε ταχέως νὰ δημιουργήσῃ 208 χιλ. καλῶς ἠσκημένον στρατόν, τὸν ὁποῖον ἀπετέλεσαν ἰδίως οἱ ἄνδρες οἱ ἐπανελθόντες ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν. Δὲν παρέλειψεν ἐπίσης τὴν προσπάθειαν νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς ἐχθρούς.

Ἡ θέσις τοῦ Ναπολέοντος ἦτο δυσχερεστάτη. Εἰς τὸ Βέλγιον ὑπῆρχον δύο στρατόπεδα, ὁ ἄγγλος στρατηγὸς Οὐέλλιγκτον μετὰ 100 χιλ. στρατοῦ καὶ ὁ Μπλύχερ μετὰ 150 χιλ. Τὸν Ρῆνον κατεῖχον 350 χιλ. Αὐστριακοὶ καὶ ὄπισθεν αὐτῶν ἦσαν 225 χιλ. Ρῶσσοι. Οἱ σύμμαχοι ἐδήλωσαν ὅτι δὲν θὰ ἔλθουν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Ναπολέοντα.

Ὁ Ναπολέων διὰ νὰ προλάβῃ τὴν περαιτέρω συγκέντρωσιν τοῦ ἐχθροῦ, προήλασε μὲ 120 χιλ. ἐκλεκτὸν στρατὸν πρὸς τὸ Βέλγιον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ χωρίσῃ μὲ ἰσχυρὸν κτύπημα τὰ στρατεύματα τοῦ Οὐέλλιγκτον καὶ τοῦ Μπλύχερ. Τὸ πρῶτον κτύπημα ἐδέχθησαν οἱ Πρῶσσοι. Μετὰ πεισματώδη μάχην οἱ Γάλλαι διέρρηξαν τὸ κέντρον των καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μπλύχερ ἔπεσεν ἀπὸ τὸν ἵππον καὶ ἐκινδύνευσεν. Ἀμέσως κατόπιν προσέβαλε τοὺς Ἄγγλους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὀχυρωθῆ παρὰ τὸ ὄρος Σαὶν Ζὰν (Saint-Jean) ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Βρυξέλλας ἐλπίζων ὅτι θὰ συντρίψῃ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς (74 χιλ. Γάλλοι καὶ 246 τηλεβόλα κατὰ 60 χιλ. Ἄγγλων καὶ 148 τηλεβόλων). Ἤδη εἶχον ἀρχίσει νὰ κλονίζωνται αἱ τάξεις τῶν Ἄγγλων, ὁπότε ἐνεφανίσθησαν οἱ Πρῶσσοι τοῦ Μπλύχερ. Οἱ Γάλλοι ἐτράπησαν εἰς ἀγρίαν φυγήν, ἀφοῦ τὸ ἓν τρίτον ἐξ αὐτῶν, δηλαδὴ 15 χιλ. νεκροὶ ἢ τραυματίαι ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης Τὸ πρωσσικὸν ἱππικὸν κα εδίωξεν αὐτοὺς καθ' ὅλην τὴν νύκτα, οὕτως ὥστε τὰ συντρίμματα
1815 τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διῆλθον ἐν πανικῷ τὰ βελγικὰ σύνορα καὶ μόλις ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῶν Παρισίων κατώρθωσαν ν' ἀνασυνταχθοῦν. Αὕτη εἶναι ἡ περίφημος ἐν Βατερλὸ καταστροφὴ (18 Ἰουνίου).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μετὰ τὴν καταστροφὴν συνῆλθον εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν αἱ δύο βουλαὶ ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Ναπολέοντος, ἐσχημάτισαν προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ναπολέοντα νὰ παραιτηθῇ καὶ τὸν διέταξαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν. Ὁ Ναπολέων κατέφυγεν ἐπὶ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ εἰς Ροσεφὸρ (Rochefort) καὶ οἱ Ἄγγλοι τὸν μετεκόμισαν εἰς ***Ἀγίαν Ἑλένην***, μικρὰν νῆσον κειμένην εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου ἔζησεν ἓξ ἔτη ἀσθενὴς καὶ συντετριμμένος καὶ ἀπέθανε τὸ 1821.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΙΡΗΝΗ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Μετ' ὀλίγον οἱ ἐχθροὶ κατέλαβον τὸ δεύτερον τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν καὶ οἱ σύμμαχοι ἡγεμόνες εἰσῆλθον εἰς αὐτὴν πανηγυρικῶς καὶ τούτους ἠκολούθησεν ὁ Λουδοβῖκος ΙΗ'. Ὁ Λουδοβῖκος ὑπέγραψε τὴν δευτέραν εἰρήνην τῶν Παρισίων, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Γαλλία ἐπανήρχετο εἰς τὰ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως σύνορά της (τοῦ 1790). Οὕτω ἡ περιπέτεια τῶν Ἑκατὸν ἡμερῶν ἐστοίχισεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἥμισυ ἑκατομμύριον κατοίκους καὶ 700 ἑκατομμύρια πολεμικὴν ἀποζημίωσιν. Ἐπίσης ὑπεχρεώθησαν οἱ Γάλλοι νὰ ἐπιστρέψουν τὰ συληθέντα ἔργα τέχνης.

ΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης συνεπλήρωσε τὰς ἐργασίας του καὶ ἔλαβεν ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ὥρισαν τὴν νέαν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης. Οἱ διπλωμάται εἰργάσθησαν ὡς ἀντιπρόσωποι ἡγεμόνων καὶ ὄχι λαῶν. Ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νομιμότητος, τῆς ἰσορροπίας καὶ τῶν ἀντισταθμισμάτων καὶ διεμοίρασαν τὰς χώρας χωρὶς νὰ ἐρωτήσουν τοὺς κατοίκους.

Ἡ Ρωσσία ἔλαβε μέγα μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας, συνήνωσεν αὐτὸ μετὰ τῶν λοιπῶν πολωνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐσχημάτισεν οὕτω τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας, τῆς ὁποίας βασιλεὺς ἀνηγορεύθη ὁ τσάρος. Ἡ Πρωσσία ἔλαβε μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας (τὸ Πόζεν, τὸ Θὸρν καὶ τὸ Ντάντσιγ) καὶ τρεῖς γερμανικὰς ἐπαρχίας. Ἡ Ἀγγλία ἐκράτησε τὴν Μάλταν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τὴν Κεϋλάνην κτλ. ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης. Τοιουτοτρόπως ὁ ἀποικιακὸς ἀγὼν ἔληξεν ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Αὐστρία ἐλάμβανε τὰς Ἰλλυρικὰς ἐπαρχίας, τὴν Βενετίαν καὶ Λομβαρδίαν καὶ ἀπέκτα μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ παλαιοὶ ἡγεμόνες τῆς Ἰταλίας καὶ ὁ Πάπας ἐπανῆλθον εἰς τὸν θρόνον των. Τὸ Βέλγιον ἡνώθη μετὰ τῆς Ὁλλανδίας εἰς ἓν κράτος ἀνεξάρτητον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ***Βασίλειον τῶν ἡνωμένων Κάτω χωρῶν*** ὑπὸ τὸν Βασιλέα Γουλιέλμον Α΄ τῆς Ὀρανίας καὶ ἡ Νορβηγία ἡνώθη μετὰ τῆς Σουηδίας.

ΙΕΡΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ (1815)

Τῇ εἰσηγήσει τοῦ μυστικοπαθοῦς τσάρου Ἀλεξάνδρου οἱ σύμμαχοι βασιλεῖς Ρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας συνῆψαν τὴν λεγομένην Ἱερὰν συμμαχίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐλάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὸ κυβερνήσουν τὸ κράτος των κατὰ τὴν θείαν τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν. Αὐτὸ ἐσήμαινεν ὅτι θὰ κατεδίωκον πᾶσαν φιλελευθέραν κίνησιν εἰς τὴν χώραν των καὶ θὰ ὑπεστήριζον ἀλλήλους καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας, διὰ νὰ διατηρήσουν τὸ ἀπολυταρχικὸν καθεστώς. Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἡ Ἱερὰ Συμμαχία ἐξήσκησεν ἀληθῆ δεσποτείαν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Κατεδίωξε τοὺς φιλελευθέρους καὶ κατέπνιξε πᾶσαν προοδευτικὴν ἐκδήλωσιν τῶν λαῶν πολλάκις διὰ βιαίων ἐπεμβάσεων. Διὰ τοῦτο ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἐπολέμησαν αὐτὴν ἀμειλίκτως.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ - ΤΕΧΝΑΙ - ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

Ὁ ΙΗ' αἰὼν εἶναι περίοδος ζωηρᾶς διανοητικῆς κινήσεως. Ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησε μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ λογικόν του καὶ πιστεύει ὅτι δύναται νὰ ρυθμίσῃ τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ κράτος κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου

Εὔγλωττοι διερμηνεῖς τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν εἶναι οἱ συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ γάλλοι συγγραφεῖς δὲν εἶναι καθαροὶ λογοτέχναι, σημαντικὴν λογοτεχνίαν ἀναπτύσσει ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἡ Γερμανία.

Αἱ τέχναι ἀποβάλλουν τὸ βαρὺ καὶ ψυχρὸν μεγαλεῖον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ κλίνουν εἰς τὸ κομψὸν καὶ εὔθυμον.

Αἱ ἐπιστῆμαι ἐξακολουθοῦν τὴν ἀνάπτυξίν των, ἡ χημεία λαμβάνει τὴν νεωτέραν μορφήν της καὶ διὰ τῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ ἀτ οῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ προετοιμάζονται αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρα ἡ ἐπιβολὴ τῶν γαλλικῶν γραμμάτων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα μελετᾶται εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ οἱ γάλλοι συγγραφεῖς χρησιμεύουν ὡς ὑπόδειγμα. Ἐπίσης ἡ γαλλικὴ τέχνη, τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς εὑρίσκουν ζωηρὰν ὑποδοχήν, ὥστε δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ πνευματικῆς κυριαρχίας τῶν Γάλλων τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

Ἀλλ' οἱ σημαντικώτεροι τῶν γάλλων συγγραφέων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁ Βολταῖρος, ὁ Μοντεσκιέ, ὁ Διδερό, περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν ἐν ἐκτάσει, δὲν εἶναι καθαροὶ λογοτέχναι, ἀλλὰ πολιτικοὶ συγγραφεῖς, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, καὶ πραγματεύονται μᾶλλον κοινωνικὰ προβλήματα. Παραλλήλως ἐξηκολούθησεν ἡ παράδοσις τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ὑπάρχουν συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι συνθέτουν δράματα καὶ μύθους κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μεγάλου αἰῶνος. Ἀλλ' ὅπως συμβαίνει συνήθως, τὰ προϊόντα τῆς μιμήσεως στεροῦνται ἀληθινῆς πνοῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἀξιολόγους ποιητὰς καὶ ζωγράφους ἀνέδειξεν ἡ Γερμανία. Ἡ γερμανικὴ λογοτεχνία ὑπέστη ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐπίδρασιν τῆς κλασσικιζούσης γαλλικῆς λογοτεχνίας καὶ ἐχρειάσθη ἀγὼν διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν μίμησιν Οἱ γερμανοὶ ἐστράφησαν τότε εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαίας γερμανικῆς ποιήσεως καὶ ἀνεκάλυψαν τοὺς θησαυροὺς τῆς μητρικῆς των γλώσσης [1]. Περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἐφάνη ὁ πρῶτος δημιουργὸς ποιητής, ὁ ***Φρειδερῖκος Κλόπστοκ*** (Klopstok, 1724 1804) ὁ συγγραφεὺς τῆς Μεσιάδος, ὁ ὁποῖος ἔδειξεν εἰς τοὺς συγχρόνους του τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν τῆς γερμανικῆς.

Συγχρόνως λόγιοι καὶ τεχνοκρίται ἐζήτουν νὰ κατανοήσουν βαθύτερον τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ ἡ Γερμανία ἐφάνη ἐπανερχομένη εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ χουμανισμοῦ, ἡ ὁποία διεκόπη ἀποτόμως μὲ τὴν μεταρρύθμισιν καὶ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον. Τὸ 1764 ἐξεδόθη ἡ Ἱστορία τῆς τέχνης τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ***Βίνκελμαν*** (Winkelmann), ἡ ὁποία ἔδιδε νέαν ἀντίληψιν τοῦ ἀρχαίου καλοῦ. Δύο ἔτη ἀργότερα ἐφάνη τὸ σημαντικώτατον ἔργον κριτικῆς τῶν χρόνων τούτων, ὁ Λαοκόων τοῦ ***Λέσιγγ*** (Lessing, 1729 – 1781). Ὁ Λέσιγγ ἐπολέμησε τὸν ψευδοκλασσικισμὸν ἀναφερόμενος εἰς τὴν γνησίαν κλασσικὴν παράδοσιν καὶ προβάλλων ὡς ὑπόδειγμα δραματικῆς τέχνης τὸν Σαίξπηρ. Ἐνῶ ὁ Λέσιγγ ἔδιδεν εἰς τὴν διανοητικὴν ἐργασίαν τὴν πρωτεύουσαν θέσιν, ὁ ***Χέρδερ*** (Herder 1744 — 1803) ὡς πηγὴν ἐμπνεύσεως ἐκήρυττε τὸ συναίσθημα καὶ τὴν φαντασίαν καὶ προσεπάθησε νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν δημώδη ποίησιν.

Μετὰ τὴν προπαρασκευὴν αὐτὴν ἤρχισεν ἡ ἀκμὴ τῶν γερμανικῶν γραμμάτων. Τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΗ αἰῶνος οἱ Γερμανοὶ ὀνομάζουν περίοδον ὁρμῆς καὶ δημιουρ-

---

1. Ἡ γερμανικὴ γλῶσσα ἐπάλαισεν ἐπὶ μακρὸν μὲ τὴν λατινικήν, ἡ ὁποία παρέμεινεν ἡ γλῶσσα τῶν πανεπιστημίων. Ὁ Λάϊβνιτς περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἔγραψε τὸ κύριον ἔργον του εἰς τὴν γαλλικήν, ὅπως πολὺ βραδύτερον ἀκόμη ὁ Φρειδερῖκος ὁ Μέγας. Τὸ 1567 ὁ Θωμάζιος ἐπιχειρήσας νὰ διδάξῃ γερμανιστὶ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας ἀπεδοκιμάσθη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γίας (Sturm und Drang), διότι παρήχθησαν πλῆθος μεγάλων ἔργων.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐξεδηλώθη ἡ μεγάλη ποιητικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ *Γκαῖτε* (Goethe, 1749—1832). Τὸ πρῶτον ἀξιόλογον ἔργον του ἦτο τὸ μυθιστόρημα Β έ ρ θ ε ρ, εἰς τὸ ὁποῖον εἰκονίζεται ἡ διάθεσις ἡ κατέχουσα τότε τὰς νεαρὰς ψυχάς. Ὁ ὑπεραισθηματικὸς καὶ καλλιτεχνινὸς νεαρὸς ἥρως τοῦ μυθιστορήματος δὲν κατορθώνει νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸν συνήθη πεζὸν τρόπον τοῦ βίου, μεταφέρει τὴν ἄφθονον αἰσθηματολογίαν του εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ τέλος θέτει τέρμα εἰς τὴν ζωήν του ἐξ ἀφορμῆς ἐρωτικοῦ ἐπεισοδίου. Τὸ ἔργον συντεταγμένον ὑπὸ μορφὴν ἐπιστολῶν εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν, σχεδὸν οἰκογενειακήν, ἐδημιούργησε σχολήν, ἀπέκτησε πολλοὺς μιμητὰς καὶ τὸ πάθος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐτήκετο ὁ νεαρὸς Βέρθερ, ὠνόμασαν πάθος τοῦ αἰῶνος (mal du siècle)

Ὁ Γκαῖτε

Ὁ Γκαῖτε ἀνεπτύχθη ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον εἰς μέγαν καλλιτέχνην συνδυάζων τὴν παράδοσιν τοῦ γερμανικοῦ μεσαίωνος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν ὑπερβολικά.

Ἡ μεγάλη δημιουργία του εἶναι ὁ Φ ά ο υ σ τ (Faust). Ἥρως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἔχει μορφὴν δράματος χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἑνότητα σκηνικοῦ ἔργου, ὑποτίθεται ὁ σοφὸς τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως Φάουστ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ δι᾽ ὅλου τοῦ βίου ἐκοπίασε ζητῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ προσπα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θῶν νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καταλαμβάνεται ὑπὸ μεταμελείας διὰ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον κατηνάλωσε τὴν νεότητα, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ζωήν, ὅπως δώσῃ εἰς αὐτὴν ἄλλην κατεύθυνσιν.

Ὁ Γκαῖτε συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Φρειδερίκου ***Σίλλερ*** (Schiller, 1759 - 1805), τοῦ ὁποίου τὰ νεανικὰ δράματα (Οἱ Λῃσταί, Φιέσκο, Δὸν Κάρολος) διαπνέονται ἀπὸ θερμὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ πολίτου. Ὁ Σίλλερ δὲν εἶχε τὴν εὐρεῖαν διάνοιαν

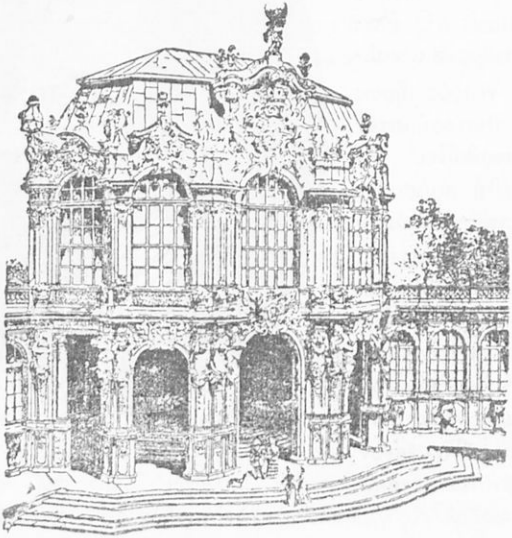

Τὸ Zwinger τῆς Δρεσδης, ρυθμὸς ροκοκό

Περίπτερον τοῦ ἀνακτόρου τῆς Δρέσδης, τὸ λεγόμενον Zwinger. Κέντρον τοῦ γερμανικοῦ ροκοκο εἶναι ἡ Δρέσδη, ἡ πρωτεύουσα τῶν ἐκλεκτόρων τῆς Σαξονίας, οἱ ὁποῖοι (Αὔγουστος Β' καὶ Γ') ἀνέπτυξαν λαμπρὸν αὐλικὸν βίον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ κατεσκεύασαν ἀξιόλογα ἔργα τέχνης.

τοῦ Γκαῖτε καὶ ἡ εὐπαθὴς ὑγεία ἐσυντόμευσε τὸν βίον του. Ἀλλ' ὁ σχετικῶς βραχὺς βίος του ὑπῆρξε διαρκὴς δημιουργία. Ὁ Βαλενστάϊν, ἡ Μαρία Στοὺαρτ, ὁ Γουλιέλμος Τέλ, εἶναι ἀπὸ τὰ ἄριστα δραματικὰ δημιουργήματα τῆς Γερμανίας.

ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Εἰς τὴν τέχνην τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἔγινε σημαντικὴ μεταβολή, ἀνάλογος πρὸς τὰς τάσεις καὶ τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ φαίνεται νὰ ἀκολουθῇ κατὰ τύπους τὸν οἰκοδομικὸν τρόπον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ τὰ καλύτερα κατασκευάσματα, ἀνάκτορα, ἐκκλησίαι, ἐνθυμίζουν κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν τὰς Βερσαλλίας καὶ ἄλλα κτίσματα Λουδοβίκου ΙΔ'. Ἐν τούτοις ἡ μεταβολὴ εἶναι αἰσθητή. Τὰ οἰκοδομήματα δὲν ἔχουν οὔτε τὸ μέγεθος οὔτε τὸν βαρὺν καὶ ψυχρὸν ὄγκον τοῦ Μπαρόκ. Οἱ καλλιτέχναι ἀποφεύγουν συστηματικῶς τὴν εὐθυγραμμίαν εἰς τὴν πρόσοψιν καὶ προτιμοῦν τὰς καμπύλας καὶ ἰδιορρύθμους γραμμάς. Τὰ ἀετώματα κάμπτονται καὶ ἐπικρατοῦν τὰ αὐθαίρετα σχέδια καὶ ἡ διακόσμησις διὰ φανταστικῶν φυτῶν, πτηνῶν ἢ ὀστράκων. Γενικῶς ἐπιδιώκουν τὸ ἐλαφρόν τὸ κομψὸν καὶ εὔθυμον. Σημαντικωτέρα εἶναι ἡ μεταβολὴ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν καὶ τὴν ἐπίπλωσιν. Τὰ δωμάτια γίνονται μικρότερα, κατασκευάζονται ἰδιωτέρα, ἀπόκρυφα διαμερίσματα, κλίμακες, ἀπὸ τὰς ὁποίας δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ ἢ νὰ ἐξέλθῃ χωρὶς νὰ παρατηρεῖται. Εἰς τὴν ἐπίπλωσιν καὶ τὴν διακόσμησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπιδιώκουν τὸ κομψὸν καὶ συγχρό-

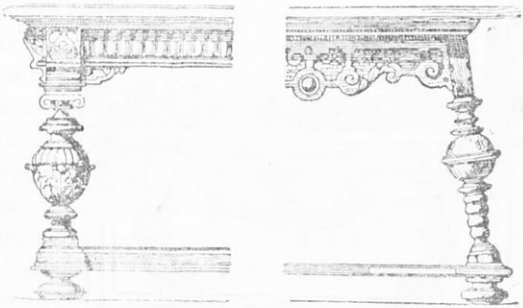

Τράπεζα Ἀναγεννήσεως

Αἱ τέσσαρες τράπεζαι τὰς ὁποίας παραθέτομεν δίδουν ἔννοιαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐπιπλοποιΐας

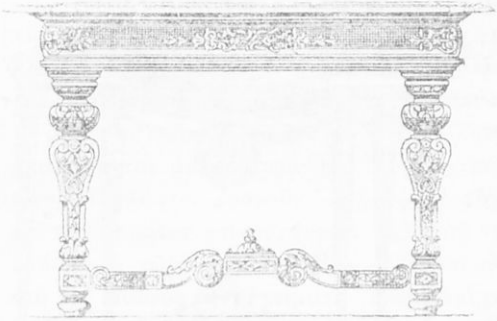

Τράπεζα Μπαρόκ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νως ἀναπαυτικόν. Τὰ ἔπιπλα γίνονται μικρότερα καὶ ἀναπαυτικώτερα. Γενικῶς ἐπιζητοῦν τὸ ἁπαλόν. ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡσυχάζει τὰς αἰσθήσεις. Τὴν τεχνοτροπίαν ταύτην ὠνόμασαν ***Ροκοκὸ*** (Rococo ἀπὸ τὸ Rocaille=ὄστρακον). Τὸ Ροκοκὸ εἶναι ἡ τέχνη τῶν χρόνων τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ΄, ἀλλ' εἰσήχθη εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, ὅπου γάλλοι τεχνῖται πολλάκις κατεσκεύασαν ὅμοια ἔργα. Ἀξιόλογα εἶναι τὰ οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασαν πολλοὶ μικροὶ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας, ἰδίως οἱ τῆς Σαξονίας εἰς τὴν Δρέσδην.

Τράπεζα Ροκοκὸ

Ὁμοία τεχνοτροπία ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα δὲν ὁμιλοῦν εἰς τὴν φαντασίαν ἢ τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ἔχουν προορισμὸν νὰ τέρψουν τοὺς ὀφθαλμούς. Πολλάκις ὅμως εἶναι πλήρη κινήσεως καὶ ζωῆς. Ὁ ἀξιολογώτατος τῶν γάλλων ζωγράφων τῆς περιόδου αὐτῆς ***Βαττὼ*** (Vatteau, 1684—1721) ἐζωγράφισε σκηνὰς

Τράπεζα Λουδοβίκου ΙΣΤ΄

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ ἀγροτικοῦ βίου καὶ ἑορτὰς ποιμένων, ἀλλὰ τὰ πρόσωπα τῶν εἰκόνων εἶναι ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας εἰκονιζόμενοι εἰς ἀγροτικὸν περιβάλλον (ὀνομαστότερα ἔργα: Πλοῦς εἰς Κύθηρα, Γεῦμα ἐν ὑπαίθρῳ κτλ).

Τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ἀκμάζουν ἀξιόλογοι ζωγράφοι εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται διὰ τὴν πιστὴν ἀπόδοσιν τῆς φύσεως καὶ περιγραφὴν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου (ρεαλισμός). Ὁ ἱδρυτὴς τῆς νέας ἀγγλικῆς ζωγραφικῆς ***Χόγκαρτ*** (Hogarth, 1697—1764) ὁλλανδικῆς καταγωγῆς, παρέστησε τὸν βίον τῶν ἀκαταστάτων καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀμελείας καὶ ἀσωτίας καὶ εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ἠθικῆς γελοιογραφίας (Ἔργα: Ἱστορία ὑπηρετρίας, Ἱστορία ἀσώτου, Ὁ γάμος κατὰ τὸν συρμόν.) Οἱ δὲ δύο μεγάλοι ἄγγλοι ζωγράφοι τοῦ αἰῶνος, ὁ ***Ρέϊνολδς*** (Reynolds, 1723—1792) καὶ ὁ ***Γκέϊνσμπρ*** (Gainsborough, 1727—1787) ἦσαν ἔξοχοι προσωπογράφοι καὶ ζωγράφοι τοπίων κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Βαττώ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ΄ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἔχομεν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν κλασσικὸν πρότυπον ρυθμόν. Εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἀλλαχοῦ κτίζουν ναοὺς καὶ μέγαρα μὲ ἀρχαΐζοντα ρυθμόν. Ὁ Ναπολέων ἱδρύει θριαμβευτικὰς ἁψῖδας καὶ στήλας, αἱ ὁποῖαι ἀπομιμοῦνται τὰς ρωμαϊκὰς ἁψῖδας καὶ τὴν στήλην τοῦ Τραϊανοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας θέλει νὰ καταστήσῃ τὸ Μόναχον πόλιν τῶν μνημείων καὶ οἱ ἀρχιτέκτονές του κατασκευάζουν Στοὰς καὶ Προπύλαια ἀπομιμούμενοι τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπίσης ἡ διακόσμησις καὶ τὰ ἔπιπλα γίνονται ἁπλούστερα καὶ εὐθυγραμμότερα (ρυθμὸς empire). Οἱ γλύπται φρονοῦν ὅτι ἡ ὑψηλὴ τέχνη εἶναι τὸ ἡρωικόν, τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ γυμνοῦ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἀρχαίων. Ἡ κομψὴ καὶ περίτεχνος γλυπτικὴ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος δὲν ἐκτιμᾶται πλέον καὶ ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι μόνον ἀπομιμούμενοι τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα δύνανται νὰ ἐπιτύχουν τὸ ἰδεῶδες ὡραῖον. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος δύο γλύπται ἀπολαύουν μεγάλης φήμης, ὁ Ἰταλὸς ***Κανόβα*** (Canova, 1757—1822) καὶ ὁ δανὸς ***Τορβάλδσεν*** (Thorwaldsen, 1770—1844), οἱ ὁποῖοι ἔζησαν καὶ εἰργάσθησαν εἰς τὴν Ρώμην. Καὶ οἱ δύο εἶχον μεγάλην εὐχέρειαν καὶ παρήγαγον μέγα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλῆθος ἔργων ἀπομιμούμενοι τὴν κανονικότητα τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων. Ὅμοιαι τάσεις ἐπικρατοῦν καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ παραμελεῖται ἡ πρωτότυπος καὶ πλήρης ζωῆς τέχνη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ ἡγέτης τῆς κλασσικιζούσης ζωγραφικῆς, ὁ γάλλος ***Δαυΐδ*** (David, 1748—1825), ὁ κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος τῶν χρόνων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναγεννήσῃ τὴν ζωγραφικὴν ἀνακαλῶν εἰς τὴν ζωὴν τὰς συμμετρικὰς γραμμὰς καὶ τὴν ἁρμονίαν τῆς μυϊκῆς διαπλάσεως τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ δεσπόζει ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη (ἔργα: Ὅρκος τῶν Ὁρατίων, Λεωνίδας εἰς τὰς Θερμοπύλας, αἱ Σαβίνιαι). Οἱ ὀνομαστότεροι ζωγράφοι τῶν χρόνων τούτων εἶναι οἱ μαθηταί του

Βαττώ.—Σκηνὴ ἐν ὑπαίθρῳ

ΑΙ ΦΥΣΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ἡ ζωηρὰ ἐπιστημονικὴ κίνησις τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸν ΙΗ'. Αἱ συνθῆκαι τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας δὲν ἤλλαξαν. Οἱ ἐπιστήμονες δὲν εἶναι γενικῶς εἰδικοί ἀλλ' ἐρασιτέχναι καλλιεργοῦντες τὰς ἐπιστήμας, ὅπως π. χ. ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Λαβοαζιέ, ὁ δημιουργὸς τῆς χημείας, εἶναι μισθωτὴς φόρων. Αἱ κυβερνήσεις ὅμως ὑποστηρίζουν προθυμότερον τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ἱδρύουν ἀκαδημίας καὶ διοργανώνουν ἀποστολάς

Ἡ Γαλλία ἔχει ἀξιολόγους σοφούς, ἰδίως μαθητικούς, τῶν ὁποίων ὁ διασημότερος ***Δαπλὰς*** (Laplace, 1749-1827) γράφει τὰ κυριώτερα ἔργα του κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Τὴν σημαντικωτέραν πρόοδον σημειώνει πάλιν ἡ φυσική. Κατασκευάζουν ἀκριβέστερον μέτρον διὰ τὴν μέτρησιν τῆς θερμότητος, τὸ θερμόμετρον μὲ ὑδράργυρον (Réaumur 1730, Celsius 1742) Οἱ ἀδελφοὶ ***Μονγκολφιὲρ*** (Montgolfier) κατασκευάζουν τὸ ἀεροστατον (1783), ὁ σκῶτος ***Οὐὰτ*** (Watt) τροποποιεῖ τὴν ἀτμομηχανήν, τῆς ὁποίας τὴν πρώτην ἰδέαν εἶχε συλλάβει ὁ γάλλος ***Παπῖνος*** (Papin) ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ΄, καθιστᾷ αὐτὴν παραγωγικὴν κινητικῆς δυνάμεως καὶ τὴν χρησιμοποιεῖ εἰς τὰ μεταλλεῖα καὶ εἰς τὰ ὑφαντήρια (1778). Βραδύτερον ἔγινε προσπάθεια νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτὴν διὰ τὴν κίνησιν ἁμαξῶν ἢ πλοίων. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῆς κυβερ-

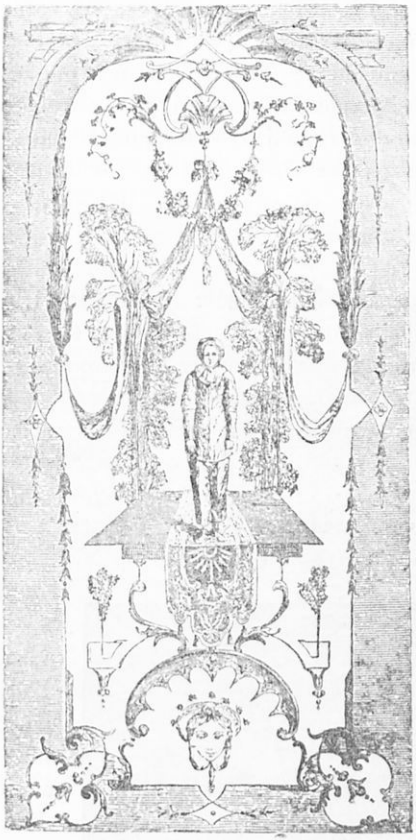

Βαττὼ—Ξυλοζωγραφική

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νήσεως καθυστερεῖ τὴν ἐφεύρεσιν. Ἡ μελέτη τοῦ ἠλεκτρισμοῦ φέρει εἰς διαφόρους παρατηρήσεις καὶ εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀλεξικεραύνου ὑπὸ τοῦ ἀμερικανοῦ ***Φραγκλίνου***, τοῦ πρώτου πρακτικοῦ πορίσματος τῶν μελετῶν αὐτῶν.

Ἡ Χημεία ἀναπτύσσεται εἰς ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ ***Λαβοαζιὲ*** (Lovoisier, 1743—1794), ὁ ὁποῖος ὁρίζει τὴν μέθοδόν της. Διαπιστώσας ὅτι ἡ ὕλη δύναται νὰ ἀλλάσσῃ μορφήν, ἀλλὰ ὅτι διατηρεῖ πάντοτε τὸ βάρος, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ζυγὸς εἶναι ἀλάνθαστον ὄργανον εἰς πᾶσαν χημικὴν ἔρευναν. Ὁ Λαβοαζιὲ ἐξηκρίβωσε τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀέρος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ὀξυγόνου εἰς τὴν καῦσιν. Ἐπίσης κατώρθωσε δι' ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως νὰ δείξῃ τὰ συστατικὰ τοῦ ὕδατος.

Αἱ φυσιολογικαὶ ἐπιστῆμαι σημειώνουν ἐπίσης μεγάλας προόδους. Ὁ σουηδὸς ***Λινναῖος*** (Linné, 1707—1778) ἐμελέτησε τὸ φυτικὸν βασίλειον καὶ εἰσήγαγε γενικὸν σύστημα ταξινομήσεως τῶν φυτῶν καὶ ὀνοματολογίαν, ἡ ὁποία ἔγινε δεκτὴ γενικῶς καὶ χρησιμοποιεῖται ἀκόμη σήμερον. Φήμην μεγάλου φυσιοδίφου ἀπέκτησε καὶ ὁ γάλλος ***Μπυφφὸν*** (Buffon, 1709—1788), τοῦ ὁποίου τὰ συγγράμματα πλὴν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας εἶναι ἐξαίρετα λογοτεχνήματα.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Σημαντικὴ εἶναι ἰδίως ἡ μεταβολὴ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς δοξασίας. Οἱ σοφοὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ Descartes, ὁ Spinoza, ὁ Leibniz, ἐδέχοντο ἀκόμη ὅτι ὁ ἄνθρωπος φέρει ἐκ γενετῆς μερικὰς γνώσεις, τὰς λεγομένας ἐμφύτους ἐννοίας, ὅπως εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς οὐσίας τοῦ τελείου κλπ., καὶ ὅτι ἀναλύοντες αὐτὰς δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς προελεύσεως τοῦ κόσμου, περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ

Ράϊνολδς—Ἡλικία τῆς ἀθωότητος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ ζητήσωμεν τὴν βοήθειαν τῆς ἐμπειρίας. Γενικῶς οἱ παλαιότεροι σοφοὶ εἶχον δώσει μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐδέχοντο ὅτι ἡ βαθυτέρα οὐσία τοῦ παντὸς εἶναι τὸ πνεῦμα.

Κατὰ τῆς δοξασίας αὐτῆς ἔγινε ζωηρὰ ἀντίδρασις τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ὁ διάσημος ἄγγλος φιλόσοφος ***Τζὼν Λὸκ*** (John Locke, 1632—1704), τοῦ ὁποίου ἐγνωρίσαμεν τὰς πολιτικὰς ἰδέας, ὑπεστήριξεν ὅτι αἱ γνώσεις μας ἔχουν ἀρχὴν τὴν ἐμπειρίαν. Ἔμφυτοι ἔννοιαι δὲν ὑπάρχουν, ἀντιθέτως ὅλαι αἱ γνώσεις μας, ἀκόμη καὶ αἱ πλέον ἀφῃρημέναι ἔννοιαι, πηγὴν ἔχουν τὰ

Χόγκαρτ — Εὐθυμία

αἰσθήματα καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν εἰς τὴν νόησιν. Ὅθεν ἡ περίφημος ἀρχὴ οὐδὲν ἐν τῇ νοήσει, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει. Τοιουτοτρόπως ἐδίδετο πολὺ μεγάλη σημασία εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐνισχύθη ἡ δοξασία αὐτὴ καὶ οἱ γάλλοι φιλόσοφοι καὶ ψυχολόγοι ἐδίδαξαν ὅτι αἱ γνώσεις μας προέρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις μόνον καὶ τέλος ὅτι ἡ βασικὴ οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ὕλη. Τοιουτοτρόπως ἐπεκράτησαν εἰς τὴν Γαλλίαν ἰδίως αἰσθησιαρχικαὶ καὶ ὑλιστικαὶ ἀντιλήψεις.

Τορβάλδσεν — Ὁ μικρὸς ποιμὴν Κλασσικίζουσα τέχνη, κεφαλὴ Γανυμίδου. Ὁ κύων εἶναι ἀπομίμησις ἀρχαίου μολοσσοῦ εὑρισκομένου ἐν Βατικανῷ.

Ὁ Κάντ

Ἡ τάσις αὕτη δὲν ἤργησε νὰ γεννήσῃ ἀντίδρασιν. Ὁ γερμανὸς ***Ἐμμανουὴλ Κάντ*** (Kant, 1724—1804), ἀπὸ τοὺς ὀξυνουστάτους φιλοσόφους, ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶχον ἄδικον οἱ ὀπαδοὶ τῶν δύο ἀντιθέτων ἀντιλήψεων. Οἱ πρὸ αὐτοῦ φιλόσοφοι εἶχον περιπέσει εἰς βασικὸν σφάλμα, διότι ἐπίστευσαν ὅτι τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἱκανὸν νὰ λύσῃ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας, τὴν προέλευσιν τοῦ κόσμου, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς. Πρέπει κατὰ τὸν Κάντ νὰ ἀντιστρέψωμεν τὸ πρόβλημα, νὰ ἐξετάσωμεν δηλαδὴ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἂν τὸ λογικόν μας εἶναι εἰς θέσιν νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα αὐτά. Ἡ φιλοσοφία πρέπει λοιπὸν νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν κριτικὴν τοῦ λογικοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἡ φιλοσοφία τοῦ Κὰντ ὀνομάζεται κριτικὴ φιλοσοφία καὶ τὸ κύριον ἔργον του ἐπιγράφεται Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου Ὁ Κὰντ φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἶναι ματαιοπονία νὰ θέλωμεν νὰ λύσωμεν μὲ τὸ λογικὸν τὰ παλαιὰ προβλήματα τῆς μεταφυσικῆς καὶ ὅτι τὸ κύριον ἔργον τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ ἠθική. Ὁ ἴδιος ἐδίδαξε τὴν καθαρὰν ἠθικήν, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀξία τῶν πράξεων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διάθεσιν ἀπὸ τὴν ἠθικὴν βούλησιν.

Ὁ Κὰντ ἔδωσε νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ὅπως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ τὸν Σωκράτην οὕτω κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀπὸ τὸν Κὰντ ἐξῆλθεν ὁλόκληρος γενεὰ φιλοσόφων, τῶν ὁποίων οἱ σημαντικώτεροι εἶναι ὁ ***Φίχτε*** (Fichte, 1762—1814), ***Σέλιγγ*** (Schelling, 1775—1854) καὶ ὁ ***Χέγκελ*** (Hegel, 1770—1831).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

ΜΕΓΑΛΗ ΙΣΧΥΣ ΤΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΟΥΣΑ ΚΑΤΑΠΤΩΣΙΣ ΑΥΤΟΥ

Ἡ κατακτητικὴ ὁρμὴ τῶν Τούρκων ἐξηκολούθησε κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα.

Ὁ Μωάμεθ Β' συνεπλήρωσε σχεδὸν τὴν κατάκτησιν τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ ὀνομαστοὶ σουλτάνοι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος Σελὶμ Α', Σουλεϋμὰν Β', Σελὶμ Β', ἐξέτειναν τὸ κράτος μέχρι τῆς Βιέννης καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ ἐκυριάρχησαν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν θάλασσαν καταλαβόντες σχεδὸν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς νήσους.

Ἀλλ' ἡ ὁρμὴ τῶν Τούρκων ἀνεκόπη, μόλις ἦλθον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ὁ πεζικὸς στρατὸς των συνετρίβη πρὸ τῆς Βιέννης, ἐνῶ ὁ στόλος κατεστράφη εἰς Ναύπακτον. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ παρακμὴ καὶ κατάρρευσις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΜΩΑΜΕΘ Β'

Ὁ Μωάμεθ Β' (1451—1481) ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὸ 1453 τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν προμαχῶνα τῆς Βαλκανικῆς, ἐνεφανίσθη ὡς θεία μάστιξ τῶν δυναστειῶν τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Μετ' ὀλίγον σχεδὸν ὅλη ἡ ἑλληνικὴ χώρα ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Ὀθωμανούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Μωάμεθ κατέλυσε τὸ κράτος τῶν Παλαιολόγων εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Θωμᾶς Παλαιολόγος ἐδραπέτευσεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου βραδύτερον ὁ υἱός του Ἀνδρέας ἐπώλησε τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου δικαιώματά του εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Η΄, ὁ ὁποῖος ὠνειρεύετο σταυροφορίαν κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν. Συγχρόνως κατελήφθησαν τὰ φραγκικὰ κράτη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Θηβῶν, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς Ἑνετοὺς οἱ Τοῦρκοι ἀπέσπασαν τὴν Εὔβοιαν καὶ τὴν Χίον, ἀπὸ τοὺς Γενοάτας τὴν Λέσβον. Τοιουτοτρόπως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Τούρκους ἤδη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος. Οἱ Ἑνετοὶ διετήρουν ἀκόμη τὴν Κύπρον, τὴν Κρήτην καὶ τὰς Ἰονίους νήσους καθὼς καὶ λιμένας τινὰς τῆς Πελοποννήσου ὅπως καὶ τὴν Ναύπακτον, ἐνῶ ἡ Ρόδος κατείχετο ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Πρὸς δυσμὰς ὁ Μωάμεθ προσέβαλε τὸ 1456 τὸ Βελιγράδιον καὶ παρὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ περιφήμου βοεβόδα τῆς Τρανσυλβανίας ***Ἰωάννου Οὐνιάδου*** ἡ Σερβία ὑπέκυψε, διότι οἱ γαιοκτήμονες τῆς Σερβίας, οἱ βογιάροι, ὀρθόδοξοι τὸ θρήσκευμα, ἐπροτίμησαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου. Ἡ Σερβία ἔγινε τουρκικὴ ἐπαρχία τὸ 1459 καὶ τὸ 1464 κατελήφθη ἡ Βοσνία καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἡ Ἑρζεγοβίνη. Εἰς τὴν βόρειον Ἀλβανίαν ὁ περίφημος ***Σκενδέρμπεης*** κατεφρόνει τὴν ἰσχὺν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀλλ᾽ ὅταν ἀπέθανε γέρων ἤδη, ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου.

Οἱ Τοῦρκοι ἀπέβαινον ἤδη κίνδυνος διὰ τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἑνετῶν ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσέδυσεν εἰς τὴν ἑνετικὴν ἐπαρχίαν τοῦ Φριούλ, κατέλαβε τὴν γέφυραν τῆς Γκορίτσιας ἐπὶ τοῦ Ἰζόντζο καὶ τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν ἐπέδραμε τὴν ἑνετικὴν πεδιάδα. Τὸ 1480 ὁ τουρκικὸς στόλος κατέλαβεν αἰφνιαστικῶς τὸ Ὀτράντο, ἐφόνευσε τὸν διοικητὴν καὶ ἀπήγαγε 12 χιλ. αἰχμαλώτους.

ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΤ΄ ΑΙΩΝΟΣ

Αἱ κατακτήσεις τῶν Ὀθωμανῶν ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα. Διὰ τοῦτο οἱ δύο οὗτοι αἰῶνες, ὁ ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν ἱστορίαν ὀνομάζονται αἰῶνες τῶν μεγάλων τουρκικῶν κατακτήσεων. Εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον ἔφθασεν ἡ ἰσχὺς τῶν ὀθωμανῶν ἐπὶ τῶν δύο σουλτάνων Σελὶμ Α' καὶ Σουλεϋμὰν Β'.

Ὁ ***Σελὶμ Α'*** (1512—1520) ἦτο ἄγριος καὶ αἱμοχαρής. Κατέλαβε τὸν θρόνον διὰ στάσεως κατὰ τοῦ πατρός του Βαγιαζίτ, τὸν ὁποῖον πιθανῶς ἐδολοφόνησεν, ὅπως καὶ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς του

Πρῶτος μεταξὺ τῶν σουλτάνων συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐξισλαμίσῃ τοὺς κατοίκους τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διέτρεξε τότε σοβαρώτατον κίνδυνον, τὸν ὁποῖον ἀπέτρεψεν ἡ ἐπιτήδειος πολιτικὴ τοῦ πατριαρχείου.

Ὁ Σελὶμ κατέκτησε τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Τὰς χώρας ταύτας ἐξουσίαζον μογγόλοι ἱππεῖς, οἱ καλούμενοι Μαμελοῦκοι (δοῦλοι), τοὺς ὁποίους οἱ Καλίφαι τῆς Βαγδάτης εἶχον προσλάβει ὡς μισθοφόρους κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξουσίαζε τὴν Συρίαν. Οἱ Μαμελοῦκοι ἡττήθησαν παρὰ τὸ Χαλέπιον καὶ ὅταν ὁ Σελὶμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὁ ἱεροκήρυξ τοῦ μεγάλου τεμένους προσεφώνησεν αὐτὸν ὑπηρέτην τῶν δύο ἱερῶν πόλεων Μέκκας καὶ Μεδινᾶς. Οὕτω οἱ σουλτάνοι τῆς Τουρ-
1517 κίας ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ ***Καλίφου***, δηλαδὴ τοποτηρητοῦ τοῦ Προφήτου.

Ὁ ***Σουλεϋμὰν Β'*** (1520—1566) εἶναι ὁ ὀνομαστότερος τῶν τούρκων δυναστῶν, σύγχρονος Καρόλου Ε', Φραγκίσκου Α' τοῦ Λέοντος Ι' καὶ τοῦ Λουθήρου. Εὐρωπαῖοι συγγραφεῖς διέλαβον ἐκτενῶς περὶ αὐτοῦ, εὐρωπαῖοι ζωγράφοι ἀπεικόνισαν αὐτὸν καὶ σῴζονται μακραὶ ἐκθέσεις τῶν βενετῶν πρεσβευτῶν περὶ αὐτοῦ. Οἱ εὐρωπαῖοι ὠνόμασαν αὐτὸν Μεγαλοπρεπῆ (Magnifique) καὶ οἱ τοῦρκοι Γιαβοὺς (ἄξιον) καὶ Κανουνὶ (νομοθέτην).

Ὁ Σουλεϋμὰν διεκρίθη ὡς πολεμιστής, ὡς προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ νομοθέτης. Μόλις ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, κατέρριψε τὰ δύο προπύργια τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸ Βελιγράδιον καὶ τὴν Ῥόδον Ἡ Ρόδος ἔπεσε μετὰ κρατερὰν ἀντίστασιν τῶν ἱπποτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποχωρήσαντες ὑπόσπονδοι ἐκ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς νήσου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μ ά λ τ α ν (1522). Ἡ δύναμις τῶν Ὀθωμανῶν ἔφθασε τότε εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ οἱ εὐρωπαῖοι ἡγεμόνες ἐπεζήτησαν τὴν συμμαχίαν τοῦ Σουλεϋμάν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φ ρ α γ κ ῖ σ κ ο ς Α' ἡττηθεὶς εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ Κ α ρ ό λ ο υ Ε' καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ἔστειλεν ἀπεσταλμένον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τοῦ ἰσχυροῦ σουλτάνου. Σῴζονται ἐπιστολαὶ τοῦ Σουλεϋμάν, εἰς τὰς ὁποίας πλήρης ἀσιαστικοῦ κόμπου ὁμιλεῖ περὶ τῆς δυνάμεώς του.

Ὁ σουλτάνος προσέβαλε τὴν Οὐγγαρίαν (1526). Εἰς τὴν περίφημον μ ά χ η ν τ ο ῦ Μ ο χ ὰ τ ς συνετρίβη τὸ οὐγγρικὸν ἱππικόν, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Λ ο υ δ ο β ῖ κ ο ς ἐφονεύθη καὶ οἱ Τοῦρκοι εἰσῆλθον εἰς τὴν Βούδαν καὶ κατασκευάσαντες πελωρίαν γέφυραν διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ κατέλαβον τὴν Π έ σ τ α ν. Τότε οἱ οὐγγροι εὐγενεῖς ἔδωκαν τὸ στέμμα τῆς Οὐγγαρίας εἰς τὸν ἀ ρ χ ι δ ο ῦ κ α τ ῆ ς Α ὐ σ τ ρ ί α ς Φ ε ρ δ ι ν ά ν δ ο ν, ἐνῶ ὁ Σουλεϋμὰν ὑπεστήριζε τὸν ἀνταγωνιστὴν ἐκείνου Ἰ ω ά ν ν η ν Ζ α π ό λ ι α ν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρχιδοῦξ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του κατέλαβε τὴν Πέσταν, ὁ Σουλεϋμὰν παρεσκεύασε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ προήλασε μέχρι τῶν π ρ ο θ ύ ρ ω ν τ ῆ ς Β ι έ ν ν η ς. Μετ' ὀλίγον 250 χιλ. στρατοῦ μὲ 300 τηλεβόλα περιεκύκλωσαν τὴν αὐστριακὴν πρωτεύουσαν, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζον 16 χιλ. στρατὸς μὲ 72 τηλεβόλα. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ὑπεχώρησαν πρὸ τῆς ἀνωτέρας πολεμικῆς τέχνης τῶν εὐρωπαίων. **1527**

Ἡ κατάληψις τῆς Ρόδου ἤνοιξεν εἰς τοὺς μωαμεθανοὺς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ὁ σουλτάνος διώρισε τότε ὀργανωτὴν καὶ διοικητὴν τοῦ στόλου του τὸν περίφημον πειρατὴν ἄρχοντα τοῦ Ἀλγερίου ***Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσσαν.*** Ἡ τουρκικὴ ἁρμάδα εἶδε τότε ἡμέρας δόξης καὶ οἱ ἀλγερινοὶ πειραταὶ διέσπειρον τὸν τρόμον εἰς τὴν Μεσόγειον λαφυραγωγοῦντες τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ ἀπάγοντες αἰχμαλώτους τοὺς ἐπιβάτας. Διὰ ταῦτα ἡ κατὰ τῆς Τύνιδος ἐκστρατεία Καρόλου τοῦ Ε' ἔλαβε χαρακτῆρα σταυροφορίας. Τὸ φρούριον κατελήφθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, ὁ Χαϊρεδὶν ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν Τύνιδα καὶ χιλιάδες αἰχμαλώτων ἠλευθερώθησαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Σουλεϋμὰν ***Σελὶμ Β΄*** (1566-1574) οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Κ ύ π ρ ο ν ἐκδιώξαντες τοὺς Ἐνετούς. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἠπείλει ἤδη τὴν Κρήτην καὶ τὰ παράλια τῆς Δαλματίας. Τότε ὁ Πάπας Πῖος Ε΄ ἥνωσεν εἰς ἱερὰν συμμαχίαν τὴν Ἐνετίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τοὺς ἱππότας τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Ναύαρχος τοῦ ἡνωμένου χριστιανικοῦ στόλου ἦτο ὁ ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου Β΄ ***Δὸν Ἰωάννης ὁ Αὐστριακὸς*** (Don Juan d' Austria) μόλις εἰκοσιδύο ἐτῶν, ἀλλ' ἤδη ἔνδοξος ἀπὸ τοὺς πολέμους κατὰ τῶν πειρατῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ χριστιανικὸς στόλος προσέβαλε κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου τὸν μωαμεθανικὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ Αἰγυπτίους, Ἀλγερινοὺς καὶ Τούρκους καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ναυμαχίαν, ἡ ὁποία εἶναι μία τῶν ἀξιολογωτάτων τῆς ἱστορίας, ὁ μωαμεθανικὸς στόλος κατεστράφη ὁλοσχερῶς. Ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐχαιρέτησε τὸν Ἰωάννην τὸν Αὐστριακὸν ὡς θεόπεμπτον σωτῆρα. Αὕτη εἶναι ἡ ὀνομαστὴ ***Ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου*** (Lepanto, 1571). Ἡ ἀποτυχία τῆς Βιέννης καὶ ἡ καταστροφὴ εἰς τὴν Ναύπακτον ἔθεσαν φραγμὸν εἰς τὴν τουρκικὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἤδη ἀρχίζει ἡ ἐσωτερικὴ παράλυσις.

1571

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ

Στάσεις τῶν Γενιτσάρων καὶ μηχανορραφίαι τοῦ χαρεμίου ὑποσκάπτουν τὴν τουρκικὴν ἰσχύν, ὥστε ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος τὸ διορατικὸν βλέμμα τῶν εὐρωπαίων διπλωματῶν διεῖδε τὸ σπέρμα τῆς παρακμῆς.

Ὁ περιβόητος σουλτάνος ***Μουρὰτ Δ΄*** (1623—1640) μόνον διὰ βιαίων μέσων καὶ παροδικῶς ἀνεχαίτισε τὴν προϊοῦσαν ἐσωτερικὴν ἀποσύνθεσιν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν μεγάλων βεζυρῶν ἔπιπτον ὡς ἐπὶ Σελὶμ τοῦ αἱμοχαροῦς καὶ τὸ πρῶτον ἀπεκεφαλίσθη ὁ Σεϊχουλισλάμης καὶ ὁ Πατριάρχης ***Κύριλλος ὁ Λούκαρις*** ἔπεσε θῦμα τῆς θηριωδίας τοῦ σουλτάνου καὶ τῶν μηχανορραφιῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰησουϊτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μουρὰτ ἐξηκολούθησεν ἡ ἀναρχία, τὴν ὁποίαν ἐσταμάτησαν ἐπί τινα χρόνον οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν ***Κιοπρουλῆ*** μεγάλοι βεζύραι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, ὁ ***Μεχμὲτ Κιοπρουλῆς***, ἀνα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λαβὼν τὸ ἀξίωμα ἑβδομηκοντούτης ἤδη, δὲν ἐγνώριζε γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ἀλλ' ἦτο ἄνθρωπος δραστήριος μέχρις ἀγριότητος καὶ εἶχεν ἔμφυτον ἱκανότητα. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀρχῆς του ἀπεκεφάλισεν ἢ ἔρριψεν εἰς τὸν Βόσπορον 4 χιλιάδας πρόσωπα καὶ εἰς 39 χιλιάδας ὑπολογίζονται τὰ θύματα τῆς πενταετοῦς βεζυρείας του (1656-1661). Μεταξὺ τῶν θυμάτων του ἦτο καὶ ὁ πατριάρχης Παρθένιος.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (1645-1669)

Καθ' ὃν χρόνον ὁ τριακονταετὴς πόλεμος ἐμαίνετο εἰς τὴν Εὐρώπην, οἱ Τοῦρκοι παρεσκεύασαν μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Κρήτης. Ἀποβιβασθέντες τὸ 1645 εἰς τὴν νῆσον ἀμέσως κατέλαβον τὰ Χανιὰ καὶ τὴν Σούδαν καὶ τὸ 1648 ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεγάλου Κάστρου, δηλαδὴ τοῦ Ἡρακλείου. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαί των ἐθραύσθησαν ἐπανειλημμένως καὶ ἡ πολιορκία τοῦ Μεγάλου Κάστρου ἔγινεν ὀνομαστὴ διαρκέσασα ἐκ διαλειμμάτων 21 ἔτη.

Ἐπὶ τῶν Κιοπρουλήδων οἱ Τοῦρκοι ἐνέτειναν τὰς προσπαθείας των καὶ τὸ 1666 ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως ὁ δεύτερος Κιοπρουλῆς, ὁ ***Ἀχμέτ,*** ἀνὴρ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πατέρα του ἠπιώτερος καὶ ἀνεπτυγμένος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὡς διερμηνέα τὸν Ἕλληνα Παναγιώτην Νικούσιον, ἐνῶ τὴν ἄμυναν διηύθυνεν ὁ ὀνομαστὸς ἐνετὸς στρατηγὸς ***Φραγκίσκος Μοροζίνης***. Τέλος μετὰ τρία ἔτη οἱ Ἐνετοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ τὰς διαπραγματεύσεις διηύθυνεν ὁ Νικούσιος Οὕτω ἡ Κρήτη ὑπετάχθη εἰς τοὺς Τούρκους. **1669**

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1683)

Ὁ μέγας βεζύρης ***Καρὰ Μουσταφᾶς,*** γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ δευτέρου Κιοπρουλῆ καὶ διάδοχος ἐκείνου, ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀναγεννηθεῖσαν δύναμιν τῆς Τουρκίας διὰ μεγάλην ἐπιχείρησιν κατὰ τῆς Εὐρώπης φιλοδοξῶν νὰ ἐπιτύχῃ ὅ,τι δὲν εἶχε κατορθώσει πρὸ ἑνὸς αἰῶνος Σουλεϋμὰν ὁ Μεγαλοπρεπής Ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Αὐστρίας ἕνεκα τῶν πολέμων κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐνεφανίσθη μὲ 200 χιλ. στρατὸν πρὸ τῆς Βιέννης, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζον μόνον 10 χιλ. τακτικὸς στρατὸς καὶ πολιτοφυλακὴ ἀποτελεσθεῖσα ἀπὸ φοιτητὰς καὶ κατοίκους. Κατὰ τὴν κρίσι- **1683**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μον ἐκείνην στιγμὴν ἔσωσε τὴν Βιέννην ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ***Ἰωάννης Σοβιέσκι***. Ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν αὐτοῦ οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες προσέβαλον τὸ στρατόπεδον τοῦ Μουσταφᾶ, οἱ γενίτσαροι ἐπολέμησαν κακῶς καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν καὶ ὁ χριστιανικὸς κόσμος ηὐλόγησε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου Σοβιέσκι ὡς πρὸ ἑνὸς αἰῶνος τοῦ νικητοῦ τῆς Ναυπάκτου. Οὕτω ἀπέτυχεν ἡ τελευταία ἐπίθεσις τῶν Ὀσμανλήδων κατὰ τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ καταρρέῃ ἡ δύναμίς των καὶ ταχέως ἐφάνη ὅτι ὁ εὐρωπαϊκὸς στρατὸς ἦτο πολὺ ἀνώτερος τοῦ τουρκικοῦ εἰς τὴν ὀργάνωσιν, τὸν ἐξοπλισμὸν καὶ εἰς τὸ ἠθικόν.

Ο ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 1684

Ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῆς προ τῆς Βιέννης ἐπιτυχίας οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες ἐσχημάτισαν ἱερὰν συμμαχίαν τῇ προτροπῇ τοῦ πάπα. Οἱ Τοῦρκοι προσβληθέντες τότε ἀπὸ πολλὰ σημεῖα ὑπέστησαν σειρὰν καταστροφῶν. Τὸ 1686 ἔπεσεν ἡ Βούδα, τὸ προπύργιον τοῦτο τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ἡ οὐγγρικὴ δίαιτα ἐκήρυξε τὸ οὐγγρικὸν στέμμα κληρονομικὸν τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Οἱ Ἐνετοὶ προσέβαλον τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν γηραιὸν ἥρωα τῶν πολέμων τῆς Κρήτης Φραγκῖσκον Μοροζίνην. Ὁ Μοροζίνης καταλαβὼν τὴν Πελοπόννησον μέχρι τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐβάδισε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως ἔπαθε θλιβερὰν καταστροφὴν ὁ Παρθενὼν (16 Σεπτ. 1682).

Οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν μεγάλας ἥττας πολεμοῦντες κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Τὸ 1695 ὁ πρίγκιψ Εὐγένιος τῆς Σαβοΐας ἐκέρδισε τὴν μεγάλην μάχην τῆς Ζέντας (Οὐγγαρία). Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἔκλεισεν ὁ σουλτάνος τὴν ἐπιζημιωτάτην διὰ τὴν Τουρκίαν εἰρήνην τοῦ Κάρλοβιτς, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πελοπόννησος καὶ πολλαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἔμενον ὑπὸ τὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν (1699).

Ἀφοῦ διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Οὔτρεχτ ἐδαμάσθη ἡ ὁρμὴ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄, ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε τὸν ἄριστον τῶν στρατηγῶν του, τὸν πρίγκιπα Εὐγένιον τῆς Σαβοΐας, κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ Μέγας βεζύρης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Κερκύρας, ἐστράφη κατὰ τῶν Αὐστρια-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κῶν καὶ διέβη τὸν Σαῦον, ἀλλ' ἡ δύναμίς του συνετρίβη εἰς τὰ τείχη τοῦ Πετροβαρδαΐνου (1716) ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ ὁ πολιορκῶν τὴν Κέρκυραν τουρκικὸς στρατὸς ἀπεσύρθη ἐν ἀταξίᾳ. Ὁ Εὐγένιος μετὰ νέαν νίκην κατέλαβε τὸ Βελιγράδιον σχεδιάζων νὰ προελάσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ εἰρήνη τοῦ Πασσάροβιτς (νῦν σερβικῆς πόλεως, 1718) ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν τραχὺν ἀγῶνα μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας. Δι' αὐτῆς ἡ Αὐστρία ἐλάμβανε τὸ Βανᾶτον, τὴν βόρειον Σερβίαν μετὰ τοῦ Βελιγραδίου καὶ μέρους τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Βλαχίας, ἀλλ' ἡ Πελοπόννησος ἐπανήρχετο εἰς τὴν Τουρκίαν. **1718**

Ἡ συνθήκη τοῦ Πασσάροβιτς εἶναι σημαντικὸς σταθμὸς εἰς τὴν τουρκικὴν ἱστορίαν, διότι σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῆς τουρκικῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὴν Εὐρώπην. Τοιουτοτρόπως εἰς τὴν Αὐστρίαν ἀπομένει ἡ τιμὴ ὅτι συνέτριψε πρώτη τὴν ὁρμὴν τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ βραδύτερον εἴτε ἕνεκα ἐσωτερικῶν περισπασμῶν εἴτε ἕνεκα ἐλλείψεως ἀποφασιστικότητος περιορίζεται εἰς συνετὴν ἄμυναν. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος παρεμβαίνει ἡ Ρωσσία, ἡ ὁποία ἐπὶ δύο αἰῶνας μέλλει νὰ διεξαγάγῃ ἐξοντωτικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Ὁ κυριώτερος λόγος τῆς παρακμῆς τῶν Τούρκων εἶναι ὁ φυλετικός. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Εὐρώπης. Ἰδίως δὲν κατώρθωσαν νὰ προσοικειωθοῦν τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην, τὰς δύο μεγάλας δυνάμεις τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου. Ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ Τουρκία ὑστερεῖ σημαντικῶς τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἡ ἀπόστασις γίνεται διαρκῶς μεγαλυτέρα, ὅσον προάγονται οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως.

Παραλλήλως ἡ θρησκεία τοῦ Κορανίου ἀποτρέπει τὸν πιστὸν νὰ καταγίνεται εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία εἶναι ἔργον τῶν ἀπίστων χριστιανῶν.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι λόγοι τῆς τουρκικῆς παρακμῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι μᾶλλον ἐξωτερικὰ συμπτώματα τῆς μιᾶς βαθυτέρας αἰτίας.

1. Ἡ ἰσχὺς τῶν σουλτάνων ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς κατακτήσεως καὶ τὸ ταμεῖον αὐτῶν ἐπληροῦτο διὰ τῶν λαφύρων τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νέων χωρῶν. Ὅταν λοιπὸν ἔπαυσαν αἱ κατακτήσεις, ἤρχισεν ἀμέσως κλονιζόμενον τὸ κράτος, διότι ὁ σουλτάνος δὲν εἶχε χρήματα.

2. Ὅταν ἔπαυσαν αἱ κατακτήσεις καὶ ἤρχισε νηφαλιώτερος βίος, ταχύτατα ἐξέπνευσεν ἡ ὁρμητικότης τῶν Τούρκων καὶ κατέπεσε τὸ ἀγέρωχον φρόνημα. Ὁ σουλτάνος δὲν ἦτο πλέον ὁ κρατερὸς ἡγέτης τῶν πολεμιστῶν τοῦ Ἰσλάμ, ἀλλὰ ἀπὸ μακροῦ εἶχε γίνει ἀόρατος, ἐγκεκλεισμένος ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων. Ἄφινε συνήθως τὴν διοίκησιν εἰς τοὺς βεζύρας καὶ εἰς τὰς γυναῖκας τοῦ χαρεμίου. Κατ' ἀναλογίαν εἶχε καταπέσει καὶ ἡ πολεμικότης τοῦ στρατοῦ. Τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων κακῶς διοικούμενον εἶχε παραλύσει τελείως.

3. Τὸ τουρκικὸν κράτος διετήρησε τὸν μεσαιωνικὸν φεουδαρχικὸν χαρακτῆρα. Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν ἦσαν τυραννίσκοι ἐκβιάζοντες τοὺς κατοίκους καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἰσχυροὶ πασάδες εἶχον ἀποβῆ σχεδὸν ἀνεξάρτητοι στρατολογοῦντες καὶ διεξάγοντες πολέμους δι' ἴδιον λογαριασμόν, ὅπως π. χ. ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Πεσβάνογλου τοῦ Βιδινίου κ.ἄ.

4. Δημόσιαι θέσεις καὶ δικαιοσύνη ἦσαν ὠνηταί. Θέσεις διοικητῶν ἐπωλοῦντο καθ' ὡρισμένον τιμολόγιον καὶ οἱ ἐξαγοράζοντες τὰς θέσεις πασάδες ἐξεβίαζον τοὺς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν διὰ νὰ καλύψουν τὸ τίμημα. Ἐπίσης ἐπωλοῦντο αἱ θέσεις τῶν δικαστῶν. Ἀπέβησαν δὲ παροιμιώδεις αἱ εἰς βάρος τοῦ δημοσίου καταχρήσεις τῶν Τούρκων. Τὸ ταμεῖον τοῦ Πασισᾶ εἶναι θάλασσα καὶ ὅστις δὲν πίνει ἀπ' αὐτὴν εἶναι χοῖρος, ἔλεγε τουρκικὸν λόγιον.

5. Οἱ κυρίως Τοῦρκοι ἀπετέλουν μειοψηφίαν εἰς τὸ κράτος, ἐνῶ οἱ χριστιανοὶ ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολυάριθμοι, πλούσιοι καὶ ἀνεπτυγμένοι, ἐθεώρουν τὴν αὐτοκρατορίαν ὡς ἐχθρικὴν καὶ ἐζήτουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἦσαν δηλαδὴ στοιχεῖα διαλυτικὰ καὶ εἰργάζοντο διὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ κράτους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ

Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔζησεν ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Αἱ συνέπειαι τῆς δουλείας ἦσαν ὀλέθριαι. Τὸ ἔθνος ἠλαττώθη ἀριθμητικῶς, ἔχασε τὸν πλοῦτον καὶ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν καὶ κατέπεσεν ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς.

Δὲν ἔχασεν ὅμως τὴν συνοχήν του. Συνεσπειρώθη περὶ τὴν ἐκκλησίαν, διετήρησεν εἶδος τι αὐτοδιοικήσεως καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσίν του.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ

Διὰ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως ἐνέσκηψεν ἡ μεγίστη τῶν συμφορῶν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἡ ζωή, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία του παρεδίδοντο εἰς τὴν διάκρισιν ὑπερφιάλων πολεμιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τὸν ἡττημένον ρ α γ ι ᾶ ν ὡς τὸ εὐτελέστατον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Σφαγαὶ καὶ λεηλασίαι συνώδευσαν τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο ὅσοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους κατώρθωσαν ἔφυγον δρομαίως πρὸ τῆς τουρκικῆς λαίλαπος καὶ τῆς θαλάσσης τὰ νῶτα ἐσκέπασαν πλοῖα καὶ ἀκάτια, τὰ ὁποῖα ἔφερον τὰς γυναῖκας, τὰ παιδία καὶ τὴν περιουσίαν τῶν Ἑλλήνων εἰς χώρας εὐτυχεστέρας.

Διὰ τοῦτο ἡ πρώτη καὶ σημαντικὴ συνέπεια τῆς κατακτήσεως ἦτο ἡ ἐ λ ά τ τ ω σ ι ς τ ο ῦ ἑ λ λ η ν ι κ ο ῦ π λ η θ υ σ μ ο ῦ. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ἄλλοτε κυρίαρχος εἰς τὴν ἀνατολήν, ὑπεχώρησε καὶ περιωρίσθη εἰς ὀλίγα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων. Οἱ Τοῦρκοι κατέστρεψαν τὴν βυζαντινὴν ἀριστοκρατίαν, τὴν στρατιωτικὴν καὶ τὴν τιμαριωτικὴν τῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ χριστιανοὶ εὐγενεῖς εἴτε ἐσφάγησαν εἴτε ἔφυγον εἰς τὴν Εὐρώπην εἴτε ἤλλαξαν πίστιν καὶ συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς ὀθωμανούς.

Δεύτερον κ α τ ε σ τ ρ ά φ η ἡ π ε ρ ι ο υ σ ί α τ ῶ ν Ἑ λ λ ή ν ω ν. Ὁ σουλτάνος ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τὰς καλυτέρας γαίας καὶ τὰς διεμοίρασεν εἰς τούρκους πολεμιστὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἄλλας ἔδωκεν εἰς τὰ τζαμία ὡς β α κ ο ύ φ ι α. Μόνον μικρὰ κτήματα εἰς ἀπόκεντρα καὶ ὀρεινὰ μέρη ἔμειναν εἰς τοὺς ὑποδούλους, οἱ ὁποῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ εἰσφέρουν τὸ πέμπτον τῶν προϊόντων. Διὰ τοῦτο διατηρήθησαν ἕλληνες γαιοκτήμονες εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπὶ τῶν νήσων, εἰς τὴν Στερεὰν καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἤπειρον.

Τρίτον κ α τ ε τ ρ ά φ η ὁ ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ς π ο λ ι τ ι σ μ ὸ ς καὶ ἀσιατικὴ ἀγροικία ἐπλάκωσε τὰς κατακτηθείσας χώρας. Ὅ,τι εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν κατεστράφη, τὰ γράμματα ἐλησμονήθησαν, ἡ τέχνη παρήκμασεν. Ἀκόμη καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν ὑποδούλων ὑπέστη θλιβερὰν ἀλλοίωσιν, διότι ἐξέλιπε τὸ ἀνδρικὸν καὶ ἐλευθέριον καὶ ἐκράτησεν ἡ ροπὴ πρὸς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν διὰ παντὸς μέσου διατήρησιν ἀθλίας ζωῆς.

Ὑπὸ τὴν μακρὰν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἔ π α θ ε καὶ α ὐ τ ὴ φ ύ σ ι ς τ ῆ ς χ ώ ρ α ς. Αἱ ὁδοὶ παρημελήθησαν καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν καὶ ἡ ἀποχέρσωσις τῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀρχίσει ἀπὸ τὸ τέλος τῶν κλασσικῶν χρόνων, ἔλαβον μεγαλυτέρας διαστάσεις.

Ἀλλὰ διὰ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως συνηνώθη εἰς ἓν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ τεμαχισθὲν διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1204 ὑπὸ τῶν Φράγκων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ Τοῦρκοι καταλύσαντες τὰ ποικιλώνυμα φραγκοενετικὰ ἢ ἑλληνικὰ κράτη ἐπανέδωκαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν π ο λ ι τ ι κ ὴ ν καὶ π ν ε υ μ α τ ι κ ὴ ν ἑ ν ό τ η τ α.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Οἱ πιστοὶ τοῦ ὀσμανικοῦ κράτους ὅταν κατέλαβον τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀπετέλουν ὄχι ἔθνος, ἀλλὰ στρατόν, ὁ ὁποῖος ὅπως πᾶσα στρατιωτικὴ ἀριστοκρατία εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ παραγωγοὺς γεωργοὺς καὶ τεχνίτας. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος διετήρησε τοὺς Ἕλληνας, ἐπειδὴ ἦσαν ἔμποροι καὶ τεχνῖται. Ἄλλως τε ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία διηυκόλυνε τὴν διατήρησιν τῶν ξένων ἐθνοτήτων. Ὁ Μωάμεθ μετεκόμισε πολλοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐκυρίευσεν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀφοῦ διετηρήθη τοιουτοτρόπως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὠργανώθη ὅπως τὰ ὑπόδουλα ἔθνη κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ὅπως π.χ. ἦσαν ὠργανωμένοι οἱ ὑποτελεῖς λαοὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Ἀραβικοῦ. Διετήρησε τουτέστι καὶ προσήρμοσε πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ κοινοτικὴν διοίκησίν του. Ὁμοίως ὠργανώθησαν καὶ ἄλλαι μὴ μωαμεθανικαὶ ἐθνότητες, ὡς οἱ Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι κτλ.

Ὁ Μωάμεθ διετήρησε τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μὴ μουσουλμανικῶν ἐθνοτήτων χορηγήσας εἰς αὐτοὺς πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ποιμνίων των καὶ καταστήσας αὐτοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐπὶ κινδύνῳ τῆς κεφαλῆς των. Ἤλπιζε δὲ ὅτι ἐπιδαψιλεύων εἰς αὐτοὺς τιμὰς καὶ πλοῦτον θὰ εἶχεν αὐτοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὸν οἶκον τῶν Ὀσμανιδῶν καὶ προθύμους νὰ ἀποκοιμίζουν τὸ ποίμνιόν των διὰ τῆς διδασκαλίας ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ἐ ν οὐ ρ α ν ῷ καὶ ὑ π ο τ α γ ὴ ἐ π ὶ τ ῆ ς γ ῆ ς.

Ἡ σημαντικωτέρα τῶν χριστιανικῶν ἐθνοτήτων ἦτο ἡ ἑλληνική. Ὁ Μωάμεθ διετήρησε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ν Π α τ ρ ι α ρ χ ε ῖ ο ν. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἐπειδὴ ἐχήρευσεν ὁ πατριαρχικὸς θρόνος, διέταξε νὰ ἐκλέξουν νέον Πατριάρχην. Ἐξελέγη δὲ ὁ Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Σ χ ο λ ά ρ ι ο ς ὀνομασθεὶς Γ ε ν ν ά δ ι ο ς, ἀρχηγὸς τῆς ἀ ν θ ε ν ω τ ι κ ῆ ς μ ε ρ ί δ ο ς ὁ ὁποῖος ἐξησφάλιζε τὸ μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως χάσμα.

Ὁ νέος πατριάρχης ἐστέφθη μὲ ὅλην τὴν ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων λαμπρότητα. Ἀπὸ τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὅπου εἶχε καταφύγει τὸ πατριαρχεῖον, μετέβη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μωάμεθ, ὅπου παρεκάθησεν εἰς μεγαλοπρεπὲς δεῖπνον, καὶ ὁ σουλτάνος προπέμπων αὐτὸν ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν καὶ τὴν εὔνοιάν του καὶ θὰ ἐξακολουθῇ ν' ἀπολαύῃ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν προνομιῶν, ὅπως ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν αὐτοκρατόρων. Συνώδευσεν αὐτὸν μέχρι τῆς αὐλῆς, ἐβοήθησε ν' ἀναβῇ ἐπὶ λευκοῦ ἵππου καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἐν συνοδείᾳ τούρκων μεγιστάνων. Ἐκτὸς τούτου αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ τῶν ὀρθοδόξων διετήρησαν μέρος τῆς παλαιᾶς λαμπρότητος καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα εἰς τὸ Φανάριον ἀνεμίμνησκεν ἡμέρας ἀρχαίας αἴγλης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι λαοὶ τῆς Τουρκίας, Ἕλληνες, Ἀλβανοί, Βούλγαροι, Σέρβοι, Βλάχοι, ἐθεωροῦντο ὡς ἀποτελοῦντες μίαν φυλήν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἔκαμνον διάκρισιν καὶ ὠνόμαζον ὅλους διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος Ρ ο ὺ μ (Ρωμαίους). Ὁ Ἕλλην πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ὀρθοδόξων τῆς Τουρκίας ἀφότου μάλιστα τὸ 1766—1767 κατηργήθησαν αἱ δύο ἀρχαῖαι αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι, ἡ σερβικὴ τοῦ Ἰπεκίου καὶ ἡ βουλγαρικὴ τῆς Ἀχρίδος. Ἀπὸ τότε ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος ἀπέκτησεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἰσχὺν σχεδὸν ἴσην μὲ τὴν πολιτικὴν ἰσχὺν τοῦ σουλτάνου.

Το πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀφοῦ ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἀπὸ ἄλλους ναούς, ἤδρευεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰς τὸ Φανάριον, τὸ ὁποῖον εἶναι συνοικία κτισμένη ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Κερατίου κόλπου. Τὸ πατριαρχεῖον ἦτο τὸ ἐκκλησιαστικὸν κέντρον τῶν ὀρθοδόξων τῆς Τουρκίας, πρωτίστως ὅμως τὸ ἐθνικὸν κέντρον τῶν Ἑλλήνων, περὶ τὸ ὁποῖον εἶχε συσπειρωθῆ τὸ ἔθνος μετὰ τὴν τραγικὴν καταστροφήν. Ἐκεῖ ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ καὶ λαβυρινθώδους πατριαρχικοῦ μεγάρου καὶ εἰς τὰς περὶ αὐτὸ συνοικίας μὲ τὴν ἀνατολικὴν ὄψιν ἐξειλίχθη ὁ ἐκκλησιαστικὸς βίος τοῦ τρομοκρατουμένου ἑλληνισμοῦ.

ΟΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ

Περὶ τὴν πατριαρχικὴν αὐλὴν ἐδημιουργήθη σὺν τῷ χρόνῳ νέα τ ά ξ ι ς ε ὐ γ ε ν ῶ ν, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἐκκλησίας. Εἶχον συγκεντρωθῆ ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ μόνον σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησαν ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν καὶ ἀξίωμα. Οἱ νέοι εὐγενεῖς ὠνομάσθησαν ***Φαναριῶται*** ἀπὸ τὴν συνοικίαν, ὅπου ἔκειτο τὸ Πατριαρχεῖον. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν εὐφυεῖς, ἐμάνθανον ξένας γλώσσας καὶ ἐγνώριζον τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα καλύτερον ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος μετεχειρίζετο αὐτοὺς εἰς ἀνωτέρας κρατικὰς ὑπηρεσίας καὶ πολλοὶ διεκρίθησαν ὡς διερμηνεῖς ἢ πρεσβευταὶ τῆς Πύλης. Βραδύτερον ἀπ' αὐτοὺς ἐξέλεγεν ὁ σουλτάνος τοὺς ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλ' οἱ Φαναριῶται ζῶντες μεταξὺ Τούρκων καὶ ἐρχόμενοι εἰς διαρκῆ μὲ τοὺς τούρκους κυβερνήτας ἐπαφὴν εἶχον προσοικειωθῆ τοὺς τρόπους των καθὼς καὶ τὰς ἕξεις τῆς τουρκικῆς αὐλῆς. Αἱ ἀνώτεραι θέσεις εἰς τὴν τουρκικὴν ὑπηρεσίαν ἐκτῶντο μὲ δωροδοκίας καὶ ταπεινώσεις, πολλάκις δὲ ἐστοίχιζον τὴν κεφαλὴν τοῦ τιτλούχου ραγιᾶ, διότι τὰ τουρκικὰ ἤθη ἦσαν τότε ἄγρια καὶ ὁ σουλτάνος ἢ ὁ μέγας βεζύρης διὰ τὴν ἐλαχίστην αἰτίαν ἢ διαβολὴν ἔστελλον αὐτὸν εἰς τὴν ἀγχόνην.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἦσαν ὠργανωμένα ἀνέκαθεν εἰς κοινότητας. Ἐξέλεγον δηλαδὴ ἐπιτροπήν, ἡ ὁποία ἐφρόντιζε διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ναῶν, κρηνῶν, νεκροταφείων κλπ Οἱ Τοῦρκοι ἀνεγνώρισαν καὶ διετήρησαν αὐτάς, δι' οὓς λόγους εἶχον διατηρήσει οἱ Ρωμαῖοι καὶ Βυζαντινοί, διότι διηυκόλυνον τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως, ἰδίως δὲ τὴν φορολογίαν, διότι ἡ κυβέρνησις ἀντὶ ν' ἀποτείνεται εἰς ἰδιώτας εἶχεν ὑπεύθυνα σωματεῖα μετὰ τῶν ὁποίων συνεννοεῖτο διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων. Οἱ προύχοντες ἢ προεστοὶ ἢ δημογέροντες ἢ κοτζαμπάσηδες ἑκάστης κοινότητος συνεννοούμενοι μετὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἢ τῶν ἐκμισθούντων τοὺς φόρους ὥριζον τὸ ποσὸν τοῦ φόρου, τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ καταβάλλῃ ἡ κοινότης, καὶ αὐτοὶ ἐκανόνιζον τὸ ἀναλογοῦν εἰς ἕκαστον κάτοικον μερίδιον.

ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Οὕτω λοιπὸν μᾶλλον παλαιαὶ συνήθειαι ἢ θετικαὶ παραχωρήσεις τῶν σουλτάνων ἐδημιούργησαν εἶδος αὐτοδιοικήσεως τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Τὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ κοινοτικῶν πραγμάτων ὠνόμασαν βραδύτερον προνόμια τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅμοια εἶχον καὶ αἱ ἄλλαι ἐθνότητες τῆς Τουρκίας. Οὐσιαστικῶς τὰ προνόμια εἶναι:

1. Ἐλευθερία θρησκείας καὶ γλώσσης.
2. Προστασία καὶ ἀπαραβίαστον τοῦ κλήρου
3 Οἱ ἐπίσκοποι ἀσκοῦν εἶδος πολιτικῆς καὶ θρη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σκευτικῆς ἀστυνομίας, ὁ δὲ Πατριάρχης δικαιοῦται νὰ καταδικάσῃ εἰς εἱρκτὴν ἢ καὶ θάνατον.

4 Ρητῇ τοῦ σουλτάνου ἀδείᾳ ὑπάγονται εἰς τὸν κλῆρον πᾶσαι αἱ περὶ γάμου καὶ κληρονομίας δίκαι. Τὰς δίκας ταύτας διεξάγει τὸ Πνευματικὸν δικαστήριον, τοῦ ὁποίου προεδρεύει ὁ ἐπίσκοπος. Αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ ἐφεσιβάλλονται μόνον ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ Πατριάρχου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διαδικασία τῶν Τούρκων ἦτο δαπανηρὰ καὶ ὀλίγην ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην, οἱ χριστιανοὶ ὑπέβαλλον εἰς τὸ Πνευματικὸν δικαστήριον καὶ τὰς ἀστικὰς ὑποθέσεις. Πολλάκις Τοῦρκοι καὶ Ἰουδαῖοι κατέφευγον εἰς τοὺς ἀρχιεπισκόπους, διότι εἶχον μεγαλυτέραν πεποίθησιν εἰς τὴν ἀμεροληψίαν αὐτῶν παρὰ τοῦ Μουφτῆ

5. Ἐλευθερία τῆς δημοτικῆς διοικήσεως, τουτέστι τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν Κοινοτήτων ὑτὸ δημογεροντίας ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐκλεγομένης.

Τινὲς τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων εἶχον μεγαλύτερα προνόμια, ὅπως ἡ Χίος, ἡ Τῆνος, ἡ Νάξος, αἱ τρεῖς ναυτικαὶ νῆσοι Ὕδρα, Σπέτσαι, Ψαρά, ἐξαρτώμεναι ἀμέσως ἐκ τοῦ Καπετὰν πασᾶ (ναυάρχου καὶ Ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν), ἡ δὲ Μάνη οὐδέποτε ὑποταγεῖσα οὐσιαστικῶς εἰς τοὺς Τούρκους ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770 ἀπὸ ἄρχοντα ἐντόπιον διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ σουλτάνου (μπέης).

ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΑΙ

Εἰς τὰς πρὸς νότον ὀρεινὰς καὶ δυσπροσίτους ἐσχατιὰς τῆς αὐτοκρατορίας ἡ Πύλη δὲν ἠδύνατο οὔτε ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπιβάλῃ αὐστηρῶς τὰ κυριαρχικά της δικαιώματα. Ἐπειδὴ δὲ σοβαρὸς ἐξωτερικὸς κίνδυνος δὲν ἠπείλει τὸ κράτος ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτό, οὔτε στρατὸν διετήρει οὔτε ἐφρόντιζε διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν φρουρίων.

Τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὀρεινῶν διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος ἐνεπιστεύθη ὁ σουλτάνος εἰς τὰ στρατιωτικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα εἶχον σχηματισθῆ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν, διὰ νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σέρβων καὶ τῶν Φράγκων. Τὰ στρατιωτικὰ αὐτὰ σώματα ὠνομάσθησαν ἀρματωλοί,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἱ ἀρχηγοί των κ α π ε τ ά ν ο ι καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐποπτευόμενα διαμερίσματα ἀ ρ μ α τ ω λ ί κ ι α.

Οὐσιαστικῶς ὅμως ἐκτεταμένα διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τὰ Ἄγραφα, τὸ Ξηρόμερον, ἡ μεταξὺ τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Ὀλύμπου χώρα κτλ., διετέλουν εἰς ἀναρχίαν. Σημαντικὸν μέρος τῶν κατοίκων εὑρίσκετο εἰς κατάστασιν ἀνταρσίας ἢ ἡμιανταρσίας. Δὲν ἦσαν δὲ ὀλίγοι οἱ ζῶντες ἀπὸ τὴν λῃστείαν. Ἀλλ' ἡ λῃστεία ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκδήλωσις τῆς τάσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὸν ζυγόν, ὅσοι ᾐσθάνοντο εἰς τὸ στῆθος των σφύζουσαν γενναιοτέραν καρδίαν ἔσπευδον εἰς τὰ ὄρη καὶ ὁ δοῦλος τῆς χθὲς μετεβάλλετο εἰς ἐπίφοβον ἐχθρόν. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ λεγόμενοι κ λ έ φ τ α ι. «Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ κλέπτου, ὡς τὸ ὄνομα τοῦ λῃστοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μόνον δὲν ἐθεωρεῖτο αἰσχρόν, ἀλλ' ἐνομίζετο ἔνδοξον καὶ τὰ ὀνόματα τῶν διαπρεψάντων μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τούτων μετεδίδοντο εὐσεβάστως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν», ὅπως γράφει ὁ ἱστορικὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Σπ. Τρικούπης.

Ἡ Πύλη δὲν ἔδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς μεμονωμένας αὐτὰς ἀνταρσίας περιοριζομένη νὰ τιμωρῇ ἀγρίως τοὺς συλλαμβανομένους. Ἀλλὰ μεταξὺ φρουροῦ καὶ ἀντάρτου ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μεγάλη. Ὁ ἀρματωλὸς τῆς χθὲς ἐγίνετο αὔριον κλέφτης καὶ πολλοὺς ὀνομαστοὺς κλέφτας ἡ Πύλη διώριζεν ἀρματωλούς. Γενικῶς ὑπῆρχε βαθυτέρα συμπάθεια μεταξὺ ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, τοὺς ὁποίους ἤνωνε τὸ κατὰ τῶν μωαμεθανῶν μῖσος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις ἐξύψωσεν ἀμφοτέρους εἰς ἥρωας. Ὁ Ὄλυμπος, ἡ Πίνδος, τὰ Ἄγραφα, τὸ Ξηρόμερον, ὁ Βάλτος εἶναι τὰ θρυλικὰ λημέρια των, ὁ δὲ βίος, τὰ κατορθώματα καὶ τὰ παθήματά των, τὸ προσφιλὲς θέμα τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ καταστροφὴ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν παρακμὴν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ της καὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἰς τὰ παράλια. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας τῶν ἰταλικῶν πόλεων καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Φράγκων κατάληψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔπληξαν καιρίως τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βυζαντινὸν ἐμπόριον, τὴν δὲ καταστροφὴν συνεπλήρωσεν ἡ τουρκικὴ κατάκτησις, οὕτως ὥστε δὲν δύναται νὰ γίνῃ σπουδαῖος λόγος περὶ ναυτιλίας καὶ ἐμπορίου τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους. Ἀλλ' ὅταν διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν Τούρκων ἐδημιουργήθη νέα κατάστασις πραγμάτων, οἱ Ἕλληνες ἔλαβον ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς χεῖρας των τὸ ἐμπόριον. Εἰς ὅλην τὴν Τουρκίαν οἱ Ἕλληνες ἦσαν μικροέμποροι, ἐξήσκουν το μικροεμπόριον καὶ ἀργότερα ἔγιναν ἀπαραίτητοι μεσῖται καὶ πράκτορες τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν καὶ ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Εὐρωπαίων. Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ὁπότε ἤκμαζε τὸ γαλλικὸν ἐμπόριον εἰς τὴν Ἀνατολήν, οἱ Ἕλληνες ἐπλούτησαν ὡς πράκτορες τῶν Γάλλων. Ἰδίως εἰς τὴν Σμύρνην ἀνεπτύχθησαν πλούσιοι ἐμποροὶ οἶκοι.

Σπουδαιότατον ὅμως γεγονὸς διὰ τὸν τουρκοκρατούμενον ἑλληνισμὸν εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ ναυτικοῦ τῶν νήσων. Ἡ Ὕδρα πρώτη ἀπέκτησε ναυτικὸν καὶ τὴν ἐμιμήθησαν ἄλλαι νῆσοι, αἱ Σπέτσαι, τὰ Ψαρά, ἡ Μύκονος κτλ. Τὸν ΙΗ' αἰῶνα οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀξιόλογον ναυτιλίαν. Μὲ τὰ ἱστιοφόρα των μετεκόμιζον σῖτον εἰς τὴν Ρωσσίαν ἢ ἐγχώρια προϊόντα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ παρελάμβανον ἀπ' ἐκεῖ ἀποικιακὰ ὑφάσματα καὶ ἄλλα βιομηχανικὰ εἴδη. Ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ὠφελήθη πολὺ ἀπὸ τὴν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας συνθήκην τοῦ 1774, ἡ ὁποία ἐπέτρεπεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ πλέουν ὑπὸ ρωσσικὴν σημαίαν Κατὰ τοὺς πολέμους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὸν ναπολεόντειον ἀποκλεισμὸν οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ἐπλούτησαν διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἰδίως διὰ τοῦ λαθρεμπορίου. Τολμηροὶ θαλασσινοὶ περιφρονοῦντες τοὺς κινδύνους τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκόμιζον εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λιμένας ἐμπορεύματα, τῶν ὁποίων αἱ τιμαὶ εἶχον φθάσει εἰς μεγάλα ὕψη.

1774

Τὰ ἐμπορικὰ τῶν χρόνων τούτων ἦσαν ὡπλισμένα μὲ τηλεβόλα διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν τοῦ Ἀλγερίου καὶ οἱ ναῦται ἐξησκημένοι εἰς τὰς συμπλοκάς. Διὰ τοῦτο ἦτο εὔκολον νὰ μεταβληθοῦν εἰς πολεμικά. Ἡ ἀντοχή, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἰδίως τὸ λιτοδίαιτον τῶν Ἑλλήνων κατέστησαν αὐτοὺς ἀκαταγωνίστους εἰς πολλὰ εἴδη ἐπιχειρήσεων Εἰς τὴν Μασσα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λίαν, τὴν Γένουαν, τὴν Βενετίαν, τὴν Ἀμβέρσαν, εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ τοὺς Παρισίους καὶ εἰς ἄλλα μεγάλα κέντρα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου ἐδημιουργήθησαν παροικίαι ἑλλήνων ἐμπόρων. Ἡ διασπορὰ αὕτη ὠφέλησε τὸ ἔθνος, διότι οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν κόσμον ἀνώτερον καὶ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἀπέβησαν ἐντριβέστεροι εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πολιτικήν. Βλέποντες ἐξ ἀποστάσεως κατενόησαν ὅτι ἡ Τουρκία εἶναι κράτος καταρρέον καὶ ὄχι ὁ τρομερὸς καὶ ἀκαταμάχητος κατακτητής, ὅπως ᾐσθάνοντο αὐτήν, ἐφ' ὅσον διετέλουν ὑπὸ τὸ πέλμα της.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἀφότου οἱ τελευταῖοι ἕλληνες χουμανισταί, ὁ Πλήθων, ὁ Βησσαρίων, ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, φεύγοντες πρὸ τῆς προσεγγιζούσης τουρκικῆς λαίλαπος μετεκόμισαν τοὺς ὡραίους θεοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰς τὴν Δύσιν, σκότος πυκνὸν ἐκάλυψε τὴν ἀτυχῆ ἀνατολήν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς σκοτεινοτάτους χρόνους τῆς δουλείας δὲν ἔλειψαν ἀμυδρὰ φῶτα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς χώρας Ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων ὅμως τῶν Κομνηνῶν ἀρχίσασα ἑλληνικὴ ἀναγέννησις διεκόπη ἀποτόμως, ἐκυριάρχησε δὲ πάλιν ξηρὰ γραμματικὴ σοφία. Οἱ λόγιοι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος δὲν εἶχον ἀποσείσει τὴν μεσαιωνικὴν στενότητα καὶ ἐξακολουθοῦν τὴν αἰωνίαν μετὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας διαμάχην προσπαθοῦντες νὰ διακριθοῦν διὰ τοῦ κατὰ παπιστῶν ζήλου. Μόλις κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἔγινεν ἐλαφρὰ μετατροπή, διότι οἱ λόγιοι ζωηρότερον ἀναπολοῦν τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ ἡ διάνοιά των ἀρχίζει νὰ διαισθάνεται τὴν σημασίαν τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ὁ ***Κύριλλος Λούκαρις*** (1572—1638), σύγχρονος τοῦ Γαλιλαίου καὶ τοῦ Καρτεσίου, ὁ ἐπανειλημμένως πατριαρχεύσας λόγιος καὶ πνευματικὸς μαχητής, εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς νέας τάσεως. Ὁ βίος του ἦτο πλήρης ἀγώνων καὶ περιπετειῶν, διότι ἡ ἐλευθερία τῶν θεολογικῶν φρονημάτων του ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ πολλοὺς ἀντιπάλους, ἡμετέρους καὶ ξένους. Ἀλλ' οἱ τραχεῖς ἀγῶνες ἔδωκαν εἰς τὰς συγγραφάς του δύναμιν καὶ βαθύτητα ἄγνωστον ἕως τότε. Τέλος κατίσχυσαν αἱ ρα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διουργίαι τῶν ἀντιπάλων του καὶ ὁ Λούκαρις καθῃρέθη καὶ ἐξωρίσθη καὶ τέλος ὑπέστη ταπεινωτικὸν θάνατον. Ἀλλὰ τὰ διδάγματά του διέσωσαν οἱ μαθηταί του, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέχουν ὁ Κορυδαλεύς, ὁ Καρυοφύλλης, ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Λέων Ἀλλάτιος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοὺς εὐρωπαίους ἀναμένει τὴν σωτηρίαν τῶν ὁμογενῶν. Εἰς τὸ ποίημά του Ἑλλὰς ἐπικαλεῖται τὴν συνδρομὴν τοῦ καρδιναλίου Ρισελιὲ ὑπὲρ τῆς ποδοπατουμένης ὑπὸ τῶν Τούρκων πατρίδος του, εἰκονίζει τὴν παλαιὰν ἑλληνικὴν λαμπρότητα καὶ θρηνεῖ διὰ τὴν παντελῆ κατάπτωσιν καὶ περιβάλλουσαν αὐτὴν βαθεῖαν νύκτα.

Περὶ τὸ τέρμα τοῦ ΙΖ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἀρχίζει ἡ δρᾶσις τῶν Μαυροκορδάτων. Ὁ ***Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος*** σπουδάσας εἰς τὴν Πάδουαν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκδώσας ἀξιόλογον διατριβὴν λατινιστὶ περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς καὶ μεγάλως ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Κιοπρουλῆ Ἀχμὲτ πασᾶ. Διορισθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης τοῦ Κάρλοβιτς (1699) ἔδειξεν ἐξαίρετον διπλωματικὴν δεξιότητα. Διὰ τοῦτο ἴτχυε πολὺ παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς καὶ ὁ πιεζόμενος ἑλληνικὸς λαὸς προσέβλεπεν εἰς αὐτὸν ὡς πρὸς πατέρα Ἔγραψε πολυάριθμα συγγράμματα, τὴν Ρητορικήν, τὴν Γραμματικήν, τὴν Ἰουδαϊκὴν καὶ Ρωμαϊκὴν ἱστορίαν, τὰ ὁποῖα ἔχυσαν φωτεινὴν ἀκτῖνα εἰς τὸ Φανάριον καὶ ἤνοιξαν τὴν ὁδὸν πρὸς ἐλευθερωτέραν διανόησιν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ ***Νικόλαος Μαυροκορδᾶτος***, ὁ πρῶτος ἕλλην ὀσποδάρος (ἡγεμὼν) τῆς Βλαχίας, ἔδωκε τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας ἱδρύσας τυπογραφεῖον καὶ σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιδάσκοντο ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινική Ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαυία γίνονται κέντρον ἑλληνικῆς παιδείας, λόγιοι δὲ καὶ διδάσκαλοι τυγχάνουν περιποιήσεως καὶ τιμῆς εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ἑλλήνων ἡγεμόνων.

Ἀλλὰ περὶ πραγματικῆς προόδου τῆς ἑλληνικῆς παιδείας δύναται νὰ γίνῃ λόγος μόνον κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Διότι, ἐνῶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προηγουμένως ἡ παιδεία περιωρίζετο εἰς τὸν κλῆρον μόνον καὶ σχολεῖα διετηροῦτο μακρὰν τοῦ βλέμματος τῆς ἀρχῆς, εἰς μοναστήρια ἢ εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν ἐκκλησιῶν, τώρα ἡ παιδεία τείνει νὰ γίνῃ κοσμικωτέρα, διότι ἡ τάξις τῶν ἐμπόρων ζητεῖ διαφορετικὴν μόρφωσιν. Διὰ τοῦτο δημιουργοῦνται ἐκπαιδευτήρια εἰς πολλὰ μέρη. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἱδρύθη ἡ Πατριαρχικὴ Σχολὴ τοῦ Φαναρίου, ἡ ὁποία διατελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κλήρου ἀπέκτησε μεγάλην ὑπόληψιν καὶ κατὰ τὸ πρότυπον αὐτῆς ἱδρύθησαν τὸν ΙΗ' αἰῶνα σχολεῖα εἰς τὴν Πάτμον, τὰ Ἰωάννινα, Λάρισαν, Θεσσαλονίκην, Τύρναβον καὶ Ἀδριανούπολιν.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους λογίους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶναι ὁ ἐκ Κεφαλληνίας ***Ἠλίας Μηνιάτης*** (1669 - 1714), ἐξαίρετος ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ πλησιάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, μετεχειρίζετο ἁπλούστερον τύπον γλώσσης καὶ αἱ πλήρεις ζωῆς ὁμιλίαι του ἀναγινώσκονται μὲ εὐχαρίστησιν ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἀλλ' οἱ κορυφαῖοι τῶν λογίων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶναι δύο Κερκυραῖοι, ὁ ***Εὐγένιος Βούλγαρις*** (1716—1806) καὶ ὁ ***Νικηφόρος Θεοτόκης*** (1736—1800). Ὁ Βούλγαρις εἶχε φιλοσοφικὸν νοῦν καὶ σπουδάσας εἰς τὸ Πατάβιον ἐγνώρισε τὰ φιλοσοφήματα τοῦ Locke, τοῦ Leibniz καὶ τοῦ Wolff, τῶν ὁποίων τὰ διδάγματα ἐπεχείρησε νὰ μετακομίσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Λογικὴ (1766) καὶ ἡ Μεταφυσική του (1805) εἶναι ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα ἔργα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ὁ Θεοτόκης ἠγάπησε μᾶλλον τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας διακριθεὶς καὶ ὡς θεολόγος ἱεροκήρυξ. Τὰ Κυριακοδρόμιά του, ἤτοι ἑρμηνεῖαι τῶν κυριακῶν εὐαγγελίων, χρησιμεύουν ἀκόμη σήμερον ὡς βοήθημα εἰς τοὺς ἱεροκήρυκας. Καὶ οἱ δύο ἦσαν ἱερωμένοι καὶ ἐδίδαξαν εἰς διαφόρους σχολάς. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ διαφύγουν τὰς προστριβὰς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους. Διὰ τοῦτο ἐγκατέλειψαν τὴν Ἑλλάδα καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη περιεποιήθη αὐτοὺς καὶ ἀνύψωσε καὶ τοὺς δύο εἰς ἀρχιεπισκόπους.

Ἀλλὰ πάντας τούτους ὑπερέβη κατὰ τὴν φήμην ὁ ***Ἀδαμάντιος Κοραῆς*** (1748—1833), διότι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὸ ἔθνος εἶδε τὸν κατ' ἐξοχὴν σοφὸν καὶ ἑρμηνευτὴν τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προγονικῶν συγγραμμάτων. Ὁ Κοραῆς ἦτο ἐπιμελέστατος καὶ ὀξύνους μελετητής, ἔγραψε πολλὰ καὶ ποικίλου περιεχομένου συγγράμματα καὶ ἐσχολίασε καὶ ἐξέδωκεν ἀρχαίους ἕλληνας συγγραφεῖς. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐξετιμήθησαν εἰς τὴν Ἑσπερίαν, ὅθεν καὶ ἐπροτάθη ἐπανειλημμένως ὡς μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν γραμμάτων. Πρὸ παντὸς ὅμως ἦτο εὐγενὴς φύσις, ἠγάπα περιπαθῶς τὴν πατρίδα του καὶ παντοιοτρόπως εἰργάσθη διὰ τὴν πνευματικὴν ἀφύπνισιν καὶ ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Πλὴν τῆς λογίας λογοτεχνίας, ἡ ὁποία ἦτο προσιτὴ μόνον εἰς τοὺς ὀλίγους, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶχε δημιουργήσει ἤδη κατὰ τοὺς μέσους χρόνους δημώδη ποίησιν εἰς τὴν κοινῶς ὁμιλουμένην διάλεκτον. Κατ' ἀρχὰς ἡ δημώδης ποίησις ἔζησεν εἰς τὴν ἀφάνειαν παρὰ τῷ λαῷ τῆς πρωτευούσης καὶ εἰς τὰ σκώμματα τῶν ἱπποδρομιῶν. Δὲν ἤργησεν ὅμως ν' ἀποκτήσῃ μεγάλην λαμπρότητα εἰς τὰ ἀκριτικὰ ποιήματα τῆς Μ Ἀσίας, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον τὰ ἐπικὰ κατορθώματα τῶν παραμεθορίων φρουρῶν, τῶν καλουμένων ἀκριτῶν, εἰς τοὺς διηνεκεῖς πολέμους μὲ τοὺς Ἄραβας. Βραδύτερον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐθρήνησε τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τουρκοκρατίας ἔψαλλε τὰ δεινοπαθήματα καὶ τοὺς πόθους του. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται δημώδη ᾄσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι ἀριστουργήματα διὰ τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν καὶ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς. Ψάλλουν συνήθως τὰ ἁπλᾶ καὶ ἰσχυρὰ συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν λύπην, τὸν ἔρωτα, τὴν θλῖψιν τοῦ θανάτου. Ἄλλα πάλιν ὑμνοῦν τὸν ἡρωισμὸν τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν τοὺς Τούρκους ἢ ἔπεσαν θύματα τῆς ἀγριότητός των, ἰδίως τοὺς ἁρματωλοὺς καὶ κλέφτας. Διαπνέονται ἀπὸ θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν, τὰ ὑψηλὰ βουνά, τὸν Ὄλυμπον καὶ τὸν Κίσσαβον, πρὸς τὰ μεγάλα πτηνά, τὰ ὁποῖα ζοῦν εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ὀρέων. Ἐκδηλώνουν τὸ ἀνήσυχον ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς πολεμιστάς, οἱ ὁποῖοι ἀφίνοντες τὴν ἑστίαν των φεύγουν εἰς τὰ ὄρη. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἐποιήθησαν ἀναμφιβόλως ἀπὸ γυναῖκας, ἀπὸ συζύγους καὶ μητέρας ἢ τὰς ἀδελφὰς τῶν πολεμιστῶν. Τὰ δημώδη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ᾄσματα ἐξύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἶναι τὰ γνησιώτερα μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς δουλείας.

ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἔχουν αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου. Αἱ ἑπτὰ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους δὲν ἐγνώρισαν τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ διατελέσασαι ὑπὸ τὴν ἑνετικὴν κυριαρχίαν καὶ βραδύτερον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Γάλλων, Ρώσσων καὶ Ἄγγλων, ἐτήρησαν ἀμεσωτέραν ἐπαφὴν μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Ἐντεῦθεν ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ ἰδίως εἰς τὴν Κέρκυραν ἴδιος βίος καὶ πολιτισμός. Ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ Κερκυραῖοι διακρίνονται τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διὰ τὴν λεπτότητα τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ὡραίου. Κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτήρια τοῦ ἑλληνισμοῦ ἦσαν εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐξ αὐτῶν ἀπεφοίτησαν ἄνδρες διακριθέντες εἰς τὰ γράμματα, ὡς ὁ Μηνιάτης, ὁ Θεοτόκης, ὁ Βούλγαρις κ. ἄ. Ἀξιολογώτατον γεγονὸς εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶναι ἡ ἵδρυσις τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Ὁ διακεκριμένος ἄγγλος Φρειδερῖκος Νὸρθ Γκίλφορδ, υἱὸς ὑπουργοῦ καὶ γνώστης τῆς ἑλληνικῆς, τὸ 1824 ἵδρυσεν ἀνώτατον ἐκπαιδευτήριον εἰς τὴν Κέρκυραν ὀνομασθὲν ***Ἰόνιος Ἀκαδημία,*** ὅπου ἐδιδάσκετο ἡ κλασσικὴ φιλολογία, ἡ φιλοσοφία καὶ ἱστορία, φυσικὴ πειραματική, νομικὴ καὶ ἰατρική. Εἰς αὐτὸ ἐδίδαξαν ὁ Κ Ἀσώπιος, ὁ Ἀνδρέας Κάλβος κ. ἄ.

Η ΠΙΣΤΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Ἐκκλησία λοιπὸν καὶ κλῆρος, κοινοτικὴ αὐτοδιοίκησις καὶ ἔνοπλος ἀντίστασις, ὅπου ἦτο δυνατόν, πρὸς τούτοις ἐμπόριον καὶ ναυτιλία καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἦσαν τὰ κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ στηρίγματα τοῦ δουλεύοντος ἑλληνισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς καταστροφῆς ἐπίστευσαν ὅτι ἡ τουρκικὴ κυριαρχία θὰ ἦτο παροδική. Ἀλλ' ἡ ἀνεξαρτησία κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἅλωσιν αἰῶνας ἦτο ψιλὸς πόθος, διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔβλεπον διὰ τίνων μέσων ἦτο δυνατὸν νὰ καμφθῇ ἡ κραταιὰ τῶν Ὀθωμανῶν αὐτοκρατο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρία, πρὸ τῆς ὁποίας ἔπτησσον οἱ Εὐρωπαῖοι. Μόλις βραδύτερον, ὅταν ἤρχισε καταρρέουσα ἡ ἰσχὺς τοῦ Σουλτάνου, ὁ πόθος τῆς ἀνεξαρτησίας μετεβλήθη εἰς πίστιν.

Κατὰ τὴν ΙΕ', ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα μόνοι οἱ βασιλεῖς τῆς Δύσεως ἠδύναντο νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἀνατολῆς. Ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καθὼς καὶ οἱ πνευματικοὶ ἄρχοντές του δὲν ηὔχοντο κατὰ βάθος τὴν ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν σταυροφορίαν. Αἱ μεγάλαι αὐστριακαὶ νῖκαι τοῦ τέλους τῆς ΙΖ' καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος δὲν εἶχον διαθέσει πολὺ θερμῶς τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλ' ὅταν κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα ἡ ὁμόδοξος Ρωσσία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως ἀγῶνα, κλῆρος καὶ λαὸς εἶδον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τσάρου τὸν θεόπεμπτον ἐκδικητὴν καὶ λυτρωτὴν καὶ ὅλοι ᾐσθάνοντο ὅτι ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τῆς ἀναστάσεως καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ συνενώσουν τὰς προσπαθείας των μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ μοσχοβίτου βασιλέως.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΡΩΣΣΙΑΝ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ προϊοῦσα παρακμὴ τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἔπεισε τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς πολιτικοὺς τῆς Ρωσσίας ὅτι ἦτο εὔκολον νὰ διαδεχθοῦν τοὺς Τούρκους ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Βυζαντίου, ὡς φυσικοὺς δὲ συμμάχους των εἰς τὴν κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας πάλην ἐθεώρησαν τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους τοῦ σουλτάνου. Διὰ τοῦτο τὸ ἀνακτοβούλιον τῆς Πετρουπόλεως δὲν ἔπαυσε νὰ ὑποθάλπῃ διὰ παντὸς τρόπου τὸν ἱερὸν πόθον τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἀποσείσουν τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ εἰς τὴν Πετρούπολιν μεταβαίνοντες Ἕλληνες ἀπέκτων ἀμέσως τὴν ρωσσικὴν ἰθαγένειαν, ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὸν στρατὸν καὶ προήγοντο εἰς ἀξιώματα. Ἀφ' ἑτέρου ὁ κλῆρος τῆς Μόσχας διετέλει εἰς συνεχῆ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τεθλιμμένων ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἔστελλεν εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους διάφορα δῶρα, ἄμφια, σκεύη πολύτιμα, εἰκόνας, σταυροὺς κτλ. Ἡ συνθήκη τοῦ Καϊναρτζῆ ἀνεγνώριζεν ὡς νόμιμον τὴν παλαιὰν ἀπαίτησιν τῆς Ρωσσίας, ὅπως παρίσταται ὡς προστάτης τῶν ἐν Γουρκίᾳ χριστιανῶν. Πάντα ταῦτα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρὸς τούτοις δὲ πολλαὶ δημώδεις προρρήσεις, ἐξέκαιον τὸν πόθον τῶν Ἑλλήνων καὶ διέθετον αὐτοὺς προθύμους ν' ἀκούουν τὰς προσκλήσεις τῆς Ρωσσίας. Διὰ τοῦτο μετὰ τῶν πολέμων τῆς Ρωσσίας κατὰ τοῦ σουλτάνου συνεδέθησαν κινήματα τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ πρῶτοι πραγματικοὶ ἀγῶνες αὐτῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας.

ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥ 1769 ΚΑΙ 1792

Μόλις ἀνέβη τὸν θρόνον ἡ Αἰκατερίνη, ὁ εὐνοούμενος αὐτῆς Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Ὀ ρ λ ὼ φ ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ***Γεώργιον Παπάζολην***, ἕλληνα ἀξιωματικὸν τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ προετοιμάσῃ ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν μελετώμενον ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Μάνης ἐφάνησαν δύσπιστοι εἰς τοὺς ὡραίους λόγους καὶ τὰς πλουσίας ὑποσχέσεις τοῦ Παπάζολη. Ἀλλ' ὁ ἔγκριτος προύχων τῶν Καλαμῶν ***Μπενάκης*** ἐφάνη προθυμότερος, ἐνῶ φῆμαι καὶ διαδόσεις ἐξῆπτον τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ. Πανταχοῦ ἐπιστεύετο ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔμελλε νὰ ἐλευθερωθῇ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας. Ἐψιθυρίζετο ὅτι ὁ ἀκτινοβόλος σταυρὸς ἐπεφάνη ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ὅτι μάτην οἱ Τοῦρκοι προσεπάθουν ν'ἀποδιώξουν τὸ θαυμάσιον σημεῖον καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὄρη ἀντήχησε τὸ δημῶδες ᾆσμα :

«Ἀκόμη τούτ' τὴν ἄνοιξη ραγιάδες, ραγιάδες,
Τοῦτο τὸ καλοκαίρι, ὅσο νἄρθῃ ὁ Μόσκοβος
Νὰ φέρῃ τὸ σεφέρι Μωριὰ καὶ Ρούμελη».

Διὰ τοῦτο ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Στερεὰ ἐκινήθησαν, μόλις ἐφάνη εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ὁ ρωσσικὸς στόλος.

1769 Τὴν 17 Φεβρουαρίου ὁ Θ ε ό δ ω ρ ο ς Ὀ ρ λ ὼ φ ἀπεβιβάσθη εἰς Οἴτυλον. Ἀμέσως ὥρκισεν ἐπ' ὀνόματι τῆς αὐτοκρατείρας τὸ τάγμα τοῦ Μπενάκη καὶ τῶν Μανιατῶν, ἀλλ' ἐξήντλησε τὰς μικρὰς δυνάμεις του πολιορκῶν τὴν Κορώνην. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔφθασε μετὰ νέων πλοίων καὶ πολεμεφοδίων ὁ Ἀ λ έ ξ ι ο ς Ὀ ρ λ ὼ φ, αἱ δυνάμεις τῶν Ρώσσων δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς διὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Ὅθεν ἡ κατὰ τῆς πρωτευούσης τῆς Πελοποννήσου Τριπόλεως ἐπίθεσις ἀπέτυχεν, ἐνῶ τὸ Διβάνιον ἐνήργησε δραστηρίως καὶ ἔστειλε κατὰ τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πελοποννήσου τὰς ἀλβανικὰς ὁρδάς. Αἱ Πάτραι κατελήφθησαν ἐξ ἐφόδου καὶ 3 χιλ. κάτοικοι ἐσφάγησαν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Παρὰ τὴν Κορώνην οἱ συνενωθέντες μετὰ τῆς φρουρᾶς τῆς Τριπόλεως Ἀλβανοὶ κατέκοψαν 400 Μανιάτας συλλαβόντες αἰχμάλωτον τὸν ἀρχηγόν των Ἰωάννην Μαυρομιχάλην. Ὁ Ἀλέξιος Ὀρλὼφ ἔφυγεν ἡττημένος εἰς Ναυαρῖνον, ὅθεν ἔβλεπε τὸ χυνόμενον αἷμα τῶν συμμάχων του, καὶ τέλος ἀπελπισθεὶς ἀπέπλευσεν ἐγκαταλείψας τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τύχην των. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ρωσσικὸς στόλος ἔκαυσε τὸν τουρκικὸν εἰς τὸν λιμένα τοῦ ***Τσεσμέ***, ἀλλὰ τὸ κίνημα τῆς Πελοποννήσου ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα καὶ ἡ χώρα δεινῶς ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν. Φοβεραὶ σφαγαὶ χριστιανῶν ἔγιναν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Τουρκίας. Τότε ἐγεννήθη παρὰ τῷ Διβανίῳ ἡ σκέψις νὰ ἐξολοθρεύσουν ἐντελῶς τοὺς Ἕλληνας τῆς Πελοποννήσου διὰ τῶν Ἀλβανῶν. Ἀλλ' εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο ἀντετάχθη ὁ Καπετὰν πασᾶς Χασσάν, ὁ ἐνεργῶν τὴν εἰρήνευσιν τῆς Πελοποννήσου, διότι οὕτω θὰ ἐστερεῖτο ἡ Πύλη τοῦ χαρατσίου καὶ ἡ χώρα ἐργατικῶν χειρῶν. Ὁ Καπετὰν πασᾶς θέλων νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Ἀλβανούς, οἱ ὁποῖοι ἀπέβησαν πληγὴ εἰς τὴν χώραν, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν χορηγήσας εἰς αὐτοὺς ὅπλα καὶ πολεμεφόδια καὶ ὑποσχεθεὶς ἀμνηστείαν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρὰ τὴν Τρίπολιν καταστροφὴν τῶν Ἀλβανῶν (1779) προσέβαλε κατὰ τὴν τουρκικὴν συνήθειαν καὶ τοὺς συμμάχους του Τότε θῦμα τῆς παρασπονδίας τῶν Τούρκων ἔπεσεν ὁ ἐκ Γορτυνίας ἀρματωλὸς Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης, πατὴρ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ἡ Μάνη ὑπεχρεώθη εἰς ὑποτέλειαν διοικουμένη ὑπὸ ἐγχωρίου μπέη καὶ καταβάλλουσα 30 χιλ. γροσίων ἐτήσιον φόρον Οὕτω θλιβερῶς διεψεύσθησαν αἱ ὑποσχέσεις τῆς Αἰκατερίνης καὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων ἀπέμεινε πικρία καὶ δυσπιστία πρὸς τοὺς βορείους ἐλευθερωτάς.

Διὰ τοῦτο ὁ πόλεμος τοῦ 1792 εὗρε τοὺς Ἕλληνας ὀλιγώτερον προθύμους Ἡ τσαρῖνα δηλονότι δὲν εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸ ἑλληνικὸν σχέδιον, διαλογιζομένη δὲ ν' ἀνορθώσῃ διὰ τὸν ἔγγονόν της Κωνσταντῖνον τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου κατώρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ τὸν ἰδεολόγον αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ Β'. Τὸ 1781 ὑπεγράφη μεταξὺ τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύο ἡγεμόνων συνθήκη περὶ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν διαθέσεων τοῦ Ἰωσὴφ ὅσα βραδύτερον ἔγραφεν εἰς τὸν γάλλον πρεσβευτήν: «ἐπέστη ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐμφανιζόμενος ὡς ἐκδικητὴς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναλαμβάνω ν' ἀποζημιώσω τὴν Εὐρώπην δι' ὅσα ἔπαθεν ἄλλοτε δεινὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων καννιβάλων». Νέοι πράκτορες τῆς Ρωσσίας ἐφάνησαν τότε μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων μύρια ἐπαγγελλόμενοι καὶ ἤρχισαν νὰ πάλλουν βιαίως καὶ πάλιν αἱ καρδίαι των ἐπὶ τῇ ἐκρήξει τοῦ ρωσσοαυστριακοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου (1787—1791) καὶ ἡ φρικίασις μετεδίδετο μέχρι τῶν ὀρέων τοῦ Σουλίου. Ἐξεγέρσεις ὅμως δὲν ἔγιναν.

Ἀλλὰ τὸ 1790 ὁ ***Λάμπρος Κατσώνης***, ἕλλην λοχαγὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσσίας, ἐξέπλευσεν ἐκ Τεργέστης μετὰ μικροῦ στόλου ἐξοπλισθένος διὰ συνεισφορῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ φέροντος τὴν ρωσσικὴν σημαίαν καὶ ἐπέδραμε τὸ Αἰγαῖον. Αὐξήσας δὲ διὰ τῆς συλλήψεως τουρκικῶν πλοίων τὸν ἀριθμὸν τοῦ στόλου του εἰς 16 κατέστη τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων εἰς τὴν Μεσόγειον. Κατεναυμάχησεν ἐπανειλημμένως τμήματα τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐπεβίβασεν ἐπὶ τῶν πλοίων τὸν ὀνομαστὸν ὁπλαργηγὸν ***Ἀνδρῖτσον*** μὲ 500 παλληκάρια, προσέβαλε τὸν τουρκικὸν στόλον μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Εὐβοίας καὶ κατετρόπωσεν αὐτόν. Τὴν ἑπομένην ὅμως εὑρεθεὶς μεταξὺ τοῦ τουρκικοῦ καὶ τοῦ ἐπιπλέοντος ἀλγερινοῦ στόλου δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ὑπερβάλλον πυροβολικὸν καὶ διέφυγε μετ' ἄπελπιν ἀγῶνα ὁ περιβόητος καταδρομεύς. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἠρνήθησαν εἰς αὐτὸν πᾶσαν βοήθειαν οἱ ρῶσσοι πράκτορες καὶ ἡ τσαρῖνα
1792 κλείσασα τὸ 1792 τὴν εἰρήνην τοῦ Ἰασίου διέταξεν αὐτὸν νὰ παύσῃ τὰς κατὰ τῆς Τουρκίας ἐχθροπραξίας. Ἀλλ' ὁ Λάμπρος, ὁ ὁποῖος εἶχε καταρτίσει νέον στολίσκον, δὲν ὑπήκουσε καὶ ἀποβιβάσας τὸν Ἀνδρῖτσον εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Ταινάρου προσεκάλεσε τοὺς Λάκωνας εἰς ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἐκινήθησαν, ὁ δὲ μπέης τῆς Μάνης Ζανέτος Γρηγοράκης πιεζόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἠπείλησεν αὐτὸν ὅτι θὰ βαδίσῃ ἐναντίον του. Τέλος προσβληθεὶς ὑπὸ ἰσχυρᾶς ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως διεσώθη ἐπὶ πλοίου εἰς Ἰθάκην καὶ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Ρωσσίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ δὲ Ἀνδρῖτσος καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων διέσχισε τὴν Πελοπόννησον καὶ μετὰ τραχεῖς ἀγῶνας διεσώθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τοὺς Τούρκους, μετακομισθεὶς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐθανατώθη οἰκτρῶς. Τὰ κατορθώματα ὅμως τοῦ κλέφτου καὶ τοῦ πειρατοῦ διετηρήθησαν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ Αἰκατερίνη διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἰασίου ἐγκατέλειψε μὲ ἀδιαφορίαν τοὺς Ἕλληνας συμμάχους της καὶ ἀπεψύχρανεν οὕτω τὰς ὑπολειπομένας ἀπὸ τοῦ 1770 συμπαθείας τῶν Ἑλλήνων. Ἐπεκράτησε τότε ἀντὶ τῆς ρωσσικῆς ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή, διότι ἤδη ἐταράσσετο ἡ Εὐρώπη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων ἐστρέφετο ἀπλήστως πρὸς τὰ θαυμάσια ἀγγέλματα.

ΣΟΥΛΙ ΚΑΙ ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους περίπου οἱ θρυλικοὶ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου κατὰ τοῦ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνίσχυσαν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιμετρηθοῦν πρὸς τοὺς μουσουλμάνους.

Ὁ ***Ἀλῆ-Πασᾶς*** (1741—1822) ἦτο ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς φεουδάρχας, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἀδυναμίαν τῆς Πύλης ἐσχεδίασαν τὴν ἵδρυσιν ἰδίας ἐξουσίας. Ὁ Ἀλῆς ἦτο ὅπως καὶ ἄλλα δημιουργήματα τῆς πολυταράχου ἐκείνης ἐποχῆς, π. χ. ὁ Πεσβάνογλου τοῦ Βιδινίου καὶ ὁ τῆς Αἰγύπτου δεσπόζων Μεχμὲτ Ἀλῆς, φύσις ἐξαιρετική, πλήρης ἀκαταλογίστου ὁρμῆς καὶ ἀκάμπτου ὠμότητος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Ἀλβανίας Τεπελένι. Ἡ νεότης τοῦ Ἀλῆ διῆλθεν ἐν μέσῳ τῶν βιαίων παθῶν, τῶν δολοπλοκιῶν καὶ τῶν αἱματηρῶν προδοσιῶν ἢ ἐκδικήσεων, τῶν ὁποίων εὐρεῖα κονίστρα ἦτο τότε ἡ Τουρκία καὶ ἰδίως ἡ θρησκευτικῶς καὶ φατριαστικῶς διῃρημένη Ἀλβανία. Ἀπέκτησε τὴν εὔνοιαν τῆς Πύλης διὰ προδοσίας τοῦ εὐεργέτου του πασᾶ τοῦ Δελβίνου, διὰ πλαστογραφήσεως τοῦ σουλτανικοῦ φιρμανίου ἔγινε κύριος τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐστερέωσε τὴν θέσιν του διὰ τῆς τόλμης ἢ διὰ τῆς ἐξαγορᾶς τῶν ἐν τῷ Διβανίῳ ἰσχυόντων. Οὕτω κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ τὸ κράτος του σχεδὸν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸν σουλτάνον, διετήρει 10—12 χιλ. στρατὸν καὶ ἐξήπλωσε τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξουσίαν του μέχρι Μακεδονίας καὶ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἀλῆς περιποιεῖτο τοὺς χριστιανοὺς τρέφων μεγαλυτέραν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτοὺς ἢ εἰς τοὺς μουσουλμάνους μισθωτούς του, μετεχειρίζετο τὴν ἑλληνικὴν ὡς ὄργανον διπλωματικῆς συνεννοήσεως καὶ ὑπέθαλπε τὸν πόθον τῶν Ἀλβανῶν περὶ ἀνεξαρτησίας καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων περὶ ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως. Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ ὑπηρέτησαν τὸν περιβόητον σατράπην καὶ πολλοὶ τῶν πολεμιστῶν τοῦ 1821 καὶ τῶν δύο στρατοπέδων εἶχον ἐκπαιδευθῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὡς λ χ. ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρίτσου Ὀδυσσεύς, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Ὀμὲρ-Βρυώνης κ. ἄ. Κυρίως ὅμως δὲν ἠνείχετο τὰς φιλελευθέρας ἐκδηλώσεις καὶ συνέτριβε μετὰ πείσματος πᾶσαν ἀντίστασιν Ἀλβανοὶ μπέηδες καὶ κάτοικοι ὁλοκλήρων πόλεων ἐδοκίμασαν τὴν ἀπανθρωπίαν τοῦ ξίφους του, οἱ τολμηρότατοι τῶν Ἑλλήνων ἁρματωλῶν, οἱ Κατσαντωναῖοι καὶ ὁ Βλαχάβας, ὑπέκυψαν εἰς τὴν δύναμιν ἢ τὸν δόλον του καὶ τὰ ἑλληνικὰ ᾄσματα ἐθρήνησαν τὰς 16 εὐγενεῖς γυναῖκας τῶν Ἰωαννίνων μετὰ τῆς Κυρὰ Φροσύνης, τὰς ὁποίας ὁ Ἀλῆς ἔπνιξεν εἰς τὴν λίμνην. Ὁ Ἀλῆς ἦτο ὁ σοβαρώτερος κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι εὑρίσκετο πολὺ πλησιέστερον τοῦ σουλτάνου, ἐγνώριζε καλῶς τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἀδυναμίας της καὶ διὰ τῶν ἀλβανῶν μαχητῶν του ἠδύνατο νὰ συντρίψῃ αὐτήν. Ὅταν ἔληξεν ὁ δεύτερος ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ὁ Ἀλῆς παρέστησε τὸ Σοῦλι ὡς φωλεὰν προδοσίας καὶ ἁρπαγῆς καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σουλτανικὸν φερμάνιον πρὸς καταπολέμησιν αὐτοῦ.

Οἱ ***Σουλιῶται*** ἦσαν ἕλληνες ἀλβανόφωνοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα φεύγοντες τοὺς Τούρκους εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὰ ἄγρια Κασσιοπαῖα ὄρη τῆς νοτίου Ἠπείρου, εἰς δωδεκάωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἵδρυσαν ἐκεῖ στρατιωτικὴν κοινότητα αὐτοδιοικουμένην, ἡ ὁποία περιέλαβε κατ' ἀρχὰς τέσσαρα καὶ βραδύτερον ἕνδεκα χωρία Ἐπλήρωνον φόρον τινὰ εἰς τὴν Πύλην, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐφορολόγουν τὴν γειτονικὴν χώραν. Ἐλέγετο ὅτι ἑξήκοντα χωρία, τὰ χωρία τῶν Παρασουλιωτῶν λεγόμενα, ἐπλήρωνον φόρον εἰς τοὺς Σουλιώτας.

Ἡ κυριωτάτη ἐνασχόλησις τῶν Σουλιωτῶν ἦτο ἡ κτηνοτροφία, ἡ δὲ φύσις τοῦ τόπου καὶ αἱ συχναὶ συμπλοκαὶ μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ὁμόρων κατέστησαν αὐτοὺς τραχεῖς καὶ πολεμικούς. Καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες των ἐγνώριζον τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων.

Ὁ Ἀλῆς ἀπεφάσισε νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν μικρὸν ὀρεινὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἠρίθμει τότε περὶ τοὺς 2,500 μαχητάς. Ἀλλ' ἡ πρώτη προσβολὴ κατὰ τὸ 1790 ἀπέτυχε τελείως, διότι οἱ Ἀλβανοί του δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν ἀγρίαν ὀρεινὴν χώραν καὶ διεσκορπίσθησαν λεηλατοῦντες τὴν πεδιάδα τῆς Παραμυθίας καὶ πολλοὶ κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν αἰφνιδιαστικῶς ἐπιπεσόντων Σουλιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπροχώρησαν μέχρι τῆς πεδιάδος τῶν Ἰωαννίνων.

Δύο ἔτη βραδύτερον ἐπετέθη μὲ μεγαλυτέραν παρασκευήν. Ἀλλ' ἡ διὰ δόλου ἐπιχειρηθεῖσα ἐπίθεσις δὲν ἐπέτυχε, διότι οἱ Σουλιῶται συνελθόντες ἐκ τῆς πρώτης ἐκπλήξεως ἀντέταξαν ἰσχυρὰν ἄμυναν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς των ***Μπότσαρην*** καὶ ***Λάμπρον Τζαβέλλαν*** καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ἀλῆν ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἰωάννινα τρίζων τοὺς ὀδόντας.

Ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ἄφησεν ἡσύχους τοὺς Σουλιώτας, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθον μεγάλαι ἀνατροπαὶ καὶ ὁ ἴδιος εἶχεν ἄλλας ἐνασχολήσεις. Ἡ εἰρήνη τοῦ Καμποφόρμιο (1797) παρέδιδεν εἰς τοὺς Γάλλους τὰς Ἰονίους νήσους καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τῆς δημοκρατίας ὕψωσε τὴν τρίχρουν σημαίαν ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς Κερκύρας. Οὕτως ἠνοίγετο εὐρὺ στάδιον εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος διενοεῖτο νὰ καταλάβῃ τοὺς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατεχομένους λιμένας τῆς Ἠπείρου, Πρέβεζαν καὶ Πάργαν, καὶ νὰ θέσῃ τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Κερκύρας. Κατ' ἀρχὰς προσεποιήθη φιλίαν πρὸς τοὺς νέους γείτονάς του, ἐδέχθη ἐκδηλώσεις ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα καὶ ἔδειξεν ἑαυτὸν πρόθυμον νὰ κατηχηθῇ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Ἰακωβίνων. Οὕτω τῇ ἀνοχῇ τοῦ γάλλου διοικητοῦ τῆς Κερκύρας παρεσκεύασε στόλον εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἄρτης, κατέλαβεν αἰφνιδιαστικῶς ἑλληνικὰ χωρία τῆς παραλίας καὶ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους. Ὁ Ναπολέων ἐκστρατεύων εἰς Αἴγυπτον ἔστειλεν ἀπὸ τὴν Μάλταν τοὺς χαιρετισμούς του εἰς τὸν φίλον τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας. Ὁ Ἀλῆς ἐπί τινα χρόνον ἀκόμη προσεποιήθη ὅτι γοητεύεται ἐκ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ γάλλου στρατάρχου, αἴφνης ὅμως ἔρριψε τὸ προσωπεῖον, συνέλαβε καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἀπεσταλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μένον τοῦ Ναπολέοντος, προσέβαλε τὴν ὑπὸ 300 γάλλων φρουρουμένην Πρέβεζαν καὶ καταλαβὼν αὐτὴν παρέδωσεν εἰς τὴν σφαγὴν καὶ τὴν δήωσιν (1798).

Μετὰ ταῦτα ἐκινήθη κατὰ τῶν Σουλιωτῶν. Παρεσκεύασεν εἶδος ἱεροῦ πολέμου κατ' αὐτῶν προσπαθήσας νὰ ἐκκαύσῃ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν τῶν τουρκαλβανῶν. Οἱ δερβίσαι καὶ σεΐχαι (ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων) ἐξῆψαν τὸ κατὰ τῶν γκιαούρηδων κοινὸν μῖσος τῶν μωαμεθανῶν. Οὕτω διὰ παρασκευῆς ἀξιολόγου καὶ 10 χιλ. ἀνδρῶν προσέβαλεν τοὺς Σουλιώτας. Μὴ ἐπιτυχὼν ὅμως νὰ καταλάβῃ αὐτοὺς ἐξ ἐφόδου μετέβαλε τὴν πολιορκίαν εἰς ἀποκλεισμὸν κατασκευάσας ὠχυρωμένους πύργους εἰς τὰς διεξόδους τῶν στενοποριῶν. Ὁ ἄνισος ἀγὼν διήρκεσε τρία ἔτη (1800—1803), κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ Σουλιῶται ἔδειξαν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν. Ὁ ***Φῶτος Τζαβέλλας***, ὁ ἡρωικὸς υἱὸς τοῦ Λάμπρου, ὁ καλόγηρος ***Σαμουὴλ*** καὶ ἄλλοι εἶναι οἱ ἥρωες τῶν ἐπικῶν ἐκείνων περιπετειῶν Τέλος οἱ Σουλιῶται ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν ὑπόσπονδοι ἐκ τῶν χωρίων των, ἀλλ' ὁ Ἀλῆς παρασπονδήσας προσέβαλε τοὺς ὑποχωροῦντας, αἱ δὲ Σουλιώτισσαι περιελθοῦσαι εἰς ἀπόγνωσιν ὑπέστησαν ἡρωικὴν θυσίαν, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ταπείνωσιν (Καταστροφὴ τοῦ Ζαλόγγου). Μόνον μέρος τῶν κατοίκων διεσώθη εἰς Πάργαν καὶ διεπεραιώθη ἐκεῖθεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους.

1803

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ Τουρκία ἐξουσιάζει ἀκόμη ἐκτεταμένην αὐτοκρατορίαν. Ἀλλὰ τὸ κράτος τῶν σουλτάνων εὑρίσκεται εἰς ἀποσύνθεσιν.

Ἀντιθέτως οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες συνῆλθον ὁπωσδήποτε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐπροόδευσαν οἰκονομικῶς, ἀπέκτησαν ἀξιόλογον ναυτιλίαν καὶ ἐμπόριον καὶ ἐμορφώθησαν.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐξάπτεται ζωηρότερον ὁ πόθος των διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἡ προϊοῦσα κατάπτωσις τῆς Τουρκίας δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐνεργοῦντες ἀποφασιστικῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἐπιτύχουν.

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ σουλτάνος εἶναι ἀκόμη κύριος εὐρυτάτων κτήσεων εἰς τὰς τρεῖς ἠπείρους. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἐξουσιάζει τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Ἀλβανίας, καθὼς καὶ τὰς ἑλληνικὰς νήσους πλὴν τῶν Ἰονίων νήσων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐγνώριστν τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ἐκτὸς τούτων ἡ Τουρκία κατέχει ὅλην τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην. Πέραν τοῦ Δουνάβεως ἡ Μολδαυία καὶ ἡ Βλαχία μετὰ τῆς Βεσσαραβίας ἀποτελοῦν δύο ἡγεμονίας φόρου ὑποτελεῖς, τὰς ὁποίας διοικοῦν χριστιανοὶ ἡγεμόνες διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Τοὺς ἡγεμόνας τῶν ἡγεμονιῶν λαμβάνει ὁ σουλτάνος ἀπὸ τοὺς Φαναριώτας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Τοῦρκοι ἐξουσιάζουν τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὸν Πόντον μέχρι τῆς Γεωργίας, τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν πλὴν τῆς Αἰγύπτου ἔχει τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Κυρηναϊκῆς, τῆς Τριπόλεως καὶ τοῦ Ἀλγερίου.

Τὸ τουρκικὸν κράτος διετήρησε μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸν μεσαιωνικὸν φεουδαρχικὸν χαρακτῆρα. Οἱ Τοῦρκοι ἀπετέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λουν τὴν στρατιωτικὴν ἀριστοκρατίαν. Οἱ μπέηδες ἀπόγονοι τῶν πολεμιστῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ σουλτάνος εἶχε μοιράσει τὴν γῆν, ἦσαν οἱ μεγαλοκτηματίαι τῆς Τουρκίας. Σλαῦοι καὶ Ἀλβανοὶ εἶναι γεωργοὶ καλλιεργοῦντες ὡς ἐπίμορτοι τὰ κτήματα τῶν μπέηδων, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ παλαιῶν χρόνων εἶχον συρρεύσει εἰς τὰς πόλεις ἐξασκοῦντες τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας. Ἀποτελοῦν δηλονότι τὴν ἀστικὴν τάξιν τῆς Τουρκίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ σλαῦοι γεωργοὶ εἶχον ἐξαπλωθῆ διαρκῶς νοτιώτερον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν λόγον ὀφείλεται ἡ βαθμιαία εἰρηνικὴ μετανάστευσις τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Βαθυτέρα ἦτο ἡ θρησκευτικὴ διαίρεσις τῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου Εἰς τὴν ἀνατολὴν δηλαδὴ δὲν ἔγινεν ἀφομίωσις τῶν λαῶν ὅπως εἰς τὴν Δύσιν μετὰ τὴν μετανάστευσιν τῶν Γερμανῶν, ὅπου ἐκ τῆς συγχωνεύσεως κατακτητῶν καὶ κατακτηθέντων προῆλθον ἐνιαῖα μεγάλα ἔθνη. Οἱ Μωαμεθανοὶ ἦσαν οἱ κυρίαρχοι, ἐθεώρουν τοὺς χριστιανοὺς ὡς ὑποδεεστέραν φυλὴν καὶ περιεφρόνουν αὐτοὺς ὀνομάζοντες Ραγιάδες (ὑπηκόους), Κιαβοὺρ (ἀπίστους) ἢ Κιαφὶρ (εἰδωλολάτρας). Ἀλλὰ καὶ οἱ χριστιανοὶ ἀπεστρέφοντο τοὺς μωαμεθανοὺς ὡς ἀπολιτίστους καὶ μυσαρούς.

Οἱ ραγιάδες ὑφίσταντο μυρίας κακώσεις. Ἡ ζωή, ἡ τιμή, ἡ περιουσία των ἦσαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κατακτητῶν. Ἐφορολογοῦντο βαρύτερον, ἐπλήρωνον τὸν κεφαλικὸν φόρον (χαράτσι) καὶ δὲν εὕρισκον δικαιοσύνην πρὸ τῶν τουρκικῶν δικαστηρίων. Οἱ χριστιανοὶ δὲν ἐστρατολογοῦντο, διότι οἱ μωαμεθανοὶ ἐθεώρουν αὐτοὺς ἀπολέμους, ἀλλ' ἐπλήρωνον φόρον ὡς ἀντισήκωμα (μπιντέλι) καὶ ὑπεχρεοῦντο εἰς διαφόρους ἀγγαρείας κατὰ τοὺς πολέμους. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους εἶχον δώσει καὶ φόρον αἵματος διὰ τὸν τουρκικὸν στρατὸν (τὸ παιδομάζωμα) καὶ τὰς θυγατέρας των διὰ τὰ χαρέμια τῶν ἰσχυρῶν μωαμεθανῶν

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἔγινε καταφανὲς ὅτι ἡ τουρκικὴ αὐτοκρατορία δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ συγκρατήσῃ τὰ μέλη της. Ὁ σουλτάτος δὲν εἶχε χρήματα οὔτε ἦτο εἰς θέσιν νὰ κινητο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποιήσῃ τὸν στρατόν του. Τὸ παλαιὸν στρατιωτικὸν σύστημα τῶν Τούρκων εἶχε καταπέσει, τὸ περίφημον τάγμα τῶν Γενιτσάρων ἦτο μᾶλλον πληγὴ τῆς ἐξουσίας καὶ τὰ ὀτζάκια των (στρατῶνες) διαρκὴς ἑστία στασιώδους ἀναβρασμοῦ, ἡ δὲ διαφθορὰ τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων ἐπροχώρει διαρκῶς βαθύτερον. Τὴν κρατοῦσαν σύγχυσιν εἰς τὸ κράτος ἐνίσχυσεν ἡ μεταρρυθμιστικὴ προσπάθεια ἡγεμόνων τινῶν καὶ πολιτικῶν τῆς Τουρκίας. Κατὰ τὸ τέλος δηλονότι τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μετεδόθη καὶ εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν ἡ ἀναμορφωτικὴ τάσις. Ὁ Σελὶμ Γ΄ (1789—1807) ἐπεχείρησεν ἐντελῆ ἐξευρωπαϊσμὸν τῆς Τουρκίας εἰσάγων εὐρείας οἰκονομικὰς καὶ στρατιωτικὰς μεταρρυθμίσεις, συντρίβων τοὺς δυσηνίους Γενιτσάρους καὶ ἐγκαινιάζων τὴν πεφωτισμένην δεσποτείαν. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ τοὺς παλαιοτούρκους, τοὺς οὐλεμάδες καὶ τοὺς Γενιτσάρους καὶ ἀφύπνισεν εἰς τοὺς ὑποδούλους τὰς κοιμωμένας δυνάμεις. Εἰς πολλὰ μέρη σατράπαι ἰσχυροὶ ἐπεχείρησαν ν' ἀποσπασθοῦν ἐκ τοῦ κέντρου ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἀδυναμίαν τῆς Πύλης, ὅπως ὁ Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Πεσβάνογλου τοῦ Βιδινίου καὶ ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου.

Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἐφάνη ὅτι τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου δὲν ἦτο βιώσιμον καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης ἐσκέφθησαν πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπωφεληθοῦν καλύτερον ἀπὸ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Τότε ἤρχισεν ὁ περὶ τὴν Τουρκίαν ἀνταγωνισμὸς τῶν Εὐρωπαίων. Ἑκάστη μεγάλη δύναμις ἐπεδίωκε τὸ ἴδιον συμφέρον, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ προῆλθον δύο μεγάλα γεγονότα: ἀντίθετα τῶν προσδοκιῶν τῶν διπλωματῶν. Ἀφ' ἑνὸς παρετάθη ἡ ἐν τῇ Βαλκανικῇ κυριαρχία τῶν Τούρκων, ἀφ' ἑτέρου οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἡ μεγάλη ἐξέγερσις τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 ἔθεσεν ὑπὸ τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ μορφὴν τὸ τουρκικὸν πρόβλημα.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἶχε διαλυτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Βαθύτερον τῶν ἄλλων ἐθνῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς Βαλκανικῆς συνεκίνησε τοὺς Ἕλληνας. Ἤδη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Γάλλοι φιλόσοφοι εἶχον διασύρει τὸν δεσποτισμὸν τοῦ σουλτάνου. Πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1788 ὁ Βολταῖρος ἔγραφεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην: «Κτυπήσατε »τοὺς Τούρκους ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς πεῖσμα τοῦ ἐν »Πολωνίᾳ ἐξάρχου τοῦ Πάπα, ὁ ὁποῖος διάκειται πρὸς αὐτοὺς »τοσοῦτον φιλικῶς. Θριαμβεύσατε συγχρόνως κατὰ τοῦ ἁγίου »πατρὸς καὶ τοῦ Μουφτῆ. Θὰ εἶναι ὡραῖον θέαμα νὰ ἴδῃ τις »δύο αὐτοκρατείρας νὰ σύρουν ἀπὸ τῶν ὤτων εἰς τὴν Ἀσίαν »τὸν χονδρὸν Μουσταφᾶν». Ἡ δὲ κήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου εὗρεν ἰσχυρὰν ἀπήχησιν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Οἱ ἕλληνες φοιτηταὶ τῶν Παρισίων καὶ τῶν ἰταλικῶν πόλεων κατελήφθησαν ὑπὸ θερμοῦ ζήλου πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις τοῦ ἔθνους, ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ ἔμπορος, ἄρχοντες καὶ λαός, ὁ ποιμὴν τῶν ὀρέων καὶ ὁ Φαναριώτης εὐπατρίδης, ἐπεθύμουν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς τὴν Ἀνατολήν. Βραδύτερον ὁ Κολοκοτρώνης ὡμολόγησεν ὅτι ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς του σημαίνουσα ὡς σάλπιγξ τῆς ἐσχάτης κρίσεως, ὅτι ἐγγίζει ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Διὰ τοῦτο βαθεῖα φρικίασις διήρχετο διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ναπολεοντείου ἐκστρατείας κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχον γίνει ζωηρότεραι αἱ μετὰ τῆς Γαλλίας σχέσεις καὶ οἱ ἕλληνες ἔμποροι καὶ ναυτικοὶ μετακομίζοντες τὸν ρωσσικὸν σῖτον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Γαλλίας ἐλάμβανον ἐκεῖθεν χρυσὸν καὶ τὰς νέας ἰδέας τῆς ἐλευθερίας.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν γεγονότων τούτων ἔγινε σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν ρωσσικὴν ἐπιρροὴν ἀντικατέστησεν ἡ γαλλική. Ἤδη οἱ Ἕλληνες ᾐσθάνοντο τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ὄχι μόνον ὡς ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἀλλοθρήσκου κατακτητοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τῆς προνομιούχου τάξεως τῶν τούρκων τιματιωτῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΡΗΓΑΣ Ο ΦΕΡΡΑΙΟΣ

Τὴν τάσιν ταύτην ἀντιπροσωπεύει ἰδίως ὁ ἔνθερμος κήρυξ τῆς ἐλευθερίας Ρήγας Φεραῖος.

Ὁ *Ρήγας* ἐγεννήθη εἰς τὸ Βελεστῖνον τῆς Θεσσαλίας καὶ ὠνομάζετο Βελεστινλῆς. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες λόγιοι ὑποθέτοντες ὅτι εἰς τὴν θέσιν τοῦ Βελεστίνου ἔκειντο αἱ ἀρχαῖαι Φεραί, ὠνόμαζον αὐτὸν Φεραῖον. Ἦτο ὑπέροχος φυσιογνωμία, ὁμοίαν τῆς ὁποίας ἡ Βαλκανικὴ σπανίως εἶδεν ἀπὸ πολλῶν αἰώνων. Ἀκοίμητος φιλομάθεια καὶ θερμὴ ἀφοσίωσις εἰς τὸ ἰδανικὸν ἐχαρακτήριζον αὐτὸν καὶ συγχρόνως νεανικὴ πίστις ἡ ὁποία δὲν ὑπολογίζει τὰς δυσκολίας. Διδαχθεὶς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Ζαγορᾷ τοῦ Πηλίου εἰργάσθη ἐπί τινα ἔτη ὡς διδάσκαλος. Ἀλλὰ ποθῶν ἐλευθερίαν μετέβη εἰς τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας, ὅπου προσελήφθη ὡς γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος. Ἐκεῖ, καθὼς διηγεῖται ὁ ἑταῖρος καὶ βιογράφος του Περραιβός, ἐπροξένησεν εἰς τὴν ψυχήν του βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἡ τότε ἐκραγεῖσα γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ἐγέννησε παρ' αὐτῷ τὸν πόθον νὰ μάθῃ τὴν γαλλικήν, διὰ νὰ κατανοήσῃ τὸ μέγα γεγονός. Πράγματι ἔμαθε τὴν γαλλικήν, καὶ ἐμβαθύνας εἰς τὰ δόγματα τῆς ἐλευθερίας ἀνέλαβε νὰ μυήσῃ εἰς τὰς ἰδέας ταύτας ὅσους ἠδύνατο καὶ κατώρθωσε νὰ κατηχήσῃ ὄχι μόνον πολλοὺς προκριτους καὶ ἁρματωλούς, ἀλλὰ λέγεται ὅτι προσείλκυσε καὶ τὸν περίφημον Πεσβάνογλου τοῦ Βιδινίου. Συγχρόνως τὰ ποιήματά του μετέδιδον τὴν συγκίνησιν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ρήγας συνέθεσε τὸ θούριόν του ὡς μασσαλιώτιδα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Τὴν ἐπανάστασιν ἐφαντάζετο ὡς γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν λαῶν τῆς Τουρκίας κατὰ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ σουλτάνου.

«Βούλγαροι κι Ἀρβανῖται καὶ Σέρβοι καὶ Ρωμιοί,
νησιῶται κι Ἠπειρῶται μὲ μιὰ κοινὴ ὁρμή,
γιὰ τὴν ἐλευθερία νὰ ζώσουμε σπαθί.

. . . . . .

ν' ἀνάψουμε μιὰ φλόγα εἰς ὅλην τὴν Τουρκιά,
νὰ τρέξῃ ἀπ' τὴν Μπόσνα ἕως τὴν Ἀραπιά».

Τὸ 1796 ὁ Ρήγας μετέβη εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἤκμαζε τὸ μετὰ τῆς Ρούμελης ἐμπόριον καὶ ὑπῆρχον πολλοὶ εὐποροῦντες ὁμογενεῖς, τοὺς ὁποίους προσεπάθησε νὰ μυήσῃ εἰς τὰς ἰδέας του. Ἐκεῖ ἦλθεν εἰς προσωπικὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας στρατηγοῦ Μπερναδόττε, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες συνεζήτουν παταγωδῶς εἰς τὰ καφφενεῖα τῆς Βιέννης περὶ προσεχοῦς διαλύσεως τῆς Τουρκίας.

Ὁ Ρήγας ἦτο ἰδεολόγος ἄνευ πρακτικότητος. Διὰ τοῦτο ἐφαντάσθη ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὸν πόθον διὰ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ναπολέοντος, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς νικηφόρον πρόμαχον τῆς ἐπαναστάσεως. Ὅθεν μετέβη εἰς Τεργέστην σκοπὸν ἔχων νὰ διέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Ναπολέοντα. Ἀλλ' ἡ αὐστριακὴ ἀστυνομία περιεκύκλωσε τὴν νύκτα τὸ ξενοδοχεῖον του καὶ τὸν συνέλαβε μετὰ ἓξ ὀπαδῶν του. Μετα-
1798 κομισθεὶς δὲ εἰς Βιέννην ὑπεβλήθη εἰς αὐστηρὰν ἀνάκρισιν καὶ τέλος παρεδόθη ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου κατ' ἀπαίτησιν τοῦ σουλτάνου καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1798 ἐφονεύθη μετὰ τῶν ἑταίρων του.

ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἐπίσης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν Ἰταλίᾳ μυστικῶν ἐπαναστατικῶν σωματείων συνέστη ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία περὶ τὸ 1816. Αἱ πληροφορίαι μας περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Ἐγεννήθη ἐπὶ ρωσσικοῦ ἐδάφους εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου ἀνέκαθεν ἤκμαζε τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον. Ἵδρυσαν αὐτὴν ἄνδρες οὔτε ἐπὶ γένει οὔτε ἐπὶ παιδείᾳ διακρινόμενοι ἀλλὰ δρα-
1816 στήριοι καὶ ἀποφασιστικοί, ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς ἐξ Ἄρτης, ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος ἐκ Πάτμου. Ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀσημότητα τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν μηδαμινότητα τῶν μέσων της ταχέως ἐξηπλώθη καὶ συνέδεσε πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ πρῶτοι ἱδρυταὶ τῆς ἑταιρείας ὠνόμασαν αὐτὴν Ἑταιρείαν τῶν φιλικῶν καὶ προσεπάθησαν νὰ δώσουν εἰς αὐτὴν τὴν ὀργάνωσιν τῶν μυστικῶν σωματείων. Ἀλλ' ἡ σκόπιμος διάδοσις ὅτι ὄπισθεν τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἑταιρείας κρύπτεται μεγάλη δύναμις, προσέδιδεν εἰς αὐτὴν αἴγλην. Τοῦτο ἦτο τὸ θρυλούμενον ἐπιτηδείως περὶ τῆς Ἀρχῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδηλοῦτο ὅτι τὴν δρᾶσιν τῆς ἑταιρείας διευθύνει μυστικῶς ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὑπουργὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἢ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', ὁ μπέης τῆς Μάνης Μαυρομιχάλης, πλεῖστοι ἀρχιερεῖς καὶ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρείας, ἡ ὁποία περὶ τὸ 1819—1820 ἦτο κοινὸν θέμα τῶν λόγων καὶ τῶν σκέψεων τῶν Ἑλλήνων. Ὅλοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπίστευον ὅτι δάκτυλος ρωσσικὸς διέπει τὰ πάντα ἀοράτως καὶ ὁ ἀκράτητος ζῆλος καὶ ἡ ἀθυροστομία πολλῶν ἔβαλον πολλάκις εἰς κίνδυνον τὴν ἀδελφότητα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἀλλ' ὅτε ἐξηπλώθη ἡ ἑταιρεία, οἱ κάτοχοι τοῦ μυστικοῦ ᾐσθάνθησαν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην νὰ ἀναθέσουν τὴν ἀρχὴν εἰς ἄνθρωπον ἐμπνέοντα σέβας καὶ ἐμπιστοσύνην. Ὅθεν ἔστειλαν εἰς Πετρούπολιν τὸν Ἔμμ. Ξάνθον, διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἑταιρείας εἰς τὸν Καποδίστριαν, τὸν ἕλληνα ὑπουργὸν τοῦ τσάρου. Ἀλλ' ὁ Ξάνθος ἔφθασεν εἰς Πετρούπολιν εἰς ἀκαταλληλοτάτην ὥραν. Διότι πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐκραγῆ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἱσπανίαν κατὰ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου Ζ' (1820) καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἐλάμβανον μέτρα πρὸς κατάπνιξιν τοῦ φιλελευθέρου κινήματος. Διὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς εἰς τὴν ρωσσικὴν αὐλὴν ἀπεσταλμένος μυστικῆς ἑταιρείας. Ὅθεν ὁ Καποδίστριας ἀπέπεμψε τὸν Ξάνθον κακῶς, ὡς ἐνεργοῦντα πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἔθνους του. Ἐκεῖνος τότε ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην.

Ὁ *Ἀ Ὑψηλάντης* (1790—1828) κατήγετο ἐκ ἀρχαίου φαναριωτικοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος ἀνῆγε τὴν ἀρχήν του εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ὁ πάππος του εἶχε διορισθῆ ὑπὸ τῆς Πύλης διερμηνεὺς καὶ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, τὴν ὁποίαν καλῶς ἐκυβέρνησε καὶ ὀγδοηκοντούτης ἐφονεύθη διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου. Ὁ δὲ πατήρ του διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδαυίας ὑπηρέτησε τὰ ρωσσικὰ συμφέροντα καὶ μόλις διέφυγε τὸν θάνατον δραπετεύσας εἰς Ρωσσίαν. Ὁ πρεσβύτατος υἱός του Ἀλέξανδρος διέπρεψε πολεμῶν ὑπὸ τὴν ρωσσικὴν σημαίαν κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους καὶ εἰς τὴν μάχην τῆς Δρέσδης ἀπεκόπη ἡ δεξιά του χεῖρ. Ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος καὶ τὸν βαθμὸν στρατηγοῦ καὶ εἶχε διακριθῆ διὰ τὴν θερμὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην. Ὁ Ὑψηλάντης ἦτο ἀνδρεῖος καὶ ἰδεολόγος, ἀλλὰ κακὸς διπλωμάτης. Αἱ μεγάλαι ὑποσχέσεις τοῦ Ξάνθου καὶ ἡ φήμη τῆς ἑταιρείας, ἡ ὁποία ἦτο μεῖζων τοῦ πραγματικοῦ, ἔπεισαν τὸν πρίγκιπα ὅτι ἐχρειάζετο μόνον διεύθυνσις ἰσχυρὰ καὶ ἑνιαία, διὰ νὰ προέλθουν μεγάλα ἀποτελέσματα. Εἰς τοῦτο δὲν ἐφάνη διαφωνῶν καὶ ὁ Καποδίστριας, τὸν ὁποῖον συνεβουλεύθη.

Ἀναλαβὼν τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ὁ Ὑψηλάντης ἐπεχείρησε νὰ ἐνεργήσῃ δραστηρίως. Ἀλλὰ ταχέως ἐφάνη ἀγνοῶν τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πραγματικὴν κατάστασιν. Τότε ἤρχισε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἑταιριστῶν ἀμοιβαία ἀπάτη, διότι ὁ Ὑψηλάντης ἐπηγγέλλετο πλουσίας ὑποσχέσεις ἐκ μέρους τῆς ἀοράτου ἀρχῆς, χρήματα, πολεμεφόδια ἔνοπλον ὑποστήριξιν, οἱ δὲ Φιλικοὶ παρίστων εἰς αὐτὸν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα ἐν Ἑλλάδι, στρατὸς καὶ ὅπλα καὶ χρήματα εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας Παρασκευὴ σοβαρὰ δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ κίνησις ἰσχυρὰ ἀνὰ τὸ πανελλήνιον καὶ ἀναμονὴ ὅτι μέγα τι ἐπίκειται.

ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

Κατὰ τῆς ἐξεγειρομένης Ἑλλάδος ἡ Τουρκία δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀποστείλῃ μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις, διότι, καθὼς προείπομεν, τὸ παλαιὸν στρατιωτικὸν της σύστημα ἦτο ἐν παραλύσει καὶ οἱ Γενίτσαροι δὲν ἦσαν πλέον οἱ φοβεροὶ μαχηταὶ τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος. Κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἡ Πύλη ἔστελλε διαρκῶς ἀνεπαρκεῖς καὶ κακῶς ἐφωδιασμένας δυνάμεις καὶ τὸ πυροβολικόν της ἦτο κακόν. Διὰ τοῦτο συνήθως δὲν ἦτο ἀξία λόγου ἡ ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι σχεδὸν μέχρι τέλους ἐστεροῦντο πυροβολικοῦ. Τὸ ἱππικὸν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δράσῃ εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν καὶ πολλάκις ἦτο βαρὺ κώλυμα ἕνεκα ἐλλείψεως χόρτου. Κατὰ τῶν κακῶς ἐφωδιασμένων καὶ κακῶς ὁδηγουμένων τούτων δυνάμεων οἱ Ἕλληνες διεξῆγον ἐπιτυχῆ κλεφτοπόλεμον.

Μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν ἀγῶνα εἶχε τὸ μέγα πλῆθος τῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ πάντα ἀνεξαιρέτως ἦσαν παρημελημένα καὶ δὲν εἶχον οὔτε πολεμεφόδια οὔτε τροφὰς ἀρκετάς. Ὁ δὲ κατὰ πάντα ἀνώτερος τουρκικὸς στόλος δὲν κατώρθωσε νὰ τροφοδοτήσῃ τὰ φρούρια, διότι καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος ἦτο, ὅπως πάντοτε, παρημελημένος. Εἰς τὸν ναύσταθμον Κω(ν)πόλεως ὑπῆρχε σημαντικὸς ἀριθμὸς πολεμικῶν πλοίων ὡπλισμένων διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ τηλεβόλων. Πλὴν τούτων ὁ Σουλτάνος ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τὸ ναυτικὸν τοῦ Ἀλγερίου καὶ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς καλυτέραν κατάστασιν. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι οὐδέποτε ἦσαν καλοὶ ναυτικοί. Τὰ πληρώματα ἦσαν ξένοι τυχοδιῶκται κακῶς ἠσκημένοι καὶ κακῶς διαχειριζόμενοι τὰ πλοῖα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸν πυρῆνα τῆς κατὰ ξηρὰν δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων ἀπετέλεσαν οἱ ἀ ρ μ α τ ω λ ο ὶ καὶ οἱ κ λ έ φ τ α ι. Τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν πολεμιστῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν διάφορα. Τὸ ἐπικρατοῦν πυροβόλον ἦτο τὸ ἐφωδιασμένον διὰ πυριτολίθου (τ σ α κ μ ά κ ι) μετὰ βραχείας κάννης Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος ἠγοράσθησαν νεωτέρου συστήματος ὅπλα. Ἡ δὲ τακτικὴ τῶν κλεφτῶν διέφερε πολὺ τῆς τακτικῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων. Τὸ κύριον ἐλάττωμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο ἡ ἔλλειψις πειθαρχίας. Ὅταν προσεγγίζῃ ὁ ἐχθρός, οἱ κλέφται διασπείρονται καὶ ἕκαστος αὐτῶν ζητεῖ κρύπτην ἢ θάμνον, ἢ ἄλλον κατάλληλον τόπον ἐνέδρας, ὁπόθεν πυροβολεῖ κατὰ τῶν Τούρκων. Ὅπου μένουν πολλοὶ κατασκευάζουν ἡμισεληνοειδῆ ὀχυρώματα, τὰ λεγόμενα τ α μ π ο ύ ρ ι α, ὄπισθεν τῶν ὁποίων κρύπτονται, διὰ νὰ δεχθοῦν δι' αἰφνιδιαστικοῦ πυρὸς τον προσεγγίζοντα ἐχθρόν. Ἀλλὰ ὁ στρατὸς αὐτῶν ἔχει μεγάλα προτερήματα τὴν ἀντοχὴν καὶ ὀλιγάρκειαν Οὕτω δὲν ἀνησυχεῖ πολὺ ὁ Καλοκοτρώνης διὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν. Τὰ αὐτὰ προσόντα ἔχει ὁ πολεμιστὴς τῆς θαλάσσης, ὅπως εἶχον ἀνέκαθεν τὰ πληρώματα τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου οἱ Ἕλληνες διαθέτουν μόνον τοὺς π ά ρ ω ν α ς τῆς Ὕδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, δηλαδὴ τὰ διὰ τηλεβόλων ἐξωπλισμένα ἐμπορικὰ πλοῖα. Ἀλλ' οἱ ἕλληνες ναυτικοὶ ἔχουν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν Τούρκων, τὰ δὲ κατορθώματά των δύνανται νὰ συγκριθοῦν μόνον πρὸς τὰ κατορθώματα τῶν Ἄγγλων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημιουργίας τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ. Ὁ ὁπλισμὸς τῶν πλοίων δὲν εἶναι ἀξιόλογος, ἀλλὰ καὶ τὸ πυροβολικὸν τοῦ τουρκικοῦ στόλου δὲν εἶναι πολὺ ἀνώτερον. Οὕτω σπανίως βυθίζεται πλοῖον δι' ὀβίδος. Πολλάκις δὲ μετὰ πολύωρον ναυμαχίαν οἱ στόλοι ἀποχωρίζονται ἄνευ σοβαρᾶς βλάβης, ἐνῶ τὸ π υ ρ π ο λ ι κ ὸ ν εἶναι ἐπικίνδυνον ὅπλον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Αἱ μυστικαὶ ὀργανώσεις τῶν Ἑλλήνων ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκραγῆ μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ ἀποστάτου πασᾶ τῆς Ἠπείρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐπεχείρησε τότε νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας ἐλπίζων νὰ παρασύρῃ τοὺς ἐγχωρίους καὶ νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον.

Ὑπελόγισεν ὅμως κακῶς τὰς περιστάσεις. Ὁ τσάρος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν καὶ κατεδίκασε τὸν Ὑψηλάντην. Τὸ κίνημα εἰς τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας κακῶς παρασκευασθὲν ἀπέτυχεν. Ἀλλ' εἶχε σοβαρωτάτην συνέπειαν, διότι παρύσυρεν εἰς γενικὴν ἐξέγερσιν τοὺς Ἕλληνας.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΥΝΑΒΕΙΟΥΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ζωηρᾶς ζυμώσεως γεγονὸς μεγάλης σημασίας ἐπέσπευσε τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἦλθεν εἰς φανερὰν ρῆξιν πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ ἐκάλεσε τοὺς Ἕλληνας εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι ὅμως ἐσκέφθησαν πῶς νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Μωαμεθανῶν. Ὁ Ὑψηλάντης ἔλαβεν ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπὸ τὸν τσάρον, κατῆλθεν εἰς τὴν Ὀδησσὸν καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, σκοπὸν ἔχων νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Ἀλλ' εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν Φιλικῶν ἀπεφασίσθη νὰ ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τὴν Μολδαυΐαν καὶ Βλαχίαν.

Οἱ λόγοι τῆς προτιμήσεως ἦσαν οἱ ἑξῆς: α) Αἱ ἡγεμονίαι ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἄλλη Ἑλλάς, διότι ἡγεμόνες καὶ αὐλικοὶ ἦταν Ἕλληνες καὶ διότι ὁ λαὸς ὡς ὁμόδοξος ὑπέθετον ὅτι θὰ ὑπεστήριζε προθύμως τὸ κίνημα. β) Οἱ φιλικοὶ εἶχον τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ συνέπραττον οἱ μισθοφόροι στρατιῶται οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἡγεμόνων καὶ ἐντοπίων ἀρχόντων. Οὗτοι ἦσαν χριστιανοὶ διαφόρων ἐθνοτήτων, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ἕλληνες, ὀνομαζόμενοι διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος Ἀ ρ β α ν ῖ τ α ι. Πράγματι οἱ δύο ση-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μαντικώτατοι τῶν ὁπλαρχηγῶν αὐτῶν, ὁ ***Γεώργιος Ὀλύμπιος*** καὶ ὁ Πάτμιος ***Σάββας***, μέλη τῆς ἑταιρείας, εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ συμπράξουν. γ) Δὲν ὑπῆρχε τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ κατὰ τὰς συνθήκας ἔπρεπεν ἡ Τουρκία διὰ νὰ εἰσαγάγῃ στρατὸν εἰς αὐτάς, νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ρωσσίας. Ἑπομένως ὑπῆρχε μεγάλη πιθανότης προστριβῶν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Πύλης, ἐὰν ἐταράσσοντο αἱ ἡγεμονίαι. δ) Ἐθεωρεῖτο κέρδος ὁ τουρκικὸς στρατὸς νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὸν Δούναβιν κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐξεγέρσεως. Πρὸς τούτοις ὁ ὁπλαρχηγὸς Γεωργάκης Ὀλύμπιος εἶχεν εἰδοποιήσει τὸν Ὑψηλάντην ὅτι ἤλπιζε νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Σερβίαν, ὅπου εἶχε συγγενικοὺς δεσμούς, ὁ δὲ ὕπουλος ἐκ Πάτμου ὁπλαρχηγὸς Σάββας τὴν Βουλγαρίαν.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης διέβη τὸν Προῦθον συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του καί τινων ἄλλων, καθὼς καὶ ὑπὸ 200 ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὸν ρωσσικὸν στρατόν, καὶ περὶ τὸ ἑσπέρας εἰσῆλθεν εἰς Ἰάσιον. Ὁ ἡγεμὼν Μιχαὴλ Σοῦτσος καὶ οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν αὐτὸν μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι ὄπισθέν του βαδίζουν ρωσσικὰ στρατεύματα. Οἱ ὁπλοφόροι Ἀρβανῖται τῆς πόλεως καὶ ἡ φρουρὰ τοῦ ἡγεμόνος ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου, προσῆλθον δὲ καὶ πολλοὶ μαθηταὶ ἐνθουσιῶντες. Ἐκεῖθεν ἐδημοσίευσε προκήρυξιν πρὸς τοὺς Ἕλληνας μεστὴν στόμφου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπανελαμβάνετο τὸ παλαιὸν ψεῦδος τῆς Ἀρχῆς. Κινηθῆτε, ἔλεγεν ἡ προκήρυξις, καὶ θέλετε ἰδεῖ μίαν κραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ δίκαιά μας. **1821**

Ἀλλὰ δὲν ἤργησε ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ Μολδοβλαχία δὲν ἦτο ὁ κατάλληλος τόπος διὰ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Οἱ κάτοικοι ἐμίσουν τοὺς Ἕλληνας, διότι ἐθεώρουν τοὺς Φαναριώτας ἡγεμόνας, καθὼς καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου πεμπομένους ἀρχιεπισκόπους, ὡς ξένους ἐκβιαστὰς καὶ ὡς ὄργανα τῆς τουρκικῆς τυραννίας. Ὥστε μᾶλλον ὡς πικρὰ χλεύη ἀντήχησεν ἡ πρόσκλησις εἰς ἐλευθερίαν ὑπὸ ἕλληνος πρίγκιπος περιστοιχιζομένου ὑπὸ Φαναριωτῶν. Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Ἀρβανιτῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ἡ Ἑταιρεία, ἦτο κατὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ πλεῖστον ἀνοργάνωτος συρφετὸς μὴ ἔχων ἀνώτερον ἠθικὸν ἐλατήριον. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐξεδηλώθησαν ἀντιπειθαρχικὰ συμπτώματα. Ὁ ὁπλαρχηγὸς Βασίλειος Καραβιᾶς ἡγούμενος στίφους ἀρβανιτῶν κατέσφαξε τὴν παραδοθεῖσαν μικρὰν φρουρὰν τοῦ Γαλαζίου καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ τούρκους ἐμπόρους, ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν καὶ διέπραξε παντὸς εἴδους ἀσχημίας μολύνας οὕτω τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν Βλαχίαν. Εἰς Φωξάνην, μεθοριακὴν πόλιν μεταξὺ Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, ἡ δύναμίς του ἐνισχύθη σημαντικῶς διὰ τῆς προσελεύσεως νέων ὁπλαρχηγῶν. Ἐκεῖ κατηρτίσθη καὶ ὁ Ἱερὸς Λόχος. Πεντακόσιοι δηλαδὴ νέοι τῶν εὐγενεστάτων οἴκων, τῶν ὁποίων πολλοὶ σπουδασταὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων, ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερον σῶμα. Τὸ σῶμα των διεκρίνετο διὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ὑψηλάντου. Ἀλλ' ὁ ἀρχιστράτηγος ἦτο ἀναποφάσιστος, ἔβαινε βραδέως καὶ ἄνευ σχεδίου καὶ μόλις μετὰ 4 ἑβδομάδας εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον (28 Μαρτίου).

ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Ἡ περιβαλοῦσα κατ' ἀρχὰς τὸ κίνημα τοῦ πρίγκιπος αἴγλη διελύετο ταχέως. Εἶχον παρέλθει πέντε ἑβδομάδες, ἀφ' ὅτου ὁ Ὑψηλάντης διέβη τὸν Προῦθον, καὶ ρωσσικὴ σύμπραξις δὲν ἐφαίνετο, ὁ ἴδιος δὲ ἐπροχώρει σύρων ἀπειθάρχητον συρφετὸν καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ καταχραστῶν καὶ ἐπιβούλων. Ἀντιθέτως ὡς κεραυνὸς ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἡ ἀποκήρυξις τοῦ κινήματος ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Πατριάρχου. Ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος διὰ νὰ δείξῃ τὴν πίστιν του εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν κρατοῦσαν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ Ρωσσία ὑπέθαλπε τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου, ἀπεκήρυξεν αὐτὸ ἐπισήμως, διέταξε νὰ διαγράψουν τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψηλάντου ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ρώσσων ἀξιωματικῶν καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὸ Διβάνιον διὰ τοῦ ἐν Κων]πόλει πρέσβεώς του ὅτι ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ εἶναι ξένη πρὸς τὰς σκευωρίας τῶν περὶ τὸν Ὑψη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λάντην. Ὁ δὲ Πατριάρχης πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἀφώρισε τὸν Ὑψηλάντην καὶ τὸν Ὀσποδάρον τῆς Μολδαυΐας Μιχ. Σοῦτσον, διότι, ὅπως ἔλεγεν ἡ πατριαρχικὴ ἐγκύκλιος « ὁ προσ-

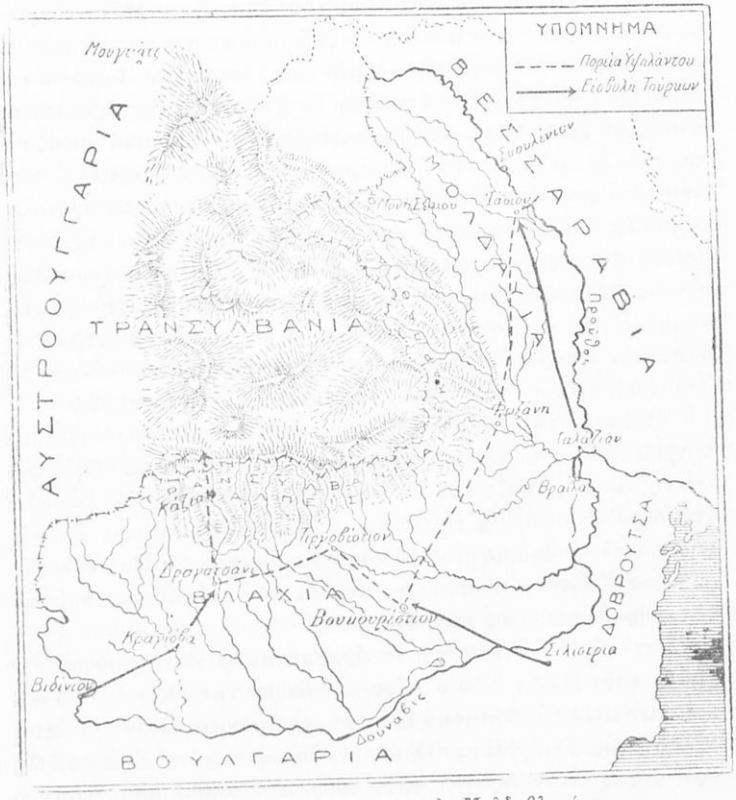

Χάρτης τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Μολδοβλαχίᾳ

»διορισθεὶς τῆς Μολδαυΐας ἡγεμών, ὡς μὴ ὤφειλε, Μιχαὴλ »καὶ ὁ τοῦ γνωστοῦ ἀγνώμονος καὶ φυγάδος Ὑψηλάντου ἀγνώ»μων υἱὸς Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κατεπάτησαν τὴν πρώτην »βάσιν τῆς ἠθικῆς, τὴν πρὸς τοὺς εὐεργετοῦντας εὐγνωμοσύ»νην, ἐξεγερθέντες μὲ πνεῦμα κακοποιὸν καὶ ἀποστατικὸν »ἐναντίον τῆς κοινῆς ἡμῶν εὐεργέτιδος καὶ τροφοῦ κραταιᾶς »καὶ ἀηττήτου βασιλείας».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μετ' ὀλίγον ἡ Ρωσσία ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς τὰς ἡγεμονίας, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰσῆλθον ἐκ τριῶν σημείων εἰς Μολδοβλαχίαν. Ὁ πασᾶς τῆς Βραΐλας μὲ 3 χιλ. ἱππεῖς καὶ 1500 πεζοὺς διεσκόρπισεν εὐχερῶς τὴν 1 Μαΐου τοὺς 700 ὑπερασπιστὰς τοῦ Γαλαζίου. Μόνον ὁ γενναῖος λοχαγὸς Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης μὲ 43 Ἕλληνας ἀνέκοψε τὴν ὁρμὴν τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ ἐπὶ ὁλόκληρον ἡμέραν. Τὴν ἑπομένην οἱ Τοῦρκοι καταλαβόντες τὸ Γαλάζιον ἐξεδίκησαν τὰς βιαιοπραγίας τοῦ Καραβιᾶ σφάξαντες 600 ἐκ τῶν κατοίκων (Μάχη Γαλαζίου). Ἀλλὰ 400 ἄνδρες μετὰ τοῦ γενναίου Καρπενησιώτη ἐτίμησαν τὰ ὅπλα των πολεμήσαντες ἐπὶ 8 ὥρας παρὰ τὸ Σκουλένιον κατὰ τῆς ἀσυγκρίτως ἀνωτέρας δυνάμεως τῶν Τούρκων. Ὁ Ἀθανάσιος ἔπεσεν ὡς ἥρως, 300 Ἕλληνες ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην ἢ ἐπνίγησαν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Προύθου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐσώθησαν εἰς ρωσσικὸν ἔδαφος ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ (Μάχη Σκουλενίου, 17 Ἰουνίου) Οὕτω κατεπνίγη ἡ ἐν Μολδαυΐᾳ ἐπανάστασις.

Ὁ πασᾶς τῆς Σιλιστρίας μὲ 8 χιλ. ἄνδρας κατέλαβε τὴν 15 Μαΐου τὸ Βουκουρέστιον ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὁ Ὑψηλάντης ἀπεσύρθη εἰς τὸ Τεργοβίστιον τῆς Μ Βλαχίας ζητῶν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα ὑποχώρησιν, ἐνῶ οἱ ὁπλαρχηγοὶ Βλαδιμηρέσκος καὶ Σάββας ἐσκευώρουν κατ' αὐτοῦ, σκοπὸν ἔχοντες νὰ τὸν συλλάβουν καὶ νὰ τὸν παραδώσουν εἰς τοὺς Τούρκους.

Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἡ ἐν ***Δραγατσανίῳ*** καταστροφή. Ὁ πασᾶς τοῦ Βιδινίου εἶχε καταλάβει τὴν Κραϊόβαν καὶ ἀπέστειλεν ἀπόσπασμα ἱππικοῦ εἰς Δραγατσάνιον Ὁ ἄξιος ὁπλαρχηγὸς Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἐσκέφθη τότε νὰ προσβάλῃ κατ' ἀρχὰς τὸ ἐν Δραγατσανίῳ τουρκικὸν ἀπόσπασμα Πρὶν ἢ συγκεντρωθῇ ὅμως ὁ στρατὸς καὶ ἐνῶ ὁ Ὑψηλάντης ἀπεῖχεν εἰσέτι 3 1)2 ὥρας, ὁ κακὸς δαίμων τοῦ ὅλου κινήματος Καραβιᾶς, ὁ ἐμπρηστὴς τοῦ Γαλαζίου, ἐπεθύμησε νὰ ὑφαρπάσῃ τὴν δόξαν τοῦ νικητοῦ καὶ παραπείσας τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἱεροῦ λόχου ἀδελφὸν τοῦ Ὑψηλάντου Γεώργιον νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ προσέβαλε τοὺς ἐν Δραγατσανίῳ Τούρκους μὲ τοὺς 500 ἱππεῖς του. Οἱ Τοῦρκοι ὑπεχώρησαν κατ' ἀρχὰς πυρπολήσαντες τὸ χωρίον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον βλέποντες τὸν μικρὸν ἀριθμὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ἐπιτιθεμένων ἐνεθάρρησαν καὶ τρέψαντες τοὺς παραφόρως ἐλαύνοντας ἱππεῖς τοῦ Καραβιᾶ ἐπέπεσον κατὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου. Οἱ λεπτοφυεῖς νέοι, ἀπό τινων μόλις ἑβδομάδων ὁπλοφοροῦντες, δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑποστοῦν τὴν ὁρμὴν τῶν ἡλιοκαῶν Τούρκων σπαχήδων καὶ ἔπεσαν ὡς «εὐθαλεῖς κλάδοι ὑπὸ τὴν κοπτερὰν ἀξίνην στιβαροῦ ξυλοκόπου». Ὁ Γεωργάκης σπεύσας εἰς τὸν τόπον τῆς συμπλοκῆς μετά τινων ὁπλαρχηγῶν μόλις ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὰ λείψανα τοῦ ἱεροῦ λόχου ἀπὸ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας. Διακόσιοι ἱερολοχῖται εἶχον πέσει καὶ 40 ᾐχμαλωτίσθησαν (7 Ἰουνίου)

Ἡ γενικὴ σύγχυσις παρέσυρε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Ὑψηλάντου, ὁ ὁποῖος ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Κόζιαν παρὰ τὰ αὐστριακὰ σύνορα καὶ ἤρχισε νὰ διαπραγματεύεται μετὰ τῶν συνοριακῶν ὑπαλλήλων, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος. Λαβὼν τὴν ἄδειαν διέβη τὰ αὐστριακὰ σύνορα τὴν 14 Ἰουλίου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Οἱ αὐστριακοὶ συμφώνως προς τὰς μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκας ἐκράτησαν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον Μουγκὰτς ὡς πολιτικὸν αἰχμάλωτον. Ἐκεῖ ἔμεινεν 6 ἔτη καὶ ἀποφυλακισθεὶς διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ τσάρου ἀπέθανεν εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1828 μόλις 38 ἐτῶν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ὑψηλάντου οἱ Τοῦρκοι ἐξηφάνισαν ταχέως τὰ συντρίμματα τοῦ στρατοῦ του βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Ἀλλ' ὁ γενναῖος Γεωργάκης μετὰ τοῦ ὁμόφρονός του Φ α ρ μ ά κ η ἔδωκαν ἡρωικὴν λύσιν εἰς τὸ δρᾶμα τῶν ἡγεμονιῶν. Θέλοντες δηλαδὴ νὰ διανοίξουν δίοδον πρὸς τὰ ρωσσικὰ σύνορα περιεπλανήθησαν εἰς τὰ Τρανσυλβανικὰ ὄρη καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σ έ κ κ ο υ μὲ 350 ὁπλοφόρους. Μετὰ πεισματώδη ἄμυναν ὁ μὲν Γεωργάκης ἀνετίναξε τὸ κωδωνοστάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε καταφύγει μετ' ὀλίγων ὀπαδῶν, ὁ δὲ Φαρμάκης παραδοθεὶς ἐστάλη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπεκεφαλίσθη (μέσα Σεπτεμβρίου),

Ἡ ἐπανάστασις τῶν ἡγεμονιῶν ἀπέτυχεν, ὁ δὲ σουλτάνος δὲν διώρισε πλέον ἕλληνας ἡγεμόνας εἰς Μολδαυΐαν καὶ Βλαχίαν. Οὕτως ἔληξεν ἡ ἀπὸ τοῦ 1711 ὑφισταμένη παρὰ τὸν Δούναβιν ἐξουσία τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς οἱ Ρουμᾶνοι χρονολογοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνεξαρτησίας των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ Διβάνιον καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης ἀπέδωκαν μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Μολδοβλαχίας, διότι ἐφοβοῦντο ρωσσικὴν ἐπέμβασιν. Ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ φαντασθοῦν ὅτι κίνημα σοβαρώτερον θὰ ἐτάραττε μετ' ὀλίγον τὴν νότιον ἄκραν τῆς χερσονήσου.

Ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου διάβασιν τοῦ Προύθου ἐκινήθη ἡ ***Πελοπόννησος*** Ἡ Πελοπόννησος ἦτο φυσικὴ ἀφετηρία τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποχωρισμένη τῆς Στερεᾶς ὡς νῆσος, εἶχεν ὡς προπύργιον ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν δύσβατον ὄγκον τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ναυτικὰς νήσους Ὕδραν, Σπέτσας κτλ. καὶ τὴν Κρήτην. Τὰ ὄρη της καὶ ἡ ἀνώμαλος διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους καθίστων αὐτὴν ἀκρόπολιν δυσπόρθητον, κατάλληλον πρὸς ἄμυναν. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο μία τῶν ἀκμαιοτάτων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος ἔχουσα χριστιανικὸν πληθυσμὸν πολυπληθέστερον, εὐπορώτερον καὶ ἐμπορικώτερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Στερεάν.

Ὁ διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου λεγόμενος Μ ό ρ α β α λ ε σ ὶ ἔδραν εἶχε τὴν ***Τρίπολιν*** (Τριπολιστά), ὅπου συνήρχοντο δὶς τοῦ ἔτους οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προύχοντες, διὰ νὰ συσκεφθοῦν μετὰ τοῦ διοικητοῦ περὶ τῶν κοινῶν. Οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ ὁποῖος ἐπετήρει τὰς πράξεις τοῦ διοικητοῦ καὶ κατήγγελλε τὰς ὑπεβασίας του εἰς τὸ Διβάνιον. Γενικῶς ἡ τουρκικὴ ἐξουσία εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦτο μᾶλλον χαλαρὰ ἢ καταθλιπτική.

Πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τῆς χερσονήσου ὁ μικρὸς λαὸς τῆς Μ ά ν η ς εἶχε διατηρήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ τὸ φιλοπόλεμον, ἐνῷ αἱ Π ά τ ρ α ι ἤκμαζον ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πόλιν τῆς χερσονήσου διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς σταφίδος καὶ τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν προσεπόρισεν εἰς τὰς κατοίκους ἡ πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους ἐπικοινωνία. Διὰ τοῦτο ἐνῷ πρὸς τὴν Μάνην ἐστρέφοντο τὰ βλέμματα τῶν Ἑλλήνων διότι ἐκεῖθεν ἀνέμενον τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος, συγχρόνως προσεῖχον εἰς τοὺς πολιτικωτέρους προύχοντας τῆς Ἀχαΐας. Μέγα δὲ κῦρος εἶχον κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως τρεῖς προύχοντες τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀχαΐας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὁ προεστὸς τῶν Καλαβρύτων Ἀνδρέας Ζαΐμης καὶ ὁ προεστὸς Αἰγίου Ἀνδρέας Λόντος, μέλη τῆς φιλικῆς ἑταιρείας καὶ συνδεόμενοι διὰ στενῆς φιλίας.

Ο ΑΓΩΝ ΑΛΗ ΠΑΣΑ ΚΑΙ ΠΥΛΗΣ–ΣΟΥΛΙΩΤΑΙ

Εἰς τὴν Ἤπειρον ἐξηκολούθει ἡ πάλη μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ σουλτάνου. Οἱ ἐν Κων)πόλει ἐσκέφθησαν τότε τοὺς παλαιοὺς ἐχθροὺς τοῦ βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων, τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας, καὶ ἔδωκαν διαταγὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σουλτανικοῦ στρατοῦ νὰ καλέσῃ αὐτοὺς κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Οἱ φυγάδες, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ δεκαεπτὰ ἔτη ἔτρωγον τῆς ἐξορίας τὸν ἄρτον μὲ ἐξωγκωμένην καρδίαν ἀτενίζοντες μακρόθεν τὰ ὄρη τῆς πατρίδος των, διέβησαν τὸ μεταξὺ Κερκύρας καὶ Ἠπείρου στενὸν καὶ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων στρατόπεδον. Ἀλλὰ τὸ ἔνστικτον ὡδήγησεν αὐτοὺς νὰ διακρίνουν ὅτι δὲν ἦτο συμφέρον νὰ συντριβῇ τελείως ὁ εἷς τῶν ἀντιπάλων. Ὅθεν ἦλθον εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ ὁ ἀρχηγός των ***Μᾶρκος Μπότσαρης***, διέπλευσε διὰ νυκτὸς τὴν λίμνην καὶ συνηντήθη μετὰ τοῦ Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος ἐνηγκαλίσθη αὐτὸν δακρύων καὶ τὸν ὠνόμασεν υἱόν του. Τὴν δὲ 6 Δεκεμβρίου 1820 οἱ Σουλιῶται, τριακόσιοι πολεμισταί, ἐγκατέλειψαν τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον καὶ κατώρθωσαν ν' ἀνακτήσουν τὴν παλαιὰν πατρίδα των καὶ ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων

ΧΟΥΡΣΙΤ ΚΑΙ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Ἡ Πύλη συλλαβοῦσα ὑπονοίας διὰ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν Πελοπόννησον διώρισε Μόρα Βιλεσὶ τὸν πρώην μέγαν βεζύρην ***Χουρσίτ***, ἄνδρα μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβλητικόν, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1820 μὲ πολυτελῆ ἀκολουθίαν καὶ πολυάριθμον χωρέμιον ἐμπνεύσας φόβον καὶ ἀνησυχίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλὰ δὲν ἔδωσε σημασίαν εἰς τὰ θρυλούμενα καὶ μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας ἀνεχώρησεν εἰς Ἤπειρον, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολεμοῦντος κατὰ τοῦ Ἀλῆ στρατοῦ. Ἠκολούθησεν αὐτὸν καὶ ὁ διορισθεὶς ὡς διάδοχός του διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου, ὥστε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ ἐξουσία ἐν Τριπόλει ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθηγεμόνος (Καϊμακάμη) καὶ οἱ Ἕλληνες ἠσθάνθησαν μεγάλην ἀνακούφισιν. Οἱ Τοῦρκοι συνηθισμένοι νὰ καταστέλλουν τὰς ἐξεγέρσεις δι' ὁμαδικῆς σφαγῆς τῶν ραγιάδων δὲν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὸν ἀναβρασμὸν καὶ οἱ δύο Μόρα βαλῆδες, οἱ ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαδεχθέντες ἀλλήλους καὶ ἀπελθόντες, ἄφησαν εἰς τὴν Τρίπολιν, ὡς εἰς τόπον ἀσφαλῆ, τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ χαρέμια των καὶ μόνον πρὸς φύλαξιν αὐτῶν ἐνίσχυσαν τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως διὰ χιλίων ἀνδρῶν.

Λήγοντος τοῦ ἔτους 1820 ἔφθασεν εἰς Πελοπόννησον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὑψηλάντου ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Παπαφλέσσας***, δραστήριος καὶ ὁρμητικὸς ἀπόστολος τῆς ἑταιρείας, φέρων ὀλίγην πυρίτιδα καὶ ὀλίγα πολεμεφόδια, ἀλλὰ φλογερὰς ὑποσχέσεις, καὶ εὐθὺς δι' ἐπαγωγῶν μυθευμάτων ἤρχισε νὰ κεντρίζῃ τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ πρόκριτοι γνωρίζοντες καλύτερον τὰ πράγματα δὲν ἔδιδον πίστιν εἰς τὸς ἐπαγγελίας τοῦ Παπαφλέσσα Μάλιστα συνελθόντες εἰς μυστικὴν συνεδρίαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου παρὰ τὸ Αἴγιον, ἀφοῦ ἤκουσαν τὸν Δικαῖον, συνέστησαν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ διαδίδῃ ἀνυπόστατα. Ἀλλ' ἐκεῖνος διεκήρυξεν ὅτι ἡ 25 Μαρτίου ἦτο ἡ τελευταία προθεσμία πρὸς ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως Οἱ πρόκριτοι ἠπείλησαν τότε τὸν Δικαῖον, ἀλλὰ παρὰ τῷ λαῷ εὕρισκον πρόθυμον ὑποδοχὴν αἱ εἰσηγήσεις του καὶ ὡρίμαζε καθ' ἡμέραν ψυχικῶς τὸ κίνημα.

ΕΚΡΗΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐν τούτοις οἱ ἐγχώριοι Τοῦρκοι τῆς Πελοποννήσου ἐθορυβοῦντο βλέποντες ἀσυνήθη κίνησιν. Πρὸ πάντων ἐτάραξεν αὐτοὺς ἡ εἴδησις ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Μάνην ὁ περιβόητος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ ἀπὸ μακροῦ φυγὰς καὶ μέχρι θανάτου καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας. Οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας προσκληθέντες διὰ σύσκεψιν ὑπὸ τοῦ καϊμακάμη εἰς τὴν Τριπολιτσὰν δὲν μετέβησαν φοβούμενοι ἐνέδραν. Τοιουτοτρόπως ἔμειναν ἐκτεθειμένοι καὶ ἐσκέφθησαν νὰ ἐπισπεύσουν τὸ κίνημα. Διὰ τοῦτο ἐνῷ ὁ τολμηρὸς κλέφτης Νικόλαος Σουλιώτης τῇ προτροπῇ τοῦ Παπαφλέσσα ἐφόνευσεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐνεδρεύσας ὀκτὼ τούρκους εἰσπράκτορας, ὁ γέρων πρόκριτος τῶν Καλαβρύτων Ἀσημάκης Ζαΐμης ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του κλέφτας Χονδρογιάννην καὶ Πετσιώτην νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ σπαχῆ Σαΐδ Λαλιώτου (ἀπὸ τὸ περίφημον χωρίον τουρκαλβανῶν τῆς Πελοποννήσου Λάλα), ὁ ὁποῖος ἔφερε χρήματα τοῦ δημοσίου εἰς τὴν Τρίπολιν μετὰ τοῦ κολλυβιστοῦ Ταμπακοπούλου (Ἀπόπειρα Χονδρογιανναίων, 16 Μαρτίου 1821). Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν, ἀλλὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ κατετάραξαν τοὺς Τούρκους καὶ ἔδωσαν θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας. Αἴφνης ἐξέσπασεν ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης συγκρατουμένη ὁρμὴ καὶ τὴν 21 Μαρτίου ὅλος ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου ἠγέρθη ἔνοπλος καὶ ἐπέπεσε μετὰ πάθους συγκρατουμένου ἀπὸ αἰώνων κατὰ τῶν μωαμεθανῶν, ὡς νὰ ἤθελεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ νὰ ἐκδικηθῇ δεινοπαθήματα αἰώνων. Τὸ σύνθημα ἦτο Τοῦρκος μὴ μείνῃ στὸ Μοριὰ μήτε στὸν κόσμον ὅλον.

Τότε ἐπῆλθον ραγδαῖα τὰ γεγονότα. Ὁ μπέης τῆς Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ τῶν Μανιατῶν κατῆλθον τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ταϋγέτου καὶ τὴν 23 Μαρτίου εἰσῆλθον θριαμβευτικῶς εἰς τὰς ***Καλάμας***. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξηγέρθησαν αἱ Πάτραι. Οἱ χωρικοὶ τῶν περιχώρων ἔτρεξαν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Π. Πατρῶν καὶ τοῦ Λόντου, οἱ ὁποῖοι ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος, καὶ τὴν 25 Μαρτίου ὁ Π. Πατρῶν ἔστησεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ. Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας χρονολογοῦμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως. **1821**

Τότε ἤρχισε γενικὴ ἔξοδος τῶν Τούρκων εἰς τὰς ἀσφαλεστέρας θέσεις καὶ οἱ τὴν ὕπαιθρον χώραν καὶ τὰς ἀνοχυρώτους πόλεις κατοικοῦντες κατέφυγον εἰς τὰ φρούρια. Πανικὸς κατέλαβεν αὐτούς, ὅταν διεδόθη ἡ φήμη ὅτι ἔρχεται εὐρωπαϊκὸς στρατὸς εἰς βοήθειαν τῶν ραγιάδων καὶ οἱ πυροβολισμοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ αἱ φωναὶ Μοσκοβιὰ καὶ Φραγκιὰ ἔτρεπον αὐτοὺς εἰς φυγήν. Μακραὶ συνοδεῖαι μωαμεθανῶν ἐκινοῦντο ἰδίως εἰς τὴν Τρίπολιν, τὸ κεντρικὸν φρούριον τῆς Πελοποννήσου, προσβαλλόμεναι καὶ δεκατιζόμεναι ὑπὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Ἑλλήνων Τὰ φρούρια ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐνήργουν χωρισμένοι, ἡ δὲ προσοχὴ τῶν ἀνωτέρων ὁπλαρχηγῶν καὶ πολιτικῶν ἐστρέφετο πρὸς τὴν Τριπολιτσάν, τὸ κεντρικὸν φρούριον καὶ ὁρμητήριον τῶν Τούρκων.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ

Οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσουν ἄνευ τῆς συμπράξεως ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκώλυε τοὺς Τούρκους νὰ μεταβιβάζουν διὰ θαλάσσης στρατεύματα ἐκ Μ. Ἀσίας. Διὰ τοῦτο σημαντικωτάτη συμβολὴ εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἦτο ἡ προσχώρησις τῶν νήσων εἰς τὸ κίνημα.

Οἱ νησιῶται ἐχαρακτηρίζοντο ὡς δειλοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον αὐτοὺς λ α γ ο ύ ς, διότι ἐτρέποντο εἰς ταχεῖαν φυγήν, ὁσάκις ἐνεφανίζοντο οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων. Ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἔμελλον νὰ μεταβάλουν εἰς θαλασσινοὺς ἥρωας τοὺς φιλησύχους ἐκείνους καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐστραμμένους νησιώτας. Ἐπρωτοστάτησαν δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα αἱ τρεῖς ναυτικαὶ λεγόμεναι νῆσοι, Ὕ δ ρ α, Σ π έ τ σ α ι, Ψ α ρ ά. Τὰ ἀσήμαντα ἐκεῖνα νησίδια, τὰ σχεδὸν ἀγνοούμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, εἶχον ἀποκτήσει σπουδαιότητα κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἐπ' αὐτῶν τουρκικὴ ἐξουσία ἦτο ἐλαφρὰ ἐπικυριαρχία. Ἐξηρτῶντο ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἑκάστοτε Καπετὰν-πασᾶ, κατέβαλλον ἐτήσιόν τινα φόρον καὶ ἀπέστελλον κατ' ἔτος ἀριθμόν τινα ναυτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σουλτανικοῦ ναυτικοῦ, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα ἦσαν αὐτόνομοι καὶ αὐτοδιοίκητοι, διότι δὲν εἶχον οὔτε τούρκους κατοίκους οὔτε τοῦρκον διοικητήν. Ἐκυβερνῶντο ὀ λ ι γ α ρ χ ι κ ῶ ς ὑπὸ τῆς τάξεως τῶν πλουσίων ναυτικῶν, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον ν ο ι κ ο κ υ ρ α ί ο υ ς.

Οἱ πόλεμοι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ βραδύτερον οἱ ναπολεόντειοι πόλεμοι ἔδωκαν μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν νήσων. Ἐπειδὴ αἱ συνθῆκαι τῆς τότε ναυσιπλοΐας, ἰδίως δὲ ὁ γαλλικὸς καὶ ὁ ναπολεόντειος ἀποκλεισμός, καθίστων κοπιώδη καὶ ἐπικίνδυνον τὴν θαλασσοπορίαν, οἱ νοικοκυραῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ προβοῦν εἰς με

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γάλας παραχωρήσεις εἰς τὰ πληρώματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ πλοιάρχου μέχρι τοῦ ναυτόπαιδος εἶχον μερίδιον ἐπὶ τοῦ κέρδους. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν νήσων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἀνήρχοντο εἰς τριακόσια πλοῖα ἀπὸ 60—400 τόνων καὶ πλήρωμα 12 χιλ. περίπου ναύτας (1). Πλὴν τῶν τριῶν νήσων ναυτικὸν εἶχον ἡ Κάσσος, ἡ Μύκονος, καὶ τὸ Γαλαξεῖδι εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Πελοποννήσιοι ἀπηυθύνθησαν εἰς τοὺς νησιώτας δι' ἐπιστολῶν καὶ πρέσβεων ἀφηγούμενοι πομπωδῶς τοὺς θριάμβους των καὶ προσπαθοῦντες νὰ πείσουν αὐτοὺς νὰ ἔλθουν ἀρωγοὶ τοῦ ἀγῶνος. Ἐπιστολή τις πρὸς τοὺς Σπετσιώτας ἔλεγεν: «... ἂν δὲν ταχύνετε τὸν ἐρχομόν »σας καὶ πηγαίνει τὸ πρᾶγμα εἰς μάκρος, ἠμπορεῖ νὰ μᾶς »λείψῃ καὶ ἡμᾶς τὸ θάρρος καὶ πλέον νεκρώνει τὸ πρᾶγμα »καὶ φαίνεται ὅτι εἶσθε οἱ αἴτιοι ὅλου τοῦ γένους καὶ ὄψεσθε».

Πρώτη ἐκ τῶν νήσων ἐκινήθησαν αἱ ***Σπέτσαι***. Τὴν 26 Μαρτίου ἐστόλισαν τὰ πλοῖα των διὰ τῆς σημαίας τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία εἶχε χρῶμα κυανοῦν μετὰ ἐρυθροῦ γύρου καὶ ἔφερε τὴν ἡμισέληνον πρὸς τὰ κάτω βλέπουσαν καὶ ἄνωθεν αὐτῆς τὸν σταυρόν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ σταυροῦ ἦσαν χαραγμέναι αἱ λέξεις ἐλευθερία ἢ θάνατος. Εὐθὺς κατόπιν ὥπλισαν οἱ Σπετσιῶται 53 πλοῖα καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἡ χήρα σπετσιώτισσα Μπουμπουλῖνα ἐξώπλισεν ἰδίαις δαπάναις στολίσκον καὶ ἐπιβᾶσα καὶ αὐτὴ ἀπέκλεισε τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου. Οἱ Πελοποννήσιοι ἔγραψαν τότε μὲ ἀνακούφισιν: «Δόξα εἰς ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι ἠγέρθητε πρῶτοι. Πρῶτοι κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, πρῶτοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ, πρῶτοι ἐν τῇ ἀθανασίᾳ».

Τὰ δὲ ***Ψαρὰ*** ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἐφλέγοντο ὑπὸ τοῦ πόθου

1. Κατὰ τὸν Τρικούπην «αἱ τρεῖς νῆσοι εἶχον 176 πλοῖα (καράβια) φορταγωγά....., τὰ πλεῖστα δὲ καὶ τὰ μεγαλύτερα ἦσαν τὰ τῆς Ὕδρας 92 τὸν ἀριθμόν, 44 τῶν Σπετσῶν καὶ 40 τῶν Ψαρῶν. Τὰ μεγαλύτερα δὲ τῶν πλοίων τῆς Ὕδρας ἦσαν τρία, τὸ τρικάρτερον τοῦ Τομπάζη 20 κανονίων τῶν 12 λιτρῶν, τὸ τρικάρτερον τοῦ Λαλεχοῦ 18 κανονίων τῶν 18 καὶ 15 λιτρῶν καὶ τὸ δικάρτερον τοῦ Μιαούλη 18 κανονίων τῶν 12 λιτρῶν».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, μολονότι κείμενα πλησιέστερον τῆς ἀστικῆς ἀκτῆς ἦσαν μᾶλλον ἐκτεθειμένα. Ὅταν λοιπὸν τὴν 12 Ἀπριλίου ἐφάνη πρὸ τῆς νήσου σπετσιωτικὸν πλοῖον φέρον τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ λαὸς ἔσχισε τὴν τουρκικὴν σημαίαν καὶ εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Πάσχα Χριστὸς ἀνέστη ἀπήντων οἱ ψαριανοί: Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀνέστη. Εὐθὺς δὲ ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος παρέσχον σημαντικὴν βοήθειαν συλλαβόντες τέσσαρα μεταγωγικά, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ μετακομίσουν ἐπικουρίας καὶ τρόφιμα εἰς Ναύπλιον, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπέβησαν τὸ φόβητρον τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ **Ὕδρα**, ἡ μεγίστη τῶν τριῶν νήσων, ἐκινήθη τελευταία, διότι οἱ πλούσιοι νοικοκυραῖοι ἦσαν ἐφεκτικοί. Ἀλλ' ὁ τολμηρὸς πλοίαρχος Οἰκονόμου ἐξήγειρε τὸν λαὸν καὶ παρεκίνησε τοὺς ναύτας νὰ ὁπλίσουν τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα Οἱ πρόκριτοι ἐφοβήθησαν τότε καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν παραδώσαντες τὰ πλοῖα καὶ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἀπῄτησεν ὁ ἡγέτης τοῦ λαοῦ Οἰκονόμου

Αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῶν τριῶν νήσων καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ ἐπανεστάτησεν ἡ **Σάμος**, ἐταράσσοντο δὲ ἡ Ρόδος ὡς καὶ ἡ Κύπρος, μολονότι εἶχον πολλοὺς μωαμεθανοὺς κατοίκους Δὲν ἤργησε δὲ νὰ κινηθῇ ἡ μεγαλόνησος **Κρήτη**, μολονότι διέθετεν ἐλάχιστα πολεμικὰ μέσα καὶ οἱ ἐντόπιοι μωαμεθανοὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀγριότητα

Οὕτω λοιπὸν αἱ πλεῖσται τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου προσεχώρησαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ νησιῶται ὥρισαν σύστημα καταδρομικόν, ἐξέδιδον καταδρομικὰς ἀδείας συντεταγμένας ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ ἐκανόνισαν τὴν διανομὴν τῶν λειῶν ὁρίσαντες, ὅπως μέρος αὐτῶν κατατίθεται εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Τὰ πλοῖα τῶν οὐδετέρων ἔπρεπε νὰ τύχουν σεβασμοῦ, «ὁσάκις δὲν ἦσαν ναυλωμένα ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ δὲν ἔφερον πολεμεφόδια καὶ στρατεύματα». Ἀλλ' αἱ διατάξεις, ἰδίως ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν διανομὴν τῆς λείας, δὲν ἐτηρήθησαν, ἀπείθεια δὲ εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἔλλειψις κοσμιότητος, αἱ πληγαὶ αὗται τοῦ ἀγῶνος, ἤρχισαν νὰ ἐκδηλοῦνται καὶ εἰς τὸ ναυτικόν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφάνη ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀξίαν λόγου μαχητικὴν δύναμιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, διότι τὰ πλοῖα τῶν νησιωτῶν μεταβληθέντα εἰς καταδρομικὰ ἐκυριάρχουν τοῦ Αἰγαίου, μετέδιδον τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα καὶ ἐνίσχυον τοὺς διστακτικούς.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αἱ πιέσεις καὶ οἱ διωγμοὶ τοῦ Ἀλῆ εἶχον μεταβάλει τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εἰς ἡμιαγρίαν χώραν, διότι οἱ κάτοικοι κωλυόμενοι ἀπὸ τὰς εἰρηνικὰς ἐργασίας ἐτρέποντο εἰς τὸν βίον τοῦ κλέφτου. Ἐπειδὴ ἤκμαζεν ἡ λῃστεία, ὁ Ἀλῆς διετήρει τὰ ὀνομαστὰ καπετανᾶτα ἀποβλέπων ἄλλως τε εἰς σκοποὺς ἀπωτέρους. Διὰ τοῦτο ἡ Στερεὰ παρουσίαζε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος ὄψιν εὐρυτάτου στρατοπέδου καὶ σχεδὸν πάντες οἱ κάτοικοι ἦσαν ὡπλισμένοι καὶ ἠσκημένοι εἰς τὰ ὅπλα.

Ἐν τούτοις οἱ Στερεοελλαδῖται ὁπλαρχηγοὶ εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα εἰς τὴν διεξαγομένην περὶ τὰ Ἰωάννινα πάλιν ἐξαρτῶντες τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς τύχης τοῦ Ἀλῆ. Ὁ Ἀλῆς εἶχε καλέσει τοὺς Ἕλληνας εἰς βοήθειαν κατὰ τοῦ σουλτάνου. Ἀλλ' οἱ ὁπλαρχηγοὶ ἐγνώριζον ὅτι εἶχε γνωστοποιήσει συγχρόνως τὰ σχέδια τῆς ἑταιρείας εἰς τὸν σουλτάνον ὑποσχεθεὶς ὅτι, ἂν ἀμνηστευθῇ, θὰ κατέπνιγεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ἑλληνικὴν ἐξέγερσιν. Ἡ Αἰτωλοακαρνανία, ἡ καλύτερον τῆς ὅλης Ἑλλάδος ὡπλισμένη, δὲν ἀπεφάσιζε νὰ κινηθῇ, ἐφόσον ὑπῆρχον δύο μωαμεθανικὰ στρατόπεδα εἰς τὴν Ἤπειρον.

Ἡ ἐπανάστασις μετεδόθη ἀπὸ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ὁ ἀρματωλὸς τῶν Σαλώνων ***Πανουργιᾶς*** ἐπανεστάτησε τὰ Σάλωνα (Ἄμφισσαν), ἐνῶ ὁ ἐξάδελφός του ***Γιάννης Γκούρας***, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ διαπρέψῃ βραδύτερον, ἐξήγειρε τοὺς ἀπὸ μακροῦ ἀνυπομονοῦντας Γαλαξειδιώτας. Ὁ Πανουργιᾶς ἐπολιόρκησε τοὺς καταφυγόντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σαλώνων Τούρκους καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδοθοῦν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀφοῦ οἱ προθύμως εἰς βοήθειαν αὐτῶν σπεύσαντες Γαλαξειδιῶται ἔσυραν εἰς τὴν ξηρὰν τὰ τηλεβόλα τῶν πλοίων (18 Ἀπριλίου). Οἱ Τοῦρκοι προσεκύνησαν τὸν Πανουργιᾶν ὡς αὐθέντην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ κίνημα ἐξηπλώθη μετὰ ταῦτα εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Φωκίδος καὶ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη ἡ Βοιωτία. Ἐντεῦθεν ὁ ***Ἀθανάσιος Διάκος*** κατέλαβε τὴν Λεβάδειαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς εἰς τὸ φρούριον καταφυγόντας τούρκους καὶ ἀλβανοὺς νὰ παραδοθοῦν. Ἐφάνη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θερμὸς ἰδεολόγος, ἀνώτερος ὑλικοῦ συμφέροντος Συνεφιλίωσε τοὺς πρὸς ἀλλήλους ἐρίζοντας προκρίτους τῆς πόλεως καὶ κατέθεσεν εἰς χεῖρας τοῦ προεστοῦ τὰ λάφυρα, διὰ ν' ἀγοράσουν ἀντ' αὐτῶν τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, καὶ ἐφρόντισε ὑπὲρ τῆς ἐξαπλώσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος. Ἐνῶ δὲ οἱ ὀπαδοί του ὕψωνον τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ἴδιος ἐτράπη μετὰ 600 ἀνδρῶν εἰς τὰς Θερμοπύλας, διότι ἐψιθυρίζετο ὅτι ὁ τουρκικὸς στρατὸς συναθροίζεται εἰς τὸ Ζητοῦνι (Λαμία)

Ὁ ***Ἀθανάσιος Διάκος*** (1792—1821), ρωμαλέος καὶ εὔμορφος υἱὸς χωρικοῦ, κατήγετο ἐκ Μουσουνίτσης (Παρνασσίδος). Ἡ οἰκογένειά του προώριζεν αὐτὸν εἰς τὸ ἱερατικὸν στάδιον καὶ μειράκιον εἰσέτι εἶχεν εἰσαγάγει αὐτὸν εἰς μοναστήριον. «Ἀλλ' ὁ ἀὴρ τῶν ὀρέων ὑπῆρξε πάντοτε θελκτικώτερος δι' αὐτὸν τοῦ εὐχολογίου καὶ τῶν λιτανειῶν». Διαφυγὼν τοὺς ὄνυχας τούρκου τινὸς Βοεβόδα, ὁ ὁποῖος κατεδίωξεν αὐτόν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ καὶ κατὰ τὸν πρὸς τὴν Πύλην πόλεμον ἐκείνου ἐτάχθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ ὀνομαστοῦ κλέφτου Ὀδυσσέως νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς μεταξὺ Δελφῶν καὶ Ἀμφίσσης ὁδούς. Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ἐδραπετεύτευσεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἅμα ἐπλησίασαν τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα, ὁ δὲ Διάκος ἔμενεν ἔκτοτε ὡς ἰδιώτης εἰς τὴν Λεβάδειαν.

Ὀλίγον βραδύτερον ἐκινήθη ἡ Ἀττική, οἱ δὲ ἀγρόται τῆς Πάρνηθος ἐκυρίευσαν τὸ ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον ἦτο μικρὸν πόλισμα 10.000 ἀνδρῶν καὶ 1235 πενιχρῶν οἰκιῶν (28 Ἀπριλίου). Οἱ τοῦρκοι κάτοικοι μόλις κατώρθωσαν νὰ κλεισθοῦν ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν προσδραμόντων ἐκ τῶν πέριξ χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυσαν ἱκανοὶ Αἰγινῖται, Κεῖοι καὶ Ὑδραῖοι. Ἦλθον καὶ ὀλίγοι Κεφαλλῆνες κομίζοντες κανόνια, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιορκητῶν ἀνῆλθεν εἰς 3 χιλιάδας. Ἀλλ' οἱ ἔγκλειστοι ἂν καὶ ἐπολιορκοῦντο στενῶς καὶ κατετρύχοντο ἐξ ἐλλείψεως ὕδατος καὶ ἐκ πείνης, ἀντέσχον μέχρι τοῦ Ἰουλίου, ὁπότε ὁ Ὀμὲρ Βρυώνης κατώρθωσεν ὁρμώμενος ἐκ Χαλκίδος νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

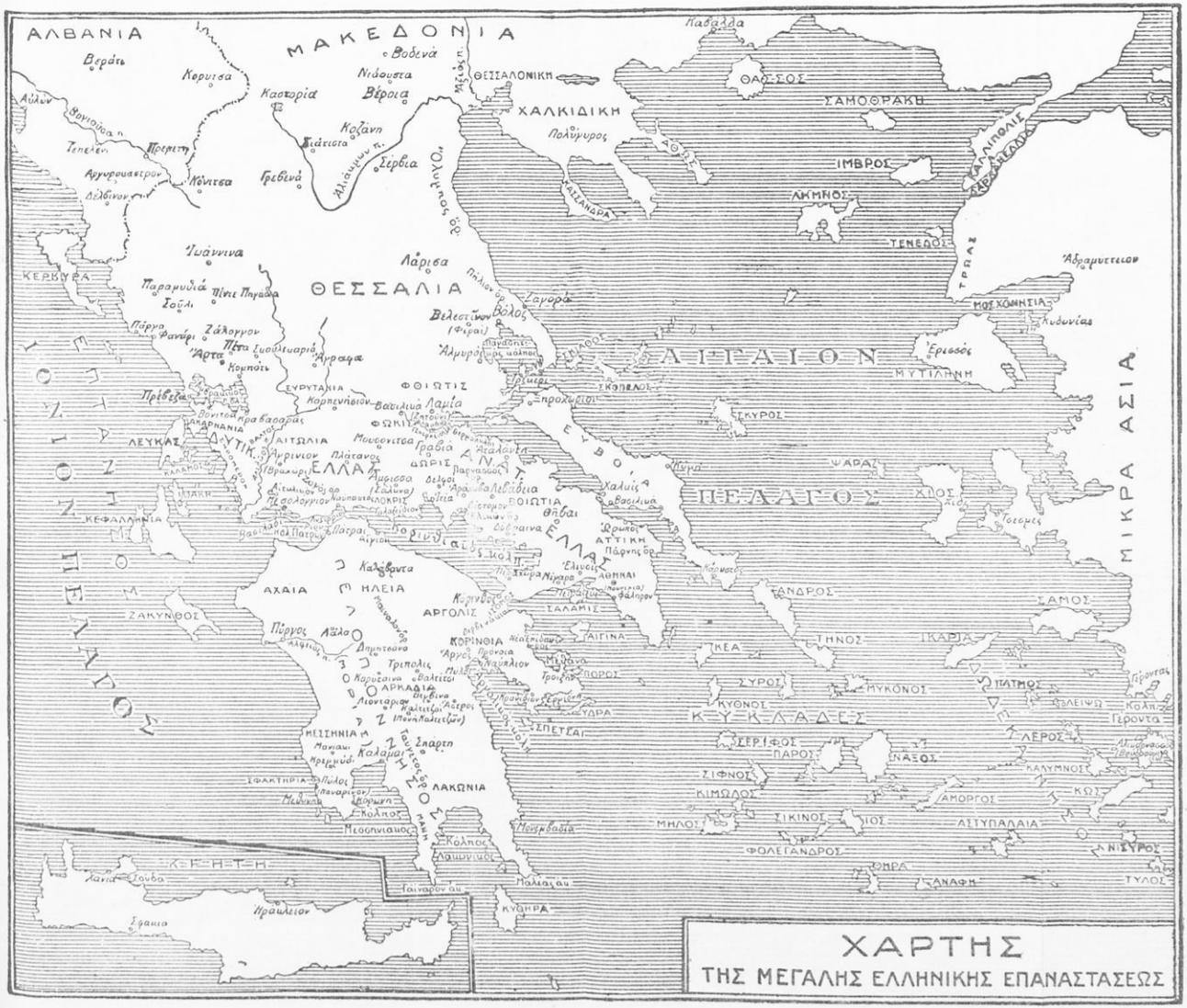
ΑΛΒΑΝΙΑ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
ΘΑΣΟΣ
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ
ΙΜΒΡΟΣ
ΛΗΜΝΟΣ
ΤΕΝΕΔΟΣ
ΚΕΡΚΥΡΑ
ΘΕΣΣΑΛΙΑ
ΑΙΓΑΙΟΝ
ΜΥΤΙΛΗΝΗ
ΣΚΟΠΕΛΟΣ
ΚΥΡΟΣ
ΨΑΡΑ
ΧΙΟΣ
ΠΕΛΑΓΟΣ
ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ
ΕΥΒΟΙΑ
ΦΩΚΙΣ
ΦΘΙΩΤΙΣ
ΛΕΥΚΑΣ
ΑΙΤΩΛΙΑ
ΕΛΛΑΣ
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ
ΑΤΤΙΚΗ
ΑΘΗΝΑΙ
ΑΧΑΙΑ
ΗΛΕΙΑ
ΑΡΓΟΛΙΣ
ΚΟΡΙΝΘΙΑ
ΑΙΓΙΝΑ
ΣΑΛΑΜΙΣ
ΖΑΚΥΝΘΟΣ
ΚΕΑ
ΤΗΝΟΣ
ΙΚΑΡΙΑ
ΣΑΜΟΣ
ΑΝΔΡΟΣ
ΣΥΡΟΣ
ΜΥΚΟΝΟΣ
ΠΑΤΜΟΣ
ΚΥΚΛΑΔΕΣ
ΣΕΡΙΦΟΣ
ΠΑΡΟΣ
ΝΑΞΟΣ
ΛΕΡΟΣ
ΚΑΛΥΜΝΟΣ
ΚΩΣ
ΣΙΦΝΟΣ
ΚΙΜΩΛΟΣ
ΣΙΚΙΝΟΣ
ΙΟΣ
ΑΜΟΡΓΟΣ
ΑΣΤΥΠΑΛΑΙΑ
ΜΗΛΟΣ
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ
ΘΗΡΑ
ΑΝΑΦΗ
ΝΙΣΥΡΟΣ
ΤΥΛΟΣ
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ
ΜΕΣΣΗΝΙΑ
ΛΑΚΩΝΙΑ
ΚΥΘΗΡΑ
ΚΡΗΤΗ
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ
ΛΗΜΝΟΣ
ΤΕΝΕΔΟΣ
ΜΟΥΔΑΝΙΑ
ΣΕΡΒΙΑ
ΚΑΛΑΜΑΡΑ
ΠΟΛΥΠΥΡΟΣ
ΚΑΣΤΟΡΙΑ
ΒΕΡΟΙΑ
ΝΙΔΟΥΣΤΑ
ΒΟΔΕΝΑ
ΚΟΡΥΤΣΑ
ΒΕΡΑΤΙ
ΚΟΖΑΝΗ
ΓΡΕΒΕΝΑ
ΚΟΝΙΤΣΑ
ΠΡΕΣΠΕΣ
ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
ΔΕΒΙΝΟΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ
ΠΑΡΓΑ
ΦΑΝΑΡΙ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ
ΑΡΤΑ
ΚΟΡΠΟΤΙ
ΠΡΕΒΕΖΑ
ΛΑΡΙΣΑ
ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ
(ΦΕΡαι)
ΒΟΛΟΣ
ΑΛΜΥΡΟΣ
ΣΕΡΓΙΑΔΑ
ΣΚΟΠΕΛΟΣ
ΛΑΜΙΑ
ΘΗΒΑΙ
ΧΑΛΚΙΣ
ΠΑΤΡΑΙ
ΚΑΛΑΜΑΙ
ΣΠΑΡΤΗ
ΤΡΙΠΟΛΙς
ΚΑΡΥΣΤΟΣ
ΝΑΥΠΛΙΟΝ
ΠΥΛΟΣ
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΚΑΛΟΝΗ
ΚΑΛΑΜΑΙ
ΚΑΛΟΠΟΣ
ΜΕΣΟΓΙΑΙΑΣ
ΚΑΛΟΠΟΣ
ΑΘΩΝΙΟΣ
ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΚΥΘΗΡΑ
ΚΡΑΝΙΕΙΟΝ
ΣΦΑΚΙΑ
ΚΑΛΑΜΑΙ
ΚΑΛΟΝΗ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐπανάστασις μετεδόθη εἰς τὴν Μαγνησίαν, εἰς τὰ πλούσια δηλονότι καὶ εὐημεροῦντα χωρία τοῦ Πηλίου. Ὁ ***Ἄνθιμος Γαζῆς***, ὁ γνωστὸς λεξικογράφος καὶ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ Λόγιος Ἑρμῆς, ἀνὴρ πολλαχῶς ὑπηρετήσας τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν, ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους τοῦ Πηλίου (7 Μαΐου). Οἱ ἐπαναστάται ἐπολιόρκησαν τὸν Βόλον καὶ τοὺς πύργους τοῦ Βελεστίνου συστήσαντες καὶ τοπικὴν διοίκησιν, τὴν ὁποίαν ὁ Γαζῆς ὠνόμασε πομπωδῶς Βουλὴν τῆς Θεσσαλομαγνησίας. Ἀλλὰ ὁ πασᾶς τῆς Λαρίσης Μαχμοὺτ Δράμαλης ἐνεφανίσθη μὲ πολυάριθμον στρατὸν καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν.

Σχεδὸν ταυτοχρόνως τὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα ἐκόμισαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Εὔβοιαν. Ἡ ἐπίθεσις τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τῆς Χαλκίδος ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις διετηρήθη εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν, ἐνῶ ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Κάρυστος ἔμειναν τὰ κέντρα τῆς τουρκικῆς ἀντιστάσεως. Οὕτω μετὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Εὐβοίας εἰς τὸ κίνημα πᾶσα ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς εὑρέθη ἐν πλήρει ἐπαναστάσει.

Ἐκ τοῦ Πηλίου ἡ φλὸξ τῆς ἐπαναστάσεως μετεδόθη βορειότερον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἑταιρεία εἶχεν ἐργασθῆ δραστηρίως εἰς αὐτὴν καὶ ὁ ἐρεθισμὸς εἶχε κορυφωθῆ, ὅτε διεδόθη ὅτι ὁ Ὑψηλάντης εἶχε προχωρήσει νικηφόρως μέχρι τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ δὲ μοναχοὶ τοῦ Ἄθω διέδιδον ὅτι εἶδον ἀκτινοβόλον σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους των. Ἀλλ' ὁ διοικητὴς τῆς Θεσσαλονίκης αἰσθανόμενος τὸν ἀναβρασμὸν ἐξετράπη εἰς ἀκατονομάστους βιαιοπραγίας κατὰ τῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξηγέρθησαν εἰς διάφορα μέρη, ἰδίως εἰς τὸν Πολύγυρον καὶ εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Κασάνδρας, εἰς τὴν Νάουσαν κλπ.

Βραδύτερον, ὡς εἴπομεν, ἐκινήθη ἡ Αἰτωλοακαρνανία καὶ ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς. Τὸ πρῶτον σύνθημα τῶν ταραχῶν εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο ἔδωκεν ὁ ἀρματωλὸς τοῦ Ζυγοῦ ***Δημήτριος Μακρῆς***, ὁ ὁποῖος περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου προσέβαλε τοὺς κομιστὰς τοῦ ἐτησίου φόρου τοὺς μεταβαίνοντας ἀπὸ Μεσολογγίου εἰς Ναύπακτον. Τέλος ὅταν περὶ τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέσα τοῦ Μαΐου ἐνεφανίσθησαν ὑδραϊκὰ πλοῖα εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὸ Αἰτωλικὸν ἀνεπέτασαν τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν, ἐνῶ οἱ τοῦρκοι κάτοικοι μετὰ τοῦ ὀλιγαρίθμου τουρκικοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθησαν βορειότερον εἰς τὸ Βραχῶρι (Ἀγρίνιον). Ἐντὸς ὀλίγου πᾶσα ἡ Αἰτωλοακαρνανία, ἡ Ναύπακτος καὶ ἡ Εὐρυτανία ἐπανεστάτησαν. Ἡ θέσις τῶν ἐπαναστατῶν ἐνισχύθη, διότι κατέλαβον μετ' ὀλίγον τὸ Βραχῶρι καὶ ἐκυριάρχησαν τοῦ Μακρυνόρους, τῆς μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτης δηλονότι καὶ τοῦ Ἀχελῴου ὀροσειρᾶς, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὴν κλεῖδα τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ ἐν Ἠπείρῳ τουρκικὰ στρατεύματα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

Ο ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κατὰ τῶν ἐξεγερθέντων Ἑλλήνων ὁ σουλτάνος διεξήγαγεν ἐπίμονον καὶ ἐξοντωτικὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας ἐδέχθησαν δυσμενῶς τὴν ἐπανάστασιν καὶ προσεπάθησαν νὰ καταπνίξουν αὐτήν. Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐσωτερικαὶ ἔριδες ἐδυσχέραινον τὸν ἀγῶνα.

Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἔδειξαν καρτερίαν καὶ ἐπολέμησαν μὲ πίστιν καὶ παραδειγματικὴν αὐτοθυσίαν, ὥστε ἐκέρδισαν τὴν συμπάθειαν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἤλλαξεν ἡ πολιτικὴ τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἄνισον πάλην.

Ι. ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΒΙΑΙΟΠΡΑΓΙΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Ὁ σουλτάνος Μαχμοὺτ ὁ Β' (1808—1839) ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς συνήθους τουρκικῆς μεθόδου, δηλαδὴ διὰ τῆς ἀθρόας σφαγῆς τῶν ὁμοεθνῶν των, πρὸς ἐκφοβισμὸν καὶ πρόληψιν περαιτέρω ἐξαπλώσεως τοῦ κινήματος. Ἡ πύλη συλλαβοῦσα ὑπονοίας ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας εἶχε προβῆ εἰς συλλήψεις, κατ' οἶκον ἐρεύνας καὶ εἰς μεμονωμένας θανατώσεις. Ὅταν ἔφθασεν ἡ εἴδησις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῆς σφαγῆς Τούρκων εἰς τὸ Γαλάζιον ὑπὸ τοῦ Καραβιᾶ, ἐζήτησε διὰ παντὸς μέσου ν' ἀφυπνίσῃ τὸν μωαμεθανικὸν λαὸν καὶ νὰ παραστήσῃ τὸν ἀπειλοῦντα τὴν Ὑψηλὴν Αὐτοκρατορίαν κίνδυνον ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἀπίστων.

Τὴν 9 Μαρτίου ὁ σουλτάνος διὰ φιρμανίου ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πατριάρχου ὀκτὼ ἀρχιερεῖς, τοὺς ὁποίους ἐκράτησεν ὡς ὁμήρους, καὶ συγχρόνως ἔφερε πλῆθος ἀσιατῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ τοῦ ὁπλισθέντος ὄχλου τῆς πρωτευούσης ἐξε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τράπησαν εἰς σφαγὴν καὶ λεηλασίαν τῶν Ἑλλήνων Οἱ σοφτάδες (ἱεροσπουδασταὶ) μετὰ Τουρκολαζῶν (Μωαμεθανῶν τοῦ Πόντου) ἐλεηλάτησαν καὶ κατεδάφισαν τὸ ἅγιασμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τὸ σημαντικώτατον προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, κείμενον ἐκτὸς τῆς πόλεως. Τὴν δὲ 22 Μαρτίου ὁ σουλτάνος ἐθανάτωσε πολλοὺς σημαίνοντας Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συγγενεῖς ἢ σχετικοὺς τῶν ἐν Μολδαυΐᾳ προυχόντων ὁμογενῶν.

Ἀλλ' ἡ τουρκικὴ μανία ἐκορυφώθη, ὅταν τὴν 3 Ἀπριλίου ἔφθασε ταχυδρόμος ἐξ Ἀθηνῶν ἀγγέλλων τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου. Λέγεται ὅτι ὁ σουλτάνος ἐρρίφθη εἰς τὸ ἔδαφος ἀφρίζων ἐκ παραφορᾶς καὶ φωνάζων ἐκδίκησιν. Ἡ δὲ διαβεβαίωσις τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας ὅτι ὁ τσάρος δὲν ἐνέχεται εἰς τὰς ταραχὰς τῶν ἡγεμονιῶν ἀπεθράσυνε τοὺς Τούρκους περισσότερον. Ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης Κωστάκης Μουρούζης ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τὴν μεγάλην Πύλην τῶν ἀνακτόρων φορῶν τὴν ἐπίσημον στολήν του παρουσίᾳ τοῦ Μαχμούτ, διότι ἡ Πύλη εἶχε συλλάβει ἐπιστολὴν τοῦ Ὑψηλάντου ἀπευθυνομένην πρὸς αὐτόν, ἄνευ δὲ φανερᾶς αἰτίας ἀπεκεφάλισαν ἢ ἐκρέμασαν ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας των συγγενεῖς τραπεζίτας ἢ ἰατροὺς τῶν ἄλλοτε ὁσποδάρων ἢ μεγάλων διερμηνέων. Τὸ δὲ Μέγα Σάβαατον (9 Ἀπριλίου) ἀπεκεφάλισαν δύο ἐφημερίους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, διότι ἡ φρουρουμένη ὑπ' αὐτῶν δόμνα Εὐφροσύνη Μουρούζη ἐδραπέτευσεν.

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου) μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἀφοῦ εἶχε διαλυθῆ τὸ ἀραιὸν καὶ περίτρομον ἐκκλησίασμα, ἔφθασεν ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἀποκεφαλισθέντα διερμηνέα Ἀριστάρχης μετὰ τοῦ γραμματέως τοῦ Ρεΐς ἐφέντη (προέδρου τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους) καὶ συναθροίσας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν συντεχνιῶν ἀνέγνωσε φιρμάνιον διὰ τοῦ ὁποίου καθῃρεῖτο ὁ Πατριάρχης «Ἐπειδὴ ὁ Πα»τριάρχης Γρηγόριος ἐφάνη ἀνάξιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρό»νου, ἀχάριστος καὶ ἄπιστος πρὸς τὴν Πύλην καὶ ραδιοῦργος, »γίνεται ἔκπτωτος τῆς θέσεώς του». Ἕτερον φιρμάνιον διέτασσε τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου. Ὁ Γρηγόριος περιυβρίσθη καὶ ἐφυλακίσθη καὶ μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡμέρας ἐξήχθη ἐκ τῆς φυλακῆς καί, ἀφοῦ ἐκακοποιήθη διὰ λακτισμάτων, ἐκρεμάσθη εἰς τὴν μεσαίαν θύραν τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ γιαφτᾶς, δηλ. τὸ ἔγγραφον τῆς καταδίκης, τὸ ὁποῖον ἀνήρτησαν ἐπ' αὐτοῦ, ἔλεγεν ὅτι ὁ Γρηγόριος ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κρύφιος συνωμότης, ἀφοῦ πατριώτου εἶναι ἡ Πελοπόννησος, ὅπου ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, καὶ δὲν ἐκίνησε τὰ πνευματικά του ὅπλα κατὰ τῶν ἀπίστων. Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε τὸ λείψανον ἐπὶ τῆς ἀγχόνης καὶ τὴν τρίτην παρεδόθη εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι τὸ ἔσυραν διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ Φαναρίου χλευάζοντες καὶ βλασφημοῦντες καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνῶ οἱ καθολικοὶ τοῦ Γαλατᾶ ἐπανηγύριζον καὶ ἔψαλλον δοξολογίας.

Ὁ ***Γρηγόριος Α'*** (1751—1821) ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα Γεώργιος Ἀγγελόπουλος καταγόμενος ἐκ Δημητσάνης τῆς Ἀρκαδίας εἶχεν ἀνέλθει διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἠθῶν τὰ ὕπατα ἀξιώματα τῆς ἐκκλησίας. Τὸ 1784 ἐκλεχθεὶς μητροπολίτης Σμύρνης εἶχε κληθῆ τὸ 1798 εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ δὶς ἐξορισθεὶς εἰς τὸν Ἄθω ἐκλήθη τὸ 1819 τὸ τρίτον εἰς τὸν θρόνον. Ἦτο 70τούτης, ὅτε ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ σουλτάνος ἐκρέμασε καὶ τρεῖς ἐκ τῶν φυλακισθέντων ἀρχιερέων, ὁ δὲ ὄχλος ἐξετράπη εἰς πᾶν εἶδος ἀκολασίας. Ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως, ἐβεβήλωσε καὶ ἐσύλησεν αὐτάς. Τὸ τέλος Ἀπριλίου ὁ σουλτάνος διέταξε νὰ ἀπαγχονισθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς φυλακισθέντες ἀρχιερεῖς. Ὁ δήμιος εἰσήγαγεν αὐτοὺς ἐντὸς ἀκατίου, ἀνέπλευσε τὸν Βόσπορον καὶ ἐκρέμασεν αὐτοὺς εἰς τὰ τρία πολυαριθμότερα ἑλληνικὰ προάστεια τοῦ Βοσπόρου. Κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἐξηκολούθησεν ἡ μανία τῶν Τούρκων καὶ εἰς 10 χιλ. ὑπολογίζονται τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς ἀγριότητος μόνον εἰς τὴν Κων]πολιν. Ὅμοιαι σκηναὶ βαρβαρότητος συνέβησαν εἰς τὴν Σμύρνην, Ἀδριανούπολιν, Αἶνον καὶ ἀλλαχοῦ.

Διὰ τῶν ἀγριοτήτων τούτων ἠθέλησεν ἡ Πύλη νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς ραγιάδες. Ἀλλὰ κατὰ βάθος τοῦτο ἐδείκνυε τὴν ἀνικανότητά της νὰ ἐνεργήσῃ δραστηρίως καὶ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν εἰρηνικῶν καὶ ἀκινδύνων Ἑλλήνων τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μετὰ τὰς αἱματηρὰς βιαιότη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τας ἄρχοντες καὶ λαὸς ἐκόρεσαν τὸ πάθος των καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἐξετέλεσαν τὸ καθῆκον των. Ἀλλ' ἡ τρομοκρατικὴ μέθοδος ἐξῆψε μᾶλλον τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ πόλεμος ἔλαβε χαρακτῆρα θρησκευτικόν, ἄγριον καὶ ἐξοντωτικὸν μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν. Τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν ἡ διαγωγὴ τοῦ σουλτάνου καὶ εἰς τοὺς εὐρωπαίους. Πρὸ πάντων ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Πατριάρχου προεκάλεσε βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τὸν ὁμόδοξον ρωσσικὸν λαὸν καὶ τότε ἤρχισαν αἱ προστριβαὶ μεταξὺ Πύλης καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ρώσσου πρεσβευτοῦ.

ΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐπῆλθε μετὰ δυνάμεως καὶ ταχύτητος φυσικοῦ φαινομένου. Ἐντὸς ὀλίγου τὰ κύματά της ἐκχειλίσαντα ἐκ τῆς Πελοποννήσου κατέκλυσαν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους καὶ ἐξηπλώθησαν μέχρι τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἔμελλε νὰ διέλθῃ μακρὰν καὶ κοπιώδη δοκιμασίαν, διότι εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ κραταιὰν αὐτοκρατορίαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον οὔτε χρήματα οὔτε πολεμεφόδια οὔτε στρατόν. Διὰ τοῦτο ἦτο ἔργον δυσχερέστατον ἡ παρασκευὴ ἀξιομάχου στρατοῦ. Ἐκ τῶν Πελοποννησίων μόνον οἱ Μανιᾶται ἦσαν ἠσκημένοι εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων. Μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας τὸ ὄνομα τοῦ Κολοκοτρώνη προσείλκυσε πλῆθος ἐθελοντῶν, ὅπως ἄλλοτε ἡ φήμη τοῦ Βαλλενσταΐν. Ἀλλ' ὁ πρῶτος οὗτος ἑλληνικὸς στρατὸς παρουσίαζε περίεργον ὄψιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν προμάχων τῆς πατρίδος ἦσαν ἄοπλοι, τινὲς ἔφερον μαχαίρας, ἄλλοι σφενδόνας καὶ ἄλλοι ῥάβδους ἁλωνιστικάς. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐδιδάχθη ταχέως πόσον ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ εἰς τὸν ἀσύντακτον ἐκεῖνον ὄχλον, διότι, μόλις ἐνεφανίσθη ὁ ἐχθρός, οἱ Ἕλληνες πολιορκοῦντες τὸ φρούριον τῆς Καρυταίνης διεσκορπίσθησαν τρέχοντες εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια. Ὥστε ὁ Κολοκοτρώνης ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ. Γενικὴ δυσθυμία κατέλαβε τότε τοὺς ὁπλαρχηγούς, οἱ ὁποῖοι εἶχον μείνει σχεδὸν ἄνευ μαχητῶν. Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἔμεινεν ἐγκαρτερῶν καὶ μετ' ὀλίγον κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ 300 ἄνδρας καὶ ἐγκα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταστήσας εἰς στρατόπεδον προσεπάθει νὰ ὀργανώσῃ αὐτοὺς δηλώσας ὅτι ἔμελλε νὰ σχηματίσῃ ἱερὸν λόχον. Ἀλλ' οἱ νεοχειροτόνητοι ἱερολοχῖται ἐγκατέλειψαν τὸν ἀρχηγόν, μόλις ἀνεφάνη ὁ ἐχθρός.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ-ΜΑΧΗ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ

Ἐν μέσῳ τῶν ἀπογοητεύσεων τούτων ὁ Κολοκοτρώνης ἔμενεν ἀκλόνητος, ἦλθε μάλιστα εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς ἄλλους ὁπλαρχηγούς, οἱ ὁποῖοι ἐπρότειναν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ κατώρθωσε τέλος νὰ ἐπιβάλῃ τὴν γνώμην του. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ συνελθόντες ἀνέδειξαν τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου ἀναθέσαντες εἰς αὐτὸν τὴν στρατολογίαν καὶ τροφοδοσίαν καὶ ἐδέχθησαν τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὁ ἔμπειρος κλέφτης ἐφρόνει ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν ἦτο ἀσφαλής, ἐφόσον ἔμενε τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Πελοποννήσου. Ἔπρεπε λοιπὸν πάσῃ θυσίᾳ νὰ κυριευθῇ ἡ Τρίπολις Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ προσβάλουν καὶ νὰ πολιορκήσουν αὐτήν, ὁ Κολοκοτρώνης ἐσκέφθη νὰ στήσῃ περὶ τὴν πόλιν ζώνην πολιορκητικήν, ἡ ὁποία νὰ διακόψῃ τὰς συγκοινωνίας καὶ διαρκῶς περισφιγγομένη νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς παράδοσιν τὸ φρούριον. Ὅθεν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὰς πρὸς δυσμάς, βορρᾶν καὶ μεσημβρίαν παρόδους καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἐτάχθη μεσημβρινοδυτικῶς παρὰ τὸ Βαλτέτσι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Μαινάλου, διὰ νὰ ἐπισκοπῇ ἀφ' ἑνὸς τὸ ὀροπέδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Τρίπολις, ἀφ' ἑτέρου τὰς κοιλάδας τῆς Μάνης καὶ τῆς Μεσσηνίας. Πράγματι ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων κατέστη δυσχερής. Ἀλλὰ τὸ θάρρος τῶν ἐπαναστατῶν παρέλυσε σημαντικὴ ἐπικουρία, ἡ ὁποία ἔφθασεν ἀπὸ βορρᾶ εἰς τὴν Τρίπολιν. Ὁ Χουρσὶτ πασᾶς δηλονότι ἀνησυχῶν διὰ τὰς γυναῖκας τοῦ χαρεμίου του καὶ τοὺς θησαυρούς του ἀπέσπασε 3500 Ἀλβανοὺς ἐκ τοῦ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων στρατοπέδου καὶ ἔστειλεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐμπειροπολέμου καὶ ἱκανοῦ Μουσταφᾶ μπέη. Οὗτος κατῆλθεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, διεπεραιώθη εἰς τὰς Πάτρας, ἐστράφη πρὸς τὴν Κόρινθον, τῆς ὁποίας ἔλυσε τὴν πολιορκίαν ἐκδιώξας τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὑπὸ τὸν Παπαφλέσσαν πολιορκητικὸν σῶμα, καὶ διαβὰς διὰ τῶν Δερβενίων μέχρις Ἄργους ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου καὶ τὴν 30 Ἀπριλίου εἰσῆλθεν εἰς Τρίπολιν.

Ὁ Μουσταφᾶ μπέης προσέβαλε τὸ ἐν Βαλτετσίῳ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων θέλων νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τοῦ τρόμου, τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσεν ἡ ἐμφάνισίς του. Ἀλλ' οἱ κατέχοντες τὸ χωρίον Μανιᾶται, χίλιοι περίπου τὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τοὺς ***Ἠλίαν*** καὶ ***Κυριακούλην Μαυρομιχαλαίους***, ἐκράτησαν τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας κατεῖχον ὄπισθεν τεσσάρων λιθοκτίστων ἡμικυκλικῶν ταμπουρίων. Ἐνισχυθέντες δὲ τὴν νύκτα διὰ τοῦ σώματος τοῦ Πλαπούτα, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων ἐπικουριῶν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Ἀλβανούς, οἱ ὁποῖοι ἐγκατέλειψαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ δύο των κανόνια. Ἐφονεύθησαν 600 Τοῦρκοι καὶ 150 Ἕλληνες καὶ τὴν ἐπαύριον οἱ Ἕλληνες ἔστησαν τρόπαιον ἐκ 400 ἐχθρικῶν κεφαλῶν (13—14 Μαΐου).

Ἡμάχη τοῦ Βαλτετσίου ἔκρινε τὴν τύχην τῆς Τριπόλεως, διότι ἀφοῦ ἀπέτυχε καὶ ἡ ἀπόπειρα τοῦ Μουσταφᾶ μπέη κατὰ τοῦ ἐν Βερβένοις ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, ὁ περὶ τὴν πόλιν κρίκος ἐσφίγγετο ὁλονὲν στενώτερον. Πλὴν τούτου εἶχε μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἀγῶνος, διότι ἡ νίκη ἐνέπνευσε θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι μετὰ θάρρους ἀντεμετώπιζον εἰς τὸ ἑξῆς τοὺς Τούρκους.

ΠΡΩΤΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΚΑΤΑ ΓΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου δὲν εἶχον ἀκόμη πίστιν εἰς τὴν πολεμικὴν ἱκανότητά των, τὴν χερσόνησον ἔσωσαν οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς, διότι παρεκώλυσαν τὴν διέλευσιν νέας ἐπικουρίας πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως.

Δύο τοῦρκοι πασάδες, ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ, βαλῆς τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὁ Ὄμὲρ Βρυώνης, παρεσκεύασαν σημαντικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Λαμίαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Χουρσίτ, διὰ νὰ καταπνίξουν τὰς ἐν Ἑλλάδι ταραχάς. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς Δυοβουνιώτης, Πανουργιᾶς καὶ Διάκος ἠθέλησαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ν'ἀναχαιτίσουν αὐτούς. Ἀλλὰ κατὰ τὰς διαβάσεις τῶν ὀρέων, τὰς ὁποίας ἐδόξασεν ἡ ἀνδρεία τῶν Σπαρτιατῶν τοῦ Λεωνίδου, ἐθυσιάσθη ὁ νεαρὸς ἥρως τοῦ ἀγῶνος Ἀθανάσιος Διάκος, διότι πρὸ τῶν ὑπερτέρων καὶ καλύτερον ὡπλισμένων δυνάμεων τῶν Τούρκων (9 χιλιάδες πεζοὶ καὶ ἱππεῖς) ὑπεχώρησαν οἱ ἄλλοι ὁπλαρχηγοί. Ὁ Διάκος ὑπερασπίζων τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ γέφυραν τῆς ***Ἀλαμάνας*** συνετρίβη καὶ συλληφθεὶς ἐσουβλίσθη (20 Ἀπριλίου 1821)

Ἀλλ' ὁ καλύτερον ἠσκημένος εἰς τὸν κλεφτοπόλεμον υἱὸς τοῦ Ἀνδρίτσου Ὁ δ υ σ σ ε ὺ ς παραμονεύσας μετ' ὀλίγων παλληκαριῶν εἰς τὸ ***Χάνι τῆς Γραβιᾶς*** ἐφόνευσε σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Βρυώνη. Ὅταν δὲ οἱ Τοῦρκοι ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσουν τὸν μικρὸν ξενῶνα διὰ τηλεβόλων, οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσέα εἶχον ἤδη τραπῆ εἰς τὰ ὄρη ἀπολέσαντες δύο μόνον συντρόφους (8 Μαΐου). Ἡ παράτολμος αὕτη ἀντίστασις ὀλίγων ἀνδρῶν, ἡ ὁποία ἐσταμάτησεν ὁλόκληρον ἡμέραν τὸν τουρκικὸν στρατόν, ἀνεπτέρωσε τὸ καταπεσὸν μετὰ τὸ ἀτύχημα τῆς Ἀλαμάνας φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Ὀδυσσέως, ὁ ὁποῖος ἀπέβη ὁ Κολοκοτρώνης τῆς Στερεᾶς.

Ὁ ***Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος*** ἦτο υἱὸς τοῦ περιφήμου κλέφτου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος Ἀνδρίτσου ὀνομασθεὶς οὕτω, διότι ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Ἰθάκην (1770), τὴν πατρίδα τοῦ ὁμηρικοῦ ἥρωος. Ἀπορφανισθεὶς εἰς παιδικὴν ἡλικίαν προσελήφθη δεκαπενταετὴς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος ἐξετίμησε τὸν θαρραλέον καὶ ἐριστικὸν νεανίαν καὶ διώρισεν αὐτὸν γενικὸν ἀρματωλὸν τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Δωρίδος. Τὸ 1818 ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν. Ὅταν ὁ Ἀλῆς ἐκηρύχθη ἀποστάτης, ὑπεκρίθη τὸν πιστὸν σύμμαχον τοῦ σατράπου, ἀλλ' ὑπεχώρησε πρὸ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων καὶ κατέφυγεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Ὀδυσσέως ἐκώλυσε τὸν Βρυώνην νὰ διαβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, διότι δὲν ἔκρινεν ὀρθὸν νὰ προχωρήσῃ πρὶν καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν, ἀφοῦ διέμεινεν εἰσέτι ὀκτὼ ἡμέρας εἰς τὸ Χάνι, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ κατέλαβε τὴν Λεβάδειαν, τὴν ὁποίαν διήρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πασαν οἱ Ἀλβανοί του. Ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἄλλοι ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος παρηκολούθησαν αὐτὸν ἐνοχλοῦντες. Ἀλλ' ὁ Βρυώνης ἐφάνη ὑπέρτερος εἰς τὰς συμπλοκάς, κατέλαβε τὰς Θήβας καὶ προήλασε πρὸς τὴν Εὔβοιαν προσπαθῶν νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἕλληνος διὰ φιλανθρώπου τρόπου Διὰ τοῦτο ὑπέσχετο ἀμνηστείας καὶ δὲν ἔβλαψεν ὅσους προσεκύνησαν. Εἰς τὴν Εὔβοιαν προσέκρουσεν εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν εἰς τὴν θέσιν ***Βρυσάκια*** (15 Ἰουλίου) καὶ προχωρήσας ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔσωσε τοὺς δεινῶς κατατρυχομένους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Τούρκους (Πρώτη πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως, 25 Ἀπριλίου—20 Ἰουλίου). Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι οἱ πελοποννήσιοι ἀρχηγοὶ θορυβηθέντες συνέρρευσαν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Δικαῖος, ὁ Σουλιώτης καὶ ὁ Ἀντώνιος Μαυρομιχάλης, ἐνῶ οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς ἠπείλουν νὰ διακόψουν τὰς συγκοινωνίας του

Ἐν τῷ μεταξὺ νέα δύναμις τουρκικὴ 8 χιλ. περίπου ἄνδρες προερχομένη ἐκ Μακεδονίας εἶχε φθάσει μέχρι Λαμίας καὶ προήλαυνε πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Βρυώνη. Ἀλλ' οἱ ὁπλαρχηγοὶ Δυοβουνιώτης Πανουργιᾶς καὶ Γκούρας προσέβαλον αὐτὴν παρὰ τὰ ***Βασιλικά***, ἐπὶ τῆς λεωφόρου τῆς ἀγούσης ἀπὸ Λαμίας εἰς Ἀταλάντην, καὶ ἐνίκησαν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην (25—26 Αὐγούστου). Οἱ δύο πασάδες ἀπειλούμενοι πανταχόθεν καὶ φοβούμενοι τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα ἀνέζευξαν ἐξ Ἀττικῆς τὸν Ὀκτώβριον ἐπανακάμπτοντες εἰς τὴν Ἤπειρον. Οὕτως ἀπέτυχεν ἡ πρώτη ἐκστρατεία τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Πελοποννήσου.

ΑΛΩΣΙΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκρίνετο ἡ τύχη τῆς Τριπόλεως, ἀφοῦ προηγουμένως περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἄλλαι ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχόμεναι θέσεις. Τὴν 25 Ἰουνίου παρεδόθη ἡ Μονεμβασία καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ Ναυαρῖνον. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Ἕλληνες διέπραξαν ἀσυγχωρήτους βιαιότητας ἰδίως κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ναυαρίνου, διότι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων δὲν ὑπῆρχεν οὔτε τάξις οὔτε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πειθαρχία οὔτε σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀρχηγούς. Πρὸ μικροῦ εἶχε φθάσει εἰς Πελοπόννησον ὁ **Δημήτριος Ὑψηλάντης**, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ ματαίως προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλῃ τάξιν καὶ πειθαρχίαν, διότι οἱ πρόκριτοι ἀντέπραττον κατ' αὐτοῦ διὰ παντὸς τρόπου, αἱ διαταγαί του δὲν ἐξετελοῦντο μετὰ προθυμίας καὶ οἱ πολεμισταὶ παρεβίαζον τὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας συνῆττον οἱ ἀντιπρόσωποί του.

Ἐν τούτοις ἤγγιζον αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Τριπόλεως. Ἐντὸς τοῦ στενοῦ καὶ πετρώδους χώρου, ὅπου εἶχον συσσωρευθῆ ὑπὲρ τὰς 30 χιλ. ψυχαί, ἐτελεῖτο φρικιαστικὴ τραγῳδία Ἡ πεῖνα, ἡ δίψα καὶ αἱ νόσοι ἐθέριζον αὐτοὺς καὶ μόνον ἡ φιλοκέρδεια τῶν πολιορκητῶν παρέτεινε τὴν θλιβερὰν ζωὴν τῶν πολιορκουμένων. Διότι οἱ ἕλληνες ἐπώλουν εἰς αὐτοὺς τὰ τρόφιμα εἰς ὑπερόγκους τιμὰς καὶ τακτικὴ ἀγορὰ ἐτελεῖτο ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως. Οἱ Τοῦρκοι ἠγόραζον ἀντὶ ὅπλων καὶ κειμηλίων σῦκα καὶ σταφυλάς, οἱ δὲ πρόκριτοι καὶ ὁπλαρχηγοὶ ἀντὶ ἁδρᾶς ἀμοιβῆς διηυκόλυνον τὴν φυγὴν σημαινόντων Τούρκων καὶ ὁ Κολοκοτρώνης συνεννοεῖτο μετὰ τῶν Ἀλβανῶν, διὰ νὰ ἀποχωρήσουν ὑπόσπονδοι. Ἐνῶ δὲ οἱ ἔγκλειστοι ὑπέφερον ταῦτα, ἄλλο μαρτύριον ἐτελεῖτο ἐντὸς τῆς πόλεως. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον κλείσει 38 ἄτομα, ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους, ἐντὸς τῆς ὑγρᾶς φυλακῆς τῶν κακούργων, ὅπου ἐσήποντο ρακένδυτοι, φθειριῶντες καὶ ἡμιθανεῖς ἐκ τῆς ἀσιτίας καὶ κακουχίας. Πολλοὶ ἀπέθανον, ἄλλους δὲ ἀπεκεφάλισαν διὰ διαφόρους προφάσεις.

Ἡ ἀναρχία ἐκορυφώθη, ὅταν ἐματαιώθησαν αἱ περὶ παραδόσεως διαπραγματεύσεις καὶ μάλιστα ὅταν ὁ Ὑψηλάντης ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἐκστρατεύσας εἰς τὰ παράλια τοῦ Κορινθιακοῦ, διὰ νὰ κωλύσῃ πιθανὴν ἀπόβασιν τῶν Τούρκων. Τέλος οἱ στρατιῶται ἀνέβησαν τὰ τείχη καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν (23 Σεπτεμβρίου 1821).

«Ὁ ὁπλοφόρος λαὸς τῆς Ἑλλάδος, ὡς γράφει ὁ Τρικούπης, ἦτο ἔτι μᾶλλον ἀκράτητος κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, διότι οὔτε κυβέρνησις ὑπῆρχεν οὔτε μισθὸς ἐδίδετο οὔτε τροφαὶ τακτικῶς διενέμοντο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οὔτε μέλλον ἀσφαλὲς ἐφαίνετο οὔτε ὁ ἄτακτος ἐπαιδεύετο οὔτε ὁ σωφρονῶν ἀντημείβετο. Διὰ ταῦτα ἡ ἡμέρα τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπόλεως ἦτο ἡμέρα καταστροφῆς, πυρκαϊᾶς, λεηλασίας καὶ αἵματος. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, ὅλοι ἀπέθνῃσκον, ἄλλοι φονευόμενοι, ἄλλοι... ριπτόμενοι εἰς τὰς φλόγας καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὰ καταπίπτοντα στεγάσματα καὶ πατώματα θαπτόμενοι... Τόση δὲ ἦτο ἡ ἐπισυμβᾶσα λεηλασία, ὥστε αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν ἐγυμνώθησαν καὶ αὐτῆς τῆς ξυλώσεώς των».

Δεινὴ σύγκρουσις συνέβη μεταξὺ Κολοκοτρώνη καὶ Δεληγιάννη ἕνεκα τῆς διασώσεως τῶν Ἀλβανῶν, ὁ δὲ Ὑψηλάντης μικροῦ δεῖν ἐφονεύετο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, διότι εἶχεν ἀπομακρύνει αὐτοὺς ἐκ τῆς Τριπόλεως.

Ἀλλὰ διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπόλεως ἐπαγιώθη ἡ ἐπανάστασις, διότι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου ἦτο τελείως ἐλεύθερον Οἱ ὁπλαρχηγοὶ πλουτήσαντες διὰ τῶν λαφύρων ὡπλισαν καλῶς τοὺς ἀκολούθους των καὶ οἱ χωρικοὶ ἀποβαλόντες τὰς μαχαίρας καὶ τὰς σφενδόνας ὡπλίσθησαν διὰ πυροβόλων. Ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ διχόνοια παρέλυε τὴν ἐνεργητικότητα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κολοκοτρώνης ἠθέλησεν ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν παρήγαγεν ἡ πτῶσις τῆς Τριπόλεως, νὰ προσβάλῃ τὸ φρούριον τῶν Πατρῶν. Ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀχαιῶν Γερμανὸς καὶ Ζαΐμης ἔγραψαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην ὅτι αὐτοὶ ἐξήρκουν εἰς τὴν ἐκπολιόρκησιν τοῦ φρουρίου καὶ ἠπείλησαν ὅτι θ' ἀντέτασσον ἔνοπλον ἀντίστασιν, ἂν ἤρχετο ὁ Κολοκοτρώνης. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἐτράπησαν κατὰ τοῦ Ναυπλίου καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πολιορκῶν τὰς Πάτρας στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν διεσκορπίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὁ Ὑψηλάντης ὑπέστη σειρὰν ἀποτυχιῶν πρὸ τοῦ Ναυπλίου καὶ μόνον ὁ ***Ἀκροκόρινθος*** κατατρυχόμενος ὑπὸ πείνης ἦλθεν εἰς λόγους πρὸς αὐτὸν καὶ ἐσυνθηκολόγησε τὴν 14 Ἰανουαρίου 1822.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ

Ὁ ***Κολοκοτρώνης*** εἶλκε τὸ γένος ἐκ παλαιᾶς οἰκογενείας κλεφτῶν, ἡ ὁποία κατήγετο ἐκ Λεονταρίου τῆς Γορτυνίας (Ἀρκαδία). Τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης ἦτο γνωστὸν καὶ περιβόητον ἤδη τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰ δημοτικὰ ᾄσματα ὕμνησαν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας τῶν Κολοκοτρωναίων. Οὐδεὶς ἐκ τῆς οἰκογενείας του, καθόσον ἐνεθυμεῖτο, εἶχεν ἀποθάνει ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Αὐτὸς δὲ ὁ Θεόδωρος ἐγεννήθη ἐν μέσῳ τοῦ τρόμου τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770 καὶ, ὡς διηγήθη ὁ ἴδιος, ἡ μήτηρ του ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον ἐπί τινος ὄρους ὑποκάτω δένδρου, διότι ὅλοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὄρη. Εἴδομεν πῶς ὁ πατήρ του ἔπεσε θῦμα τῆς δολιότητος τοῦ Καπετὰν πασᾶ. Ὁ Θεόδωρος νέος ἔτι ἐπεδόθη εἰς τὸ στάδιον τῶν ὅπλων καὶ ὑποστὰς πολλὰς πικρίας παρὰ τῶν ἡμετέρων καὶ διωχθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Κατὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1806 ἐξῆλθεν ὡς πειρατὴς καὶ τὸ 1810 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο γνήσιος τύπος πρωτοκλέφτου. Ἡ μεγάλη κεφαλή του, περιβεβληλένη μακράν κόμην, ἐπεκάθητο ὑπερηφάνως ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν ὤμων του, τὸ μέτωπόν του ἦτο εὐρύ, τὸ πρόσωπόν του μελαψὸν καὶ τὸ βλέμμα του, καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνῶν ὀφρύων, εἶχε κάτι τὸ ἄτρομον καὶ σκοτεινόν. Ἡ βροντώδης φωνή του ἦτο ἐνθαρρυντικὴ διὰ τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἡ περίφημος λοφωτὴ περικεφαλαία του, τὴν ὁποίαν ἔφερεν ὡς ἄγγλος ἀξιωματικός, ηὔξανε τὴν ἐπιβλητικότητά του. Ὁ Κολοκοτρώνης συνήνωνε τὸ ἀτίθασσον καὶ τὸ πονηρὸν τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου μετὰ σπανίας πείρας τοῦ κόσμου καὶ φωτεινῆς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων. Ἐπίστευεν εἰς τὴν τελειωτικὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πίστιν ταύτην μετέδιδε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀπευθύνων εἰς τὸν στρατόν, ὁσάκις παρουσιάζετο εὐκαιρία, λόγους θερμούς, ἁπλοῦς καὶ πειστικούς. Συνήθιζε δὲ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἀνακαλεῖ τὴν ὑπογραφήν του. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἐξεχούσας φυσιογνωμιας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε σημαντικωτάτη ἡ ἐπίδρασίς του, καὶ συγχρόνως εἷς τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν τύπων τοῦ νεωτέρου Ἕλληνος.

Ὁ δὲ τῆς Μάνης ἡγεμὼν ***Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης*** (1775—1848) ἦτο παῖς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, ὁπότε τουρκικὴ βόμβα ἐκραγεῖσα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μελιπύργου ἐφόνευσε πάντας τοὺς ὑπερασπιστάς του πλὴν αὐτοῦ καί τινος ἄλλου. Ἀνδρωθεὶς κατέλαβε σχεδὸν μοναρχικὴν θέσιν εἰς τὴν Μάνην καὶ ὅλοι ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς τὸν ἐνδεδειγμένον ἀρχηγὸν τοῦ μέλλοντος κινήματος. Ἡ ἐπιβολὴ αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του ἦτο μεγάλη ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦτο ἐνίσχυε τὴν φυσικὴν ἀλαζονείαν τοῦ Μανιάτου μπέη: «Τολμᾷς, χθεσινὲ ἄνθρωπε, νὰ μετρηθῇς μαζί μου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι τόσον παλαιὸν ὅσον αἱ πέντε κορυφαὶ τοῦ Ταϋγέτου!» ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐξ ἀσημοτέρων ἀντιπάλους του. Αἱ τιμαὶ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια ἔθελγον αὐτὸν καὶ ἠσθάνετο ζωηροτάτην χαρὰν παρέχων ἡγεμονικὰ δῶρα εἰς τοὺς ὀπαδούς του καὶ μετριάζων τὴν πενίαν τῶν Μανιατῶν του. Κατὰ βάθος ἦτο πολὺ περιεσκεμμένος καὶ δὲν ἀνελάμβανεν ἐπιχείρη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σιν, ἐὰν δὲν εἶχε βεβαιότητα περὶ τῆς ἐπιτυχίας της. Διὰ τοῦτο προσεπάθησε διὰ παντὸς τρόπου νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα διέθετεν ἡ ἑταιρεία, πρὶν ἢ περιπλακῇ εἰς τὴν κινδυνώδη περιπέτειαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΓΩΝ

Ἐνῶ βραδέως ἐδημιουργεῖτο ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, ἡ ἐπανάστασις ἀπέκτησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀξιόλογον πολεμικὸν ὄργανον ἐπὶ τῆς θαλάσσης διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῶν νησιωτῶν εἰς πολεμικά. Ἐνῶ δὲ οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς, ἰδίως διὰ τῆς νίκης τῶν Βασιλικῶν, ἀνεχαίτιζον τὴν προέλασιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἠμπόδισε τὴν μεταβίβασιν τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην.

Οἱ Ἕλληνες ἐπληροφορήθησαν ὅτι ἡ ἁρμάδα ἡτοιμάζετο νὰ ἐκπλεύσῃ ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον. Πράγματι περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου ὁ τουρκικὸς στόλος ἐφάνη εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀποτελούμενος ἀπὸ ἓν πλοῖον τῆς γραμμῆς, τρεῖς φρεγάτας καὶ τρεῖς κορβέτας. Τότε οἱ τολμηροὶ τῶν Ψαρῶν ναυτικοὶ κατώρθωσαν νὰ συναγείρουν τὸν στόλον τῶν ἀδελφῶν νήσων καὶ τὴν 18 Μαΐου ἐξέπλευσεν ὁ ἡνωμένος στόλος πρὸς βορρᾶν, ἀποτελούμενος ἀπὸ 50 μεγάλα καὶ 15 μικρὰ πλοῖα, καὶ τὴν ἑπομένην διέκρινε κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Μυτιλήνης μίαν φρεγάταν τῶν 48 τηλεβόλων, προφυλακίδα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου. Τινὰ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων ἐπλησίασαν αὐτὴν καὶ ἐκανονιοβόλησαν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν διὰ τῶν ἀδυνάτων τηλεβόλων των καὶ ἡ φρεγάτα κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ. Ὁ πλοίαρχός της φοβούμενος νυκτερινὴν ἐπίθεσιν ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ σκάφους ἱκανοὺς στρατιώτας ἐκ τῆς ξηρᾶς.

Οἱ ἕλληνες πλοίαρχοι εὑρισκόμενοι εἰς ἀμηχανίαν νὰ βλάψουν τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον ἐσκέφθησαν νὰ τὸ πυρπολήσουν. Τότε ὁ πρακτικὸς διδάσκαλος τῆς ναυτικῆς Ἰωάννης Πάργιος, ἐπονομαζόμενος Πατατοῦκος, μετέβαλε προχείρως δύο ἀπὸ τὰ μικρότερα πλοῖα εἰς πυρπολικά, ἄλλα δὲ παρήγγειλαν εἰς τὰ Ψαρά. Ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἀπέτυχε, διότι οἱ Τοῦρκοι ἠγρύπνουν, καὶ τὸ πυρπολικὸν ἐκάη ἀνωφελῶς. Ἀλλὰ μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύο ἡμέρας ὁ τολμηρὸς ψαριανὸς πηδαλιοῦχος ***Παπανικολῆς***, ἐξησκημένος ἤδη ἐκ τῶν συγκρούσεων πρὸς τοὺς ἀλγερινοὺς πειρατάς, κατώρθωσε σφοδρῶς πυροβολούμενος νὰ προσκολλήσῃ τὸ πυροπλικόν του εἰς τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου. Ἡ φρεγάτα ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐκ τῶν 1100 ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος 8 μόνον ἐσώθησαν.

Τὸ παρὰ τὴν Ἐρεσσὸν κατόρθωμα ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπί-

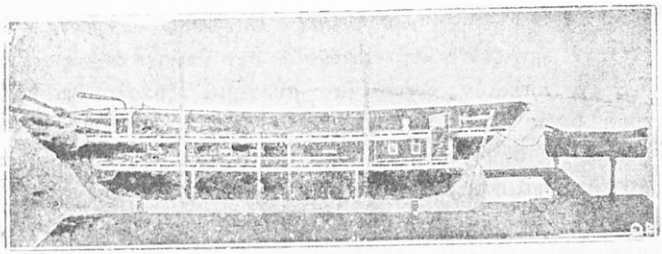

Τομὴ πυροπλικοῦ (Κατὰ τὸν κ. Ράδον)

Τὸ πυροπλικὸν (brulot, κοινῶς μπουρλότο) εἶναι πολεμικὸν ὅπλον γνωστὸν εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Χρῆσιν αὐτοῦ ἰδίως ἔκαμαν οἱ ἄγγλοι κατὰ τῆς ἀρμάδας τοῦ Φιλίππου Β' καὶ κατὰ τοῦ ὁλλανδικοῦ καὶ γαλλικοῦ ναυτικοῦ. Ἡ τελειοποίησις τῶν πολεμικῶν πλοίων ἔθεσεν εἰς ἀχρηστίαν τὸ πυροπλικόν, ἀλλὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἀπέβη ὅπλον τρομερόν. Τὸ ἑλληνικὸν πυροπλικὸν ἦτο συνήθως μικρὸν πλοῖον μὲ δύο πατώματα. Ἐπὶ τοῦ κάτω πατώματος ἐτίθεντο βαρέλια πληρούμενα εὐφλέκτων ὑλῶν, πυρίτιδος, οἰνοπνεύματος, νάφθης, θείου, κληματανθράκων, πίσσης, ρητίνης κλπ. Τὰ βαρέλια συνεδέοντο διὰ σωλήνων, ἄνωθεν δὲ αὐτῶν ἠνοίγοντο ὀπαὶ ἐπὶ τοῦ ἄνω πατώματος. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐτοποθετοῦντο ἀσκοὶ πλήρεις πίσσης καὶ ρητίνης καὶ ἀγγεῖα πλήρη οἰνοπνεύματος καὶ νάφθης, ὁλόκληρον δὲ τὸ πλοῖον ἠλείφετο ἔξωθεν διὰ τῶν αὐτῶν εὐφλέκτων ὑλῶν. Τὸ πυροπλικὸν ἔσυρε πάντοτε λέμβον, καλουμένην ἐ φ ό λ κ ι ο ν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσώζοντο οἱ ναῦται.

δας τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὰ Ψαρὰ ἐτελέσθη πανηγυρικὴ δοξολογία καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος τόσον ἐξεπλάγη ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου παθήματος, ὥστε ἐτράπη εἰς Δαρδανέλλια καὶ ἐζήτησεν ἀσφάλειαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τηλεβόλων. Ἀλλὰ τὸ πάθημα τοῦ τουρκικοῦ στόλου τὸ ἐπλήρωσαν οἱ ἀθῶοι ραγιάδες· Οἱ κάτοικοι τῆς Μυτιλήνης ἐσφάζοντο ἀνηλεῶς, δεινὴν δὲ κα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταστροφὴν ὑπέστη ἡ ἀνθοῦσα πόλις τῶν Κυδωνιῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν Μοσχονησίων ἐξεπατρίσθησαν καὶ ὁ προσδραμὼν εἰς βοήθειαν ἑλληνικὸς στόλος ἀπέπλευσε κομίζων χιλιάδας προσφύγων, οἱ ὁποῖοι διεσπάρησαν εἰς διαφόρους νήσους ζῶντες βίον ἄθλιον. Πολλοὶ τῶν κατοικούντων τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας Ἑλλήνων κατῆλθον εἰς τὰ παράλια καὶ διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Ὅταν ἤρχιζεν ἡ ἐπανάστασις, δὲν ὑπῆρχε κεντρικὴ διοίκησις. Τὸ παλαιὸν κοινοτικὸν σύστημα ἐξηκολούθει νὰ λειτουργῇ ὅπως ἐπὶ τῆς τουρκικῆς δεσποτείας, εἰσεπράττοντο οἱ φόροι καὶ οἱ δημογέροντες διεξῆγον τὰς κοινοτικὰς ὑποθέσεις. Ἦτο εὐτύχημα ὅτι κατὰ τὰς κρισίμους στιγμὰς τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος οἱ Ἕλληνες δὲν συνεζήτουν περὶ πολιτεύματος καὶ δὲν ἀφυπνίσθη κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τὸ φατριαστικὸν καὶ ταραχῶδες πνεῦμα τῆς φυλῆς.

Ἀλλ' ἦτο αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη κεντρικῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐφρόντιζε πρωτίστως διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου Διὰ τοῦτο οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς συνελθόντες μετὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν εἰς τὴν Μονὴν Καλτετζῶν (Μαντίνεια Ἀρκαδίας) διώρισαν ἐπιτροπήν, ἡ ὁποία ὤφειλε συνεργαζομένη μετὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου Πετρόμπεη νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος (26 Μαΐου 1821).

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πρᾶξιν τῶν Καλτετζῶν ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν ὁποῖον εἶχε στείλει κατ' ἀπαίτησιν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Φιλικῶν καὶ ἰδίως τοῦ Παπαφλέσσα. Ὁ Δημήτριος ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀδελφοῦ του, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν ἐπ' ὀνόματι τῆς μυστικῆς ἀρχῆς. Ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἀνεγνώρισε τὴν πρᾶξιν τῶν Καλτετζῶν καὶ προέβη εἰς τὸν διορισμὸν νέου συμβουλίου. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ τοὺς προκρίτους, οἱ ὁποῖοι ἐδήλωσαν εἰς αὐτὸν ἀπεριφράστως ὅτι ἠδύνατο νὰ φύγῃ ἐκ Πελοποννήσου. Ὁ Δημήτριος ἀπεσύρθη εἰς Καλάμας (27 Ἰουνίου), ὅπου ἤρχισε νὰ ὀργανώνῃ πυρῆνα τα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κτικοῦ στρατοῦ. Οἱ στρατιωτικοὶ ὅμως καὶ ὁ λαὸς ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸ ἐν Βερβένοις στρατόπεδον ἐξηγέρθη καὶ ἠπείλει νὰ σφάξῃ τὸν Πετρόμπεην καὶ τὸν Ζαΐμην Διὰ τοῦτο ὁ Ὑψηλάντης ἀνεκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολιορκοῦντος τὴν Τρίπολιν στρατοῦ καὶ οἱ πρόκριτοι ὑπετάχθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς στιγμῆς. Ἀλλὰ συνεννόησις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ὑψηλάντου δὲν ἦτο δυνατή Ἡ ἐμφάνισις ὅμως τοῦ Ὑψηλάντου ἐνέπνευσε θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ φόβον εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον ὅτι οἱ ραγιάδες ἀπέκτησαν ἀρχηγὸν φέροντα πριγκιπικὸν ὄνομα.

Ὁ *Δημήτριος Ὑψηλάντης* (1793—1832) εἶναι ἐκ τῶν ουμπαθεστέρων μορφῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ἴσως ὁ εἰλικρινέστερος καὶ ἠθικώτερος ἄνθρωπος τῆς ταραχώδους ἐκείνης περιόδου. Τὸ ἐξωτερικόν του δὲν εἶχεν ἐπιβάλλον, διότι ἦτο ἰσχνὸς καὶ φαλακρὸς καὶ μόλις ἔφθανε τὸ τριακοστὸν ἔτος, ὅταν κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἐν αὐτῷ κατῴκει ἰσχυρὰ καὶ θερμουργὸς ψυχή. Ἦτο ἀτρόμητος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης περιφρονῶν τὸν θάνατον καὶ συγχρόνως εἶχε βαθὺ φιλοπατρίας αἴσθημα, ἀφιλοκέρδειαν καὶ πίστιν καὶ ἄκαμπτον ἐπιμονὴν εἰς τὸ ἐπιχειρούμενον. Φειδωλὸς εἰς λόγους καὶ σκεπτικός, ἀπεστρέφετο τὰς ραδιουργίας προτιμῶν νὰ ὑποχωρῇ παρὰ νὰ καταφεύγῃ εἰς εὐτελῆ μέσα.

Ἀλλ' αἱ προστριβαὶ ἐκεῖναι ἦσαν τὸ προοίμιον ὀλεθρίων διχοστασιῶν, διότι εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως ἀπελύθη ἡ θύελλα τοῦ φατριασμοῦ προκληθεῖσα μᾶλλον ἐκ προσωπικῶν συμφερόντων ἢ ἐκ πολιτικῶν ἀρχῶν. Διὰ τοὺς προκρίτους ἡ ἐπανάστασις ἦτο ἐπιχείρησις πολὺ ἐπικερδής, διότι εἶχον καταλάβει τὰ κτήματα τῶν φονευθέντων ἀγάδων καὶ εἶχον συσσωρεύσει μεγάλα πλούτη ἐκ τῆς λείας. Ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ ἀριστοκρατία, ἡ δημιουργηθεῖσα διὰ τοῦ πολέμου, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κολοκοτρώνην διεξεδίκει πρὸς τοὺς προκρίτους τοὺς καρποὺς τῆς νίκης. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν δύο ἀντίθετοι μερίδες ἡ μερὶς τῶν πολιτικῶν καὶ ἡ μερὶς τῶν στρατιωτικῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ μερὶς τῶν στρατιωτικῶν ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐπέβαλεν, ὡς εἴδομεν, τὸν Ὑψηλάντην εἰς τοὺς προκρίτους. Ἐκεῖνοι δὲ ἀντέταξαν κατ' αὐτοῦ ἄλλους ἄνδρας φέροντας ἐπίσης ἠχηρὰ ὀνόματα, δύο Φαναριώτας, τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον καὶ τὸν Θεόδωρον Νέγρην.

Ὁ ***Μαυροκορδᾶτος*** κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο εἰς Πίσαν τῆς Ἰταλίας. Ἀποφασίσας νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπεβίβασεν ἐπὶ πλοίου ὅπλα καὶ πολεμεφόδια ἀγορασθέντα δι' ἰδίων χρημάτων καὶ διὰ συνεισφορῶν ἄλλων ὁμογενῶν καὶ κατέπλευσεν εἰς Μεσολόγγιον (20 Ἰουλίου). Ἐκεῖθεν ἔπεμψεν ἐπιστολὰς εἰς τὸν Ὑψηλάντην διαβεβαιῶν αὐτὸν περὶ τῆς μεγάλης πρὸς αὐτὸν τιμῆς καὶ παρακαλῶν, ὅπως δεχθῇ αὐτὸν ὡς συμπολεμιστὴν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἐξ ἄλλου ὅμως περιεποιεῖτο τοὺς προκρίτους τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὥστε ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὸ πρὸ τῶν Πατρῶν στρατόπεδον τῶν προκρίτων τῆς Ἀχαΐας, ἔγινε δεκτὸς μετὰ τιμῶν καὶ ὁ Ζαΐμης ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν λαμπρὸν ἵππον. Ἐκεῖ συνηντήθη μετὰ δύο ἄλλων Φαναριωτῶν, τοῦ Κωνστ. Καρατζᾶ καὶ τοῦ Θεοδώρου Νέγρη. Καὶ ὁ μὲν Καρατζᾶς ἦτο υἱὸς τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, ὁ δὲ Νέγρης διορισθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις τουρκικῆς πρεσβείας ἔρριψε τὰ ἔγγραφά του εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἔμαθε τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀμφότεροι ἦσαν πρόθυμοι νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἀμφότεροι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ἕνεκα προσωπικῶν λόγων.

Ὁ ***Μαυροκορδᾶτος*** κατήγετο ἐκ γνωστῆς φαναριωτικῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη, ὡς εἴδομεν, διέπρεψαν ἐν τῇ παιδείᾳ καὶ προήχθησαν εἰς ὑψηλὰς πολιτικὰς θέσεις. Ἐγεννήθη τὸ 1791 καί, ἀφοῦ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην, διωρίσθη τὸ 1812 πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου παρὰ τῷ θείῳ του Καρατζᾷ, ἡγεμόνι τῆς Βλαχίας. Ἀλλὰ φοβούμενος τὴν ὀπισθοβουλίαν τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς Εὐρώπην καὶ διέτριβε τὸν περισσότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἦτο νοῦς θετικός, περιεσκεμμένος γνωρίζων ν' ἀναμένῃ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνεργῇ δραστηρίως, ὅταν παρουσιάζετο ἡ κατάλληλος στιγμή. Ὑπῆρξε δὲ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ βραδύτερον ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὀθω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νος ὁ ἡγέτης τῆς ἐκπολιτιστικῆς τάσεως καὶ διὰ τοῦτο εἶχε τὰς συμπαθείας τῶν Εὐρωπαίων καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀνεπτυγμένων.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐδέχθη μετὰ θερμῆς εἰλικρινείας τὸν Μαυροκορδᾶτον ὡς συνεργάτην καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν τῆς Στερεᾶς. Ὁ Μαυροκορδᾶτος ἔδειξε κατ' ἀρχὰς μεγάλην ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ἀλλὰ διαθέσας καλῶς τὰ πράγματα ἔρριψε τὸ προσωπεῖον καὶ μετὰ τοῦ Νέγρη ὑπέγραψαν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς στερεοελλαδίτας καλοῦντες αὐτοὺς εἰς δύο συνελεύσεις, αἱ ὁποῖαι ἔμελλον νὰ συνέλθουν εἰς τὴν Ἄμφισσαν καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Οὕτω λοιπὸν οἱ δύο Φαναριῶται διῄρεσαν τὴν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου Ἑλλάδα εἰς δύο ἐπικρατείας, τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα, τὰς ὁποίας ἔμελλε νὰ κυβερνήσῃ ἑκάτερος αὐτῶν, ἐνῶ ὁ Καρατζᾶς εἶχε παραγκωνισθῆ τελείως.

Εἰς τὸ Μεσολόγγιον συνῆλθον οἱ πληρεξούσιοι τῆς Αἰτωλοακαρνανίας εἰς συνέλευσιν ὀνομασθεῖσαν Συνέλευσιν τῆς Δυτικῆς χέρσου Ἑλλάδος καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν καὶ ὁδηγίαν τοῦ Μαυροκορδάτου ἐσύστησαν δεκαμελὲς συμβούλιον ἐκλεγόμενον ἐνιαυσίως ἐκ τῶν προκρίτων καὶ τῶν ὁπλαρχηγῶν καὶ ὑπόλογον ἀπέναντι τῆς ἐθνοσυνελεύσεως (4—7 Σεπτεμβρίου). Τὸ συμβούλιον τοῦτο ὠνομάσθη ***Γερουσία***, εἶχε δὲ καθῆκον νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ διὰ τὴν κοινωφελῆ χρῆσιν τῶν δημοσίων εἰσοδημάτων.

Ἐνῶ ὁ Μαυροκορδᾶτος ἐφάνη ἀρκετὰ πρακτικὸς καὶ νηφάλιος προσαρμόσας τὰς περὶ κράτους θεωρίας τῶν γάλλων φιλοσόφων εἰς τὰς τοπικὰς ἀνάγκας, ὁ Νέγρης ἐπεδίδετο εἰς πολιτικὴν θεματογραφίαν συντάσσων τὸν Ὀργανικὸν Νόμον τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ἡ συνέλευσις τῶν πληρεξουσίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος συνελθοῦσα εἰς τὴν Ἄμφισσαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Νέγρη ἐψήφισε τὸ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθὲν σύνταγμα, τὸ κληθὲν Νομικὴ διάταξις, ἡ ὁποία πράγματι ἦτο πολιτικὸς κυκεών. Ἡ ἀνωτάτη ἀρχή, ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτική, ἐδίδετο εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ 12 μελῶν, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸν πομπώδη τίτλον ***Ἄρειος Πάγος***. Ὡρί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σθη δὲ ἡ διορία τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς εἰς δώδεκα μῆνας, τοῦ δὲ προέδρου εἰς 52 ἡμέρας.

Αἱ δύο αὗται τοπικαὶ ὀργανώσεις ὅσον καὶ ἂν διέφερον κατὰ τὴν μορφήν, οὐσιαστικῶς εἶχον τοῦτο τὸ κοινόν, ὅτι παρέδιδον τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων εἰς τοὺς πολιτικούς, ἀμφότεραι ἐστρέφοντο κατὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ Ὑψηλάντου καὶ ὑποθάλπουσαι τὸν τοπικὸν πατριωτισμὸν ἔτεινον νὰ διαιωνίσουν τὸν καταμερισμὸν τοῦ ἔθνους.

Η Α' ΕΝ ΕΠΙΔΑΥΡΩ, ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Ἀλλ' ἤδη καθίστατο λίαν αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη γενικῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ δημιουργήσῃ κεντρικὴν ἐξουσίαν πάσης τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο εὐθὺς μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τριπόλεως (23 Σεπτεμβρίου) ὁ Ὑψηλάντης ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τὸν λαὸν καλῶν αὐτὸν νὰ στείλῃ ἀντιπροσώπους διὰ τὴν μέλλουσαν ἐθνοσυνέλευσιν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ συνέβησαν γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐκλόνισαν τὸ κῦρος τοῦ ἀρχιστρατήγου. Οἱ πρόκριτοι ὑποχωρήσαντες κατ' ἀρχὰς πρὸ τῆς βίας εἶχον στερεώσει βαθμηδὸν τὴν θέσιν, ἀφ' ὅτου δὲ ἦλθεν ἡ εἴδησις τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, δὲν ἔβλεπον διὰ τίνα λόγον ἔπρεπε νὰ ὑπακούουν εἰς τὸν ἄπειρον ὑπ' αὐτῶν θεωρούμενον νεανίαν. Προσεταιρισθέντες δὲ τὸν Μαυροκορδᾶτον καὶ τὸν Νέγρην ἀντέπραττον κατ' αὐτοῦ κερδίζοντες διαρκῶς ἔδαφος.

Ἕδρα τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ὡρίσθη τὸ Ἄργος. Τὴν 14 Δεκεμβρίου 1821 ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὡρκίσθησαν οἱ παρόντες πληρεξούσιοι πίστιν εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τοῦτο προσῆλθον οἱ σκοπίμως καθυστερήσαντες πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Νέγρη. Αἱ δύο ἀντίπαλοι φατρίαι ἦσαν ἀντιμέτωποι καὶ ἡ σύγκρουσις ἐφαίνετο ἄφευκτος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ πληρεξούσιοι τῆς Ὕδρας ἔκλινον πρὸς τοὺς προκρίτους, ἐπεκράτησαν οἱ πολιτικοὶ εἰς τὴν Συνέλευσιν.

Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν λέξιν εἶχε τὸ ξῖφος τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν ὁπλαρχηγῶν, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ διασκεδάσῃ ὡς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἱστὸν ἀράχνης τὰς πλεκτάνας τῶν πολιτικῶν. Ὁ Ὑψηλάντης ὅμως ἀηδιάσας ἐκ τῶν τρόπων καὶ τῶν μέσων τῶν ἀντιπάλων του ἐγκατέλειψε τὸ Ἄργος, ἠκολούθησε δὲ αὐτὸν ὁ Κολοκοτρώνης. Ἡ μερὶς τῶν προκρίτων ἔμεινε κυρία τῆς Συνελεύσεως Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Πελοποννήσου ἵδρυσαν τότε τοπικὴν κυβέρνησιν τῆς Πελοποννήσου κατ' ἀπαμίμησιν τῶν δύο κυβερνήσεων τῆς Στερεᾶς ἀποδεχθέντες τὸν φρόνιμον ὀργανισμὸν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ὀνομάσαντες αὐτὴν Π ε λ ο π ο ν ν η σ ι α κ ὴ ν Γ ε ρ ο υ σ ί α ν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ Ἄργος δὲν ἦτο τόπος πολὺ ἀσφαλὴς ἕνεκα τῆς παρουσίας πλήθους ὁπλοφόρων, οἱ πρόκριτοι μετέθεσαν τὴν ἕδραν τῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν Πιάδαν κειμένην παρὰ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον ὄχι μακρὰν τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ἐπιδαύρου. Ἐκεῖ ἤρχισε τὰς ἐργασίας της ἡ πρώτη τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνέλευσις ὀνομασθεῖσα Σ υ ν έ λ ε υ σ ς τῆς Ἐ π ι δ α ύ ρ ο υ.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

Ὁ Μαυροκορδᾶτος διηύθυνε τὰς συζητήσεις, ἀνετέθη δὲ εἰς ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν του νὰ προπαρασκευάσῃ σχέδιον συντάγματος. Ἐβοήθησαν εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ ὁ Νέγρης καὶ ὁ εἰδήμων ἰταλὸς Γαλλίνας. Ἀφοῦ δὲ ἀνεχώρησεν ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἐξεμηδενίσθησον οἱ Φιλικοί, σχεδὸν δὲν ὑπῆρχεν ἀντιπολίτευσις εἰς τὴν Συνέλευσιν.

Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐξέδωκε πανηγυρικὸν κήρυγμα τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐν αὐτῷ ἐλέγετο συντόμως καὶ ἐμφαντικῶς :

«Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος

»Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη ὀθωμανικὴν δυνα»στείαν μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸν βαρύτατον καὶ ἀπαραδειγμάτιστον »ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἀποσεῖσαν αὐτὸν μὲ μεγάλας θυσίας, κη»ρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν του εἰς ἐθνικὴν συνηγ»μένων συνέλευσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ »ὕπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν.»

Ἔπειτα ἐδέχθη ὁμοφώνως τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς συνταχθὲν σχέδιον συντάγματος καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὴν ζωὴν τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρῶτον ἑλληνικὸν σύνταγμα, ὁ Ὀργανικὸς νόμος, ὅπως ὠνομάσθη (Σύνταγμα Ἐπιδαύρου, 1 Ἰανουαρίου 1822).

Τὸ σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου ἐθέσπιζεν ὡς ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον, ἀλλ' ἐκήρυττε πᾶσαν ἄλλην θρησκείαν ἀνεκτήν. Δὲν ἀνεγνώριζε κοινωνικὰς τάξεις οὔτε διακρίσεις τῶν πολιτῶν. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι πρὸ τοῦ νόμου καὶ δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους. Μωαμεθανοὶ καὶ Ἑβραῖοι ἀπεκλείοντο τῶν δημοσίων δικαιωμάτων. Κατηργεῖτο ἡ δουλεία, τὰ βασανιστήρια καὶ ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας. Εἰσήγετο ἡ διάταξις τοῦ Habeas Corpus. Οὐδεὶς ἐπετρέπετο νὰ φυλακισθῇ χωρὶς νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς αὐτὸν ἡ αἰτία τῆς φυλακίσεως ἐντὸς 24 ὡρῶν καὶ χωρὶς νὰ εἰσαχθῇ εἰς δίκην ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

Ὁ Ὀργανικὸς νόμος ἐδημιούργησε δύο ἐξουσίας, τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ τὴν νομοθετικήν, τὸ ***Νομοτελεστικὸν*** καὶ τὸ ***Βουλευτικόν***. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν (Νομοτελεστικὸν) ἀποτελοῦν 5 μέλη ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῆς βουλῆς. Τὸ Νομοτελεστικὸν διευθύνει τὴν γενικὴν διοίκησιν, διορίζει τοὺς ὑπουργούς, φροντίζει διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κινῇ αὐτάς, εἰσάγει τὰ σχέδια τῶν νόμων εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ φροντίζει περὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Τὸ Βουλευτικὸν (νομοθετικὴ ἐξουσία, Βουλὴ) ἀποτελούμενον ἐξ 70 πληρεξουσίων τῶν ἐπαρχιῶν ἐπεξεργάζεται τὸν προϋπολογισμόν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους καὶ νὰ ψηφίζῃ ἢ ν' ἀπορρίπτῃ τοὺς ὑπὸ τοῦ Νομοτελεστικοῦ ὑποβαλλομένους νόμους. Ἀμφότερα τὰ σώματα ἔχουν ἑνὸς ἔτους διάρκειαν.

Αἱ τρεῖς τοπικαὶ κυβερνήσεις, αἱ δύο Γερουσίαι (Πελοποννήσου καὶ Δ. Ἑλλάδος) καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος (Ἀν. Ἑλλάδος), ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκλεχθησομένης Κεντρικῆς Κυβερνήσεως. Κατηργήθησαν δὲ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τὰ σύμβολα καὶ αἱ σημαῖαι τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, διότι ἦσαν ἀντιπαθῆ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς κυβερνήσεις, ὡς ἀνήκοντα εἰς μυστικὸν σωματεῖον. Ὅθεν ἀντὶ τοῦ φοίνικος καὶ τοῦ μέλανος χρώματος ἡ Συνέλευσις ἐδέχθη ὡς ἐθνόσημα τὴν γλαῦκα καὶ τὴν κυανόλευκον σημαίαν.

Ἡ Συνέλευσις ἐξέλεξε τὸν Μαυροκορδᾶτον πρόεδρον τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Νομοτελεστικοῦ καὶ τοῦτο διώρισε τοὺς ὑπουργούς, τοὺς Μινίστρους ὅπως ἐλέγοντο τότε, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρεκάθηντο ὁ μὲν Νέγρης ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ δὲ Ἰωάννης Κωλέττης τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐνῶ εἰς τὸν Ὑψηλάντην ὡς ἐλεημοσύνη ἐδόθη ἡ προεδρία τοῦ Βουλευτικοῦ.

Ἐν τούτοις ἡ τύχη ἐφαίνετο μειδιῶσα πρὸς τὴν Συνέλευσιν, διότι ὁ Ἀκροκόρινθος στενῶς πολιορκούμενος ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη παρεδόθη καὶ ἡ νεαρὰ κυανόλευκος σημαία ὑψώθη ἐπ' αὐτοῦ (12 Ἰανουαρίου 1822). Ἡ Κόρινθος ἔγινεν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. **1822**

Ἡ συνέλευσις ἐτελείωσε τὰς ἐργασίας της τὴν 16 Ἰανουαρίου 1822, ἀλλὰ τὴν προτεραίαν τῆς διαλύσεώς της ἐξέδωκε κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἶδος κηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἐδικαιολόγει τὴν ἐπανάστασιν. Ἡ διακήρυξις προσφωνουμένη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀπηυθύνετο μᾶλλον πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους καὶ προσεπάθει νὰ δείξῃ τὴν διαφορὰν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὰ ἐν Εὐρώπῃ στασιαστικὰ κινήματα.

«Ὁ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος ἡμῶν μακρὰν τοῦ νὰ στηρίζεται εἰς «ἀρχάς τινας δημαγωγικὰς καὶ στασιώδεις ἢ ἰδιωφελεῖς μέρους τινὸς «τοῦ σύμπαντος ἑλληνικοῦ ἔθνους σκοπούς .. εἶναι πόλεμος ἐθνικός, «τοῦ ὁποίου μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῶν δικαίων τῆς προσωπι«κῆς ἡμῶν ἐλευθερίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς τιμῆς.

Η ΚΑΤΑ ΓΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ 1822

Τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο κρίσιμον διὰ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, διότι ὁ σουλτάνος καὶ οἱ πασάδες του κατέβαλον ἐντατικὴν προσπάθειαν, διὰ νὰ πλήξουν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐπανάστασιν.

Παρὰ τὰς σημαντικὰς ἐπιτυχίας τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 μᾶλλον περισταλεῖσα, διότι ἀφοῦ ἤρχισεν ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Προύθου καὶ ἐξηπλώθη μέχρι τῶν κρητικῶν ὀρέων, ἐφαίνετο περιορισθεῖσα εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν Στερεάν, τὴν νότιον Ἤπειρον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Πλὴν τούτου ἐπεκράτει διχόνοια μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἡ ἀνικανότης τῶν Ἑλλήνων νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ πειθαρχήσουν ἐφαίνετο καταδικάζουσα τὸν ἀγῶνα εἰς ἀποτυχίαν. Διὰ τοῦτο τὸ Διβάνιον παρακινούμενον ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας καὶ τοῦ ἄγγλου πρεσβευτοῦ δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ περὶ συνδιαλλαγῆς πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, διότι ἤλπιζεν ὅτι διὰ συντόνου ἐνεργείας θὰ συνέτριβε τὴν ἐπανάστασιν.

Τὰ πράγματα ἐφαίνοντο δικαιολογοῦντα τὰς προβλέψεις τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸ τέλος Ἰανουαρίου 1822 κατεβλήθη τελικῶς ἡ ἀντίστασις τοῦ Ἀλῆ. Ὁ δὲ νικητὴς Χουρσὶτ ἀφοῦ δι' ἀπατηλῶν ὑποχέσεων καὶ περιποιήσεων ἐπέτυχε πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμει παρὰ τοῦ γηραιοῦ λύκου, ἐνέπηξε τὸ χαντσάριον εἰς τὴν καρδίαν του καὶ ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν κεφαλήν του μετὰ τῶν κεφαλῶν τῶν τριῶν υἱῶν του καὶ τῶν ἐγγόνων του. Συνεπῶς τὸ πολιορκητικὸν σῶμα ἔμενεν ἐλεύθερον, ἀνετέθη δὲ εἰς τὸν νικητὴν νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Τοῦρκοι πασάδες κατέστρωσαν τὸ ἑξῆς σχέδιον δράσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Χουρσὶτ μὲ τὸν στρατὸν τῆς Ἠπείρου θὰ ἐβάδιζε κατὰ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἀκολουθῶν τὴν παραλίαν καὶ διερχόμενος διὰ τοῦ πόρου τοῦ Μακρυνόρους θὰ ὑπέτασσε τὴν χώραν μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ναυπάκτου, διὰ νὰ διαπεραιωθῇ ἐκ τοῦ Ρίου εἰς τὴν Πελοπόννησον. Δεύτερος τουρκικὸς στρατὸς βαδίζων διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ Οἱ δύο στρατοὶ ἑνούμενοι ἔμελλον νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν κοιτίδα της. Τὴν δρᾶσιν τοῦ κατὰ τὴν ξηρὰν στρατοῦ ἔμελλε νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ τουρκικὸς στόλος συντρίβων τὴν θαλασσίαν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων καὶ μεταφέρων τὸν στρατὸν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν πεποίθησιν τῶν τούρκων στρατηγῶν συνεμερίζοντο καὶ οἱ φίλοι τῆς Τουρκίας διπλωμάται τῆς Εὐρώπης. Ὁ κόμης Μέττερνιχ ἤδη ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1821 εἶχε δώσει εἰς τὸ Διβάνιον τὴν καλὴν συμβουλὴν νὰ συντρίψῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκεῖ ἐπανάστασιν νὰ μεταβληθῇ εἰς σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Καὶ τώρα οἱ φίλοι τῆς Τουρκίας μετὰ θριάμβου ἀνήγγελλον ὅτι ἐγγὺς ἦτο ἡ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ἐκ τῶν τριῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας διελάμβανε τὸ τουρκικὸν σχέδιον, προηγήθη ἡ κατὰ θάλασσαν. Ἡ Χίος, ἡ πλουσιωτάτη καὶ εἰρηνικωτάτη τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἶχε προσχωρήσει εἰς τὸ κίνημα ὑποκινουμένη ἀπὸ παρατόλμους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἔξωθεν. Ὁ ριψοκίνδυνος ἀρχηγὸς τῶν Σαμίων ἐπαναστατῶν Λυκοῦργος Λογοθέτης συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Χίου ἐμπόρου Ράλλη ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον μετὰ 1500 ἀνδρῶν τὴν 10 Μαρτίου. Ἡ τουρκικὴ φρουρὰ ἐκπλαγεῖσα κατ' ἀρχὰς ἀπεσύρθη εἰς τὸ φρούριον καὶ ἡ νῆσος παρεδόθη εἰς τοὺς Σαμίους ἐλευθερωτάς, οἱ ὁποῖοι εἰσέβαλον εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἐξετράπησαν εἰς λεηλασίαν καὶ σφαγὴν τῶν Τούρκων, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν κατὰ τοῦ φρουρίου.

Τὸ ἐν Χίῳ τόλμημα ἐξήγειρε κατάπληξιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Σουλτάνος ἐθεώρησεν αὐτὸ ὡς προσωπικὴν προσβολὴν καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου ἐξηρέθισαν αὐτὸν διὰ φωνῶν, διότι τὴν Χίον ὁ σουλτάνος εἶχε παραχωρήσει εἰς τὴν ἀδελφήν του πρὸς κάρπωσιν τοῦ ἐκ τῶν μαστιχοδένδρων φόρου. Ἡ Πύλη ἐφυλάκισεν ἀμέσως τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Χίους καὶ ἀπεκεφάλισεν 60 ἐξ αὐτῶν. Λήγοντος δὲ τοῦ Μαρτίου ὁ Καπεταν πασᾶς Καρὰ Ἀλῆς ἐνεφανίσθη μετὰ 46 πλοίων εἰς τὸ βόρειον τῆς νήσου στενὸν καὶ μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν ἀπεβίβασεν 7 χιλ. στρατιώτας εἰς τὴν νότιον τῆς νήσου ἀκτὴν (30 Μαρτίου), ἐνῶ συγχρόνως ἐπετίθετο κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἡ φρουρά. Ἡ πόλις καὶ τὰ περίχωρα παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ, ἐνῶ οἱ Σάμιοι μετὰ βραχεῖαν ἀλλὰ κραταιὰν ἀντίστασιν ἐσώθησαν ἐπί τινων ψαριανῶν πλοίων ἐγκαταλείποντες τὴν νῆσον εἰς τὴν τύχην της. Εὐθὺς ἀμέσως διεπεραιώθησαν τὰ ἀσιατικὰ στίφη, τὰ ὁποῖα εἶχον συναθροισθῆ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας κεντριζόμενα ὑπὸ τῆς δίψης τῆς λείας καὶ τῆς παροτρύνσεως τῶν δερβισῶν καὶ ἤρχισαν δεινὴν σφαγὴν τῶν χριστιανῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τεσσαράκοντα καπνίζοντα χωρία μετὰ τῆς πόλεως καὶ σωρεία πτωμάτων ἦσαν τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς μανίας. Οὕτω τὸ Πάσχα τοῦ 1822 **1822**
ἐβάφη εἰς τὸ αἷμα τῶν Χίων, ὅπως εἶχε βαφῆ τὸ Πάσχα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ 1821 εἰς τὸ αἷμα τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν θυμάτων τῆς Κων]πόλεως. Χιλιάδες Χίων ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Τύνιδος καὶ ἄλλαι χιλιάδες διεσπάρησαν ὡς φυγάδες εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους. Εἰς ἐλαχίστους ἐκ τῶν ἐπιζώντων ἐχάρισαν τὴν ζωὴν οἱ Τοῦρκοι, διὰ νὰ περιποιοῦνται τοὺς περιφήμους κήπους τῶν μαστιχοδένδρων. Ὑπολογίζουν ὅτι ἐκ τῶν 100 χιλιάδων κατοίκων τῆς νήσου 23 χιλιάδες ἐσφάγησαν καὶ 47 χιλιάδες ᾐχμαλωτίσθησαν.

Ἡ αἱματηρὰ τραγῳδία τῆς Χίου ἔδωκε νέαν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ὀσμανικὴ φυλὴ εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν ἀνθρωπισμὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐβεβαίωσε τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Ρώσσων ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνυπάρχουν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τῶν χριστιανικῶν φυλῶν, ἐνῶ τουναντίον ἐκέρδιζε τὴν συμπάθειαν τῶν εὐρωπαίων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δημοσιογράφοι ἔδωκαν φρικιαστικὰς περιγραφὰς τῶν σφαγῶν τῆς Χίου, ζωγράφοι ἀπεικόνισαν αὐτὰς καὶ ποιηταὶ τῆς περιωπῆς τοῦ Οὐγκὼ ἔψαλλαν τὴν θλιβερὰν καταστροφήν.

ΑΠΟΚΡΟΥΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐνεφανίσθη εἰς τὰ ὕδατα τῆς Χίου μετὰ τὴν συμφορὰν ἀποτελούμενος ἐκ 56 πλοίων. Οἱ ἕλληνες πλοίαρχοι συσκεφθέντες ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τὸν τουρκικὸν στόλον διὰ πυροπλικῶν. Τὴν δὲ τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἀνέλαβεν ὁ ὑδραῖος ***Πιπῖνος*** καὶ ὁ ψαριανὸς Κωνστ. ***Κανάρης*** Οἱ δύο ναυτικοὶ πλεύσαντες βραδέως ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης νηνεμίας ἔφθασαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Χίου καὶ τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Ἰουνίου διωλίσθησαν ὡς σκιαὶ εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἐναυλόχει ὁ τουρκικὸς στόλος.

Ἦτο ἡ τελευταία νὺξ τοῦ Ραμαζανίου, τὰ πλοῖα ἦσαν φωταγωγημένα καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦσαν παραδεδομένοι εἰς τὴν διασκέδασιν. Ὁ Καρὰ Ἀλῆς εἶχε προσκαλέσει εἰς δεῖπνον τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ξηρᾶς, ἡ ναυαρχίς του ἤστραπτεν ἀπὸ πολύχρωμα φῶτα καὶ ἀντήχει ἀπὸ φωνὰς καὶ εὐθυμίας, ἐνῶ ἀπὸ τῆς πρύμνης ἐκρέματο ἡ αἱμοσταγὴς κεφαλὴ καὶ αἱ ἀποκεκομμέναι χεῖρες ἕλληνος ἀξιωματικοῦ. Ὁ Κανάρης ἐκόλλησε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ πυροπολικόν του εἰς τὴν πλευρὰν τῆς ναυαρχίδος καί, πρὶν ἢ ἀντιληφθοῦν οἱ Τοῦρκοι, ἤναψεν αὐτό. Αἱ φλόγες μετεδόθησαν εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἡ ὁποία ἐπυροπολήθη καὶ ἀνετινάχθη μετ' ὀλίγον, ὅταν αἱ φλόγες ἔφθασαν εἰς τὴν πυριταποθήκην. Ὑπὲρ τοὺς 2 χιλ. Τοῦρκοι εὗρον τὸν θάνατον καὶ αὐτὸς ὁ αἱμοσταγὴς Καρὰ Ἀλῆς ἐπιβιβαζόμενος εἰς λέμβον ἐπληγώθη θανασίμως ἐξ ἀνημμένης κεραίας, ἡ ὁποία ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ μετακομισθεὶς εἰς τὴν ἀκτὴν ἐξέπνευσεν ἐκεῖ, ὅπου πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀπαγχονίσει τοὺς ὁμήρους τῶν Χίων.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Κανάρη παρήγαγε κατάπληξιν εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι μὴ θεωροῦντες ἀσφαλῆ τὰ ὕδατα τῆς Χίου ἐπανέκαμψαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀφοῦ ἡ ἀτυχὴς νῆσος ἐδοκίμασε καὶ πάλιν τὴν μανίαν των, διότι ἐκδικούμενοι τὴν ἀπώλειαν τῆς ναυαρχίδος κατέστρεψαν τὰ μαστιχοχώρια. Οὕτω ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἐξησφαλίσθη καὶ πάλιν διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὁσάκις δὲ μετὰ ταῦτα ὁ τουρκικὸς στόλος πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐξήρχετο τοῦ Ἑλλησπόντου, ὁ φόβος τοῦ πυροπολικοῦ παρηκολούθει αὐτὸν πανταχοῦ.

ΚΑΝΑΡΗΣ ΚΑΙ ΜΙΑΟΥΛΗΣ

Ὁ ***Κωνστ. Κανάρης*** (1790—1877), ὁ διασημότατος τῶν ἑλλήνων πορποληῶν, ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρά. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο κυβερνήτης μικροῦ ἐμπορικοῦ πλοίου καὶ ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν μεταβληθεὶς ἀπὸ ἐμποροπλοιάρχου εἰς κατοδρομέα καὶ πυροπληῆν. Αἱ μεγάλαι περιστάσεις ἀνέδειξαν αὐτὸν τολμηρὸν καὶ ἐπιτήδειον ναυτικὸν καὶ συγχρόνως συνετέλεσαν εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξίν του, ὥστε βραδύτερον ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινεν ἐπανειλημμένως πρωθυπουργός.

Ὁ ***Ἀνδρέας Μιαούλης*** (1769—1835) ἐγεννήθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὰ Φύλλα τοῦ δήμου Χαλκιδέων, ὁπόθεν ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ὕδραν, τὴν πατρίδα τῆς μητρός του, καὶ πιθανῶς μετήλλαξε τὸ ὄνομά του Βῶκος εἰς Μιαούλην. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐξεδηλώθη ἡ πρὸς τὰ ναυτικὰ ἰδιοφυΐα του καὶ μόλις 17ετὴς ἔγινε κυβερνήτης ἐμπορικοῦ ἀποκτήσας σημαντικὴν περιουσίαν διὰ ριψοκινδύνων ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, ὅτε ἡ Ἀγγλία ἀπέκλεισε τοὺς λιμένας τῆς Ἱσπανίας, ὁ Μιαούλης εἰσέπλευσεν εἰς τὰ Γάδειρα μετὰ μεγάλου φορτίου σίτου. Ἀλλὰ συλληφθεὶς κατὰ τὸν ἔκπλουν ὡδηγήθη πρὸ τοῦ ναυάρχου Νέλσων, ὁ ὁποῖος ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν ἐκτιμήσας τὴν γενναιότητα καὶ τὴν παρρησίαν του. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ὁ ἐξέχων πρό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κριτος τῆς Ὕδρας ἀνεγνώρισεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄριστον ἀρχηγὸν τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου. Οὕτω ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τοῦ ἀγῶνος ὁ Μιαούλης ἀντικατέστησε τὸν Ἰάκωβον Τομπάζην ὡς ναύαρχος τῆς Ὕδρας καὶ ταχέως ἀπέβη ὁ κατ' οὐσίαν ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΠΕΤΑ

Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τὰ πράγματα δὲν ἦσαν πολὺ εὐχάριστα διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν εἶχεν ἐκτραχυνθῆ ἀπειλοῦσα μεγάλους κινδύνους καὶ ἡ διχόνοια καὶ ὁ φατριασμὸς ἐχαλάρωσε τὴν δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἔβαινε βραδέως ἡ πολιορκία τῶν φρουρίων τοῦ Ναυπλίου, Κορώνης καὶ Μεθώνης, ἡ δὲ ἐπίθεσις τοῦ Κολοκοτρώνη κατὰ τῶν Πατρῶν ἐματαιώθη ἕνεκα τῆς ραδιουργίας τῶν προκρίτων.

Ἐπίσης εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα αἱ διχόνοιαι ἐχαλάρωσαν τὴν ἐπανάστασιν. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφθασαν εἰς μεγάλην ὀξύτητα, ἐνῶ ἡ ἐπανάστασις ἐδέχετο σειρὰν πληγμάτων. Οἱ Τοῦρκοι κατέπνιξαν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐπανάστασιν τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἐπίσης ἐξέπνευσεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Εὐβοίας, ἀφοῦ ἐφονεύθησαν ὁ υἱὸς τοῦ μπέη τῆς Μάνης Ἠλίας Μαυρομιχάλης καὶ ὁ γενναῖος ὑπερασπιστὴς τῶν Βρυσακίων Ἀγγελῆς. Ὁ Ὑψηλάντης ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ὅπου μόνον μίαν ἐπιτυχίαν εἶχε, τὴν κατάληψιν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (9 Ἰουνίου).

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ κύριον ἐνδιαφέρον ἐστρέφετο πρὸς τὴν Δ. Ἑλλάδα. Οἱ Τοῦρκοι κυριαρχήσαντες τῶν δύο προπυργίων τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Εὐβοίας, προσέβαλον τὸν προμαχῶνα τῆς Δυτικῆς, τὸ Σοῦλι. Συμφέρον τῆς ὅλης ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἦτο νὰ μὴ συντριβῇ ὁ μικρὸς ὀρεινὸς λαός, ὁ ἀποτελῶν τὴν προφυλακὴν τῆς Ἠπείρου. Διὰ τοῦτο ὁ πρόεδρος τοῦ Νομοτελεστικοῦ Μαυροκορδᾶτος κατενόησεν ὅτι ἦτο μεγάλη ἀνάγκη ἀντιπερισπασμοῦ πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ Σουλίου καὶ παρεσκεύασεν ἐκστρατείαν, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἀπετέλεσαν κατὰ τὸ πλεῖστον εὐρωπαϊκῶς ἠσκημένοι στρατιῶται, δη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λαδὴ τὸ ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ὀργανωθὲν μικρὸν σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ἰταλὸν Τορέλα, ἐπίσης τὸ εὐρωπαϊκῶς ὠργανωμένον σῶμα τῶν Ἰονίων ὑπὸ τὸν Πανᾶν καὶ τὸ τάγμα τῶν Φιλελλήλων, τὸ ὁποῖον ἀπετέλουν εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοί, γάλλοι, γερμανοί, ἰταλοί, πολωνοί, σπεύσαντες ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἵνα πολεμήσουν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Τὴν δύναμιν ταύτην ἐνίσχυσαν χίλιοι περίπου Μανιᾶται ὑπὸ τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Ἀλλ' ὁ Μαυροκορδᾶτος ἔσχε τὴν παράδοξον ἔμπνευσιν νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸς τὴν ἐκστρατείαν καὶ ἀνταλλάσσων τὴν γραφίδα μετὰ τοῦ ξίφους καὶ τῆς στραταρχικῆς ῥάβδου διεπεραίωσε τὸν στρατόν του ἐκ Πατρῶν εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου διὰ νέων προσελεύσεων τὸ μικρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἀνῆλθεν εἰς 4 χιλιάδας

Ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ἐλθὼν εἰς Μεσολόγγιον ὡς ἀπεσταλμένος τῶν Σουλιωτῶν παρέστησε τὴν μεγάλην στενοχωρίαν τῆς πατρίδος του καὶ ἔπεισε τὸν Μαυροκορδᾶτον ν' ἀποσπάσῃ 500 Μανιάτας, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ὑπὸ τὸν Κυριακούλην, τὸν ἀνδρεῖον ὑπερασπιστὴν τοῦ Βαλτετσίου, εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἠπείρου Φανάρι, ἀπέχοντα ἑπτὰ ὥρας τῆς Κιάφας. Τὸ κύριον σῶμα ἐπροχώρει διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελῴου βραδέως καὶ κοπιωδῶς, ἐνῶ γάλλοι καὶ γερμανοὶ φιλέλληνες περιήρχοντο εἰς αἱματηρὰς ῥήξεις. Παρὰ τὸ Κομπότι οἱ γερμανοὶ ὑπὸ τὸν βυρτεμβέργιον Νόρμαν ἔσχον σημαντικὴν ἐπιτυχίαν κατὰ συντάγματος τουρκικοῦ ἱππικοῦ Ἀλλὰ τοῦτο ἐνεθάρρυνεν ὑπερμέτρως τὸν Μαυροκορδᾶτον, ὁ ὁποῖος διέσπασε τὸ δεύτερον τὰς δυνάμεις του, διότι μέρος αὐτῶν ἀπέστειλεν ὑπὸ τὸν Μπότσαρην πρὸς τὴν Κιάφαν διὰ Πέντε Πηγαδίων. Τὸ ὑπόλοιπον σῶμα περιλαμβάνον τὸ τάγμα τοῦ Τορέλα καὶ τοὺς φιλέλληνας ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὸ Πέτα, κείμενον δύο ἀγγλικὰ μίλια βορείως τῆς Ἄρτης. Τὴν Ἄρταν κατεῖχεν ἰσχυρὰ ἐχθρικὴ δύναμις ὑπὸ τὸν Μεχμὲτ Ρεσὶτ πασᾶν, ἐξωμότην, υἱὸν ἱερέως ἐκ Γεωργίας, ἐκ τῶν δραστηριωτάτων τούρκων ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον ***Κιουταχῆν***.

Αἱ κινήσεις καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐπροδόθησαν. Διὰ τοῦτο ὁ Μ. Μπότσαρης εὗρεν ἰσχυρῶς φρουρούμενα τὰ Πέντε Πηγάδια καὶ ἀποκρουσθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Πέτα. Μετ' ὀλίγον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ Κιουταχῆς προσέβαλε μὲ 6 χιλ. τὸ στρατόπεδον τῶν Φιλελλήνων, ἀφοῦ διὰ νυκτὸς εἶχε καταλάβει τὰς παρόδους. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μάχην οἱ Φιλέλληνες συνετρίβησαν, ἀφοῦ διὰ τῆς ἀνδρείας των ἀνέστησαν τὰς ἀναμνήσεις τῶν ναποleontείων πολέμων. Γάλλοι καὶ Γερμανοί, Ἰταλοὶ καὶ Πωλωνοὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ μόλις 25 ἐξ αὐτῶν διήνοιξαν ὁδὸν διὰ τῶν τουρκικῶν τάξεων πρὸς τὸ Μεσολόγγιον. Πλὴν τούτων ἄλλοι 400 ἐκ τῶν καλλίστων πολεμιστῶν τῆς Ἑλλάδος ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἀποσκευαὶ καὶ πολεμικὸν ὑλικὸν περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Τοῦρκοι ἐπανηγύρισαν τὴν νίκην εἰς τὴν Ἄρταν διὰ κανονιοβολισμῶν σφάξαντες καὶ τοὺς ὀλίγους αἰχμαλώτους (4 Ἰουνίου 1822). Ὁμοίαν καταστροφὴν ὑπέστησαν καὶ οἱ Μανιᾶται προσβληθέντες ὑπὸ ἀνωτέρων δυνάμεων εἰς τὸ Φανάριον, ὅπου ἐφονεύθη ὁ ἀρχηγὸς των Κυριακούλης Μαυρομιχάλης.

Ἡ παρὰ τὸ ***Πέτα*** καταστροφὴ εἶχε σημαντικὰς συνεπείας. Ὁ κυριώτατος σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας, ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ Σουλίου, ἐματαιώθη. Οἱ Σουλιῶται ἀφοῦ ἀντέστησαν μέχρι Σεπτεμβρίου, ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην καὶ ἀπῆλθον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὰς Ἰονίους νήσους Πᾶσα δὲ ἡ Δ. Ἑλλὰς ἐφαίνετο στρατιωτικῶς ἀπολεσθεῖσα Πλὴν τούτου διὰ τῆς ἀποτυχίας ταύτης ἐδυσφημήθη ἡ εὐρωπαϊκὴ τακτικὴ καὶ ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ οἱ ἄλλοι εὐρωπαϊκῶς πεπαιδευμένοι ὑπέστησαν καίριον τραῦμα, ἐξυψώθη δὲ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ στρατιωτικοί, οἱ ὁποῖοι μετ' ὀλίγον ἔμελλον νὰ περιβάλουν διὰ νέας αἴγλης τὴν πολιτικὴν τῶν κλεφτῶν.

ΠΡΩΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Οἱ δύο τοῦρκοι πασάδες, Βρυώνης καὶ Κιουταχῆς, μὲ τὸν στρατόν των ἀπέκλεισαν τὸ Μεσολόγγιον ἀπὸ ξηρᾶς, ἐνῶ συγχρόνως στόλος τουρκικὸς ἀπέκλειεν αὐτὸ ἀπὸ θαλάσσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου (Νοέμβριος 1822).

Ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης μὲ τὰ ἐλεεινὰ λείψανα τῆς καταστροφῆς τοῦ Πέτα, 60 περίπου ὁπλοφόρους, εἶχον καταφύγει εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ προβλέποντες τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τουρκικὴν πολιορκίαν ἀπέστειλαν τὸν περισσότερον ἄμαχον πληθυσμὸν εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ἐστρατολόγησαν τοὺς δυναμένους νὰ φέρουν ὅπλα καὶ ηὔξησαν τοὺς μαχητὰς εἰς 360. Μὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς ἄνδρας κατώρθωσαν νὰ ἀποκρούσουν τὰς πρώτας ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀρχηγοὶ δὲν ἦσαν σύμφωνοι. Ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου Γιουσοὺφ ἦσαν τῆς γνώμης νὰ ὁρμήσουν κατὰ τοῦ σαθροῦ τείχους καὶ δι' ἰσχυρᾶς ἐφόδου νὰ γίνουν κύριοι τῆς πόλεως. Ὁ Βρυώνης ἀντιθέτως ἐφρόνει ὅτι ἐν τῇ γενικῇ ἐρημώσει τῆς Αἰτωλοακαρνανίας ἦτο συμφέρον νὰ διατηρηθῇ ἡ πόλις ἐκείνη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοπέδου καὶ ἦτο τῆς γνώμης νὰ καταλάβουν τὸ Μεσολόγγιον διὰ συμβιβασμοῦ.

Οἱ πολιορκούμενοι ἐξεμεταλλεύθησαν ἐπιτηδείως τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν τούρκων πασάδων καὶ ἤρχισαν μακρὰς διαπραγματεύσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐκέρδισαν καιρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεφάνησαν ἑπτὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα καὶ τέσσαρα σπετσιώτικα, τὰ ὁποῖα διεσκόρπισαν τὸν τουρκικὸν στόλον, ἔφερον τροφὰς καὶ πολεμεφόδια καὶ διεβίβασαν ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Τοιουτοτρόπως ἡ δύναμις τοῦ Μεσολογγίου ηὐξήθη εἰς 2500 ἄνδρας. Αἱ διαπραγματεύσεις τότε διεκόπησαν καὶ οἱ ἕλληνες ὁπλαρχηγοὶ παρήγγειλαν εἰς τοὺς τούρκους. ἂν θέλετε τὸν τόπον μας, ἐλᾶτε νὰ τὸν πάρετε.

Οἱ Τοῦρκοι ἀφοῦ ἔχασαν πολύτιμον καιρόν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων (25—26 Δεκεμβρίου 1822) Τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ των εἶχε πολὺ καταπέσει, διότι ἐγνώσθη ἡ καταστροφὴ τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη, συγχρόνως δὲ ὁ χειμὼν ἐπροχώρει καὶ ἐστενοχώρει αὐτούς, αἱ τροφαὶ ἐσπάνιζον, βροχαὶ συνεχεῖς καὶ ραγδαῖαι ἔπιπτον καὶ ἀσθένειαι ἐμάστιζον τὸ στρατόπεδον. Τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων ἀνεκαλύφθη καὶ ἡ ἐπίθεσις κατέληξεν εἰς καταστροφήν. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν μὲ μεγάλην σπουδὴν καὶ ἐν πανικῷ νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὰ 10 κανόνια, τὰς σημαίας των καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον. Μεγαλυτέραν καταστροφὴν ὑπέστησαν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀχελῴου, ἐνῶ ὑπεχώρουν πρὸς τὴν Πρέβεζαν. Πολλοὶ ἐπνίγησαν εἰς τὸν πλημμυρήσαντα ποταμόν, οἱ δὲ λοιποὶ ἄοπλοι καὶ κακῶς ἔχοντες ἔφθασαν εἰς τὸν Καρβασα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρᾶν καὶ διέπλευσαν εἰς τὴν Πρέβεζαν (21 Φεβρουαρίου). Ἐκ τῶν 11 χιλιάδων, ὅσοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ὀλίγοι ἐσώθησαν καὶ αὐτοὶ χάρις εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν καὶ τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Αἱ σημαντικώτεραι τῶν τουρκικῶν δυνάμεων, αἱ διαθέσιμοι μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ἰωαννίνων, συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν Λάρισαν καὶ ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 1822 εἶχε γίνει ἀξία λόγου προπαρασκευὴ διὰ τὴν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν. Ἀλλ' ἡ ἀρχηγία τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως δὲν ἐδόθη εἰς τὸν δαμαστὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Χουρσίτ, ἀλλ' εἰς τὸν ***Μεχμὲτ πασᾶν Δράμαλην,*** τὸν ὁποῖον εἶχε καταστήσει περιφανῆ ἡ ταχεῖα κατάπνιξις τῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἐπαναστάσεως Ὁ σουλτάνος ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς σ ε ρ α σ κ έ ρ η ν (στρατάρχην) καὶ περιέβαλε διὰ μεγάλης ἐμπιστοσύνης, τὸ ὁποῖον ὁ Χουρσὶτ εἶδε μετὰ δυσφορίας Κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λαμίαν, 24 χιλ πεζοὶ καὶ 8 χιλιάδες ἱππεῖς μετὰ σημαντικοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὴν παρέλασιν τόσον σημαντικῶν δυνάμεων. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐρίζοντες καὶ σκευωροῦντες μετὰ πάθους κατ' ἀλλήλων καὶ κατὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου οὔτε ἐσκέφθησαν περὶ ἀντιστάσεως Οὕτω τοῦ Δράμαλη ὁ στρατὸς ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὴν περὶ τὴν Κωπαΐδα πεδιάδα, ἐξεχύθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ δὲν ἐπρόφθασε μὲν νὰ σώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία εἶχε παραδοθῆ, καθὼς εἴδομεν, εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὴν 9 Ἰουνίου, ἀλλ' ἐξετράπη εἰς φοβερὰ ἀντίποινα, διότι οἱ Ἕλληνες παρασπονδήσαντες εἶχον σφάξει τοὺς παραδοθέντας Ὁ Δράμαλης διῆλθεν ἀκωλύτως τὸν Ἰσθμόν, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐγκαταλείψει οἱ Ἕλληνες, καὶ τὴν 5 Ἰουλίου ἔστησε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ δραστήριος πασᾶς τῶν Πατρῶν Γιουσοὺφ καὶ οἱ γνωρίζοντες καλύτερον τὴν Πελοπόννησον συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ καταστήσῃ μόνιμον στρατηγεῖον τὴν Κόρινθον καὶ ἀποταμιεύων ἐκεῖ τροφὰς κὶ πολεμεφόδια νὰ ἐξαναγκάσῃ διὰ συν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τόνου πολεμικῆς ἐνεργείας τὰ κέντρα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστάσεως εἰς εἰρήνευσιν. Ἀλλ' ὁ Δράμαλης μεγαλοφρονῶν διὰ τὸν διορισμὸν εἰς στρατάρχην καὶ τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας του ἀπέκρουσε τὴν μελλητικὴν ἐκείνην τακτικὴν καὶ πεπεισμένος περὶ τῆς πολεμικῆς ἀνικανότητος τῶν ραγιάδων, διέταξε τὸν στρατὸν νὰ προελάσῃ εἰς Ναύπλιον, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν του καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ καταπλεύσῃ ἐκεῖ. Οἱ δὲ Ἕλληνες δὲν ἐσκέφθησαν νὰ ὑπερασπίσουν τὰς μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἄργους στενοπορίας. Ὅθεν ὁ σερασκέρης προελάσας ἀμαχητεὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Ἄργος τὴν 12 Ἰουλίου. Ἡ προφυλακή του φθάσασα ἐγκαίρως εἰς Ναύπλιον ἠκύρωσε τὴν συναφθεῖσαν μεταξὺ τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ παραδόσεως συνθήκην καὶ ἐνίσχυσεν τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν φρουρίων, μόνον δὲ ὁ λεγόμενος Θ α λ α σ σ ό π υ ρ γ ο ς παραδοθεὶς εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐνέχειρον ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας του.

Ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Δράμαλη καὶ ἡ προπορευομένη αὐτῆς φήμη διέσπειρε τὸν φόβον εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ στρατὸς τῶν προκρίτων, ὁ καταλαβὼν τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἄργους στενά, ἐγκατέλειψεν αὐτὰ πρὸ τῆς προσεγγίσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐκράτει δὲ μεγάλη ταραχὴ εἰς τὸ Ἄργος, ὅπου εἶχε μετατεθῆ ἀπὸ τῆς Κορίνθου ἡ ἕδρα τῆς κυβερνήσεως. Οἱ Ὑπουργοί, οἱ Γερουσιασταὶ καὶ οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐγκαταλείψαντες τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰ ἀργυρᾶ σκεύη, τὰ ὁποῖα εἶχον συναθροίσει ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Λέρνης εἰς Τρίπολιν συνωθοῦντο πλῆθος φυγάδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ ἐκ Σμύρνης καὶ Μ. Ἀσίας πρόσφυγες. Ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ βουλευταὶ περίτρομοι κατέφυγον ἐπὶ δύο πλοίων ἐντὸς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς λιποψυχίας καὶ συγχύσεως ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης διετήρησαν τὸ θάρρος καὶ τὴν νηφαλιότητα. Ὁ πρόεδρος τοῦ Νομοθετικοῦ Ὑψηλάντης ἔδειξεν ὅτι εἶναι ἱκανὸς εἰς ἄλλους ἀγῶνας, ἂν ὄχι εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν σκευωριῶν. Μετὰ 700 ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, εἰ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σῆλθεν εἰς τὸ ὀχυρὸν φρούριον τοῦ Ἄργους Λάρισαν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπερασπίσει μὲ ἡρωικὴν τόλμην ὁ μανιάτης Καραγιάννης μετ' ὀλίγων ἑταίρων. Ὁ Δράμαλης κατανοῶν τὴν σημασίαν τοῦ ἀπεγνωσμένου ἀντιπερισπασμοῦ συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γέρος ἔλαβε καιρὸν νὰ συναθροίσῃ στρατὸν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν θάρρος. «Ρίψας δὲ εἰς τὴν θάλασσαν», ὅπως ἔλεγε, τὸ μῖσος μετέβη εις Τρίπολιν καὶ συνδιαλλαγεὶς πρὸς τοὺς προκρίτους, ἐξέδωκε κοινὴν μετ' αὐτῶν προκήρυξιν ὅτι πᾶς Πελοποννήσιος ἐπὶ ποινῇ τουφεκισμοῦ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα.

Προελάσας ἐκ Τριπόλεως μετὰ τοῦ συναθροισθέντος στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ηὐξάνετο καθ' ὁδόν, ἵδρυσε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τοὺς ***Μύλους*** τῆς Λέρνης, ἐπιθαλάσσιον χωρίον κείμενον νοτίως τοῦ Ἄργους, ὅθεν ἠδύνατο ν' ἀνακουφίσῃ τὴν δεινῶς πιεζομένην Λάρισαν. Πράγματι ἡ φρουρά της διέρρευσε βαθμηδὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀφοῦ εἶχεν ἐκτελέσει τὸν σκοπόν της δεσμεύσασα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὰς δυνάμεις τοῦ Δράμαλη

Καὶ ἤδη ἤρχισε νὰ στρέφεται ἡ ἀγαθὴ τύχη τῶν τουρκικῶν ὅπλων. Τὸ διβάνιον εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἁρμονικὴν συνεργασίαν τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Ἀλλ' ἡ ἁρμάδα κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίστασιν ἔδωκε μνημειῶδες δεῖγμα τουρκικῆς ἀπειθαρχίας καὶ ἀμεριμνησίας, διότι ἐπεφάνη, παρέπλευσεν ἀδιαφόρως πρὸ τοῦ Ναυπλίου καὶ περιπλεύσασα τὴν Πελοπόννησον ἐτράπη πρὸς τὰς Πάτρας. Ἡ θέσις τοῦ Δράμαλη ἦτο δυσχερεστάτη, διότι ἐντὸς ὀλίγου ἐστερήθη τροφῶν, ἵπποι δὲ καὶ ὑποζύγια ἀπέθνησκον ἐξ ἐλλείψεως χόρτου, ἐπειδὴ τὸ θέρος ἦτο ξηρόν. Ὅθεν οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κόρινθον. Ὁ Κολοκοτρώνης κατενόησε τὸ σχέδιον τοῦ τούρκου στρατάρχου καὶ παρὰ τὴν γνώμην τῶν προκρίτων καὶ μετὰ σφοδρὰν λογομαχίαν μετὰ τοῦ Πετρόμπεη ἀπέσπασε μικρὸν μέρος τοῦ στρατοπέδου, περὶ τὰς 2 1]2 χιλιάδας ἄνδρας, μετὰ τῶν ὁποίων κατέλαβε τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, ὅθεν διέρχεται σήμερον ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἄργους.

Τὴν 25 Ἰουλίου ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἤρχισε τὴν ὑποχώρησιν, ἀλλ' ἡ πρωτοπορία του προσεβλήθη ὑπὸ τῶν ἐμπει-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φοπολέμων ἀνδρῶν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀπεκόπη ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Νικήτα, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχον ἑνωθῆ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Παπαφλέσσας, καὶ ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων (26 Ἰουλίου 1822). Μόνον χάρις εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν δίψαν τῆς λείας διέφυγε τὴν τελείαν καταστροφὴν ὁ Δράμαλης, **1822** ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς Κόρινθον σύρων ὄπισθεν τὰ ράκη τοῦ λαμπροῦ στρατεύματός του, ἀποβαλὼν ἀποσκευάς, ἡμιόνους καὶ πυροβολικόν.

Τοιουτοτρόπως ἐθριάμβευσε τὸ σχέδιον καὶ ἡ τακτικὴ τοῦ πρωτοκλέφτου. Ἡ Γερουσία διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου κατ' ἀπαίτησιν τῶν ὁπλαρχηγῶν, ἐκεῖνος δὲ ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς τελειωτικὴν ἐξόντωσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Δράμαλη. Καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ ὁ Ὀδυσσεὺς κατέλαβε τὰ στενὰ τῆς Μεγαρίδος, ὅπως κωλύσῃ τὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὑποχώρησίν του, αὐτὸς δὲ κατέλαβε θέσιν κατάλληλον, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν μεταξὺ Πατρῶν καὶ Κορίνθου συγκοινωνίαν. Μετ' ὀλίγον στερήσεις καὶ νόσοι ἤρχισαν νὰ ἀποδεκατίζουν τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ αὐτὸς ὁ Δράμαλης ἀπέθανεν ἐκ τῶν κόπων καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὀκτωβρίου. Οἱ Ἕλληνες ἐπανέλαβον τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων κατέστη δεινὴ ἕνεκα ἐλλείψεως τροφῶν, οἱ δὲ πολιορκηταὶ διὰ λιμάκων ἀναβάντες κατέλαβον τὸ ἀφρούρητον Παλαμήδι καὶ ἠνάγκασαν τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως νὰ συνθηκολογήσῃ.

Ὄχι μόνον ὁ τουρκικὸς στόλος, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦρκοι ἀρχηγοὶ τῆς βορείου Ἑλλάδος, ἰδίως ὁ σερασκέρης Χουρσίτ, ἐφάνησαν ἀδιάφοροι διὰ τὴν τύχην τοῦ Δράμαλη, ὁ τελευταῖος μάλιστα ἐκ προσωπικῆς ἀντιζηλίας. Ὁ Χουρσὶτ ἠρκέσθη μόνον νὰ στείλῃ τὸν Μεχμὲτ πασᾶν μὲ 8 χιλιάδας ἄνδρας, ὁ ὁποῖος προήλασε μέχρι τῆς Ἀμφίσσης καὶ παρὰ τὴν Γραβιὰν ἐνίκησε τὸν Ὀδυσσέα, τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἀνακηρύξει ἀρχιστράτηγον (1 Νοεμβρίου). Ὁ Ὀδυσσεὺς μόλις διεσώθη διὰ τῆς ὠκυποδίας του εἰς Ἀράχωβαν διολισθήσας ὡς ἀλβανὸς διὰ τῶν τουρκικῶν ταγμάτων. ἐκεῖθεν δὲ ἤρχισε μυστικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ τούρκου ἀρχηγοῦ ὑποσχό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μενος νὰ προσκυνήσῃ ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀναγνωρισθῇ ἀρχιαρματωλὸς τῆς Ἀνατ. Ἑλλάδος. Ἡ πρόθεσις τοῦ Ὀδυσσέως δὲν ἦτο πολὺ σαφής, ἀλλ' αἱ συνεννοήσεις ἐκεῖναι ἐβράδυναν τὴν πορείαν τοῦ τούρκου ἀρχηγοῦ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐκρίθη ἡ τύχη τῶν λειψάνων τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη. Ἐνῶ δηλαδὴ οἱ περισωθέντες 2 χιλ. ἄνδρες προσεπάθουν νὰ φθάσουν εἰς Πάτρας, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς Ἀχαΐας καὶ ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφήν, ὁπότε ἐφάνη ὁ Γιουσοὺφ πασᾶς τῶν Πατρῶν, ὁ ὁποῖος ἔσωσεν ὀλίγους ἐπιβιβάσας ἐπὶ πλοίων. Ὁ Χουρσὶτ ἐθεωρήθη ὑπεύθυνος τῆς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη καί, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν σουλτανικὴν ὀργήν, ηὐτοκτόνησεν.

Ἡ τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1822 εἶχεν ἀποτύχει. Οἱ κυριώτατοι ἀρχηγοὶ αὐτῆς, ὁ Δράμαλης, ὁ Χουρσὶτ καὶ ὁ Καρὰ Ἀλῆς, ἦσαν νεκροί, αἱ δὲ ἐλπίδες τοῦ Διβανίου καὶ τοῦ Μέττερνιχ διεψεύσθησαν.

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1823

Αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦσαν τόσον σημαντικαί. Οἱ Τοῦρκοι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠκολούθησαν τὸ σχέδιον τῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν φορὰν αὐτὴν βαδίζοντες διὰ τῆς Δυτικῆς καὶ διὰ τῆς Ἀν. Ἑλλάδος ἔμελλον νὰ συναντηθοῦν εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ διὰ πλοίων νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀνατ. Ἑλλάδα ἦτο βραχείας διαρκείας, διότι ὁ προελάσας μέχρις Ἀττικῆς στρατὸς ἠναγκάσθη ἕνεκα λοιμοῦ καὶ στερήσεων ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Λαμίαν.

Ἀξιολογωτέρα εἶναι ἡ ἐκστρατεία, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησαν οἱ τουρκαλβανοὶ Γκέκηδες καὶ Μιρδῖται ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην καὶ τὸν Μουσταφάμπεην. Οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἔχοντες περὶ τὰς 16 χιλ. ἀνδρῶν ἐβάδιζον, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τοῦ Καρβασαρᾶ, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τῶν Ἀγράφων, σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἑνωθοῦν πρὸ τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὁποῖον ἀπέκλειεν ὁ τουρκικὸς στόλος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐνῶ ἐπέκειτο ὁ κίνδυνος οὗτος, μεγάλη ἀκοσμία ἐκράτει εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα. Ὁ στρατὸς εὑρίσκετο ἐν παραλύσει, οἱ ὁπλαρχηγοὶ ἤριζον περὶ πρωτείων, ὑπῆρχε δὲ μεγάλη ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τῶν ὀπαδῶν του. Ἐν μέσῳ τῶν μικροτήτων ἐκείνων ἀνυψώθη ἡ μορφὴ τοῦ σουλιώτου ὁπλαρχηγοῦ ***Μάρκου Μπότσαρη***, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔσχισε τὸ δίπλωμα ἀρχιστρατηγίας, τὸ ὁποῖον εἶχε στείλει ἡ κυβέρνησις, εἶπε τὸ περίφημον: «Ὅποιος εἶναι ἄξιος λαμβάνει δίπλωμα μεθαύριον ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ». Ὁ Μπότσαρης προσέβαλε τὸ στρατόπεδον τοῦ Μουσταφᾶ μπέη παρὰ τὸ Καρπενήσιον μετ' ὀλίγων ἀνδρείων τὴν νύκτα τῆς 11 Αὐγούστου 1823 καὶ ἐπροξένησε μεγάλην σύγχυσιν. Ἀλλὰ βληθεὶς διὰ σφαίρας εἰς τὸ μέτωπον ἐξέπνευσε καὶ μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ἐτάφη ἐν μέσῳ γενικοῦ πένθους

ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Αἱ ἀξιόλογοι πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ 1822—1823 ἠνάγκασαν τοὺς εὐρωπαίους διπλωμάτας νὰ τροποποιήσουν τὰς περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἀντιλήψεις των καὶ συνετελεῖτο βραδεῖα, ἀλλ' εὐνοϊκὴ μεταστροφὴ τῆς πολιτικῆς πολλῶν κρατῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' αἱ θλιβεραὶ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι δὲν ἤργησαν νὰ διασκεδάσουν τὴν εὐνοϊκὴν ἐκείνην ἐντύπωσιν, διότι ἐφάνη ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἐπανάστασις αὐτοκαταλυομένη ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς διαμάχης καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης ἐσχημάτισαν τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν θὰ ἐξέπνεεν, ἐὰν ὁ σουλτάνος ἄφινε τοὺς Ἕλληνας μόνους.

Πράγματι ἡ νίκη εἶχε μεθύσει τοὺς Ἕλληνας καὶ ὡς νὰ εἶχεν ἐξοντωθῆ τελειωτικῶς ὁ ἐχθρός, ἤριζον περὶ τοῦ τίς θὰ ἄρχῃ εἰς τὸ νέον βασίλειον. Αἱ νῖκαι κατὰ τοῦ Δράμαλη καὶ τοῦ Βρυώνη ἐξύψωσαν τὸ γόητρον ἰδίως τῶν στρατιωτικῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ περιφρονήσεως ἔβλεπον τώρα τὰ μὴ πολεμικὰ στοιχεῖα, τοὺς καλαμαράδες, ὅπως ὠνόμαζον αὐτά. Κυβέρνησις δὲ καὶ βουλὴ ἀπώλεσαν τὸ κῦρος καὶ τὴν ὑπόληψίν των,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διότι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν πρὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπίσης δὲ καὶ αἱ τοπικαὶ Γερουσίαι καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος ἐξεμηδενίσθησαν.

Ἐπειδὴ εἶχεν ἐκπνεύσει ἡ προθεσμία τοῦ πρώτου νομοθετικοῦ σώματος, ἐκρίθη καλὸν ὑπὸ πάντων πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων νὰ συγκληθῇ νέα ἐθνοσυνέλευσις ἀντὶ νὰ ἐκλεγῇ νέα βουλή. Ἀλλὰ τὰ πάντα προεμηνύοντο ἀνώμαλα καὶ ἄτακτα εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ τὰ κόμματα συνεκρούσθησαν ἤδη κατὰ τὴν ἐκλογὴν πληρεξουσίων, ὁ ἐκλογικὸς νόμος δὲν ἐτηρήθη καὶ ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν διαρκῶς ὠξύνετο.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΝ ΑΣΤΡΕΙ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Ἡ δευτέρα Ἐθνοσυνέλευσις συνῆλθεν εἰς τὸ Ἄστρος κατὰ Μάρτιον τοῦ 1823. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὑπῆρχεν ἀφθονία πληρεξουσίων εἰς τὴν συνέλευσιν, διότι τὰ κόμματα ἔστειλαν διπλοῦς βουλευτάς, πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν δυνατῶν παρέστησαν αὐτοχειροτόνητοι. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη τοῦ Νομοτελεστικοῦ καὶ Βουλευτικοῦ καθὼς καὶ πολλοὶ πληρεξούσιοι τῆς πρώτης ἐθνοσυνελεύσεως ἐθεώρησαν φυσικὸν νὰ μετάσχουν καὶ τῆς δευτέρας. Συνῆλθον δὲ αἱ δύο ἀντίθετοι μερίδες εἰς δύο χωριστὰ στρατόπεδα χάριν ἀσφαλείας καὶ τὰς κατασκηνώσεις των ἐχώριζεν ὁ διαρρέων τὴν πόλιν ῥύαξ. Ἀντιζηλίαι καὶ φόβοι καὶ ἰδιοτέλεια ἐδημιούργηταν περὶ τὴν συνέλευσιν πνιγηρὰν ἀτμόσφαιραν. Οἱ στρατιωτικοὶ μολονότι περιεφρόνουν τοὺς πολιτικοὺς κηρύττοντες ὅτι ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν ἔχει ν' ἀναμείνῃ ἀπὸ τοὺς καλαμαράδες, ἐξηρτῶντο ἐξ αὐτῶν, διότι ἦσαν διεσπασμένοι καὶ ἀνίκανοι νὰ διαχειρισθοῦν τὰ νομικὰ ζητήματα. Διὰ τοῦτο πρόεδρος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐξελέγη ὁ Πετρόμπεης, ἀντιπρόεδρος ὁ ἐπίσκοπος Θεοδώρητος καὶ γραμματεὺς ὁ Νέγρης, πάντες ἀνήκοντες εἰς τοὺς πολιτικούς.

Ἡ συνέλευσις κατήργησε τὰς τοπικὰς ἐξουσίας, δηλαδὴ τὰς δύο Γερουσίας καὶ τὸν Ἄρειον Πάγον, κατήργησεν ἐπίσης τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὸν ὁποῖον ἔφερεν ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν εἰς τριμελῆ ἐπιτροπήν, τὴν ὁποίαν ἔμελλον ν' ἀποτελέσουν εἷς Πελοπον-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νήσιος, εἷς Νησιώτης καὶ εἷς Στερεοελλαδίτης. Ὁ Κολοκοτρώνης διετάχθη νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, ἀλλ' ἠρνήθη προφασιζόμενος ὅτι θὰ παραδώσῃ αὐτὸ εἰς τὴν μέλλουσαν κυβέρνησιν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ πληρωθοῦν τὰ χρέη τῶν ναυτικῶν νήσων. Ἀφοῦ οὕτω ἐκανονίσθησαν τὰ κομματικὰ καὶ προσωπικὰ ζητήματα, ἐπεκυρώθη ἄνευ πολλῆς συζητήσεως τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου ἀναθεωρηθὲν εἴς τινα σημεῖα.

ΠΡΩΤΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἀλλ' ἡ ἀντιπολίτευσις τῶν στρατιωτικῶν ἐξεδηλώθη, ἅμα ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς ἐκλογῆς τῆς κυβερνήσεως. Τὸ σύνταγμα εἶχε διατηρήσει τὰ δύο σώματα, τὸ Νομοτελεστικὸν καὶ τὸ Βουλευτικόν. Πρόεδρος τοῦ Νομοτελεστικοῦ ἐξελέγη ὁ Πετρόμπεης, μέλη δὲ ὁ Χαραλάμπης, ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Μεταξᾶς, πάντες ἀνήκοντες εἰς τοὺς πολιτικούς, πέμπτη δὲ θέσις ἐπεφυλάχθη διὰ νησιώτην. Τότε οἱ ἀποτυχόντες στρατιωτικοὶ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐμελέτησαν ν' ἀνατρέψουν τὰ ψηφισθέντα. Ὁ Νέγρης, ὁ ὁποῖος παραμεληθεὶς τελείως ὑπὸ τῶν πρώην φίλων του προσεχώρησεν εἰς τοὺς στρατιωτικούς, ὠργάνωσε τακτικώτερον τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ἀφοῦ δὲ προσετέθησαν ἱκανὰ μέλη τῆς συνελεύσεως εἰς τοὺς δυσηρεστημένους, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἀπεφάσισαν νὰ συγκροτήσουν νέαν ἐθνοσυνέλευσιν. Ἀλλ' ἡ νέα κυβέρνησις δεξιῶς πολιτευθεῖσα ἔδωκε τὴν πέμπτην ἐν τῷ Νομοτελεστικῷ θέσιν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ οὕτω ἐφαίνετο ἀποσοβηθεῖσα ἡ ἀπειλουμένη ρῆξις.

Ἀλλ' οἱ μῆνες τῆς ἀγάπης δὲν ἦσαν μακρᾶς διαρκείας, διότι μετ' ὀλίγον ὁ Κολοκοτρώνης ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν ἄλλοτε ἄσπονδον ἀνταγωνιστήν του Ἀναγνώστην Δελιγιάννην, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε συμφιλιωθῆ μνηστεύσας μάλιστα τὸν ἐνναετῆ υἱόν του μετὰ τῆς ὁμίλικος κόρης τοῦ Δελιγιάννη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θέσις ἐδόθη εἰς τὸν Μαυροκορδᾶτον, ὁ Κολοκοτρώνης ἠπείλησε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θεοδώρητον ὅτι «θὰ τοῦ πάρῃ τὸ κεφάλι» καὶ ἐπετέθη σφοδρῶς κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, ὁ ὁποῖος πε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρίτρομος ἔφυγεν εἰς Ὕδραν. Ἡ Βουλὴ ἀπεσύρθη τότε εἰς τὸ Ἄργος ἀφήσασα κενὴν τὴν θέσιν τοῦ προέδρου. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Νομοτελεστικοῦ μετέβη εἰς τὸ Ναύπλιον. Οὕτω τὰ δύο κυβερνητικὰ σώματα ἔμενον εἰς δύο πόλεις καὶ ἐκήρυξαν ἄλληλα παράνομα καὶ ἐκνόμως καθεστηκότα, τὸ δὲ πεῖσμα καὶ ἡ ἀναρχία ἐκορυφώθησαν. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης προέβη εἰς πραξικόπημα ὅμοιον πρὸς τοῦ Κρόμβελ, διότι διὰ τοῦ υἱοῦ του Πάνου διέλυσε τὴν ἐν Ἄργει Βουλήν. Οἱ ἔνοπλοί του εἰσβαλόντες εἰς τὸ βουλευτήριον ἐκακοποίησαν τοὺς βουλευτὰς καὶ διεσκόρπισαν αὐτοὺς (Δεκέμβριος 1823).

Πολλοὶ ὅμως τῶν πληρεξουσίων συνῆλθον εἰς Κρανίδιον, ἀπέναντι τῆς Ὕδρας, καὶ ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τὸ Νομοτελεστικὸν καὶ διώρισαν νέαν κυβέρνησιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑδραίου ***Γεωργίου Κουντουριώτου***, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρεκάθηντο ὁ Λόντος καὶ ὁ ***Κωλέττης***, ἀνὴρ τὰ μάλιστα ἰσχύων παρὰ τοῖς ὁπλαρχηγοῖς τῆς Στερεᾶς. Τὸ βουλευτικὸν προσεκάλεσε τὰς ἐπαρχίας, τῶν ὁποίων εἶχον ἀποχωρήσει οἱ πληρεξούσιοι, νὰ ἐκλέξουν νέους, οἱ δὲ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην μεταθέσαντες τὴν ἕδραν τῆς Κυβερνήσεως εἰς Τρίπολιν προεκήρυξαν ἐκλογὴν ἀντιπροσώπων διὰ νέαν ἐθνοσυνέλευσιν. Οὕτω ἡ Ἑλλὰς εἶχε δύο κυβερνήσεις, τὴν μὲν ἐν Κρανιδίῳ, τὴν δὲ ἐν Τριπόλει, αἱ ὁποῖαι ἵσταντο ἀντιμέτωποι καὶ ἕτοιμοι δι' ἐμφύλιον σπαραγμόν. Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ ὀπαδοί του κατεῖχον τὰ φρούρια τοῦ Ἀκροκορίνθου, τοῦ Ναυπλίου καὶ τὴν Τρίπολιν. Ἀλλ' ἡ νέα κυβέρνησις εἶχεν ὑπὲρ αὐτῆς τοὺς νησιώτας καὶ στερεοελλαδίτας καὶ ὁ Κωλέττης κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ τοὺς τολμηροτέρους ὁπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς. Ἐπίσης οἱ σημαντικώτατοι τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου συνειργάζοντο μετὰ τῆς κυβερνήσεως Κουντουριώτου ἕνεκα τῆς παλαιᾶς ἔχθρας πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ὅλοι οἱ νοημονέστεροι καὶ ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ ξένος τύπος ἦσαν ὑπὲρ αὐτῆς. Ὅθεν ὁ Ἀκροκόρινθος μετ' οὐ πολὺ περιῆλθεν εἰς χεῖρας αὐτῆς, τὸ δὲ Ναύπλιον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κρατήσῃ ὁ υἱὸς τοῦ Κολοκοτρώνη Πᾶνος καὶ περὶ τὴν Τρίπολιν συνέβησαν θορυβώδεις σκηναὶ καὶ ἐκάη ἱκανὴ πυρῖτις χωρὶς ὅμως νὰ χυθῇ αἷμα.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐφαίνετο ὑποχωρῶν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κοινῆς γνώμης, ὅτε ἦλθεν ἡ εἴδησις ὅτι δόσις τοῦ ἀπὸ μακροῦ ἀναμενομένου ἀγγλικοῦ δανείου εἶχε φθάσει εἰς Ζάκυνθον. Τότε κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως γίνῃ κύριος τῆς ἐξουσίας καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐξήφθη ἐκ νέου. Ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον νὰ κατισχύσῃ καὶ διὰ τοῦτο ἠρκέσθη εἰς τὴν παραχώρησιν ἀμνηστείας εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ὀπαδούς του. Ἡ νέα κυβέρνησις ἐγκατασταθεῖσα εἰς Ναύπλιον ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων (Μάϊος 1824).

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οὕτω λοιπὸν οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου συμμαχήσαντες μετὰ τῶν νησιωτῶν καὶ τῶν στερεοελλαδιτῶν ἐταπείνωσαν τὸν παλαιὸν ἀντίπαλον τῆς τάξεώς των Κολοκοτρώνην. Δὲν ἤργησαν ὅμως νὰ μετανοήσουν, διότι εὐθὺς εἶδον ἑαυτοὺς παραγκωνιζομένους καὶ ταπεινωμένους ὑπὸ τῶν συνησπισμένων νησιωτῶν καὶ στερεοελλαδιτῶν. Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Κουντουριώτης δὲν ἦτο εὐρείας ἀντιλήψεως ἄνθρωπος καὶ ὁ ὁρίζων του δὲν ἐξετείνετο πέραν τῆς βραχώδους νήσου, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε γεννηθῆ. Διὰ τοῦτο πρώτιστον μέλημά του ἐθεώρησε τὴν ἀνακούφισιν τῶν ἀναγκῶν τῆς γενετείρας του. Ἡ ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῆς κυβερνήσεως ἦτο ὁ Κωλέττης, ἀνὴρ λαϊκῆς πονηρίας, καιροσκόπος καὶ νηφάλιος καὶ ἀναμονητικός, ὁ ὁποῖος ὑπέθαλπε τὰς μικροτοπικὰς ἐνεργείας τοῦ προέδρου, διότι προέβλεπεν ὅτι αὗται ἔμελλον νὰ ἐξάψουν τὴν ἀντιζηλίαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς βραδύτερον θὰ ἐξεμεταλλεύετο. Οἱ δὲ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου βαρέως ἔφερον, διότι ἀπεκλείοντο ἐκ τῶν ἀνωτάτων θέσεων καὶ ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἀγγλικῶν χρημάτων, τῶν ὁποίων σημαντικὸν ἤδη μέρος εἶχε σπαταληθῆ διὰ φατριαστικὰς ἀνάγκας.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1824 ἔγινεν ἐκλογὴ νέου Νομοτελεστικοῦ (κυβερνήσεως), κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεκράτησαν πάλιν οἱ νησιῶται καὶ οἱ στερεοελλαδῖται. Τότε οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ἐκίνησαν εἰς ἀνταρσίας τὰς ἐπαρχίας των παρασήσαντες εἰς τοὺς πελοποννησίους ὅτι τὰ δίκαιά των ποδοπατοῦνται ὑπὸ τῶν νησιωτῶν καὶ τῶν στερεοελλαδιτῶν. Οὕτως ἤρχισεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος, ἐνῶ σοβαρώτατος κίνδυνος ἐπεκρέματο ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς προετοιμαζομένης τουρκοαιγυπτιακῆς ἐκστρατείας, ὄχι δὲ μικρότερος κίνδυνος ἦτο ν' ἀπολέσουν οἱ Ἕλληνες τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀφυπνιζομένην συμπάθειαν τῶν εὐρωπαίων. Τρίβων ἐκ χαρᾶς τὰς χεῖρας ὁ Κολοκοτρώνης διὰ τὴν διάσταπιν τῶν ἀντιπάλων του ἔσπευσε πρὸς τοὺς ἀντάρτας, ἀνερρίπισε τὴν ὁρμήν των καὶ ἐτράπη πρὸς τὴν Τρίπολιν.

Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἔγινε ταχέως κυρία τῆς καταστάσεως ἀναπτύξασα ἀσυνήθιστον δραστηριότητα. Ὁ Κωλέττης, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε γίνει ἡ ψυχὴ τῆς κυβερνήσεως, προσεκάλεσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τοὺς ὁπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς Γκούραν καὶ Καραϊσκάκην μετὰ στρατοῦ καὶ οἱ ρουμελιῶται συνέτριψαν ταχέως τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Πᾶνος Κολοκοτρώνης, ὁ γαμβρὸς τῆς Μπουμπουλίνας, ἐφονεύθη ὡς λῃστὴς εἴς τινα συμπλοκὴν παρὰ τὴν Τρίπολιν, οἱ πελοποννήσιοι πρόκριτοι Λόντος καὶ Ἀσημάκης Ζαΐμης κατέφυγον εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα, ὅπου παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ἄσυλον ὁ Μαυροκορδᾶτος, ὁ δὲ πλούσιος γαιοκτήμων τῆς Ἠλείας Σισίνης ἐδραπέτευσεν εἰς Ζάκυνθον, ὅθεν ἡ Ἰόνιος κυβέρνησις παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Κουντουριώτην. Ὁ Κολοκοτρώνης συντετριμμένος ἐκ τῆς ἀποτυχίας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ του μάτην ἐζήτησεν ἀμνηστείαν καὶ τέλος παραδοθεὶς ἀπεριστέπτως εἰς τοὺς ἐχθροὺς μετεκομίσθη εἰς Ὕδραν, ὅπου ἐφυλακίσθη μετ' ἄλλων 24 προκρίτων καὶ ὁπλαρχηγῶν εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλίου (Ἰανουάριος 1825).

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα αἱ φατριαστικαὶ διαμάχαι κατέληξαν εἰς τραγικωτέραν καταστροφήν. Ἐνταῦθα ὁ ἰσχυρὸς τοῦ Κολοκοτρώνη σύμμαχος Ὀδυσσεὺς εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τῶν πολιτικῶν. Ἡ στάσις του ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1822 εἶχεν ἀποβῆ ὕποπτος. Ἀλλὰ μετὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἔτους ἐκείνου παρέστησε τὰς μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ τούρκου πασᾶ συνεννοήσεις του ὡς πατριωτικὸν στρατήγημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἔσωσε τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ἡ δὲ φήμη τοῦ ἀρματωλοῦ τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἦτο ἐφάμιλλος τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄνδρες, ὡς ὁ ἄγγλος Στανχάουπ, ἀνέμενον παρ' αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος. Παράδοξος δέ τις ἄγγλος, ὁ Τρελώνεϋ, συνεζεύχθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ ρωμαντικοῦ ἥρωος καὶ κατῴκησε μετ' αὐτῆς εἰς ἓν σπήλαιον τοῦ Παρνασσοῦ παρὰ τὸ Καστρί. Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς πράγματι ὠνειρεύετο νὰ ἱδρύσῃ ἡγεμονίαν ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐβοίας καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην προτείνων ὅτι θὰ εἰρήνευεν, ἐὰν ἐδίδετο εἰς αὐτὸν ἡ ὁπλαρχηγία τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὅταν δὲ τὰ ρουμελιωτικὰ στρατεύματα διέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ καταστείλουν τὴν ἐπανάστασιν, ἐκάλεσε τοὺς Τούρκους νὰ καταλάβουν τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὔβοιαν. Ἀλλὰ τὰ σχέδιά του ἀπεκαλύφθησαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824 καὶ ἡ κυβέρνησις ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1825 τὸν ἄλλοτε ὑποτακτικὸν καὶ μαθητήν του Γκούραν, ὁ ὁποῖος συνέλαβε τὸν Ὀδυσσέα καὶ ὡδήγησεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ἀφοῦ ἐβασανίσθη διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τοὺς θησαυρούς του, ἐφυλακίσθη εἰς τὸν δεξιὰ τῶν Προπυλαίων ἑνετικὸν πύργον καὶ τὴν 5 Ἰουλίου 1825 εὑρέθη νεκρὸς παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Εἰς τοὺς ξένους ἐλέχθη ὅτι εἶχε κατακρημνισθῆ προσπαθήσας νὰ δραπετεύσῃ, πράγματι ὅμως εἶχεν ἀπαγχονισθῆ ὑπὸ τοῦ Γκούρα.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Παρὰ τὴν μεγάλην κομματικὴν νίκην, τὴν ὁποίαν ἐώρτασεν ἡ κυβέρνησις, ἔκρυθμος κατάστασις πραγμάτων ἐκράτει καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Στερεοελλαδῖται, τοὺς ὁποίους ὁ Κωλέττης εἰσήγαγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔζων ὡς εἰς χώραν ἐχθρικὴν λῃστεύοντες τοὺς κατοίκους, ἁρπάζοντες τὰ κτήνη καὶ ἐρημοῦντες τοὺς ἀγρούς, ὥστε ἡ γῆ ἔμεινεν ἀκαλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λιέργητος καὶ ὁ λαὸς ἐκτεθειμένος εἰς τὸν λιμόν. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ ἐλάμβανον μισθὸν καὶ σιτηρέσια διὰ στρατιώτας, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχον. Ὁ Γκούρας π. χ. ἐλάμβανε σιτηρέσιον διὰ 12 χιλ. ἄνδρας, ἐνῶ εἶχε μόνον 3 χιλ. ὑπὸ τὰ ὅπλα. Οἱ δὲ συμπολῖται τοῦ προέδρου ἐλάμβανον ἀποζημιώσεις δι' ἀνύπαρκτα πυροπολικά. Οὕτω αἱ 200 χιλ. λίραι στερλίναι, ἡ πρώτη δόσις τοῦ ἐξ 800 χιλ. δανείου, τὸ ὁποῖον ἐπέτυχεν ἡ Κυβέρνησις παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐσπαταλήθη δι' ἀνάγκας κομματικάς, ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν παρουσιάζετο ὡς χώρα ἀναρχουμένη καὶ ἀνίκανος νὰ διοργανωθῇ καὶ νὰ εὐνομηθῇ. Πράγματι πολλὴν ἀκοσμίαν καὶ σύγχυσιν παρουσίαζον τὰ ἑλληνικὰ πράγματα κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1824 καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1825, ἐμπάθεια δὲ καὶ προσωπικὸν συμφέρον ἐφαίνοντο τὰ ἐλατήρια τῆς διχοστασίας.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ὅταν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, ἡ πολιτικὴ κατάστασις εἰς τὴν Εὐρώπην ἦτο δυσμενεστάτη δι' αὐτήν. Οἱ διπλωμάται τῶν Δυνάμεων διετέθησαν κακῶς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν καὶ ὄχι μόνον εἶδον ἀπαθῶς τὰ δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ παντοιοτρόπως εἰργάσθησαν, ὅπως καταπνίξουν τὸ κίνημα. Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἓξ ἔτη μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, ὁπότε ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀντίδρασις καὶ αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας ἐξήσκουν ἀληθῆ δεσποτείαν. Ψυχὴ αὐτῆς ἦτο ὁ Μέττερνιχ, ἀνὴρ ἐπιτήδειος καὶ πονηρός, ἐξ ἰδιοσυγκρασίας αὐταρχικὸς καὶ στενὸς συντηρητικός. Ἡ Ἀγγλία διετήρησεν ἀνεξαρτησίαν ἀπέναντι τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἀλλὰ τὸ κόμμα τῶν Τόρρυ, τὸ ὁποῖον ἐκυριάρχησε κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, συνειργάζετο στενῶς μετὰ τῶν διπλωματῶν τῶν ἀντιδραστικῶν ἡγεμόνων. Ὅθεν τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ Τόρρυ τῆς Ἀγγλίας ἐθεώρησαν τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὡς διαπνεομένην ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ προωρισμένην ν' ἀναφλέξῃ τὴν φλόγα τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ βάθος ὅμως ἐφοβοῦντο τὴν αὔξησιν τῆς ρωσσικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Ἀνατολήν, διότι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐγίνοντο ὄργανον τῶν Ρώσσων.

ΤΟ ΕΝ ΛΑΪΜΠΑΧ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Ὅταν ὁ Ὑψηλάντης διήρχετο τὸν Προῦθον, οἱ ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται τῶν Δυνάμεων ἦσαν συνηγμένοι εἰς Λάϊμπαχ (Laibach) καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῆς ἐν Νεαπόλει ἐπαναστάσεως. Τὸν τσάρον συνώδευον οἱ δύο ὑπουργοί του, ὁ Νέσσελροδ καὶ ὁ Καποδίστριας, ἀντιπροσωπεύοντες τὰς δύο τάσεις τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας. Καὶ οἱ δύο ἦσαν ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τῆς Τουρκίας. Ὁ Καποδίστριας ἤθελε τὴν ταχεῖαν διὰ τοῦ πολέμου διάλυσιν, ἐνῶ ὁ Νέσσελροδ τὴν βραδεῖαν καὶ διὰ φυσικῆς ἀγωνίας. Ἀλλ' ὁ τσάρος ἦτο πιστὸς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ διετέλει κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Μέττερνιχ. Ἐν τούτοις οἱ συντηρητικοὶ ἐταράχθησαν, ὅταν ἔμαθον ὅτι εἶχεν ἐπαναστατήσει τὸ Πεδεμόντιον καὶ συγχρόνως ἔφθασαν ἐπιστολαὶ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ Σούτσου καὶ τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὸν Τσάρον. Ὁ Ὑψηλάντης ἔγραφε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον:

«Πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς τῶν ἐθνῶν ὁρμαὶ πηγάζουν ἀπὸ θεοῦ καὶ ἀναμ»φιβόλως ἐκ θείας ἐμπνεύσεως ἐγείρονται σήμερον οἱ Ἕλληνες ἀθρόοι, »ὅπως ἀποσείσουν βδελυρὸν ζυγόν, ὅστις βαρύνει ἐπ' αὐτῶν ἀπὸ τεσ»σάρων αἰώνων. Πλέον ἢ διακόσιαι ἀναφοραὶ φέρουσαι 600.000 ὀνό»ματα προυχόντων πάσης τάξεως καὶ ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος μὲ κα»λοῦν εἰς τὴν ἀρχηγίαν, ἵνα νικήσω ἢ ἀποθάνω μετ' αὐτῶν κλπ.». (Ἐπιστολὴ 24 Φεβρουαρίου 1821).

Τότε ἐτέθησαν εἰς κίνησιν πᾶσαι αἱ ἀντιδραστικαὶ δυνάμεις, διὰ νὰ ἐκριζώσουν τὰς κρυφίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμπαθείας τοῦ Τσάρου καὶ ἐξουδετερώσουν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Καποδιστρίου. Ἐν μυστικῇ συνεντεύξει μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου ὁ Ἀλέξανδρος ἐδήλωσεν ὅτι μένει πιστὸς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς συμμαχίας (2 Μαρτίου 1821) καὶ διὰ νὰ ἐκλείψῃ πᾶσα περὶ συνενοχῆς ὑπόνοια, ἀπεκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ Ὑψηλάντου, διέγραψε τὸ ὄνομά του ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ρώσσων ἀξιωματικῶν καὶ διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ Στρογονώφ ἐδήλωσεν εἰς τὴν Πύλην ὅτι ἡ Ρωσσία εἶναι ξένη πρὸς τὰς ταραχὰς τῆς Μολδοβλαχίας. Ἀνέθεσε δὲ εἰς τὸν Καποδίστριαν τὸ σκληρὸν ἔργον νὰ συντάξῃ τὴν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ἀποκηρυκτικὴν ἐπιστολήν. Εἰς αὐτὴν ἐλέγετο:

«... Ἡ αὐτοκρατορικὴ μεγαλειότης ἦτο μακρὰν τοῦ φόβου ὅτι ἠδύ-
» νασθέ ποτε νὰ παρασυρθῆτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῆς σκοτο-
» δινιάσεως, ὅπερ φέρει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αἰῶνος μας νὰ ζητήσουν
» εἰς τὴν λήθην τῶν πρώτων χρεῶν των ἓν ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε
» δύναταί τις νὰ τὸ ἐλπίσῃ, εἰ μὴ μόνον ἀπὸ μιᾶς ἀκριβοῦς διατηρήσεως
» τῶν κανόνων τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς... Βεβαίως παλαιαὶ πε-
» ριστάσεις ἐμπνέουν εἰς τοὺς Γραικοὺς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ μείνουν
» ἀλλότριοι εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν τύχην. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνταρσίας τάχα
» καὶ δι' ἐμφυλίου πολέμου δύνανται νὰ ἐλπίσουν τὴν ἄφιξιν τοῦ με-
» τεώρου σκοποῦ των; Μήπως διὰ σκοτεινῶν καὶ ζοφωδῶν σκευω-
» ριῶν δύναται νὰ ἐλπίσῃ ἀναβίωσιν καὶ ὕψωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῶν
» ἀνεξαρτήτων ἐθνῶν; Σταθμίσατε, πρῖγκιψ μου, τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτο-
» κράτορος προτιθεμένας παρατηρήσεις... ὠφελήθητε ἀπὸ μιᾶς σωτη-
» ρίου ὑποθήκης, διορθώσατε τὸ κακόν, ὅπερ ἤδη ἐπράξατε, προλά-
» βατε τὴν καταστροφήν, τὴν ὁποίαν μέλλετε νὰ ἐπισύρητε ἐπὶ τὴν
» καλὴν καὶ δυστυχῆ πατρίδα σας...» [1].

Ὀλίγον πρὸ τῆς διαλύσεως τῆς ἐν Λάϊμπαχ συνόδου ὁ Μέττερνιχ περιέλαβε τὰς σκέψεις καὶ τοὺς λόγους τῶν αὐτοκρατόρων εἰς Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδηλοῦτο καθαρῶς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐξέγερσις δὲν εἶναι προϊὸν ἐθνικοῦ κινήματος ἢ συνέπεια τῆς τουρκικῆς καταπιέσεως, ἀλλ' ἀποτέλεσμα ἐκ μακροῦ χρόνου προπαρασκευασθέντος σχεδίου καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ διαταράξῃ τὰς μεταξὺ τῶν μοναρχῶν τῆς Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἀγαθὰς σχέσεις, τῶν ὁποίων ὁ σύνδεσμος εἶναι τόσον φοβερὸς εἰς τοὺς ἀνατρεπτικοὺς τῆς Εὐρώπης. Περὶ τῶν Ἑλλήνων ἔγραφεν ὁ Μέττερνιχ:

---

[1]) Κατὰ τὸ κείμενον, τὸ ὁποῖον ὁ ρῶσσος πρόξενος ἐτοιχοκόλλησεν ἐν Βουκουρεστίῳ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Πῶς εἶναι δ' ἐν γένει δυνατὸν νὰ ἐκινήθη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστα-»σις πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀφοῦ τὸ ἔθνος αὐτὸ »ἐξέπεσε κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας εἰς τὰς ἐσχάτας βαθμίδας »τῆς ἐθνικῆς παραφθορᾶς»: (Ὑπόμνημα τῆς 25 Ἀπριλίου 1821).

ΠΡΟΣΤΡΙΒΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΡΩΣΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Οἱ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης ἐνόμισαν ὅτι ἦτο δυνατὸν ν' ἀγνοήσουν τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' αἱ βιαιοπραγίαι τῶν Τούρκων ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καθὼς καὶ ὁ Μέττερνιχ ἐθορυβήθησαν, ὅταν ἔφθασεν ἡ εἴδησις περὶ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Πατριάρχου, διότι ἐφοβοῦντο τὴν ρωσσικὴν ἐπέμβασιν. Πράγματι ἡ κακοῦργος πρᾶξις παρήγαγε ζωηρὸν ἐρεθισμὸν εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἐξῆψε τὰ θρησκευτικὰ πάθη τοῦ λαοῦ. Τότε ἤρχισαν αἱ προστριβαὶ μεταξὺ τοῦ ρώσσου πρεσβευτοῦ Στρογονὼφ καὶ τῆς Πύλης. Ὁ ρῶσσος διπλωμάτης ἐπρότεινεν εἰς τοὺς εὐρωπαίους συναδέλφους του νὰ προβοῦν εἰς κοινὸν διάβημα ἀποδοκιμαστικὸν διὰ τὸ διαπραχθὲν κακούργημα. Ἀλλ' ἡ πρότασις ἀπέτυχε διὰ τῆς ἀντενεργείας τοῦ αὐστριακοῦ πρεσβευτοῦ καὶ τοῦ φανατικοῦ συντηρητικοῦ καὶ φιλοτούρκου πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας Στράγγφορδ, ὁ ὁποῖος ὡμίλει περὶ Ἑλλήνων ὡς περὶ συναγελασθέντος συρφετοῦ. Ἡ Τουρκία κατέστη ὑπεροπτικὴ ἀπέναντι τῆς Ρωσσίας. Ἡ δὲ ρωσσικὴ φιλοπόλεμος μερὶς καὶ ὁ Καποδίστριας ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν στιγμήν, διὰ νὰ πείσουν τὸν τσάρον νὰ στείλῃ τελεσίγραφον εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἡ ρωσσικὴ διακοίνωσις γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου ἔδιδεν εἰς τὰς ρωσσικὰς ἀπαιτήσεις ὄψιν γενικωτέραν ἀνθρωπίνου καὶ πανευρωπαϊκοῦ συμφέροντος. Διεμαρτύρετο διὰ τὴν θανάτωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τὰς ὕβρεις κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἔθετε τὸ περίφημον δόγμα τῆς συνυπάρξεως τῆς Τουρκίας παρὰ τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ὡς ὅρον τῆς συνυπάρξεως ἔθετε τὴν ἐγγύησιν περὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὴν διάκρισιν ἐνόχων καὶ ἀθώων. Ἀλλὰ τὸ Διβάνιον ἐφάνη ἀνένδο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τον καὶ ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς ἐγκατέλειψε τὴν Κων)πολιν τὴν 15 Ἰουλίου 1821. Ἡ ἀναχώρησίς του ἐθεωρήθη ὡς προμήνυμα ρήξεως, ὁ τουρκικὸς φανατισμὸς ἐξετράπη εἰς νέας βιαιοπραγίας εἰς τὸ Ἀδραμύτειον, Σμύρνην καὶ Κυδωνίας καὶ ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος.

Ὁ Μέττερνιχ ἀνέπτυξε τότε πᾶσαν τὴν τέχνην του, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἐπικειμένην καταιγίδα, καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ τουρκοφίλου ἄγγλου ὑπουργοῦ Λονδόνδερρυ προσεπάθησε νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν τσάρον ὅτι ἡ ἀνάμιξίς του εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος ἤθελον δώσει τὸ σύνθημα εἰς ἀτελευτήτους δημαγωγικὰς ἀνατροπὰς εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος ἔγραψε φιλικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον παραινῶν αὐτὸν «νὰ φυλάττηται τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προμαχοῦσι μὲν μετ' ἀσυνήθους ζήλου τῶν χριστιανικῶν δῆθεν συμφερόντων, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν Θεὸν πιστεύουσιν οὔτε τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ οὔτε τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους σέβονται», ἐννοῶν τὸν Καποδίστριαν. Ὁ τσάρος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μὴ τολμῶν ν' ἀναλάβῃ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ἔχων τὴν ἐχθρότητα δύο μεγάλων Δυνάμεων καὶ φοβούμενος συγχρόνως ἐξέγερσιν εἰς τὴν Πολωνίαν. Ὅθεν ἠρκέσθη ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκκένωσιν μόνον τῶν ἡγεμονιῶν. Τοιουτοτρόπως ἐξέπνευσεν ἡ δύναμις τῶν φιλοπολέμων εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ὁ Καποδίστριας ἐζήτησεν ἀπεριόριστον ἄδειαν καὶ ἀπεχώρησε τῆς ρωσσικῆς ὑπηρεσίας.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ

Οὕτω κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1822 ὁ Μέττερνιχ καὶ οἱ ἄγγλοι συντηρητικοὶ παρουσίαζον εἰσέτι ἡνωμένον μέτωπον κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος. Ἀλλ' ἤδη εἶχεν ἐπέλθει σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἐγίνετο συμπαθέστερος, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη ὅλη ἡ Εὐρώπη ἀντήχει ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν ἑλληνικῶν κατορθωμάτων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς πυροπλήσεως τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος, αἱ δὲ σφαγαὶ τῆς Χίου ἀφύπνισαν τὰ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα τῶν λαῶν, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ φανοῦν ἰσχυρότερα τῶν ὑπολογισμῶν τῶν διπλωματῶν. Διὰ τοῦτο ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔννοια τῆς συνυπάρξεως τῆς Τουρκίας κατέκτα διαρκῶς ἔδαφος, οἱ σοφοὶ τῆς Γερμανίας, ὅπως ὁ θερμὸς φιλέλλην καθηγητὴς *Θὴρς* (Thiersch), ἐχαιρέτων μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν «ἑλληνικὴν ἀναγέννησιν» καὶ ὁ ἐνθουσιασμός των ἔφθανε μέχρι τῶν αὐλῶν τῶν ἡγεμόνων. Οὕτω ὁ διάδοχος τῆς Βαυαρίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης ἐθεωροῦντο ὡς στύλοι τοῦ ἐν Γερμανίᾳ φιλελληνισμοῦ. Κατὰ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων ἐξηγέρθη ὁ Μέττερνιχ, ὁ ὁποῖος ἐκυριάρχει τότε τῆς Γερμανίας, ἐπιτιμήσας τὰς αὐλὰς τοῦ Στούτγαρδ καὶ τοῦ Μονάχου «ὅπως παύσῃ ἡ ἐπαναστατικὴ παιδιὰ τοῦ Θὴρς καὶ τῶν περὶ αὐτόν, ἡ ὁποία ἤθελεν εἶναι γελοία, ἐὰν δὲν ἦτο ἐγκληματική». Ἀλλὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822 μετὰ τὰς ἑλληνικὰς ἐπιτυχίας ἔγραψεν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄγγλον πρεσβευτὴν ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἔπρεπε νὰ λυθῇ πρὸ εὐρωπαϊκοῦ δικαστηρίου. Ἡ δὲ ἀγγλικὴ διπλωματία πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἠρεθισμένης κοινῆς γνώμης ἠναγκάζετο νὰ συνηθίσῃ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀντέταξαν πείσμονα ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἰδέας τῆς ἐπεμβάσεως. «Θέλετε τὴν κατάπαυσιν τῆς ἐπαναστάσεως»; ἔλεγεν ἡ τουρκικὴ διακοίνωσις τοῦ Αὐγούστου, «πολὺ καλά, μὴ ἀναμιγνύεσθε εἰς αὐτὴν οὔτε ἀναφανδὸν οὔτε κρυφίως».

ΜΕΓΑΣΓΡΟΦΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Βερώνης, ἡ ὁποία συνῆλθεν ἵνα σκεφθῇ περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἱσπανίας, ἐπεκράτει εἰσέτι πνεῦμα ἀνθελληνικόν. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε πρεσβείαν, ἣ ὅπως, ταπεινοφρονοῦσα ὠνόμασεν αὐτήν, ἱκεσίαν, διὰ νὰ διαφωτίσῃ τὸ συνέδριον περὶ τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' οἱ ἄνακτες καὶ διπλωμάται δὲν ἠξίωσαν οὐδὲ βλέμματος τοὺς ἕλληνας ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι ἐκρατήθησαν εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον τῆς Ἀγκῶνος. Ἐνῶ δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ μισελληνικώτατος δημοσιογράφος καὶ πολιτευτὴς *Γέντζ*, ὁ ἀπὸ τῆς πρωσσικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν αὐστριακὴν ὑπερπηδήσας ἔμπιστος τοῦ Μέττερνιχ, ἔγραφεν εἰς τὸν Αὐστριακὸν Παρατηρητὴν περὶ τῆς μιαρότητητος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἀπελπιστικῆς θέσεως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ ἀγῶνος των, ἔφθασεν ἡ εἴδησις περὶ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη. Συγχρόνως ἔγινε σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν ἀγγλικὴν διπλωματίαν Ὁ στύλος τῆς συντηρητικῆς μερίδος Λονδόνδερρυ (Londonderry), γνωστότερος ἀπὸ τὸ ὄνομα *Κάστλεριγ* (Castlereagh), ηὐτοκτόνησεν, ἐνῶ ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Βερώνην. Ἐπῆλθε τότε ἰσχυρὸν ρῆγμα εἰς τὰς τάξεις τῶν Τόρρυ καὶ μεταβολὴ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας. Διότι τὴν θέσιν αὐτοῦ κατέλαβεν ὁ μετὰ ταῦτα διάσημος πολιτευτὴς *Γεώργιος Κάννιγκ* (Canning), ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ δώσῃ φιλελευθεροτέραν τροπὴν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας ἀπομακρυνόμενος ἀποφασιστικῶς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Ἡ μεταστροφὴ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ταχέως ἔγινεν αἰσθητὴ εἰς τὴν Κων)πολιν, ὅπου ὁ Σρτάγγφορδ παρὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀντιπάθειαν ἠναγκάσθη νὰ δηλώσῃ εἰς τὴν Πύλην, ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς περὶ τῶν χριστιανῶν ὑποσχέσεις συνοδεύσας τὴν σύστασιν ταύτην διὰ τῆς ἀπειλῆς, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἔμελλε νὰ καταλάβῃ νήσους τινὰς τοῦ Αἰγαίου. Τὴν 13 Μαρτίου 1823 ὁ Κάννιγκ ἀνεγνώρισε τὸν ἑλληνικὸν ἀποκλεισμόν, ὁ δὲ διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων διετάχθη νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὡς πρὸς ἐμπόλεμον κράτος καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὴν νῆσον Κάλαμον ὡς ἄσυλον εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιωκομένους.

ΤΟ ΡΩΣΣΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ 1822

Ἡ Ρωσσία βλέπουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν αὐξανομένην τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἀγγλίας, ἀφοῦ μάλιστά τινες εἶχον εἰς τὴν Ἑλλάδα ρίψει τὴν ἰδέαν νὰ ὑπαγάγουν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ λύσῃ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Ὅθεν περὶ τὸ τέλος τοῦ 1823 ἐπρότεινε δι' ὑπομνήματος αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι ν' ἀποτελέσουν τρεῖς χωριστὰς ἡγεμονίας ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου, ἐνῶ αἱ νῆσοι ἔμελλον νὰ σχηματίσουν ἴδιον κράτος κατὰ τὸ παλαιὸν κοινοτικόν των σύστημα. Ἀλλὰ τὸ ρωσσικὸν σχέδιον δὲν ηὐχαρίστησε οὔτε τοὺς Ἕλληνας οὔτε τοὺς Τούρκους. Τὰ δὲ ἀνα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κτοβούλια τῆς Εὐρώπης εὐκόλως διεῖδον τὰς προθέσεις τῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία ἤθελεν ἀσθενῆ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐμπερίστατον τὴν Τουρκίαν. Ὁ δὲ Μέττερνιχ εὗρεν εὐχερὲς μέσον νὰ προκαλέσῃ τὸ ναυάγιον τοῦ ρωσσικοῦ σχεδίου κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

Ἐνῶ τοιαύτην συμπεριφορὰν ἐδείκνυον οἱ ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἔβλεπον μετὰ συμπαθείας τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Κατὰ πρῶτον λόγον ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο πάλη χριστιανικοῦ λαοῦ κατὰ βαρβάρου μωαμεθανοῦ. Ἡ δὲ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος ἡ συντελεσθεῖσα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἶχεν ἀπαλλάξει τοὺς εὐρωπαίους ἐκ τῆς μισαλλοδοξίας, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἔθετε τοὺς Ἕλληνας ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὡς αἱρετικούς. Πλὴν τούτου ἡ ἀναγέννησις καὶ ὁ χουμανισμὸς εἶχον δημιουργήσει πλούσιον κεφάλαιον συμπαθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς πᾶν ἑλληνικόν. Διὰ τοῦτο τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα, αἱ γνωσταὶ καὶ προσφιλεῖς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τοπωνυμίαι ἀφύπνιζον ἐπαγωγοὺς παραστάσεις εἰς τὴν φαντασίαν τῶν λαῶν καὶ ἐκέρδιζον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Φιλελεύθεροι δὲ καὶ συντηρητικοὶ συνηντῶντο εἰς τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀγάπην, οἱ μὲν φιλελεύθεροι, διότι ἀπεστρέφοντο τὴν πίεσιν τῶν κυβερνήσεων τῆς παλινορθώσεως, οἱ δὲ συντηρητικοί, διότι ἠγάπων τὸ παρελθόν.

Ὅθεν ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Εὐρώπην ἰσχυρὸν ρεῦμα ὑπὲρ τῶν μαχομένων Ἑλλήνων, τὰ φύλλα ἐδημοσίευον φλογερὰ ἄρθρα ὑπὲρ αὐτῶν, ποιηταὶ δὲ καὶ καλλιτέχναι ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῶν θρυλουμένων κατορθωμάτων αὐτῶν καὶ οὕτω προῆλθε μεγάλη φιλελληνικὴ λογοτεχνία. Ὁ νεαρὸς τότε Βίκτωρ Οὐγκὼ (Victor Hugo), μετὰ ταῦτα ἔνδοξος ποιητής, ἔγραψεν ἀριστουργηματικὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα περιελήφθησαν εἰς τὴν συλλογὴν Orientales. Ἐπίσης εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπῆρχεν ἐμπνευσμένος ψάλτης τοῦ ἀγῶνος ὁ Φρειδερῖκος Μύλλερ (Müller), ὁ ἐπονομασθεὶς Ἕλλην Μύλλερ. Ἐπίσης ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος ἔγραψε ποιήματα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καυτηριάζων τὴν ἀναλγησίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων. Ὁ δὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ζωγράφος Δελακροὰ εἰκόνισε τὴν σφαγὴν τῆς Χίου. Μετὰ θέρμης ἐπίσης ἐχαιρέτισαν τὴν ἐπανάστασιν οἱ ἑλληνισταὶ καὶ πολλοὶ καθηγηταὶ τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων, ὡς ὁ Θὴρς ἐν Μονάχῳ καὶ ὁ Κρούγ (Krug) ἐν Λειψίᾳ

Ἡ κίνησις αὕτη ὠνομάσθη Φιλελληνισμὸς καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ἰσχυρὸν στήριγμα ὑλικὸν καὶ ἠθικὸν τοῦ ἀγῶνος. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης ἱδρύθησαν φιλελληνικοὶ σύλλογοι, συνελέγοντο ἔρανοι καὶ ἠγοράζοντο πολεμεφόδια. Πολλοὶ δὲ εὐρωπαῖοι ἦλθον νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἀγῶνα καὶ ἐθυσίασαν τὴν ζωήν των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατωρ-

Ὁ λόρδος Βύρων

θώθη ἡ σύναψις τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ δανείου. Τέλος ὁ Λόρδος Βύρων ἦλθε νὰ ἐξυψώσῃ διὰ τῆς θυσίας του τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ ὄμματα τῶν εὐρωπαίων.

Ο ΒΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1823 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ λόρδος Βύρων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ *Βύρων* (Byron=Μπάϊρον, 1788-1824) ἦτο ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἔνδοξος ποιητής. Ἡ ἀνήσυχος φύσις του καὶ ἡ παρεξήγησις τῶν ἔργων του ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ περιπλανηθῇ εἰς διαφόρους χώρας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου εἶχε διέλθει ἡμέρας περιπετειῶν. Ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν εἶχεν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν εἰς τὴν φαντασίαν του. Πρὸ δώδεκα ἐτῶν ἤδη εἶχε γράψει τὴν κατάραν τῆς Ἀθηνᾶς ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ Ἔλγιν, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ἐσύλησε τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος. Εἰς ἄλλα δὲ ἔργα ὕμνησε τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Ἀλλὰ τότε δὲν ἐξεφράζετο πολὺ κολακευτικῶς περὶ τῶν δούλων Ἑλλήνων. Ὁ τριετὴς ὅμως ἀγὼν ἐξήγνισεν αὐτοὺς εἰς τὰ ὄμματά του καὶ προθύμως ἐδέχθη τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν ὁ φιλελληνικὸς σύλλογος τοῦ Λονδίνου, ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀντιπρόσωπός του.

Ὁ Βύρων κατέβαλε προσπάθειαν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκ Κεφαλληνίας ἔγραφεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν :

«Δὲν ἠμπορῶ νὰ φαντασθῶ ἄλλην δυστυχίαν φοβερωτέραν διὰ τὴν »Ἑλλάδα παρ' αὐτήν. Ἐὰν μία εὐταξία καὶ ἕνωσις δὲν στερεωθῇ, »ὅλαι αἱ περὶ δανείου ἐλπίδες θέλουν ματαιωθῆ καὶ ὅλαι αἱ βοήθειαι »τὰς ὁποίας ἠμποροῦσεν ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐλπίσῃ ἀπο τοὺς ἀλλογενεῖς καὶ »αἱ ὁποῖαι τῷ ὄντι δὲν ἤθελον εἶσθαι οὔτε ὀλίγαι οὔτε εὐκαταφρόνη»τοι, θέλουσιν ἀναβληθῆ καὶ ἴσως θέλουσιν ἐμποδισθῆ διόλου. Τὸ δὲ »χειρότερον εἶναι, ὅτι αἱ μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὰς »ὁποίας καμμία δὲν εἶναι ἐχθρὰ τῆς Ἑλλάδος.... θέλουσι πληροφο»ρηθῆ ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ διοικηθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν».

Ὁ Βύρων ἔφθασε τὴν 24 Δεκεμβρίου 1823 εἰς Μεσολόγγιον γενόμενος δεκτὸς ἐν μέσῳ συγκινήσεως «Σὲ ἀναμένομεν ὅπως αἱ χελιδόνες ἀναμένουν τὴν μητέρα των», ἀνεφώνησαν οἱ Ἕλληνες.

Ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μαυροκορδάτου ὑπὸ τὸν τύπον δανείου ὅσα χρήματα εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του 500 Σουλιώτας τοῦ σώματος τοῦ Μπότσαρη, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ των περιεφέροντο εἰς τὸ Μεσολόγγιον προκαλοῦντες ταραχάς, καὶ προσεπάθησε νὰ συνηθίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν. Ἀλλ' ἡ κακὴ συμπεριφορὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐπότισεν αὐτὸν πικρίας. Ἐνῶ δὲ μετὰ ζέσεως εἰργάζετο πρὸς κα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταρτισμὸν στρατοῦ, ὑπέστη τὸ πρῶτον κροῦσμα τῆς ἀσθε-
1824 νείας (3 Φεβρουαρίου), τὸ δὲ νοσηρὸν κλῖμα τοῦ Μεσο-
λογγίου καὶ αἱ νέαι συνθῆκαι τοῦ βίου ἐπεδείνωσαν τὴν κατάστασίν του καὶ ἀπέθανε τὴν 7 Ἀπριλίου 1824.

Ὁ θάνατός του ἐθεωρήθη ὡς ἐθνικὸν πένθος. Οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἐλησμόνησαν τὸν μέγαν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἐθυσίασε δι' αὐτοὺς τὸν πολύτιμον χρόνον του, τοὺς πόρους καὶ τέλος τὴν ζωήν του. Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐπαναστάσεως, συνέταξε τὸν ἐπικήδειόν του, ὁ δὲ Σολωμὸς ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον ᾠδὴν εἰς τὸν θάνατόν του:

Λευτεριὰ γιὰ λίγο πάψε
νὰ χτυπᾷς μὲ τὸ σπαθί.
Τώρα χαμήλωσε καὶ κλάψε
στοῦ Μπάϊρον τὸ κορμί.

II. Η ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗ

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΠΥΛΗΣ ΚΑΙ ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗ

Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸ διάστημα τῆς τετραετοῦς πάλης δὲν ἔμεινεν ἡνωμένη, αἱ λαμπραὶ ἐπιτυχίαι της κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν δὲν κατέβαλον τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ ἀγῶνος ἔμελλον νὰ ἐνσκήψουν νέαι θύελλαι κατ' αὐτῆς.

Ἡ Πύλη βλέπουσα ὅτι ἀποτυγχάνουν συστηματικῶς αἱ ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐφόσον ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης, ἐσκέφθη ν' ἀλλάξῃ τὸ σχέδιον τοῦ πολέμου, νὰ συντρίψῃ δηλαδὴ πρῶτον τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Οὕτω ἡ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐπανάστασις στερουμένη τῆς ἔξωθεν βοηθείας ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ ἀφ' ἑαυτῆς. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ καταληφθοῦν αἱ ναυτικαὶ νῆσοι Ὕδρα, Σπέτσαι, Ψαρὰ καθὼς καὶ ἡ Σάμος καὶ ἡ Κάσσος.

Ἀλλ' ἡ Πύλη κατενόει ὅτι δὲν ἐξήρκουν πρὸς τοῦτο αἱ ἴδιαι δυνάμεις καὶ ὅτι μόνον τῇ συνδρομῇ τοῦ ἰσχυροῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου ἦτο δυνατὸν νὰ συντριβῇ ἡ θαλασσία δύναμις τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ὑπερήφανος Μαχμοὺτ ὑπεχρεώθη νὰ ταπεινωθῇ πρὸ τοῦ ὑποτελοῦς.

Ὁ ***Μεχμὲτ Ἀλῆς*** (1769—1849) εἶναι ὁ κύριος δημιουργὸς τῆς νεωτέρας Αἰγύπτου, διότι πρῶτος αὐτὸς ἔδωκε τὴν ὤθησιν εἰς τὴν κίνησιν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκείνην, ἡ ὁποία ἤνοιξε πάλιν τὴν ἀρχαίαν γῆν τοῦ Φαραὼ εἰς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα. Ἦτο, ὅπως καὶ ὁ Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων, διμιούργημα τῶν πολυταράχων ἐκείνων καιρῶν, ἀλλὰ νοῦς πολὺ φωτεινότερος καὶ ὀργανωτικώτερος. Ἀλβανικῆς καταγωγῆς καὶ οὗτος ἐστρατολογήθη νεώτατος ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον Ἐκεῖ ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῶν μεταξὺ Τούρκων πασάδων καὶ Μαμελούκων βέηδων ἐρίδων κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ δύναμιν καὶ νὰ ἐπιβληθῇ. Ἀναγνωρισθεὶς τὸ 1821 ὑπὸ τῆς Πύλης ὡς πασᾶς τῆς Αἰγύπτου ἔγινεν ἀδιαφιλονίκητος κύριος τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου κατασφάξας τοὺς Μαμελούκους βέηδες. Ὁ Ἀλῆς πρῶτος ἐκ τῶν Ἀνατολιτῶν κατενόησε τὴν ἀναπλαστικὴν δύναμιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὠργάνωσε στρατὸν καὶ στόλον κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα μεταχειρισθεὶς ἰδίως γάλλους ἀξιωματικούς.

Μεχμὲτ Ἀλῆς

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1824 ἀπεσταλμένος τῆς Πύλης συνῆψε συμφωνίαν μετὰ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος παρεχωροῦντο εἰς τὸν αἰγύπτιον πασᾶν, ὁ δὲ θετὸς υἱός του Ἰβραήμ, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ ὁδηγήσῃ τὴν αἰγυπτιακὴν ἐκστρατείαν, διωρίσθη ἀμέσως διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ σχέδιον τῶν τουρκοαιγυπτίων ἦτο οἱ Αἰγύπτιοι νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῆς Πελοποννήσου, οἱ δὲ τοῦρκοι πασάδες νὰ προσβάλουν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Πρὸ τούτου ὅμως οἱ ἡνωμένοι στόλοι ἔμελλον νὰ καταλάβουν τὰς ναυτικὰς νήσους.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΣΣΟΥ ΚΑΙ ΨΑΡΩΝ

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς ἐχ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θρούς διότι ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτου εἶχε παραμελήσει τὰ πάντα σπαταλήσασα τὰ χρήματα τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου εἰς

Ὁ Ἰβραὴμ

Ὁ Ἰβραὴμ (1789—1848) εἶχεν ἀξιόλογα προσόντα πολεμιστοῦ. Ἦτο δραστήριος, ἐπίμονος, τολμηρός. Μόλις 16 ἐτῶν εἶχεν ὁδηγήσει στρατὸν καὶ κατὰ τὸ 27ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐφάνη ἡ στρατιωτική του ἰδιοφυΐα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἀραβίας, ὁπότε ὑπέταξε τὸ Χετζᾶζ (1816—1819). Μετὰ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα ἐδοξάσθη εἰς τὰς κατὰ τοῦ σουλτάνου ἐκστρατείας καὶ κατέστη τὸ εἴδωλον τῶν μωαμεθανῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φατριαστικὰς ἀνάγκας. Διὰ τοῦτο ὁ ἑλληνικὸς στόλος οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, διὰ νὰ ἀποσοβήσῃ τὰ κατὰ τῆς Κρήτης, Κάσσου καὶ Ψαρῶν κτυπήματα τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1824 σχεδὸν ἐντὸς δύο μηνῶν κατέπνιξαν τὴν ἐν Κ ρ ή τ ῃ ἐπανάστασιν καὶ κατέστρεψαν τὴν Κ ά σ σ ο ν καὶ τὰ Ψ α ρ ά.

Πρῶτοι ἐκινήθησαν οἱ Αἰγύπτιοι. Ὁ ἄγριος ἀλβανὸς Χουσεΐν πασᾶς κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης θανατώσας διὰ τοῦ καπνοῦ 370 γυναικόπαιδα ἐντὸς σπηλαίου παρὰ τὸ Μ ε λ ι δ ό ν ι. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν οἱ αἰγύπτιοι ἀπεβίβασαν στρατὸν εἰς τὴν Κάσσον καὶ κατέστρεψαν αὐτὴν (6 Ἰουνίου).

Οἱ Ἕλληνες ἐφάνησαν ὡς παραλύσαντες καὶ ὁ στόλος των δὲν ἐκινήθη. Ὁ ναύαρχος τοῦ σουλτάνου Χοσρὲφ πασᾶς ἐξεπλήρωσε τὴν παραγγελίαν τοῦ αὐθέντου του, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπαιτήσει τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν. Ἡ ἄμυνα τῆς νήσου εἶχε κακῶς ὀργανωθῆ, ὀλέθριον δὲ σφάλμα ἦτο ἡ ἀπόφασις ν' ἀμυνθοῦν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καταδικάζοντες εἰς ἀπραξίαν τὸν στόλον των. Τῶν περισσοτέρων μάλιστα πλοίων εἶχον ἀφαιρέσει τὰ πηδάλια κατ' ἀπαίτησιν τῶν 1200 Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων πολεμιστῶν, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο εἰς τὴν νῆσον.

Ἡ ἀπόβασις τῶν Τούρκων ἐπέτυχε μετὰ δεινὸν βομβαρδισμόν. Οἱ φρουροὶ τῆς νήσου αἰφνιδιασθέντες ἠγωνίσθησαν χωρισμένοι, ἐσφάγησαν, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἀνετίναξαν τὴν πυριτιδαποθήκην. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄρρενες κάτοικοι καὶ τὸ πλεῖστον τῶν γυναικοπαίδων μετὰ τῶν Χίων προσφύγων κατεσφάγησαν. Ἀπὸ τὰ πλοῖα ἐσώθησαν μόνον 16 βρίκια καὶ 6 πυροπολικά. Ἑκατοντάδες δὲ κεφαλῶν καὶ ὤτων ἐξετέθησαν μετὰ πομπωδῶν ἐπιγραφῶν εἰς τὴν Κων)πολιν. Ὑπολογίζουν ὅτι ἐκ τῶν 7 χιλ Ψαριανῶν οἱ ἡμίσεις μόλις ἐσώθησαν, ἐκ δὲ τῶν 20 χιλ. προσφύγων πλέον τῶν 15 χιλιάδων ἐσφάγησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν. Ὁ στόλος τῆς νήσου σχεδὸν ὁλόκληρος περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὀθωμανῶν, οἱ δὲ περισωθέντες Ψαριανοὶ διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. Αὐτὴ εἶναι ἡ τραγικὴ Κ α τ α σ τ ρ ο φ ὴ

1824

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Ψαρῶν, ἡ ὁποία ἐσήμαινε δεινὸν πλῆγμα κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως (20 Ἰουνίου 1824).

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Αἱ καταστροφαὶ αὗται ἦσαν ἀσυγχώρητοι, διότι μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐγκαίρως κινούμενοι καὶ δραστηρίως ἐνεργοῦντες ἠδύναντο νὰ προλάβουν αὐτάς. Ἡ κυβέρνησις ἔδωκεν εἰς τοὺς νησιώτας μέρος τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου, οὕτω δὲ κατώρθωσεν ὁ στόλος νὰ ἐξοπλισθῇ καὶ νὰ πλεύσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τότε ἤρχισε σφοδρὰ πάλη μεταξὺ τῶν δύο στόλων καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τέλους Νοεμβρίου 1824 διεξήχθησαν αἱ σημαντικώτεραι ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις τῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ δύο στόλοι ἐπάλαισαν περὶ τῆς Σάμου, τὴν ὁποίαν ἤθελον νὰ καταστρέψουν οἱ τουρκοαιγύπτιοι. Ὁ ἀγὼν ἔλαβε τρεῖς φάσεις. Κατ' ἀρχὰς ὁ ἑλληνικὸς στόλος παρεντεθεὶς εἰς τὸν μεταξὺ Σάμου καὶ Μ. Ἀσίας πορθμὸν ἠμπόδισε τὸν Χοσρὲφ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Σάμον τὸν τουρκικὸν στρατὸν τὸν συναθροισθέντα ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας. Ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἦτο ὁ Σαχτούρης. Ἐκεῖ ἀπὸ τῆς 31 Ἰουλίου μέχρι τῆς 5 Αὐγούστου συνήφθησαν πολλαὶ συμπλοκαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφάνη πάλιν ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων. Ὁ Κανάρης ἔκαυσε μίαν φρεγάταν, ὁ δὲ ὑδραῖος Βατικιώτης καὶ ὁ σπετσιώτης Ματρόζος δύο μικρότερα πλοῖα. Ὁ Χοσρὲφ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κῶν περιμένων τοὺς αἰγυπτίους.

Τὴν 20 Αὐγούστου κατέπλευσεν ὁ ὑπὸ τὸν Ἰβραὴμ αἰγυπτιακὸς στόλος καὶ ἡνώθη μετὰ τοῦ τουρκικοῦ βορείως τῆς Ἁλικαρνασσοῦ (Βουδροῦμι). Ὁ ἡνωμένος ἐχθρικὸς στόλος ἀπετέλεσε τεραστίαν δύναμιν ἐκ 300 φορτηγίδων, 40 βρικίων καὶ μυοπαρώνων, 25 κορβετῶν, 20 φρεγατῶν καὶ 1 πλοίου τῆς γραμμῆς, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ Χοσρέφ, μὲ 2500 τηλεβόλα καὶ 30 χιλιάδας στρατόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐνισχυθεὶς διὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ Μιαούλη καὶ συγκεντρωθεὶς μεταξὺ Λέσβου, Λειψοῦς καὶ Πάτμου ἠρίθμει 80 πλοῖα μὲ 850 τηλεβόλα καὶ 5 χιλ. ναύτας. Ἤρχισε τότε σειρὰ συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὴν 24 Αὐγούστου πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἀνήχθησαν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν πρὸς αὐτὸν πρὸ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, 20 ἑλληνικὰ πολεμικὰ συνοδεύοντα 6 πυροπολικά. Ἔκπληκτοι καὶ περίεργοι οἱ εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἰβραὴμ παρετήρουν τὰ προπορευόμενα πυροπολικὰ καὶ ὁ Χοσρέφ, ὁ ὁποῖος ἤδη εἶχε λάβει πεῖραν αὐτῶν, εὑρὼν πρόφασιν τὴν βλάβην τῆς κεραίας του ἐζήτησεν ἄσυλον ὑπὸ τὰ τηλεβόλα τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Ἀλλ' οἱ αἰγύπτιοι δὲν ἐταράχθησαν καὶ ἐδέχθησαν τοὺς Ἕλληνας μὲ σφοδρὸν κανονιοβολισμόν. Οἱ δύο στόλοι ἐχωρίσθησαν χωρὶς σημαντικὰς βλάβας.

Τὴν 28 Αὐγούστου συνηντήθησαν οἱ δύο στόλοι παρὰ τὰ Τσάταλα πρὸς βορρᾶν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ καὶ συνήφθη μία τῶν ἀξιολογωτάτων ναυμαχιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἡ λεγομένη ***Ναυμαχία τοῦ Γέροντα*** ἐκ τοῦ ὅρμου, ὁ ὁποῖος κεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Τέσσαρα πυροπολικὰ περιεκύκλωσαν αἰγυπτιακὸν βρίκιον καὶ περιέβαλον αὐτὸ διὰ τῶν φλογῶν. Ἀλλὰ τὸ πλήρωμα τοῦ βρικίου κατώρθωσε νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον, ἐνῶ τὰ πυροπολικὰ ἐκάησαν ἀνωφελῶς. Οἱ αἰγύπτιοι τότε ἐρρίφθησαν ἀλαλάζοντες κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ὅταν δύο ὑδραϊκὰ πυροπολικὰ περιέβαλον καὶ ἀνέφλεξαν μίαν τυνησίαν φρεγάταν, πανικόβλητοι οἱ προσβολεῖς ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν ἀσφάλειαν εἰς τὴν Ἁλικαρνασσὸν καὶ εἰς τὴν Κῶν. Ἡ δὲ ἀναπτυχθεῖσα μεταξὺ τοῦ Χοσρὲφ καὶ τοῦ Ἰβραὴμ ἀντιζηλία παρέλυσε τὴν ἐνεργητικότητά των.

Τέλος ὁ Χοσρὲφ ἐπέστρεψεν εἰς Ἑλλήσποντον, ὁ δὲ Ἰβραὴμ ἐστράφη πρὸς τὴν Κρήτην. Ἀλλ' ὁ Μιαούλης παρηκολούθησε καὶ προσέβαλεν αὐτὸν παρὰ τὸ Ἡράκλειον. Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος διεσκορπίσθη καὶ ἡ ἐπελθοῦσα θύελλα ἐπροξένησε μεγαλυτέραν σύγχυσιν. Πολλὰ πλοῖα ἐναυάγησαν, ὀλίγα περιέπεσον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἰβραὴμ ὅμως κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς Σούδαν μετὰ τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ στόλου του. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐδοκιμάσθη πολὺ καὶ ὁ Μιαούλης ἐθεώρησε τὴν ἐκστρατείαν λήξασαν πείσας ἑαυτὸν ὅτι οἱ αἰγύπτιοι θ' ἀνέτελλον τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ὁ στόλος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΙΒΡΑΗΜ ΑΠΟΒΙΒΑΖΕΤΑΙ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ὁ Ἰβραὴμ λαβὼν νέας ἐπικουρίας ἐξ Αἰγύπτου ἀνήχθη αὖθις ἐκ Σούδας καὶ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1825 ἀπεβίβασεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὴν Μεθώνην 4 χιλιάδας πεζοὺς καὶ 500 ἱππεῖς μετὰ ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ. Ὁ Ἰβραὴμ ἐνήργησε δραστηρίως. Ὁ στρατός του ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς Μεσσηνιακῆς χερσονήσου, ἀφοῦ δὲ κατέλαβε τὴν Κορώνην, ἐτράπη κατὰ τῶν φρουρίων τοῦ Ναυαρίνου καὶ τῆς Πύλου, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀνεπαρκεῖς φρουράς.

Ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτου εἶχεν ἀφήσει τὰ πάντα εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, κύριον μέλημα ἔχουσα τὸ συμφέρον τοῦ κόμματος. Οὔτε στρατὸς ὑπῆρχεν οὔτε ἀξία λόγου παρασκευή, διότι τὰ χρήματα ἐσπαταλήθησαν, διὰ νὰ συντηρηθοῦν οἱ ὁπλαρχηγοὶ τοῦ κόμματος, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον μισθοὺς καὶ σιτηρέσια δ' ἀνύπαρκτα στρατεύματα. Οἱ 13 χιλ. φανταστικοὶ στρατιῶται ἐξετασθέντες εὑρέθησαν μόνον 3 χιλ., τὸ πλεῖστον μισθοφόροι στερεοελλαδῖται καὶ μακεδόνες. Ὁ Γ. Κουντουριώτης ἐπεχείρησεν ὁ ἴδιος νὰ ὁδηγήσῃ τὸν στρατόν, ἀλλὰ καταπονηθεὶς ἐκ τῆς ἱππασίας ἐπανέκαμψε διορίσας στρατηγὸν τὸν πλοίαρχον Σκούρτην. Ἀλλ' ὁ στρατὸς τοῦ πλοιάρχου στρατηγοῦ διεσκορπίσθη, μόλις ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ παρὰ τὴν θέσιν Κρεμμύδι (7 Ἀπριλίου).

Ὁ Ἰβραὴμ ἐπετέθη κατὰ τῶν δύο φρουρίων τοῦ Ναυαρίνου. Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν ἀτυχῆ ἔμπνευσιν ν' ἀποβιβάσουν στρατὸν εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἡ ὁποία καλύπτει τὴν εἴσοδον τοῦ ὅρμου, 800 ἄνδρας μετά τινων τηλεβόλων. Τινὲς τῶν ἐγκριτωτάτων ἀνδρῶν ἦσαν μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς νήσου. Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν ἀπεβίβασε χιλιάδας τινὰς ἀράβων καὶ τότε ἐπανελήφθη ἡ ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας πάλη, τὴν ὁποίαν περιέγραψεν ὁ Θουκυδίδης. Οἱ Ἕλληνες ἐφονεύθησαν ἢ ἠχμαλωτίσθησαν. Ὁ Τσαμαδός, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ ἰταλὸς φιλέλλην Σανταρόζας ἔπεσαν, ὁ δὲ Μαυροκορδᾶτος καὶ Σαχτούρης μόλις διεσώθησαν ἐπὶ τοῦ πάρωνος τοῦ Τσαμαδοῦ Ἄρεως, ὁ ὁποῖος διέσχισε τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον. Τὰ δύο φρούρια ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμόν.

Τὰ ἀτυχήματα ταῦτα ἔθεσαν εἰς κίνησιν τὸν ἑλληνικὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στόλον, ὁ ὁποῖος ἐπετέλεσε σειρὰν ἀξιολόγων κατορθωμάτων, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιχείρησις τοῦ Κανάρη, ὁ ὁποῖος ἀπεπειράθη νὰ πυροπλήσῃ τὰς παρασκευὰς τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ εἰς τὸν λιμένα (23 Ἰουλίου).

Η ΑΜΥΝΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΞΗΡΑΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰβραὴμ ἡτοιμάζετο νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Τριπόλεως. Οἱ κλέφται ἦσαν κατάπληκτοι ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς τακτικῆς καὶ ὁ Πετρόμπεης γράφων εἰς τὸν Παπαφλέσσαν ὠνόμαζε τὸν Ἰβραὴμ νέον Ναπολέοντα καὶ Πύρρον. Ἡ δὲ κομματικὴ ἀμβλυωπία δὲν ἀντιμετώπιζε τὴν πραγματικὴν κατάστασιν καὶ παρὰ τὴν γενικὴν κατακραυγὴν ἡ κυβέρνησις ἐκράτει δεσμίους εἰς τὴν Ὕδραν τοὺς πελοποννησίους ὁπλαρχηγούς, παρὰ τῶν ὁποίων ἀνεμένετο ἡ σωτηρία. Μόνον ὁ Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος ἦτο Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀφοῦ συνεβούλευσε τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν ἐγκαθείρκτων, ἐτράπη κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως. Ἀλλὰ μετὰ τῶν 300 γενναίων του συνετρίβη καὶ ἐφονεύθη ὄπισθεν τῶν ταμπουρίων του παρὰ τὴν θέσιν ***Μανιάκι*** (20 Μαΐου 1825).

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ἡ κυβέρνησις εἶχε δώσει γενικὴν ἀμνηστείαν καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἐπευφημήθη εἰς τὸ Ναύπλιον ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ διωρίσθη δικτάτωρ μὲ εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν. Ἀλλ' οἱ πελοποννήσιοι ὁπλαρχηγοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν προέλασιν τοῦ Ἰβραήμ, διότι πανταχοῦ αἱ συμπλοκαὶ ἀπέβαινον ὑπὲρ τῶν τακτικῶν. Ὁ Ἰβραὴμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐνεργῶν μετὰ ταχύτητος, ἡ ὁποία ὑπενθύμιζε πράγματι τὸν Ναπολέοντα, προήλασε κατὰ τοῦ Ναυπλίου. Κατερχόμενος τὰ ὀρεινὰ ὑψώματα τῆς Ἀρκαδίας πρὸς τὰς πεδιάδας τοῦ Ἄργους εἶδε τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν Ὕδραν: «Ἀ! μικρὴ Ἀγγλία!», ἀνεφώνησε, «πόσον καιρὸν θὰ μοῦ διαφεύγεις!».

Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἐνεφανίσθη πάλιν ὁ Ὑψηλάντης, ὁ ὁποῖος καταλαβὼν τοὺς Μύλους τῆς Λέρνης ἀνεχαίτισε τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἀφρικανοῦ. Ὁ Ἰβραὴμ πυροπλήσας τὸ Ἄργος ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος κατέστρεφε τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν'ἀντι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταχθοῦν εἰς ἀνοικτὴν μάχην κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ Πελοπόννησος δὲν ὑπετάγη, διότι οἱ ὁπλαρχηγοὶ διεξῆγον κλεφτοπόλεμον ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς αἰγυπτίους.

Αἱ νῖκαι τοῦ Ἰβραὴμ παρήγαγον βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τοὺς κλέφτας, διότι εἰς κρισιμωτάτην στιγμὴν ἀπεδεικνύετο ἡ ὑπεροχὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσουν. Τότε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διώρισεν ὀργανωτὴν τακτικοῦ στρατοῦ τὸν γάλλον συνταγματάρχην ***Κόρολον Φαβιέρον***, ἄνδρα σοβαρόν, ὑπηρετήσαντα εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ ὁποῖος ἀπό τινος εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα παρακολουθῶν τὰς ἐπιχειρήσεις.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ (15 Ἀπρ. 1825-11 Ἀπρ 1826)

Κατὰ τὸ τουρκοαιγυπτιακὸν σχέδιον τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐνέργειαν τοῦ Ἰβραὴμ ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ παράλληλος δρᾶσις τῶν τούρκων πασάδων εἰς τὴν Στερεάν. Τὸ 1825 ὁ σουλτάνος ἀνέθεσεν εἰς τὸν γνωστὸν νικητὴν τοῦ Πέτα Ρεσὶτ Μεχμὲτ πασᾶν, τὸν λεγόμενον Κιουταχῆν, τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν. Δύο σπουδαῖα γεγονότα τοῦ ἀγῶνος συνεδέθησαν μὲ τὸ ὄνομά του, ἡ Π ο λ ι ο ρ κ ί α τοῦ Μ ε σ ο λ ο γ γ ί ο υ καὶ ἡ π ε ρ ὶ τ ὴ ν Ἀ κ ρ ό π ο λ ι ν τ ῶ ν Ἀ θ η ν ῶ ν π ά λ η.

Ὁ Κιουταχῆς ἀναχωρήσας ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1825 διήλασεν ἀκωλύτως τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Αἰτωλίαν μετὰ 20 χιλ. στρατοῦ, ἀποτελουμένου τὸ πλεῖστον ἐξ Ἀλβανῶν, καὶ τὴν 17 Ἀπριλίου περιεκύκλωσε τὸ Μεσολόγγιον. Τοιουτοτρόπως ἤρχισεν ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἐν τῶν ἀξιολογωτάτων στρατιωτικῶν γεγονότων τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ Μεσολόγγιον μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν εἶχεν ὀχυρωθῆ διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ μηχανικοῦ Κοκκίνη. Ἀπὸ ξηρᾶς ἡ πόλις ἐπροστατεύετο ὑπὸ γαιοτείχου καὶ τεσσάρων προμαχώνων. Ἐπίσης ὠχυρωμένα ἦσαν τὰ νησίδια τῆς λιμνοθαλάσσης, ἡ ὁποία σχηματίζεται πρὸ τῆς πόλεως. Ἐν ὅλῳ τὸ φρούριον εἶχε 48 τηλεβόλα, 2 ὅλμους καὶ 2 βομβιδοβόλους καὶ 4000 πολεμιστάς, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυον οἱ πολῖται. Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ 12 χιλ. γυναικόπαιδα. Πολλοὶ τῶν ἱκανωτάτων ὁπλαρχηγῶν καὶ στρατιωτικῶν τῆς Δ. Ἑλλάδος, ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἴσκος, ὁ Βέϊκος, ὁ Μακρῆς, ὁ Κοντογιάννης εὑρίσκοντο εἰς αὐτό. Ὁ παλαιὸς πολεμιστὴς ***Νότης Μπότσαρης*** ἀπετέλεσε μετὰ τῶν διαπρεπεστέρων ὁπλαρχηγῶν ἀμυντικὸν συμβούλιον, τὴν δὲ πολιτικὴν διοίκησιν εἶχε τριμελὴς ἐπιτροπὴ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προκρίτου τῶν Πατρῶν ***Παπαδιαμαντοπούλου***. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἀκριβῶς ἓν ἔτος καὶ παρουσίασε δύο κυρίως φάσεις. Κατὰ τοὺς πρώτους ἐννέα μῆνας εἰς τὸ περιμάχητον χωρίον συνετρίβησαν αἱ προσπάθειαι τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Κιουταχῆ. Διὰ τοῦτο πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ σπεύδει ὁ Ἰβραὴμ καὶ ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1825 τὸ φρούριον πολιορκεῖται ὑπὸ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τῶν δύο μωαμεθανῶν στρατηγῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ θέσις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριευθῇ, ἐφόσον ἐλάμβανε βοήθειαν ἀπὸ θαλάσσης, ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος καταβάλλει προσπαθείας, ὅπως ἀποκλείσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτήν. Διὰ τοῦτο διεξάγεται συγχρόνως πάλη ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

Οἱ πολιορκούμενοι μετὰ πίστεως καὶ καρτερίας ἀποκρούουν τὰς ἐκ τῆς ξηρᾶς ἐπιθέσεις τοῦ Κιουταχῆ καὶ τὰς ἐκ τῆς θαλάσσης τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Οἱ Τοῦρκοι ἐπρομηθεύθησαν 36 ἁλιτενῆ σκάφη, τὰ ὁποῖα διέτρεχον τὸ πρὸ τῆς πόλεως τέναγος καὶ ἐβομβάρδιζον αὐτήν. Ὁ ὑπὸ τὸν Μιαούλην ἑλληνικὸς στόλος ἐφόσον εἶχε τὰ μέσα νὰ κινηθῇ, διέσπασεν ἐπανειλημμένως τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἐτροφοδότησε τὸ φρούριον. Οὕτω τὸ Μεσολόγγιον ἐφαίνετο ἀπόρθητον καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἐφάνη ἡ σταθερότης καὶ ἡ πίστις, ἡ ὁποία ἔζη ἀκόμη παρὰ τῷ λαῷ, ἐνῶ διχόνοια καὶ ἐγωισμὸς εἶχε διαφθείρει τοὺς ἄρχοντας. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὁμολογοῦν τὸ ὑπέροχον σθένος τῶν πολιορκημένων. Ὁ ἔμπιστος τοῦ Μέττερνιχ, ὁ γνωστὸς μισέλλην Γέντζ, ἔγραφε τὴν 9 Σεπτεμβρίου :

«Ὅ,τι καὶ ὅπως φρονεῖ τις περὶ τῶν Ἑλλήνων, οὐδεὶς δύναται ν' »ἀναγνώσῃ χωρὶς ἐνδιαφέρον, χωρὶς συμπάθειαν μάλιστα, τὰ ἀπο»σπάσματα τοῦ ἡμερολογίου τῆς πολιορκίας, διότι οὔτε φίλοι οὔτε ἐχ»θροὶ δύνανται ν' ἀρνηθῶσιν ὅτι ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου, οἱ»αδήποτ' ἂν ᾖ ἡ ἔκβασις αὐτῆς, εἶναι ἀληθὲς ἡρώων ἔργον».

Ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Κιουταχῆ εἶχεν ἀποτύχει. Τὴν 24 Ἰου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λίου οἱ πολιορκούμενοι συνεννοηθέντες μετὰ τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ Καραϊσκάκης, ἐξέρχονται καὶ προσβάλλουν τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, ἐνῶ οἱ Στερεοελλαδῖται προσβάλλουν αὐτὸ ἔξωθεν. Ὁ Κιουταχῆς ἀποσύρει τὸ οἰκτρῶς ἀποδεκατισθὲν στράτευμα εἰς τὰς διαβάσεις τοῦ Ζυγοῦ καὶ περιορίζεται εἰς ἄμυναν. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Χοσρὲφ στόλος ὑποχωρήσας πρὸ τῶν ἑλληνικῶν πυροπλικῶν ἀπέπλευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ὁ Ἰβραὴμ λαβὼν νέας ἐπικουρίας καὶ νέας ὑποσχέσεις παρὰ τοῦ σουλτάνου διαπεραιοῦται ἐκ τοῦ Ρίου εἰς τὴν Στερεὰν μὲ 10 χιλ. στρατοῦ καὶ ἀπὸ τῆς 25 Δεκεμβρίου οἱ ἡνωμένοι στρατοὶ τῶν μωαμεθανῶν ἀρχηγῶν ἐπαναλαμβάνουν τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου. Καταφθάνει ὁ τουρκικὸς στόλος, ἐπισκευάζονται τὰ ἁλιτενῆ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον καταστρέψει οἱ Ἕλληνες, καὶ μετὰ δεινὸν ἀγῶνα καταλαμβάνονται πολλὰ νησίδια τοῦ τενάγους καὶ τὸ περίφημον Βασιλάδι.

Τὸν Μάρτιον ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων ἦτο δεινή. Αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον, τρώγουν φύκη, σκώληκας καὶ δέρματα καὶ περιφέρονται ὡς φαντάσματα ἰσχοὶ ἐξ ἀσιτίας. Ὁ Μιαούλης ἐλθὼν μὲ 30 κακῶς ἐφωδιασμένα πλοῖα δὲν κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας οἱ πολιορκούμενοι ἀποφασίζουν νὰ διασχίσουν τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα φθάσουν εἰς τὸ ἐν Πλατάνῳ στρατόπεδον τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, τοὺς ὁποίους εἶχον πληροφορήσει.

Ἡ περίφημος Ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου ἔγινε τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου 1826. Οἱ ἐξελθόντες ἦσαν περίπου 9000 ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ὑπολειπόμενοι ἔτι 3000 μάχιμοι προηγοῦντο διῃρημένοι εἰς τρία σώματα ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Νότην Μπότσαρην, Κῖτσον Τζαβέλλαν καὶ Μακρῆν. Ἠκολούθουν οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες ἐνδεδυμέναι ὡς ἄνδρες καὶ τὰ παιδία. Ἐκ τούτων 1800 μόνον, τῶν ὁποίων 200 γυναῖκες, διέσχισαν τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ζυγοῦ, ὅθεν διεσώθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Στερεοελλαδιτῶν. Οἱ λοιποὶ ἢ ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν συμπλοκὴν πρὸς τοὺς ἐνεδρεύοντας ἀλβανοὺς ἢ κατεκόπησαν ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πόλιν ὑπὸ τοῦ εἰσορμήσαντος ἐχθροῦ. Εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ περὶ τοὺς προμαχῶνας συνήφθη λυσσώδης πάλη, ἡ ὁποία ἔληγε συνήθως διὰ τῆς ἀνατινάξεως τῆς πυριτιδαποθήκης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω πλῆθος ἐμπολέμων ἀνετίναξεν ὁ γηραιὸς πρόκριτος Χρῖστος Καψάλης.

Τὴν 11 Ἀπριλίου 1826 τὸ Μεσολόγγιον ἦτο σωρὸς καπνιζόντων ἐρειπίων. Ἀλλ' ἡ πτῶσις τοῦ περιλαλήτου φρουρίου ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς μεγάλην νίκην, διότι ὁ ἡρωισμὸς τῶν ὑπερασπιστῶν του ἐπὶ μακρὸν ἐσταμάτησε δύο στρατιάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐπροξένησε μεγάλην φθοράν. Ἀλλ' ἰδίως σημαντικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου ἡ ἡρωικὴ ἄμυνα διεσκόρπισε τὴν σκοτεινὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ περιέβαλε διὰ νέας αἴγλης τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

ΚΡΙΣΙΜΟΣ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου ἡ ἐπανάστασις ἐφάνη ἐκπνέουσα. Οἱ δύο πολιορκητικοὶ στρατοὶ ἦσαν ἤδη ἐλεύθεροι νὰ δράσουν ἀλλαχοῦ. Ὁ Ἰβραὴμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ καταστρέφῃ. Ὁ δὲ Κιουταχῆς ἐκινεῖτο κατὰ τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος, ἐνῶ ἡ κατάστασις τῶν Ἑλλήνων ἦτο θλιβερά. Ἡ κυβέρνησις οὔτε χρήματα εἶχεν οὔτε ἐπιβολήν, ἐπεκράτει δὲ ἀναρχία καὶ διχοστασία μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν.

Ἡ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης συνεκάλεσε τὴν Γ' Ἐθνοσυνέλευσιν εἰς Ἐπίδαυρον (Πιάδαν, Ἰανουάριος 1826) καί, ὅτε ἔφθασεν ἡ εἴδησις τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου παρῃτήθη καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἑνδεκαμελὴς κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐσκέφθη τότε νὰ θέσῃ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ ἀγγλικὴν προστασίαν.

Εἰς τὴν δεινὴν αὐτὴν περίστασιν ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀντοχὴ τοῦ λαοῦ της καὶ ἡ ἔξωθεν βοήθεια. Οἱ φιλελληνικοὶ σύλλογοι καὶ οἱ φιλάνθρωποι τῆς Εὐρώπης ἀνέπτυξαν κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν μεγάλην δραστηριότητα. Ἡ χρηματικὴ βοήθεια ἰδίως ἀνεζωπύρησεν ὅσον ἦτο δυνατὸν τὴν ἐπανάστασιν. Καὶ ὁ μὲν Μιαούλης κινηθεὶς διὰ τῶν χρημάτων ἐκείνων διεσκόρπισεν ἐπανειλημμένως τὸν στόλον τοῦ Καπετὰν πασᾶ,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ ὁποῖος ἐκλείσθη πάλιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης διεξῆγε πείσμονα κλεφτοπόλεμον κατὰ τῶν αἰγυπτίων ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ περιορίσουν τὰς ἐπιδρομάς. Εἰς τὴν Στερεὰν δὲ παρουσιάσθη ἀντάξιος ἀντίπαλος τοῦ Κιουταχῆ, ὁ Καραϊσκάκης.

Η ΠΑΛΗ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Κιουταχῆς προελάσας εἰς τὴν Ἀττικὴν κατέλαβε τὴν 13 Αὐγούστου τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν μετὰ 27ωρον βομβαρδισμόν. Οἱ κάτοικοι μετὰ τοῦ Γκούρα ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἀλλ' οἱ μισθοφόροι τοῦ Γκούρα δὲν ἦσαν οἱ ἀνδρεῖοι τοῦ Μεσολογγίου. Ἐνῶ ἦσαν ὀλιγώτερον εὐπρόσβλητοι ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ προμαχῶνος των, ὀλίγην εἶχον προθυμίαν νὰ ἐγκαρτερήσουν. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἤθελε πάσῃ θυσίᾳ νὰ κρατήσῃ τὴν Ἀκρόπολιν, διότι εἶχεν ὑποδείξεις ἐξ Ἀγγλίας, ὅτι, ἂν ἔπιπτε, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ περιληφθῇ ἡ Στερεὰ εἰς τὸ μέλλον ἑλληνικὸν κράτος. Διὰ τοῦτο ἐπεχείρησεν ἐπανειλημμένως ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Ἀκρόπολιν.

Μετὰ τῆς τελευταίας ταύτης φάσεως τοῦ ἀγῶνος συνδέεται τὸ ὄνομα τοῦ Καραϊσκάκη.

Ὁ ***Γεώργιος Καραϊσκάκης*** (1782—1827) ἐγεννήθη εἰς τὸ Μαυρομάτι πλησίον τῆς Καρδίτσης. Ἡ μήτηρ του ἦτο ἀνεψιὰ τοῦ ὀνομαστοῦ ὁπλαρχηγοῦ τῆς Ἄρτης Γώγου Μπακόλα. Διῆλθε περιπετειώδη νεότητα ἀναμιχθεὶς εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἴτε ὡς μισθοφόρος εἴτε ὡς ἀντίπαλος αὐτοῦ. Ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβε τὰ ὅπλα κατὰ τὰς ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐπιχειρήσεις, ἀλλ' οὔτε σταθερότητα ἔδειξε κατ' ἀρχὰς οὔτε σαφῆ ἔννοιαν τοῦ μεγάλου γεγονότος εἶχε. Τὸ ἰδανικόν του περιωρίζετο εἰς τὸ ἁρματωλίκι τῶν Ἀγράφων. Ἀλλὰ βραδύτερον αἱ κρίσιμοι περιστάσεις ἀφύπνισαν τὴν συνείδησίν του καὶ ἔδωσαν νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις του. Ἐκτοτε παρουσιάζεται ὡς νέος ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀνυπότακτος καὶ ἀθυρόστομος καὶ ἐγωιστὴς ὁπλαρχηγὸς τῆς Στερεᾶς ἀπέβη πρότυπον πειθαρχίας καὶ αὐτοθυσίας, ἀναδειχθεὶς συγχρόνως ὁ στρατηγικώτερος τῶν ἀρχηγῶν τος Στερεᾶς. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ζαΐμη διώρησεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀν. Ἑλλάδος.

Οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν Κιουταχῆν, ἐσχημάτισαν στρατόπεδον εἰς τὴν Ἐλευσῖνα. Ἐκεῖ ἔφθασεν ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Φαβιέρος ἐκ Μεθάνων μετὰ τῶν τακτικῶν του, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυον 70 φιλέλληνες. Μετ'

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὀλίγον ὁ Γκούρας ἐφονεύφθη. Ἀλλ' ὁ Κριεζώτης κατώρθωσε μετὰ 300 ἐπιλέκτων νὰ διολισθήσῃ διὰ τοῦ ρείθρου τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν (11 Ὀκτωβρίου 1826). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Φαβιέρος διαφωνήσας πρὸς τὸν Καραϊσκάκην ἀπεχώρησεν εἰς Μέθανα καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου.

Τότε ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ νέον σχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἠλπιζεν ἀσφαλῶς ὅτι θὰ ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν τὸν Κιουταχῆν καὶ θὰ ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν Ἐσκέφθη ν' ἀποκόψῃ τὴν μετὰ τῆς Θεσσαλίας συγκοινωνίαν τοῦ ἐχθροῦ καθιστῶν σειρὰν φυλακίων εἰς τὰ νῶτα του ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Εὐβοίας. Πρὸς τὸν σκοπον τοῦτον ὁ Κωλέττης ἀτεβιβάσθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου παρὰ τὴν Ἀ τ α λ ά ν τ η ν, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὰς σιταποθήκας τοῦ Κιουταχῆ, ὁ δὲ Καραϊσκάκης προσέβαλε τὴν παρὰ τὸν Ἑλικῶνα Δ ό β ρ α ι ν α ν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀχυρώσει ὁ τοῦρκος στρατηλάτης, διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν μετὰ τῆς Θεσσαλίας συγκοινωνίαν. Ἀλλ' ὁ Κιουταχῆς ἐματαίωσε τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κωλέττη ἀποστείλας ἐγκαίρως 2 χιλ. ἀλβανοὺς ὑπὸ τὸν Μουσταφάμπεην. Ἐπίσης ὁ ἀρχιστράτηγος δὲν ἦτο εὐτυχέστερος εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του. Ἀλλὰ δὲν ἀπεθαρρύνθη καὶ ἐστράφη κατὰ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Μουσταφάμπεη, διὰ να καταστρέψῃ αὐτοὺς αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τὴν ἐπιστροφήν. Ὁ ὑπαρχηγός του Γρίβας κατέφθασεν αὐτοὺς περὶ τὴν ***Ἀράχωβαν***, ἐπελθὼν δὲ ὁ Καραϊσκάκης ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ ὁ ἐνσκήψας χειμὼν καὶ ἡ χιονοθύελλα συνεπλήρωσε τὸν ἀποκλεισμόν. Κατὰ τὴν φ ο ν ι κ ὴ ν ν ύ κ τ α τῆς 24 Νοεμβρίου 1826 οἱ πανικόβλητοι ἀλβανοὶ ἀποπλανηθέντες εἰς τὰς κρημνώδεις χιονοσκεπεῖς ἀτραποὺς κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν 2000 μόλις 300 ἐσώθησαν, ἐκυριεύθησαν αἱ σημαῖαι των καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀνήγειρε πυραμίδα ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν πεσόντων, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔθεσε τὴν ἐπιγραφήν: «Τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων».

Μετὰ τρεῖς περίπου μῆνας, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1827, οἱ Τοῦρκοι προσέβαλον μετὰ μεγαλυτέρων δυνάμεων τὴν παρὰ τὸ ***Δίστομον*** ὠχυρωμένην θέσιν τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλ' ἀπε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρούσθησαν καὶ ὑπεχώρησαν ἀπωλέσαντες τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ τηλεβόλα των.

Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται γενόμεναι μετὰ σειρὰν ἀτυχημάτων ἐχαιρετίσθησαν ὡς μεγάλα ἐθνικὰ κατορθώματα. Ὁ Ζαΐμης μετὰ τὴν νίκην τῆς Ἀραχώβης διέταξε νὰ ψαλῇ δοξολογία εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ὁ τολμηρὸς στρατηγὸς τῆς Ἀν. Ἑλλάδος κατέστη ἐθνικὸν εἴδωλον. Ἡ δὲ ἐθνικὴ ἀντίστασις, ἡ ὁποία ἐφαίνετο ὅτι κατεπνίγη εἰς τὴν Στερεάν, ἀνεβίωσε πάλιν.

Ἡ κυβέρνησις δὲν ἔπαυσε καταβάλλουσα προσπαθείας, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Φαβιέρος διὰ τολμηροῦ στρατηγήματος κατώρθωσε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Μουνιχίαν ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν. Τὴν 24 Ἰανουαρίου ὁ ἄγγλος στρατηγὸς Γόρδων ἀπεβιβάσθη μετὰ 2.300 ἀνδρῶν καὶ 12 τηλεβόλων εἰς τὴν πειραϊκὴν ἀκτὴν καὶ ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κιουταχῆ ὑποστηριζόμενος ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τῆς ἀτμοκινήτου κορβέττας Καρτερίας, τῆς ὁποίας ἐπέβαινεν ὁ γενναῖος φιλέλλην ***Ἄστιγξ*** (30 Ἰανουαρίου). Τέλος ὁ Καραϊσκάκης διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἔστησε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὸ Κερατσίνι, δυτικῶς τοῦ Πειραιῶς. Ἀλλ' ἡ ἀνάμειξις τῶν πολιτικῶν καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν ξένων στρατιωτικῶν διατάραξαν τὸ σχέδιόν του καὶ ὡδήγησαν εἰς τὴν καταστροφὴν τὴν ἑλληνικὴν ἐπιχείρησιν.

Η ΕΝ ΤΡΟΙΖΗΝΙ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε συντελεσθῆ νέα πολιτικὴ ζύμωσις. Ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξὺ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐχαλαρώθη, ἐξεδηλώθησαν δὲ ζωηρότερον αἱ τοπικαὶ ἀντιθέσεις. Πολιτικῶς ἡ Ἑλλὰς διῃρέθη εἰς τρεῖς φατρίας, τοὺς Νησιώτας, τοὺς Στερεοελλαδίτας καὶ τοὺς Πελοποννησίους, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας. Οὕτω προῆλθον τὰ τρία κόμματα, τὸ ἀγγλικόν, τοῦ ὁποίου ἡγέται ἦσαν ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ ὁ Μιαούλης, τὸ γαλλικόν, τοῦ ὁποίου ἡγεῖτο ὁ Κωλέττης καὶ τὸ ρωσσικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκλινεν ὁ Κολοκοτρώνης ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Μαυροκορδᾶτον καὶ τοὺς Νησιώτας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ κυβέρνησις ἀφοῦ μετέθεσε τὴν ἕδραν της εἰς Αἴγιναν, συνεκάλεσεν ἐκεῖ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἀλλ' ἡ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην ἀντιπολίτευσις συνεκάλεσεν ἄλλην εἰς Ἑρμιόνην. Οὕτω ἡ Ἑλλὰς ἐφαίνετο πάλιν διῃρημένη εἰς δύο καὶ ἠπειλεῖτο νέος ἐμφύλιος πόλεμος Ἀλλὰ τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ἡ ἐπέμβασις τῶν φιλελλήνων καὶ ἰδίως ἡ ἄφιξις τοῦ στρατηγοῦ ***Τσὼρτς*** καὶ τοῦ λόρδου ***Κόχραν***. Αἱ δύο μερίδες κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1827 συνῆλθεν ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνέλευσις. Ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη κατέθεσε τὴν ἀρχήν, ἡ δὲ Συνέλευσις ἔλαβε σημαντικὰς ἀποφάσεις. Διώρισε τὸν στρατηγὸν Τσὼρτς ἀρχιστράτηγον, τὸν δὲ Κόχραν ναύαρχον. Ὁ Τσὼρτς (Sir. Richard Church) ἦτο ἄγγλος ἀξιωματικὸς ἐξ Ἰρλανδίας, ὑπὸ τὸν ὁποῖον εἶχον ὑπηρετήσει ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι ὁπλαρχηγοὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ὁ δὲ Κόχραν ((Th. Cochrane), κατ' ἀρχὰς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην φήμην διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Βραζιλίας ναύαρχος τοῦ στόλου κατὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πορτογαλλίας. Τέλος ἡ Ἐθνοσυνέλευσις μετὰ σφοδρὰς συζητήσεις ἐξέλεξε τὸν Καποδίστριαν Κ υ β ε ρ ν ή τ η ν τῆς Ἑλλάδος δι' ἑπτὰ ἔτη (30 Μαρτίου 1827).

Η ΕΝ ΦΑΛΛΗΡΩ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἡ κυβέρνησις ἐγκατέλειψε τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἐξωθουμένη ὑπὸ τοῦ Τσὼρτς καὶ τοῦ Κόχραν ἀπεφάσισε νὰ παρασκευάσῃ μεγάλην ἐκστρατείαν, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως δι' ἀμέσου ἐπιθέσεως. Οἱ δύο ξένοι ἀρχηγοὶ συνηντήθησαν μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὸ Κερατσίνι, ὁ ὁποῖος ἐπέμεινε καὶ πάλιν εἰς τὸ παλαιόν του σχέδιον. Ἀλλ' ὁ Κόχραν δὲν ἤκουσεν αὐτὸν καί, ἀφοῦ ἀπεβίβασε τὸν στρατόν του εἰς τὸ Φάληρον, προσέβαλε τοὺς κατέχοντας τὸν Πειραιᾶ Τούρκους. Κατ' ἀρχὰς προήγαγε διὰ τολμηροῦ κινήματος τὰ στρατεύματά του, ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Μ ο ν ῇ τ ο ῦ ἁ γ. Σ π υ ρ ί δ ω ν ο ς Γκέκηδες ἀντέταξαν λυσσώδη ἀντίστασιν.

Ἡ πρᾶξις αὕτη κατετάραξε τοὺς ἀρχηγούς, ἀλλ' ὁπωσδή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποτε οἱ ξένοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἀμέσου δράσεως. Ὁ Καραϊσκάκης ἀντεῖπε πάλιν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Ὡρίσθη δὲ ἡ
1827 23 Ἀπριλίου ἡμέρα ἐπιθέσεως. Ἀλλὰ τὴν παραμονὴν ἀκριβῶς ἐπληγώθη εἰς συμπλοκὴν ὁ Καραϊσκάκης καὶ μετακομισθεὶς εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τσῶρτς ἐξέπνευσε τὴν ἑπομένην.

Μετὰ δύο ἡμέρας (24 Ἀπριλίου) οἱ φιλέλληνες ἀρχηγοὶ ὡδήγησαν τοὺς Ἕλληνας εἰς προφανῆ σφαγήν. Ἡ ἐπιχείρησις κακῶς σχεδιασθεῖσα, χειρότερον ἐξετελέσθη. Εἶχον σχεδιάσει νὰ ἐπιτεθοῦν τὴν νύκτα, ἀλλ' ἡ ἀπόβασις τῶν στρατευμάτων καὶ ἡ μετακίνησις κατηνάλωσεν ὅλην τὴν νύκτα. Τὴν πρωΐαν οἱ ὁπλαρχηγοὶ ἐβάδισαν ἐν ἀταξίᾳ ἄνευ συνοχῆς καὶ μετ' ὀλίγον ἔπεσαν εὐχερῆς λεία τοῦ δραστηρίου καὶ στρατηγικοῦ ἀντιπάλου. Ὁ Κιουταχῆς προσέβαλε τοὺς Ἕλληνας δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του. Τὸ μικρὸν σῶμα τῶν τακτικῶν συνετρίβη, οἱ δελῆδες (ἱππικὸν) κατεπάτησαν τοὺς ἀτάκτους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον τὰ μέσα νὰ κατασκευάσουν ταμπούρια. Μετ' ὀλίγον ἐν πλήρει ἀταξίᾳ ἔφυγον οἱ Ἕλληνες πρὸς τὴν θάλασσαν καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Πολλοὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν.

Ἡ παρὰ τὸ Φάληρον καταστροφὴ ἦτο ἡ αἱματηροτάτη ἐξ ὅσων ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Ὑπὲρ τοὺς 1500 ἄνδρες ἐφονεύθησαν. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ Νοταρᾶς, Βεΐκος, Γ. Τσαβέλλας, Φωτομάρας καὶ ὁ συνταγματάρχης Ἰγγλέσης ἔκειντο νεκροί. Τὴν ἑπομένην τῆς νίκης οἱ 250 αἰχμάλωτοι ταχθέντες κατὰ σειρὰν ἀπεκεφαλίσθησαν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ἡ Ἀκρόπολις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κρατηθῇ. Ἡ φρουρὰ ἐσυνθηκολόγησεν ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀποχωρήσῃ μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀποσκευῶν.

III. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐπανάστασις ἐφάνη ὅτι ἔσβυνεν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ μόνον εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς Πελοποννήσου διετηρεῖτο. Ὁ Ἰβραὴμ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐσκέπτετο ἤδη περὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ὕδρας καὶ τοῦ Ναυπλίου. Ἐρήμωσις δὲ καὶ φρίκη ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῆς χώρας, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων ἔλεγον μετὰ χαιρεκακίας: «Ἡ Ἑλλάς, ὑπὲρ τῆς ὁποίας θέλουν νὰ ἐπέμβουν, δὲν ὑπάρχει». Ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἤρχισεν ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία εἶχε λάβει εὐνοϊκωτέραν τροπὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κάνιγγ ἠκολούθει φιλελληνικὴν πολιτικήν, εἰς τὴν Ρωσσίαν ἀπέθανεν ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος (1825) καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Νικόλαος ἦτο ἀνὴρ βουλήσεως καὶ δὲν ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ Μέττερνιχ, ἡ δὲ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπηλλάγη τῆς αὐστριακῆς ἐπιρροῆς.

Αἱ τρεῖς δυνάμεις ὑπέγραψαν ἐν Λονδίνῳ τὴν 6 Ἰουλίου 1827 τὴν λεγομένην ***Ἰουλιανὴν Σύμβασιν***, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνωρίζετο αὐτόνομος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου. Τὸ δὲ οὐσιαστικώτερον ἦτο ὅτι αἱ Δυνάμεις ὑπεστήριξαν τὸ διάβημά των διὰ στρατιωτικῆς ἐπιδείξεως. Διότι ὁ ὑπὸ τὸν Κόδρικτον ἀγγλικὸν στόλος καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Δεριγνὺ γαλλικὸς ἐνισχύθησαν, κατέπλευσε δὲ καὶ ὁ ρωσσικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ἔυδεν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἐὰν οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐδέχοντο τὴν ἀνακωχήν, οἱ ναύαρχοι εἶχον δικαίωμα νὰ ἐμποδίσουν τὴν μεταφορὰν ἀνθρώπων καὶ πολεμεφοδίων ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ νὰ ἀσκήσουν βίαν. Αἱ ἡμέτεραι ὁδηγίαι, ἐλέγετο εἰς τοὺς ναυάρχους, δὲν δύνανται βεβαίως νὰ προΐδουν πᾶσαν δυνατὴν περίπτωσιν καὶ ἔχετε ἀνάγκην ἐλευθερίας τινός. Ὁ βασιλεὺς χορηγεῖ ὑμῖν αὐτὴν πλήρη.

Τὴν πρότασιν τῶν Δυνάμεων ἐδέχθη προθύμως ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἀπέκρουσε τὴν ἐπέμβασιν. Ἡ τελευταία λέξις τοῦ Ρεῖς ἐφέντη εἰς τοὺς διερμηνεῖς τῶν πρεσβειῶν ἦτο: Γεννηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ! Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη εἶναι εἰς πάντα ἕτοιμος.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ (8 Ὀκτωβρίου 1827)

Ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἐνισχυθεὶς διὰ νέων μονάδων καὶ ἐπικουριῶν προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου. Μετ' ὀλίγον κατέλευσεν ὁ Κόδρικτον, ὁ ὁποῖος δὲν κατώρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θωσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐπικουριῶν τοῦ Ἰβραήμ, ἀλλ' ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν καθὼς καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων περὶ τῆς παύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατέπλευσεν ὁ γαλλικὸς στόλος καὶ οἱ δύο ναύαρχοι ἀπῄτησαν παρ' αὐτοῦ ν' ἀπέχῃ πάσης ἐπιχειρήσεως, ἕως ὅτου λάβῃ ὁδηγίας ἐκ Κων]πόλεως

Οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῶν περὶ μεσολαβήσεως εἰδήσεων ἐπεχείρησαν ν' ἀναζωπυρήσουν ὅπου ἦτο δυνατὸν τὴν ἐπανάστασιν, διότι εἶχον ὑποδείξεις ὅτι μόνον αἱ ἐπαναστατημέναι χῶραι ἔμελλον νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Τότε ὁ Ἄστιγξ μετὰ τῆς Καρτερίας καὶ ἄλλων πλοίων κατέστρεψε τουρκικὸν στολίσκον εὑρισκόμενον εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἰτέας, εἰς τὸ ἐπίνειον τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ἀμφίσσης.

Ὁ Ἰβραὴμ ἐκπλέει τότε ἐκ Ναυαρίνου μετὰ μοίρας τοῦ στόλου, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ, ἀλλ' ὁ Κόδρικτον ἀναχθεὶς ἐκ Ζακύνθου ἠνάγκασεν αὐτὸν νὸ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πύλον. Ἐτράπη τότε εἰς δεινὴν λεηλασίαν τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Ἀρκαδίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σουλτάνος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τῶν Δυνάμεων καὶ διεβίβασε διαταγὴν εἰς τὸν Ἰβραήμ, ὅπως διεξάγῃ ἐντονώτερον τὸν ἀγῶνα.

Τότε ὁ συμμαχικὸς στόλος εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν Ἰβραὴμ τὴν θέλησιν τῶν Δυνάμεων. Ἡ σύγκρουσις ἀπέβαινεν ἀναπόφευκτος, διότι οἱ ναῦται εἶχον διαταγὴν νὰ μὴ πυροβολήσουν, ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἐκαίοντο ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ προσβάλουν τοὺς μωαμεθανούς. Τὸ μοιραῖον ἐπῆλθε τὴν 8 Ὀκτωβρίου. Οἱ μωαμεθανοὶ ἐπυροβόλησαν κατὰ τῆς ἀγγλικῆς λέμβου, τὴν ὁποίαν ὁ Κόδρικτον ἔστειλε πρὸς συνεννόησιν. Ἡ λέμβος καὶ ἡ ἀγγλικὴ ναυαρχὶς ἀπήντησαν. Ὅτε δὲ ἓν τῶν αἰγυπτιακῶν ἤρχισε νὰ κανονιο-
1827 βολῇ, τὸ πῦρ ἐγενικεύθη. Τὰ 26 πολεμικὰ τῶν Εὐρωπαίων (11 ἀγγλικά, 7 γαλλικά, 8 ρωσσικὰ) μετὰ 1270 τηλεβόλων ἔκαυσαν τὴν τουρκοαιγυπτιακὴν ἀρμάδαν ἀποτελουμένην ἐξ 82 σκαφῶν μετὰ 2000 τηλεβόλων. Τὴν δὲ ἑπομένην ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, εὗρε συντρίμματα, τὰ ὁποῖα ἐπλήρουν τὸν λιμένα τῆς Πύλου. Ἡ παρὰ τὸ Ναυαρῖνον ναυμαχία ἦτο ἡ μεγίστη κατὰ θάλασσαν καταστροφὴ τοῦ τουρκικοῦ στόλου μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (1571).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἡ ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία ἐσήμαινε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἐδέχθησαν τὴν καταστροφὴν μετὰ καρτερικῆς ἠρεμίας, ὁ δὲ σουλτάνος παρεσκεύαζε νέαν ἐκστρατείαν Οἱ πρέσβεις τῶν Δυνάμεων τότε ἐγκατέλειψαν τὴν Κων)πολιν καὶ τὴν 7 Μαΐου 1828 ἐξεράγη ὁ ἀπὸ μακροῦ ἀπειλούμενος ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα (6 Ἰανουαρίου 1828) ὁ Καποδίστριας ἐπὶ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς ὀργανώσεως καὶ ἀνορθώσεως. Ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος διήρκεσε δύο περίπου ἔτη (1828—29), οἱ δὲ ρῶσσοι προήλασαν μέχρι Ἀδριανουπόλεως. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Γαλλία ἔστειλεν εἰς Πελοπόννησον 14 χιλ. στρατοῦ καὶ 300 ἱππεῖς ὑπὸ τὸν Μαιζὼν (18 Αὐγούστου), ἵνα ἐκδιώξῃ τοὺς Αἰγυπτίους. Ἀλλ' ὁ Ἰβραὴμ ὑπέγραψεν ἐν τῷ μεταξὺ τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Ἀγγλίας τὴν συνθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ μετ' ὀλίγον ἐξεκένωσε τὴν Πελοπόννησον.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἔργον εὐχερές. Τὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου παρεδόθησαν. Ὁ στρατηγὸς Τσῶρτς διαπεραιωθεὶς μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα ἀπήλλαξεν αὐτὴν τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς δὲ τὴν Ἀν. Ἑλλάδα ὁ Δ. Ὑψηλάντης εὐχερῶς κατέβαλε τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐξασθενήσει, ἀφότου ὁ σουλτάνος ἀπέσυρε δυνάμεις διὰ τὸν ρωσσικὸν πόλεμον Παρὰ τὴν ***Πέτραν*** τῆς **1829**
Βοιωτίας ἐδόθη ἡ τελευταία μάχη τοῦ ἀγῶνος (12 Σεπτεμβρίου 1829). Οὕτως ὁ Δ. Ὑψηλάντης ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Προύθου.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἡ διευθέτησις τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἦτο ἔργον τῆς διπλωματίας πλέον. Ἀλλ' αἱ τρεῖς Προστάτιδες Δυνάμεις, ὅπως ὠνόμασαν ἑαυτὰς ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσσία, μόλις μετὰ μακρὰς παρελκύσεις κατώρθωσαν νὰ καθορίσουν τὴν σχέσιν τοῦ νέου κράτους πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ τὰ σύνορά του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὴν 10 Μαρτίου 1829 αἱ τρεῖς Δυνάμεις ὑπέγραψαν τὸ Πρωτόκολλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἱδρύετο ἑλληνικὸν κράτος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ περιλάβῃ τὰς πρὸς νότον τοῦ Παγασητικοῦ καὶ Ἀμβρακικοῦ κόλπου χώρας, τὴν Εὔβοιαν, τὰς Κυκλάδας καὶ τὰς παρακειμένας εἰς τὴν Πελοπόννησον νήσους.

Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς νίκης τῆς Ρωσσίας δημιουργηθεῖσα νέα κατάστασις εἰς τὴν Βαλκανικὴν μετέβαλε τὰς διαθέσεις τῶν ἄγγλων διπλωματῶν, οἱ ὁποῖοι ἔκλινον μᾶλλον εἰς τὴν δημιουργίαν μικροῦ ἀνεξαρτήτου ἑλληνικοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο τὸ ***Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου*** τῆς 22 Ἰανουαρίου 1830 ἵδρυσεν ἀνεξάρτητον ἑλληνικὸν βασίλειον κυβερνώμενον ὑπὸ κληρονομικοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ ἐκλεγῇ ἐκτὸς τῶν βασιλευόντων οἴκων τῶν Προστατίδων Δυνάμεων. Ἀλλὰ τὸ οὕτως ἱδρυόμενον ἀνεξάρτητον κράτος εἶχε στενώτατα ὅρια. Τὸ πρὸς βορρᾶν ὅριόν του ἔμελλε νὰ εἶναι ὁ Σπερχειός. Μετ' ὀλίγον ἐδολοφονήθη ὁ Καποδίστριας καὶ ἐπηκολούθησεν ἀναρχία ἐν Ἑλλάδι. Αἱ Δυνάμεις διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὰς ταραχάς, ἔδωκαν τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ὄθωνα, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, καὶ ἐξέτειναν τὰ πρὸς βορρᾶν ὅρια μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ καὶ τοῦ Ἀβρακικοῦ. Ἡ Κρήτη ὅμως καὶ ἡ Σάμος ἀπεκλείσθησαν. Ἐκ τούτων ἡ μὲν
1832 Κρήτη ἐδόθη εἰς τὸν Χεδίβην τῆς Αἰγύπτου, ἡ δὲ Σάμος ἔγινεν αὐτόνομος ὑπὸ χριστιανὸν ἡγεμόνα διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Ταῦτα ὥρισεν ἡ ***Σύμβασις τοῦ Λονδίνου*** τοῦ 1832.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶναι γεγονὸς σημαντικώτατον, ἀπὸ ἀπόψεως μάλιστα ἐκπολιτιστικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς τὸ σημαντικώτερον ἀπ' ὅσα ἔγιναν εἰς τὴν Βαλκανικὴν μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν.

Ἡ ἐξέγερσις τῶν Ἑλλήνων ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν θλιβερὰν κατάστασιν, ἡ ὁποία εἶχεν ἐπιβληθῆ εἰς τὴν χερσόνησον ἀπὸ αἰῶνας. Ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἤκμασεν ὁ λαμπρὸς ἑλληνικὸς πολιτισμός, εἶχε γίνει ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀγνώριστος. Παραδοθεῖσα εἰς τὸν βαρὺν δεσποτισμόν, εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν κατὰ τόπους ἰσχυρῶν, εἶχεν ἀποχερσωθῆ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις, εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ ἕλη καὶ ἐμαστίζετο ἀπὸ μολυσματικὰ νοσήματα. Δὲν εἶχε δρόμους οὔτε συγκοινωνίαν οὔτε ἀσφάλειαν Εἶχε χάσει τὰς πηγὰς τοῦ πλούτου καὶ τὸν πληθυσμόν της καὶ εἶχε καταντήσει ἰδίως ἐπὶ τουρκοκρατίας μία ἀπὸ τὰς πτωχοτέρας, τὰς ἀραιότερον κατοικουμένας καὶ τὰς μᾶλλον καθυστερημένας γωνίας τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἔγινε μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τῆς γαλλικῆς, ἔφερε τὸ ἀνήσυχον στοιχεῖον εἰς τὴν χώραν, ἡ ὁποία παρέτεινε τὸν μεσαιωνικὸν λήθαργον μέχρι τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Ὁ ἀγὼν τοῦ εἰκοσιένα δὲν εἶναι ὑπόθεσις ἑλληνικὴ μόνον, ἀλλὰ κίνησις πλατυτέρας σημασίας, ἡ ὁποία μὲ δυνατὰ κτυπήματα εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου ἔδιδε τὸ σύνθημα τοῦ ἀφυπνισμοῦ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ Ἑλλὰς ἐξῆλθε θλιβερῶς ἐξηντλημένη ἀπὸ τὸν μακροχρόνιον ἀγῶνα καὶ ἡ ὀργάνωσίς της εἰς κράτος συνήντησε πολλὰς δυσκολίας.

Ὁ Καποδίστριας, ἡ βαυαρικὴ ἀντιβασιλεία καὶ ὁ Ὄθων ἐπεχείρησαν νὰ κυβερνήσουν ἀπολυταρχικῶς. Ἀλλ' ἐδημιουργήθη ἰσχυρὰ ἀντίδρασις κατ' αὐτῶν.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 ὑπεχρέωσε τὸν Ὄθωνα νὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα καὶ δευτέρα ἐξέγερσις τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁμαλωτέρα ἦτο σχετικῶς ἡ βασιλεία Γεωργίου Α', ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε συνταγματικῶς.

Ι. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ (1828-1831)

Ὁ Κυβερνήτης ἐκλεγεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεως τὸν Μάρτιον τοῦ 1827 ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης, ἵνα βολιδοσκοπήσῃ τὰς διαθέσεις τῶν ἀνακτοβουλίων, ἐκυβέρνησε δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ 3 1)2 ἔτη.

Ὁ *Ἰωάννης Καποδίστριας* (1776-1831) ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν ἐξ ἐγκριτωτάτης οἰκογενείας τῆς νήσου, ἡ ὁποία τὴν ἀρχήν της εἵλκεν ἐκ τῆς δαλματικῆς πόλεως Καποδίστρια, τῆς ἀρχαίας Ἰουστινουπόλεως. Οἱ πρόγονοί του εἶχον λάβει τὸν τίτλον τοῦ κόμητος παρὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας Ἡ οἰκογένεια τῶν Καποδίστρια εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Κέρκυραν τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ὁ μέλλων κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἀνὴρ μακρᾶς πείρας. Συμπληρώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Εὐρώπην διωρίσθη γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας τοῦ Ἰονίου κράτους λαβὼν οὕτω τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν του ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ θιασώτης τῆς ρωσσοφίλου πολιτικῆς. Ὅταν ὁ Ναπολέων διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τίλσιτ ἔγινε κύριος τῶν Ἰονίων νήσων, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ρωσσικὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ διακριθῇ. Ὁ τσάρος ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν εἰς διαφόρους ἀποστολάς. Ἔστειλεν αὐτὸν ὡς μέλος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ρωσσικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων καὶ τῆς Βιέννης καὶ τέλος προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ὁ Καποδίστριας εἶχε μέγα κῦρος, ὅταν κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπιστεύετο ὅτι διὰ τῆς παρουσίας του θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ ὁμόνοια μεταξὺ τῶν κομμάτων. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀποκατέστησε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν δεινῶς ταρασσομένην χώραν.

Τὸ ἔργον του ἦτο δυσχερὲς ἐν μέσῳ τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς ἀναρχίας, ἡ ὁποία ἐμάστιζε τὸν τόπον. Ἡ Ἑλλὰς ἐξήρχετο ἐκ δεινοτάτου ἀγῶνος σχεδὸν ὀκτὼ ἐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι εἶχον ὀλιγοστεύσει, τὰ κνήνη εἶχον καταστραφῆ, ἡ γῆ ἔμενεν ἀκαλλιέργητος καὶ ἡ ἐργαζομένη τάξις ἦτο ἐν ἀπογνώσει, λῃστεία δὲ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ πειρατεία ἐπὶ τῆς θαλάσσης διεξήγοντο ἐν πλήρει ἀνέσει, τὰ δὲ ἤθη ἦσαν ἐξηγριωμένα καθ' ὅλην τὴν χώραν. Πλὴν τούτου εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς διπλωματικὰς δυσχερείας, διότι ἡ Ἀγγλία καὶ Γαλλία ὑπέβλεπον αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν ἐνόμιζον ρωσσικὸν πράκτορα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ φίλαυτος καὶ αὐταρχικὸς χαρακτὴρ τοῦ κυβερνήτου ὡς καὶ αἱ περὶ κράτους πεποιθήσεις του ἔμελλον νὰ ἐξεγείρουν ἀντίστασιν καὶ νὰ δυσχεράνουν τὸ ἔργον του.

Ὁ Καποδίστριας ἦτο ὀπαδὸς τῆς πεφωτισμένης δεσποτείας. Ἐφρόνει ὅτι τὰ συντάγματα καὶ τὰ κοινοβουλευτικὰ σώματα εἶναι πρόωρα διὰ χώραν ἄρτι χειραφετηθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀσιατικοῦ δεσποτισμοῦ καὶ διερχομένην περίοδον κλονισμοῦ. Ὅθεν ἐπεχείρησε νὰ διαπλάσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς κράτος ἰσχυρῶς συγκεντρωμένον ἐνισχύων τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν.

Ἡ πρώτη πρᾶξις του ἦτο νὰ διαλύσῃ τὴν ἐκλέξασαν αὐτὸν Συνέλευσιν, ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐξέλεξε συμβούλιον ἐξ 27 ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε Π α ν ε λ λ ή ν ι ο ν. Κυρίως ὅμως τὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἡ Γ ρ α μ μ α τ ε ί α τοῦ Κυβερνήτου, ἡ Γ ε ν ι κ ὴ Γ ρ α μ μ α τ ε ί α λ ε γ ο μ έ ν η, τῆς ὁποίας πρόεδρον διώρισε τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, τὸν ἱστορικὸν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα δυσηρέστησαν ὄχι μόνον τοὺς πλουσίους γαιοκτήμονας, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐφοπλιστὰς καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Ἤρχισε δὲ νὰ διαλύεται ἡ περιβάλλουσα τὸ πρόσωπόν του αἴγλη καὶ ἐσχηματί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σθη ἰσχυρὰ ἀντιπολίτευσις. Ὥστε ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποσχεθῆ ἅμα τῇ ἀφίξει του. Ἀλλ' οὐδὲν μέσον εἶχε παραλείψει, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἐκλογὴν προσώπων ἀφωσιωμένων εἰς ἑαυτόν. Διὰ τοῦτο ἔγιναν ἀθρόαι διαμαρτυρίαι τῆς ἀντιπολιτεύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον ἄνδρες ὡς ὁ Μιαούλης, Μαυροκορδᾶτος, Κουντουριώτης.

Ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης εἰργάσθη ὅσον ὀλίγοι Ἕλληνες. Κατώρθωσε ν' ἀποφύγῃ τὴν γραφειοκρατίαν, ἐφρόντισεν ἰδίως νὰ διαρρυθμίσῃ τὰ οἰκονομικὰ καὶ προσεπάθησε διὰ παντὸς τρόπου ν' ἀναπτύξῃ τὰς πηγὰς τοῦ πλούτου. Ἐφρόντισε συγχρόνως νὰ δημιουργήσῃ τακτικὸν στρατὸν καὶ ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, ἰδίως τὴν λαϊκήν. Ὁ Καποδίστριας ἦτο δεδηλωμένος ὑπὲρ τῆς πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ μετ' ἰδιαζούσης εὐθυκρισίας διεῖδεν ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἐκ τοῦ λαοῦ Ἀπεστρέφετο τὴν ξηρὰν γραμματικὴν μόρφωσιν τῶν ἑλλήνων λογίων τοῦ καιροῦ του καὶ διεκήρυττεν ὅτι ἐφόσον ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ, δὲν θὰ ηὔξανε τὸν ἀριθμῶν τῶν λεγομένων σοφολογιωτάτων.

Ἀλλ' ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσις ἔφθασεν εἰς ὀξεῖαν κρίσιν. Ἡ Μάνη ἐστασίασε καί, ὅταν ὁ κυβερνήτης θελήσας νὰ ἐπιβάλῃ τὸ κράτος τοῦ νόμου συνέλαβε τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ αὐτὸν τὸν Πετρόμπεην ἐνέκλεισεν εἰς τὸ Ἴτς-Καλὲ τοῦ Ναυπλίου, ἀφυπνίσθη τὸ στασιαστικὸν πνεῦμα. Ἡ Ὕδρα ἐστασίασεν ἀναφανδὸν δῆθεν ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας. Οἱ δυσηρεστημένοι συνέστησαν ἰδίαν κυβέρνησιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπείαν. Ὁ Μιαούλης καὶ Μαυροκορδᾶτος κατὰ διαταγὴν τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπείας κατέλαβον τὸν ἐν τῷ Ναυστάθμῳ τοῦ Πόρου στόλον. Ὁ Καποδίστριας παρεκάλεσε τότε τὸν ῥῶσσον ναύαρχον Ρικὸρ νὰ πλήξῃ τοὺς ἐπαναστάσας. Ὅτε δὲ ἐκεῖνος ἔλαβε θέσιν ὅπως βομβαρδίσῃ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ὁ Μιαούλης ἀνετίναξεν αὐτὰ καὶ ἔθεσεν πῦρ εἰς τὸν ναύσταθμον τοῦ Πόρου. Ἡ φρεγάτα Ἑλλὰς καὶ μία κορβέττα κατεστράφησαν καὶ μόλις ἐσώθησαν τὰ ἄλλα πλοῖα καὶ ὁ ναύσταθμος.

Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθε τὸ μοιραῖον. Τὴν 27 Σεπτεμβρίου ὁ υἱὸς τοῦ Πετρόμπεη Γεώργιος καὶ ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος, οἱ ὁποῖοι ἐκρατοῦντο ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν εἰς τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ναύπλιον, παραμόνευσαν τὸν Κυβερνήτην, ἐνῶ μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος διὰ τὴν πρωινὴν λειτουργίαν, καὶ ἐδολοφόνησαν αὐτόν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐφονεύθη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τῶν ἀκολούθων τοῦ Κυβερνήτου καὶ τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ Γεώργιος συλληφθεὶς κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου καὶ ἐτυφεκίσθη πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ πατρός του. Αὕτη εἶναι ἡ τραγῳδία τοῦ Ναυπλίου. 1831

ΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

Τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ἠκολούθησε δεινὴ ἀναρχία καὶ σπαραγμὸς ἐμφύλιος. Κατ' ἀρχὰς οἱ Καποδιστριακοὶ ἐξέλεξαν προσωρινὴν ἐπιτροπὴν τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν ὁ Αὐγουστῖνος Καποδίστριας, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Κωλέττης. Ἀλλ' ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐφάνη ἀδιάλλακτος καὶ ἀπέκλεισε τοὺς ἀντιπροσώπους Ὕδρας καὶ Μάνης ἐκ τῆς Ε' Ἐθνοσυνελεύσεως, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ συνέλθῃ εἰς τὸ Ἄργος. Τότε ὁ Κωλέττης ἀπεσχίσθη καὶ ἐσχηματίσεν ἰσχυρὰν ἀντιπολίτευσιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Συνταγματικήν, καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς Περαχώραν πλησίον τῆς Κορίνθου, διώρισεν ἰδίαν ἐπιτροπήν. Ἡ Ἑλλὰς διῃρέθη πάλιν εἰς δύο καὶ ἤρχισεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.

Τὸ ἄγχελμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ὄθωνος ἐξῆψεν ἔτι μᾶλλον τὰ πάθη, διότι οἱ περὶ τὸν Κωλέττην ἤθελον νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὸ Ναύπλιον κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς τιμάς. Ὅθεν τὰ ρουμελιωτικὰ στρατεύματα ἐκίνησαν κατὰ τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ τὸν Κωλέττην, ὁ ὁποῖος ἐπεκράτησε καὶ εἰσῆλθε θριαμβεύων εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐνῶ ὁ Αὐγουστῖνος ἀνεχώρει μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Κέρκυραν.

Ἀλλ' οἱ ρουμελιῶται μισθοφόροι τῶν Συνταγματικῶν ἐπειδὴ μάλιστα δὲν ἐπληρώνοντο ἕνεκα ἐλλείψεως χρημάτων, ἐδήωσαν τὴν Πελοπόννησον ὡς χώραν ἐχθρικὴν καὶ ἐπὶ μακρὸν αἱ πελοποννήσιαι μητέρες ἐφόβιζον τὰ τέκνα των λέγουσαι «ἔρχεται τὸ σύνταγμα». Διὰ τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ κατ' αὐτῶν τὰ ὅπλα. Θλιβεραὶ συγκρούσεις συνέβησαν μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τέλος συνῆλθεν εἰς τὴν Πρόνοιαν (πλησίον τοῦ Ναυπλίου) τὴν 14 Ἰουλίου 1832 ἡ Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁποία ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὄθωνος. Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἔθεσε τέρμα ἡ κάθοδος τοῦ Ὄθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Η ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ

Ὅταν τὴν 25 Ἰανουαρίου 1833 ὁ Ὄθων ἀπεβιβάσθη εἰς Ναύπλιον, ἦτο γενικὸν τὸ αἴσθημα τῆς ἀνακουφίσεως. Ὅλοι ἤλπιζον ὅτι θὰ ἐτίθετο τέρμα εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ ἡ δεινῶς δοκιμασθεῖσα χώρα θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τάξεως καὶ εὐημερίας. Εὐσίωνον ἦτο ὅτι ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν δὲν εἶχε σύνδεσμον πρὸς τὰς φατρίας καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἢ στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς, δὲν ἐστερεῖτο δὲ προσόντων, ὅπως ὀργανώσῃ καὶ διοικήσῃ τὴν χώραν. Αὐτὸς καὶ οἱ Βαυαροί του κατήρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμφορούμενοι ὑπὸ τῶν ἀγαθωτάτων προθέσεων.

Ἀλλ' ἦτο ἔργον δυσχερὲς ἡ συγκρότησις τῆς Ἑλλάδος εἰς κράτος ὠργανωμένον καὶ εὐνομούμενον, ὅπως ἦσαν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, τὰ ὁποῖα εἶχον ὡς πρότυπον οἱ Βαυαροί. Μακρὸς βίος ὑπὸ τὴν ἀσιατικὴν δεσποτείαν εἶχεν ἀφήσει βαθείας ρίζας εἰς τὴν χώραν, μακροχρόνιος δὲ πόλεμος καὶ ἀναρχία εἶχον δημιουργήσει τάσεις ἀντιπειθαρχικάς. Ὁ λαὸς κατὰ τὸ πλεῖστον ἦτο πτωχὸς καὶ ἀμαθὴς ἀριθμῶν ὑπὲρ τὰ 90 00)00 ἀναλφαβήτους. Δὲν ἐγνώριζε νὰ ἐργάζεται ὅπως οἱ εὐρωπαῖοι τεχνῖται, δὲν εἶχεν ἐπιστήμην, δὲν ἤξευρε νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰς πηγὰς τοῦ πλούτου. Χρῆμα δὲν ὑπῆρχε διὰ μεγάλας συνεταιρικὰς ἐπιχειρήσεις. Δὲν ὑπῆρχον ὁδοὶ οὔτε μέσα συγκοινωνίας οὔτε πόλεις ἢ ἀξιόλογος ἀνθρωπίνη ἐργασία κληρονομηθεῖσα ἐκ προγενεστέρων γενεῶν. Τὰ πάντα ἔπρεπε νὰ γεννηθοῦν ἐκ τῆς τέφρας.

Ἐν τούτοις οἱ Βαυαροὶ ἤρχισαν τὸ ἔργον μετὰ προθυμίας καὶ αἰσιοδοξίας. Ἀλλὰ συνήντησαν πολλὰ προσκόμματα καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Ὄθωνος ἦτο πλήρης περιπετειῶν. Οἱ τρεῖς ἀντιβασιλεῖς, οἱ διορισθέντες ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου, ὁ κόμης Ἀρμανσμπεργ (Armansberg), πρώην βαυαρὸς ὑπουργός, ὁ διδάκτωρ Μάουρερ (Maurer), καθηγητὴς τῆς νομικῆς, καὶ ὁ στρατηγὸς Ἔϋδεκ (Eydek), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη ὑπηρετήσει τὴν ἐπανάστασιν, ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ κρατικοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἰκοδομήματος τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν ν' ἀποφύγουν τὰς προστριβὰς πρὸς τὸν δυσήνιον λαόν, τὸν ὁποῖον εἶχον ἔλθει νὰ κυβερνήσουν. Ἀλλὰ καὶ ἡ αὐταρχικὴ κυβέρνησίς των καὶ ἡ ἄγνοια τοῦ λαοῦ κατέστησαν αὐτοὺς ταχέως ἀντιδημοτικούς. Ἡ ἀντιβασιλεία προσέκρουσε κυρίως εἰς τὸν σκόπελον τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀτάκτων στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι μὴ ἱκανοποιούμενοι ἐτρέποντο εἰς λῃστείας. Ἐπίσης μεγάλας δυσχερείας ἐγέννησε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, διότι ἡ ἀντιβασιλεία ἐδημιούργησεν αὐτοκέφαλον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἀνεγνώρισεν ὁ Πατριάρχης. Οἱ Βαυαροὶ ἐπάταξαν δραστηρίως τὴν ἀντίδρασιν. Κατεδίκασαν μάλιστα εἰς θάνατον τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν, ὡς ἐνεχομένους εἰς συνωμοσίαν κατ' αὐτῶν. Ἀλλὰ οἱ ξένοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐκτελέσουν τὴν καταδίκην κατὰ τοῦ γηραιοῦ πολεμιστοῦ τῆς ἐλευθερίας. Εἰς τὴν ἔκρυθμον κατάστασιν ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ ἔθετε τέλος ἡ ἐνηλικίωσις τοῦ Ὄθωνος.

ΟΘΩΝ—ΑΥΤΑΡΧΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1843

Οἱ ἀντιβασιλεῖς ἐκυβέρνησαν τὴν Ἑλλάδα ἄνευ βουλῆς καὶ συντάγματος ἀκολουθοῦντες τὰ ἴχνη τοῦ κυβερνήτου. Τὴν αὐταρχικὴν ταύτην κυβέρνησιν ἐξηκολούθησεν ὁ Ὄθων. Δὲν συνεκάλεσεν ἐθνικὴν συνέλευσιν οὔτε βουλήν. Ἔλαβεν ἕλληνας ὑπουργούς, ἀλλὰ διετήρησε καὶ τὸν ἀντιδημοτικὸν Ἄρμανσμπεργ ὡς ἀρχιγραμματέα καὶ προήδρευεν ὁ ἴδιος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὥστε ἡ διοίκησίς του ἦτο προσωπικὴ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων. Οἱ δὲ Βαυαροὶ ἐξηκολούθουν νὰ κατέχουν τὰς ἀνωτέρας θέσεις ἐργαζόμενοι πάντως ὠφελιμώτερον διὰ τὸν τόπον ἕνεκα τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως, ἤ ὅσον ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀνεγνωρίζετο καὶ ἡ κατ' αὐτῶν δυσαρέσκεια ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Ὄθωνος, ὥστε ἐπανειλημμένα στασιαστικὰ κινήματα ἐτάραξαν τὴν χώραν.

Μεγάλας δυσχερείας ἐδημιούργησεν εἰς τὸν Ὄθωνα ἡ μεγαλοϊδεατικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική του, διότι ὁ Ὄθων, καθὼς βραδύτερον καὶ ἡ σύζυγός του Ἀμαλία, κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμφορούμενοι δυσπραγματοποιήτων ἰδανικῶν. Ἦσαν δη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λαδὴ μεγαλοϊδεᾶται, ὅπως ἔλεγον τότε, διότι ἐπίστευον ὅτι ἦτο δυνατὸν ταχέως νὰ διαλύσουν τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ νὰ περιβληθοῦν τὸ στέμμα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Τοῦτο ὅμως εἶχε σοβαρὰς συνεπείας διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος. Ἀφ' ἑνὸς ἔφερεν αὐτὸν εἰς προστριβὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἀφ' ἑτέρου διέθεσε κατ' αὐτοῦ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν κηρυγμέναι ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Τέλος ἐδημιούργησε σοβαρὰς παρεξηγήσεις μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ πολιτευομένων. Διότι βλέπων τοὺς πολιτικοὺς περὶ μικρὰ τυρβάζοντας ἐγίνετο ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐγωπαθέστερος καὶ αὐταρχικώτερος πιστεύων ὅτι μόνον αὐτὸς μετὰ τῆς Ἀμαλίας εἰργάζοντο διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Τέλος ἀπεμάκρυνε τοὺς Βαυαροὺς πρὸ τῆς γενικῆς δυσαρεσκείας καὶ τῇ προτροπῇ τῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ συγκαλέσῃ τὸν βουλήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ συνετελεῖτο βραδεῖα ἀλλ' αἰσθητὴ πρόοδος. Ἤδη πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Ὄθωνος τὴν 1 Δεκεμβρίου 1834 ἡ ἕδρα τῆς Κυβερνήσεως μετετέθη εἰς τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων τὸ ἔνδοξον παρελθὸν ἦτο ὁ μοναδικὸς λόγος τῆς προτιμήσεως ἄλλων ἐπικαιροτέρων σημείων. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1835 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας ὁ πατὴρ τοῦ Ὄθωνος Λουδοβῖκος καὶ εὗρε τὴν χώραν εἰσερχομένην εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τάξεως. Παρέστη εἰς τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τῶν ἀνακτόρων τοῦ υἱοῦ του, τὰ ὁποῖα συντελεσθέντα ἔμελλον νὰ ἀποβοῦν τὰ ἀπέριττα ἀνάκτορα, τὰ σήμερον Παλαιὰ Ἀνάκτορα καλούμενα. Ἀλλὰ συγχρόνως εἶχον ἀρχίσει αἱ ξέναι δυνάμεις νὰ ἐπιδιώκουν πολιτικὴν ἐπιρροὴν καὶ αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀποβῆ θέατρον ραδιουργιῶν τῶν ξένων πρακτόρων. Ἑκάστη δύναμις ἐζήτει νὰ προσεταιρισθῇ ἓν ἀπὸ τὰ ἰσχύοντα κόμματα. Μετ' ὀλίγον ὁ Ὄθων μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ δουκὸς τοῦ Ὀλδεμβούργου, ἡ ὁποία ἔμελλε ν' ἀποβῇ ἡ δραστηρία βασίλισσα Ἀμαλία.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Τὴν ἐπανάστασιν παρεσκεύασαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο φατριῶν, τῆς ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς, ἐξετέλεσαν δὲ δύο συνταγμα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τάρχαι, ὁ Δημήτριος Καλλέργης καὶ ὁ Ἰωάννης Μακρυγιάννης. Οὗτοι προσεταιρισθέντες τὸν στρατὸν κατώρθωσαν δι' ἀναιμάκτου σχεδὸν ἐξόδου εἰς τὴν πρὸ τῶν ἀνακτόρων πλατεῖαν τὴν νύκτα τῆς 2—3 Σεπτεμβρίου 1843 νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν Ὄθωνα νὰ ὑπογράψῃ διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου παρεχώρησε σύνταγμα καὶ ὑπέσχετο ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς ξένους. Ἔκτοτε ἡ πρὸ τῶν ἀνακτόρων πλατεῖα ὀνομάζεται Πλατεῖα τοῦ Συντάγματος καὶ μία τῶν ὁδῶν τῆς πρωτευούσης φέρει τὸ ὄνομα 3 Σεπτεμβρίου, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ ἑλληνικοῦ συντάγματος. **1843**

Τὸ ***Σύνταγμα τοῦ 1843*** ἐδημιούργησε δύο κοινοβουλευτικὰ σώματα, τὴν Γερουσίαν ἐξ 27 μελῶν ἡλικίας ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη καὶ διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν Βουλήν, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν 80 μέλη ἡλικίας τουλάχιστον 30 ἐτῶν. Τὰ δύο σώματα ἔχουν τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένου ὑπουργείου ἐξήσκει τὴν ἐκτελεστικήν.

Ἀπὸ τοῦ 1843 ὁ Ὄθων ἐκυβέρνησεν ὡς συνταγματικὸς μονάρχης, ἀλλ' ἐξ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἀνατροφῆς δὲν συνετάθει τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα. Διὰ παντοίων μέσων ἐτεδίωξε τὴν ἐκλογὴν αὐλοφίλου βουλῆς καὶ τὴν ἐπικράτησιν φιλοβασιλικῆς κυβερνήσεως. Δύο πολιτευόμενοι ὑπερεῖχον τῶν ἄλλων, ὁ ἡγέτης τῆς ἀγγλικῆς φατρίας Μαυροκορδᾶτος καὶ ὁ Κωλέττης, ἡγέτης τῆς γαλλικῆς. Καίτοι μὲ τὰ κόμματα ἦσαν προσωπικά, διεκρίνοντο δύο ἀντίθετα πολιτικὰ προγράμματα καὶ δύο ἀντίθετοι τάσεις. Ὁ Μαυροκορδᾶτος ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ καταστήσουν τὸ βασίλειον πρότυπον ἀγαθῆς διοικήσεως, ἐὰν δὲ ἐπετυγχάνετο τοῦτο, φυσικῶς θὰ ἐπηκολούθει ἡ προσάρτησις τῆς Κρήτης, Ἠπείρου, Μακεδονίας. Ὁ Κωλέττης ἀντιθέτως ἦτο τῆς γνώμης ὅτι ἡ Ἑλλὰς πάσῃ θυσίᾳ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ βασιλείου καὶ ὅτι διὰ τῆς ἐπεκτάσεως θὰ ἀπέκτα τὰ μέσα τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως.

ΕΞΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

Ὁ Ὄθων ἐκυβέρνησεν ἐν μέσῳ δυσχερειῶν. Τὸ 1853 κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἐκι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νήθη πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας, ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ καὶ μεγάλη ταραχὴ ἐπεκράτησεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, διότι ὁ Καλλέργης διορισθεὶς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ ὑπουργείου Μαυροκορδάτου, τοῦ ὀνομασθέντος χλευαστικῶς ὑπουργείου τῆς κατοχῆς, ἐσκευώρει μετὰ τῶν ξένων τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἡ κατοχὴ κατέστησε δημοφιλῆ τὸν Ὄθωνα.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ξένων τὸ ὑπουργεῖον τῆς κατοχῆς ἀνετράπη, ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ ***Δημ. Βούλγαρης.*** Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶχεν ἀναπτυχθῆ νέα γενεὰ πολιτευομένων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν θαρραλεώτεροι καὶ διεξῆγον ζωηρὰν ἀντιπολίτευσιν, διότι παρηγκωνίζοντο ὑπὸ τῶν αὐλοφίλων πολιτικῶν. Εἷς ἐκ τῶν νεωτέρων τούτων πολιτικῶν, ὁ ***Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης,*** ἀπέβη τὸ εἴδωλον τῆς ἑλληνικῆς νεότητος. Ὁ ἐγκέφαλος τῶν τότε φοιτητῶν ἦτο μεστὸς ἐπαναστατικῶν θεωριῶν, ὁ βίος των θορυβώδης, καθόσον ἐτύρβαζον μᾶλλον περὶ τὴν μικροπολιτικὴν ἢ περὶ τὴν ἐπιστήμην.

Εἰς τὰς ἐκλογὰς ἐκέρδισαν οἱ φίλοι τοῦ στέμματος, ἀλλ' ἡ κοινὴ γνώμη ἤρχισε νὰ στρέφεται κατὰ τοῦ Ὄθωνος, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπισε τὴν κατακραυγὴν ἀντικαθιστῶν τὸν ἕνα αὐλόφιλον πρωθυπουργὸν Ἀθ. Μιαούλην δι' ἄλλου, τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη. Ἡ ἀντιπολίτευσις τότε ἤγειρε στάσεις εἰς διάφορα μέρη, αἱ ὁποῖαι κατεστάλησαν εὐχερῶς. Ἀλλὰ τὸ Ναύπλιον κατελήφθη κατόπιν αἱματοχυσίας. Ὁ Ὄθων ἀπεφάσισε τότε νὰ περιοδεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, διότι διετήρει τὴν ἀνάμνησιν τῶν ζωηρῶν ἐκδηλώσεων κατὰ τὰς προγενεστέρας περιοδείας του. Τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1862 ἀνεχώρησεν ἐκ Πειραιῶς ἐπὶ τῆς θαλαμηγοῦ του μετὰ τῆς βασιλίσσης. Ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Θεόδωρος Γρίβας τῇ ὑποκινήσει τοῦ Δημ. Βούλγαρη ἐπανεστάτησε τὸ φρούριον τῆς Βονίτσης, τὸ δὲ Μεσολόγγιον καὶ αἱ Πάτραι ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του. Ὅταν ὁ Ὄθων ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀθήνας, ἐπανεστάτησαν καὶ αὗται. Ὁ Δεληγεώργης ἐδημοσίευσε προκήρυξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνήγγειλε τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος καὶ τὴν σύγκλησιν ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐσχηματίσθη δὲ προσωρινὴ κυβέρνησις ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τοῦ Βούλγαρη, Κα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νάρη καὶ Ρούφου (10 8)βρίου 1862). Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐώρτασε τὴν νίκην διὰ φωνῶν, διαδηλώσεων καὶ πυροβολισμῶν. Ὅταν δὲ ἡ βασιλικὴ θαλαμηγὸς ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, πλῆθος μαινόμενον ἐδέχθη αὐτὴν διὰ φωνῶν καὶ ἀπειλῶν. Ὁ Ὄθων ἐσκέφθη δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεχώρησεν ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου εἰς Βενετίαν. Ἀλλ' ἐκ τῆς κατασχεθείσης ἀλληλογραφίας του διέλαμψεν ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἔζησε πέντε ἔτη εἰς τὴν ἐξορίαν φέρων τὴν ἑλληνικὴν στολὴν καὶ ἀναπολῶν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ τάφος του εὑρίσκεται εἴς τινα ναὸν τοῦ Μονάχου. **1862**

Τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος ἐπηκολούθησε τελεία ἀναρχία, διότι αἱ δύο φατρίαι, αἱ ὁποῖαι κατ' ἀπομίμησιν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐκάλουν ἑαυτὰς Ὀρεινοὺς καὶ Πεδινούς, ἐπάλαισαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν περὶ ἐπικρατήσεως μέχρι τῆς καθόδου τοῦ νέου βασιλέως. Ἐχύθη δὲ ἀρκετὸν αἷμα καὶ διεπράχθησαν πολλαὶ ἀσχημίαι.

II. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'

Τὴν 10 Δεκεμβρίου συνῆλθεν ἐν Ἀθήναις ἡ δευτέρα Ἐθνοσυνέλευσις, διὰ νὰ ἀναθεωρήσῃ τὸ Σύνταγμα καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ βασιλέως. Μετὰ τρεῖς μῆνας αἱ Δυνάμεις ἐπρότειναν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς βασιλέα τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλέως τῆς Δανίας Γεώργιον, ἡ δὲ Ἐθνοσυνέλευσις ἐξέλεξεν αὐτὸν ὁμοφώνως.

Ὁ νέος βασιλεὺς ἦτο νεανίας 17 ἐτῶν. Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸ πείραμα ἐκλογῆς νεανίου ἔμελλε νὰ ἐπιτύχῃ περισσότερον. Ἄστρον εὐτυχέστερον συνώδευσε τὸν βόρειον πρίγκιπα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Γεώργιος ἦτο κατ' ἐξοχὴν φιλειρηνικὸς βασιλεὺς καὶ μέχρι τέλους διέμεινε νηφάλιος καὶ ψύχραιμος βόρειος ἐν μέσῳ τοῦ πολυταράχου καὶ εὐεξάπτου λαοῦ του. Μὲ ἀξιοσημείωτον νοημοσύνην κατενόησε τὸν χαρακτῆρα τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνησεν ἀριστοτεχνικῶς.

Τὸ πρῶτον δῶρον, τὸ ὁποῖον ἐκόμισεν ὁ νεαρὸς βασιλεὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦσαν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, διότι ἡ Ἀγγλία μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διοίκησιν πεντήκοντα ἐτῶν εἶχε πεισθῆ ὅτι ἦτο προτιμότερον ν' ἀποχωρισθῆ τὰς κτήσεις ἐκείνας. Μετὰ τὴν περίφημον περιοδείαν, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησεν ὁ ἐπιφανέστατος τῶν φιλελλήνων ***Γλάδστων***, αἱ νῆσοι παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐπεσκέφθη αὐτὰς καὶ μετ' ὀλίγον 84 ἑπτανήσιοι πληρεξούσιοι εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴν συνέλευσιν. Μεταξὺ τούτων ἦτο ὁ φλογερὸς ἐθνικὸς ποιητὴς Ἀριστοτέλης Β α λ α ω ρ ί τ η ς, ὁ ὁποῖος ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1864

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κορυφωθῆ τὸ φατριαστικὸν πνεῦμα εἰς τὴν συνέλευσιν, τρία δὲ ὑπουργεῖα ἀνετράπησαν κατὰ τὸ διάστημα ἐννέα μηνῶν, ἐνῶ βραδέως ἐπροχώρει ἡ ψήφισις τοῦ συντάγματος. Ὁ βασιλεὺς διὰ διαγγέλματος ἀπῄτησε τότε τὴν
1864 ἐντὸς 10 ἡμερῶν ψήφισιν τῶν ὑπολειπομένων ἄρθρων ἀπειλῶν ὅτι θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν. Οὕτω προῆλθε τὸ ἕκτον ἀπὸ τοῦ 1821 ἑλληνικὸν σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἔχῃ μακρότερον βίον.

Τὸ σύνταγμα τοῦ 1864 εἰσήγαγε τὸ σύστημα τῆς μιᾶς βουλῆς ἐκλεγομένης διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας κατήργησε τὴν Γερουσίαν καὶ καθίδρυσε τὸν κοινοβουλευτισμὸν εἰς ὅλην τὴν εὐρύτητα. Ἀλλ' ἦτο ἀτυχὴς ἡ διάταξις ἡ ὁρίζουσα τὴν ἀπαρτίαν εἰς τὸ ἥμισυ πλέον τοῦ ἑνὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, διότι παρέσχεν εὐκαιρίαν εἰς κ ω λ υ σ ι ε ρ γ ί α ν, τῆς ὁποίας ἔγινε μεγάλη κατάχρησις, παρεμβάλλουσα σοβαρὰ προσκόμματα εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς χώρας [1]

1) Τὰ γεγονότα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α' καὶ βραδύτερον θὰ διαλάβωμεν εἰς τὸ κεφάλαιον Ἀνατολικὸν ζήτημα, διότι εἶναι συνυφασμένα μὲ τὰ γεγονότα τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῶν Μεγ. Δυνάμεων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

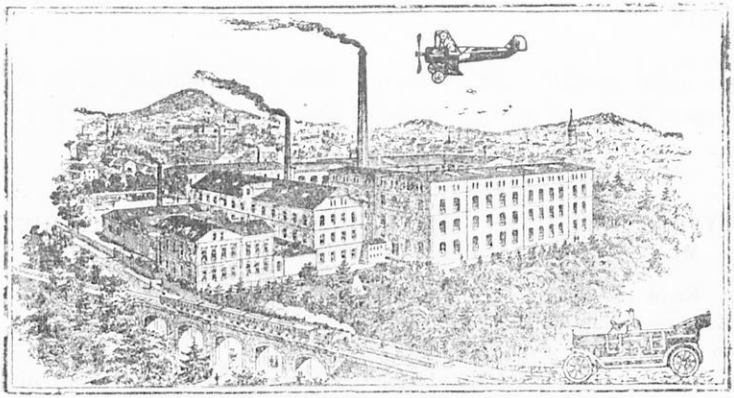

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΙ ΝΕΩΤΑΤΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Τὴν περίοδον τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὀνομάζομεν Νεωτάτην ἢ Σύγχρονον ἱστορίαν.

Σημαντικοὶ σταθμοὶ εἰς τὴν ἱστοριαν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι ὁ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος τοῦ 1870 καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος τοῦ 1914. Διὰ τοῦτο τὴν εὐρωπαϊκὴν ἱστορίαν τῶν ἑκατὸν τούτων ἐτῶν διαιροῦμεν εἰς δύο μέρη.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ γεγονότα καὶ τὰ προβλήματα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας προσελκύουν ζωηρότερον τὴν προσοχήν. Ἡ παρακμὴ καὶ ἡ διάλυσις τοῦ κράτους τοῦ σουλτάνου προχωρεῖ ταχύτερον, τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἀποκτοῦν τὸ ἕν μετὰ τὸ ἄλλο τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ζητοῦν ἀνυπομόνως ἐπέκτασιν καὶ ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Τὰ γεγονότα τῆς Βαλκανικῆς κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα θὰ ἐξετάσωμεν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀνατολικὸν ζήτημα.

Ἑπομένως τὴν νεωτάτην ἱστορίαν θὰ μελετήσωμεν κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν:

1. Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία ἀπὸ τοῦ 1815—1870.
2. Ἀνατολικὸν ζήτημα 1815—1914.
3. Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία ἀπὸ τοῦ 1870—1914.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (1815-1870)

Κατὰ τὰς πρώτας δεκαετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ συντηρητικὴ ἀντίδρασις, ἡ ὁποία ἐπεχείρησε νὰ καταπνίξῃ τὸ φιλελεύθερον κίνημα.

'Αλλ' οἱ λαοὶ συνελθόντες ἀπήντησαν διὰ νέων ἐπαναστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀνέτρεψαν τὴν ἀπολυταρχίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὰς ταραχὰς προῆλθε νέα καισαρικὴ ἀρχή, ἡ αὐτοκρατορία Ναπολέοντος Γ'.

Εἰς τὴν 'Ιταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν ὁ ἀγὼν διὰ τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα συνδυάζεται δὲ τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα. Εἰς τὴν 'Ιταλίαν ἡ ἕνωσις ἐπιτυγχάνεται διὰ συναινέσεως τοῦ λαοῦ καὶ δημοψηφίσματος, ἐνῶ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν ἄνω διὰ τῆς διπλωματίας τοῦ Βίσμαρκ καὶ τῆς πρωσσικῆς σπάθης.

Ι. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΣ

Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, μετὰ τὰς μακροχρονίους ἀναστατώσεις οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐπόθησαν τὴν ἡσυχίαν. Ἡ κολοσσιαία προσπάθεια, τὴν ὁποίαν κατέβαλεν ἡ προγενεστέρα γενεά, διὰ νὰ ρυθμίσῃ τὴν πολιτείαν κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἐφάνη ὅτι ἀπέτυχε μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῶν συμμάχων. Ἡ δὲ νέα γενεὰ ἠγάπησε τὸ παρελὸν καὶ τὸ ἱστορικῶς καθιερωμένον, δηλαδὴ τὸ παλαιὸν καθεστώς, τὴν πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως διάταξιν τῶν πραγμάτων.

Τὴν τάσιν ταύτην, ἡ ὁποία εἰκονίζεται ζωηρῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν τῶν χρόνων τούτων, ὠνόμασαν ρωμαντισμόν. Οἱ ἄνθρωποι δηλονότι ἐπανῆλθον μετὰ νοσταλγίας εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἐπί τινα χρόνον ἐφάνη ὅτι ἐπεκράτησεν ὁ κλῆρος καὶ ἡ παλαιὰ βασιλεία. Ἐκ ρωμαντικῆς διαθέσεως ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, τὴν ὁποίαν ὁ Μέττεχνιχ μετεχειρίσθη ὅπως καταπνίξῃ τὸ φιλελεύθερον κίνημα καὶ πᾶσαν νεωτεριστικὴν τάσιν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὴν περιοδον ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης μέχρι τοῦ 1848 χαρακτηρίζει ἡ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κυριαρχία τοῦ Μέττερνιχ

Κλεμὰν Μέττερνιχ

Ὁ *Κλεμὰν Μέττερνιχ* (Metternich, 1773—1859) ἦτο γερμανὸς ἐκ Ρήνου, ὁ ὁποῖος εἰσελθὼν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ὑπηρεσίαν διεκρίθη καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀλαζὼν περιεφρόνει τοὺς συγχρόνους διπλωματας, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζε μωρούς, πτωχοὺς ὀνειροπόλους καὶ ἀκροβάτας. Ἐμίσει τὴν ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία κατ' αὐτὸν ἦτο «ὕδρα, ἡ ὁποία εἶχεν ἀνοικτὸν τὸν φάρυγγα, ἵνα καταπίῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν». Ὁ Μέττερνιχ ὑπῆρξεν ὁ στυλοβάτης τῆς ἀντιδράσεως καὶ κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ τὸ φιλελεύθερον ρεῦμα ἀπὸ τοῦ 1815—1848. Καθιέρωσε τὸ ἀστυνομικὸν σύστημα, διὰ τοῦ ὁποίου κατεδίωξε τοὺς ὀπαδοὺς τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ξένα κράτη πρὸς καταστολὴν τῶν ἐπαναστάσεων Τοῦτο ὠνομάσθη Σύστημα Μέττερνιχ. Οὕτω κατεστάλησαν ἡ ἐπανάστασις τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ἱσπανικὴ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ (1820) Ὅτε δὲ ἐξερράγη μετ' ὀλίγον ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὁ Μέττερνιχ καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας κατεπολέμησαν αὐτὴν ἀμειλίκτως·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἀντίδρασις ἐπεκράτησε καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ Βουρβόνοι καὶ οἱ εὐγενεῖς μετανάσται, τοὺς ὁποίους ἐπαλινόρθωσαν οἱ σύμμαχοι, οὐδὲν εἶχον διδαχθῆ, οὐδὲν εἶχον λησμονήσει εἰς τὴν ἐξορίαν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦτο δυνατὸν ν' ἀναστήσουν τὴν πρὸ τοῦ 1789 Γαλλίαν. Ἐν τούτοις ὁ Λουδοβῖκος ΙΗ' ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα, ***Χάρτην*** ὀνομασθέν, διότι οἱ εὐγενεῖς ἤθελον ν' ἀποφύγουν ἐκφράσεις τῶν ἐπαναστατικῶν χρόνων Ἐνῶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἤθελε νὰ σεβασθῇ τὸ σύνταγμα καὶ μόνον τοὺς τύπους τῆς παλαιᾶς βασιλείας νὰ τηρήσῃ, ὑπῆρχε μερὶς ἀδιαλλάκτων, τῶν καλουμένων ultras, ἡ ὁποία ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως ἤθελε νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τοὺς χρόνους τῆς ἀπολύτου μοναρχίας. Περὶ τούτων ἔλεγον ὅτι εἶναι βασιλικώτεροι τοῦ βασιλέως (plus royalistes que le roi).

Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν Βουρβόνων καὶ τῶν εὐγενῶν ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἔντασιν, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' ***Κάρολος Γ'***. Τότε ἡ κυβέρνησις νομίζουσα ὅτι πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι ἤθελον διαθέσει εὐνοϊκῶς τὴν κοινὴν γνώμην ἀνέλαβε τὴν κατάκτησιν τοῦ Ἀλγερίου. Γαλλικὸς στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ κατέλαβε τὴν χώραν (1830). Αἱ ἐκλογαὶ ὅμως ἀπέβησαν δυσμενεῖς διὰ τὴν κυβέρνησιν. Τότε ὁ βασιλεὺς διὰ τριῶν διατάξεων κατήργησε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, διέλυσε τὴν νέαν βουλὴν καὶ περιώρισε τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐκλογῶν.

Αἱ αὐθαιρεσίαι αὗται προεκάλεσαν ἐξέγερσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ βασιλικὸς στρατὸς ἡττήθη μετὰ τριήμερον μάχην, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐθνοφρουρᾶς ἐνεφανίσθη πάλιν ὁ Λαφαγιέτ. Ὁ Κάρολος ἐδραπέτευσεν εἰς τὸ Λόνδῖνον καὶ αἱ
1830 δύο βουλαὶ ἔδωκαν τὸ στέμμα εἰς τὸν Λουδοβῖκον Φίλιππον, υἱὸν τοῦ ὀνομαστοῦ ἐκ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης (Philippe l'Egalité).

Αὕτη εἶναι ἡ Ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου 1830, ἡ ὁποία ἔδωκε τὸ σύνθημα εἰς σειρὰν ἐξεγέρσεων εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὸ Βέλγιον ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς Ὁλλανδίας καὶ ἀπετέλεσεν ἴδιον βασίλειον, ἡ Πολωνία ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τσάρου. Ἀλλὰ μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας ὑπέκυψαν οἱ Πολωνοί, ἡ δὲ χώρα κατέστη ἐπαρχία ρωσσική. Τὴν ἐξέγερσιν τῆς Ἰταλίας εὐχερῶς κατέστειλεν ὁ αὐστριακὸς στρατός.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀγγλίας ἐφαίνετο πεπαλαιωμένον πρὸ τῶν νέων ἀπαιτήσεων καὶ τῶν νέων ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας ἐγέννησαν ὁ ΙΗ' αἰὼν καὶ ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Ἡ Ἀγγλία μετὰ πείσματος κατεπολέμησε τὴν Γαλλίαν, διότι ἡ ἐπανάστασις κατετάραξε τοὺς προνομιούχους εὐγενεῖς. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐξέλιπεν ὁ φόβος τῆς κυριαρχίας τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, οἱ Ἄγγλοι προέβησαν μὲ ἀποφασιστικότητα εἰς μεταρρυθμίσεις καὶ κατώρθωσαν ἄνευ βιαίων κρίσεων, ἐξελικτικῶς, ν' ἀνακαινίσουν τὴν κρατικὴν μηχανήν, ἡ ὁποία εἰργάσθη ἀμέμπτως μέχρι σήμερον.

Ἡ πρώτη μεταρρύθμισις ἦτο ἡ λεγομένη ***Χειραφέτησις τῶν καθολικῶν***. Οἱ καθολικοὶ ἔχοντες ἡγέτην τὸν περίφημον ***Ὁ Κόννολ*** (O' Cannel) ἐπέτυχον νὰ καταργηθοῦν πάντα τὰ κατὰ τῆς τάξεώς των μέτρα καὶ ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγωνται καὶ νὰ διορίζωνται εἰς δημοσίας θέσεις Μετὰ τοῦτο οἱ ἄγγλοι φιλελεύθεροι ἐπέτυχον τὴν ***Ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν***. Μέχρι τοῦ 1832 τὸ ἐκλογικὸν σύστημα τῆς Ἀγγλίας ἦτο πολὺ ἀριστοκρατικὸν καὶ μέγα μέρος τοῦ λαοῦ ἀπεκλείετο τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου. Ἡ ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις κατωρθώθη μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ λόρδου ***Γκρέϋ*** (Grey). Εἰς τρεῖς περιόδους, το 1832, τὸ 1867 καὶ τὸ 1885, τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἐπεξετάθη καὶ ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλογέων. Δὲν ἔγινεν ὅμως καθολικὸν καὶ μόλις κατὰ τὸν τελευταῖον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον οἱ Ἄγγλοι ἐκτιμήσαντες τὴν νέαν κατάστασιν ἐδέχθησαν τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν χορηγήσαντες δικαίωμα ψήφου καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Τρίτη μεταρρύθμισις εἶναι ἡ ***Οἰκονομική***. Οἱ Ἄγγλοι βιομήχανοι μετὰ σφοδρὸν ἐπίσης ἀγῶνα ἐπέτυχον τὴν ***Ἐλευθέραν Συναλλαγὴν*** (Free Trade). Τὸ 1846 κατηργήθη ὁ ἐπὶ τῶν σιτηρῶν νόμος, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευε τὴν ἔξωθεν εἰσαγωγὴν σίτου καὶ ἐπροξένει μεγάλην ὑπερτίμησιν τοῦ ἄρτου, ἰδίως κατὰ τοὺς μεταπολεμικοὺς χρόνους. Ἐκ τούτου ἐπιέζετο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δεινῶς ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἐνῶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐλευθέρας συναλλαγῆς, οἱ ἐπονομασθέντες ***Σχολὴ τοῦ Μάντσεστερ***, ἐφρόνουν ὅτι διὰ τῆς ἔξωθεν εἰσαγωγῆς σίτου θὰ ἐβελτιοῦτο ἡ θέσις τοῦ ἐργάτου καὶ θ' ἀνεπτύσσετο ἡ βιομηχανία. Μετ' ὀλίγον ἐθριάμβευσεν ὁλοκληρωτικῶς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρας συναλλαγῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ δὲ παράδειγμά της ἐμιμήθησαν ἡ Γαλλία καὶ ἄλλαι Δυνάμεις. Οὕτω τὸ σύστημα τοῦ μερκαντιλισμοῦ κατέπεσε κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κατὰ τὰς ἑπομένας δεκαετηρίδας ἡ βιομηχανία ἀνεπτύχθη κολοσσιαίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ἐξαγωγὴ ἐπολλαπλασιάσθη, ηὐξήθη ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ὁ ἐμπορικὸς στόλος καὶ αἱ ἀποικιακαὶ κτήσεις ἐπεξετάθησαν ἐπὶ τῶν τριῶν ἠπείρων. Ταῦτα συνέβησαν ἐπὶ τῆς εὐτυχοῦς βασιλείας τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας.

Ἡ ***Βικτωρία*** ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1837—1902. Ἡ μακρὰ βασιλεία της, ἡ ὁποία ἐπλήρωσε σχεδὸν ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα εἶναι μία τῶν λαμπροτάτων περιόδων τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας. Ἡ Βικτωρία ἦτο ἁπλῆ, σοβαρά, εὐσυνείδητος καὶ τακτική, ἔχουσα βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ἀποστολῆς της. Ἔμεινε πάντοτε πιστὴ εἰς τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα καὶ διὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ κατ' ἐξοχὴν βασίλισσα τῶν Οὐΐξ.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥ 1815-1848

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ναπολεοντείων πολέμων εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν Γερμανίαν ἰσχυρὸν ρεῦμα πρὸς ἕνωσιν εἰς ἓν κράτος. Μετὰ τὴν νίκην ὅμως ἐξηκολούθησεν ἡ διαίρεσις, διότι οἱ ἡγεμόνες ἐπέμενον μετὰ ζηλοτυπίας νὰ διατηρήσουν τὴν αὐτοτέλειάν των. Ἐξηκολούθησεν ἡ λεγομένη γερμανικὴ δυαρχία, τουτέστιν ἡ ἐπικράτησις δύο ἰσχυρῶν κρατῶν, τῆς Αὐστρίας δηλαδὴ καὶ τῆς Πρωσσίας. Ἀντὶ τῆς παλαιᾶς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία κατέρρευσεν, ἐδημιουργήθη ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Γερμανικῶν κρατῶν. Ἀλλ' ἡ ὁμοσπονδία ἦτο μᾶλλον ἡ ἔκφρασις τῆς ἀδυναμίας τῆς Γερμανίας, διότι ὅπως ἦτο συγκεκροτημένη δὲν ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις. Ἡ πλειονότης τοῦ λαοῦ ἦτο ἀδιάφορος, καὶ καθὼς εἶναι συντηρητικὸς ὁ γερμανικὸς λαός, ἐθεώρει μᾶλλον ὡς φαντασιοπληξίαν τὴν ἑνιαίαν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Μόνον μικρὸν μέρος τῆς ἀνεπτυγμένης τάξεως, οἱ φοιτηταὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν κανεπιστημίων καὶ ἡ νεολαία τῶν γυμναστηρίων, τὰ ὁποῖα ἱδρύοντο τότε εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀνομαστοῦ Γιὰν (Jahn), τοῦ πατρὸς τῆς γερμανικῆς γυμναστικῆς, εἶχον ζωηρὸν τὸ αἴσθημα Ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσσίας ἐπάταξαν πᾶσαν ἐκδήλωσιν. Ὁ Μέττερνιχ λαβὼν ἀφορμὴν ἔκ τινων ἐπεισοδίων ἐπέβαλε τὴν ἰδίαν κυβερνητικὴν μέθοδον εἰς ὅλα τὰ κράτη τῆς ὁμοσπονδίας, ἀπηγορεύθησαν αἱ ἑνώσεις τῶν φοιτητῶν, ἐκλείσθησαν τὰ γυμναστήρια, κατηρτίσθη δὲ μεγάλη ἐπιτροπὴ πρὸς καταδίωξιν τῶν δημαγωγῶν. Οὕτω ἡ Αὐστρία ἔμεινεν ἀπολυταρχικὴ καὶ ἡ Γερμανία δὲν ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον. Ὁ δὲ γερμανικὸς λαὸς ἐφαίνετο ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος καὶ μᾶλλον ἐπεδοκίμαζε τὰς μεθόδους τῶν ἀνακτοβουλίων Ἀλλ' εἰς τὴν ψυχὴν πολλῶν διετηρήθη ἡ πικρία, ὥστε εὕρισκον γόνιμον ἔδαφος αἱ ἀνατρεπτικαὶ ἰδέαι, τὰς ὁποίας διέσπειρον οἱ συγγραφεῖς οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ὁμάδα τῆς Νέας Γερμανίας (Junges Deutschland), τῆς ὁποίας ἡγέτης ἦτο ὁ διάσημος Ἑρρῖκος Χάϊνε (Heine).

Ἐν τούτοις συνετελέσθη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους γεγονὸς μεγάλης πολιτικῆς σημασίας, ἡ Τελωνειακὴ Ἕνωσις τῶν γερμανικῶν κρατῶν, ἡ ὁποία ἦτο σημαντικὸν βῆμα πρὸς τὴν πολιτικὴν ἕνωσιν. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἤρχισαν νὰ συνδέωνται πολλὰ κράτη τοῦ βορρᾶ καὶ τοῦ νότου διὰ τῆς τελωνειακῆς συμβάσεως μετὰ τῆς Πρωσσίας καὶ τὴν νύκτα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους 1833—34 ἤρθησαν τὰ τελωνειακὰ σύνορα τῶν πλείστων γερμανικῶν κρατῶν καὶ ἡ Γερμανία ἡνώθη εἰς μίαν ἀγορὰν ἀπὸ Ἄλπεων μέχρι τῆς Βαλτικῆς.

II. ΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ (1848)

Ὁ Λουδοβῖκος Φίλιππος ἐβασίλευσεν εἰρηνικῶς στηριζόμενος ἐπὶ τῆς μεσαίας ἀστικῆς τάξεως. Διὰ τοῦτο ὠνόμασαν αὐτὸν Ἀστὸν Βασιλέα. Εἶχεν ὅμως ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν ἀφ' ἑνὸς τῶν Νομιμοφρόνων (legitimistes), τῶν ὀπαδῶν δηλ. τῶν Βουρβόνων, ἀφ' ἑτέρου τῶν Βοναπαρτιστῶν καὶ τῶν Δημοκρατικῶν. Ὅταν ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βασιλεὺς ἐκμεταλλευόμενος ἀποπείρας τινὰς γενομένας κατὰ τῆς ζωῆς του ἐπεχείρησε νὰ περιορίσῃ τὰς ἐλευθερίας, ἀπεξένωσε τὴν μέσην ἀστικὴν τάξιν, ἡ ὁποία ἤθελεν, ὅπως εἶχε διατυπώσει ὁ Thiers ἐν τῇ Βουλῇ, ὁ βασιλεὺς νὰ βασιλεύῃ καὶ νὰ μὴ κυβερνᾷ. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1848 μετὰ αἱματηρὰν σύρραξιν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων ἠνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε τὴν δημοκρατίαν.

1848

ΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Τὴν φρουρὰν τοῦ βασιλέως εἶχε καταβάλει ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἡ ὁποία ἔμεινε κυρία τῆς καταστάσεως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Μετ' ὀλίγον τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν ἔλαβον οἱ ἡγέται τῶν ἐργατῶν, ὁ ***Λουΐ Μπλὰν*** (Louis Blanc), ὁ ὀνομαστὸς συγγραφεὺς τῆς Organisation du travail καὶ ὁ μηχανικὸς ***Ἀλμπὲρ*** (Albert). Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εὐρύτατα εἶχον διαδοθῆ αἱ ἰδέαι περὶ κοινοκτημοσύνης καὶ περὶ ἴσης καὶ ἀδελφικῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς. Πολλοὺς ὀπαδοὺς εἶχεν ὁ περίφημος κοινωνιστὴς ***Σαὶν Σιμὸν*** (Saint Simon), ὁ ὁποῖος εἶχε διδάξει ὅτι μόνον διὰ τῆς δικαίας διανομῆς τῶν ἀγαθῶν εἶναι δυνατὸν νὰ βασιλεύσῃ ἡ χριστιανικὴ ἀγαθότης ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ δὲ ***Προυδὸν*** (Proudhon) ἐκήρυττεν ὅτι ἡ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπὴ ἐκ τοῦ κοινοῦ πλούτου καὶ ἀπῄτει τὴν κατάργησιν αὐτῆς, ἐνῶ ὁ Λουΐ Μπλὰν ἐθεώρει ὡς πρώτιστον καθῆκον τοῦ κράτους νὰ ἱδρύσῃ ἐργοστάσια, τῶν ὁποίων τὰ ὠφελήματα νὰ ἔχουν οἱ ἐργάται.

Ὁ Λουΐ Μπλὰν καὶ οἱ ὀπαδοί του ἐπεχείρησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὰς θεωρίας του. Περιώρισαν τὰς ἐργασίμους ὥρας εἰς 10 καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἱδρύσουν κρατικὰ ἐργαστήρια. Ἀλλ' εὑρέθησαν πρὸ ἀδιεξόδου μὴ δυνάμενοι νὰ δώσουν οὔτε χρήματα οὔτε ἐργασίαν εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἐργατῶν. Ὅταν δὲ ἡ εὐποροῦσα τάξις ἐπέτυχε νὰ ἐκλεγοῦν διὰ τὴν ἐθνοσυνέλευσιν οἱ ἐχθροὶ τῶν σοσιαλιστῶν, ἡ ἐργατικὴ τάξις ἐξηγέρθη καὶ ἠθέλησε νὰ κηρύξῃ τὴν ἐρυθρὰν δημοκρατίαν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Καβαινιὰκ (Cavaignac) συνέτριψε τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τριήμερον αἱματηρὰν μάχην

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ—ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ

Ἡ παρισινὴ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου ἔσχε βαρυτάτην ἐπίδρασιν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν καὶ τὸ πρῶτον ἤδη αἱ δύο χῶραι ἐταράχθησαν ὑπὸ σοβαρῶν ἐξεγέρσεων. Εἰς τὸ Βερολῖνον ὁ λαὸς ἔστησεν ὁδροφράγματα καὶ ὑπεχρέωσε τὸν βασιλέα ν' ἀποπέμψῃ τὴν φρουρὰν καὶ νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐθνικῆς κινήσεως. Αὕτη εἶναι ἡ Ἐπανάστασις τοῦ Μαρτίου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ βασιλεὺς ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως καὶ παρεχώρησε σύνταγμα, προερχόμενον ἐξ οἰκείας προαιρέσεως.

Τὴν 28 Μαΐου 1848 συνῆλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐν Φραγκφούρτῃ εἰς Συντακτικὴν Συνέλευσιν. Οἱ ἐξοχώτατοι τῶν συγχρόνων γερμανῶν, δημοσιογράφοι, καθηγηταὶ Πανεπιστημίων, ἦσαν μέλη τῆς συνελεύσεως, ἡ ὁποία σκοπὸν εἶχε νὰ δώσῃ σύνταγμα εἰς τὴν Γερμανίαν μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τοὺς ἡγεμόνας. Μετὰ μακρὰς συζητήσεις περὶ τῶν «Θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ» ἐπεκράτησεν ἡ μικρογερμανικὴ μερίς, ἡ ὁποία ἤθελε γερμανικὴν ὁμοσπονδίαν ἄνευ τῆς Αὐστρίας. Διὰ μικρᾶς πλειοψηφίας ἐξελέγη ὁ Βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ὡς διαδοχικὸς αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος δὲν ἐδέχθη τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον προσέφερον οἱ λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι. Τὸ ὑπολειφθὲν κολοβὸν κοινοβούλιον μετέθεσε τὴν ἕδραν του εἰς Στουτγάρδην, ὅπου διέλυσεν αὐτὸ στρατὸς βυρτεμβεργικός. Πολλοὶ δὲ τῶν δημοκρατικῶν ἀντιπροσώπων συνελήφθησαν καὶ ἐτουφεκίσθησαν ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων.

Η ΠΡΩΣΣΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ—OLMÜTZ

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀποκρούσας τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἐσχημάτισε μετὰ τῶν βασιλέων τοῦ Ἀννοβέρου καὶ τῆς Σαξονίας τὴν λεγομένην Πρωσσικὴν Ἕνωσιν. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία ἔλαβεν ἀπειλητικὴν στάσιν κατὰ τῆς Πρωσσίας ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ τσάρου Νικολάου. Διὰ τοῦτο ἡ Πρωσσία ἐταπεινώθη κατὰ τὴν Συνάντησιν τοῦ Ὀλμουτζ (Olmütz), ὁ πρῶσσος πρωθυπουργὸς ἐδέχθη τὴν διά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λυσιν τῆς Ἑνώσεως καὶ τὴν ἀνασύστασιν τῆς Ὁμοσπονδίας. Οὕτω ἡ πρὸς ἕνωσιν προσπάθεια ἀπέτυχε πάλιν (1850).

III. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ Β΄ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ (1852-1870)

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ Γ΄

Ἡ δευτέρα γαλλικὴ δημοκρατία εἶχε βραχύτατον βίον. Πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ ***Λουδοβῖκος Ναπολέων***, υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος Λουδοβίκου (1848). Ὁ νέος Ναπολέων διὰ πραξικοπήματος ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως, ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν ζωὴν τὸ σύνταγμα τοῦ 1799 καὶ δι' ἀποφάσεως τῆς Γερουσίας ἀνεκηρύχθη διαδοχικὸς αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων. Ὁ δὲ λαὸς δι' 9 ἑκατομμυρίων ψήφων ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν καὶ οὕτω τὸ δεύτερον ἐκ τῆς δημοκρατίας προῆλθεν ἡ καισαρικὴ ἀρχὴ (1852).

Ναπολέων Γ΄

Ὁ Ναπολέων Γ΄ ἦτο χαρακτὴρ ἀνώμαλος συνενῶν ἀντιθέτους διαθέσεις καὶ ἰδέας ἀντιφατικάς. Κατὰ βάθος ἦτο φιλειρηνικός, ἀλλ' ὠνειρεύετο καὶ τὴν στρατιωτικὴν δόξαν καὶ φήμην τοῦ περιβοήτου θείου του. Συγχρόνως ἔβλεπε μετὰ συμπαθείας τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας καὶ ἑνώσεως ἀγῶνα τῶν Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν, ἡ ὁποία ἔγινεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, ἡ δευτέρα μάλιστα διὰ τῆς τραγικῆς καταστροφῆς του.

1852

Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἤλπισεν ὅτι διὰ τοῦ νέου Ναπολέοντος θὰ ἔζη ἡμέρας παλαιᾶς αἴγλης καὶ ἦλθον στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ νέα αὐτοκρατορία ἐφάνη ἐξωτερικῶς ὡς κυριαρχοῦσα εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ Ναπολέων Γ΄ ἠθέλησε νὰ στηρίξη τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. Εἰργάσθη νὰ δημιουργήση νέον αὐτοκρατορικὸν στρατόν, ἀλλ' ἦτο μέτριος στρατηγός.

Ὁ Ναπολέων ἀνερχόμενος τὸν θρόνον εἶχε διακηρύξει ὅτι ἡ αὐτοκρατορία σημαίνει εἰρήνην (l'empire c'est la paix).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλὰ περιεπλάκη εἰς πολλοὺς πολέμους καὶ τότε παρῳδοῦντες εἶπον l'empir c'est l'épée. Ἐφάνη ὅτι ἀλληλοδιαδόχως ἐταπείνωσε τοὺς ἡγεμόνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον νικήσει τὸν Ναπολέοντα Α'. Εἰς τὴν Σεβαστούπολιν ἐνίκησε τὸν τσάρον Νικόλαον, εἰς τὸ Σολφερῖνο τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας (1859). Συνετρίβη ὅμως προσβαλὼν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας.

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἀφ' ὅτου ἐπεκράτησεν ἡ Αὐστρία, ἡ ἰταλικὴ ἀνεξαρτησία ἔπρεπε νὰ ἐξαγορασθῇ δι' ἀγώνων καὶ αἱμάτων. Οἱ Ἰταλοὶ ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως διὰ τοπικῶν ἐξεγέρσεων, δι' ἱδρύσεως μυστικῶν ἐπαναστατικῶν σωματείων, τῶν ὁποίων τὸ περιφημότερον ἦτο τὸ λεγόμενον Carbonari, καὶ δι' εὐρείας πατριωτικῆς προπαγάνδας.

Καβοὺρ

Περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἡ προσοχὴ τῶν ἰταλῶν πατριωτῶν ἐστρέφετο πρὸς τὸ κράτος τῆς Σαρδηνίας, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐθνικὴν δυναστείαν καὶ εἶχεν εἰσαγάγει συνταγματικὸν πολίτευμα. Ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ***Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ*** (1810—1861) προσέλαβεν ὡς ὑπουργὸν τὸν διάσημον ***Καβοὺρ*** (Cavour), ἔνθερμον ὀπαδὸν τῆς ἑνώσεως. Ὁ Καβοὺρ ἐζήτησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἰταλίας διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς Γαλλίας καί, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ Ναπολέοντος, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Σεβαστουπόλεως ἐκστρατείαν καὶ συνῆψε μετ' αὐτοῦ μυστικὴν συμφωνίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Σαρδηνία θὰ ἐλάμβανε τὴν Λομβαρδίαν καὶ τὴν Βενετίαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν, παραχωροῦσα ὡς ἀνταλλαγμα τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Αὐστρία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σαρδηνίας καὶ ὁ αὐστριακὸς στρατὸς διέβη τὸν Τίκινον (1859). Τότε ἐνεφανίσθη ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ναπολέων ἐπὶ κεφαλῆς γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ὁ γάλλος στρατηγὸς ***Μὰκ Μαὸν*** (Mac Mahon) ἐκέρδισε τὴν μάχην τοῦ Μαγεντὰ (Magenta), εὐθὺς δὲ κατόπιν ὁ αὐστριακὸς στρατὸς συ-

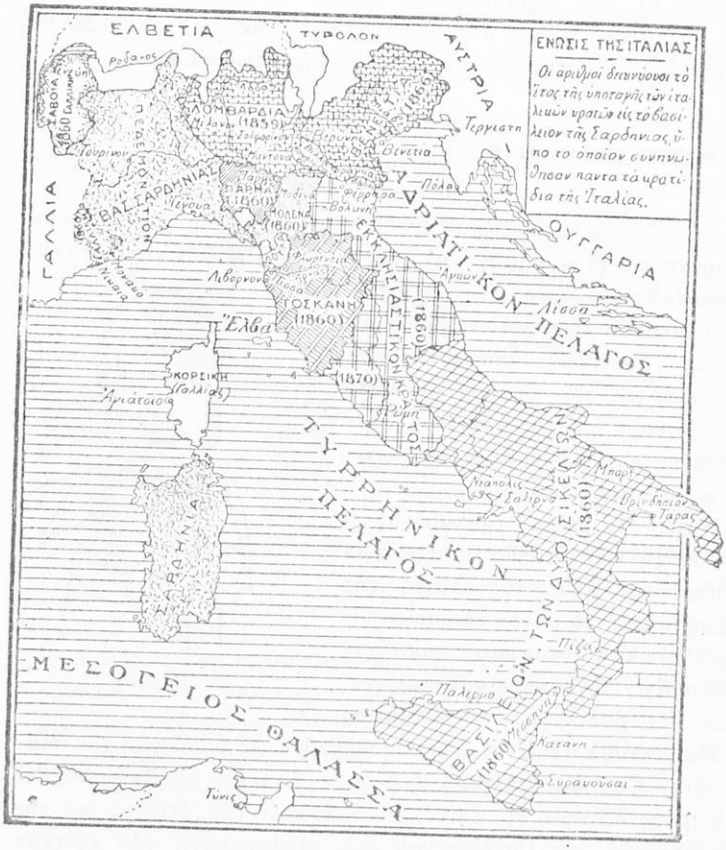

νετρίβη εἰς τὴν ὀνομαστὴν μάχην τοῦ ***Σολφερῖνο*** (Solferino).

Ἡ μάχη τοῦ Σολφερῖνο ἔσχεν ἀξιολόγους συνεπείας. Πρῶτον ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν δεσποτείαν, τὴν ὁποίαν ἐξήσκει ἡ καθαρῶς δυναστικὴ διπλωματία τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ναπολέοντος Α΄. Ἀλλὰ συγχρόνως οἱ παρακολουθήσαντες τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις πρῶσσοι ἀξιωματικοὶ ἀντελήφθησαν τὴν ἀνεπαρκῆ ὀργάνωσιν ἀμφοτέρων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν στρατευμάτων. Κατὰ τὴν συνάντησιν τῆς Βιλλαφράγκας (παρὰ τὴν Βερόναν, Ἰούλιος 1859) ἡ Αὐστρία παρεχώρησε τὴν Λομβαρδίαν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν λαβὼν τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν.

Εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμον ἤρχισεν ἡ ἑνωτικὴ κίνησις ἐν Ἰταλίᾳ. Εἰς τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἐξεδιώχθησαν οἱ ἡγεμόνες, ὁ δὲ λαὸς διὰ δημοψηφίσματος ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Σαρδηνίας. Ὁ τολμηρὸς ἀρχηγὸς ἐθελοντῶν ***Γαριβάλδης*** (Ciuseppi Garibaldi, 1807—1882) ἀπεβιβάσθη μὲ 1000 ἐθελοντὰς εἰς τὴν Σικελίαν καὶ κατέλαβε τὸ Παλέρμον γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἐκεῖθεν διαβὰς εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν ἐπανεστάτησεν αὐτὴν καὶ ἠνάγσε τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ρώμην, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζε γαλλικὴ φρουρά.

Οὕτω ἡνώθη πᾶσα ἡ Ἰταλία πλὴν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετικῆς χώρας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Α', ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Φλωρεντίαν. Τὸ 1866 οἱ Ἰταλοὶ συνεμάχησαν μετὰ τῆς Πρωσσίας κατὰ τῶν Αὐστριακῶν καὶ κατὰ τὸ σύνηθες ἡττήθησαν. Ἀλλ' ἡ ὁριστικὴ νίκη τῆς Πρωσσίας ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν Βενετίαν. Ὅταν δὲ τὸ 1870 συνετρίβη ὁ Ναπολέων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, οἱ Ἰταλοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Ρώμην. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας μετέθεσε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν αἰωνίαν πόλιν, ἀλλ' ὁ Πάπας διεμαρτυρήθη καὶ κατεδίκασεν ἑαυτὸν εἰς ἑκούσιον περιορισμὸν εἰς τὸ Βατικανόν.

Ἀλλ' ἔμενον εἰσέτι ἰταλικαὶ χῶραι ὑπὸ ξένην κατοχήν, ἰδίως ἡ Τεργέστη μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας, ἡ Σαβοΐα καὶ ἡ Νίκαια ὑπὸ τὴν Γαλλίαν. Αὕτη εἶναι ἡ ἰταλικὴ irredenda (ὑπόδουλος), ἡ ὁποία ἀπέβη ἀντικείμενον θορυβώδους πατριωτισμοῦ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη.

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Περὶ τὰ 1850 ἡ ἰδέα τῆς ἑνώσεως τῆς Γερμανίας ἐφαίνετο ὑπέρ ποτε ἀπραγματοποίητος, διότι ἡ ἀντίδρασις εἶχεν ὑπερισχύσει πανταχοῦ καὶ ἡ πλειονότης τοῦ φύσει συντηρητικοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γερμανικοῦ λαοῦ δὲν ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην λαϊκωτέρου πολιτεύματος. Πλὴν τούτου ξέναι μεγάλαι δυνάμεις, ἰδίως ἡ Γαλλία, εἰργάζοντο κατὰ τῆς ἑνώσεως τῆς Γερμανίας. Ἀλλὰ τὴν Γερμανίαν ἥνωσεν ἡ πρωσσικὴ σπάθη καὶ ἡ διπλωματία τοῦ Βίσμαρκ.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ Α'-ΒΙΣΜΑΡΚ

Ἡ πεῖρα τῶν Ναπολεοντείων πολέμων εἶχε διδάξει τοὺς Γερμανοὺς ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποφεύγουν πάσῃ θυσίᾳ τὸν ἐμφύ-

Ὄθων Βίσμαρκ

λιον σπαραγμόν. Διὰ τοῦτο ἡ Πρωσσία ἐφάνη διαρκῶς ὑποχωρητικὴ πρὸ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλὰ μετὰ τὸ Ὄλμουτζ, τὸ ὁποῖον πολλοὶ ἐθεώρησαν ὡς δευτέραν Ἰέναν, ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι ἡ Πρωσσία ἦτο ἀνάγκη νὰ μετρηθῇ μίαν φορὰν διὰ τῶν ὅπλων πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Ὁ ***Γουλιέλμος Α΄*** (1861—1888) ἐφρόντισε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς Πρωσσίας Λαβὼν δὲ ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν τὸν ***Φὸν Ρόον*** (Von Roon) ὑπέβαλεν εἰς τὴν βουλὴν νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσήγετο ἡ γενικὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία. Ἀλλ' ἡ πρότασις συνήντησεν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν εἰς τὴν βουλήν. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἐσκέφθη νὰ παραιτηθῇ, ἀλλ' ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τοῦ Von Roon ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν περίφημον πολιτικὸν Βίσμακ

Ὁ ***Βίσμαρκ*** (Otto Bismarck, 1815—1908) εἶχε τὴν ἰδεολογίαν τῶν πρώσσων μεγαλοκτηματιῶν. Λαϊκὰ δικαιώματα καὶ συνταγματικαὶ ἐλευθερίαι ἦσαν δι' αὐτὸν ἐλαφρότητες κοινοτέρων ἀνθρώπων, ἡ δὲ ἕνωσις τῆς Γερμανίας οὐτοπία Πρὸ παντὸς ἦτο κατὰ τῆς ἑνώσεως διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ κοινοβουλίου τῆς Φραγκφούρτης. Διατελέσας ἀντιπρόσωπος τῆς Πρωσσίας εἰς τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Βουλήν, ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ μεταξὺ τῆς Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἀντιθέσεις ἔπρεπε νὰ κριθοῦν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ὁ Βίσμαρκ εἶχε σπανίαν ὀξύτητα ἀντιλήψεως καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν ἐφάμιλλον τοῦ Ναπολέοντος. Εἶχεν ἰσχυροτάτην βούλησιν, αἰσιοδοξίαν, αὐτοπεποίθησιν καὶ ἐπιβάλον εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἐκμηδενίζωνται πρὸ αὐτοῦ αἱ κοιναὶ προσωπικότητες. Οἱ φιλελεύθεροι εἶδον μετὰ δυσπιστίας τὸν εὐπατρίδην τοῦτον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀντιπαθείας καὶ παρὰ τῇ βασιλικῇ οἰκογενείᾳ. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐφάνησαν τὰ σπάνια προσόντα του καὶ μεταξὺ βασιλέως καὶ πρωθυπουργοῦ, δύο διαφορωτάτων τὴν φύσιν ἀνθρώπων, ἐπῆλθε στενωτάτη συνεννόησις.

Ο ΔΑΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1864 & 1865)

Ἐξ ἀφορμῆς προστριβῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Χριστιανὸν Θ' αὐστροπρωσσικαὶ δυνάμεις κατέλαβον τὰ διαμφισβητούμενα δουκᾶτα Σλέσβικ καὶ Χολστάϊν (Schleswig καὶ Holstein). Ἀλλ' ἐξ ἀφορμῆς ἀκριβῶς τῶν δουκάτων ἐξερράγη ὁ ἀναπόφευκτος μεταξὺ τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας πόλεμος. Εἰς τὴν Γερμανίαν αἱ συμπάθειαι ἐστρέφοντο πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὰ κυριώτερα γερμανικὰ κράτη ἐτάχθησαν μετ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐξουδετερώθησαν διὰ ταχυτάτης εἰσβολῆς τῶν Πρώσσων.

Ὁ ἀγὼν ἐκρίθη ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν, διότι ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἦτο ἀσυγκρίτως ἀρτιώτερον κατηρτισμένος τοῦ αὐστριακοῦ. Εἶχεν ὁπλισμὸν πολὺ ἀνώτερον τῶν αὐστριακῶν καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὡδηγεῖτο ὑπὸ ἐξόχου στρατιωτικοῦ ἀνδρός, τοῦ διασήμου ***Μόλτκε*** (Helmuth Moltke). Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη ἐδόθη τὴν 3 Ἰουλίου 1866 εἰς τὴν Βοημίαν παρὰ τὸ Coenigsgrätz, ἡ μεγίστη μάχη τοῦ αἰῶνος, διότι ἐντὸς ὡρῶν συνεπλάκησαν 430 χιλ. ἄνδρες ἑκατέρωθεν. Ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ἐνικήθη τελειωτικῶς. Ἡ μάχη τοῦ Coenigsgrätz ἢ τῆς ***Σαδόβας***, ὅπως ὀνομάζουν αὐτὴν συνήθως, ἔκρινε τὴν τύχην τοῦ πολέμου. Τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Βίσμαρκ εἶπεν: «Ἡ ἔρις ἐκρίθη. Τώρα πρέπει ν' ἀνακτήσωμεν τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν Αὐστρίαν φιλίαν». Διότι ἡ ταχεῖα νίκη τῶν Πρώσσων εἶχε παραγάγει ἔκπληξιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὁ Βίσμαρκ ἐφοβεῖτο περιπλοκάς. Ἄλλως τε ἀποβλέπων εἰς ἀπωτέρους σκοποὺς δὲν ἤθελε νὰ ταπεινώσῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὴν Αὐστρίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Ἰωσὴφ ἐζήτησε τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ναπολέοντος παραχωρήσας τὴν Βενετίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γαλλία δὲν ἦτο ἑτοιμοπόλεμος, ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ εἰρηνοποιοῦ. Διὰ τῆς Εἰρήνης τῆς Πράγας (23 Αὐγούστου 1866) ἡ Αὐστρία ἐδέχθη τὴν διάλυσιν τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας καὶ ἡ γερμανικὴ δυαρχία ἔληξε διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Πρωσσίας.

Οἱ Ἰταλοὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον μετὰ τῶν Πρώσσων κατὰ τῆς Αὐστρίας. Μολονότι δὲ ὁ ἰταλικὸς στρατὸς καὶ στόλος ἦσαν ἀνώτεροι τοῦ αὐστριακοῦ, διότι οἱ αὐστριακοὶ μικρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ των διέθεσαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, οἱ Ἰταλοὶ ἐνικήθησαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἰδίως ἡ παρὰ τὴν νῆσον ***Λίσσαν*** νίκην τοῦ ναυάρχου Τέγκετχοφ (Tegetthof) ἐθεωρήθη σημαντικώτατον κατόρθωμα. Ἀλλὰ διὰ τῆς εἰρήνης ἡ Ἰταλία ἀπέκτησε τὴν Βενετίαν.

IV. ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1870-1871)

ΑΙΤΙΑ

Ἡ ἕνωσις τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίως ἡ ἐπικινδύνως αὐξηθεῖσα δύναμις τῆς Πρωσσίας ἦσαν βαρεῖαι ἀποτυχίαι τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἠσθάνθησαν τὴν ἥτταν τῆς Σαδόβας ὡς ἰδίαν ἥτταν καὶ ὡμίλησαν περὶ ἐκδικήσεως τῆς Σαδόβας. Ὁ Ναπολέων ἐζήτησε νὰ μετριάσῃ τὴν ἐντύπωσιν τῶν πρωσσικῶν ἐπιτυχιῶν δι' ἀνταλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λαγμάτων. Ἐπολιτεύθη ὅμως ἀδεξίως καὶ ὁ Βίσμαρκ ἐξεμεταλλεύθη ἐπιτηδείως τὴν ἀμηχανίαν τοῦ αὐτοκράτορος διαδίδων ὅτι ἐσκόπει νὰ σφετερισθῇ γερμανικὸν ἔδαφος. Αἱ διαδόσεις αὗται ἐξήγειραν ἰσχυρὸν ἐρεθισμὸν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ προσήγγισαν στενώτερον τὰ νότια κράτη πρὸς τὴν Πρωσσίαν. Ὁ Βίσμαρκ ἐθεώρει τὸν γαλλικὸν πόλεμον ὡς τὸ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς ἕνωσιν τῆς Γερμανίας.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωκεν ἡ διαδοχὴ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου. Οἱ Ἱσπανοὶ δηλαδὴ ἐκάλεσαν εἰς τὸν θρόνον τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον ἐκ τοῦ καθολικοῦ κλάδου Χοεντζόλλερν. Ἀλλὰ τοῦτο ἤγειρε θύελλαν ἀγανακτήσεως ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἠναγκάσθη νὰ συστήσῃ εἰς τὸν πρίγκιπα νὰ παραιτηθῇ τῆς ὑποψηφιότητος. Ἀλλ' ἡ Γαλλία μὴ ἀρκεσθεῖσα εἰς τοῦτο ἀπήτησεν, ὅπως ὁ Γουλιέλμος προβῇ εἰς δήλωσιν ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου ὑποψηφιότητα τοῦ Λεοπόλδου. Ἡ Γερμανία ἠρνήθη καὶ ἡ Γαλλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἡ Γαλλία δὲν ἦτο ἑτοίμη πρὸς πόλεμον, τοῦ ὁποίου δὲν ἐξετίμα καλῶς τὸ μέγεθος. Διότι αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις καὶ ὁ ὁπλισμός της ἦσαν ἀνεπαρκέστατα, εἶχε δὲ νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς ἡνωμένης Γερμανίας, ἡ ὁποία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχεν αὐξηθῆ εἰς πληθυσμὸν καὶ πλοῦτον καὶ εἶχεν ἀναπτύξει μεγάλως τὴν βιομηχανίαν. Ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἦτο μέγας νεώτερος στρατός, ἐνῶ ὁ γαλλικὸς μικρὸς καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα ὠργανωμένος. Τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Μόλτκε, τοῦ γαλλικοῦ ὁ Ναπολέων.

Οἱ Γερμανοὶ κινηθέντες μετὰ τῆς συνήθους ταχύτητος εἰσέβαλον τὴν 4 Αὐγούστου εἰς τὴν Ἀλσατίαν. Ὁ στρατηγὸς ***Μὰκ Μαὸν*** ἐνικήθη παρὰ τὸ Worth καὶ ἀπεσύρθη πέραν τῶν Βοσγίων εἰς Chalons, ὅπου προσεπάθει ν' ἀναδιοργανώσῃ τὸν στρατόν του. Ἡ ἧττα αὕτη ἐσήμαινεν, ὅπως λέγομεν σήμερον, τὴν διάσπασιν τοῦ γαλλικοῦ μετώπου. Ὁ μέγας ὄγκος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὁ εὑρισκόμενος ἐν ***Μέτς*** (Metz) ὑπὸ τὸν στρατηγὸν ***Μπαζαιν*** (Bazain), ἐκινδύνευσε νὰ κυκλωθῇ. Ἀλλ' ὁ Μπαζαὶν δὲν ἐκινήθη ἐγκαίρως. Διὰ τῆς μάχης τῆς Γκραβε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λὸτ (Gravelotte, 18 Αὐγούστου) ἐρρίφθη εἰς τὰ ἰσχυρὰ ὑψώματα τοῦ Μὲτς καὶ ἐπολιορκήθη.

Ἤδη δύο γερμανικαὶ στρατιαὶ ἐβάδιζον κατὰ τῶν Παρισίων. Ὁ Μὰκ Μαὸν σχηματίσας νέον στρατὸν ἐσχεδίαζε νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς ἄμυναν τῆς πρωτευούσης. Ἀλλ' ἡ νέα γαλλικὴ κυβέρνησις διέταξεν αὐτὸν ν' ἀπαλλάξῃ πάσῃ θυσίᾳ τὸν Μπαζαίν. Ὁ Μὰκ Μαὸν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεχείρησε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Μὲτς βαδίζων ἐκ τῶν βελγικῶν συνόρων. Ἀλλ' ὁ γερμανικὸς στρατὸς παρηκολούθησε καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὸ μικρὸν φρούριον ***Σεδὰν*** (Sedan), κείμενον ἐπὶ τοῦ ποτα-
1870 μοῦ Meuse πλησίον τῶν βελγικῶν συνόρων. Μετὰ αἱματηρότατον ἀγῶνα παρὰ τὸ Σεδὰν ὁ Ναπολέων Γ' παρεδόθη εἰς τοὺς Γερμανοὺς μετὰ 83 χιλ. στρατοῦ (2 Σεπτεμβρ.) Οὕτω ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς οἱ Γερμανοὶ κατέστρεψαν τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκηρύχθη ἐν Παρισίοις ἡ δημοκρατία. Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τῆς ὁποίας μέλη ἦσαν ὁ ***Γαμβέττας*** (Gambetta) καὶ ὁ ***Ἰούλιος Φὰβρ*** (Favre) ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Σεδὰν αἱ δύο γερμανικαὶ στρατιαὶ περιέκλεισαν τοὺς Παρισίους. Ἀλλ' ὁ Γαμβέττας διαφυγὼν δι' ἀεροστάτου ἐκ τῆς πρωτευούσης ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Τοὺρ καὶ βραδύτερον εἰς Μπορντὼ καὶ διωργάνωσεν τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν κατορθώσας νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν μεγάλας μάζας ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἀπεδείχθη πάλιν ὅτι τὸ ὅπλον καὶ ἡ ἐνδυμασία δὲν δημιουργοῦν τὸν στρατιώτην. Αἱ μετὰ σπουδῆς ὀργανωθεῖσαι στρατιαὶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ μετρηθοῦν πρὸς τοὺς Γερμανούς. Ἔγιναν πολλαὶ ἀπόπειραι πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων εἴτε δι' ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας εἴτε δι' ἐξόδων, ἀλλ' ἀπέτυχον. Τὸ Μὲτς ἔπεσε τὴν 27 Ὀκτωβρίου καὶ 180 χιλ. στρατιῶται μὲ 5 χιλ ἀξιωματικοὺς παρεδόθησαν εἰς τοὺς Γερμανούς. Ὁ βαρὺς χειμὼν ἦτο καταστρεπτικώτατος διὰ τοὺς Γάλλους, ἡ δὲ γαλλικὴ κυβέρνησις βλέπουσα τὸ ἄσκοπον τῆς ἀντιστάσεως ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ (28 Ἰανουαρίου 1871).

Ἡ προκαταρκτικὴ εἰρήνη ὑπεγράφη εἰς τὰς Βερσαλλίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Γαλλία ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην μετὰ τοῦ Μὲτς καὶ νὰ πληρώσῃ 5 δισεκατομμύρια φράγκα ὡς ἀποζημίωσιν. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις συνελθοῦσα εἰς τὸ Μπορντὼ ἐπεκύρωσεν αὐτὴν καὶ ἀνέθεσε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν ***Θιὲρς*** (Thiers). Τὴν 1 Μαρτίου 1871 τριάκοντα χιλ. Γερμανοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ παρήλασαν διὰ τῶν ἐρημωθεισῶν ὁδῶν. Ἡ ὁριστικὴ εἰρήνη ὑπεγράφη εἰς τὴν Φραγκφούρτην τὴν 10 Μαρτίου 1871.

ΠΑΡΙΣΙΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ ἐργατικὴ ἐπανάστασις, τὴν ὁποίαν πρὸ 20 ἐτῶν εἶχε καταπνίξει ὁ Cavaignac, ἀνεφλέγη πάλιν ἐν μέσῳ τῶν κλονισμῶν τοῦ πολέμου, διότι ἡ ἐθνοφρουρὰ ἐπωφελουμένη ἐκ τῶν δυσχερειῶν, πρὸς τὰς ὁποίας εἶχε νὰ παλαίσῃ ἡ κυβέρνησις, ἐξηγέρθη καὶ ὁδηγουμένη ὑπὸ κομμουνιστῶν ἀρχηγῶν ἐπεχείρησε νὰ ἱδρύσῃ κράτος κομμουνιστικόν. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Θιὲρς κατέφυγεν εἰς τὰς Βερσαλλίας, ἀλλ' ἡ προσπάθεια τῶν ἐργατῶν νὰ προσεταιρισθοῦν τὸν γερμανικὸν στρατὸν ἐφάνη ὡς παιδαριώδης φαντασιοκοπία. Ὅταν δὲ ὁ Θιὲρς συνήθροισεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις, προσέβαλε τοὺς στασιαστὰς καὶ μετὰ ζωηρὰν μάχην κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν.

Η ΝΕΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Τὰ καταπληκτικὰ γεγονότα παρήγαγον βαθεῖαν συγκίνησιν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ὅλοι ἤρχισαν γενικῶς νὰ αἰσθάνωνται ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἑνώσεως τοῦ ἔθνους. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐπεκράτησαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑνώσεως ὑπὸ τὴν Πρωσσίαν, οἱ ὁποῖοι πρὸ ὀλίγον ἀκόμη ἐτῶν ἀπετέλουν μικρὰν μειοψηφίαν.

Ἐνῶ λοιπὸν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα περιέκλειον τοὺς Παρισίους, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Γουλιέλμος Α΄ μετὰ **1871** τοῦ Βίσμαρκ καὶ τῆς ἄλλης συνοδείας ἐγκαθίστατο εἰς τὰς Βερσαλλίας. Ἐκεῖ διεξήχθησαν αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς ἵδρυσιν τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας Τὴν 11 Ἰανουαρίου 1871 εἰς τὴν Αἴθουσαν τῶν Κατόπτρων ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀνηγορεύθη ***Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ἀπο τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐφάνη ὅτι ὁ σουλτάνος δὲν ἠτο δυνατὸν νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἐκτεταμένας κτήσεις του καὶ ἡ κληρονομία τοῦ ἑτοιμοθανάτου ἀσθενοῦς ἔγινεν ἀντικείμενον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Μ. Δυνάμεων.

Ἀφ' ἑτέρου τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς ἐζήτουν διαρκῶς μεγαλυτέραν ἐπέκτασιν, ἐνῶ αἱ Δυνάμεις δὲν ἦσαν σύμφωνοι διὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας, διότι εἶχον δημιουργήσει οἰκονομικὰ συμφέροντα εἰς τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἡ ἀντιζηλία τῶν δυνάμεων καὶ ἡ προσπάθεια τῶν μικρῶν κρατῶν ἀπετέλεσαν τὸ πολύπλοκον καὶ δύσλυτον ἀνατολικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀπησχόλησε τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα.

Ι. ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΡΩΣΣΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ-ΔΟΓΜΑ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἔγιναν πολλαὶ ἀπόπειραι πρὸς εἰσαγωγὴν μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν Τουρκίαν. Αἱ μεταρρυθμίσεις ἐπεβλήθησαν συνήθως ὑπὸ τῶν Δυνάμεων, διὰ νὰ προλάβουν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ προσβάλῃ τὴν Τουρκίαν προφασιζομένη τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν χριστιανῶν. Ἄλλοτε πάλιν ἐσκηνοθετήθησαν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, διὰ νὰ προλάβουν ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν τῶν Δυνάμεων. Ἀλλὰ δὲν ἔλειψαν καὶ φωτεινοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἐπόθησαν εἰλικρινῶς τὴν μεταρρύθμισιν, διὰ νὰ προλάβουν τὴν τελειωτικὴν κατάρρευσιν τοῦ κράτους. Ἀλλ' ὁ τουρκοανατολικὸς φανατισμὸς ἐστάθη ἐπὶ μακρὸν ἰσχυρότερος ἀπὸ τὰς ἀσθενεῖς μεταρρυθμιστικὰς προσπαθείας.

Ὁ Σελὶμ ὁ Γ' (1788-1807), ὁ σύγχρονος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως σουλτάνος, ἐφαντάσθη ριζικὴν μετατροπὴν τοῦ κράτους, ἀλλ' ἔπεσε θῦμα τῆς προσπαθείας του. Μόλις ὁ διάδοχός του Μαχμοὺτ Β' (1809-1839) καιώρθωσε νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συντρίψῃ τὸ ἀντιδραστικὸν καὶ ἀπειθάρχητον σῶμα τῶν Γενιτσάρων καὶ προέβη εἰς τὴν συγκρότησιν νεωτέρου στρατοῦ. Τοῦτο ἦτο τὸ πρῶτον μεταρρυθμιστικὸν βῆμα τῆς Τουρκίας. Πρώτη μεγάλη κρίσις ἐδημιουργήθη εἰς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τοῦ Μαχμούτ. Ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἰβραὴμ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ σουλτάνος ἐζήτησε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ τσάρου, ὁ ὁποῖος ὡς ἀμοιβὴν τῆς βοηθείας του ἐπέτυχε τὴν Συνθήκην τοῦ Χουνκιὰρ Σκελεσὶ (Ἰούλιος 1833), διὰ τῆς ὁποίας ὁ σουλτάνος ἀντὶ ρωσσικῆς προστασίας ἐλάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κλείσῃ τὰ στενὰ εἰς τὰ λεμικὰ τῶν ἄλλων δυνάμεων.

Τοῦτο ἐνέβαλεν εἰς ἀνησυχίαν τὰς ἄλλας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ὑπεχρέωσαν τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆ νὰ παύσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ σουλτάνου καὶ ὑπέγραψαν τὴν Σύμβασιν τῶν Στενῶν (1 Ἰουλίου 1841), διὰ τῆς ὁποίας τὰ στενὰ **1841** ἐκλείοντο εἰς τὰ πολεμικὰ ὅλων τῶν κρατῶν. Ὁ νέος σουλτάνος Ἀβδοὺλ Μετζὶτ (1839—1861), ὑπεσχέθη εὐρείας μεταρρυθμίσεις καὶ αἱ Δυνάμεις καθιέρωσαν τὸ δόγμα τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας.

ΚΡΙΜΑΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ τσάρος Νικόλαος μετὰ τὰς σημαντικὰς ἐπιτυχίας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἀρκετὰ ἰσχυρὸν νὰ κληρονομήσῃ τὸν ἀσθενῆ ἄνθρωπον, ὅπως ὠνόμαζε τὸν σουλτάνον. Ἡ πολύκροτος ἀποστολὴ τοῦ ***Μεντζικὼφ*** (Ἰανουάριος 1853) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπέλυσε τὸν πόλεμον. Ὁ τσάρος δηλαδὴ ἔστειλεν ἔκτακτον ἀπεσταλμένον εἰς τὸν σουλτάνον τὸν στρατηγὸν Μεντζικὼφ καὶ ἐζήτησε μεταξὺ ἄλλων νὰ ἀναγνωρίσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τῶν χριστιανῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ σουλτάνος ἠρνήθη κατὰ σύστασιν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ ἤρχισεν ὁ πόλεμος.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἔκλεισαν συμμαχίαν μετὰ τῆς Τουρκίας, εἰς τὴν ὁποίαν προσεχώρησε καὶ τὸ Πεδεμόντιον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(12 Μαρτίου 1854). Τοιουτοτρόπως ἤρχισεν ὁ λεγόμενος Κριμαϊκὸς πόλεμος, διότι αἱ κυριώτεραι στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν εἰς τὴν Κριμαϊκὴν χερσόνησον. Ἡ Σεβαστούπολις, τὴν ὁποίαν μετὰ πείσματος ὑπερήσπισαν οἱ Ρῶσσοι, κατελήφθη μετὰ μακρὰν καὶ αἱματηρὰν πολιορκίαν (Ὀκτώβριος 1854—Σεπτέμβριος 1855) καὶ ἡ Ρωσσσία ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ἡ μεγάλη συνδιάσκεψις, ἡ ὁποία συνῆλθεν εἰς Παρισίους διὰ τὸ Ἀνατολικόν, κατήρτισε τὴν Εἰρήνην τῶν Παρισίων (1856).

1856 Ὁ Εὔξεινος Πόντος ἐκηρύχθη οὐδέτερος, ὁ πλοῦς αὐτοῦ καὶ τοῦ Δουνάβεως ἐλεύθερος διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ὅλων τῶν κρατῶν, ἡ Ρωσσία ὑπεχρεώθη νὰ διατηρῇ ἐλάχιστον ἀριθμὸν πολεμικῶν εἰς τὸν Εὔξεινον, αἱ παραδουνάβειοι ἡγεμονίαι ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων καὶ ἡνώθησαν μετ' ὀλίγον εἰς μίαν ἡγεμονίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Ρουμανία***. Ἀλλ' ὁ οὐσιωδέστερος ὅρος τῆς συνθήκης ἦτο, ὅτι αἱ Δυνάμεις ἠγγυῶντο τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας, διότι «πᾶσα πρᾶξις προσβάλλουσα αὐτὴν θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ζήτημα εὐρωπαϊκοῦ ἐνδιαφέροντος».

Ὁ Ἀβδοὺλ Μετζὶτ τότε διὰ πανηγυρικοῦ χάρτου, ***Χάττι-Χουμαγιοὺν*** (Λαμπρᾶς Γραφῆς, 6 Φεβρ. 1856) ὀνομασθέντος, ἐπεκύρωσε τὰς ἐπαγγελίας του. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια καὶ προνόμια τῶν χριστιανῶν ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἔγκυρα, αἱ ὑβριστικαὶ ἐκφράσεις αἱ θίγουσαι τὰς φυλὰς ἢ θρησκείας ἔμελλε νὰ τιμωροῦνται αὐστηρῶς καὶ γενικῶς παρείχετο ἰσότης δικαιωμάτων εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ ὁ ἀσιατικὸς δεσποτισμὸς ἔμελλε νὰ μεταμορφωθῇ εἰς εὐρωπαϊκὴν εὐνομίαν. Αἱ Δυνάμεις ἐπίστευσαν πραγματικῶς εἰς τὸ θαῦμα καὶ διεκήρυξαν ὅτι δὲν ἐδικαιοῦντο πλέον νὰ ἐπέμβαίνουν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Τουρκίας. Ἀλλ' ἡ ἱστορία τῶν ἑπομένων ἐτῶν ἔδειξε τί ἀξίαν εἶχον αἱ ἐπαγγελίαι ἐκεῖναι αἱ διδόμεναι ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1866

Ἡ Κρήτη ἀπὸ τοῦ 1840 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου. Ἀλλ' οἱ Κρῆτες δὲν ἔπαυσαν νὰ ζητοῦν τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἐθνικὸν κίνημα κέντρον εἶχε τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

περιοχὴν τῶν Σφακίων, διότι τὸ νοτιοδυτικὸν τοῦτο ἄκρον τῆς νήσου κείμενον μακρὰν τῆς πρωτευούσης ἦτο καταλληλότερον πρὸς ἄμυναν. Ἡ Πύλη παρεχώρησε τότε τὴν νῆσον εἰς τὸν Χεδίβην Ἰσμαὴλ καὶ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἔγιναν πολλαὶ ὑποσχέσεις, διὰ νὰ προσελκυσθοῦν οἱ κάτοικοι. Ἀλλ' οἱ Κρῆτες ἐψήφισαν ἐν γενικῇ συνελεύσει τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Μεγαλονήσου διήγειρε θερμοτάτας συμπαθείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἐπίσημον κράτος δὲν ἐτόλμησεν ἀναφανδὸν νὰ συνδράμῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἄλλως τε ὁ πολιτικὸς βίος ἦτο ἀνώμαλος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ πέντε ὑπουργεῖα διεδέχθησαν ἄλληλα σχεδὸν ἐντὸς πέντε ἑβδομάδων. Ἀλλὰ τολμηροὶ ἀξιωματικοί, ὡς ὁ ***Ζυμβρακάκης***, ὁ ***Κορωναῖος*** κ.ἄ. ἔσπευσαν νὰ ἐνισχύσουν τὸν ἀγῶνα, ἡ δὲ Μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου μετὰ τοῦ ἀτρομήτου ἡγουμένου ***Γαβριὴλ*** ἀνέστησε τὰς ἡμέρας τοῦ Σουλίου, ἐνῶ τὰ ἑλληνικὰ ἐμπορικά, τὸ περίφημον Ἀρκάδιον καὶ ἡ Ἕνωσις, ἀνενέωσαν τὰ κατορθώματα τοῦ ὑδραϊκοῦ ναυτικοῦ, διότι μετὰ θάρρους διέσπων τὸν τουρκικὸν ἀποκλεισμόν. Ἀλλ' οἱ Κρῆτες δὲν ἐπέτυχον τὴν ἕνωσιν.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ

Ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς οἱ Βούλγαροι ἀφυπνίσθησαν τελευταῖοι. Ἀκόμη καὶ ἡ ὕπαρξις τῶν Βουλγάρων ἠγνοεῖτο ἐπὶ μακρόν, διότι οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἔκαμνον διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους χριστιανούς. Οἱ Ρῶσσοι πρῶτοι ἀνεκάλυψαν αὐτούς, ὅταν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1828-1829 διῆλθον διὰ τῆς χώρας των. Ἔκτοτε ἤρχισαν οἱ Βούλγαροι κινούμενοι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ρώσσων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον ἐγχωρίους ἀρχηγούς, καθόσον καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀρχηγοί των ἦσαν Ἕλληνες, ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς ἐθνικῆς ἀφυπνίσεως παρουσιάσθη ὡς προσπάθεια ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου. Διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸ Ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον τῆς Κων)πόλεως, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς ἡ Βουλγαρία.

Οἱ Βούλγαροι ἀπῄτησαν τὸν διορισμὸν βουλγάρων ἐπισκό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πων, πρώτη δὲ ἐπιτυχία τῆς ποοσπαθείας των ἦτο ἡ οἰκοδομὴ βουλγαρικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν Κων)πολιν (1848). Συγχρόνως ἔπαυσαν νὰ μνημονεύουν τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου εἰς τὰς ἐκκλησίας. Ἡ Πύλη ἐκθύμως ὑπεστήριξε τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν Βουλγάρων ἐκ τοῦ Πατριαρχείου, διότι ἡ παλαιὰ ἔχθρα τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων εἶχεν ἐνταθῆ ἕνεκα τῆς ἐπαναστάστάσεως τῶν Κρητῶν. Ἠκολούθησε λοιπὸν τὴν συμβουλὴν τοῦ ὀνομαστοῦ τότε βεζύρου Φουὰτ πασᾶ, ὅστις εἶχε συστήσει τὴν ἀπομόνωσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν ἄλλων χριστιανῶν καὶ τὸν χωρισμὸν τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ ὁ ἐν Κων)πόλει τότε πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ***Ἰγνάτιεφ*** συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς ἱδρύσεως ἰδίας βουλγαρικῆς ἐκκλησίας.

Τὴν 27 Φεβρουαρίου 1870 διὰ φιρμανίου ἱδρύθη ***Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία*** περιλαμβάνουσα ὅλον τὸ βιλαέτιον τοῦ Δουνάβεως. Καὶ ἄλλαι δὲ πόλεις ἐδικαιοῦντο νὰ ταχθοῦν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἐξάρχου, ἂν ἤθελον τοῦτο τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων. Ὁ Πατριάρχης βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐξαρχίας ἀφώρισε τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸν κλῆρον των ὡς σχισματικούς. Ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἐκηρύχθη ἀμείλικτος πόλεμος μεταξὺ πατριαρχικῶν καὶ ἐξαρχικῶν. Ὁ Ἔξαρχος ἤδρευεν ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν Κων)πολιν θέλων οὕτω νὰ δείξῃ ὅτι ἔχει τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν τῶν ἀλυτρώτων Βουλγάρων. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι κατενόησαν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ χειραφέτησις τῶν Βουλγάρων ἦτο τὸ προοίμιον τῆς πολιτικῆς των ἀνεξαρτησίας.

1870

Η ΡΟΥΜΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΣΕΡΒΙΑ ΗΓΕΜΟΝΙΑΙ

Ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων ἔθετε τὰς δύο παραδουναβείους ἡγεμονίας ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων καὶ ὑπεχρέωνεν αὐτὰς νὰ εἰσαγάγουν τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἤθελον νὰ ἑνωθοῦν εἰς ἓν κράτος, διότι ἀνῆκον εἰς μίαν φυλὴν καὶ ὡμίλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν. Προσέκρουσαν ὅμως εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν τῆς Αὐστρίας, ἡ ὁποία ἔχουσα ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ της ρουμανικοὺς πληθυσμοὺς δὲν ἤθελε τὸν σχηματισμὸν ἑνιαίου ρουμανικοῦ κράτους. Τὸ 1859 οἱ Μολδοβλάχοι ἐξέλεξαν κοινὸν ὁσποδάρον τὸν ***Κούζα***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ μετὰ δύο ἔτη προσεκάλεσαν ὡς διαδοχικὸν ἡγεμόνα τὸν πρίγκιπα ***Κάρολον Χοεντζόλλερν***. Ἔκτοτε αἱ δύο ἡγεμονίαι ἡνώθησαν καὶ μόνον ἐλαφρὸς φόρος 900 χιλ. φρ. ἔμενεν ὡς σημεῖον ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοῦ σουλτάνου.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ Σερβία ὡς ἡγεμονία. Εἰς αὐτὴν ἐπάλαιον αἱ δύο ἐγχώριοι δυναστεῖαι τῶν ***Ὀβρένοβιτς*** καὶ ***Καραγεώργεβιτς*** καὶ εἰς διάστημα μικρότερον τῶν 20 ἐτῶν ἤλλαξαν τρεῖς φορὰς αἱ δυναστεῖαι. Ὁ Μίλος Ὀβρένοβιτς ἀνακληθεὶς εἰς τὸν θρόνον (1858) ἀνεδείχθη εἷς τῶν διπλωματικωτάτων ἀνδρῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἔλαβε τὸ στέμμα τοῦ ἡγεμόνος παρὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ τουρκικὸς στρατὸς τῶν φρουρίων ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Σερβίαν. Τὰς δύο ἡγεμονίας ὑπεστήριξεν ὁ Ναπολέων Γ΄, ὁ ὁποῖος ἦτο πιστὸς εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνοτήτων καὶ εἶχε μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν Βαλκανικὴν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους.

Ο ΡΩΣΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1877-1878

Ἀφορμὴν εἰς νέον ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον καὶ εἰς νέαν μεγάλην κρίσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος ἔδωσαν αἱ ταραχαὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας.

Τὸ 1874 αἱ δύο δυτικώταται ἐπαρχίαι τοῦ σουλτάνου, ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνη, πιεζόμεναι ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ τῶν μωαμεθανῶν μπέηδων, ἐπανεστάτησαν καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Σερβίας. Ὅταν δὲ ἡ ἐπανάστασις μετεδόθη εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὁ σουλτάνος ἐδοκίμασε νὰ καταστείλῃ τὸ κίνημα δι' ἀγρίων σφαγῶν καὶ ἐρημώσεων. Ἀπέλυσε κατὰ τῶν βουλγάρων χωρικῶν στίφη βασιβουζούκων, τὰ ὁποῖα ἐντὸς μηνὸς κατεκρεούργησαν 12 χιλ χριστιανούς. Αἴσθησιν ἐπροξένησαν ἰδίως αἱ σφαγαὶ τοῦ Βατάκ, βουλγαρικοῦ χωρίου εἰς τὰς βορείας ὑπωρείας τῆς Ροδόπης. Αἱ βουλγαρικαὶ ὠμότητες, ὅπως ὠνομάσθησαν αἱ φρικαλεότητες ἐκεῖναι, ἐξήγειραν μεγάλην ἀγανάκτησιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ταραχαὶ παρέσυραν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τὰς δύο χριστιανικὰς ἡγεμονίας, τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον.

Εἰς τὴν Κων]πολιν ἐξεθρονίσθη ὁ σουλτάνος ***Ἀζὶζ*** (1861—

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1876) καὶ μετ' ὀλίγον ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ ***Χαμὶτ Β'*** (1876—1908). Οἱ Τοῦρκοι τότε διὰ νὰ προλάβουν τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν, ἐσκηνοθέτησαν τὸ Σύνταγμα τοῦ 1876, τὸ ὁποῖον καθίστα περιττὰς τὰς μεταρρυθμίσεις, διότι ἐχάριζεν εἰς ὅλους γενικῶς τοὺς κατοίκους ἐλευθερίαν, ἀσφάλειαν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς εὐνομίας. Ὁ σουλτάνος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου εἶχε χρησιμοποιήσει τὸν περίφημον Μιδὰτ πασᾶν, ἕνα τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν τῆς Τουρκίας, ἡγέτην τῶν ὀλίγων Τούρκων φιλελευθέρων καὶ μεταρρυθμιστῶν, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Νεότουρκοι ἀνάγουν τὴν ἀρχήν των. Κατόπιν, ἐννοεῖται, ὁ σουλτάνος διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ κατεδίωξε τὸν Μιδάτ.

Ἐπειδὴ εἰς τὸ μεταξὺ ἐκινήθησαν οἱ Σέρβοι, ἡ Ρωσσία
1877 ἀπεφάσισε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας (Ἀπρίλιος 1877). Ὁ ρωσσικὸς στρατὸς βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ρουμανικοῦ ἐνίκησε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην παρὰ τὸν σοβαρὸν περισπασμόν, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ τοῦρκος στρατηγὸς Ὀσμὰν πασᾶν εἰς τὴν Πλεύναν. Ἡ Βουλγαρία κατελήφθη καὶ ὁ ρωσσικὸς στρατὸς διελθὼν τὸν Αἶμον ἐκυρίευσε τὴν Ἀδριανούπολιν. Τότε ἐφάνη ὅτι ἡ Τουρκία ἔπιπτεν ἀβοήθητος. Ἤδη αἱ φάλαγγες τῶν Ρώσσων ἐβάδιζον κατὰ τῆς Κων]πόλεως καὶ ὁ στρατηγός των Μέγας δοὺξ Νικόλαος ἔστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὸ προάστειον τῆς τουρκικῆς πρωτευούσης Ἅγιον Στέφανον. Ἀλλ' ἀμέσως ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐστάθμευσε πρὸ τῆς Πριγκήπου, ἐνῶ αἱ ἀγορεύσεις τοῦ Σώλσβαρυ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ἐδείκνυον ὡς ἐπικείμενον τὸν ἀγγλορρωσσικὸν πόλεμον.

Ἡ μεγάλη κρίσις κατέλαβεν ἀπροετοίμαστον τὴν Ἑλλάδα καὶ κατατριβομένην εἰς τὰ μικροκομματικά. Ἡ κυβέρνησις προσεποιήθη ὅτι πειθομένη εἰς τὰς ἀγγλικὰς συμβουλὰς ἔμεινεν οὐδετέρα. Ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία ἐτρώθη, διότι οἱ Σλαῦοι ἔλυον ὁριστικῶς τὸ ἀνατολικὸν πρόβλημα χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὸν ἑλληνικὸν παράγοντα. Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη ὅτι ἐσίγησαν τὰ κομματικὰ πάθη καὶ ἐσχηματίσθη Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν γηραιὸν Κανάρην καὶ τὸν Τρικούπην ὡς ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν. Ἀλλ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ Οἰκουμενικὴ ἀπέτυχεν οἰκτρῶς καὶ ἡ κομματικὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Κουμουνδοῦρον ἐπροσπάθησε νὰ κινήσῃ ἐπαναστάσεις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, Ἤπειρον καὶ Κρήτην καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Θεόδωρος Δελιγιάννης ἐδήλωσεν ὅτι ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ διὰ στρατοῦ τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας.

Ἀλλ' ἐπῆλθεν ἡ ἀνακωχὴ Ρώσσων καὶ Τούρκων, ἡ ὁποία ἐματαίωσε τὴν ἑλληνικὴν εἰσβολήν. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς ἔμεινεν οὐδετέρα μέχρι τέλους καὶ ἡ κυβέρνησις ἐθεώρησεν ἐπιτυχίαν, διότι ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἀόριστον ὑπόσχεσιν, ὅτι δὲν θὰ παραγνωρισθοῦν τὰ δίκαιά της.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Οἱ νικηταὶ Ρῶσσοι ἐπέβαλλον τοὺς ὅρους των. Ἡ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τὴν ὁποίαν ὑπηγό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρευσαν εἰς τὸν σουλτάνον, ἔλυε τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπὲρ τῶν Σλαύων. Τὸ σημαντικώτερον ἦτο, ὅτι δι' αὐτῆς ἐδημιουργεῖτο μεγάλη Βουλγαρία μὲ διέξοδον εἰς τὸν Εὔξεινον καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Ἀλλ' ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐθεωρήθη ὡς ἔργον βίας. Ἰδίως ἡ Ἀγγλία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεχθῇ τὴν ρωσσικὴν λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἐπίσης καὶ ἡ Αὐστρία εἶδεν αὐτὴν μὲ δυσφορίαν, ἐκινητοποίησε τὰς δυνάμεις της καὶ ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐπίκειται σύγκρουσις Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῆς Αὐστρίας. Ἐμεσολάβησεν ὅμως ἡ Γερμανία καὶ αἱ αντίπαλοι δυνάμεις ἐδέχθησαν νὰ λύσουν τὴν διαφοράν των εἰρηνικῶς.

Τὴν 13 Ἰουνίου 1878 συνῆλθεν ἡ σπουδαιοτάτη διὰ τὰ
1878 ἀνατολικὰ ζητήματα ***Συνδιάσκεψις τοῦ Βερολίνου.*** Τὸ συνέδριον ἐχάραξε τὸν νέον χάρτην τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ὁ ὁποῖος κατὰ τύπους τουλάχιστον διετηρήθη ἐπὶ τριάντα τέσσαρα ἔτη. Ἀντὶ «Μεγάλης Βουλγαρίας» ἱδρύθη μικρὰ «αὐτόνομος καὶ φόρου ὑποτελὴς ἡγεμονία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου», ἡ ὁποία εἶχε σύνορα τὸν Δούναβιν, τὸν Αἷμον, τὸν Εὔξεινον Πόντον καὶ τὴν Σερβίαν. Νοτίως τοῦ Αἵμου ἱδρύθη δεύτερον βουλγαρικὸν κράτος, ἡ αὐτόνομος ἐπαρχία Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, ὑπὸ τὴν ἄμεσον πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀρχὴν τοῦ σουλτάνου, ἀλλὰ διοικουμένη ὑπὸ χριστιανοῦ διοικητοῦ. Ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνη παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Αὐστρίαν ὑπὸ τύπον προσωρινῆς κατοχῆς καὶ χωρὶς ν' ἀφαιρεθῶν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ σουλτάνου Εἰς τὴν Ρωσσίαν ἐδόθη ὁ λιμὴν τοῦ Βατούμ, τὸ φρούριον τοῦ Κὰρς καὶ ἐδάφη τινὰ τῆς τουρκικῆς Ἀρμενίας. Εἰς τὴν Ρουμανίαν ἔγινε τὸ ἀδίκημα ὅτι παρεχωρήθη εἰς τὴν Ρωσσίαν ἡ Νότιος Βεσσαραβία, ἡ ὁποία εἶναι ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ρουμανική. Ἐπίσης καὶ ἡ Σερβία δὲν ἦτο ἱκανοποιημένη ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου. Ἀλλὰ ἡ Ρουμανία καὶ Σερβία ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἀνεξάρτητα βασίλεια. Τὸ συνέδριον διὰ θερμῆς συνηγορίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐπεδίκασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἤπειρον. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ συνδρίου ἐδημοσιεύθη σύμβασις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ σουλτάνος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παρέδιδεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὡς «στρατιωτικὸν σταθμὸν καὶ ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου» τὴν νῆσον Κύπρον, ἡ δὲ Ἀγγλία ἀνελάμβανε νὰ προστατεύσῃ τὰς ἀσιατικὰς κτήσεις τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῆς Ρωσσίας.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη ἐπιτυχία τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας, ὁ Δισραέλι ἐπέστρεψε θριαμβεύων ἐκ Βερολίνου, ἡ βουλὴ ἐπευφήμησεν αὐτὸν καὶ ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ κόμητος Μπήκονσφιλδ (Beaconsfield). Οἱ δὲ Ἕλληνες ηὐλόγησαν τὸ ὄνομα τοῦ Σώλσβαρυ, διότι εἶχε καταλύσει τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ μεγάλη ἦτο ἡ ἀνακούφισις εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ Μακεδονία διέφυγε τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν. Ἡ αὐστριακὴ διοίκησις ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἑρζεγοβίνῃ μετέβαλε τὰς δύο ταύτας ἀγρίας ἐπαρχίας εἰς χώραν πολιτισμένην, μολονότι οἱ ὑπήκοοι δὲν ἠγάπησαν τοὺς ἐκπολιτιστάς. Οἱ δὲ Σέρβοι μεγαλοϊδεᾶται ἐθεώρησαν ὡς ἀνοσιούργημα τὴν ἀπόσπασιν τῶν σερβικῶν ἐκείνων ἐδαφῶν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας. Πλὴν τούτων μέγα μέρος χριστιανῶν παρέμεινεν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, οὐδεὶς δὲ ἐκ τῶν χριστιανικῶν λαῶν εἶχε συμπληρώσει τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα. Μέγιστον ἐλάττωμα τῆς συνθήκης ἦτο ἡ παραχώρησις τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης εἰς τὴν Αὐστρίαν, διὰ τῆς ὁποίας αὕτη καθίστατο Βαλκανικὴ δύναμις καὶ ἔστρεφε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην.

Διὰ ταῦτα ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἐθεωρήθη ὡς προσωρινὸν καθεστώς. Αὐταὶ δὲ αἱ ὑπογράψασαι αὐτὴν Δυνάμεις παρέβησαν αὐτήν, ὁσάκις ἐδόθη εὐκαιρία. Πρώτη ἡ Τουρκία ἐδυστρόπησε νὰ παραχωρήσῃ τὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδικασθέντα ἐδάφη. Ἀλλ' ὅμως ἐσήμαινε σημαντικὴν πρόοδον τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, διότι καθιέρου τὸ δόγμα ἡ Βαλκανικὴ διὰ τοὺς Βαλκανίους.

II. ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΠΡΟΣΑΡΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ

Μετὰ πολλὰς προστριβὰς παρεχωρήθη ἡ Θεσσαλία καὶ ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1882 νομὸς Ἄρτης εἰς τὴν Ἑλλάδα (1882). Μετὰ τρία ἔτη, μόλις δηλαδὴ εἶχον περάσει ἑπτὰ ἔτη ἀπὸ τῆς Βερολινείου συνθήκης, ἡ Βουλγαρία προσήρτησε τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ νέα ἡγεμονία εἶχε δείξει σημεῖα ζωῆς καὶ προόδου. Συγχρόνως ἔγινε σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν πολιτικήν της, διότι ἐσχηματίσθη ἀντιρρωσικὸν ρεῦμα. Ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ***Ἀλέξανδρος Βάττενμπεργ*** (Battenmberg), υἱὸς τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἕσσης καὶ ἀνεψιὸς τοῦ τσάρου, ἠκολούθησε τὸ ρεῦμα τοῦτο καὶ ἐξωθούμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Σοβράνιε (βουλῆς) ***Σταμπούλωφ*** εἰσῆλθεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Φιλιππούπολιν. Ὁ τσάρος κατελήφθη ὑπὸ τοιαύτης ἀγανακτήσεως, ὥστε διέγραψε τὸν ἀνεψιόν του ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ καὶ ἀνεκάλεσεν ἐκ Βουλγαρίας τοὺς ρώσσους ἀξιωματικούς. Ἀλλὰ τὸ βουλγαρικὸν κίνημα ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ ἰδίως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, διότι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε μεταστραφῆ σημαντικῶς ἡ ἀγγλικὴ πολιτική. Οἱ ἄγγλοι διπλωμάται δηλαδὴ παρετήρησαν ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν εἶχε διάθεσιν νὰ γίνῃ ἐπαρχία ἢ ὁρμητήριον τῆς Ρωσσίας καὶ ὅτι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον νὰ ἀποκλείσουν τὴν Ρωσσίαν ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου ἦτο νὸ σχηματίσουν ἰσχυρὰν Βουλγαρίαν. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος κατὰ συμβουλὴν τῆς Ἀγγλίας, περιωρίσθη εἰς διαμαρτυρίαν μόνον χωρὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὅπλα.

Βιαιότερον ἐξηγέρθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι τῆς Βουλγαρίας, ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἑλλάς. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας Μιλάνος ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐβάδιζε κατὰ τῆς Σόφιας καὶ τὴν 2 Νοεμβρίου 1885 ἤρχισαν αἱ συγκρούσεις. Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀπειροπόλεμοι Βούλγαροι ἐθορυβήθησαν, ἀλλ' ὁ Βάττενμπεργ ἐνίκησε τοὺς Σέρβους παρὰ τὴν ***Σλίβνιτσαν*** μετὰ τριήμερον μάχην. Ὁ πόλεμος ἐπερατώθη μετὰ 14 ἡμέρας τῇ ἐπεμβάσει τῆς Αὐστρίας καὶ τὸ πρώην καθεστὼς ἐπανῆλθεν, ἀλλ' ἡ νέα ἡγεμονία ἀπέκτησεν αἴγλην. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ πρωθυπουργὸς ***Θεόδωρος Δεληγιάννης*** ἐξέδωκε πατριωτικὸν δάνειον ἐκ 300 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐκάλεσε δύο ἡλικίας καὶ παρεκίνησε τὸν λαὸν εἰς διαδηλώσεις ζητῶν τὴν Βερολίνειον γραμμὴν χάριν ἀποκαταστάσεως τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἀλλ' αἱ Δυνάμεις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλὴν τῆς Γαλλίας ἀπέκλεισαν τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος (26 Ἀπριλίου), ὁ Δεληγιάννης ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ὁ Τρικούπης ἐλθὼν εἰς τὴν ἀρχὴν διέταξε τὴν ἀποστράτευσιν. Ἡ βραχεῖα αὕτη κρίσις ἐβάρυνε τὴν Ἑλλάδα δι' 95 ἑκατομ. δραχμῶν.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἔτους 1886 ἐπηκολούθησε σχετικῶς μακρὰ περίοδος ἡσυχίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὰ τέσσαρα

Χαρίλαος Τρικούπης

ἑπόμενα ἔτη ἐκυβέρνησεν ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, ὁ ὁποῖος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν ἐκτέλεσιν εἰρηνικῶν ἔργων. Ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος ἄξιος λόγου πολιτευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐπιβαλλόμενος διὰ τοῦ ἤθους καὶ τοῦ λόγου Ἀποβλέπων εἰς ἀπωτέρους σποποὺς ἐπεχείρησε νὰ διοργανώσῃ τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικῶς καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης.

Ὁ ***Χαρίλαος Τρικούπης*** (1832—1896) ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ἱστοριογράφου τῆς ἐπαναστάσεως Σπυρ. Τρικούπη Ἔτυχεν ἐπιμελεστάτης ἀνατροφῆς καὶ παιδείας σπουδάσας νομικὰ εἰς Παρισίους. Βραδύτερον εἰργάσθη ὡς ἀκόλουθος καὶ γραμματεὺς τῆς ἐν Λονδίνῳ ἑλληνικῆς πρεσβείας, τὴν ὁποίαν διηύθυνε τότε ὁ πατήρ του. Ὁ Τρικούπης προσεπάθησε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν παρ' ἡμῖν κοινοβουλευτικὴν πολιτικὴν καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς πρωτογόνου καταστάσεως εἰς χώραν εὐρωπαϊκήν. Εἶναι ὁ πρῶτος ἡγέτης τῆς συντηρητικῆς τάσεως ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' οὐδέποτε ἀπέκτησε δημοτικότητα, ἐνῷ ὁ πολιτικός του ἀντίπαλος Θεόδωρος Δεληγιάννης, ἡγέτης τῆς συντηρητικῆς τάξεως, ἦτο δημοφιλής, διότι ἐκολάκευε τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ πάθη τοῦ ὄχλου. Διὰ τοῦτο συνήθως ἐπετύγχανε κατὰ τὰς ἐκλογάς, ἐνῷ ὁ Τρικούπης ἐκαλεῖτο σχεδὸν πάντοτε, διὰ νὰ περισώσῃ τὴν κατάστασιν, ὅταν ἐκεῖνος ἐξώθει τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1895 ὑπέστη πολιτικὴν ἧτταν μὴ ἐκλεχθεὶς οὔτε βουλευτής. Διὰ τοῦτο απεσύρθη ὁριστικῶς τῆς πολιτικῆς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰς τὰς Κάννας τῆς Γαλλίας. Ὁ Τρικούπης εἶχεν ἰσχυρὰν θέλησιν, διάνοιαν φωτεινήν, γνώσεις εὐρυτάτας καὶ εἶναι ἀναμφιβόλως μία ἐκ τῶν ἐπιβλητικωτάτων προσωπικοτήτων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ὁ Τρικούπης ἐπεξέτεινε τὸ δίκτυον τῶν σιδηροδρόμων, ἐνίσχυσε τὸ ναυτικὸν καὶ ἐδαπάνησεν ἀφθόνως ὑπὲρ δημοσίων ἔργων Αἱ νεώτεραι γενεαὶ διετήρησαν ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησίν του ὡς μεγάλου πολιτικοῦ.

Ο ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ΗΓΕΜΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ὁ Βάττενμπεργ ἔπεσε θῦμα τῆς ρωσσικῆς δυσμενείας καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Ὁ νέος ἡγεγὼν τῆς Βουλγαρίας ***Φερδινάνδος*** ἀνῆλθε τὸν θρόνον «τῶν ἐνδόξων Βουλγάρων βασιλέων» κατεχόμενος ὑπὸ μεγαλοβουλγαρικῶν σχεδίων. Κατὰ τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡγεμονίας του ἐκυβέρνησε τὴν Βουλγαρίαν ὡς ἀπόλυτος κύριος ὁ ***Σταμπούλωφ***, ὁ ἡγέτης τῆς ἀντιρρωσικῆς μερίδος, ὁ ὁποῖος προσεπάθησε διὰ παντὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέσου νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Βουλγαρίαν ἐκ τῆς ρωσσικῆς κηδεμονίας. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἦτο ὁ ἰσχυρὸς ἀνήρ, ὁ ὁποῖος ἐπάταξε τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀντιπάλους καὶ ἐχάραξε τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Βουλγαρίας, ἡ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν προσέγγισιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν καὶ εἰς τὸν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων. Περιποιηθεὶς τὸν σουλτάνον ἐπέτυχε πολλὰς παραχωρήσεις, ἐδημιούργησε σχολὰς καὶ ἐπισκοπὰς εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἤρχισε προσηλυτιστικὴν ἐργασίαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ὅταν ὁ Τρικούπης ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν βαλκανικὴν συμμαχίαν, κατήγγειλε τὰ σχέδια εἰς τὸν σουλτάνον. Ἀλλὰ τέλος ὁ Φερδινάνδος ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν Σταμπούλωφ, ὁ ὁποῖος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του.

Ο ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897

Ἡ Κρήτη ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τοῦ 1878 συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν τῆς Χαλέπας, τὸν συνταγματικὸν δηλαδὴ χάρτην, τὸν ὁποῖον εἶχον συντάξει οἱ ἐν Κρήτῃ πρόξενοι τῶν Δυνάμεων συνελθόντες εἰς τὸ προάστειον τῶν Χανίων Χαλέπαν. Ἀλλ' οἱ χριστιανοὶ δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς διοικήσεως, διότι οἱ τοῦρκοι παρεβίαζον διαρκῶς τὴν σύμβασιν. Διὰ τοῦτο ἡ μεγαλόνησος ἐταράσσετο ἀπὸ τοῦ 1889 Οἱ μωαμεθανοὶ τῆς νήσου ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τοῦ Γιλδὶζ προεκάλεσαν ταραχάς, ὥστε ὁ σουλτάνος διώρισεν ὀθωμανὸν διοικητήν. Τέλος μετὰ ἔκρυθμον κατάστασιν ἓξ ἐτῶν, τὴν 12 Μαΐου 1896 ἐξερράγη ἡ τελευταία κρητικὴ ἐπανάστασις δι' αἱματηρᾶς συγκρούσεως εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Χανίων καὶ οἱ Κρῆτες ἐκήρυξαν τὴν ἕνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἄγγελμα τῆς σφαγῆς χριστιανῶν ἐν Χανίοις παρήγαγε παμμέγιστον ἐρεθισμὸν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ οἱ ἐκ Κρήτης πρόσφυγες ἀπῄτουν τεραστίας δαπάνας, ἐνῶ οἱ ἐν Ἀθήνας ἐγκατεστημένοι Κρῆτες ἐκίνουν τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς ἐπεμβάσεως.

Τότε ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως πρίγκιψ Γεώργιος ἀπέπλευσεν ἐκ Πειραιῶς μετὰ στολίσκου τορπιλλικῶν, ὅπως παρεμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν τουρκικῶν ἐνισχύσεων εἰς τὴν Κρήτην, καὶ τὴν 3 Φεβρουαρίου 1897 ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην ***Τιμολέοντα Βάσσον*** ἀναχωρήσας ἐξ Ἀθηνῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ ἀπεβιβάσθη πρὸς δυσμὰς τῶν Χανίων καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ φιλοπόλεμος ἐρεθισμὸς ηὔξανεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν ἐκυριάρχουν οἱ Ζητωπόλεμοι. Ἡ ***Ἐθνικὴ Ἑταιρεία*** διωργάνωσεν εἰσβολὴν ἀτάκτων εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος καὶ ὁ βασιλεὺς προσφωνῶν τὸν λαὸν εἶπεν ὅτι θὰ ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸν χιλιάδων στρατοῦ, ἐλπίζων κατὰ βάθος ὅτι αἱ Δυνάμεις δὲν θὰ ἐπέτρεπον τὴν σύρραξιν. Καθ' ὅλον τὸν ἑλληνισμὸν ἐπεκράτει ἀκραιφνὴς ἐνθουσιασμὸς καὶ πατριωτικὴ ἐξέγερσις, ἄφθονοι δὲ συνδρομαὶ συνέρρεον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο ὠργανωμένη στρατιωτικῶς, ἐπεκράτει δὲ μεγίστη ἀταξία εἰς ὅλας τὰς ὑπηρεσίας, ἐνῶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς δὲν εἶχε μὲν τὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας διεφήμιζον οἱ ὀργανωταὶ αὐτοῦ Γερμανοί, ἦτο ὅμως πολυαριθμότερος καὶ ἀσυγκρίτως πλουσιώτερον ἐφωδιασμένος.

Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἐκήρυξε τὴν 5 Ἀπριλίου τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν οὐδετερότητα
1897 τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας διὰ παραχωρήσεως ἐπισκοπῶν, ἐμπορικῶν πρακτορείων καὶ σχολῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τοιουτοτρόπως ἤρχισεν ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897.

Ὁ πόλεμος διαρκέσας τριάκοντα ἡμέρας (8 Ἀπρ.-8 Μαΐου) ὑπῆρξεν ἀτελεύτητος σειρὰ ἑλληνικῶν ἡττῶν κατὰ ξηράν, ἐνῶ ὁ ὑπέρτερος ἑλληνικὸς στόλος διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῶν Δυνάμεων ἔμενεν ἄπρακτος. Κατ' οὐσίαν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μεραρχιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἕδρα εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡ ἄλλη εἰς τὴν Ἤπειρον. Τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν εἶχεν ὁ διάδοχος ***Κωνσταντῖνος*** Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὁ τοῦρκος στρατηγὸς ***Ἐτὲμ Πασᾶς*** μετὰ πεισματώδη σύγκρουσιν εἰς τὰ στενὰ τῆς Μελούνας καὶ τὴν μάχην εἰς Ρεβένι κατέλαβε τὴν Λάρισαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξεκένωσεν, ἐνῶ ὁ Κουμουνδοῦρος δὲν κατώρθωσε διὰ τῆς μάχης τῶν Πέντε Πηγαδίων ν' ἀνοίξῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὰ Ἰωάννινα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Δεληγιάννης ἀνετράπη καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβεν ὁ ***Δημήτριος Ράλλης***, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως (17 Ἀπριλίου). Τὴν ἑπομένην ὁ συνταγματάρχης Σμολένσκης ἀπέκρουσεν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων παρὰ τὸ Βελεστῖνον. Ἀλλ' ὁ πόλεμος ἦτο χαμένος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν 5 Μαΐου ἡ ἧττα παρὰ τὸν Δομοκὸν ἤνοιξε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Λαμίαν. Αἱ Ἀθῆναι κατελήφθησαν ἀπὸ πανικόν.

Αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν τότε καὶ τὴν 7 Μαΐου ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχή, ἀφοῦ πρότερον ὁ στρατὸς τοῦ Βάσσου εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ Κρήτης. Διὰ τῆς εἰρήνης, ἡ ὁποία ὑπεγράφη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν 22 Νοεμβρίου, ὁ σουλτάνος ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Θεσσαλίαν ἐξαιρέσει δύο χωρίων καί τινων στρατηγικῶν θέσεων παρὰ τὰ σύνορα. Ἡ Ἑλλὰς ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν ἐξ 100 ἑκατομμυρίων καὶ νὰ δεχθῇ συγχρόνως τὸν ξένον διεθνῆ οἰκονομικὸν ἔλεγχον. Τὸ δὲ κρητικὸν πρόβλημα μετὰ μακρὰν παρέλκυσιν ἔλαβε προσωρινὴν λύσιν. Τὴν 14 Νοεμβρίου 1898 αἱ Δυνάμεις πλὴν τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας διώρισαν τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ***Πρίγκιπα Γεώργιον*** ἁρμοστὴν τῆς Κρήτης.

Ο ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἡ Μακεδονία ἀπέβαινε θέατρον ἀγριωτάτου ἀνταγωνισμοῦ, διότι Ἕλληνες, Βούλγαροι καὶ Σέρβοι πρυσέβλεπον εἰς αὐτὴν ὡς εἰς τὸ στάδιον ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως. Τὸ ἀνθηρότερον καὶ σημαντικώτερον μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἦσαν Ἕλληνες. Ἀλλὰ ὑπῆρχον καὶ βουλγαρόφωνοι χωρικοὶ εἰς τὰ βόρεια τῆς χώρας, ὀλιγώτεροι Σέρβοι εἰς τὰ βορειοδυτικὰ καὶ ὀλίγοι Κουτσόβλαχοι διεσπαρμένοι εἰς τὰ ὀρεινὰ ἰδίως διαμερίσματα. Ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι, ἀνεγνώριζον μέχρι πρὸ μικροῦ ὡς ἀρχὴν τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ δὲν εἶχον συνείδησιν ὅτι διέφερον ἐθνικῶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλ' ὁ ἔξωθεν προσηλυτισμὸς δὲν ἤργησε ν' ἀνάψῃ τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν φυλῶν τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ φέρῃ μάχαιραν μεταξὺ αὐτῶν.

Οἱ Βούλγαροι διὰ παντὸς μέσου ἐπιδίωκον νὰ ἐξεγείρουν τοὺς βουλγαροφώνους χωρικοὺς τῆς Μακεδονίας κατὰ τοῦ πατριαρχείου. Κατ' ἀρχὰς διεξῆγον εἰρηνικώτερον τὸν ἀγῶνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προσηλυτίζοντες τοὺς χωρικοὺς εἰς τὴν Ἐξαρχίαν καὶ ἱδρύοντες σχολεῖα. Ἐθρασύνθησαν ὅμως ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἀτυχοῦς Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ γερμανοαυστριακὴ διπλωματία διὰ ν' ἀπομακρύνῃ τους Βουλγάρους ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν καὶ ἀπὸ τὰς Δυτικὰς δυνάμεις, ἐκολάκευεν αὐτοὺς ὑποβάλλουσα παραλογωτάτας ἰδέας. Οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν νὰ κηρύττουν ὅτι εἶναι οἱ Πρῶσσοι τῆς Ἀνατολῆς, ἡ νέα καὶ ἰσχυρὰ φυλὴ τῆς Βαλκανικῆς, ἡ προωρισμένη νὰ κυριαρχήσῃ τῆς χερσονήσου καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ ἢ ν' ἀπορροφήσῃ τὰς λοιπὰς φυλάς. Ἰδίως ἐξεφράζοντο μὲ περιφρόνησιν διὰ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν, ὅπως οἱ Γερμανοὶ τοὺς Γάλλους, ὡς γηρασμένην καὶ παρακμάζουσαν φυλήν, ἡ ὁποία ἔμελλε καὶ ἔπρεπε νὰ ἐξαφανισθῇ. Μετ' ὀλίγον εἰσήλασαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἄγριοι κομιτατζῆδες, οἱ ὁποῖοι ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς παραλύσεως τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς ἐλῃστευον καὶ ἐδολοφόνουν δι' ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν ὅπλων. Πρὸ πάντων κατεδίωκον τοὺς διδασκάλους, ἱερεῖς καὶ ἰατρούς, κατέστρεφον τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἐφόνευον τοὺς ἕλληνας προκρίτους.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον οἱ Βούλγαροι οἱ διεκδικοῦντες τὴν Μακεδονίαν. Οἱ Σέρβοι ἐπίσης εἰργάζοντο διὰ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ σερβικοῦ πατριαρχείου τοῦ Ἰπεκίου.

Αἱ περιστάσεις ηὐνόησαν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἑλληνισμοῦ, διότι οἱ Βούλγαροι ἐπανειλημμένως ἐπέτυχον παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας. Αἱ μεταρρυθμιστικαὶ προσπάθειαι τῶν Δυνάμεων βραδέως γινόμεναι καὶ κακῶς ἐφαρμοζόμεναι ὡς ἐκ τῆς διαφωνίας αὐτῶν ἐπέτεινον τὴν ἀναρχίαν. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας κατενοήθη εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι ἐχρειάζετο βία κατὰ τῆς βίας καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1904 εἰσῆλθον τὰ ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα εἰς τὴν Μακεδονίαν, κρῆτες δὲ πολεμισταὶ ἐνίσχυσαν τὸν ἀγῶνα. Ὁ ***Παῦλος Μελᾶς***, ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐξ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν, πεσὼν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἀπέβη ἐθνικὸς ἥρως. Πολλοὶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ παρῃτήθησαν τῆς θέσεώς των, ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς ἐνόπλων ὁμάδων καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ ἀγὼν ἦτο τραχύς. Τὰ ἀνταρτικὰ σώματα εἶχον νὰ ἀν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τιμετωπίσουν τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ τοὺς βουλγάρους κομιτατζῆδες. Ἀπεδείχθη ὅμως διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὶ δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ πατριωτικὸς ἐνθουσιασμός. Οἱ Ἕλληνες ἀντάρται ἠγωνίσθησαν μὲ αὐταπάρνησιν καὶ ἡρωισμόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι κατώτερος ἄλλων ἱστορικῶν περιόδων τοῦ ἔθνους μας. Τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος ποτισθὲν ἀπὸ ποταμοὺς ἑλληνικοῦ αἵματος κρύπτει εἰς τὰ βάθη του ὀστᾶ ἀληθινῶν ἀλλ' ἀφανῶν ἡρώων. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας ἐβοήθησε τὸν ἀγῶνα. Τὰ σχολεῖα καὶ τὰ μοναστήρια ἦσαν αἱ μυστικαὶ βάσεις τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων.

Οἱ Βούλγαροι ἐταράχθησαν εἰς τὰς ἀρχάς. Συνελθόντες ὅμως ἀπὸ τὴν πρώτην κατάπληξιν ἔδωκαν νέαν μορφὴν εἰς τὴν δρᾶσιν των. Ἐπέτυχον νὰ ὀργανώσουν ἐσωτερικῶς τὰ βουλγαρίζοντα διαμερίσματα καὶ ὥπλισαν τοὺς ἐγχωρίους βουλγαροφώνους. Τοιουτοτρόπως οἱ χωρικοὶ τὴν νύκτα ἔκαμνον ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν ἑλληνικῶν χωρίων καὶ τὴν ἡμέραν ἦσαν εἰρηνικοὶ γεωργοί. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν μεταβολὴν καὶ ἔθεσαν καὶ αὐτοὶ εἰς ἐφαρμογὴν τὴν λεγομένην ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ὴ ν ὀ ρ γ ά ν ω σ ι ν. Τοιουτοτρόπως δὲν ἐφαίνετο τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἐδιδάχθησαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιτρέχουν καὶ νὰ τρομοκρατοῦν τὴν Μακεδονίαν ἀτιμωρητεί, καὶ ἡ ἀτυχὴς χώρα ἀπηλλάγη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν τρομοκρατικὴν δρᾶσιν τῶν ἀγρίων κομιτατζήδων.

Η ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ὁ σουλτάνος Ἀβδοὺλ Χαμὶτ (1876—1909) κατέστη ὀλίγον κατ' ὀλίγον τέλειος ἀπολυταρχικὸς μονάρχης. Κατήργησε τὸ ὑπὸ τοῦ Μιδὰτ εἰσαχθὲν σύνταγμα καὶ συνεκέντρωσε πᾶσαν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας του. Πᾶσαι αἱ φυλαὶ ὑπέστησαν τὴν πίεσίν του, ἀλλ' ἰδίως κατεδίωξε τοὺς ὀπαδοὺς τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, τῶν ὁποίων ἄλλοι εὗρον τὸν θάνατον εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Βοσπόρου, ἄλλοι ἔμειναν ἐξόριστοι ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὰς ἐπαρχίας. Οἱ παλαιοὶ συνεργάται τοῦ Μιδὰτ καὶ οἱ ὁπωσδήποτε ὕποπτοι καὶ οἱ μὴ ἀνεχόμενοι τὸν χαμιτικὸν ζυγὸν ἔφευγον εἰς τὴν Εὐρώπην. Οὗτοι ὀνομασθέντες ***Νεότουρκοι*** εἰργάζοντο διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς χαμιτικῆς αὐταρχίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ Νεότουρκοι ἐπὶ μακρὸν ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας ὡς φαντασιοκόποι, ἐφόσον μένοντες εἰς τὴν Εὐρώπην ἐζήτουν διὰ δημοσιευμάτων ν' ἀνατρέψουν τὸν Χαμίτ. Ἀπό τινος ὅμως εἶχον εὕρει πρακτικώτερον μέσον τὸν προσηλυτισμὸν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τότε συνεστήθη ὑπὸ ἀξιωματικῶν τὸ κομιτᾶτον *Ἕνωσις* καὶ *Πρόοδος*, τὸ ὁποῖον προεκάλεσε καταπληκτικὰ γεγονότα εἰς τὴν Βαλκανικήν.

Τὴν κήρυξιν τῆς Νεοτουρκικῆς ἐπαναστάσεως ἐπέσπευσεν ὁ φόβος ἐξωτερικῆς ἐπεμβάσεως, διότι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους συνηντήθη ἐν *Ρεβάλ*, πλησίον τῆς Πειρουπόλεως, ὁ βα-
1908 σιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος Ζ' μετὰ τοῦ τσάρου. Διεδίδετο ὅτι οἱ δύο ἡγεμόνες εἶχον ἀποφασίσει τὸν διαμελισμὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Τὸ κίνημα ἤρχισεν ἐκ διαφόρων σημείων ὑπὸ τοὺς τολμηροὺς ἀξιωματικοὺς *Νιαζὶ* καὶ *Ἐμβέρ*. Ὁ σουλτάνος ἔντρομος ἀνήγγειλε τὴν 11 Ἰουλίου διὰ φιρμανίου τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ συντάγματος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνασταλῆ τὸ 1875.

Τὸ ἄγγελμα διήγειρε κολοσσιαίαν χαράν, ὅσην σπανίως εἶχον αἰσθανθῆ οἱ λαοὶ τῆς Τουρκίας Ἐπὶ πολλὸς ἡμέρας ἐνόμιζον ὅτι ἡ Τουρκία μετεβλήθη αἴφνης εἰς παράδεισον. Μίση καὶ δυστυχίαι αἰώνων ἐλησμονήθησαν, τὰ ἑλληνικὰ καὶ βουλγαρικὰ σώματα τῆς Μακεδονίας συνηδελφώθησαν καὶ ἐπανηγύρισαν μετὰ τῶν Τούρκων. Ἡ μαγικὴ λέξις Σ ύ ν τ α γ μ α ἐγοήτευσε καὶ τοὺς Εὐρωπαίους. Αὐτοὶ δὲ οἱ ψύχραιμοι καὶ διορατικοὶ ἄγγλοι διπλωμάται ἠπατήθησαν καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἔδουαρδ Γρέϋ ἐδήλωσεν ὅτι «τὸ μακεδονικὸν ζήτημα καὶ ἄλλα ὁμοίου χαρακτῆρος μέλλουν νὰ ἐκλείψουν τελείως».

Διστακτικώτεροι πάντων ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ διεῖδεν ὅτι ἡ θέσις τῶν χριστιανῶν τῆς Τουρκίας θ' ἀπέβαινε χειροτέρα ὑπὸ τὸ νέον καθεστώς. Οἱ Νεότουρκοι ἐδικαίωσαν αὐτοὺς κατορθώσαντες ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου νὰ ἐξαντλήσουν τὴν κολοσσιαίαν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποκτήσει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι ἀπεδείχθησαν παλαιότουρκοι εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ἔνστικτα μετὰ στιλβώματος μόνον παρισινῆς ἡμερώσεως. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν ἐκήρυξαν ὅτι θὰ ἐκτουρκίσουν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰς ἐθνότητας τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν οἱ κατακτηταὶ Σουλτάνοι δὲν εἶχον κατορθώσει ἐκ νωθρότητος ἢ ἐλλείψεως πολιτικοῦ νοῦ. Διὰ τοῦτο ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ Πατριαρχείου καὶ δὲν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψει τὰ προνόμια.

Ὁ Χαμὶτ ἐνόμισεν ὅτι ἦτο δυνατὸν ν' ἀνατρέψῃ τὸ κομιτᾶτον καὶ τὴν 31 Μαρτίου 1909 ὑπεκίνησεν ἀντεπανάστασιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ συγχρόνως φοβερὰν σφαγὴν Ἀρμενίων εἰς τὰ Ἄδανα Ἀλλ' ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐπελθὼν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνέτρεψε τὸν Χαμὶτ καὶ οἱ Νεότουρκοι ἐκυριάρχησαν.

Η ΑΨΟΓΟΣ ΣΤΑΣΙΣ

Ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς ἐν Τουρκίᾳ ἀναστατώσεως συνεννοήθησαν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καὶ ὁ Φερδινάνδος τῆς Βουλγαρίας καὶ συγκρόνως ἐκήρυξαν ὁ μὲν τὴν ὁριστικὴν προσάρτησιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, ὁ δὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Τουρκία ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἀντὶ χρηματικῆς ἀποζημιώσεως ἀνεγνώρισε τὸ τετελεσμένον γεγονός.

Ἡ Κρήτη ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἐκήρυξε συγχρόνως τὴν ἕνωσίν της μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Πενταμελὴς ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας μέλος ἦτο ὁ Βενιζέλος, ἐκυβέρνα τὴν χώραν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Γεωργίου καὶ ἔγινε δεκτὸν τὸ ἑλληνικὸν σύνταγμα. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦτο ὁ ***Γεώργιος Θεοτόκης***, ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ξένη πρὸς τὰ ἐν Κρήτῃ συμβάντα. Ἀφοῦ δὲ οἱ νεότουρκοι ἀπηλλάγησαν τῶν ἄλλων ἐξωτερικῶν δυσχερειῶν καὶ κατέστειλαν τὴν ἀντεπανάστασιν, ἀνύψωσαν τὸ κρητικὸν ζήτημα εἰς περιωπήν. Ἡ στρατιωτικὴ φατρία ἐπεκράτησε καὶ ὑπεδαύλιζε τὸν φανατισμὸν τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διότι ἐγνώριζον ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο παρεσκευασμένη διὰ πόλεμον καὶ ὅτι διπλωματικῶς ἦτο ἀπομεμονωμένη.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς οἱ Τοῦρκοι ἔγιναν ἀπαιτητικώτεροι, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐνδοτικωτέρα. Ὁ ***Μαχμοὺτ Σεφκὲτ*** πασᾶς, ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τῆς Τουρκίας, ἠπείλει νὰ ἐπι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χειρήσῃ στρατιωτικὸν περίπατον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ ἀρχιαχθοφόρος τῆς Θεσσαλονίκης ***Κερὶμ Ἀγᾶς*** ἐκώλυε τὴν ἐκφόρτωσιν τῶν ἑλληνικῶν ἀτμοπλοίων δίδων οὕτω τὸ σύνθημα γενικοῦ μποϊκοτάζ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀντιθέτως ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέφευγε πᾶν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐξερεθίσῃ τοὺς Τούρκους. Τὴν πολιτικὴν αὐτὴν ὠνόμασαν χλευαστικῶς Ἄψογον Στάσιν. Τὴν 4 Ἰουλίου 1909 ὁ Θεοτόκης παρῃτήθη, ὁ δὲ διαδεχθεὶς αὐτὸν Δ. Ράλλης ὡς μόνον μέσον ἀποφυγῆς τοῦ τουρκικοῦ πολέμου εὗρε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν στάσιν τοῦ προκατόχου του.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας αἱ Δυνάμεις ἀτέσυραν τὰ ἀγήματά των ἐκ Κρήτης καὶ οἱ Κρῆτες ὕψωσαν τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἐπὶ τοῦ φρουρίου Φιρκά. Τοῦτο ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Τούρκων, ἔγιναν διαδηλώσεις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος ἡτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ. Ἡ Πύλη δι' ἐπανειλημμένων διακοινώσεων ἠπείλησε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ὑπέβαλε ἔκκλησιν εἰς τὰς Δυνάμεις πρὸς ἀποφυγὴν πολέμου. Ἐπειδὴ δὲν εὑρέθη Κρὴς χριστιανὸς νὰ καταβιβάσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Φιρκὰ σημαίαν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ἀφορμὴν πολέμου ἡ Τουρκία, αἱ Δυνάμεις ἀπεβίβασαν ἀγήματα, τὰ ὁποῖα ἀπέκοψαν τὸν ἱστὸν τῆς σημαίας.

ΤΟ ΓΟΥΔΙ

Αἱ ταπεινώσεις, τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποστῆ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ 1897, ἐπλήγωσαν τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν. Ἐσχηματίσθη ἡ γνώμη, ὅτι αἰτία τῆς καταστάσεως ἦτο ἡ περὶ τὰ μικρὰ κατατριβομένη ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας. Διὰ τοῦτο ὡς μόνη σωτηρία ἐκρίνετο ἡ ἐπικράτησις ὑγιεστέρου πολιτικοῦ βίου καὶ ἡ κατάπαυσις τῆς συναλλαγῆς. Ἰδίως ἐξωγκώθη τὸ ὑπὲρ ἀνορθώσεως ρεῦμα μετὰ τὴν φαινομενικὴν ἀναγέννησιν τῆς Τουρκίας καὶ τὴν πρόοδον τῆς Βουλγαρίας, ἡ ὁποία ἐφαίνετο ὅτι ἐξετόπιζε καθημερινῶς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὸν Μάϊον τοῦ 1909 ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος περὶ Στρατιωτικοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἕτοιμος ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώσεως, καὶ τὴν νύκτα τῆς 14—15 Αὐγούστου 1909 ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους ἀξιωματικοὺς ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὸ ***Γουδὶ***

1909

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ συνταγματάρχου ***Νικολάου Ζορμπᾶ***. Ὁ Ράλλης μετά τινας προστριβὰς πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ἀνέλαβε δὲ τὴν πρωθυπουργίαν ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐξέδωκαν προκήρυξιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐζήτουν ριζικὰς μετρρυθμίσεις καὶ συγκεκριμένως τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Ὡς ὅρον ἔθετον τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου ἐκ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἄλλων πριγκίπων ἐκ τῶν στρατιωτικῶν θέσεων. Ὁ δὲ λαὸς τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν διὰ πολυπληθῶν συλλαλητηρίων ὑπεστήριξε τὸ πρόγραμμα τοῦ συνδέσμου. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις κατετρίβετο εἰς λόγους μᾶλλον, ἐγίνετο πολὺς θόρυβος καὶ κολοσσιαῖαι διαδηλώσεις ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως, ἀλλ' ὀλίγη ὀργανωτικὴ ἐργασία.

Τέλος ὁ σύνδεσμος ἐκάλεσεν ὡς σύμβουλον τὸν κρῆτα πολιτευόμενον ***Ἐλευθέριον Βενιζέλον***, τὸν ὁποῖον εἶχον γνωρίσει πολλοὶ ἀξιωματικοὶ εἰς τὴν Κρήτην. Ἐκεῖνος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐτρότεινε τὴν ἄμεσον σύγκλησιν ἐθνοσυνελεύσεως, ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ἔκρυθμον κατάστασιν. Ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς τὸν γηραιὸν πολιτευτὴν ***Στέφανον Δραγούμην*** τὴν σύγκλησιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ὁ σύνδεσμος τότε διὰ διαγγέλματος ἐδήλωσεν ὅτι ἔληξεν ἡ ἀνάμειξις τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἀνήγγειλε τὴν διάλυσίν του.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ 1911

Ἐπειδὴ ἡ «Δευτέρα Ἀναθεωρητικὴ Συνέλευσις» συνελθοῦσα τὴν 8 Ἰανουαρίου 1911 συνεκέντρωσε μεγάλην βενιζελικὴν πλειοψηφίαν, ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Βενιζέλον. Ἡ συνέλευσις ἐψήφισε τὸ ἀναθεωρηθὲν σύνταγμα τῆς 29 Μαΐου τοῦ 1911. Μεγάλην ἀνακούφισιν ἐπροξένησε τὸ ἄρθρον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξησφαλίζετο ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, διότι ἡ ἀναστάτωσις τοῦ ὑπαλληλικοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν ἑκάστου κόμματος ἦτο μία τῶν μεγάλων πληγῶν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Διὰ νόμου καὶ κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Βενι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ζέλου ἡ Βουλὴ ἵδρυσε θέσιν Γενικοῦ Διοικητοῦ εἰς τὸν στρατὸν διὰ τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου. Ἡ συνέλευσις περατώσασα τὸ ἔργον της διελύθη. Αἱ δὲ ἐκλογαὶ τοῦ 1912 ἔφεραν πάλιν μεγάλην βενιζελικὴν πλειοψηφίαν.

III. ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1912 ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος περὶ συνεννοήσεως τῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς. Ἡ προσεγγίσασα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἀφορμὴ ἦτο κυρίως ἡ ἐξωφρενικὴ πολιτικὴ τῆς τουρκοποιήσεως, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτᾶτον. Οἱ βραδεῖς ἐκεῖνοι ἀσιᾶται εἶχον κατορθώσει ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ δύναμις τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς Εὐρώπης προέρχεται ἐκ τοῦ ἑνιαίου τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν. Ἐπεχείρησαν λοιπὸν νὰ δημιουργήσουν διὰ βιαίων μέτρων τὴν ἑνότητα ταύτην εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ σουλτάνου. Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα τοῦ ἐκτουρκισμοῦ ἀπέλυσε θύελλαν, ἡ ὁποία ἔμελλε ν' ἀνατρέψῃ αὐτὸ τὸ ἐν Εὐρώπῃ κράτος τῶν Ὀσμανλήδων. Ἡ Βουλγαρία διεμαρτυρήθη, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐκήρυξε τὴν ἐκκλησίαν ἐν διωγμῷ καὶ ἡ Ἀλβανία ἐπανεστάτησεν. Ἐκ τῆς συγχύσεως ταύτης ἐπωφελουμένη ἡ Ἰταλία κατέλαβε τὰς τελευταίας ἀμέσους κτήσεις τοῦ σουλτάνου εἰς τὴν Ἀφρικήν, τὴν Τρίπολιν καὶ τὴν Κυρηναϊκήν, καὶ διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τὴν Τουρκίαν εἰς εἰρήνην, κατέλαβε τὰ Δωδεκάνησα, τὰ ὁποῖα κρατεῖ μέχρι σήμερον.

Ο ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1912 ἐταράχθη ἡ Βαλκανική. Τὸ ὄνειρον τοῦ Ρήγα ἐπληροῦτο τέλος καὶ συνέβη ὅ,τι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ ὁ Χαμίτ. Τὰ τέσσαρα δηλαδὴ χριστιανικὰ κράτη, Ἑλλάς, Βουλγαρία, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον συνησπίσθησαν διὰ νὰ προσβάλουν τὴν Τουρκίαν.

1912

Ὁ βασιλεὺς τοῦ Μαυροβουνίου Νικήτας ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τὴν 25 Σεπτεμβρίου καὶ τὴν 30 Σεπτεμβρίου τὰ λοιπὰ τρία κρήτη ἔστειλαν ταυτοσήμους διακοινώσεις εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐζήτησαν αὐτονόμησιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεων τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σουλτάνου. Τότε ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ὡμίλει μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν χριστιανικῶν λαῶν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Σερβίας (4 Ὀκτωβρίου). Τὴν ἑπομένην ἡ Ἑλλὰς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀφοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης εἶχον γίνει δεκτοὶ οἱ Κρῆτες βουλευταὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλήν.

Οἱ εὐρωπαῖοι διπλωμάται καὶ στρατιωτικοὶ δὲν εἶχον καθαρὰν ἔννοιαν περὶ τῆς προόδου τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν, ἰδίως τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ δὲν ἐχρειάσθη μακρὸς χρόνος, διὰ νὰ μεταπεισθοῦν. Οἱ Βούλγαροι ἐκυρίευσαν τὸ Μουσταφᾶ πασᾶ καὶ τὴν 11 Ὀκτωβρίου ἐξεπόρθησαν τὰς Σαράντα ἐκκλησίας.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ διαδόχου ***Κωνσταντίνου*** κατέλαβε τὴν Ἐλασσῶνα καὶ μετὰ τὴν νίκην ἐν Σαρανταπόρῳ τὴν 9 Ὀκτωβρίου εἰσῆλθεν εἰς Σέρβια, Κοζάνην, Γρεβενά, ἐνῶ συγχρόνως κατελαμβάνετο ἡ Νότιος Ἤπειρος μέχρι τῆς Χειμάρρας. Ὁ δὲ στόλος ὑπὸ ναύαρχον τὸν ὑδραῖον ***Παῦλον Κουντουριώτην*** κατέλαβεν ἐννέα νήσους, Χίον, Λέσβον κτλ., ἡ δὲ Σάμος ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν. Ἐπίσης ὁ στόλος ἔστησε τὴν σημαίαν ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω. Μεγίστης σημασίας ἦτο ἡ ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν προσέφερεν εἰς τοὺς συμμάχους, ἀποκλείσας τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ παρακωλύσας τὴν μεταφορὰν τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας.

Οἱ Σέρβοι μετὰ τριήμερον μάχην παρὰ τὸ Κουμάνοβον ἤνοιξαν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν παλαιὰν Σερβίαν καὶ τὴν 13 Ὀκτωβρίου ὁ σέρβος διάδοχος εἰσῆλθεν εἰς τὰ Σκόπια, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Στεφάνου Ντουσάν.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βούλγαροι ἠγωνίζοντο ἐν Λουλὲ Μπουργὰζ πρὸς τὴν μεγάλην μᾶζαν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος κακῶς ἐφωδιασμένος, ἀσύντακτος, σχεδὸν λιμοκτονῶν συνεκράτησεν αὐτοὺς μᾶλλον διὰ τοῦ ὄγκου του ἐπὶ πενθήμερον, ἔπειτα ὑπεχώρησεν εἰς Τσατάλτζαν (Μέτρας), ὅπου ἡ τουρκικὴ ἀντίστασις καὶ ἡ χολέρα ἔφραξαν τὴν προέλασιν τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ διήμερον μάχην εἰς ***Γιανιτσὰ*** παρὰ τὸν Ἀξιὸν (19 καὶ 20 Ὀκτωβρίου) ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ὥδευσε κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία παρεδό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θη διὰ συνθήκης εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1912, ἑορτὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Ἁγ. Δημητρίου τοῦ προστάτου τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἔσπευσε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς αὐτήν, καθ' ὅσον εἶχον ἐκδηλωθῇ αἱ πρῶται δυσπιστίαι τῶν συμμάχων. Στρατὸς βουλγαρικὸς ἐκτραπεὶς τῆς διώξεως τῶν Τούρκων εἶχεν ὁδεύσει δρομαίως διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ' εὗρε τὴν πόλιν κατειλημμένην καὶ δύο μεραρχίαι βουλγαρικαὶ ἐστρατωνίσθησαν ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

Οὕτως ἐντὸς σχεδὸν εἴκοσι ἡμερῶν οὐδὲν εἶχεν ἀπομείνει ἐκ τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ μόνον ὡς νῆσοι ἐξεῖχον τὰ ὀχυρὰ τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Σκόδρας καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, πολιορκούμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, Μαυροβουνίων καὶ Βουλγάρων, καθὼς καὶ ἡ ἐκεῖθεν τῆς Τσατάλτζας περιοχή.

Ἡ νίκη τῶν ἡνωμένων βαλκανικῶν κρατῶν ἐπροξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐνῶ δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν αἱ ἐντολοδόχοι τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία, εἶχον δηλώσει, ὅτι μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος δὲν ἤθελον ἐπιτρέψει τροποποίησιν τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστῶτος, ἤδη οἱ διπλωμάται τῆς Ἀντάντ ἐδήλωσαν ὅτι τὸ καθεστὼς (Status quo) δὲν ὑφίστατο πλέον, ἀφοῦ ἡ Τουρκία εἶχεν ἀποβάλει τὸ μόνον δικαίωμα, τὸ ὁποῖον εἶχε, τὸ δικαίωμα δηλ. τῆς ἰσχύος, ὅπως ἐπιβάλλῃ εἰς τὰς χώρας ταύτας τὴν κακοδιοίκησίν των. Ὁ δὲ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας ***Ἄσκουϊθ*** ἐδήλωσεν ὅτι ὁ χάρτης τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης μέλλει νὰ μεταβληθῇ καί . . . «οἱ νικηταὶ δὲν πρέπει νὰ στερηθοῦν τῶν καρπῶν, τοῦς ὁποίους ἐκέρδισαν διὰ πολλῶν θυσιῶν».

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Σέρβοι δι' ἰσχυρᾶς ὁρμῆς κατῆλθον εἰς Δυρράχιον, ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων πορεία των ἐθεωρήθη ἐκ τῶν ἀξιοσημειώτων κατορθωμάτων τοῦ πολέμου. Ἀλλ' ἡ αὐστριακὴ διπλωματία ᾐσθάνθη ὡς ἰδίαν ἥττταν τὰ γεγονότα τῆς Βαλκανικῆς, διότι ἔβλεπεν ἀποκλειομένην τὴν κάθοδον πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἐζήτει ἀφορμὴν ἐπεμβάσεως, ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῆς Ρωσσίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Τὴν 20 Νοεμβρίου ὑπεγράφη εἰς τὴν Τσατάλτζαν ἀνακωχὴ μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν τριῶν ἐκ τῶν συμμάχων, ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθει τὰς ἐχθροπραξίας. Τὴν 3 Δεκεμβρίου συνῆλθον οἱ ἐμπόλεμοι εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ συγχρόνως οἱ πρεσβευταὶ τῶν δυνάμεων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ σὶρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ. Τὸ Μέγα Συμβούλιον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶχεν ἀποφανθῆ ὑπὲρ συνομολογήσεως εἰρήνης καὶ ἐφάνη πρόθυμον νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῶν συμμάχων. Ἀλλ' οἱ Νεότουρκοι παρεσκεύασαν κίνημα ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἐμβέρ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἰταλῶν. Τὴν 10 Ἰανουαρίου διὰ στάσεως ἀνετράπη τὸ ὑπουργεῖον Κιαμὶλ πασᾶ, ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Ναζὶμ ἐδολοφονήθη, αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Λονδίνου ἐματαιώθησαν καὶ ὁ πόλεμος ἐπανήρχισεν.

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΝΑΥΜΑΧΙΑ-ΠΤΩΣΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐνῶ διήρκουν αἱ διαπραγματεύσεις, ὁ τουρκικὸς στόλος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ στενά, διὰ νὰ προσβάλῃ τὸν ἐν τῷ λιμένι Μούδρου (Λήμνου) ναυλοχοῦντα ἑλληνικὸν στόλον. Κατ' οὐσίαν ὁ τουρκικὸς στόλος ἦτο ἰσχυρότερος τοῦ ἑλληνικοῦ, διότι διέθετε περισσότερα τηλεβόλα, πολλῶν δὲ μονάδων του ὁ θώραξ ἦτο ἰσχυρότερος τῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν. Ἀλλὰ τὸ νέον ἑλληνικὸν καταδρομικὸν ***Ἀβέρωφ***, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς ναυαρχίς, καθὼς καὶ ἡ ἱκανότης τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων, ἔδιδον εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον τὴν ὑπεροχήν, ὡς ἐφάνη τοῦτο κατὰ τὴν συμπλοκὴν τῆς 3ης Δεκεμβρίου. Οἱ Τοῦρκοι ἀκολουθοῦντες τὴν ὁδηγίαν γερμανῶν ἀξιωματικῶν προαπέστειλαν τὸ Χαμιδιὲ μετὰ τοῦ Ρεοὺφ ἐλπίζοντες ὅτι ὁ Ἀβέρωφ θὰ ἔσπευδε πρὸς καταδίωξίν του. Ὁ Ρεοὶφ κατώρθωσε τὴν νύκτα τῆς πρωτοχρονιᾶς νὰ διασπάσῃ τὸν ἑλληνικὸν ἀποκλεισμὸν καὶ τὴν ἑπομένην τὸ Χαμιδιὲ ἐβομβάρδισε τὸν λιμένα τῆς Σύρου. Τὸ γεγονὸς παρήγαγε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' ὁ Ἀβέρωφ δὲν ἐγκατέλειψε τὸν Μοῖδρον, ὥστε οἱ Τοῦρκοι εὑρέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θησαν πρὸ τοῦ ἡνωμένου στόλου, ὅταν ἐξῆλθον ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ μετὰ βραχεῖαν ναυμαχίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ πλοῖα των ἔπαθον σοβαρὰς ζημίας, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ στενὰ (5 Ἰανουαρίου 1913).

Τὴν 21 Φεβρουαρίου 1913 μετὰ μακρὰν πολιορκίαν καὶ πολλὰς θυσίας τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὸ ***Μπιζάνι*** τὰ Ἰωάννινα παρεδόθησαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, τοῦ ὁποίου τὴν ἀρχηγίαν πρό τινος εἶχεν ἀναλάβει ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος, καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐφάνη ὡς ἐπισφράγισμα τῶν ἑλληνικῶν ἀγώνων.

ΔΟΛΟΦΩΝΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ-Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ἀλλ' ἐν μέσῳ τοῦ θριάμβου θλιβερὰ τραγῳδία κατέθλιψε τοὺς Ἕλληνας. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος παρέμενεν ὡς φρουρὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ. Τὴ 5 Μαρτίου ἐνῶ κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐξῆλθεν εἰς περίπατον ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἑνὸς ὑπασπιστοῦ, ἔλλην τις ἀνισόρροπος ἐφόνευσεν αὐτὸν πυροβολήσας ἐκ τοῦ πλησίον.

Τὴν μεγάλην ἐθνικὴν συμφοράν, τὸν θάνατον τοῦ λαοφιλοῦς βασιλέως Γεωργίου, ἐμετρίασεν ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου. Ὁ βασιλόπαις πρῖγκιψ Νικόλαος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του εὑρίσκετο ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν μέσῳ θρησκευτικῆς συγκινήσεως ἀνήγγειλεν εἰς τὸν συναθροισθέντα πρὸ τοῦ νοσοκομείου λαόν, ὅπου εἶχε μεταφερθῆ διὰ τὰς πρώτας βοηθείας ὁ Γεώργιος, τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου.

Τὸ προσφιλὲς ὄνομα τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον ὑπενθύμιζε τὸν ἄρρηκτον δεσμὸν τοῦ ἔθνους μὲ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν τραγικὴν πτῶσιν τῆς Κων]πόλεως, ἐφάνη ὅτι ἔδιδε σάρκα καὶ ὀστᾶ εἰς τὰ ὄνειρα τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μέσῳ τῶν θριάμβων τοῦ πρώτου βαλκανικοῦ πολέμου ἐφαίνοντο ὅτι ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται. Ὁ βασιλεύς, τὸν ὁποῖον πολλαὶ γενεαὶ ἐπόθησαν ὡς μέλλοντα νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ὄνειρα τοῦ ἔθνους καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀποτόμως διακοπεῖσαν βασιλείαν τῶν Παλαιολόγων, ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνοὺς καὶ ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ ἐλπίδας τοῦ πολεμοῦντος λαοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔπεσεν ἡ Ἀδριανούπολις καὶ οἱ Τοῦρκοι βλέποντες τὸ ἄσκοπον τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος ὑπέγραψαν ἀνακωχὴν ἐν Πλαγιαρίῳ καὶ τὴν 17 Μαΐου τέλος ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῶν συμμάχων καὶ τῆς Τουρκίας ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἐν Λονδίνῳ Δι' αὐτῆς ὁ σουλτάνος παρεχώρει ἅ π α ν τ α τ ὰ ἐ δ ά φ η τ ῆ ς Α ὐ τ ο κ ρ α τ ο ρ ί α ς ε ἰ ς τ ὴ ν ε ὐ ρ ω π α ϊ κ ὴ ν ἤ π ε ι ρ ο ν τ ὰ κ ε ί μ ε ν α π ρ ὸ ς δ υ σ μ ὰ ς γ ρ α μ μ ῆ ς δ ι η κ ο ύ σ η ς ἀ π ὸ τ ῆ ς Α ἴ ν ο υ κ α τ ὰ τ ὸ Α ἰ γ α ῖ ο ν ε ἰ ς τ ὴ ν Μ ή δ ε ι α ν κ α τ ὰ τ ὸ ν Ε ὔ ξ ε ι ν ο ν Π ό ν τ ο ν, ἐ ξ α ι ρ ο υ μ έ ν η ς τ ῆ ς Ἀ λ β α ν ί α ς. Ἐπίσης παρεχώρει τὴν Κρήτην, ἐνῶ περὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν ἀλβανικῶν συνόρων θ' ἀπεφάσιζον αἱ Δυνάμεις.

Ο ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (17 Ἰουνίου 1913)

Οἱ μῆνες τῆς ἀγάπης τῶν Βαλκανικῶν λαῶν δὲν ἦσαν μακροί, διότι οἱ σύμμαχοι ἐφιλονίκησαν, ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς διανομῆς τῶν λαφύρων. Οἱ Βούλγαροι δὲν εἶχον λησμονήσει ὅτι εἶναι ἡ ἰσχυρὰ φυλή, ἡ προωρισμένη νὰ κυριαρχήσῃ τῆς Βαλκανικῆς! Ὅθεν διέδιδον ὅτι μόνον αὐτοὶ εἶχον σηκώσει τὸ βάρος τοῦ πολέμου. Ἡ δὲ γερμανοαυστριακὴ διπλωματία μὴ κοτορθώσασα νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴν τῆς Τουρκίας κατέβαλε προσπαθείας, ὅπως διασπάσῃ τοὺς συμμάχους ὑποθάλπουσα τὴν μεγαλομανίαν τῶν Βουλγάρων.

Διὰ τοῦτο οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἄμετροι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ αὐθάδεις εἰς τοὺς τρόπους. Ἤδη κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχον ἐκμανῆ διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου συνέβησαν ἔνοπλοι συγκρούσεις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Ἐπίσης πρὸς τοὺς Σέρβους εἶχον διαφοράς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξομαλυνθοῦν. Διὰ τοῦτο τὰ πράγματα μοιραίως ἔβαινον εἰς συμμαχικὸν πόλεμον. Ἡ Ἑλλὰς συνῆψε τότε συμμαχίαν μετὰ τῆς Σερβίας καὶ τὴν 17 Ἰουνίου ἤρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι. Οἱ Βούλγαροι προσέβαλον τοὺς Σέρβους εἰς τὴν Γευγελήν, σημεῖον ἐπαφῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ἑλληνικῶν καὶ σερβικῶν δυνάμεων, ὅπως διασπάσπουν αὐτάς.

ΚΙΛΚΙΣ (21 Ἰουνίου)

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ σχεδὸν διπλασιασθῆ διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν στρατευσίμων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν ἐθελοντῶν, οἱ ὁποῖοι συνέρρεον ἐκ τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἐπιτελεῖον διέταξεν ἀμέσως τὴν σύλληψιν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐστρατωνισμένου βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ τὸ πυροβολικὸν ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραδοθῆ. Ἐνῶ δὲ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὥδευε πρὸς τὴν Γευγελήν, τὸ κύριον σῶμα ἐπροχώρησε πρὸς τὸ ***Κιλκίς***, ὀχυρωτάτην θέσιν παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, τὴν φέρουσαν ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Σέρρας, τὴν ὁποίαν εἶχον καταστρέψει οἱ Βούλγαροι. Τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκίνει ἀκατάσχετον πολεμικὸν μένος, τὸ ὁποῖον ἀνερρίπιζε τὸ κατὰ τῶν Βουλγάρων μῖσος, ὥστε ἡ κατὰ τοῦ Κιλκὶς ἐπίθεσις ἔλαβε μορφὴν ἐξάλλου παραφορᾶς. Οἱ Ἕλληνες μετὰ τριήμερον ὁρμητικωτάτην ἐπίθεσιν ἀνέτρεψαν τοὺς Βουλγάρους ἐκ τῶν ὀχυρῶν θέσεων (21—23 Ἰουνίου). Μετὰ διήμερον δὲ μάχην εἰς τὸν Λαχανᾶν ἐξεδιώχθησαν οἱ Βούλγαροι, ἡ δὲ Γευγελὴ καὶ Νιγρίτα ἀνεκτήθησαν. Ἀπίσης οἱ Σέρβοι μετὰ μακρὰν πάλην ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν συμμάχων ὑπεχώρησαν πρὸς τὰ παλαιὰ σύνορα.

Τὴν 28 Ἰουνίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κατὰ τῆς Βουλγαρίας ἀγῶνα ἡ Ρουμανία, ἀφοῦ εἶχε δηλώσει ὅτι δὲν ἔχει σκοπὸν κατακτητικόν, ἀλλ' ἁπλῶς ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν βουλγαρικὴν ἡγεμονίαν εἰς τὴν Βαλκανικήν. Ὁ ρουμανικὸς στρατὸς ἀμαχητὶ προήλασε μέχρις ἀποστάσεως ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Σόφιας. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπωφελήθησαν τῆς ἔριδος τῶν συμμάχων καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἐμβὲρ ἀνέκτησαν τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἤδη ἠπειλοῦντο τὰ ἐδάφη τῆς παλαιᾶς Βουλγαρίας. Διὰ τοῦτο ὁ διαδεχθεὶς τὸν Δάνεφ Ραδοσλαύωφ ἔστερξε τὴν εἰρήνην.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (28 Ἰουλίου)

Τὴν 17 Ἰουλίου συνῆλθεν ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Βουκουρεστίου. Δυσκολίαν παρέσχεν ἰδίως ἡ πρὸς τὸ Αἰγαῖον ἔξοδος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Βουλγάρων, διότι οἱ Ἕλληνες ἐπέμενον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ λιμένος τῆς Καβάλλας. Ἐπειδὴ ἐδυστρόπουν οἱ Βούλγαροι, ἡ Ρουμανία ἠπείλησεν ὅτι θὰ κατελάμβανε τὴν Σόφιαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Βουλγαρίας ἐδέχθησαν τὴν συνθήκην μεστοὶ πικρίας. Αὐτὸς δὲ ὁ γερμανὸς αὐτοκράτωρ ὑπεστήριξε τὴν ἑλληνικὴν ἄποψιν μεταβληθεὶς ἀπροόπτως εἰς ἐνθουσιώδη θαυμαστὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἐκ τῶν διαπληκτισμῶν τῶν συμμάχων ὠφελήθη οὐκ ὀλίγον ἡ Τουρκία, διότι διὰ τουρκοβουλγαρικῆς συνθήκης ὑπογραφείσης τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1913, ἡ Τουρκία ἐκράτησε τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἤρχιζον ὀλίγον δυτικώτερον τῆς Αἴνου καὶ κατέληγον εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἰνιάδα. Τέλος τὴν 1 Νοεμβρίου ὑπεγράφη εἰρήνη μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ζήτημα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν ἀλβανικῶν συνόρων ἀφίνοντο εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων. Αἱ δὲ δυνάμεις διὰ διακοινώσεως (31 Ἰανουαρίου 1914) ἀνεγνώρισαν τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν τῶν νήσων.

ΤΑ ΕΤΗ 1913 ΚΑΙ 1914

Μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Βουκουρεστίου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δαφνοστεφῆ βασιλέα του Κωνσταντῖνον ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας ἐν θριάμβῳ, ὅπου ὁ λαὸς ἐπεφύλασσεν εἰς τοὺς νικητὰς ἀποθεωτικὴν ὑποδοχήν. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διὰ διαγγέλματός του ἐξέφρασε τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἕλληνος στρατιώτου καὶ εἰς αὐτὸν ἀπέδιδε τὸν διπλασιασμὸν τοῦ κράτους. «Ἡ Ἑλλάς, ἔλεγεν, ἔγινε σεβαστὴ εἰς τοὺς φίλους καὶ φοβερὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς».

Τὰ ἔτη 1913 καὶ 1914 ἦσαν οἱ χρόνοι τῆς ἑ λ λ η ν ι κ ῆ ς ἀ ν θ ή σ ε ω ς, διότι τὸ ἔθνος ᾐσθάνετο μεγίστην αὐτοπεποίθησιν καὶ ἐνεπνέετο ὑπὸ μεγάλου πόθου πρὸς δρᾶσιν καὶ δημιουργίαν. Ὁ λαὸς ἐπίστευσεν ὅτι τὰ κατορθώματα ἐκεῖνα ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς ἀνορθώσεως, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ἐπιτελέσῃ ἀπὸ τοῦ 1909, καὶ συγχρόνως ἔτρεφε μεγίστην ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀρχηγούς του.

Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1914 ἤρχισαν νὰ ὑψοῦν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ται νέφη εἰς τὸν ὁρίζοντα. Οἱ Τοῦρκοι διὰ νὰ ἐγκαταστήσουν τοὺς ἐκ Μακεδονίας μετανάστας, συγχρόνως ἀκολουθοῦντες τὸ ἐκτουρκιστικὸν πρόγραμμα, ἤρχισαν νὰ ἐκδιώκουν ἐκ τῶν ἑστιῶν των τοὺς Ἕλληνας τῆς Θράκης καὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἑλλὰς διεμαρτυρήθη, ἀλλ' οἱ Νεότουρκοι ἦσαν ἀνένδοτοι, ὀλίγον δὲ ἔλειψε νὰ προκληθῇ νέα σύρραξις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Ἐπίσης καὶ οἱ Βούλγαροι ἔπνεον μένεα κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων. Ἀλλ' ἀπειλητικωτέρα ἦτο ἡ ὑπολανθάνουσα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κρίσις, διότι ἤδη ἐξεδηλοῦντο τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς διαιρέσεως, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ ὁδηγήσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς καταστροφάς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ 1870 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1914 τὴν πολιτικὴν τῶν λαῶν κανονίζουν αἱ ἓξ Μεγάλαι Δυνάμεις, Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσσία, Αὐστρία, Ἰταλία.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 44 τούτων ἐτῶν ἡ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων παρουσιάζει δύο φάσεις. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν εἶναι στενῶς εὐρωπαϊκὸν καὶ ζητοῦν διὰ μυστικῶν συνεννοήσεων ἢ διὰ φανερῶν συμμαχιῶν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἰσορροπίαν εἰς τὴν Εὐρώπην.

Βραδύτερον ἀφοῦ ηὐξήθησαν εἰς πληθυσμὸν καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην βιομηχανίαν, δημιουργοῦν συμφέροντα ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης καὶ ζητοῦν διέξοδον καὶ ἀποικιακὴν ἐπέκτασιν. Συγχρόνως παρουσιάζονται δύο μεγάλαι δυνάμεις ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ἰαπωνία. Τοιουτοτρόπως ἡ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Εὐρώπης καὶ γίνεται παγκόσμιος ἢ διεθνὴς πολιτική.

1. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ (1870-1895)

Η ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ τρίτη γαλλικὴ δημοκρατία εἶχε μακρότερον βίων τῶν δύο πρώτων. Τὸ νέον γαλλικὸν σύνταγμα ἐδημιούργησε δύο νομοθετικὰ σώματα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς βουλῆς δι' ἑπτὰ ἔτη. Πρῶτος πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Τιέρ, ἐπὶ τῆς συντηρητικῆς κυβερνήσεως τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλία ἀνέλαβε ταχέως ἐκ τῶν πληγῶν τῆς μεγάλης ἀποτυχίας. Ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος διὰ λαϊκῶν συνεισφορῶν κατέβαλε τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, ἐνῶ κυβέρνησις καὶ ἐθνοσυνέλευσις ἔθεσαν τὴν βάσιν τῆς πολιτικῆς τῆς ἐκδικήσεως (Revanche) διὰ τῆς ἀναδημιουργίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Εἰσήχθη δὲ ἡ γενικὴ στρατιωτικὴ θητεία καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις μεγάλου νεωτέρου στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ δημοκρατία διῆλθε κρίσιν ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν βασιλοφρόνων, τέλος ὅμως ἐπαγιώθη διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Γαμβέττα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ προκύψασα ἐκ τῆς νίκης Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία ἦτο κατὰ τύπους Συνταγματικὴ Ὁμοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν 25 κράτη. Πρόεδρος τῆς ὁμοσπονδίας ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας φέρων τὸν τίτλον τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος (Kaiser) καὶ ἔχων τὸ δικαίωμα πολέμου καὶ εἰρήνης ὡς ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Αὐτὸς διώριζε τοὺς ὑπαλλήλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἀρχικαγκελλάριον τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ ὁμοσπονδία ἔχει δύο νομοθετικὰ σώματα, τὸ ***Ὁμοσπονδιακὸν Συμβούλιον,*** τὸ ὁποῖον ἀπήρτιζον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν, καὶ τὴν ***Βουλὴν τῆς Αὐτοκρατορίας*** (Reichstag), τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν 397 πληρεξούσιοι τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

Ἀλλ' ἡ αὐτοκρατορία, τὴν ὁποίαν συνέστησεν ὁ Βίσμαρκ, δὲν ἦτο ὁμοία πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ ἱδρύσῃ τὸ Γερμανικὸν Κοινοβούλιον τῆς Φραγκφούρτης τὸ 1848, καθ' ὅσον δὲν ἦτο ἐκδήλωσις ἀπ' εὐθείας τῆς λαϊκῆς βουλήσεως, ἀλλ' ἔργον τῶν ἡγεμόνων καὶ ἀποτέλεσμα τῆς νίκης. Ἡ γερμανικὴ ἕνωσις δὲν ὡμοίαζε τὴν ἰταλικήν, διότι δὲν περιέλαβε λαούς, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν διὰ δημοψηφίσματος τὴν ἕνωσιν. Εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας ἔζων πολυάριθμοι Πολωνοί, εἰς τὸ Σλέσβικ Χολστάϊν Δανοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον τὴν ἕνωσιν. Ἡ δὲ Ἀλσατία καὶ Λωρραίνη προσηρτήθησαν κατακτητικῷ δικαιώματι. Διὰ τοῦτο τὸ 1]10 τοῦ πληθυσμοῦ μετηνάστευσεν εἰς τὴν Γαλλίαν εὐθὺς μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Φραγκφούρτης.

Πρὸς τούτοις αἱ αἰφνιδιαστικαὶ νῖκαι τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ καταπληκτικὴ αὔξησις τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἐξέπληξε τὸν κόσμον καὶ ὁ πρωσσικὸς τρόπος τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου ἐξηρέθισε τοὺς ἄλλους λαούς Τὴν δὲ ἀνακήρυξιν τῆς αὐτοκρατορίας ἐντὸς τῶν Βερσαλλιῶν ἠσθάνθησαν ὡς πρόκλησιν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Ὥστε ἡ γαλλικὴ ἐπιθυμία τῆς ἐκδικήσεως εὕρισκε συμπαθείας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Πλὴν τούτου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐθεώρει ἑαυτὸν Θείῳ δικαιώματι ἄρχοντα καὶ δὲν ἀνεγνώριζε τὸ νεώτερον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δόγμα τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ. Ἡ γερμανικὴ βουλὴ δὲν ἦτο κυρίαρχον σῶμα, διότι ὑπουργοὶ καὶ ἀρχικαγκελλάριος δὲν ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς πλειοψηφίας τῆς βουλῆς, ἀλλὰ διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Βίσμαρκ ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ ὑποτάξῃ εἰς τὸ κράτος. Τὸν δὲ ζωηρὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον διεξήγαγε κατ' αὐτῆς, ὠνόμασαν ἐκπολιτιστικὸν ἀγῶνα (Kulturkampf). Ἀλλ' ὅταν βραδύτερον ἠγέρθη ἀπειλητικὸν τὸ ἐργατικὸν κόμμα, ἐζήτησε νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς ἐν τῇ βουλῇ καθολικούς, τὸ Κέντρον, ὡς ὀνομάζονται οὗτοι. Ἐν τούτοις ὁ Βίσμαρκ ἦτο πανίσχυρος ἀπολαύων ἀκλονήτου ἐμπιστοσύνης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐμπνέων σέβας καὶ φόβον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀλλ' ὅταν ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ ***Γουλιέλμος Β΄***, ἐφάνη ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ δὲν ἀνείχετο τὴν σιδηρᾶν δικτατορίαν τοῦ καγκελλαρίου. Τὸ 1892 ὁ Βίσμαρκ ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς διαφωνήσας πρὸς τοὺς σοσιαλιστάς. Ὁ λαὸς ὅμως ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι βαθύτεροι οἱ λόγοι τῆς ἀποχωρήσεως καὶ ἐπευφήμησε τὸν ἀρχικαγκελλάριον, ὅταν ἐγκατέλειψε τὸ Βερολῖνον, διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν ἐξοχικὴν ἔπαυλίν του, ὅπου συνέταξε τὰς περιφήμους Σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις του.

Η ΑΥΣΤΡΙΑ

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐν Σαβόδᾳ μάχης ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσὴφ παρεχώρησεν αὐτοδιοίκησιν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἡ ὁποία ἀπέκτησεν ἰδίαν βουλήν, ἰδίους ὑπουργούς, ἰδίαν διοίκησιν. Οὕτω τὸ κράτος τῶν Ἀψβούργων διῃρέθη εἰς δύο κράτη, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὴν Δυαδικὴν Μοναρχίαν, ἡνωμένα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος ἦτο αὐτοκράτωρ μὲν ἐν Αὐστρίᾳ, βασιλεὺς δὲ ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ἡ ἕνωσις ἐφαίνετο ἀρκετὰ στερεά, διότι οἱ Οὐγγροι ἦσαν εὐχαριστημένοι, ἐπειδὴ ἐλάμβανον σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν Μεγάλης δυνάμεως καὶ ἐκράτουν εἰς ὑποτέλειαν πολυαρίθμους λαούς, τοὺς Ρουμάνους τῆς Τρανσυλβανίας, τοὺς Κροάτας, Σλοβάκους καὶ Σλοβένους, 10 ἑκατομμύρια ἐν ὅλῳ, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἦσαν 7 ἑκατομμύρια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰς τὴν κυρίως Αὐστρίαν ὑπερτεροῦν οἱ Γερμανοί, ἀλλὰ βορειότερον ἡ Βοημία κατοικεῖται ἀπὸ 7 ἑκατομ. Τσέχους, ἡ δὲ Γαλικία ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον πολωνική. Οἱ Τσέχοι πρὸ πάντων ἦσαν θορυβώδεις ἀπαιτηταὶ τῆς αὐτοτελείας, ἀλλὰ καὶ αἱ μικρότεραι φυλαὶ ἀπῄτουν αὐτοδιοίκησιν, αἱ δὲ συμπάθειαι τῶν Βοσνίων καὶ Κροατῶν ἐστρέφοντο πρὸς τὴν Σερβίαν. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχε ζωηρὰ ζύμωσις ἐντὸς τοῦ κράτους τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἐπεκράτησαν δὲ ἐπαναστατικὰ ἀποχωριστικὰ ρεύματα, ὥστε περὶ τὸ τέρμα τοῦ αἰῶνος ἐφαίνετο ἡ αὐτοκρατορία φερομένη πρὸς τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύστημα ἢ πρὸς διάλυσιν.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐπροξένησε τὴν ἀδυναμίαν τῆς Αὐστρίας, ἡ ὁποία ἠναγκάσθη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ Βερολίνου, ὅπως συγκρατήσῃ τοὺς λαούς της καὶ φρουρήσῃ τὰ ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς συμφέροντα αὐτῆς κατὰ τῆς Ρωσσίας.

ΙΤΑΛΙΑ

Τὴν Ἰταλίαν ἀπησχόλησε κατ' ἀρχὰς τὸ ρωμαϊκὸν ζήτημα, αἱ σχέσεις δηλαδὴ πρὸς τὸν Πάπαν. Ὁ Καβοὺρ ἔδωκεν εὐρυτάτην αὐτονομίαν εἰς τὸν Πάπαν καὶ 3 ἑκατ. ἐπίδομα, ὡς ἀρχὴν δὲ ἐκήρυττεν ἐ λ ε υ θ έ ρ α ἐ κ κ λ η σ ί α ἐ ν ἐ λ ε υ θ έ ρ ῳ κ ρ ά τ ε ι. Τοῦτο ἐσήμαινε σχεδὸν χωρισμὸν ἐκκλησίας καὶ κράτους. Ἀλλ' ὁ Πάπας δὲν ἐδέχθη συμβιβασμὸν ἐλπίζων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὑποστήριξιν, ἰδίως τῆς Γαλλίας, ὅπου ἐφαίνετο ὅτι θὰ ὑπερίσχυον οἱ βασιλικοί, καὶ δὲν ἦτο ἀπίθανος γαλλικὴ ἐκστρατεία πρὸς παλινόρθωσιν τοῦ Πάπα. Τὸ 1877 ὁ κίνδυνος ἀπεσοβήθη διὰ τῆς νίκης τοῦ Γαμβέττα καὶ τῶν δημοκρατικῶν, ἀλλ' ἡ κατάληψις τῆς Τύνιδος ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐξηρέθισε τὴν εὐαισθησίαν τῶν Ἰταλῶν, διότι ἡ Τύνις ὑπενθυμίζει τὴν Καρχηδόνα. Ἡ δὲ Ἰταλία ὠνειρεύετο μέγα imperium καὶ μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς Γαλλίας τὸ 1870 ἐφαντάσθη ὅτι ἦτο δυνατὸν ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν ἐν τῇ Μεσογείῳ.

ΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ

Τὸ πρῶτον μέλημα τοῦ Βίσμαρκ ἦτο νὰ διατηρήσῃ τὰ διὰ τοῦ πολέμου κατακτηθέντα. Διαρκῶς δὲ ἔζησεν ὑπὸ τὸν ἐφιάλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν συνασπισμοῦ κατὰ τῆς Γερμανίας. Κατ' ἀρχὰς κατώρθωσε νὰ ἑνώσῃ τοὺς αὐτοκράτορας Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας εἰς τὴν λεγομένην ***Συμμαχίαν τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων***. Ἀλλ' ἡ ἕνωσις Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἦτο ἐφήμερος καὶ μετὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1876—78 αἱ σχέσεις αὐτῶν ὠξύνθησαν. Τότε ὁ Βίσμαρκ ἐγκατέλειψεν ὁριστικῶς τὴν Ρωσσίαν καὶ τὸ 1878 συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ 1883 προσεχώρησε καὶ ἡ Ἰταλία. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ ***Τριπλῆ Συμμαχία***.

Οἱ γάλλοι διπλωμάται ᾐσθάνθησαν τότε τὴν ἀνάγκην νὰ προσεγγίσουν τὴν Ρωσσίαν. Ἀλλ' ὑπῆρχον πολλὰ τὰ χωρίζοντα τὴν δημοκρατικὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς τσαρικῆς Ρωσσίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μὲν Γαλλία εἶχεν ἀνάγκην ἐκδικήσεως, ἡ δὲ Ρωσσία πιστώσεων, ἡ οἰκονομικὴ σύμβασις παρεσκεύασε τὴν στρατιωτικὴν συμμαχίαν. Τὸ θέρος τοῦ 1891 ὁ γαλλικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὴν Κρονστάνδην καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ δοθεῖσαν ἑορτὴν ὁ τσάρος ἤκουσεν ὄρθιος τὴν Μασσαλιώτιδα.

II. ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο ΝΕΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ

Ἀπὸ τοῦ 1898 περίπου τὰ μεγάλα ἔθνη ἀποκτοῦν σπουδαιότατα συμφέροντα ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἀποικιακὴ πολιτικὴ λαμβάνει σὺν τῷ χρόνῳ μεγάλην σπουδαιότητα. Ἐπειδὴ τὰ κράτη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπανῆλθον εἰς τὸ προστατευτικὸν ἐμπόριον καὶ αἱ ἀγοραὶ τῆς Εὐρώπης ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ξένην βιομηχανίαν, τὰ βιομηχανικὰ ἔθνη ἐζήτησαν διέξοδον εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας καὶ ἡ κατοχὴ χώρας ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης παρουσιάσθη ὡς ἀνάγκη βιοτικὴ διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις προσεπάθησαν ν' ἀποκτήσουν ἀποικιακὸν κράτος, ὅσον τὸ δυνατὸν ἐκτενὲς imperium εἰς τὴν Ἀσίαν, Ἀφρικὴν καὶ Ὠκεανίαν, ἀφ' ὅτου μάλιστα ἡ Ἀμερικὴ ἀπεκλείσθη εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Τὴν προσπάθειαν ταύτην ὠνό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μασαν Ἰμπεριαλισμόν, τὴν δὲ περίοδον ἀπὸ τοῦ 1870 περίπου μέχρι τοῦ μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκδηλώνεται ζωηρότερον ἡ τάσις αὐτή, ἐποχὴν τοῦ νέου Ἰμπεριαλισμοῦ.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας ἦτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ μέγιστον, ἀλλὰ δὲν εἶχεν οὔτε τὴν σημερι-

νὴν ἔκτασιν οὔτε τοὺς κολοσσιαίους θησαυρούς, τοὺς ὁποίους διαθέτει σήμερον. Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας ἐδημιουργήθη μεταξὺ τοῦ 1815—1865.

Εἰς τὸν Καναδᾶν ἡ Ἀγγλία περιεποιήθη τὸ γαλλικὸν στοιχεῖον καὶ ἡ χώρα μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν κτήσεων ἀπετέλεσε τὸ ***Δομίνιον τοῦ Καναδᾶ***, τὸ ὁποῖον εἶχε τελείαν αὐτοδιοίκησιν, ἴδιον σύνταγμα καὶ βουλήν, καθὼς καὶ ἴδιον στρατόν.

Αἱ ***Ἰνδίαι*** εἶναι ἡ βάσις τῆς Ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα μέχρι τοῦ 1860 οἱ Ἄγγλοι ἠγωνίσθησαν, διὰ νὰ ὑποτάξουν τὰς Ἰνδίας. Ἀφοῦ κατέστειλαν ἐπικίνδυνον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπανάστασιν τοῦ 1857, ἐστερέωσαν τὴν κατοχήν των ἐπεκτείναντες αὐτὴν πέραν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Πεντζὰπ καὶ προσαρτήσαντες πᾶσαν τὴν Βιρμανίαν. Τότε ἐφάνησαν ἐξουσιάζοντες ἐκ τοῦ ὕψους τῶν Ἰμαλαΐων τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, τοῦ ὁποίου κατεῖχον πάσας τὰς διόδους. Τὸ 1876 ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς αὐτοκρατείρας τῶν Ἰνδιῶν, αἱ ὁποῖαι κυβερνῶνται ὑπὸ ἰδιαιτέρου ὑπουργοῦ, τοῦ ***Ὑπουργοῦ τῶν Ἰνδιῶν***, καὶ ***Ἀντιβασιλέως***, ὁ ὁποῖος ἑδρεύει ἐν Καλκούτῃ.

Εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν κατοχὴν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ὅθεν διήρχετο ἡ πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδὸς πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Τὸ δὲ 1820 ἐκτίσθη τὸ Πὸρτ Ἐλισάβετ, ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου, ἡ δὲ Ἀγγλία ἀνέλαβε νὰ ἱδρύσῃ τὸ κράτος τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Ἀλλ' ἡ κατάληψις τῆς ἐνδοχώρας προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν φιλοπολέμων ἰθαγενῶν (Κάφρων, Ὀττεντότων) καὶ ἰδίως τῶν ὁλλανδῶν ἀποίκων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν γεωργοὶ πολὺ προηγμένοι ὀνομαζόμενοι ***Μπόερς*** (Μπούρς). Ἡ ἀντίστασις τῶν Μπόερς, ἡ ὁποία κατέστη περίφημος, κατεβλήθη διὰ τοῦ Τρανσβααλικοῦ πολέμου τὸ 1899—1902, τὸ δὲ Τράνσβααλ μετὰ τῆς χώρας τοῦ ἀκρωτηρίου ἀπετέλεσε τὴν ***Νοτιοαφρικανικὴν Ἕνωσιν***, ἐπεκταθεῖσαν διὰ νέων κτήσεων.

Τὸ 1882 οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὴν ***Αἴγυπτον*** ὑπὸ τὰ ἑξῆς περιστατικά. Τὸ 1869 εἶχε συμπληρωθῆ ἡ διώρυξις τοῦ Σουέζ, ἡ ὁποία ηὔξησε τὴν σημασίαν τῆς Αἰγύπτου, διότι ἐδέσποζεν ἤδη τῆς πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδοῦ. Ὁ Χεβίδης Ἰσμαὴλ πασᾶς θαμβωθεὶς ἐκ τῆς νέας αἴγλης, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ διῶρυξ, ἐδαπάνησεν ἀφειδῶς εἰς δημόσια ἔργα, κατασκευὴν σιδηροδρόμων καὶ καλλωπισμὸν τῆς πρωτευούσης, ὅσον καὶ εἰς διασκεδάσεις καὶ γενναιοδωρίας. Διὰ τοῦτο περιῆλθεν εἰς οἰκονομικὴν δυσχέρειαν καὶ ἐπώλησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς 176 χιλ. μετοχὰς τῆς διώρυγος, τὰς ὁποίας κατεῖχε. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἀγγλία, ἡ ὁποία μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχε δείξει ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Αἴγυπτον, ἀπέκτησεν ἐπὶ τῆς διώρυγος καὶ τῆς Αἰγύπτου ἴσα δικαιώματα πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἡ ὁποία κατεῖχε τὰς λοιπὰς 220 χιλ. μετοχάς. Τὸ 1882

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξερράγησαν ταραχαὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ ἰθαγενεῖς ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν **Ἀραμπὴ** πασᾶν ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ στίφη ἀτάκτων διέτρεξαν τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἁρπάζοντες καὶ καίοντες. Τότε ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐβομβάρδισε τὴν πόλιν, ἀπεβίβασε στρατόν ὁ ὁποῖος εὐκόλως κατέβαλε τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἀραμπὴ καὶ κατέλαβε τὴν χώραν, ἐνῷ ὁ γάλλος ναύαρχος μὴ ἔχων διαταγὴν τῆς κυβερνήσεώς του ἔμεινεν ἄπρακτος. Οἱ Ἄγγλοι ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των πρὸς τὸν Ἄνω Νεῖλον, τοῦ ὁποίου τὰς πηγὰς εἶχον ἀνακαλύψει ἄγγλοι ἐρευνηταί, καὶ εἰς τὴν Νουβίαν (Σουδάν), ὅπου πρό τινων δεκαετηρίδων εἶχεν ἱδρυθῆ ἡ πόλις Χαρ-

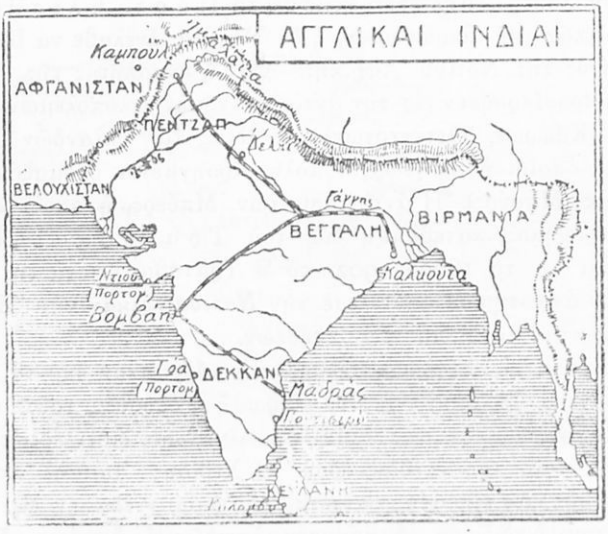

τ ο ύ μ. Ἀλλ' ἡ κυριαρχία αὐτῶν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα δὲν ἐπαγιώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διότι οἱ ἄραβες σωματέμποροι καὶ τὰ μωαμεθανικὰ τάγματα ἐξήγειραν τοὺς κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ περιφήμου **Μααντῆ** (προφήτου) κατέστρεψαν τὸ ἀγγλικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα. Μόλις δὲ βραδύτερον ὁ περίφημος λόρδος ***Κίτσενερ*** (Kitchener, 1850—1916) παρεσκεύασε συστηματικῶς τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους τοῦ Μααντῆ Ἔχοντες βάσιν τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καλῆς Ἐλπίδος οἱ Ἄγγλοι συνέλαβον τὸ σχέδιον νὰ ἑνώσουν τὰς δύο κτήσεις των διὰ κολοσσιαίας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον.

Συνέπεια τοῦ γεγονότος τούτου διὰ τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν ἦτο ὅτι, ἀφότου ἡ Ἀγγλία ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Σουέζ, τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἔπαυσαν νὰ ἔχουν δι' αὐτὴν μεγάλην σημασίαν.

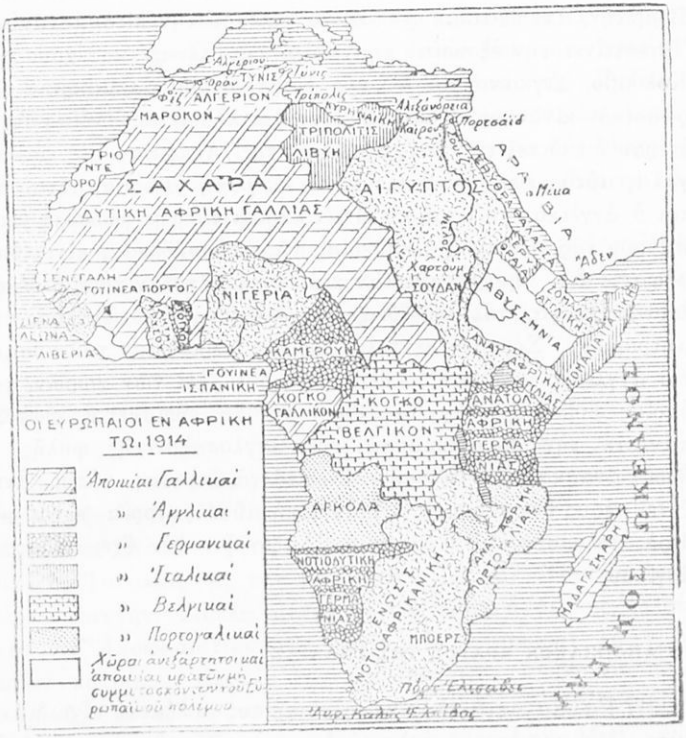

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχον ἀρχίσει οἱ Ἄγγλοι ν' ἀποικίζουν τὴν ***Αὐστραλίαν*** ἱδρύσαντες τὴν πόλιν ***Σίδνεϋ*** (Sidney), ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη σχεδὸν εἰς μεγαλούπολιν, καθὼς καὶ ἄλλας ἀξίας λόγου ἀποικίας. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1797 εἰσήγαγον ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος εἶδος προβάτων (Μερινός), τὰ ὁποῖα ηὐδοκίμησαν πολύ, γίνεται δὲ σήμερον μεγίστη ἐξαγωγὴ βουτύρου, κρέατος καὶ δερμάτων. Αἱ ἀποικίαι τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αὐστραλίας ἡνώθησαν ἀπὸ τοῦ 1902 εἰς ὁμοσπονδίαν, ἡ ὁποία αὐτοδιοικεῖται ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας.

Οὐδὲν ἔθνος ἐπεξετάθη κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα ὅσον τὸ ἀγγλικόν. Ἡ δύναμίς του εἶναι μεγίστη, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ὀνειρεύεται κοσμοκρατορίαν. Ἡ Ἀγγλία ἐξουσιάζει ἀσφαλῶς τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας κατέχουσα τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Μάλταν, τὴν Κύπρον, τὸ Σουέζ, τὸ Ἄδεν καὶ τὴν Βομβάην, ἀπὸ δὲ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τὴν Μεσοποταμίαν. Ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν της μέχρι τῆς Κίνας κατέχουσα τὸ Κολόμβο, Σιγκαπούρην, Χὸγκ Κόγκ, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε τὸν ρωσσικὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπειλήσει τὰς Ἰνδίας. Ἀφ' ἑτέρου διεκδικεῖ τὴν κατοχὴν ὅλης τῆς Ἀφρικῆς. Εἰς τὰς μεγάλας αὐτὰς ἐκτάσεις ὁμιλεῖται ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα, μεταδίδεται ὁ ἀγγλικὸς πολιτισμός, οἱ ἄποικοι μετὰ τῆς γλώσσης μανθάνουν τὰς πολιτικὰς ἐλευθερίας τῆς μητροπόλεως, εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν των, ὁ δὲ τελευταῖος μέγας πόλεμος ἔδειξε τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν. Σήμερον «ἐκτελεῖ τις τὴν περιοδείαν τοῦ κόσμου ἐπὶ ἀγγλικῶν κτήσεων, ὁ ἥλιος δὲν δύει ἐπὶ τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας κυβερνᾷ ἡ Ἀγγλία. Ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκεται, φωτίζει πάντοτε τὴν δραστηριότητα τῆς ἀγγλοσαξονικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία ἀνασκαλεύει τὴν γῆν, ἀποσπᾷ τὰ πλούτη αὐτῆς, ἀναζητεῖ νέους θησαυρούς». Ἡ ἀγγλικὴ αὐτοκρατορία εἶναι φοβερὸς κολοσσὸς καὶ ὁ πόλεμος ἔδειξεν ὅτι δὲν ἔχει πόδας ἐξ ἀργίλου.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ἡ Γαλλία μετὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους εἶχε διατηρήσει ἐλάχιστα ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἀποικιακοῦ κράτους της. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, ἰδίως μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον, ἐδημιούργησεν ἐκτεταμένον ἀποικιακὸν κράτος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου Ι΄ κατελήφθη ἡ ***Σενεγάλη*** ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ καὶ ἐγένοντο αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις τῶν Γάλλων ἐν ***Ἰνδοκίνᾳ*** (1858—1867), γάλλοι δὲ ἐρευνηταὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Μετὰ τὸ 1870 ἤρχισε δραστηρία ἐπέκτασις τοῦ ἀποικιακοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κράτους τῆς Γαλλίας, τὴν δὲ ὥθησιν ἔδωκεν ἰδίως ὁ ὑπουργὸς **Ἰούλιος Φερρὺ** (Jules Ferry, 1832—1893), διότι ἡ Γαλλία διὰ νὰ συνέλθῃ ἐκ τῶν ἀτυχημάτων τοῦ πολέμου καὶ διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν βιομηχανίαν της, εἶχεν ἀνάγκην πελατῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Βίσμαρκ ὑπεστήριξε τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας, ἵνα ἀποτρέψῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς τῆς ἐκδικήσεως ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ διετὴς πρωθυπουργία τοῦ Ἰουλίου Φερρὺ (1883—85) ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ κράτος τῆς Ἰνδοκίνας παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίδρασιν, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κλεμανσὼ κατεκραύγαζεν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Γαλλίας καταδατανῶνται ἀσκόπως, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκεται ἐν Ἀλσατίᾳ καὶ Λωρραίνῃ. Οἱ Γάλλοι κατέλαβον τεμάχια τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Ἀφρικῆς (Σαχάρα, Σουδάν, Κόγκο), τὸ δὲ 1896 τὴν νῆσον Μαδαγασκάρην.

Οὕτως ἡ Γαλλία ἀπέκτησε τὸ δεύτερον μετὰ τὴν Ἀγγλίαν ἀποικιακὸν κράτος, ἡ δὲ ἐκπολιτιστικὴ ἐργασία της ἐν ταῖς ἀποικίαις, ἂν καὶ ὑπολείπεται τῆς Ἀγγλίας, εἶναι ἀξιόλογος.

ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΕΝ ΑΣΙΑ

Σημαντικωτάτη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εἶναι ἡ ἐπέκτασις τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀσίᾳ. Ἡ Ρωσσία ἔσχε διπλῆν πολιτικὴν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἄλλοτε ἐζήτει νὰ ἐπεκταθῇ καταλαμβάνουσα κτήσεις τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ Ἀσίαν Ὁσάκις ὅμως ἔβλεπεν ἑαυτὴν ἀποκλειομένην ἐκ τῆς ἐγγὺς ἀνατολῆς, ἐστρέφετο μετ' ἀποφασιστικότητος κατὰ τῶν ἀσιατικῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Ἀσίας Τοῦτο συνέβη μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ὡς καὶ μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν τοῦ 1876—78. Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον οἱ Ρῶσσοι ἐπεξετάθησαν ἀκατασχέτως πρὸς τὸν **Καύκασον** καὶ πρὸς τὰς χώρας τῆς **Κασπίας** καὶ τοῦ **Τουρκεστάν**. Ἀλλ' ἡ προσπάθειά των νὰ κυριαρχήσουν ἐπὶ τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἀφχανιστὰν ἐνέβιλεν εἰς ἀνησυχίαν τοὺς Ἄγγλους καὶ ἤρχισεν ἀπὸ τότε ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας, ἡ ὁποία διήρκεσε σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Εἰς τὴν Ἀπωτέραν Ἀνατολὴν οἱ Ρῶσσοι κατέλα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βον τὴν κοιλάδα τοῦ ***Ἀμοὺρ Ντάρια***, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν ***Ρωσσικὴν Μαντζουρίαν***. Ἐνῶ δὲ αἱ Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀναπτύξει σπουδαῖα συμφέροντα περὶ τὴν Κίναν, ἐξησφάλιζον στερεὰς βάσεις δράσεως ἐπὶ τῆς παραλίας, οἱ Ρῶσσοι ἐξεμεταλλεύοντο τὰ πλούτη τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀμοὺρ (Ἴωξο.) καὶ ἤρχισαν τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ

Μόσχας μέχρι Βλαδιβοστόκ. Ὁ τσάρος Νικόλαος Β' (1894—1918) κατέβαλεν ἰδιαιτέρας προσπαθείας διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ἔμελλε ν' ἀποβῇ ἰσχυρὸν ὄργανον δράσεως κατὰ τῆς Κίνας, διότι θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ρώσσους νὰ μετακομίζουν μεγάλας μάζας ἀνθρώπων εἰς τὴν Μαντζουρίαν.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΙΝΑΝ

Τὸ 1894 ὁ Σινοϊαπωνικὸς πόλεμος ἔδειξε τὴν μεγάλην σοβαρότητα τοῦ κινεζικοῦ ζητήματος, διότι ἀπεκάλυψε τὴν φοβερὰν δύναμιν τῆς Ἰαπωνίας καὶ τὴν ἄκραν ἀδυναμίαν τῆς Κίνας. Οἱ Ἰάπωνες μόνοι ἐκ τῆς κιτρίνης φυλῆς ἐφάνησαν ἐπιδεκτικοὶ ἀναπτύξεως, κατορθώσαντες ἐντὸς τριά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κοντα μόνον ἐτῶν ν' ἀφομοιώσουν τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ συστήματα τῶν Εὐρωπαίων. Τὸ 1868 ὁ μικάδος (αὐτοκράτωρ) ***Μούτσου Χίτο*** συνεκέντρωσε δι' ἐπαναστάσεως τὴν δύναμιν εἰς τὰς χεῖρας του, ἐγκατασταθεὶς δὲ εἰς τὸ ***Τόκιο***, ἤρχισε τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰαπωνίας, τὸν α ἰ ῶ ν α τ ο ῦ φ ω τ ό ς ὅπως λέγουν οἱ Ἰάπωνες. Ἀμέσως ἐστάλησαν πολυάριθμοι νέοι εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ μάθουν τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπιστήμας τῆς Δύσεως, ἐστρώθησαν σιδηραῖ γραμμαί, κατεσκευάσθησαν τηλεγραφεῖα, ἱδρύθησαν σχολεῖα, **1868**

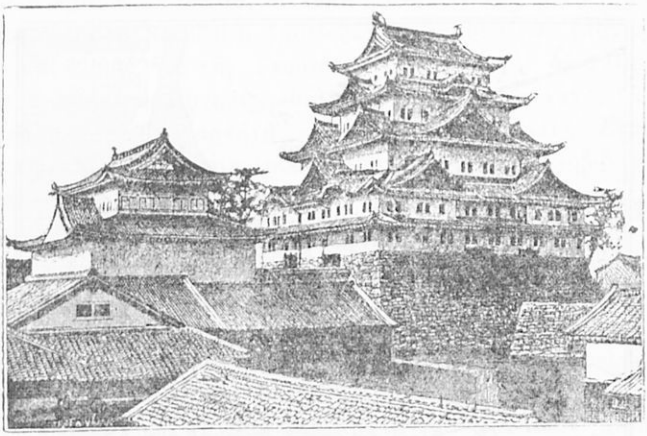

Φεουδαρχικὸν μέγαρον ἐν Nagoia (Ἰαπωνία)

Οἱ ἐν σχήματι πυραμίδος ὑψούμενοι ὄροφοι εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἰαπωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς προελθούσης ἐκ τῆς κινεζικῆς.

ἐδημιουργήθη στρατὸς κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν κατεσκευάσθη σημαντικὸς στόλος. Ἤδη δὲ τὸ 1875 οἱ Ἰάπωνες μηχανικοὶ κατεσκεύαζον πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς πατρίδος των.

Τὸ δὲ 1894 ἐξ ἀφορμῆς ταραχῶν τῆς Κορέας ἡ Ἰαπωνία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας ἡ ὁποία ὑπέστη πανωλεθρίαν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὁ ναύαρχος ***Ἴτο*** κατέστρεψεν ἐκ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ***Γιαλοῦ*** τὸν σινικὸν στόλον, τρία δὲ ἀποβατικὰ στρατεύματα ἠπείλησαν τὸ Πεκῖνον. Διὰ τῆς ***Συνθήκης τῆς Σιμονοσάκι*** (1895) ἡ Κίνα ὑπεχρεώθη νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παραχωρήσῃ πλὴν τῆς Φορμόζας καὶ ἄλλων νήσων τὴν χερσόνησον ***Διάο Τοὺγγ*** μετὰ τοῦ ***Πὸρτ 'Αρθούρ***.

'Αλλ' αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις δὲν ἐδέχθησαν τοὺς ὅρους τούτους φοβούμεναι τὴν ἐγκατάστασιν τῶν 'Ιαπώνων εἰς τὸ Πὸρτ-'Αρθούρ, ἀπέναντι τοῦ Τιὲν Τσὶν καὶ τοῦ Πεκίνου, διότι θὰ εἶχον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν των τὴν Κίναν, τὴν ὁποίαν ἠδύναντο νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ ὁπλίσουν κατ' αὐτῶν "Οθεν τῇ ἐπεμβάσει αὐτῶν ὁ Μικάδο παρῃτήθη τῆς χερσονήσου Διάο Τοὺγγ καὶ τοῦ Πὸρτ 'Αρθούρ. Τότε ἐπωφελήθησαν τῆς εὐκαι-

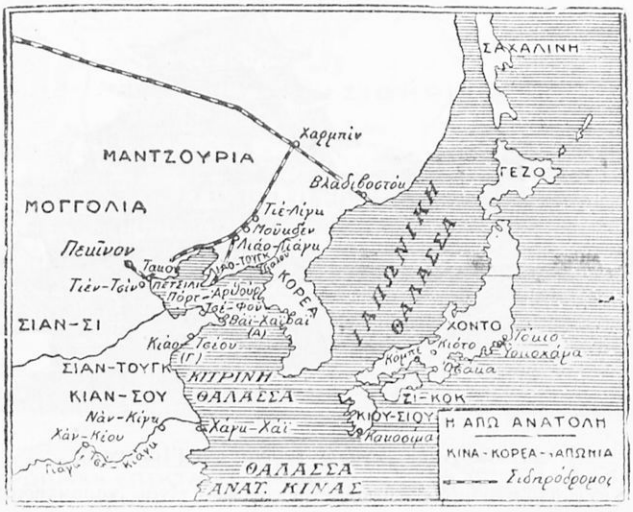

ρίας πρὸς ἴδιον συμφέρον αἱ δυνάμεις. 'Η Ρωσσία ἠνάγκασε τὴν Κίναν νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὴν «ἐπὶ ἐνοικίῳ» τὸ Πὸρτ-'Αρθοὺρ καὶ τὸ Τάλιεν-Βάν, ἔλαβε δὲ τὸ προνόμιον νὰ κατασκευάσῃ διακλάδωσιν τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου διὰ τῆς Μαντζουρίας μέχρι Πὸρτ - 'Αρθούρ. 'Η Γαλλία ἐπέτυχε παραχωρήσεις εἰς τὸ ***Γιούναμ*** καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον ***Χαϊνὰν*** καὶ ἄλλα. 'Η δὲ Γερμανία ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας δύο γερμανῶν ἱεραποστόλων κατέλαβε τὸ 1897 τὸ ***Κιάο Τσέου*** εἰς τὴν μεσημβρινὴν βάσιν τῆς χερσονήσου Σὰν - Τούγγ. 'Η 'Αγγλία χάριν «τῆς ἰσορροπίας» κατέλαβε τὸ ***Βάϊ Χάϊ Βάϊ***, πρὸς βορρᾶν τῆς Σὰν-Τοὺγγ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Πε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τζιλὶ ἀπέναντι τοῦ Πὸρτ - Ἀρθούρ, ἐνῶ τὸ Ἰταλικὸν Ὑπουργεῖον ἀνετράπη, ἐπειδὴ δὲν ἐπέτυχε νὰ λάβῃ τὸ Σὰν Μούν.

Οἱ εὐρωπαῖοι μηχανικοὶ εἰσῆλθον τότε ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα εἰς Κίναν, ἤρχισαν νὰ στρώνωνται σιδηραῖ γραμμαί, ἐσχεδιάζοντο δὲ μεγαλύτεραι ἐπιχειρήσεις. Ἀλλ' ἡ διείσδυσις αὕτη τῶν Εὐρωπαίων ἐξηρέθισε τοὺς συντηρητικοὺς Σίνας καὶ μετὰ ὑπόκωφον ἀναβρασμὸν ἐξερράγη τὸ 1900 τρομερὰ ἐθνικὴ ἐξέγερσις στρεφομένη κατὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἐσφάγησαν ἱεραπόστολοι καὶ ἔμποροι. Τότε ἔγινε γενικὴ ἔξοδος τῶν Εὐρωπαίων πρὸς τὰ παράλια, διεκόπη ἡ συγκοινωνία μετὰ τοῦ Πεκίνου, ὅπου αἱ πρεσβεῖαι ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ὁ πρόξενος τῆς Γερμανίας ἐφονεύθη. Ἡ δὲ αὐτοκρατορικὴ Σινικὴ κυβέρνησις ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ἀνίκανος νὰ περιστείλῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη ***Ἐξέγερσις τῶν Μποξέρ***. Τότε 15000 διεθνὴς στρατὸς ἀποβιβασθεὶς πλησίον τοῦ Τακὸν κατέλαβε τὸ Τιὲν-Τσίν, ἐπροχώρησε **1900** κατὰ τοῦ Πεκίνου καὶ ἠλευθέρωσε τὰς πρεσβείας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀντισταθῆ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ἡ Σινικὴ κυβέρνησις ὑπεχώρησεν, ἀπεζημίωσε τοὺς Εὐρωπαίους καὶ ἀνενέωσε τὰς παραχωρήσεις. Ἤρχισε δὲ πάλιν ἡ διείσδυσις τῶν Εὐρωπαίων, οἱ ὁποῖοι ἔσπευδον νὰ ἐξασφαλίσουν ὠφελήματα πρὶν ἢ ἐνισχυθῇ ἡ Ἰαπωνία, διότι εἶχον ἀντιληφθῆ τὴν μεγάλην δύναμίν της. Ἡ Ρωσσία προπάντων ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα. Κατέβη μετ' ἀποφασιστικότητος εἰς τὸν Εἰρηνικὸν καὶ ὠχύρωσε τὸ Πὸρτ-Ἀρθούρ, τὸ ὁποῖον ἐσχεδίαζε νὰ κάμῃ εἶδος Γιβραλτὰρ τῆς Ἀπωτάτης Ἀνατολῆς. Ἀφοῦ δὲ συνεκέντρωσε στρατὸν εἰς τὴν Μαντζουρίαν, ἠπείλει αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἰαπωνίας, τὴν ὁποίαν ἀπέκλειεν ἐκ τῆς Κίνας καὶ Κορέας.

Ο ΡΩΣΣΟ-ΙΑΠΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1904—1905)

Ὅταν οἱ Ἰάπωνες ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς ἑτοίμους διὰ τὸν πόλεμον, ἐνήργησαν μετ' ἀποφασιστικότητος καὶ ψυχραιμίας. Ἀφοῦ συνῆψαν συμμαχίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὸ 1902, ἀπῄτησαν παρὰ τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως νὰ παύσῃ τὴν διείσδυσιν εἰς τὴν Κορέαν καὶ ν' ἀποδώσῃ τὴν Μαντζουρίαν εἰς τὴν Κίναν. Μὴ ἱκανοποιηθέντες ἐκ τῶν ἀπαντήσεων τῆς Πε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τρουπόλεως ἤρχισαν τὰς ἐχθροπραξίας ἀνατινάξαντες ἄνευ κηρύξεως πολέμου τὰ ἄριστα πολεμικὰ σκάφη τῶν Ρώσσων ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πὸρτ-Ἀρθοὺρ (9 Φεβρουαρίου 1904). Ὁ Ρωσσοϊαπωνικὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἤρχισε τότε, ὑπῆρξε σειρὰ ἀποτυχιῶν τῶν Ρώσσων. Ὁ ρωσσικὸς στόλος τοῦ Εἰρηνικοῦ ἐξεμηδενίσθη, εἰς μυριονέκρους δὲ μάχας οἱ Ρῶσσοι ἀπεκρούσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μαντζουρίας, ἐνῶ τὸ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ἔπεσε μετὰ μακρὰν πολιορκίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ναύαρχος ***Τόγκο*** κατέστρεψεν εἰς τὰ στενὰ τῆς Τσοῦ Σίμας, μεταξὺ Κορέας καὶ Ἰαπωνίας, τὸν ρωσσικὸν στόλον τῆς Βαλτικῆς, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁδηγήσει ὁ ναύαρχος Ροτζεσβένσκυ εἰς τὸν Εἰρηνικὸν (27 Μαΐου 1905).

Διὰ τῆς εἰρήνης ἡ Ρωσσία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὴν προστασίαν τῆς Κορέας, τὸ Πὸρτ - Ἀρθοὺρ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς νήσου Σαχαλίνης, ὑπεχρεώθη δὲ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μαντζουρίαν. Ἡ νίκη τῆς Ἰαπωνίας ἐσήμαινε τὴν ἀναστολὴν τῆς ρωσσικῆς ἐξαπλώσεως, διότι οἱ κίτρινοι εἶναι πολυπληθεῖς καὶ ἀρκετὰ εὐφυεῖς, ὥστε νὰ ὀργανωθοῦν καὶ ν' ἀποκρούσουν τὴν ξένην δεσποτείαν. Τινὲς μάλιστα προεῖδον κίνδυνον τῆς λευκῆς φυλῆς ἐκ τῆς ἀφυπνίσεως τῶν κιτρίνων, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὡμίλησε μετά τινος ρητορισμοῦ περὶ κιτρίνου κινδύνου.

Ἡ ἥττα ἔσχεν ἀντίκτυπον ἐν Ρωσσίᾳ, διότι ἡ δυσαρέσκεια τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς ἀπολυταρχικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία εἶχε στείλει χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τὸν λαὸν εἰς τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους πολέμους χιλιάδας ἀνθρώπων, ἐξέσπασεν εἰς ἐξέγερσιν, ἡ ὁποία κατεστάλη μετὰ δυσκολίας. Ὁ τσάρος ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα καὶ βουλὴν ***(Δούμαν)***. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ταραχῶν ἡ προσοχὴ τῶν Εὐρωπαίων ἐστράφη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσσίας. Τότε παρετήρησαν καλῶς τὴν κολοσσιαίαν πρόοδον, ἡ ὁποία εἶχε γίνει εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ τσάρου, τὴν μεγάλην διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τὴν διάδοσιν τῆς τέχνης καὶ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν λέπτυνσιν τῶν ἠθῶν. Πράγματι ρεῦμα ἐκπολιτιστικὸν εἶχε κυκλοφορήσει εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῆς αὐτοκρατορίας κατελθὸν κατὰ μῆκος τῶν μεγάλων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αὐτὸς δὲ ὁ Καύκασος, ἡ μέχρι πρὸ μικροῦ βάρβαρος θεωρουμένη χώρα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχεν ἀποκτήσει πανεπιστήμια καὶ ἀνάπτυξιν πνευματικὴν καὶ τεχνικὴν μεγαλυτέραν τῆς Βαλκανικῆς.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Αἱ δεκατρεῖς ἀγγλικαὶ ἀποικίαι, αἱ ὁποῖαι ἐκηρύχθησαν τὸ 1776 ἀνεξάρτητοι, ἀπέβησαν ἐντὸς ἡμίσεος αἰῶνος μία τῶν μεγίστων δυνάμεων τῆς γῆς. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ναπολεοντείων πολέμων, ὁπότε αἱ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης κατετρίβοντο εἰς ἀτελευτήτους πολέμους, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνεπτύσσοντο καὶ ἐξηπλοῦντο. Τὸ 1803 ἠγόρασαν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος τὴν Λουϊσιάναν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέκτησαν ἔξοδον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ. Ἀλλὰ τὸ 1812 ἐπολέμησαν ἅπαξ ἔτι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των κατὰ τῆς Ἀγγλίας, διότι εἶχον ἐμπορευθῆ μετὰ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν ἠπειρωτικὸν ἀποκλεισμόν. Οἱ δὲ Ἄγγλοι κατέλαβον τὴν πρωτεύουσαν τῶν Πολιτειῶν Βασιγκτῶνα. Τέλος ὑπερίσχυσαν πάλιν οἱ ἄποικοι.

Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν αἱ Ἱσπανικαὶ ἀποικίαι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς μητροπόλεως καὶ ὠργανώθησαν εἰς δημοκρατίας. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἔγιναν κύριαι τῆς Φλωρίδος. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γεγονότων τούτων ἐθέσπισαν τὸ περίφημον ***Δόγμα τοῦ Μονρόε*** (1823), διὰ τοῦ ὁποίου ἐκήρυξαν ὅτι ἡ Ἀμερικὴ δὲν εἶναι πλέον τόπος ἀποικίσεως καὶ ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἔχουν δικαίωμα ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀμερικῆς, ὅπως καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν θὰ ἀναμιγνύοντο εἰς τὰς πολιτικὰς περιπετείας τῆς Εὐρώπης.

Τὸ 1845 ἡ Μεξικανικὴ ἐπαρχία ***Τεξὰς*** ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς Μεξικανικῆς δημοκρατίας, ἡ ὁποία ἐταράσσετο ὑπὸ ἀναρχίας, καὶ ἡνώθη μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸ Μεξικὸν δὲν ἀνεγνώρισε τὴν ἕνωσιν, ἀλλ' εἰς τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον ἡττήθη καὶ ὑπεχώρησε (1848). Ἐπὶ δὲ τοῦ παραχωρηθέντος ἐδάφους ἐδημιουργήθη ὁ μέγιστος ἐν τῷ Εἰρηνικῷ λιμὴν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου.

Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη αἱ Πολιτεῖαι διῆλθον σοβαρὰν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐσωτερικὴν κρίσιν, διότι ὑπῆρχον μεγάλαι ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν βορείων καὶ τῶν νοτίων ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι ὠξύνθησαν ἰδίως ἐξ ἀφορμῆς τῶν δούλων. Οἱ βόρειοι ἀγγλοσάξονες κυρίως, διαμαρτυρόμενοι καὶ φιλελεύθεροι, ἤθελον τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, ἐνῶ οἱ νότιοι, κατὰ τὸ πλεῖστον λατῖνοι, εἶχον συμφέρον νὰ διατηρήσουν τοὺς μαύρους ἐν τῇ δουλείᾳ,
1860 διότι κατεγίνοντο πρὸ παντὸς εἰς τὴν φυτείαν Τὸ 1860 λοιπὸν ἕνδεκα ἐπαρχίαι τοῦ νότου ἀπεσχίσθησαν καὶ ἵδρυσαν ὁμοσπονδίαν. Ἀλλὰ μετὰ μακρὰς ἐχθροπραξίας ἐπεκράτησαν οἱ βόρειοι, τῶν ὁποίων ὁ πρόεδρος ***Ἀβραὰμ Λίγκολν*** (Abraham Lincoln, 1809—1865) εἶχε διοργανώσει τὸν πόλεμον. Ἡ δουλεία κατηργήθη καὶ ὁ πόλεμος ἥνωσε στενώτερον τὰς Πολιτείας, διότι ἔδειξεν ὅτι τὰ κοινὰ συμφέροντα ἦσαν ἀσυγκρίτως ὑπέρτερα τῶν διαφορῶν.

Μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἡ εὐδαιμονία τῶν Ἡν Πολιτειῶν ηὐξήθη ὅσον οὐδεμιᾶς ἄλλης Δυνάμεως, διότι οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον προχείρους καὶ ἀφθόνους τὰς πρώτας ὕλας, τὰς ὁποίας οἱ Εὐρωπαῖοι μετεκόμιζον ἐκ μακρινῶν ἀποστάσεων Θησαυροὶ ἀνέκυψαν ἐκ τοῦ ἐδάφους, ἀνεκαλύφθησαν μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πρῶται ὕλαι καὶ σίδηρος εὑρέθησαν ἐν ἀφθονίᾳ. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνεδείχθησαν μεγάλοι μηχανικοί, αἱ πόλεις ἐγιγαντώθησαν, αἱ ἀπέραντοι ἐκτάσεις ἐσυντομεύθησαν διὰ σιδηρῶν γραμμῶν Πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι εἶχον 100 ἑκ. κατοίκους διῃρημένους εἰς 49 Πολιτείας. Ὅλοι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἀμερικανοί, ἀλλ' οἱ μετανάσται ἀποκτοῦν ταχέως τὴν ἀμερικανικὴν συνείδησιν.

Δύο κόμματα διεκδικοῦν τὴν ἀρχὴν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας τὸ Ρ ε π ο υ μ π λ ι κ α ν ι κ ό ν, τὸ ὁποῖον ἀποτελοῦν οἱ πλούσιοι κεφαλαιοῦχοι καὶ ἐργοστασιάρχαι, οἱ ὁποῖοι θέλουν τὴν συγκέντρωσιν, καὶ τὸ Δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ό ν, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὰς Πολιτείας αὐτοδιοίκησιν, πρεσβεύει φιλελευθέρας ἀρχὰς καὶ κλίνει πρὸς τὸν σοσιαλισμόν.

Κολοσσιαία δημιουργικὴ ἐνέργεια ζωογονεῖ τὴν μεγάλην δημοκρατίαν, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἐπιφυλάσσει ἐκπλήξεις μεγαλυτέρας διὰ τὸ μέλλον. Ὅλα εἶναι κίνησις, ζωὴ καὶ δημιουργία ἐκεῖθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Οἱ Ἀμερικανοὶ εἶναι ὑπερήφανοι, διότι ζοῦν ἐπὶ νέας γῆς μακρὰν τοῦ ἄγους καὶ τῶν διενέ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξεων καὶ τῆς ἀδελφοκτονίας τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης. Ἔχουν δὲ ἴδιον πατριωτισμόν, ὁ ὁποῖος στηρίζεται ἐπὶ τῆς πίστεως ὅτι εἶναι νέα φυλή, ἡ μέλλουσα νὰ ἐξυγιάνῃ καὶ ἐξαγνίσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τοῦτο δίδει εἰς αὐτοὺς ἠθικὸν ὕψος, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι συνηθίσαμεν νὰ θεωρῶμεν τὴν Ἀμερικὴν ὡς τὴν χώραν τῶν δολλαρίων καὶ τῆς βιομηχανικῆς ἰσχύος. Ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου κινούμενος ὁ πρόεδρος ***Οὐΐλσων*** ἐπενέβη εἰς τὴν μεγάλην σύρραξιν τῆς Εὐρώπης

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Ἀπὸ τοῦ 1900 ἰδίως ἀρχίζει ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς Γερμανίας. Ὁ πληθυσμός της περὶ τὰ ἔτη ταῦτα ηὐξάνετο καταπληκτικῶς (περίπου 750 χιλ. κατ' ἔτος), ἡ δὲ βιομηχανία της ὑπερνικήσασα τὰς κρίσεις τῶν ἐτῶν 1870-1890 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν ὁμαλῆς ἀναπτύξεως καὶ μετ' ὀλίγον σχεδὸν ἀπέβη ἀκαταγώνιστος. Ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ηὐξάνετο ἡ ἐξαγωγή, πρὸς ὑποστήριξιν δὲ αὐτῆς ἡ Γερμανία κατεσκεύασε σημαντικώτατον ἐμπορικὸν στόλον καὶ ἐζήτησεν ἀποικίας. Ἰδοὺ ὀλίγοι ἀριθμοί, οἱ ὁποῖοι δεικνύουν τὴν κολοσσιαίαν ταύτην ἀνάπτυξιν. Τὸ 1872 ὅλον τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Γερμανίας, εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγή, ἀνήρχετο εἰς 6 περίπου δισεκατομμύρια, τὸ δὲ 1913 ἀνῆλθεν εἰς 22 1)2, ἐξ ὧν 15 ἐξαγωγή. Τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἀπὸ 2 1)2 ἑκατομ. τόννων ἀνῆλθεν ἀπὸ τὸ 1900—1913 εἰς 5 1)2 ἑκατομ. Ἡ πρόοδος αὕτη ἔβαινε μὲ τάσεις διαρκοῦς αὐξήσεως. Τὸ μέγιστον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἦτο ἐξαγωγὴ βιομηχανικῶν προϊόντων, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρρευσεν ἄφθονον χρῆμα εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἡ χώρα ἐπλούτησε ταχέως, ἡ Γερμανία ἐκτίσθη νέα ἐκ θεμελίων, ἀγάπη δὲ ἐργασίας καὶ δημιουργίας διῆλθε τὴν χώραν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Ὁ βίος ἀνυψώθη, τὰ ἤθη ἐλεπτύνθησαν, ἡ δὲ θέσις τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου ἐβελτιώθη δι' εἰδικῶν νομοθετημάτων.

Κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ νέου αἰῶνος ἡ ἀκμὴ τῆς Γερμανίας ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὸν φθόνον καὶ τὴν ἀνησυχίαν τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Ὁ αὐτοκράτωρ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γουλιέλμος Β' ἔστρεψε τότε τὴν προσοχὴν τοῦ ἔθνους εἰς ὑπερποντίους ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ Γερμανία ἀπέκτησεν ἀποικίας εἰς Ἀφρικήν, ἐδημιούργησε συμφέροντα εἰς τὴν Κίναν καὶ μετὰ ζωηρότητος ἐπεχείρησε νὰ διεισδύσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπου ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Χαϊδὰρ πασᾶ-Ἀγκύρας. Ἐπειδὴ προσέκρουσεν εἰς διαμαρτυρίας τῆς Ρωσσίας, ἐπεξέτεινεν αὐτὴν πρὸς τὸ Ἰκόνιον, τὴν Συρίαν καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς Βαγδάτης. Οὕτω ἐφάνη ἀπειλοῦσα τὴν Ἀγγλίαν ἐν Ἰνδίαις καὶ Αἰγύπτῳ καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἐκριζώσῃ τὴν παλαιὰν ἐπιροὴν τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ.

Ἀπὸ τοῦ 1900 ἤρχισε νὰ κατασκευάζεται ὁ πολεμικὸς στόλος τῆς Γερμανίας, τοῦ ὁποίου δημιουργοὶ ὑπῆρξαν ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν ***Τίρπιτς*** (Tirpitz), καὶ μετ' ὀλίγον κατέστη ὁ δεύτερος στόλος τοῦ κόσμου ἔχων διαθέσεις διαρκοῦς αὐξήσεως

Η ΕΓΚΑΡΔΙΟΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΙΣ

Ὁ γερμανικὸς στόλος ἐφαίνετο στρεφόμενος κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία τόσον ἀνησύχησεν ἐκ τῆς διηνεκοῦς αὐξήσεως τῆς δυνάμεως τῆς Γερμανίας, ὥστε πρὸς στιγμὴν παρεῖδε τὰς ἀντιθέσεις πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Τὸ 1901 διεδέχθη τὴν βασίλισσαν Βικτωρίαν ὁ υἱός της ***Ἐδουάρδος Ζ'***, ὁ ὁποῖος ἠκολούθησεν ἀποφασιστικὴν πολιτικὴν κατὰ τῆς Γερμανίας ἐπιδιώξας διὰ συμμαχιῶν νὰ περικλείσῃ καὶ ἀπομονώσῃ αὐτήν. Τὸ δὲ 1904 συνήφθη μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας σύμβασις ὀνομασθεῖσα ***Ἐγκάρδιος συνεννόησις*** (Entente cordiale). Ἡ Γαλλία ἀνεγνώρισε τὴν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κατοχὴν τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ Ἀγγλία ὑπεσχέθη τὴν ὑποστήριξίν της εἰς τὰ ζητήματα τοῦ Μαρόκκου. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς Τουλόν, ἐτελέσθησαν δὲ μεγαλοπρεπεῖς ἑορταί. Τὸ δὲ 1907 ἡ Ἀγγλία προσήγγισε πρὸς τὴν Ρωσσίαν, συνήφθη ἡ συμφωνία περὶ Περσίας, ἐπηκολούθησε δὲ ***Συνάντησις ἐν Ρεβὰλ*** τοῦ Ἐδουάρδου καὶ τοῦ τσάρου Νικολάου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεφασίσθη ἡ αὐτονόμησις τῆς Μακεδονίας. Οὕτω ἐδημιουργήθη ἡ ***Τριπλῆ***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Συνεννόησις (Triple Entente), ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ καὶ τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Τριπολίτιδος.

ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ

Ἀπὸ τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870 μέχρι τοῦ μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τοῦ 1914 οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἔζησαν ἐν εἰρήνῃ. Αὕτη εἶναι μικροτέρα περίοδος εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισεν ἡ Εὐρώπη. Ἀλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη ἦτο περίεργος καὶ δὲν ὡμοίαζε τὴν εἰρήνην παλαιοτέρων χρόνων, διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὰ κράτη διετήρουν διαρκῶς ὑπὸ τὰ ὅπλα σημαντικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, οἱ ἐξοπλισμοὶ δὲ καὶ ἡ συντήρησις τῶν στρατιωτῶν, ἀπῄτουν δαπάνας βαρυτέρας ἢ ἄλλοτε αἱ δαπάναι τοῦ πολέμου. Τὴν κατάστασιν ταύτην ὠνόμασαν ***ἔνοπλον εἰρήνην.***

Ἀφότου ἡ Πρωσσία εἰσήγαγε τὴν γενικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπέκτησεν αἴγλην διὰ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν, πάντα τὰ κράτη ἐδέχθησαν τὸ σύστημα τοῦτο καὶ ὑπεχρέωσαν τοὺς νέους νὰ διέλθουν διὰ τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἔνοπλος εἰρήνη ἦτο πλὴν τούτου συνέπεια τῆς συνθήκης τῆς Φραγκφούρτης, διότι ἡ Γερμανία μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης φοβουμένη τὴν ἐκδίκησιν ἐθεώρησεν ἀνάγκην νὰ διατηρῇ ἰσχυρὸν στρατόν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Γαλλία προέβη εἰς ἀνάλογον προετοιμασίαν, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν γερμανικὴν ἐπίθεσιν. Τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἠκολούθησαν τὰ ἄλλα κράτη, ἡ Ρωσσία, διότι εἶχε κατακτητικοὺς σκοποὺς εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν, ἡ Αὐστρία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατὸς ἦτο ζήτημα ὑπάρξεως, ἡ Ἰταλία, διότι εἶχε βλέψεις ἐπὶ τῆς «ἀλυτρώτου». Ὁμοίως τὰ Βαλκανικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα εἶχον νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν «ὑποδούλους ἀδελφούς», ὑπεβλήθησαν εἰς δαπάνας ἀνωτέρας συνήθως τῶν δυνάμεών των. Οὕτως ἐδημιουργήθη μία κατάστασις σκοτεινὴ ἐγκυμονοῦσα διαρκεῖς κινδύνους καὶ ἡ δραστηριότης τῆς μυστικῆς διπλωματίας ἐνέτεινε τὴν νευρικότητα τοῦ κόσμου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι ηὔξανον μετὰ μεγάλης ταχύτητος, διότι ἡ ταχεῖα πρόοδος τῆς ἐπιστήμης ἠνάγκασε τὰ κράτη ν' ἀνακαινίζουν διαρκῶς τὸ ὑλικὸν τοῦ πολέμου. Διὰ δὲ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σιδηροδρόμων ἐπεταχύνετο τόσον πολὺ ἡ κινητοποίησις τῶν στρατευμάτων, ὥστε ἕκαστον κράτος ἔπρεπε νὰ εἶναι παρεσκευασμένον δι' αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν. Αἱ πέντε ἠπειρωτικαὶ Δυνάμεις διετήρουν ἐν εἰρήνῃ περὶ τὰ 4 ἑκατομμύρια στρατοῦ (600 χιλ ἡ Γερμανία, 360 χιλ. ἡ Αὐστρία, 260 χιλ. ἡ Ἰταλία, 545 χιλ. ἡ Γαλλία καὶ 940 χιλ. ἡ Ρωσσία) καὶ μόνον ἡ Ἀγγλία μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων δὲν εἰσήγαγε τὴν ὑποχρεωτικὴν θητείαν ἀρκουμένη εἰς τὸν ἐθελοντικὸν στρατόν. Ὑπελόγιζον δὲ πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου ὅτι αἱ ἓξ Δυνάμεις ὁμοῦ ἠδύναντο νὰ κινητοποιήσουν περὶ τὰ 13 ἑκατομμύρια στρατοῦ. Πράγματι ὅμως ἐκινητοποίησαν πολὺ μεγαλυτέρας μάζας ἀνθρώπων κατὰ τὸν πόλεμον.

Ἡ προπαρασκευὴ αὕτη ἀπῃτεῖ σοβαρὰς θυσίας παρὰ τοῦ πολίτου, διότι ἕκαστον ἄτομον ὀφείλει νὰ δώσῃ δύο ἢ τρία ἔτη τῆς ζωῆς του εἰς τὸν στρατὸν καὶ νὰ ὑποβάλλεται εἰς βαρεῖαν φορολογίαν. Ἡ Γερμανία περὶ τὸ 1913 δαπανᾷ 1 1]2 μέχρι 2 1]2 δισεκατομμύρια ἐτησίως διὰ τὸν στρατὸν καὶ 600 ἑκατομμύρια διὰ τὸν στόλον. Ἡ Γαλλία χρειάζεται διὰ τὸν στρατόν της 1 δισεκατομμύριον καὶ 425 ἑκατομμύρια διὰ τὸν στόλον, ἡ Ἀγγλία 1 δισεκατομμύριον διὰ τὸν στόλον της. Κατὰ τὸ 1913 τὰ πολεμικὰ ἔξοδα τῶν ἓξ Μεγάλων Δυνάμεων ὁμοῦ ὑπερέβησαν τὰ 9 δισεκατομμύρια.

Ἡ κατάστασις αὕτη εἶχε σοβαρὰς συνεπείας. Πρῶτον ἠθικάς, διότι καθιερώνει τὴν κυριαρχίαν τῆς ὠμῆς ἰσχύος. Ἡ ἀξία τῶν ἐθνῶν κρίνεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεραρχιῶν καὶ τῶν πυροβολαρχιῶν, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ παρατάξουν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ προϊοῦσα αὔξησις τῶν ἐξοπλισμῶν ἐπροξένει ἔντασιν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν λαῶν σχέσεις καὶ ἡ διαρκὴς παρουσία ἐνόπλων δυνάμεων ἐδημιούργει ψυχικὴν διάθεσιν, ἡ ὁποία μόνη ἠδύνατο ν' ἀπολύσῃ τὸν πόλεμον.

Τὴν τάσιν ταύτην τῶν κρατῶν, ὅπως αὐξήσουν τὰς στρατιωτικάς των δυνάμεις καὶ ὅπως ἐπιβληθοῦν διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων, ὠνόμασαν Μ ι λ ι τ α ρ ι σ μ ό ν, τὴν δὲ προσπάθειαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρὸς ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν καὶ αὔξησιν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιροῆς Ἰμπεριαλισμόν.

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ-ΠΡΟΣΤΡΙΒΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Οὕτω κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κ΄ αἰῶνος οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἵσταντο ἀπέναντι ἀλλήλων πάνοπλοι, ἕκαστον δὲ κράτος ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ὑπηρετήσῃ καλύτερον τὰ συμφέροντά του συνεννοούμενον μετ' ἄλλων κρατῶν. Οὕτως ἐδημιουργήθησαν οἱ δύο συνδυασμοί, ἡ Τριπλῆ Συμμαχία (Triple Alliance) καὶ ἡ Τριπλῆ Συνεννόησις (Triple Entente), τὰ δὲ μικρότερα κράτη ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ὁμάδος. Πλὴν τούτου κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ὁ οἰκονομικὸς ἀνταγωνισμὸς παρουσιάσθη ὡς φυλετικὸς ἀγών. Οὕτω δὲ ἐδημιουργήθη κίνησις Παγγερμανική, Πανσλαυϊκὴ καὶ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν ἦλθεν ἡ Παντουρκικὴ καὶ Πανισλαμική.

Οἱ συνασπισμοὶ σκοπὸν εἶχον φαινομενικῶς μὲν τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ καθεστῶτος (status quo), κατὰ βάθος ὅμως ἔτρεφον διαθέσεις ἐπιθετικὰς καὶ κατακτητικάς. Τοιουτοτρόπως οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ δεκαετίαν ἔζησαν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν φοβεροῦ πολέμου ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ εἶναι καταστρεπτικώτατος ἐκ τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν παρασκευῶν καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν πολεμικῶν μέσων. Ὑπῆρχον δὲ βαθύταται διαφοραὶ μεταξὺ τῶν κρατῶν, ἐθνικαὶ καὶ οἰκονομικαί, αἱ ὁποῖαι ὡδήγουν μοιραίως εἰς τὸν πόλεμον.

Ἐπίσης ἐδόθησαν πολλαὶ ἀφορμαί, αἱ ὁποῖαι διεκύβευσαν τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης, ὅπως λ.χ. ἡ ὑπόθεσις τοῦ Μαρόκκου, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε σοβαρὰς προστριβὰς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Σοβαρωτάτη ἀφορμὴ ρήξεως ἦσαν ἰδίως τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς Βαλκανικῆς, τὰ ὁποῖα ἀπέλυσαν τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον.

Η ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ - ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Τὰ βάρη καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν πολεμικῶν ἐξοπλισμῶν ἐγέννησαν ἀντίδρασιν εἰς τοὺς φιλελευθέρους λαούς, ἡ ὁποία ἐξε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δηλώθη ἠρεμώτερον μὲν ὡς φιλειρηνικὴ κίνησις (pacifismus), βιαιότερον δὲ ὡς ἐξέγερσις κατὰ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ὡς ἀντιμιλιταρισμός.

Οἱ εἰρηνόφιλοι ἐζήτησαν νὰ ἀσφαλίσουν τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου δι' ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν λαῶν Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δοξασιῶν τούτων, ὡς ὁ ***Λέων Μπουρζοὰ*** (Leon Bourgeois) εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ πρόεδρος ***Οὐΐλσων*** (Wilson) εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἐφαντάσθησαν ὅτι αἱ διαφοραὶ τῶν κρατῶν ἦτο δυνατὸν νὰ κανονισθοῦν ὡς αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ἀτόμων διὰ διαιτησίας καὶ νόμων, τοὺς ὁποίους ἔμελλον νὰ ὁρίσουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν συνερχόμενοι εἰς συνδιάσκεψιν. Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ***Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν*** (Société des nations) καὶ τῆς ***Διεθνοῦς διαιτησίας*** (Arbitrage). Πράγματι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πολλαὶ διαφοραὶ δευτερευούσης σημασίας μεταξὺ τῶν κρατῶν ἐκανονίσθησαν διὰ διαιτησίας.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ φιλειρηνικὴ κίνησις ἔλαβε συγκεκριμένην μορφήν. Τὸ 1898 ὁ τσάρος Νικόλαος Β' προσε-
1898 κάλεσε τὰς κυβερνήσεις εἰς διεθνῆ συνδιάσκεψιν, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ ζητήσῃ τὰ μέσα πρὸς περιορισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν. Ἡ συνδιάσκεψις συνῆλθεν εἰς τὴν Χάγην τὸ 1899 ἀποτελεσθεῖσα ἐξ ἀντιπροσώπων 27 κυβερνήσεων, ἀλλὰ προσέκρουσεν εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας προκειμένου περὶ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν. Κατήρτισεν ὅμως τὸ Διεθνὲς Συνέδριον Διαιτησίας καὶ ἐψήφισε τὴν ἑξῆς δήλωσιν: «Αἱ δυνάμεις θεωροῦν ὡς καθῆκον, ὁσάκις ἀπειλεῖται ἡ ἔκρηξις ὀξείας ἔριδος μεταξὺ δύο ἐξ αὐτῶν, νὰ ἐνθυμίσουν εἰς αὐτὰς ὅτι τὸ διαρκὲς συνέδριον εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν των».

Ἀλλ' εἰς ὡρισμένας περιστάσεις ἡ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς πιέσεως τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς ἐνόπλου εἰρήνης ἐξεδηλώθη βιαιότερον λαβοῦσα τὴν μορφὴν τοῦ ἀντιμιλιταρισμοῦ. Οἱ ἀντιμιλιταριστὰ ἐπικρίνουν ὅλον τὸ στρατιωτικὸν σύστημα. ἀρνοῦνται ὅτι ὑπάρχουν ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν πατρίδα καὶ διδάσκουν τὴν ἀπεργίαν τῶν ἐπιστράτων. Αἱ δοξασίαι αὗται εἶχον περιωρισμένην διάδοσιν πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν, μάλιστα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μετὰ τὴν σκανδαλώδη δίκην τοῦ Δρέϋφους (Dreyfus) καὶ διὰ τῆς προπαγάνδας τοῦ Γουσταύου *Ἐρβὲ* (Gustave Hervé), ἐξηπλώθησαν ὀλίγον. Ἐπίσης πολλοὺς ὀπαδοὺς ἀπέκτησαν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου ὁ περίφημος συγγραφεὺς καὶ φιλάνθρωπος ***Λέων Τολστόϊ*** ζωηρότατα διετύπωσε τὸ ἀντιστρατιωτικὸν καὶ ἀντιπολεμικὸν δόγμα ἰδίως εἰς τὸ δρᾶμα Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ λάμψει. Ἀλλ' ἦτο φυσικὸν αἱ ἰδέαι αὗται νὰ εὕρουν γονιμώτερον ἔδαφος μετὰ τὴν φρικτὴν καταστροφὴν τοῦ μεγάλου πολέμου.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἀλλ' ἐνῷ οἱ διπλωμάται τὴν διαιτησίαν καὶ τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τῶν διαφορῶν ἀνέμενον ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν τῶν κυβερνήσεων, οἱ σοσιαλισταὶ καὶ μετ' αὐτῶν αἱ ὠργανωμέναι ἐργατικαὶ τάξεις ἐσκέφθησαν νὰ ἐπιβάλουν βιαίως τὴν εἰρήνην καὶ νὰ καταργήσουν τοὺς πολεμικοὺς ἐξοπλισμούς.

Σημαντικώτατον γεγονὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶναι ἡ ἀφύπνισις τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἡ διάκρισις εἰς ἰδιαιτέραν τάξιν τῶν ἀκτημόνων ἐργατῶν, τῶν προλεταρίων ὅπως λέγουν, ἡ δημιουργία δηλονότι Τετάρτης τάξεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν δηλαδὴ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐγεννήθη νέα οἰκονομικὴ κατάστασις καὶ παρ' αὐτὴν νέαι οἰκονομικαὶ καὶ κοινωνικαὶ δοξασίαι, αἱ ὁποῖαι σκοπὸν εἶχον νὰ καταργήσουν τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητα. Ἡ ἐργατικὴ τάξις ὠργανώθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τούτων, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ὠνόμασαν Σοσιαλισμόν, καὶ τὴν κίνησιν, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν, Σοσιαλιστικὴν κίνησιν.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πατρὶς τῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν ἦτο κυρίως ἡ Γαλλία. Ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρχον ἐκεῖ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν ἰσότητα οὐσιαστικωτέραν τῆς ἁπλῆς πρὸ τῶν νόμων ἰσότητος, τὴν ὁποίαν ἐπηγγέλλετο ἡ δημοκρατία. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις προῆλθε κατὰ ῥάθος ἀπὸ τὸν πόθον μεγαλυτέρας εὐδαιμονίας καὶ ἀφθονωτέρας χαρᾶς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' εἰς τὴν κοινωνίαν, ἡ ὁποία ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν, τὴν θέσιν τῆς κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας ἔλαβεν ἡ ἀριστοκρατία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ χρήματος, οἱ πλουτοκράται, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησεν ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμός, ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἐδημιούργησε πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς. Τὴν οὕτω δημιουργηθεῖσαν κοινωνικὴν κατάστασιν ὠνόμασαν Κ ε φ α λ α ι ο κ ρ α τ ι κ ὸ ν κ α θ ε σ τ ώ ς.

Οἱ γάλλοι σοσιαλισταί, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σαὶν Σιμόν, τοῦ Προυντόν, τοῦ Φουριέ, ὠνειρεύθησαν τότε νὰ ὀργανώσουν ἁρμονικώτερον τὴν κοινωνίαν καὶ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν συναδέλφωσιν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, ἐνῶ ὁ ἄγγλος ἐργοστασιάρχης καὶ φιλάνθρωπος ***Ροβέρτος Ἔβιν*** (1777—1868) ἐπρότεινε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς κοινωνίας διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ κεφαλαίου ἀποπειραθεὶς μάλιστα νὰ ἱδρύσῃ πρότυπον ἐργοστάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἐργάται εἶχον ἀπολαβὴν ἀνάλογον τῆς ἐργασίας των.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀρχαιότεροι σοσιαλισταὶ ἐνεφοροῦντο ἀπὸ τὴν αἰσιόδοξον πίστιν εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἤλπιζον ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἁρμονίαν μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀφυπνίζοντες τὴν ἀγάπην καὶ τὸ συναίσθημα τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ὠνόμασαν Ο ὐ τ ο π ι σ τ ι κ ὸ ν σ ο σ ι α λ ι σ μ ό ν.

Ἀντιθέτως οἱ γερμανοὶ σοσιαλισταὶ ***Κὰρλ Μὰρξ*** (1814—1883) καὶ ***Φρείδριχ Ἔγγελς*** (1820—1895) ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Κατ' αὐτοὺς τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα ἔχουν τὸν βαθύτερον λόγον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάγκην καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ ἱστορία τῆς πάλης τῶν τάξεων. Κοινωνικαὶ ὀργανώσεις, πολίτευμα, ἔθιμα, νομοθεσία, ἠθικὴ ἀντίληψις, τέχνη ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν μορφὴν τῆς βιομηχανίας. Συνεπείᾳ ἀδυσωπήτων νόμων ἡ κοινωνία ἔλαβε τὴν σημερινὴν κεφαλαιοκρατικὴν μορφήν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ μοιραίως θὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν της εἰς μορφὴν νεωτέραν, τῆς κοινοκτημοσύνης ἢ τοῦ κομμουνισμοῦ (Communisme). Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας.

Τὰς ἰδέας αὐτὰς ἐξέθεσαν ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔγγελς εἰς τὸ περίφημον προσηλυτιστικὸν φυλλάδιον, τὸ Κομμουνιστικὸν Μα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νιφέστον (1847) καὶ βραδύτερ[illegible] ὁ Μὰρξ εἰς τὸ συστηματικὸν σύγγραμμά του τὸ Κεφάλαιον (Capital) [illegible] φόρους συγγραφάς. Οἱ ἴδιοι ἵδρυσαν τὴν Ἔγγελς εἰς δια- (Internationale, 1864), ἕνωσιν δηλαδὴ τῶν σοσιαλιστῶν Διεθνῆ τῶν ἐθνῶν, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ διαρρυθμίσῃ τὴν κοινωνιαν καὶ τὰς σχέσεις τῶν λαῶν μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς κυ βερνήσεις.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 οἱ ἐργάται ὠργανώθησαν εἰς ἐθνικὰ σωματεῖα καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γερμανίαν ἐδημιουργήθη ἰσχυρὸν ἐργατικὸν κόμμα. Ἀλλ' αἱ δοξασίαι τοῦ Μὰρξ εἰσέδυσαν πανταχοῦ καὶ ἐδημιούργησαν ζωηρὰν κίνησιν. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα τῶν διαφόρων χωρῶν συνεδέθησαν εἰς κεντρικὴν ἕνωσιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Δευτέραν Διεθνῆ. Ἡ Δευτέρα Διεθνὴς κατεποντίσθη εἰς τὸν σάλον τοῦ μεγάλου πολέμου, ἀλλ' αἱ ἰδέαι τοῦ Μὰρξ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μπολσεβικισμοῦ ἐξήγειραν μεγάλην ἐπανάστασιν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου ὠργανώθη τὸ πρῶτον κομμουνιστικὸν κράτος.

Ἡ ἀπειλὴ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐπροκάλεσε ζωηρὰν ἀντίδρασιν, ἰδεολογικὴν καὶ ὀργανωτικήν. Αἱ ἰδέαι τοῦ Μὰρξ, ὁ ἱστορικὸς ὑλισμός, ἐπολεμήθη ἀπὸ πολλὰς κατευθύνσεις. Σήμερον ἐπικρατοῦν ἐντελῶς διαφορετικαὶ ἀντιλήψεις. Κοινωνικαὶ τάξεις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ μαρξισμοῦ, τὴν πάλην δηλαδὴ αὐτῶν περὶ ἐπικρατήσεως, δὲν ὑπάρχουν. Ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, ἡ ὁποία φαινομενικῶς διαιρεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τάξεις, εἶναι κατάστασις φυσική, ἡ δὲ ἰδιοκτησία δὲν εἶναι κλοπὴ τοῦ κοινοῦ πλούτου, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα ἐπιμελείας, ἐργατικότητος καὶ συνετῆς διαχειρίσεως τῶν ἀπολαυῶν. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνισότης εἶναι στοιχεῖον προόδου, καθόσον κεντρίζει τὴν ἅμιλλαν. Ἐπίσης σήμερον πιστεύομεν ὅτι εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας ἐκτὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ὑπάρχουν παράγοντες πολὺ σημαντικώτεροι καὶ ἐπικρατέστεροι. Αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἠθικαὶ ἀρχαί, τὰς ὁποίας τόσον ἐπολέμησεν ὁ κομμουνισμός, εἶναι τὰ ἀκλόνητα στηρίγματα τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας, τῆς πολιτείας.

Ὁ κομμουνισμὸς εἶναι μέγας κίνδυνος κατὰ τῆς κρατούσης τάξεως, ἐπικίνδυνος ἐχθρός, ὁ ὁποῖος ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενείας, τῆς θρησκείας, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς πατρίδος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καταργεῖ τὴν Ἐθνικὴν Ἰδέαν ἐπιφέρει τὴν διάσπασιν τοῦ ἔθνη, ἀλλ' ἰδίως διὰ τὸ ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον ἐτέρου ἡ συνδικαλιστικὴ πολιτικὴ τοῦ κομμουνισμοῦ ἔθνους. Τοῦτο διὰ τόσον μακρὰν καὶ ἔνδοξον ἱστορίαν, εἶναι ὀλέθου σημαίνει πλήρη ἀποσύνθεσιν τῆς πολιτείας. Εἶναι οὐτοπία νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὁ κομμουνισμὸς βοηθεῖ τὰς ἐργαζομένας τάξεις καὶ τοὺς ἀποκλήρους τῆς κοινωνίας. Τὰ ἀστικὰ κράτη τουναντίον ἔλαβον μέτρα συνετώτερα καὶ ἀνθρωπιστικώτερα ἐφαρμόζοντα ἐργατικὴν πολιτικὴν εὐνοοῦσαν πραγματικῶς τοὺς ἐργάτας καὶ διὰ τῆς κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας ἀνεκούφισαν τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην προστασίας καὶ βοηθείας.

Πρὸς ἀποτελεσματικὴν καταπολέμησιν τοῦ κομμουνισμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐλήφθησαν μέτρα δραστικώτερα Εἰς ὅλας τὰς χώρας ἐδημιουργήθησαν ὀργανώσεις ἀντικομμουνιστικαί, αἱ ὁποῖαι ἐνισχυθεῖσαι εἰς πολλὰ κράτη τῆς Εὐρώπης ἔγιναν κύριοι τῆς ἐξουσίας καὶ ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν τὰ λεγόμενα Ἐθνικιστικὰ ἢ Φασιστικὰ ἢ Ὁλοκληρωτικά, ὅπως λέγουν, κράτη, ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν.

Τὸ Ἐθνικιστικὸν ἢ ὀρθότερον Ἐθνικὸν κράτος θέτει τὸ δόγμα τῆς κυριαρχίας τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον θέλει ἰσχυρὸν καὶ στηριζόμενον ἐπὶ εὐρείας λαϊκῆς βάσεως. Ἐνισχύει τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Κατ' αὐτὸ αἱ οἰκονομικαὶ καὶ πνευματικαὶ δυνάμεις ἑνὸς ἔθνους πλαισιοῦνται ἐν τῷ κράτει καὶ συνδέονται διὰ μιᾶς ἀρχῆς «τὸ κρατικὸν συμφέρον, τὰ πάντα διὰ τὸ κράτος, τὰ πάντα ἐν τῷ κράτει, τίποτε κατὰ τοῦ κράτους». Τάσσεται κατὰ τοῦ ταξικοῦ συνδικαλισμοῦ, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ εἰσάγει τὸ σύστημα τῶν σωματειακῶν ὀργανώσεων, εἰς τὸ ὁποῖον θέλει νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀντιτιθέμενα συμφέροντα καταλῦον τὰς κοινωνικὰς προστριβὰς ἐν τῇ ἑνότητι τοῦ κράτους καὶ ἐπιβάλλον δικαιοσύνην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'

ΓΡΑΜΜΑΤΑ—ΤΕΧΝΑΙ—ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ ΤΟΝ ΙΘ' ΑΙΩΝΑ

Τὸν ΙΘ' αἰῶνα προάγονται σημαντικῶς αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν πορισμάτων αὐτῶν, ἰδίως τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, λαμβάνει κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν ἡ βιομηχανία καὶ μεταμορφώνεται ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Παραλλήλως διαδίδεται εὐρύτερον ἡ παιδεία καὶ αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν τέχνην. Τοιουτοτρόπως δημιουργοῦνται νέοι ὅροι διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν παραγωγήν.

Εἰς τὴν λογοτεχνίαν, τὴν τέχνην καὶ γενικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπικρατεῖ κατ' ἀρχὰς ὁ ρωμαντισμός, δηλαδὴ ἡ ὁρμὴ πρὸς ἐλευθερίαν καὶ πρωτοτυπίαν καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τῆς φαντασίας. Περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος γίνεται ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ ἐπικρατοῦν τάσεις ρεαλιστικαί. Ἀντιθέτως κατὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος παρατηρεῖται ἐπάνοδος εἰς τὸ συναισθηματικὸν καὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὁρμεμφύτου.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα δὲν ἀποφέρουν κέρδος. Οἱ λογοτέχναι εἶναι συνήθως εὐκατάστατοι ἀστοὶ γράφοντες διὰ μικρὰν τάξιν ἀναγνωστῶν. Τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὅμως γίνεται σημαντικὴ μεταβολή. Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἐπολλαπλασιάσθη καὶ ἡ καλυτέρα ὀργάνωσις τοῦ τύπου καὶ τοῦ βιβλεμπορίου ἐβοήθησε τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν προϊόντων τῆς λογοτεχνίας. Συγχρόνως ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν συχναζόντων εἰς τὰ θέατρα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δημόσιον ἐζήτει διαρκῶς νέα ἔργα, ἐδημιουργήθη ἰδιαιτέρα τάξις θεατρικῶν συγγραφέων. Ἐθεσπίσθησαν δὲ νόμοι ἀσφαλίζοντες τὰ σ υ γ γ ρ α φ ι κ ὰ δ ι κ α ι ώ μ α τ α καὶ γενικῶς τὴν π ν ε υ μ α τ ι κ ὴ ν ἰ δ ι ο κ τ η σ ί α ν. Τοιουτοτρόπως τὸ συγγραφικὸν ἐπάγγελμα ἔγινε μέσον βιοπορισμοῦ καὶ πολλοὶ τῶν διακεκριμένων συγγραφέων ἐξησφάλισαν μεγάλα κέρδη. Τὸ ἴδιον ἔγινεν, εἰς μεγαλυ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τέραν μάλιστα κλίμακα, διὰ τοὺς καλλιτέχνας, ζωγράφους, γλύπτας, μουσικοὺς κλπ Τοῦτο ἐξησφάλισεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ εἰς τοὺς καλλιτέχνας καλυτέρους ὅρους ἐργασίας καὶ παραγωγῆς ἐξύψωσε τὴν κοινωνικὴν θέσιν των καὶ ἐπέτρεπε νὰ σκέπτωνται καὶ νὰ ἐκφράζωνται ἐλευθερώτερον.

Η ΡΩΜΑΝΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Αἱ ἀναστατώσεις τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ναπολεοντείων πολέμων ἐνίσχυσαν τὴν λυρικὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων. Τὸ συναισθηματικὸν καὶ ἡ φαντασία ἐκυριάρχησαν ἐπὶ τοῦ λογικοῦ, ἀνεπτύχθη ὁ ἀτομισμὸς καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ἀγάπη τοῦ σκοτεινοῦ καὶ μυστηριώδους, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὀρθολογιστικὴν τάσιν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος Οἱ συγγραφεῖς ἠσθάνθησαν τότε τὴν ἀνάγκην μεγαλυτέρας ἐλευθερίας καὶ πρωτοτυπίας, ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τοὺς κανόνας τῆς κλασσικῆς λεγομένης λογοτεχνίας καὶ ἐζήτησαν νέους τύπους τοῦ ὡραίου. Συγχρόνως τὸ ἀφυπνισθὲν ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν λαῶν ἔστρεψε τοὺς συγγραφεῖς εἰς τὸ παρελθὸν τοῦ ἰδίου ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἔγινε ζωηρὰ ἀντίδρασις κατὰ τῆς κλασσικιζούσης λογοτεχνίας τῆς Γαλλίας, οἱ ἀρχαῖοι ἔπαυσαν νὰ θεωροῦνται [ἀλάνθαστα πρότυπα, ἡ προσοχὴ ἐστράφη εἰς τοὺς μέσους χρόνους, ἀπέκτησεν ἐκτίμησιν ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς καὶ ἐκυριάρχησεν ὁ Σαίξπηρ, ὁ ὁποῖος ἔγινε τὸ ἰδανικὸν τῶν ποιητῶν διὰ τὴν φυσικὴν ὁρμητικότητα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἐμπνεύσεως Τὴν τάσιν αὐτὴν ἐνόμασαν ρ ω μ α ν τ ι σ μ ὸ ν καὶ τὴν πλουσίαν λογοτεχνίαν, ἡ ὁποία ἐγεννήθη ἀπ' αὐτήν, ρ ω μ α ν τ ι κ ὴ ν λ ο γ ο τ ε χ ν ί α ν.

Ἡ ρωμαντικὴ διάθεσις ἐξεδηλώθη πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος μεγάλην ἐκτίμησιν ἀπέκτησαν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐκυκλοφόρησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ 1762 ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ σκώτου βάρδου[1] ***Ὄσιαν*** (Ossian) ὡς δημώδη ᾄσματα προερχόμενα

1) Βάρδοι εἶναι ποιηταὶ τῶν κελτικῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἔψαλλον εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἑορτὰς τὴν δόξαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους, ἐνῶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν στιχουργήματα τοῦ ἐκδότου Μάκφερσον (Macfherson). Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ νέου αἰῶνος ἐφανερώθη ἡ ἀνήσυχος φύσις τοῦ λόρδου ***Βύρωνος*** (Lord Byron προφ. Μπάϊρον, 1788—1824), ὁ ὁποῖος εἰς τὰ φλογώδη καὶ πλήρη φαντασίας ποιήματα ἐξέχυσε τὸν πόνον τῆς ἀνικανοποιήτου ψυχῆς του. Τὰ ὀνομαστότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Τσὶλδ Χάρολδ (Child Harold), ὁ Γκιαβούρ, ὁ Μάνφρεδ καὶ τὸ εὐρὺ σατιρικὸν ποίημα Δὸν Ζουὰν (Don Zouan). Φύσις ἐξαιρετικὴ ἦτο ἐπίσης ὁ σύγχρονός του ***Σέλλεϋ*** (Shelley, 1792—1822). Μολονότι ἀπέθανε τριάντα ἐτῶν, ἔδωκεν ὑπέροχα λυρικὰ τεμάχια. (Ἡ ἐξέγερσις τοῦ Ἰσλάμ, Προμηθεὺς λυόμενος). Ὁ σκῶτος ***Οὐάλτερ Σκὸτ*** (Walter Scott, 1771—1832) ἐζωγράφισε μὲ ζωηρὰ χρώματα τὴν φύσιν τῆς πατρίδος του εἰς τὰ ὀνομαστὰ ἱστορικὰ μυθιστορήματά του, διὰ τῶν ὁποίων ἐζήτησε ν' ἀναπαραστήσῃ τοὺς μέσους χρόνους. Τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶναι μία τῶν γονιμωτέρων καὶ ἐνδοξοτέρων λογοτεχνικῶν περιόδων τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ ρωμαντισμὸς ἀνεγέννησε τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν. Ὁ εἰσηγητὴς τῆς νέας τεχνοτροπίας ἐδῶ εἶναι ὁ ***Σατομπριὰν*** (Chateaubriand, 1768—1848), ὁ ὁποῖος εἰς τὰ διηγήματά του Ἀταλὰ καὶ Ρενὲ περιέγραψε ψυχικὴν κατάστασιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ Βέρθερ. Ἀλλὰ τὸ πραγματικὸν ἔργον τῆς νέας σχολῆς εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ (Genie du Christianisme, 1802), διὰ τοῦ ὁποίου διεκήρυξεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ποίησιν εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ἀρχαιότητα, ἀλλ' εἰς τὸν χριστιανικὸν μεσαίωνα, καθόσον αἱ διηγήσεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας παρέχουν εἰς τὸν καλλιτέχνην ὑλικὸν ἀνώτερον τῆς ἀρχαίας μυθολογίας. Ὁ Σατομπριὰν εἶναι ὑπέριχος πεζογράφος. Τὸ ὕφος του διακρίνεται διὰ τὸν πλούσιον χρωματισμὸν καὶ τὴν μουσικότητα. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἡ κυρία ***Στάελ*** (Staël, 1766—1817), κόρη τοῦ ὑπουργοῦ Νέκερ, ἐγνώρισεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν γερμανικὴν λογοτεχνίαν διὰ τοῦ ἔργου της Περὶ τῆς Γερμανίας (De l'Allemagne, 1810) καὶ συνέθεσε μερικὰ περίεργα καὶ ἐνδιαφέροντα μυθιστορήματα (Delphine, Corinne).

Τὸ 1820 ἐφάνη ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ τῆς νέας σχο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λῆς. Αἱ ποιητικαὶ μελέται (Meditation poétiques) τοῦ ***Λαμαρτὶν*** (Lamartine, 1790—1869), αἱ ὁποῖαι ἀπεκάλυψαν νέαν ποίησιν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐδημιούργησαν νέον ποιητικὸν εἶδος, τὴν προσωπικὴν ποίησιν. Ἡ συλλογὴ ἐκείνη κατέστησε ταχέως ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ, διότι διὰ πρώτην φορὰν ἠκούοντο εἰς τὴν Γαλλίαν τόνοι τόσον ἁρμονικοὶ καὶ συγκίνησις τόσον βαθεῖα καὶ εἰλικρινής. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὰ σκῆπτρα τῆς ρωμαντικῆς ποιήσεως ἔλαβεν ὁ περίφημος ***Βίκτωρ Οὐγκὼ*** (Victor Hugo, 1802—1885), ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῆς κολοσσιαίας παραγωγῆς του ἔδωκέ τινα τῶν ἀρίστων ποιημάτων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Δὲν εἶχε τὴν εὐαισθησίαν τοῦ Λαμαρτίν, ἀλλ' ἡ φαντασία του ἦτο μεγαλειώδης καὶ ἐδημιούργησεν ὕφος ἀτομικόν, πλῆρες χρωμάτων καὶ εἰκόνων ἀνδροπρεποῦς μελῳδίας. Τὰ νεανικά του ἔργα Φύλλα τοῦ Φθινοπώρου (Feuills d' automne), Ἀκτῖνες καὶ Σκιαὶ (Rayons et ombres) κτλ. περιέχουν εἰλικρινῆ λυρικὴν συγκίνησιν. Βραδύτερον εἰς τὴν ὡριμότητά του ἔδωκε ποιήματα φιλοσοφικοῦ βάθους (Contemplations) καὶ ἱστορικὰς εἰκόνας καὶ ἰσχυρὰ τεμάχια ἐπικὰ εἰς τὰ περίφημα Légendes des Siècles, ἐνῶ τὸ μυθιστόρημά του Παναγία τῶν Παρισίων (Notre Dame de Paris) ζητεῖ ν' ἀναπαραστήσῃ τοὺς μέσους χρόνους καὶ εἶναι ὕμνος εἰς τὸν γοτθικὸν ρυθμόν. Κολοσσιαίαν δὲ δημοτικότητα ἀπέκτησε τὸ μυθιστόρημα Οἱ Ἄθλιοι (Les Miserables), τὸ ὁποῖον ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς χριστιανικῆς συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀποκλήρους.

Ὁ ρωμαντισμὸς ἐνέπνευσε νέαν ζωὴν εἰς τὸ θέατρον καὶ περὶ τὴν τρίτην δεκαετίαν τοῦ αἰῶνος ἐδόθησαν θορυβώδεις μάχαι μεταξὺ κλασσικῶν καὶ ρωμαντικῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς (ἰδίως κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ Hermani τοῦ V Hugo, 1830). Οἱ ρωμαντικοὶ κατὰ προτίμησιν ἐκαλλιέργησαν νέον εἶδος θεατρικοῦ ἔργου, τὸ δρᾶμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεμίγνυον τὸ τραγικὸν μετὰ τοῦ κωμικοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Σίλλερ.

Ἀπὸ τοῦ 1830 ἐμφανίζεται νέα γενεὰ ρωμαντικῶν, τῆς ὁποίας κυριώτατοι ἀντιπρόσωποι εἶναι ὁ ***Ἀλφρὲδ δὲ Μυσσὲ*** (Alfred de Musset, 1810—1857) καὶ ὁ ***Θεόφιλος Γκωτιὲ***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Théephile Gautier, 1811—1872). Ὁ Μυσσὲ ἦτο λεπτὴ φύσις καὶ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς Poésies nouvelles περιέχουν μερικὰ ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα λυρικὰ ποιήματα τῆς Γαλλίας. Ὁ δὲ Γκωτιὲ ἦτο καλλιτέχνης τῆς μορφῆς, ζωγράφος καὶ μουσικὸς τοῦ στίχου.

Συγχρόνως ἀνεπτύχθη ὁ πεζὸς λόγος καὶ ἐδημιουργήθη τὸ γαλλικὸν μυθιστόρημα. Ἡ ***Γεωργία Σάνδη*** (George Sand, 1804—1876) εἶναι ἡ ἀξιολογωτέρα ἀντιπρόσωπος τοῦ ρωμαντικοῦ μυθιστορήματος, ἐνῶ τὰ περιβόητα μυθιστορήματα τοῦ ***Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ*** (Dumas) πατρός, δὲν ἔχουν βαθυτέραν ἀξίαν. Τουναντίον ὁ ***Μπαλζὰκ*** (Honoré de Balzac, 1799—1850) διὰ τῆς κλίσεώς του εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν καὶ διὰ τῆς συλλήψεως τῆς Ἀνθρωπίνης Κωμῳδίας ἤνοιγε νέας ὁδούς.

Ὁ ρωμαντισμὸς διὰ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς τὸ παρελθόν, ὠφέλησε τὰς ἱστορικὰς μελέτας. Οἱ ρωμαντικοὶ ἱστορικοὶ ἤθελον ν' ἀναπαραστήσουν τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, ἰδίως τὰ γεγονότα τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας. Ἡ δὲ ἱστορία εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἔγινεν ἔργον τέχνης, συγχρόνως ὅμως ἤρχισεν ἡ ἐπιμελὴς μελέτη τῶν πηγῶν. Ὁ ***Αὐγουστῖνος Τιερρὺ*** (Augustin Thierry, 1797—1856), ἀναπαρέστησε διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ διὰ τῆς φαντασίας τοὺς Μεροβιγγείους χρόνους. Ἀνώτερος δὲ συγγραφεὺς καὶ ποιητικώτερος εἶναι ὁ ***Ἰούλιος Μισελὲ*** (Michelet, 1798—1874), ὁ ὁποῖος διὰ φλογώδους φαντασίας καὶ ἀνησύχου εὐαισθησίας διηγήθη τὴν γαλλικὴν ἱστορίαν, ἐνῶ νηφαλιώτεροι ἦσαν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, συγγραφεῖς ἱστοριῶν ὁ ***Γκιζὼ*** (Guisot) καὶ ὁ ***Τιὲρ*** (Thiers).

Ἡ ρωμαντικὴ λογοτεχνία δὲν ἀνέδειξε μεγάλας κορυφὰς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ ἐμπνευσμένος μεταξὺ τῶν γερμανῶν ρωμαντικῶν ***Νοβάλλις*** (Novallis) ἀπέθανε πολὺ νέος (1801), ἀλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Σαίξπηρ ἐγέννησε τὰς ὀνομαστὰς μεταφράσεις τῶν δραμάτων του ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ***Σλέγκελ*** (Schlegel) καὶ ἄλλων. Τουναντίον ὁ ἐκ τοῦ κύκλου τῶν λεγομένων ποιητῶν τῆς Νέας Γερμανίας ***Ἑρρῖκος Χάϊνε*** (Henri Heine, 1799 - 1856) ἀνεδείχθη ἔξοχος λυρικὸς καὶ σατιρικός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Περὶ τὸ 1848 ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ρωμαντισμοῦ, διότι ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐταράσσετο ὑπὸ νέων ἐπαναστάσεων καὶ ἡ περίοδος τῆς παλινορθώσεως εἶχε παρέλθει. Τότε οἱ ποιηταὶ ἠθέλησαν ν' ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῆς ὑπεραισθητικῆς πολυλογίας καὶ ἤρχισαν νὰ φροντίζουν περισσότερον τὴν συμμετρίαν τοῦ ἔργου καὶ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς. Ὁ ἡγέτης τῆς νέας τάσεως ***Λεκὸντ ντὲ Λὶλ*** (Leconte de Lisle, 1820—1894), ἐραστὴς τῶν ἀρχαίων λογοτεχνιῶν, τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἰνδικῆς ἀκόμη, ἔχων κλίσιν εἰς τὴν ἀπαισιοδοξίαν καὶ τὴν δίψαν τοῦ θανάτου, ἐπεβλήθη διὰ τῆς πλαστικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ στίχου καὶ τοῦ ρυθμικοῦ μεγαλείου. Τὴν τάσιν ταύτην ὠνόμασαν ***Παρνασσιακὴν Σχολήν***. Ἐκ τῶν ἀρίστων δημιουργημάτων αὐτῆς εἶναι τὰ «ἄπταιστα» λεγόμενα σονέττα τοῦ ***Ἐρεδιὰ*** (José Maria de Heredia, συλλογὴ Trophées), τὰ ὁποῖα διακρίνει ἀπαράμιλλος λαμπρότης τῆς μορφῆς καὶ ἰσχυρὰ ὑποβλητικότης. Ὁ ὀλίγον πρεσβύτερος καὶ τῶν δύο ***Σὰρλ Μπωδελαὶρ*** (Charles Baudelaire, 1811—1867), ἰδιόρρυθμος καὶ παράδοξος, φθάνει ἐνίοτε εἰς μεγάλην ἐκφραστικότητα (κυρία συλλογή, Fleurs du Mal)

Ἀπὸ τοῦ 1850 ἰδίως ἀναπτύσσεται νέα γενεὰ συγγραφέων, ἡ ὁποία θέλει νὰ παρατηρήσῃ καὶ νὰ περιγράψῃ μὲ ἀκρίβειαν τὴν σύγχρονον πραγματικότητα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ρωμαντικοὺς ἀποφεύγουν νὰ ἐκθέσουν τὰ ἴδια συναισθήματα καὶ τὰς ἰδίας σκέψεις καὶ διδάσκουν ὅτι «ἡ μεγάλη τέχνη εἶναι ἐπιστημονικὴ καὶ ἀπρόσωπος καὶ ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν πρέπει νὰ ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἔργα του ὅπως ὁ θεὸς εἰς τὴν φύσιν». Τὴν τάσιν ταύτην ὠνόμασαν ***Ρεαλισμὸν*** (ἐκ τοῦ λατινικοῦ res=πρᾶγμα). Ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος ***Φλωμπὲρ*** (Gustave Flaubert, 1821 1880) εἶναι ἐκ τῶν μεγάλων πεζογράφων τῆς Γαλλίας. Εἰς τὸ ὀνομαστὸν μυθιστόρημά του Κυρία Μποβαρὺ (Madame Bovary) ἔδωκεν ἀντικειμενικήν, ὀλίγον κακόβουλον περιγραφὴν καὶ ἀνάλυσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Ἐκ τοῦ ρεαλισμοῦ τοῦ Φλωμπὲρ ἐγεννήθη ὁ ***Νατουραλισμὸς*** τοῦ ***Ζολᾶ*** (Emile Zola, 1840—1902), ὁ ὁποῖος μετ' ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως περιγράφει τὴν ἀνθρωπίνην ἀσχημίαν καὶ τὰ τε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρατώδη ἤθη. Τὰ ἔργα του ἐκακίσθησαν ὡς ἀνήθικα καὶ μεστὰ ἀσχημίας, πολλὰ ἐξ αὐτῶν ὅμως εἶναι ἰσχυρὰ δημιουργήματα, ὅπως τὸ περίφημον Germinal, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει στάσιν ἐργατῶν ἀνθρακωρυχείων.

Περὶ τὸ 1848 ὁ ρωμαντισμὸς ἐξεβλήθη καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου καὶ ἐπεκράτησαν ρεαλιστικαὶ καὶ νατουραλιστικαὶ τάσεις. Οὕτως ἐδημιουργήθη τὸ γαλλικὸν ἀστικὸν δρᾶμα. Ἀντὶ τῶν ἀρχαίων δηλονότι ἡρώων ἢ τῶν μεσαιωνικῶν ἱπποτῶν ἀνεβίβασαν εἰς τὴν σκηνὴν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καὶ τὴν σύγχρονον ἐνδυμασίαν. Δύο γόνιμοι συγγραφεῖς, ὁ ***Ἀλέξανδρος Δουμᾶς*** υἱός, ὁ συγγραφεὺς τῆς Κυρίας μὲ τὰς Καμελίας, καὶ ὁ ***Ἐμὶλ Ὀζιὲ*** (Emile Augier), ὁ συγγραφεὺς τοῦ Γαμβροῦ τοῦ Κυρίου Ποαριέ, εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἀστικοῦ θεάτρου. Βραδύτερον ἐπεκράτησαν αἱ ὑπερβολαὶ τοῦ νατουραλισμοῦ, διότι ἀνεβίβαζον κατὰ προτίμησιν ἐλαττωματικὰ ἢ διεφθαρμένα πρόσωπα. Ἡ τάσις αὕτη ὠνομάσθη ξηρὸν θέατρον (Théâtre sec). Οἱ νεωτερισμοὶ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου ἐπέδρασαν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῆς τάσεως αὐτῆς ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Γερμανίαν δύο ἀξιόλογοι δραματικοί, ὁ ***Γκέραρδ Χάουπτμαν*** (Gerhard Hauptmann) γεννηθεὶς τὸ 1862, (ἔργα: Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, Ὑφανταί, Τὸ δέρματοῦ Κάστορος κλπ.) καὶ ὁ ***Σούδερμαν*** (Hermann Sudermann γεν. τὸ 1857), τοῦ ὁποίου τὰ δράματα ἡ Τιμὴ καὶ Χάϊματ (Heimat ἑλλ. μετάφρασις Μάγδα) εἶδον ἡμέρας δόξης.

Ἀλλ' ἡ μεγάλη δημιουργικὴ διάνοια τοῦ νεωτέρου θεάτρου εἶναι ὁ νορβηγὸς ***Ἐρρῖκος Ἴψεν*** (Ibsen, 1825—1906), τοῦ ὁποίου τὰ λεπτοτάτης ψυχολογικῆς ἀναλύσεως δράματα ἀπέκτησαν παγκόσμιον φήμην (Βρυκόλακες, Ἀγριόπαπια, Κουκλόσπιτο, Πέερ Γκὺντ κλπ.).

Ὅμοιαι τάσεις ἐπεκράτησαν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν καὶ τὴν κριτικὴν τῆς τέχνης. Οἱ συγγραφεῖς προσπαθοῦν ν' ἀναπαραστήσουν μὲ τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν τὸ παρελθόν. Τὸ κύριον στοιχεῖον των δὲν εἶναι ἡ φαντασία, ἀλλ' ἡ μάθησις, ἡ γνῶσις τῶν πηγῶν. Δύο συγγραφέων τὰ ὀνόματα πληροῦν τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἰς τὴν Γαλλίαν, τοῦ ***Ἐρνὲστ Ρενὰν*** (Ernest Renan, 1823—1892)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τοῦ ***Ἱππολὺτ Ταὶν*** (Hippolyte Tain, 1828—1893). Ὁ Ρενὰν ἔγραψε τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καὶ τὴν Προέλευσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὁ Ταὶν τὴν προέλευσιν τῆς συγχρόνου Γαλλίας καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, εἰς τὴν ὁποίαν διετύπωσε τὴν περίφημον περὶ τοῦ περιβάλλοντος θεωρίαν. Ἀμφότεροι εἶχον ἰσχυρὰν φιλοσοφικὴν διάνοιαν, ὁ δὲ Ρενὰν ἦτο ἔξοχος καλλιτέχνης τοῦ λόγου. Ἀλλ' ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεπτύχθησαν θαυμασίως αἱ ἱστορικαὶ μελέται, εἶναι ἡ Γερμανία, ὅπου οἱ ἱστοριογράφοι ἐστάθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διανοητικῆς κινήσεως. Διὰ τοὺς Γερμανοὺς ἡ ἱστορία εἶναι πρωτίστως ἔργον πολυμαθείας καὶ ἐπισταμένης ἐρεύνης τῶν πηγῶν. Πράγματι δὲ εἰς οὐδεμίαν χώραν αἱ πηγαὶ τῆς ἱστορίας ἐμελετήθησαν μὲ μεγαλυτέραν ἐμβρίθειαν καὶ ἡ ἐξειδίκευσις ἐπροχώρησε βαθύτερον. Ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ εἶναι κυρίως ἱστοριοδίφαι καὶ ὄχι ἱστορικοί, διότι τὰ ἔργα των στεροῦνται γενικῶν ἰδεῶν καὶ πρωτοτύπου ἱστορικῆς σκέψεως. Ἡ κατευθύνουσα γραμμὴ εἶναι ἡ ἐθνικὴ ἀντίληψις καὶ κοινὴ τάσις ἡ ἐξύμνησις τοῦ πρωσσικοῦ συστήματος καὶ τὸ μῖσος τῆς γαλλικῆς ἐπανασιάσεως.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐξεδηλώθη εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ ὑπέροχον τάλαντον τοῦ ***Φρειδερίκου Νίτσε*** (Nitzsche, 1844—1900). Εἶχε σπουδάσει κλασσικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Λειψίαν καὶ νεώτατος ἔγινε καθηγητὴς αὐτῆς εἰς Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας. Γοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας περιέπεσεν εἰς εἶδος ἀποστασίας καὶ ἐδίδαξεν ὅτι ἡ ἔκφρασις τῆς ὑπερτάτης ἀληθείας εὑρίσκεται εἰς τὴν μουσικὴν τραγῳδίαν τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτο εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ ὀνομαστοῦ νεανικοῦ του ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται ἡ Γέννησις τῆς Τραγῳδίας ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς μουσικῆς. Βραδύτερον ἐθεοποίησε τὴν ἐξελικτικὴν θεωρίαν διδάξας ἀριστοκρατικὴν ἠθικήν, ὅτι δηλαδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ τελειοποιηθῇ, ἂν ἐπικρατήσουν τὰ ἰσχυρότερα ἄτομα. Ὁ σχυρὸς ἄνθρωπος, ὁ εὐπατρίδης, ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον νὰ ὑπηρετῇ τὰς ὀρέξεις του συντρίβων τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀνικάνους. Τοῦτο εἶναι τὸ νόημα τοῦ περιφήμου ἔπους Ζαρα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τ ο ύ σ τ ρ α, τὸ ὁποῖον μιμεῖται τὸ ὕφος τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἔγινε νέα μετατροπὴ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἡ ποίησις ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν ἄκαμπτον τελειότητα τῆς μορφῆς, οἱ στίχοι ἔγιναν χαλαρώτεροι, ἐπανῆλθεν ἡ ἀγάπη τοῦ συναισθηματικοῦ, ἐπεκράτησε εἶδος τι μυστικοπαθείας καὶ ἡ ποίησις προσεπάθησε νὰ δανεισθῇ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται ἄλλαι τέχναι, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ζωγραφική Τὴν νέαν ταύτην τάσιν ὠνόμασαν ***Συμβολισμὸν*** ἢ ***Νεορρωμαντισμόν***. Ἡ ὥθησις ἦλθεν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὅπου μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς σχολῆς αὐτῆς ἀνεδείχθησαν ἐξαίρετοι λυρικοί Ὁ ἐξοχώτατος ὅλων εἶναι ὁ ***Πὼλ Βερλαὶν*** (Paul Verlain, 1864—1899) Περισσότερον τὴν μορφὴν ἐκαλλιέργησεν ὁ ἕλλην Ἰ ω ά ν ν η ς Π α π α δ ι α μ α ν τ ό π ο υ λ ο ς, ὁ ὁποῖος ἔγινε διάσημος ὡς γάλλος ποιητὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Ζὰν Μωρεὰς*** (Jean Moreas). Ἐκ παραλλήλου ἀνεπτύχθη τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπέβη τὸ κυριαρχοῦν λογοτεχνικὸν εἶδος Ἡ Γαλλία κρατεῖ τὸ σκῆπτρον τοῦ μυθιστορήματος καὶ ὁ γαλλικὸς πεζὸς λόγος τῶν ἡμερῶν μας ἔφθασεν εἰς ἀπαράμιλλον τελειότητα. Ὁ βαθυνούστατος τῶν συγχρόνων μυθιστοριογράφων τῆς Γαλλίας ***Ἀνατὸλ Φρὰνς*** (Anatole France) ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ. Ἐπίσης πλουσία καὶ πολύμορφος εἶναι καὶ ἡ θεατρικὴ παραγωγή.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ ρωσσικὴ λογοτεχνία καὶ πολλοὶ ρῶσσοι συγγραφεῖς ἀπέκτησαν πανευρωπαϊκὴν φήμην. Ὁ οὐκρανὸς ***Γκόγκολ*** ἔδωκεν ἀξιόλογα ἐπικὰ μυθιστορήματα ἢ ἐποποιΐας ἐν πεζῷ, περιγράψας μὲ δύναμιν τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς στέππας τῆς πατρίδος του. Ἐπίσης ἐξετιμήθη πολὺ διὰ τὴν λεπτότητα, τὴν εὐαισθησίαν καὶ τὴν ὀνειροπόλον μελαγχολίαν ὁ ***Τουρκένεβ***. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μεγάλου θαυμασμοῦ ἀπολαύει διὰ τὴν βαθεῖαν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν ὁ ***Δοστοϊγέσκη*** (1821—1881), ὁ περίφημος συγγραφεὺς τῶν Ἀ δ ε λ φ ῶ ν Κ α ρ α μ α ζ ὼ φ καὶ τῆς Ἁ μ α ρ τ ί α ς καὶ Τ ι μ ω ρ ί α ς. Ὁ δὲ κόμης ***Τολστόϊ*** ἐπὶ μακρὸν ἦτο τὸ εὐαγγέλιον δι' ὡρισμένας κοινωνικὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τάξεις, ἐπειδὴ ἐδίδαξε τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τὰ σημαντικώτερα προϊόντα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν τὰ δημώδη ᾄσματα τῆς ἠπειρωτικῆς ἰδίως Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐνετοκρατίας (ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰὼν) ἀξίαν λόγου λογοτεχνίαν ἀνέπτυξεν ἡ Κρήτη. Ἐκεῖ ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δύσεως ἡ ἱπποτικὴ ποίησις. Ἐκ τῆς περιόδου ἐκείνης σῴζονται δράματα, τῶν ὁποίων τὸ γνωστότερον εἶναι ἡ Ἐ ρ ω φ ί λ η τοῦ ***Χορτάτση*** Τὸ δὲ μακρὸν ἱπποτικὸν ἔπος τοῦ ***Βιτσέντζου Κορνάρου***, ὁ Ἐ ρ ω τ ό κ ρ ι τ ο ς, περιέχει πραγματικὰς καλλονὰς παρὰ τὴν κουραστικὴν ἀπεραντολογίαν τῶν διαλόγων. Ἀνωτέρα ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τὴν Ἐνετοκρατίαν, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἀδιάσπαστος, ἐνῶ ἡ Κρήτη ὑπετάγη εἰς τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἰδίως εἰς τὴν Κέρκυραν ἀνεπτύχθη τὸ ἐντεχνον ᾄσμα καὶ ἡ σάτιρα.

Δημώδης ποίησις, κρητικὴ καὶ ἑπτανησιακὴ λογοτεχνία, ὄργανον εἶχον τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' οἱ ἕλληνες διετήρησαν ζωηρὰν τὴν παράδοσιν τῆς λογίας, τὴν ὁποίαν ἐθεράπευσεν ἰδίως ἡ Ἐκκλησία. Οἱ λόγιοι τοῦ ἔθνους ἐπὶ μακρὸν ἔγραφον γλῶσσαν, ἡ ὁποία διετήρει τὸ τυπικὸν καὶ τὸν λεκτικὸν πλοῦτον τῆς ἀρχαίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὁ κλῆρος καὶ οἱ λόγιοι ἔγραφον ὁμιλίας, ἱστορικὰ ἔργα καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα εἰς τὴν λογίαν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ἐπίσημος γραφομένη γλῶσσα. Εἰς τοὺς κύκλους ἐπίσης τῶν λογίων ἐκαλλιεργήθη ποίησις εἰς ἀρχαΐζουσαν γλῶσσαν, λυρικοῦ ἢ σατιρικοῦ περιεχομένου, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν ***Φαναριωτικὴν ποίησιν***, διότι ἐκαλλιεργήθη ἰδίως εἰς τὸ Φανάριον καὶ τὰς αὐλὰς τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας. Ἀλλ' ὁ καλαισθητικώτερος τῶν Φαναριωτῶν ***Ἀθανάσιος Χριστόπουλος*** (1772-1847) συνέθεσε τὰ ὀνομαστὰ Β ι α κ χ ι κ ά του εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν, ἐνῶ ὁ τελευταῖος σημαντικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Φα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ναριωτικῆς σχολῆς ***Ἠλίας Τανταλίδης*** μετεχειρίζετο μὲ δεξιότητα καὶ τὰς δύο γλώσσας. Οὕτως ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς εἶχε δύο λογοτεχνίας, τὴν λογίαν καὶ τὴν δημώδη.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως ὁ ζακύνθιος ***Διονύσιος Σολωμὸς*** (1798 - 1857) ἀνύψωσε τὴν ἑπτανησιακὴν τέχνην καὶ μετ' αὐτῆς τὴν λαϊκὴν ποίησιν. Μορφωθεὶς εἰς τὴν Ἰταλίαν μακρὰν τῆς λογίας παραδόσεως εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ γράψῃ ἰταλικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν συγχρόνων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ τὸ 1823 εὑρισκόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ συγκινηθεὶς ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπαναστατικὴν ὁρμὴν συνέθεσεν ὑπὸ τὸν κρότον τῶν πυροβόλων τὸν περίφημον Ὕμνον τῆς Ἐλευθερίας. Οἱ βραχεῖς καὶ εὐκίνητοι στίχοι, αἱ ἐκλεκταὶ εἰκόνες καὶ ἡ λεπτότης τῶν συναισθημάτων κατέστησαν τὴν ᾠδὴν προσφιλῆ εἰς τὸ πανελλήνιον. Ὁ Σολωμὸς εἰργάζετο βραδέως, ἔγραφεν ὀλίγα καὶ ἐπεξειργάζετο διαρκῶς τοὺς στίχους του. Διὰ τοῦτο παρήγαγεν ὀλίγα ἀποσπάσματα μᾶλλον ἢ ἔργα ἄρτια (Λάμπρος, Κρητικός, Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι) Ἀλλ' ἡ λεπτὴ τεχνοτροπία του καὶ ἡ ἀπαράμιλλος εὐρυθμία τῆς φράσεως κατέστησαν αὐτὸν ὑπόδειγμα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Φύσις ὁρμητικωτέρα ἦτο ὁ Λευκάδιος ***Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης*** (1824—1879), δημιουργικώτερος, εὐφάνταστος, ἀλλὰ στερούμενος τῆς λεπτῆς καλαισθησίας τοῦ Σολωμοῦ. Σπουδάσας νομικὰ εἰς τὴν Γαλλίαν ἠγάπησε τὴν ρωμαντικὴν ποίησιν καὶ ἦτο θαυμαστὴς τοῦ Οὐγκώ. Ὅπως οἱ Εὐρωπαῖοι ρωμαντικοὶ ἐλάτρευσαν τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς ἱππότας, οὕτω καὶ ὁ Βαλαωρίτης ἐλάτρευσε τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἑλληνικὸν μεσαίωνα, ὅπως ἔλεγε, τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ κλέφτας, τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου κλπ. Ἔψαλε δὲ τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν θρυλικῶν ἐκείνων ἡρώων εἰς τὰ ἀξιόλογα ποιήματά του, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωκε τὸν εὔγλωττον τίτλον Μνημόσυνα (1857). Ὡριμωτέρας τεχνοτροπίας προϊόντα εἶναι ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ἡ Κυρὰ Φροσύνη καὶ ὁ Φωτεινός, ὁ ὁποῖος ἔμεινεν ἡμιτελής. Ἐνῶ ὁ Σολωμὸς καὶ ὁ Βαλαωρίτης ὄργανον εἶχον τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, ἕτερος ζακύνθιος ποιητής, ὁ ***Ἀνδρέας Κάλ-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βος (1792—1861) ἔγραφεν εἰς ἀρχαΐζουσαν γλῶσσαν τὰ ἀξιόλογα λυρικά του.

Τὴν λογίαν φαναριωτικὴν παράδοσιν ἠκολούθησαν οἱ ἀδελφοὶ ***Σοῦτσοι*** καταγόμενοι ἐξ ἀρχαίας φαναριωτικῆς οἰκογενείας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ γνωστότεροι ποιηταὶ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος κατελθόντες εἰς Ἀθήνας ἐκ Παρισίων, ὅπου εἶχον σπουδάσει. Ὁ Ἀλέξανδρος (1803—1863) εἰς τὴν ἔξαψιν τοῦ πάθους κατὰ τῶν μελῶν τοῦ Νομοτελεστικοῦ καὶ βραδύτερον καὶ τοῦ Καποδιστρίου ἢ τοῦ Ὄθωνος εἶχε στιγμὰς σατιρικῆς εὐγλωττίας. Ἀλλ' ὁ Περιπλανώμενός του, εἰς τὸν ὁποῖον κακῶς ἀπομιμεῖται τὸν Βύρωνα, εἶναι πλήρης ρωμαντικοῦ στόμφου. Λυρικώτερος ἦτο ὁ Παναγιώτης (1806—1868). Ἀλλὰ τὸ νεανικόν του ἔργον, ὁ Ὁδοιπόρος, καθὼς καὶ τὰ δράματά του ἔχουν ἄφθονον αἰσθηματικὴν κοινολογίαν καὶ πολὺ ὀλιγωτέραν ποίησιν ἢ δρᾶσιν. Κατὰ ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ Σοῦτσοι εἶναι εἰσηγηταὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν λογίαν γλῶσσαν ἔγραφεν ἐπίσης εἰς τὰ πρωτότυπα καὶ εἰς τὰς πολλὰς μεταφράσεις του ὁ ***Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς*** (1809—1892), ἀνὴρ μεγάλης μορφώσεως, γλωσσομαθὴς καὶ διπλωμάτης. Εὐθὺς δὲ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνεξαρτησίας ἐφάνη ἐπικρατοῦσα ἡ λογία γλῶσσα καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Πρὸς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἵδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου καὶ οἱ ποιητικοὶ διαγωνισμοί, οἱ ὁποῖοι ὅρον ἔθετον τὰ ποιήματα νὰ γράφωνται εἰς τὴν λογίαν. Ὁ καθηγητὴς τῆς Βοτανικῆς ***Θεόδωρος Ὀρφανίδης*** συνέθεσεν ἐπικὰ καὶ σατιρικὰ ποιήματα εἰς ἀρχαΐζουσαν καὶ εἰς ἡρωικὸν ἑξάμετρον, ὁ δὲ ***Δημήτριος Βερναρδάκης*** διεμόρφωσεν ἴδιον γλωσσικὸν τύπον συνθέτων τὰ ὀνομαστὰ δράματα (Μαρία Δοξαπατρή, Κυψελίδαι, Φαῦστα, Μερόπη).

Ἡ γλῶσσα τοῦ πεζοῦ λόγου ἀνέκαθεν ἦτο λογία. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν πρώτων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων ὑπέστη σημαντικὴν μεταβολήν, διότι ἡ παλαιοτέρα ἀρχαΐζουσα ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα δὲν ἐξήρκει εἰς τὰς νέας ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι ἐγεννῶντο εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Οἱ εὐφυέστεροι τῶν λογίων καὶ ἰδίως ὁ Κοραῆς ᾐσθάνθησαν τότε τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀνάγκην ν' ἁπλοποιήσουν τὴν γραφομένην γλῶσσαν, διὰ νὰ καταστήσουν αὐτὴν προσιτωτέραν εἰς τὸν λαὸν καὶ ἱκανὴν νὰ ἐκφράζῃ τὰ νεώτερα νοήματα. Οὕτως ἐγεννήθη ἡ καθαρεύουσα νεοελληνική, ὁ γλωσσικὸς δηλονότι τύπος, τὸν ὁποῖον μεταχειριζόμεθα σήμερον. Ἔργα δὲ ὡς ἡ πολύτιμος ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τοῦ καθηγητοῦ ***Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου*** ἐγράφησαν εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο. Ἀλλ' ἡ προσπάθει αὕτη προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀδιαλλαξίαν τῶν ἀρχαϊζόντων.

Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862 ἔχομεν νέαν ἀναβίωσιν τῆς ρωμαντικῆς ποιήσεως. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐφάνη ἡ ἔμμετρος μετάφρασις τῶν Ποιητικῶν Μελετῶν τοῦ Λαμαρτίνου ὑπὸ τοῦ ***Ἀγγέλου Βλάχου*** καὶ ἡ μετάφρασις τῶν Ἀθλίων τοῦ Οὐγκὼ ὑπὸ τοῦ ***Σκυλίτση*** ἔγινε δημοφιλεστάτη. Δύο δὲ νέοι ἀποθανόντες ποιηταί, ὁ ***Σπυρίδων Βασιλειάδης*** (1845—1874), ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἀττικῶν νυκτῶν καὶ τῆς Γαλατείας, καὶ ὁ ***Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος*** (1843—1873), υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ, ἀντιπροσωπεύουν τὴν νέαν ταύτην φάσιν τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ὁ δὲ ὄψιμος ρωμαντικὸς ***Ἀχιλλεὺς Παράσχος*** (1838—1895) ἔγραφε σχεδὸν μέχρι τέλους τοῦ αἰῶνος μὲ περισσὴν αἰσθηματολογίαν ἀναμιγνύων τοὺς γλωσσικοὺς τύπους καὶ ὀλίγον περιποιούμενος τὴν μορφήν.

Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἦτο ἀκόμη ὀλίγον ἀνεπτυγμένη κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁ διανοητικός της κόσμος χαώδης καὶ ὁ συναισθηματικός της βίος ἀκαθόριστος. Διὰ ταῦτα ἡ ποίησις καὶ ἡ λογοτεχνία τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν ποίησις καὶ λογοτεχνία λέξεων ἄνευ βαθυτέρας συγκινήσεως. Κατὰ τὰς τελευταίας λοιπὸν δεκαετίας τοῦ αἰῶνος ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἰς τὴν ποίησιν ἐνεφανίσθη ὡς ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ψευδορρωμαντισμοῦ. Ὁ ἐξοχώτερος τῶν λογογράφων τῶν χρόνων τούτων ***Ἐμμανουὴλ Ῥοΐδης*** (1835—1904) ἐδημιούργησε σκάνδαλον διὰ τοῦ νεανικοῦ του ἔργου Πάπισσα Ἰωάννα (1860), ἡ ὁποία ἦτο κατὰ βάθος καυστικὴ σάτιρα τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς, καὶ βραδύτερον διὰ τῶν Μελετῶν του περὶ νεοελληνικῆς ποιήσεως διέσυρε τὴν κενότητα καὶ τὴν ἀσυναρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τησίαν τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως. Ὁ δὲ συγγενὴς πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν ἰδεολογίαν **Βλάσιος Γαβριηλίδης** (1852—1920) ἐξύψωσεν εἰς μέγα λογοτεχνικὸν εἶδος τὴν δημοσιογραφίαν προσπαθήσας νὰ στρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης. Οἱ 30 τόμοι τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι ἀπὸ τὰ ὀλίγα μνημειώδη ἔργα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ὠξύνθη ἡ γλωσσικὴ ἔρις, διότι ἔγινε προσπάθεια νὰ εἰσαγάγουν τὴν δημοτικὴν εἰς τὸν πεζὸν λόγον Ὁ Χῖος **Ἰωάννης Ψυχάρης**, γεννηθεὶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνατραφεὶς εἰς τοὺς Παρισίους, καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σορβόνην, ἔγραψε τὸ Ταξίδι (1888) καὶ βραδύτερον σειρὰν ἔργων εἰς τὴν ἁπλῆν ὁμιλουμένην γλῶσσαν. Ἀλλ' ἡ πλειονότης τῶν λογίων τοῦ ἔθνους ἀπέκρουσε τὸν νεωτερισμόν. Ἐν τούτοις ὁ Ψυχάρης ἀπέκτησε φανατικοὺς ὀπαδούς, οἱ ὁποῖοι ἐκαλλιέργησαν τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πεζὸν λόγον.

Ἐν τῷ μεταξὺ παρηγκωνίσθη ὁ ρωμαντισμὸς καὶ οἱ ποιηταὶ ἤρχισαν νὰ ἐπιμελοῦνται περισσότερον τὴν μορφήν Ὁ ἠπειρώτης **Κώστας Κρυστάλλης**, ἀποθανὼν μόλις 26 ἐτῶν, ἀπεμιμήθη τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἁπλῆν τεχνοτροπίαν τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων, ὁ δὲ **Ἰωάννης Γρυπάρης**, σίφνιος σπουδάσας εἰς τὴν Μεγάλην Σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγραψε τὰ ὀνομαστά σονέττα του ἀπομιμούμενος τὴν συντομίαν καὶ τὴν αὐστηρότητα τῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν ἐκαλλιέργησεν ἡ Παρνάσσειος σχολὴ τῆς Γαλλίας. Οὕτως ἐπεκράτησεν ἡ δημώδης εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημιουργήθη ὁ νεώτερος ἑλληνικὸς στίχος ἐξελισσόμενος διαρκῶς. Δύο δὲ γόνιμοι ποιηταί, ὁ **Βιζυηνὸς** καὶ ὁ **Δροσίνης**, εἰργάσθησαν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στίχου καὶ τῆς ποιητικῆς γλώσσης. Ἐν μέσῳ τῆς διανοητικῆς κινήσεως, ἡ ὁποία ἔγινεν ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1897, ἀνεπτύχθη ἡ ποίησις τοῦ **Κωστῆ Παλαμᾶ**, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται σήμερον ὡς ὁ ἐξοχώτερος τῶν συγχρόνων ἑλλήνων ποιητῶν. Εἰς τὸν Παλαμᾶν ὑπάρχει πρῶτον λυρικὸς ποιητὴς γνήσιος καὶ βαθὺς εἰς τὴν συγκίνησιν καὶ ἐπιβαλλόμενος διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ πρωτοτύπου ἁρμονίας τῆς μορφῆς. Ἀλλ' ὑπὲρ τὸν λυρικὸν ἵσταται ὁ φιλόσοφος ποιητής, ὁ ὁποῖος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μετὰ θαυμαστῆς εὐχερείας δέχεται τὴν εὐρωπαϊκὴν σκέψιν καὶ βλέπει ὑπὸ νέον φῶς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν σημερινὴν θέσιν τοῦ ἔθνους του. Ἡ ποίησίς του, ὅπως φανερώνεται εἰς τὸ ὡριμώτερον ἔργον του, τὸν Δωδεκάλογον τοῦ Γύφτου, θρηνεῖ τὰς ταπεινώσεις τῆς φυλῆς μας καὶ ὀνειρεύεται ἀνώτερον μέλλον. Σειρὰ δὲ λεπτῶν, ἂν ὄχι πολὺ πλουσίων λυρικῶν, ὡς ὁ ***Πορφύρας***, ὁ ***Μαλακάσης***, ὁ ***Χατζόπουλος*** κ.ἄ. ἔδειξαν τὴν λεπτὴν συγκίνησιν, τῆς ὁποίας εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἡ νεοελληνικὴ φυλή.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἀνεπτύχθη τὸ ἑλληνικὸν διήγημα. Ὁ ***Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης*** διεκρίθη ὡς ἔξοχος ἠθογράφος καὶ ὁ ***Ἀνδρέας Καρκαβίτσας*** διὰ τὴν περιγραφὴν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ βίου τῶν θαλασσινῶν. Τὸ διήγημα καλλιεργεῖται πολὺ εἰς τὰς ἡμέρας μας καὶ ἔχει ἀξιολόγους ἀντιπροσώπους. Εὐρύτατα γνωστὸς εἶναι σήμερον ὁ ***Δημοσθένης Βουτυρᾶς***, ὁ ὁποῖος ἐπεβλήθη μὲ τὰ σύντομα καὶ ὑποβλητικὰ διηγήματά του. Μετ' ἰδιαζούσης ἀγάπης ἐκαλλιεργήθη καὶ ἔγινεν εἶδος λογοτεχνικὸν τὸ χρονογράφημα, εἰς τὸ ὁποῖον διεκρίθησαν ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους ὁ ***Κονδυλάκης***, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὁ ***Νιρβάνας***, ***Παπαντωνίου***, καὶ ὁ ***Σπῦρος Μελᾶς***. Ὁ Μελᾶς ἔγραψε δράματα πολύκροτα (ὁ Γιὸς τοῦ ἥσκιου, τὸ Χαλασμένο σπίτι, τὸ Ἄσπρο καὶ τὸ Μαῦρο). Ἐπίσης ὡς δραματικὸς διεκρίθη ὁ ***Γρηγόριος Ξενόπουλος***, τοῦ ὁποίου τὰ δράματα ἔχουν λεπτὴν σκηνικὴν τέχνην (Φωτεινὴ Σάντρη, Στέλλα Βιολάντη κλπ).

ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπεκράτησεν ὁ ρωμαντισμὸς εἰς τὴν τέχνην ὅπως καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὁ ρωμαντισμὸς δὲν δημιουργεῖ πρωτότυπα ἔργα, ἀλλὰ γεννᾷ τὴν ἀγάπην εἰς τὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα. Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὅμως καὶ τὴν γλυπτικὴν εἶναι γονιμωτέρα ἡ ἐπίδρασίς του. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς εἰς τὴν τέχνην εἶναι ὁ ζωγράφος ***Εὐγένιος Δελακροὰ*** (Eugéne Delacroix. 1798—1863), ὁ φίλος τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, ὁ ὁποῖος εἶχε μελετήσει τοὺς μεγάλους χρωματιστὰς (coloristes) τοῦ βορρᾶ, τὸν Ροῦμπενς καὶ τὸν Ρέμπραντ, καὶ ἤθελε νὰ παραστήσῃ πι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στῶς τὴν φύσιν, τὸ ὡραῖον ὅσον καὶ τὸ ἄσχημον (ἔργα : ἡ λέμβος τοῦ Δάντη, σφαγὴ τῆς Χίου κλπ).

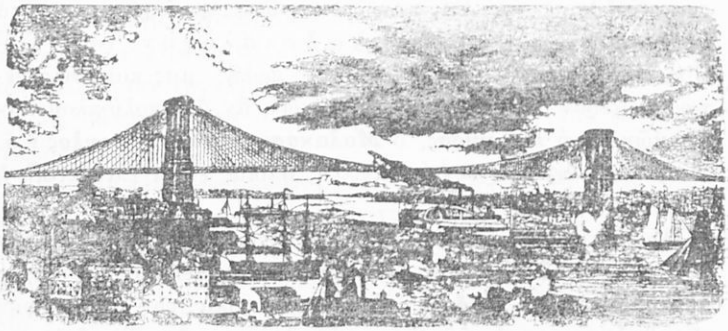

Γέφυρα Μπρούκλιν

Ἡ ὀνομαστὴ γέφυρα, ἡ ὁποία συνδέει τὴν Νέαν Ὑόρκην μὲ τὸ προάστειον Μπρούκλιν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ East—River Ἔχει μῆκος 1880 μ. ὕψος 36 μ. Ἐπ' αὐτῆς διέρχονται δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, δύο ὁδοιζάμαξιτοὶ καὶ ἓν πεζοδρόμιον. Κατεσκευάσθη τὸ 1883.

Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Λειψίας (1912 – 1913)

Ὁ μέγιστος καὶ ὡραιότερος σταθμὸς τῆς Εὐρώπης Ἐστοίχισεν 135 ἑκατ. χρυσᾶ μάρκα. Ἡ ἐμπροσθία στοὰ ἔχει μῆκος 300 μ. Τὸ δὲ ὑπόστεγον καλύπτεται ὑπὸ ἓξ κολοσσιαίων ἀψίδων ἐκ σιδήρου καὶ ὑάλου, αἱ ὁποῖαι στεγάζουν πλέον τῶν 30 ἁμαξοστοιχιῶν.

Ὁμοίως εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ τέχνη, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν κλασσικὴν περίοδόν της, ἔγινε ρωμαντική. Τὸ κέντρον ἐδῶ ἦτο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ Μόναχον. Οἱ Γερμανοὶ ζωγράφοι ἐζήτησαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἀρχαίαν γερμανικὴν τέχνην καὶ συνήθροισαν πλουσίαν συλλογὴν ἔργων τῆς πρωίμου ἀναγεννήσεως, τῶν primitifs ὡς λέγουν, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὸν πολύτιμον πυρῆνα τῆς Ἀρχαίας Πινακοθήκης τοῦ Μονάχου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος συνέλαβε τὸ σχέδιον μεγάλων ἐργασιῶν. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν ζωγράφον ***Κορνέλιους*** (Cornelius, 1783—1867) καὶ τὸν μαθητήν του ***Κάουλμπαχ*** (Kaulbach) καλλι-

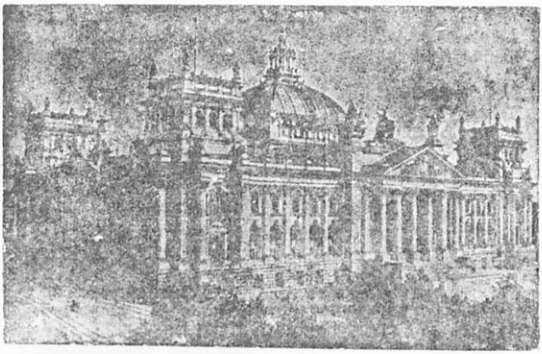

Τὸ μέγαρον τοῦ Κοινοβουλίου (Reichstag) *ἐν Βερολίνῳ*
Ἐκτίσθη τὸ 1883—1894. Τέχνη κλασσικίζουσα

τέχναι δὲν εἶχον τὴν ἐκτελεστικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἀπαιτοῦν τὰ μεγάλα σχέδια.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶναι πλουσία καὶ πολυμερεστάτη ἡ ἐκδήλωσις τῆς τέχνης. Οἱ νέοι ζητοῦν διαρκῶς ν' ἀναπτύξουν τὴν πρωτοτυπίαν των καὶ νὰ δημιουργήσουν ἔργον ἀτομικὸν ἀπαλλασσόμενοι τῆς ἐπιδράσεως παλαιοτέρων καλλιτεχνῶν. Ὁ καλλιτεχνικὸς βίος εἶναι πολὺ ζωηρότερος τώρα, διότι ἀσυγκρίτως πολυπληθέστερον δημόσιον ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τέχνην. Ἡ μεγαλυτέρα κίνησις παρατηρεῖται εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ γίνονται εἰς αὐτὴν αἱ τολμηρότεραι καὶ περιεργότεραι προσπάθειαι. Τὰ ἔργα τῶν ζωγράφων γίνονται γνωστὰ διὰ τῶν Ἐκθέσεων (salons), κριταὶ δὲ εἶναι οἱ ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι ἢ ἐγνωσμένης φήμης καλλιτέχναι. Ἀλλὰ τοῦτο προκαλεῖ τὰ θορυβώδη παράπονα τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νέων καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1863 ὁ Ναπολέων ὁ Γ' ἱκανοποιεῖ τοὺς δυσηρεστημένους δημιουργῶν τὴν Ἔκθεσιν τῶν ἀπορριφθέντων (Salon des refusés). Εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ νέοι ἀποχωρίζονται καὶ ἐκθέτουν ἰδιαιτέρως τὰ ἔργα των (Secession) Ἐπίσης ὁμοία τάσις δημιουργεῖ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ὁμάδα τῶν Προραφαηλικῶν λεγομένων ζωγράφων.

Ἡ οἰκοδομικὴ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος καὶ ἠκολούθησε νέαν ὁδὸν ὑπὸ τὴν πίεσιν δύο αἰτιῶν. Ἡ πρώτη ἦτο αἰτία αἰσθητική, συνέπεια τῆς γε-

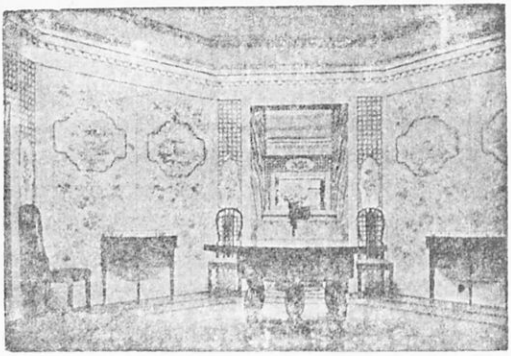

Rruno Paul.—*Ἡ μικρὰ ἀργυρᾶ αἴθουσα*

(Ἔκθεσις Βρυξελλῶν 1910, σύγχρονος τέχνη).

νικῆς ρεαλιστικῆς τάσεως, ἡ δευτέρα τεχνική, διότι τώρα χρησιμοποιοῦν νέον ὑλικόν, τὸν σίδηρον, καὶ κατορθώνουν οὕτω νὰ κτίζουν πολὺ εὐκολώτερον ὑπερμεγέθεις καὶ στερεὰς οἰκοδομάς. Οὕτω προῆλθεν οἰκοδομικὸς τρόπος, τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν λογικόν, διότι οἱ ἀρχιτέκτονες ζητοῦν νὰ ὑποτάξουν τὸν ρυθμὸν εἰς τὴν σκοπιμότητα καὶ ἄνεσιν Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τῆς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἡ στενὴ σύνδεσις μετὰ τῆς γλυπτικῆς.

Οὕτω κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἐξετελέσθησαν κολοσιαῖα δημόσια ἔργα, σχολεῖα, θέατρα, σιδηροδρομικοὶ σταθμοί, γέφυραι, ἐργοστάσια, ἐμπορικὰ καταστήματα κτλ., ἰδίως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ἐκτίσθη «νέα ἐκ βάθρων» ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1870. Μνημειώδη νεώτερα ἔργα εἶναι δύο ἢ τρεῖς σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ τῶν Παρισίων (Σταθμὸς τοῦ Σαὶν Λαζάρ, τοῦ Καὶ ντ' Ὀρσαί, τῆς Λυών), ἐπίσης ἀξιόλογα εἶναι τὰ μέγαρα τὰ κτισθέντα διὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ 1878 (Τροκαδερὸ) καὶ τοῦ 1900. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκθέσεως τοῦ 1889 ἐκτίσθη ὁ ***Πύργος Ἄϊφελ*** ἐκ σιδήρου ἔχων ὕψος 300 μέτρων. Ἀξιόλογα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα τῆς Γερμανίας εἶναι τὸ Μέγαρον τοῦ Ράϊχσταγ (1884), ὁ Καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Βερολίνου (Dom, 1905) καὶ ὁ ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν στερεότητα καὶ πρακτικότητα Σταθμὸς τῆς Λειψίας.

Διὰ τὴν γλυπτικὴν οἱ χρόνοι μετὰ τὸ 1850 εἶναι περίοδος μεγάλης ἀκμῆς. Ἡ Γαλλία ἰδίως καὶ μερικῶς ἡ Γερμανία εἶδον μέγαν ἀριθμὸν ἀξιολόγων καλλιτεχνῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐπικρατοῦν δύο τάσεις, ἡ Ἀρχαΐζουσα ἀκαδημαϊκή, ἡ ὁποία ἀπομιμεῖται τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς φλωρεντινῆς πλαστικῆς, καὶ ἡ Νεωτεριστική, ἡ ὁποία θέλει νὰ δώσῃ πλαστικὴν μορφὴν εἰς τὰς νέας ὁρμάς. Τὴν πειθαρχικὴν ἀκαδημαϊκὴν τάσιν ἀντιπροσωπεύει ὁ ***Σαποὺ*** (Chapu, 1833—1891), τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἔχουν κλασσικὴν ὁμαλότητα, ἀλλὰ στεροῦνται θέρμης καὶ κινήσεως (ἔργα: Ἐπιτύμβιον μνημεῖον Νεότης 1875, Ἄγαλμα δουκίσσης τῆς Ὀρλεάν, 1885). Ἀλλ' οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς νεωτέρας γαλλικῆς πλαστικῆς εἶναι δύο ἀξιόλογοι διδάσκαλοι, ὁ ***Καρπὼ*** (Carpeaux, 1828—1875) καὶ ὁ ***Ροδὲν*** (Rodin, γεν. τὸ 1840), ὁ πρῶτος εὔκολος, παραγωγικὸς καὶ δεξιὸς ἐκτελεστὴς (ἔργα: Σύμπλεγμα χοροῦ ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ Νέου Μελοδράματος τῶν Παρισίων, Κρήνη τοῦ Ἀστεροσκοπείου, Ἄμυνα τῆς Βαλανσιέν), ὁ δεύτερος πρωτότυπος καὶ ἰσχυρὸς ἔχων τάσεις ρεαλιστικὰς (ἔργα: Ὁ διανοούμενος, Ἡ ἀνάστασις). Πλῆθος νεωτέρων καλλιτεχνῶν συνεχίζει τὸ ἔργον τῶν διδασκάλων.

Ἀλλὰ πολύμορφος ἰδίως εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἡ ζωγραφικὴ τῆς τελευταίας περιόδου. Παρὰ τὴν κλασσικὴν γεννᾶται ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρεαλιστική, ἡ Ἐμπρεσσιονιστική, ἡ Ἰδεαλιστικὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ ***Συμβολική***. Ἡγέται τῆς κινήσεως εἶναι πάλιν οἱ Γάλλοι.

Ῥοδέν.—Ὁ διανοούμενος

Κατ' ἐξοχὴν δημιουργικὴ εἶναι ἡ Ρεαλιστικὴ ζωγραφική, ἡ ὁποία εἰκονίζει τὴν σύγχρονον ζωήν, τὰς ἰδέας, τὰ ἤθη καὶ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν συγχρόνων τοῦ ζωγράφου ἀνθρώπων. Οἱ δύο μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς ρεαλιστικῆς ζωγραφικῆς εἶναι ὁ ***Κουρμπὲ*** (Courbet, 1819—1871, ἔργα: Οἱ Λιθοθραῦσται, Κηδεία κλπ) καὶ ὁ ***Μιλλὲ*** (Millet, 1814—1815,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔργα: Αἱ Σταχυοσυλλέκτριαι, ὁ ἑσπερινὸς κλπ.).

Ὁ Ἐμπρεσσιονισμὸς (ἐκ τοῦ impression=ἐντύπωσις) σημειώνει σημαντικὸν νεωτερισμὸν εἰς τὴν τέχνην.

Μανέ.—Ἐν τῷ κήπῳ

Οἱ ἐμπρεσσιονισταὶ ζητοῦν νὰ παραστήσουν τὰ πράγματα ὅπως ἐμφανίζονται εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ καλλιτέχνου εἰς ὡρισμένην στιγμὴν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ φωτός. Τονίζουν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον ὡρισμένα χαρακτηριστικὰ τῶν πραγμάτων, ἰδίως τὴν φυσικὴν ζωηρότητα τοῦ φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων. Πολλαὶ τῶν εἰκόνων τούτων παράγουν ἰσχυρὰν καὶ παράδοξον ἐντύπωσιν, ἰδίως ὅταν τὰς βλέπωμεν ἐξ ἀποστάσεως. Σήμερον λέγοντες ἐμπρεσσιονισμὸν ἐννοοῦμεν τὴν τεχνοτροπίαν, ἡ ὁποία ἐξαίρει μετ' ἰδιαζούσης ζωηρότητος ὡρισμένα σημεῖα τῆς πραγματικότητος καὶ ἀφίνει νὰ ἐννοηθοῦν περισσότερα ἀπὸ ὅσα παριστάνει. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁμιλοῦμεν περὶ ἐμπρεσσιονισμοῦ ὄχι μόνον εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ εἰς τὴν γλυπτικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ Ἐμπρεσσιονισταὶ ἐμφανισθέντες τὸ πρῶτον εἰς τὴν Γαλλίαν περὶ τὸ τέλος τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ μέχρι σήμερον ἀποτελοῦν εὐάριθμον ὁμάδα, ἀλλὰ μένουν πιστοὶ εἰς τὴν ἀντίληψίν των καὶ ἔχουν φανατικοὺς θαυμαστάς. Ὁ ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς αὐτῶν εἶναι ὁ γάλλος ***Μανὲ*** (Manet, 1831—1883), ἀκαταπόνητος καὶ ἐνθουσιώδης τεχνίτης (ἔργα: Ὀλύμπια, Ὁ Καλὸς Μπόκ, Τὸ Πρόγευμα, Ὁ Πίθηκος κλπ.) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ***Κλὼδ Μονὲ*** (Claude Monet, γεν. 1846), ὁ ὁποῖος ἐφαρμόσας τὴν ἀρχὴν τῆς νέας σχολῆς εἰς τὴν ἀπεικόνισιν νέων τοπίων ἐσημείωσεν ἀξιόλογον ἐπιτυχίαν (ἔργα: Ἀγροὶ κατὰ τὴν ἄνοιξιν).

Κάουλμπαχ.—Τελευταία ἀνάπαυσις τοῦ Κυρίου

Ἐπίσης πολυποίκιλος καὶ παραγωγικὴ ἦτο ἡ ἐργασία τῶν γερμανῶν ζωγράφων κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας Οἱ ἀξιολογώτεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὁ ***Λένμπαχ*** (Lenbach), ἐπιδέξιος προσωπογράφος, ὁ ὁποῖος ἐζωγράφισε προσωπογραφίας πολλῶν συγχρόνων του (ἀξιόλογος προπάντων ἡ προσωπογραφία τοῦ Βίσμαρκ), καὶ ὁ ***Μέντσελ*** (Menzel, 1815—1905) διακριθεὶς ὡς ζωγράφος ἱστορικῶν εἰκόνων. Εἰς τὸν ρεαλισμὸν ἀντέταξεν εἶδός τι νεορρομαντισμοῦ ἢ συμβολισμοῦ ὁ ἀξιόλογος ἑλβετὸς ζωγράφος καὶ γλύπτης ***Ἀρνὸλδ Μπέκλιν*** (Boeklin, 1827—1901), πρωτότυπος καὶ ἰσχυρᾶς πολλάκις ἐμπνεύσεως καλλιτέχνης ἐργασθεὶς εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁ ὁποῖος κατορθώ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νει νὰ ζωογονῇ τὴν πραγματικότητα διὰ τῆς πλουσίας φαντασίας του καὶ περιβάλλει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα διά τινος μυστηρίου (ἔργα: ἡ ὀνομαστὴ Νῆσος τῶν νεκρῶν, Vita sommium breve, Ἄνοιξις, Σιγὴ εἰς τὸ Δάσος)

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Μεγάλης σημασίας γεγονὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς γερμανικῆς μουσικῆς. Ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἠκολούθησεν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν. Ὁ ΙΖ' αἰὼν εἶδε τὴν γέννησιν τοῦ Ὀρατορίου καὶ τοῦ Μελοδράματος, ὁ ΙΗ' τῆς Συμφωνίας. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἔζησαν οἱ διδάσκαλοι τῆς γερμανικῆς κλασσικῆς μουσικῆς, ὁ ***Μπὰχ*** (Bach, 1685—1750), ὁ ὁποῖος ἐτελειοποίησε τὴν προτεσταντικὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν συνθέσας περίφημα ᾄσματα καὶ λειτουργίας, ὁ ***Χένδελ*** (Händel, 1685—1759), συνθέσας ἰδίως ὀρατόρια, ὁ ***Χάϋδν*** (Haydn, 1732—1809), συνθέτης ὀνομαστῶν συμφωνιῶν (Δημιουργία, Αἱ ὧραι τοῦ ἔτους κλπ.) καὶ ὁ ***Μόζαρτ*** (Mozart, 1759—1791), ὁ ὁποῖος ἔγραψε συμφωνίας καὶ μελοδράματα (Γάμος τοῦ Φιγαρό, Δὸν Ζουὰν κλπ.). Ἐπίσης κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἔζησεν ὁ γερμανὸς μουσικὸς ***Γκλοὺκ*** (Gluck, 1714—1787), ὁ ὁποῖος ἔδωκε νέαν μορφὴν εἰς τὸ μελόδραμα. Τὸ μελόδραμα ἐγεννήθη, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Ἰταλῶν λογίων, ὅπως ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τραγῳδίαν. Ἡ λεγομένη Φλωρεντινὴ σχολὴ ἔδωκε τὰ πρῶτα δείγματα τοῦ μουσικοῦ δράματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ μουσικὴ σκοπὸν εἶχε νὰ συνοδεύσῃ τὴν ὁμιλίαν καὶ ἑρμηνεύσῃ τὸ αἴσθημα τοῦ ποιητοῦ. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Φλωρεντινὴ σχολὴ ἦτο μᾶλλον ἀκαδημαϊκὴ καὶ περιωρίσθη εἰς θεωρίας, ὁ ***Κλαούδιο Μοντεβέρδε*** (Claudio Monteverde, 1567—1643) ὑπῆρξε δυνατὸς ἐκτελεστὴς καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος σημαντικὸς σταθμὸς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μελοδράματος. Συγχρόνως παρὰ τὸ σοβαρὸν μουσικὸν δρᾶμα (opera seria) ἀνεπτύχθη τὸ κωμικὸν μελόδραμα τῶν Ἰταλῶν (opera buffa). Βραδύτερον τὸ μελόδραμα ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἔλαβε τὴν γαλλικὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

του μορφήν. Ὁ Γκλοὺκ ἔδωκε νέαν ὤθησιν εἰς αὐτὸ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ὁ Γκλοὺκ ἤθελε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν μουσικήν, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, εἰς τὸν ἀληθῆ προορισμόν της, ὁ ὁποῖος εἶναι νὰ ὑποβοηθῇ τὴν ποίησιν, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἔκφρασιν συναισθημάτων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περιπετειῶν, χωρὶς νὰ διακόπτῃ τὴν δρᾶσιν ἢ νὰ παραμορφώνῃ αὐτὴν δι' ἀχρήστων διακοσμήσεων Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο συνέθεσε τὸ μελόδραμα Ὀ ρ φ ε ὺ ς κ α ὶ Ε ὐ ρ υ δ ί κ η (1762), τὸ ὁποῖον ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς εἰς τὴν Βιέννην, καὶ βραδύτερον τὴν Ἰ φ ι γ έ ν ε ι α ν ἐ ν Α ὐ λ ί δ ι.

Διὰ τῶν μουσουργῶν τούτων ἐφαίνετο ὅτι ἡ μουσικὴ ἔφθασε τὰ δυνατὰ ὅριά της. Ἀλλ' ὁ ***Μπετόβεν*** (Bethoven, 1770—1827) ἤνοιξε νέας πηγὰς ἐμπνεύσεως εἰς τὴν μουσικὴν προσπαθήσας νὰ ἑρμηνεύσῃ διὰ τῶν ἤχων τὰ διανοήματά του εἰσαγαγών, ὡς λέγουν, τὴν κίνησιν τῶν ἰδεῶν εἰς τὴν μουσικήν, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ ἐμπνέεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ποίησιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Μπετόβεν ἐγεννήθη εἰς τὴν Βόννην, ἀλλὰ διέμενε καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν Βιέννην. Τὰ ἀξιολογώτερα ἔργα του παρήγαγεν ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου του, τὰς περιφήμους Σ υ μ φ ω ν ί α ς, τ ὰ ς Σ ο ν ά τ α ς καὶ τὸ ὑπέροχον μελόδραμα Φ ι δ έ λ ι ο. Δύο ἔξοχοι καλλιτέχναι διαφέροντες ἀλλήλων κατὰ τὴν ἔμπνευσιν, ***Βέμπερ*** (Weber, 1786—1826, ἔργα Freischutz, Oberon, μελοδράματα) καὶ ***Σιούμπερτ*** (Schubert, 1797—1828, κύριον ἔργον Ὠδαί), ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη του καὶ γενικῶς οἱ ἄριστοι τῶν μουσικῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἐξῆλθον ἀπὸ τὸν Μπετόβεν.

Μετὰ τὸ 1830 ἐδοξάσθη νέα γενεὰ μουσικῶν, ὁ ***Μένδελσον*** (Mendelshon, 1809—1847), ἑβραιογερμανός, συνθέσας ἰδίως Εἰσαγωγὰς (Ouvertures) καὶ ὁ ***Σιούμαν*** (Schumann, 1810—1856), παραγωγικώτατος συνθέσας μέχρι τοῦ 27 ἔτους, ὅτε ἔπαθε τὰς φρένας, πλῆθος μουσικῶν ἔργων, συμφωνίας, συνθέσεις δραματικάς, ᾠδὰς κλπ.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ γερμανοὶ μουσικοὶ ἔμειναν ἄγνωστοι καὶ ἀκατάληπτοι εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὅταν δὲ τὸ 1830 ἐπεχείρησαν νὰ παίξουν συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν ἐν Παρισίοις, ὁ λαὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐννοήσῃ. Μεγίστην δημοτικότητα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχον εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος οἱ ἰταλοὶ μουσικοί, οἱ ὁποῖοι συνέθετον κυρίως μελοδράματα (opera). Διασημότερος τῶν ἰταλῶν μουσικῶν τῆς περιόδου

Φόϋερμπαχ.—Εἰδύλλιον ἐν Τρίβολι

ταύτης ἦτο ὁ ***Ροσσίνι*** (Rossini, 1792—1868) διελθὼν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ μουσουργήσας πολλὰ μελοδράματα ἐπὶ γαλλικῶν κειμένων (libretto). Ὁ Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης καὶ ὁ Γουλιέλμος Τέλλος εἶναι τὰ ὀνομαστότερα τῶν ἔργων του. Μετ' αὐτὸν ἡ μεγαλυτέρα μουσικὴ δόξα τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ ***Βέρδι*** (Verdi, 1831—1901), ἀκένωτος πηγὴ ἁπαλῶν φθόγγων, ὁ καταθέλξας τὸν ΙΘ' αἰῶνα διὰ τῶν μελοδραμάτων του, τῶν ὁποίων τὰ διασημότερα εἶναι ὁ Ριγολέττος (1851), ὁ Τροβα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τόρε καὶ ἡ Τραβιάτα (1853). Βραδύτερον ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς γερμανικῆς μουσικῆς καὶ προϊόντα τῆς νέας φάσεως τῆς τέχνης του εἶναι ἡ Ἀϊντά, ὁ Ὀθέλλος, ὁ Φάλσταφ. Οἱ νεώτεροι ἰταλοὶ μουσικοὶ (Λεονκαβάλλο κλπ.) εἶναι ἰδίως μαθηταὶ τοῦ Βέρδι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑπῆρξαν εἰς τὴν Γαλλίαν ἄξιοι μνείας συνθέται, ὡς ὁ ***Χαλεβύ*** (Halevy, ἔργα: Ἡ Ἑβραία)

Γκλοὺκ

Μπετόβεν

καὶ ὁ ***Μπερλιὸζ*** (Berlioz). Εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἀνήκουν ὁ ***Γκουνὼ*** (Gounod, 1828—1893), ὁ συνθέτης τοῦ Φάουστ, καὶ ὁ νέος ἀποθανὼν ***Μπιζὲ*** (Bizet, 1838—1875), ὁ συνθέτης τῆς περιφήμου Κάρμεν.

Ἀλλ' ὁ μέγιστος τῶν μουσουργῶν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶναι ἡ γερμανὸς ***Ριχάρδος Βάγνερ*** (Richard Wagner 1813—1883), ὁ ὁποῖος εἶχεν εὐρυτάτην ἀντίληψιν τῆς τέχνης καὶ ἀπετέλεσεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὴν μουσικήν. Ἡ κυρίαρχος ἰδέα τοῦ Βάγνερ εἶναι νὰ συγχωνεύσῃ εἰς μεγαλειώδη ἕνωσιν ποίησιν καὶ μουσικὴν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ μουσικὸν δρᾶμα τὴν θέσιν καὶ τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ τραγῳδία, ἡ ὁποία ἦτο καὶ αὐτὴ συγχώνευσις ποιήσεως καὶ μουσικῆς.

Ὁ Βάγνερ εἶχεν ὑπέροχα προσόντα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, διότι ἦτο συγχρόνως πλούσιος καὶ τελετουργικὸς μουσικὸς καὶ τραγικὸς ποιητὴς ἐμπνευσμένος. Ὁ ἴδιος συνέθετε τὸ κείμενον (libretto) καὶ τὴν μουσικὴν τῶν ἔργων του. Ἡ μουσικὴ δὲν ἔχει σκοπόν, ὡς μέχρι τοῦδε, νὰ συνοδεύσῃ τοὺς στίχους, ἀλλὰ μουσικὴ καὶ ποίησις γεννῶνται συγχρόνως καὶ χρησιμεύουν νὰ ἑρμηνεύσουν τὰς ἰδέας καὶ τὰ συναισθήματα τῶν προσώπων. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ μελόδραμα τοῦ Βάγνερ ἡ ὀρχήστρα συμμετέχει οὐσιωδῶς καὶ ἀποβαίνει ἰσχυρὸς παλμός, ὁ ἑρμηνεύων τὴν ψυχὴν τῶν προσώπων. Οὕτως ἡ μουσικὴ ἀποβαίνει πραγματικῶς ἡ γλῶσσα τῆς ψυχῆς.

Ὁ Βάγνερ

Τὰς ὑποθέσεις τῶν ἔργων του ἔλαβεν ἐκ τῆς παλαιᾶς γερμανικῆς μυθολογίας καὶ ἔδωκε μουσικὴν ἑρμηνείαν εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς μύθους τῶν Νιμπελοῦγκεν. Ἤδη πρὸ τοῦ 1850 εἶχε συνθέσει τινὰ τῶν ἀρίστων ἔργων του, Τὸν Ἱπτάμενον Ὁλλανδόν, τὸν Ταγχόϋζερ καὶ τὸν Λόεγκριν. Ἀλλὰ τὸ κοινὸν δὲν ἀντελήφθη τὴν μετατροπήν, ἡ ὁποία εἶχε συντελεσθῆ, καὶ ὁ Βάγνερ εἶχε μακρὰν περίοδον ἀπογοητεύσεως καὶ πικριῶν. Βραδύτερον ὑπὸ τὴν ὡριμωτέραν ἤδη ἀντίληψιν τῆς τέχνης ἔγραψε τὸν Τριστάνον καὶ Ἰζόλδην καὶ τοὺς Ἀρχιτραγουδιστὰς τῆς Νυρεμβέργης, ὡς καὶ τὰ δύο δράματα τῆς μεγάλης τετραλογίας, τοῦ Δακτυλίου τῶν Νιμπελοῦγκεν (Ring der Nibelungen).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλὰ ἀκόμη τὸ 1861 ὅτε ἠθέλησε νὰ παίξῃ τὰ ἔργα του εἰς τοὺς Παρισίους, ἔγινε δεκτὸς διὰ σφυριγμάτων. Ἐκ τῆς ἀποθαρρύνσεως τῆς οἰκονομικῆς δυσχερείας ἔσωσε τὸν Βάγνερ ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος Β' τῆς Βαυαρίας, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του. Τότε ἔγραψε τὰ δύο τελευταῖα δράματα τῆς τετραλογίας του, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περίφημον Π ά ρ σ ι φ α λ, καὶ τέλος ἔκτισεν ἐν Μπάϋροϊτ (Bayreuth) τῆς Βαυαρίας τὸ ὀνομαστὸν θέατρον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἀπέβη τὸ προσκύνημα τῶν θαυμαστῶν του. Τὸ ἔργον τοῦ Βάγνερ ἐπεβλήθη μετὰ μακρὰς συζητήσεις καὶ σήμερον θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτάτων γεγονότων εἰς τὴν τέχνην.

ΑΙ ΦΥΣΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ὁ ΙΘ' αἰὼν εἶναι κατ' ἐξοχὴν αἰὼν τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης. Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ τόπος νὰ περιγράψωμεν τὴν μεγαλειώδη ἀνάπτυξιν τῶν περὶ φύσεως γνώσεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων της, ἡ ὁποία ἀνέπτυξε κολοσσιαίως τὴν βιομηχανίαν, ἐτελειοποίησε τὰ μέσα συγκοινωνίας, ἐδημιούργησε τὰς νεωτέρας μεγαλουπόλεις καὶ γενικῶς ἀνεκαίνισε τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τοῦ 1830 ἀνεπτύχθη ἰδίως ἡ Β ι ο λ ο γ ί α. Ἐμελετήθη ἀφ' ἑνὸς ὁ κόσμος τῶν μικροσκοπικῶν ζῴων, ἀφ' ἑτέρου προήχθη ἡ Ἀ ν α τ ο μ ί α καὶ ἡ Φ υ σ ι ο λ ο γ ί α. Οἱ Γερμανοὶ ***Ἰωάννης Μύλλερ*** (Müller, 1801—1858) καὶ ***Χέλμχολτς*** (Helmholtz, 1811 - 1894), οἱ Γάλλοι ***Κλὼδ Μπερνὰρ*** (Claude Bernard, 1813—1878) καὶ ***Παστὲρ*** (Pasteur, 1822—1895) προήγαγον τὴν Φ υ σ ι ο λ ο γ ί α ν, ἐνῶ αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Γερμανοῦ ***Λίμπιχ*** (Liebig, 1806—1873) ἀνεκαίνισαν τὴν Χ η μ ε ί α ν.

Σημαντικωτάτη ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἐ ξ ε λ ι κ τ ι κ ῆ ς θ ε ω ρ ί α ς, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄγγλος φυσιοδίφης ***Κάρολος Δάρβιν*** (Darvin, 1809—1882) ἠθέλησε νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν προέλευσιν τῶν ζωικῶν γενῶν. Ὁ Δάρβιν ἐδίδαξεν ὅτι τὰ σημερινὰ ζωικὰ γένη ἐσχηματίσθησαν διὰ βραδείας ἐξελίξεως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(évolution), ἡ ὁποία μετεμόρφωσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ ἀρχαῖα γένη. Τὰ ζῷα δηλονότι ἕνεκα διαφόρων ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ὑφίστανται μακρὰς ἀλλοιώσεις, αἱ ὁποῖαι μεταδίδονται καὶ μονιμοποιοῦνται διὰ τῆς κληρονομίας. Ἡ κυριωτάτη ἐξωτερικὴ ἀνάγκη ἡ παραμορφοῦσα τὰ ζῷα εἶναι ἡ προσαρμογὴ εἰς τὸ περιβάλλον. Διατηροῦνται δηλονότι εἰς τὴν ζωὴν ὅσα ζῷα εἶναι ἁρμοδιώτερα εἰς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος, εἰς τὸ ὁποῖον ζοῦν, ἐνῶ τὰ ἄλλα ἐξαφανίζονται. Οὕτω συμβαίνει εἶδος μηχανικῆς ἐπιλογῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Δάρβιν ὀνομάζει Φυσικὴν ἐπιλογήν. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἐξέθεσεν εἰς τὸ ὀνομαστὸν σύγγραμμά του ἡ Γέννησις τῶν εἰδῶν (1853).

Οὕτω διὰ τοῦ Δάρβιν εἰσήχθη εἰς τὴν βιολογίαν ἡ μηχανικὴ ἀντίληψις, ἡ ὁποία εἶχεν ἐπικρατήσει εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξελίξεως ἐπλάτυνε καὶ ἐφήρμοσεν εἰς τὰ φαινόμενα τοῦ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, ὡς π.χ. εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν, τῶν λογοτεχνικῶν εἰδῶν κλπ., ὁ ἄγγλος φιλόσοφος **Σπένσερ** (Spencer, 1820—1904) καὶ ὑπεστήριξεν ὅτι αὕτη εἶναι νόμος διέπων τὸ σύμπαν. Ἡ ἔννοια τῆς ἐξελίξεως κατέστη μία τῶν βασικωτέρων δοξασιῶν τῶν τελευταίων χρόνων.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ὅπως ἡ λογοτεχνία καὶ ἡ τέχνη οὕτω καὶ ἡ φιλοσοφία εἶχε τὴν ρωμαντικὴν περίοδόν της. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἰδίως οἱ διάδοχοι τοῦ Κάντ ἀνέπτυξαν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν. Ἰδίως μεγάλην ἐπίδρασιν εἶχεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνος ὁ Χέγκελ, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοσοφία ἐκυριάρχησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παλινορθώσεως καὶ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Κατὰ τὸν Χέγκελ ἡ βαθυτέρα οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι πνευματική. Τὸ Παγκόσμιον Πνεῦμα ἀντικειμενοποιεῖται, δηλαδὴ γίνεται φύσις καὶ ἀναβαίνει βαθμηδὸν ὅλην τὴν κλίμακα τῶν ὄντων ἀπὸ τοῦ κατωτάτου ὑλικοῦ ὄντος μέχρι τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὁποῖον λαμβάνει συνείδησιν ἑαυτοῦ. Ἰδίως μεγάλην φήμην ἀπέκτησεν ὁ Χέγκελ διὰ τῆς περὶ κράτους θεωρίας του. Τελειωτικὸς σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ δημιουργία τοῦ κρά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τους, χάριν τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ θυσιασθοῦν. Ἐπίσης ἕκαστον ἔθνος καὶ ἕκαστον κράτος εἶναι στοιχεῖα καὶ ὄργανα τοῦ συνόλου τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κρατῶν. Ἡ ὑπεροχή των φανερώνεται διὰ τῆς ὑλικῆς ἰσχύος καὶ δίδει εἰς τὰ ἔθνη τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς. Τὰ ἀνίσχυρα, τὰ ἡττημένα ἔθνη πρέπει νὰ ἐκλείψουν.

Ἡ ρωμαντικὴ φιλοσοφία εἶναι γέννημα τῶν χρόνων τῆς συντηρητικῆς ἀντιδράσεως καὶ εἶχε σκοπὸν νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπολυταρχίαν, τὴν ὁποίαν ἐπανίδρυσεν ἡ παλινόρθωσις. Διὰ τοῦτο δὲν ἐπέζησε μετὰ τὴν κατάρρευσιν αὐτῆς, δηλαδὴ μετὰ τὰς ἀστικὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1830. Ἰδίως μετὰ τὴν λαμπρὰν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐφάνη ὅτι ἡ «μεθύουσα θεωρητικὴ φιλοσοφία» τῶν ρωμαντικῶν δὲν εἶχε στερεὰς βάσεις. Διὰ τοῦτο κατέρρευσε καὶ ἐδυσφημίσθη καὶ μετ' αὐτῆς ἀπώλεσε τὴν ἐκτίμησίν της ἡ φιλοσοφία γενικῶς. Ἐκυριάρχησε δὲ ἡ γνώμη, ὅτι τὰ παλαιὰ προβλήματα τῆς μεταφυσικῆς θὰ εὕρουν τὴν λύσιν των εἰς τὰς ἐπιστήμας

Ἐνῶ οἱ ρωμαντικοί, ἐπειδὴ ἔζησαν εἰς χρόνους κινήσεως καὶ δράσεως, ἠγάπησαν τὴν ἐνέργειαν καὶ ἦσαν αἰσιόδοξοι, κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκυριάρχησεν ἀπογοήτευσις, ἰδίως ὅταν διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες περὶ ἡνωμένης καὶ ἐλευθέρας Γερμανίας. Τῆς διαθέσεως αὐτῆς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ περίφημος ***Σοπενχάουερ*** (Schopenhauer 1788—1860). Τὸ κύριον ἔργον του ὁ κόσμος ὡς βούλησις, ἐκδοθὲν κατὰ τὸ 1837, ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἀπαρατήρητον λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης ἀντιφιλοσοφικῆς τάσεως Ὁ Σοπενχάουερ ἐδίδαξεν ὅτι πᾶσα προσπάθεια εἶναι πόνος καὶ θλῖψις. Ἄρα καὶ ἡ ζωή, ἡ ὁποία εἶναι διαρκὴς προσπάθεια, εἶναι πόνος καὶ θλῖψις. Ἡ μόνη ἀπαλλαγὴ εἶναι νὰ νεκρώσωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδανικὴν κατάστασιν τῆς Νιρβάνα (ἀνυπαρξία), τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀνειρευθῆ ὁ Βούδδας.

Εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν καταδίκην τῆς φιλοσοφίας ἐξήγγειλεν ὁ ***Αὔγουστος Κὸντ*** (August Comte, 1798—1857), ὁ πρωτοτυπώτερος τῶν Γάλλων φιλοσόφων μετὰ τὸν Καρτέσιον. Ὁ Κὸντ ἐδίδαξεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια διέρχεται τρεῖς καταστάσεις, τὴν θρησκευτικήν, τὴν μεταφυσικὴν καὶ τὴν ἐπιστημονι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κὴν ἢ θετικήν. Ἡ ἀνθρωπότης ἐπέρασεν ἤδη τὰς δύο πρώτας καταστάσεις καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν θετικήν. Τὰ ζητήματα περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς οὐσίας τῶν ὄντων προέρχονται ἀπὸ χρόνους προεπιστημονικοὺς καὶ δὲν ἔχουν λόγον ὑπάρξεως κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἔργον εἶναι τὰ μελετήσῃ τὰ φαινόμενα, διὰ νὰ τὰ προβλέπῃ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν. Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς Θετικῆς φιλοσοφίας.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδασιν τῶν ἰδεῶν τούτων καὶ ἰδίως μετὰ τὰς ἀξιολόγους ἐπιτυχίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπεκράτησεν ἡ ἀντιφιλοσοφικὴ καὶ ἀντιμεταφυσικὴ τάσις καὶ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκυριάρχησεν ἐπί τινας δεκαετίας ἡ Φυσιοκρατικὴ (naturalismus) καὶ Ὑλιστικὴ (materialismus) τάσις, ὅτι δηλαδὴ ὅλα εἰς τὸν κόσμον, ἄρα καὶ τὰ πνευματικὰ φαινόμενα, ἔχουν φυσικὰς αἰτίας, ὅτι εἶναι προϊόντα τῆς κινήσεως καὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ὑλικῶν στοιχείων.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 187) ἀναγεννᾶται τὸ φιλοσοφικὸν ἐνδιαφέρον. Κατ' ἀρχὰς οἱ νέοι φιλόσοφοι περιορίζονται εἰς τὸ νὰ ἐξετάζουν τὴν μέθοδον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ἔπειτα προσπαθοῦν νὰ ἑρμηνεύσουν τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν πορισμάτων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Σημαντικωτάτη ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἦτο ἡ προσπάθεια τοῦ ἄγγλου ***Χέρμπερτ Σπένσερ***, τοῦ ὁποίου τὸ σύστημα ἐξετιμήθη εἰς τὰς ἀγγλοσαξονικὰς χώρας καὶ εἶχε μεγάλην ἐπίδρασιν Ποικιλόμορφος ἦτο ἡ φιλοσοφικὴ κίνησις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἀλλ' οἱ γερμανοὶ φιλόσοφοι ηῆς περιόδου αὐτῆς δὲν διεκρίθησαν διὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ οἱ ὀνομαστότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι μᾶλλον καθηγηταὶ ιῆς φιλοσοφίας παρὰ δημιουργικοὶ φιλόσοφοι. Τέλος κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἐδημιουργήθησαν καὶ μεταφυσικὰ συστήματα. Σήμερον ἐκτιμᾶται πολὺ ἡ φιλοσοφία τοῦ ***Μπέρκσον*** (Bergson γεν. 1859), ὁ ὁποῖος διδάσκει ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις, δηλαδὴ αἱ ἔννοιαι καὶ οἱ νόμοι τῶν ἐπιστημῶν, δὲν μᾶς ἀποκαλύπτουν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῶν πραγμάτων. Μόνον διὰ τῆς ἀμέσου ψυχικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὴν πραγματικότητα, διὰ τῆς ἐνοράσεως (intuition ὅπως λέγει, ἀποκτῶμεν τὴν βαθυτέραν γνῶσιν. Οἱ δὲ ἀγγλο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σάξονες φιλόσοφοι, ἰδίως ὁ ἀμερικανὸς *Τζέϊμς* (James, 1842—1910), ἔδωκαν νέαν ἔννοιαν τῆς ἀληθείας διδάξαντες ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι τι ἀπόλυτον καὶ ἐκτὸς τῶν πραγμάτων εὑρισκόμενον, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ὠφελεῖ καὶ προάγει τὴν ζωὴν καὶ βοηθεῖ τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν παραγωγήν. Αἱ ἔννοιαι, αἱ κρίσεις, αἱ ὑποθέσεις, αἱ θεωρίαι ἔχουν ἀξίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν γονιμότητα καὶ τὴν παραγωγικότητά των. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ὀνομάζουν Π ρ α γ μ α τ ι σ μ ὸ ν (Pragmatismus).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξομαλυνθοῦν εἰρηνικῶς καὶ τὰ πράγματα ὡδήγησαν εἰς ἔνοπλον σύγκρουσιν τὸ θέρος τοῦ 1914. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης εἶδον ἐπερχομένην τὴν μεγάλην καταστροφὴν ὡς θεομηνίαν καὶ τρομακτικὸν σίφωνα. Αἱ κηρύξεις πολέμου διεδέχθησαν ἡ μία τὴν ἄλλην ἀστραπιαίως. Ἡ Εὐρώπη καὶ μετ' αὐτῆς ὁλόκληρος ὁ κόσμος διῃρέθη εἰς δύο ἀλληλοσπαρασσόμενα στρατόπεδα.

Πρὸς τὸ μέρος τῶν Δ υ τ ι κ ῶ ν Δ υ ν ά μ ε ω ν, δηλαδὴ τῆς Ἀ ν τ ά ν τ, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας, ἐτάχθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Σερβία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ἰαπωνία. Βραδύτερον εἰς τὸν συνασπισμὸν προσεχώρησαν ἡ Ἰταλία (Μάϊος 1915), ἡ Πορτογαλλία (Μάρτιος 1916), ἡ Ρουμανία (Αὔγουστος 1916), ἡ Βραζιλία (Ὀκτώβριος 1917), πολλὰ ἐξωευρωπαϊκὰ κράτη καὶ ἡ Ἑλλὰς (Ἰούνιος 1917). Τέλος ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων ἐπενέβησαν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς (Ἀπρίλ. 1917).

Αἱ Κ ε ν τ ρ ι κ α ὶ Δ υ ν ά μ ε ι ς, ἡ Γερμανία δηλαδὴ καὶ ἡ Αὐστρία, ἐν στενωτάτῃ συνεργασίᾳ, κατώρθωσαν νὰ παρασύρουν τὴν Τουρκίαν (Ὀκτώβριος 1914) καὶ τὴν Βουλγαρίαν (Ὀκτώβριος 1915).

Ὁ πόλεμος διήρκεσεν ὑπὲρ τὰ τέσσαρα ἔτη (2 Αὐγούστου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1913—11 Νοεμβρίου 1918) καὶ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος καὶ καταστρεπτικώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς προγενεστέρους. Οὐδέποτε ἡ ὑφήλιος εἶχεν ἴδει τόσον κολοσσιαίας στρατιάς. Ὑπελογίσθη ὅτι αἱ δύο παρατάξεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τετραετοῦς πάλης ἐκινητοποίησαν περὶ τὰ 50 ἑκατομ. ἀνθρώπους. Ἐπίσης τὰ φονικὰ ὅπλα οὐδέποτε ἦσαν τόσον τέλεια Πᾶν μέσον θανατηφόρον, τὸ ὁποῖον κατώρθωσε νὰ ἐπινοήσῃ ἡ προηγμένη τεχνικὴ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἐτέθη εἰς χρῆσιν.

Ὁ πόλεμος ἐτελείωσε διὰ τῆς νίκης τῆς Ἀντάντ. Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν καὶ σειρὰ ἄλλων συνθηκῶν ἐκανόνισαν τὴν νέαν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἀπὸ τὰς σκληρότερον δοκιμασθείσας εἰς τὸν πόλεμον χώρας Αἱ ἀπώλειαί της ἐν ἀναλογίᾳ τοῦ πληθυσμοῦ της εἶναι ἴσως ἀνώτεραι πάσης ἄλλης.

Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διῃρέθη εἰς δύο στρατόπεδα. Ἄλλοι ἤθελον τὴν ἄμεσον εἴσοδον εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ἄλλοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος. Τὸ δυστύχημα διὰ τὸν τόπον ἦτο ὅτι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν παρατάξεων ἐπροχώρησε μέχρις ἐμπαθείας, τὴν ὁποίαν ὑπέθαλψεν ἡ ξένη προπαγάνδα καὶ ὁ τύπος. Ἐσχηματίσθη ἀξιοθρήνητον χάσμα, τὸ ὁποῖον ἔγινεν αἰτία ἀναστατώσεων εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς χώρας μας, ξένης ἐπεμβάσεως καὶ ἀνυπολογίστων συμφορῶν.

Τέλος ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον ὑπὸ τὸς ἑξῆς συνθήκας. Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος ἀπ' ἀρχῆς εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ τῆς ἀμέσου ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον, μὲ ὀλίγους στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀνεχώρησεν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἀπεσχίσθη τοῦ ἐπισήμου κράτους κατορθώσας τῇ βοηθείᾳ τῶν συμμάχων νὰ συμπαρασύρῃ εἰς τὸ κίνημα τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Μετ' ὀλίγον οἱ σύμμαχοι ἀπέκλεισαν τὴν Ἑλλάδα, ὑπεχρέωσαν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ παραιτηθῇ καὶ ἐγκατέστησαν τὸν Βενιζέλον εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἡ Ἑλλὰς ἐτάχθη εἰς τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔδειξε πάλιν τὰς γνωστὰς ἀρετάς του καὶ ἔπαιξε σημαντικώτατον μέρος εἰς τὸν μεγάλον ἀγῶνα, διότι ἐνισχύσας κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τοὺς συμμάχους συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάρρευσιν τοῦ βουλγαρικοῦ μετώπου καὶ εἰς τὴν λύσιν τοῦ πολέμου

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν (11 Αὐγούστου 1920) ἐφάνη ὅτι ἀντήμειβε τοὺς ἑλληνικοὺς ἀγῶνας. Ἡ Θράκη,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βουλγαρικὴ καὶ τουρκική, μέχρι Τσατάλτζας καθὼς καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Σμύρνης ἐδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἔμενεν ὅμως πάντοτε ἡ πληγὴ τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Ἡ τουρκικὴ ἀντίστασις δὲν εἶχε συντριβῆ ὁλοσχερῶς. Οἱ Τοῦρκοι ἐθνικισταὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, δραστηρίου ἀξιωματικοῦ διακριθέντος εἰς τὰς μάχας τῆς Καλλιπόλεως ἐναντίον τῶν ἀγγλογάλλων, ἐσχημάτισαν κυβέρνησιν, ἀπεκήρυξαν τὸν σουλτάνον καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς Κων)πόλεως καὶ ὠργάνωσαν τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν. Ἡ θέσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐγίνετο δυσχερεστέρα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἕως ὅτου αἱ ἐπιχειρήσεις κατέληξαν εἰς θλιβερὰν ἀποτυχίαν. Τραγικὴ ἦτο κυρίως ἡ τύχη τῶν ἐντοπίων Ἑλλήνων.

Ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάνης (14 Ἰουλ. 1923) ἔδωσεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην μέχρι τοῦ Ἕβρου καθὼς καὶ τὰς νήσους Ἴμβρον καὶ Τένεδον. Ἰδίως οἱ Τοῦρκοι ἐπέτυχον τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἤρχισε τότε μεγάλη μετανάστευσις ὑπὲρ το Αἰγαῖον. Περὶ τὰ 2 ½ ἑκατομ. Ἕλληνες ἐγκατέλειψαν τὰς ἑστίας των καὶ ἦλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα Ὁ ἑλληνισμὸς ἐξεριζώθη ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ἀπὸ τὰς χώρας δηλαδή, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε ζήσει ἐπὶ χιλιετηρίδας καὶ εἶχε δημιουργήσει μεγάλας καὶ πλουσίας πόλεις μὲ ὑψηλὸν πολιτισμόν Ὁ ἐκτοπισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ ἐγκατάστασις εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἐδημιούργησαν τεραστίας δυσκολίας, τὰς ὁποίας τὸ ἔθνος κατώρθωσε νὰ ὑπερνικήσῃ κατὰ τρόπον συγκινητικόν. Ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινὴ γνώμη σχεδὸν δὲν ἠξίωσε προσοχῆς τὴν τραγῳδίαν ἡ ὁποία διεδραματίσθη εἰς τὴν γωνίαν αὐτὴν τῆς Μεσογείου αἱ δὲ κυβερνήσεις τῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εἶχον κηρύξει ὅτι πολεμοῦν διὰ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν μικρῶν λαῶν, ἔδειξαν ὅτι ἐνδιαφέρονται μόνον διὰ τὰς πετρελαιοπηγὰς καὶ τὰ στρώματα γαιάνθρακος, ἐνῶ ἀνταλλάσσουν ὡς κτήνη ἑκατομμύρια ἀνθρώπων Ὡς ἐλεημοσύνη μόνον εἰς τὸν σκληρῶς δοκιμασθέντα ἑλληνικὸν λαὸν ἐδόθη ἡ οἰκονομικὴ ἀρωγὴ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐν τούτοις τὸ ἀνεπανόρθωτον τοῦτο κακὸν εἶχε τὴν καλὴν συνέπειαν ὅτι συνεκέντρωσεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς κράτος ἑνιαῖον καὶ ὁμοιογενές.

Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β'—Η 4η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν περιπέτειαν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔπαυσε νὰ ταράσσεται ἐσωτερικῶς. Τὴν ἑπομένην τῆς ἐκκενώσεως τῆς Μ. Ἀσίας ἐπεκράτησε στρατιωτικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ὑπεχρέωσε τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ παραιτηθῇ. Εἰς τὸν θρό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νον ἀνῆλθεν ὁ διάδοχος ***Γεώργιος Β΄***. Οἱ κλονισμοὶ ὅμως ἐξηκολούθησαν καὶ εἶχον ὡς συνέπειαν τὴν κήρυξιν τῆς δημοκρατίας (25 Μαρτίου 1924) Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας τὸ πολίτευμα ἔλαβε τὸν τύπον τῆς δημοκρατίας. Ἀλλ' ἡ δημοκρατία, διαρκέσασα περισσότερον τῶν δέκα ἐτῶν, δὲν ἔφερε τὴν γαλήνην εἰς τὴν χώραν, ἡ ὁποία ὅμως παρὰ τὰ ἀτυχήματα καὶ τὰς πολιτικὰς ἀνωμαλίας δὲν ἔπαυσε νὰ προοδεύῃ

Ἀπὸ τὴν 1 Μαρτίου 1935 ἤρχισε νέα περίοδος ταραχῶν καὶ ἐδημιουργήθη κατάστασις ἀφόρητος, ἡ ὁποία ὡς διέξοδον εὗρε τὴν ἀνάκλησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β΄. Ὁ βασιλεὺς κατήρτισεν ὑπηρεσιακὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ πρώην πολιτευόμενον Κωνστ. Δεμερτζῆν, ἡ ὁποία ἐπεχείρησε νὰ ἐπουλώσῃ τὰς πληγάς, τὰς ὁποίας εἶχον ἀνοίξει αἱ πρόσφατοι ἀναστατώσεις. Ἀλλ' αἱ γενόμεναι ἐκλογαὶ ἔφερον πάλιν ἰσόπαλα τὰ δύο κόμματα καὶ ἕτοιμα εἰς νέας πολιτικὰς διαμάχας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κόμματα δὲν κατώρθωσαν νὰ δώσουν κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν, ὁ βασιλεὺς ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾷ δι' ὑπηρεσιακῆς κυβερνήσεως καὶ μετὰ τὸν ἐπισυμβάντα αἰφνίδιον θάνατον τοῦ Δεμερτζῆ ἀνέθεσε τὴν πρωθυπουργίαν εἰς τὸν στρατηγὸν ***Ἰωάννην Μεταξᾶν***

Ἡ ἀνωμαλία παρετείνετο, ἐγίνοντο διαρκῶς ἀπεργίαι, τὰ δὲ κόμματα, ἐνῶ δὲν κατώρθωνον νὰ δώσουν κυβέρνησιν, συνεννοοῦντο ν' ἀνατρέψουν τὴν κυβέρνησιν Μεταξᾶ, τὸν ὁποῖον κατηγόρουν ὡς ἔχοντα δικτατορικὰς διαθέσεις. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ πρωθυπουργὸς Ἰ. Μεταξᾶς, τῇ ἐγκρίσει τοῦ βασιλέως, προέβη εἰς πρᾶξιν ἀποφασιστικήν. Ἐκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον, διέλυσε τὴν βουλήν, κατήργησε τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα καὶ συνεκέντρωσεν εἰς χεῖρας του ὡς ὑπεύθυνος ἀρχηγὸς τῆς κυβερνήσεως ὁλόκληρον τὴν ἐξουσίαν. Αὐτὴ εἶναι ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς 4 Αὐγούστου 1936. Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως διὰ διατάγματος πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπεξήγησε τὴν σημασίαν τῆς μεταβολῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΙΕ' ΑΙΩΝ

1453	Ἅλωσις Κωνσταντινουπόλεως
1486	Ἀνακάλυψις ἀκρωτηρίου Καλῆς Ἐλπίδος
1492	Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς
1498	Ἀνακάλυψις τῆς θαλασσίας ὁδοῦ Ἰνδιῶν

ΙΣΤ' ΑΙΩΝ

1512—1520	Σελὶμ Α'. Κατάληψις Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Ὁ Σουλτάνος Καλίφης
1517	Ἀρχὴ τῆς μεταρρυθμίσεως ἐν Γερμανίᾳ
1519—1556	Ὁ Κάρολος Ε' αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας
1519	Ὁ Ζβίγγλιος μεταρρυθμιστὴς ἐν Ζυρίχῃ
1521—1566	Σουλεϋμὰν Β' ὁ Μεγαλοπρεπὴς
1529	Ὁ Σουλεϋμὰν πολιορκεῖ τὴν Βιέννην
1545—1563	Σύνοδος ἐν Τριέντῳ
1540	Ἵδρυσις τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν
1555	Θρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης. Κατάληψις τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Τούρκων
1571	Ναυμαχία Lepanto (Ναυπάκτου)
1572	Νὺξ τοῦ Ἁγ. Βαρθολομαίου
1589—1610	Ἑρρῖκος Δ' Γαλλίας. Ἀρχὴ δυναστείας Βουρβόνων
1598	Διάταγμα τῆς Νάντης

ΙΖ' ΑΙΩΝ

1600	Ἵδρυσις τῆς Ἑτσιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ (1602)
1618—1648	Τριακονταετὴς πόλεμος
1632	Ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος φονεύεται παρὰ τὸ Lützen
1648	Εἰρήνη Βεστφαλίας
1643—1715	Βασιλεία Λουδοβίκου ΙΔ'
1648—1688	Περίοδος τῶν ἀγγλικῶν ἐπαναστάσεων
1649	Ἡ Ἀγγλία δημοκρατία. Ὁ Κρόμβελ
1669	Ἅλωσις τοῦ Μεγάλου Κάστρου τῆς Κρήτης
1683	Δευτέρα πολιορκία τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων
1685—1715	Βενετικὴ κυριαρχία ἐν Πελοποννήσῳ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1687	Καταστροφὴ τοῦ Παρθενῶνος
1689—1725	Ὁ Μέγας Πέτρος τσάρος τῆς Ρωσσίας
1697	Ὁ πρῖγκιψ Εὐγένιος τῆς Σαβοΐας νικᾷ τοὺς Τούρκους παρὰ τὴν Τσένταν

ΙΗ' ΑΙΩΝ

1700—1721	Ὁ βόρειος πόλεμος
1701—1714	Ὁ πόλεμος περὶ διαδοχῆς τῆς Ἱσπανίας
1701	Ἡ Πρωσσία βασίλειον
1713	Εἰρήνη Οὔτρεχτ
1713—1740	Φρειδερῖκος Γουλιέλμος Α' βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας
1740—1786	Φρειδερῖκος ὁ Μέγας
1740—1780	Μαρία Θηρεσία
1741—1748	Πόλεμος περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας
1756—1763	Ἑπταετὴς πόλεμος
1762—1796	Αἰκατερίνη Β'
1765—1790	Ἰωσὴφ Β' τῆς Αὐστρίας
1770	Καταστροφὴ τουρκικοῦ στόλου εἰς Τσεσμὲ
1772	Πρῶτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας
1774	Εἰρήνη τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ
1776	Ἀνεξαρτησία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν
1789	Ἀρχὴ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως
1793	Δεύτερος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας
1795	Τρίτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας
1799—1815	Ναπολέων

ΙΘ' ΑΙΩΝ

1815	Συνθήκη Βιέννης
1821—1829	Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις
1830	Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου ἐν Γαλλίᾳ
1833—1862	Βασιλεία Ὄθωνος. Ἀντιβασιλεία μέχρι 1836
1834	Γερμανικὴ τελωνειακὴ ἕνωσις
1835	Αἱ Ἀθῆναι πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου
1837	Ἵδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
1843	Ἐπανάστασις τῆς 3 Σεπτεμβρίου
1848	Ἡ παρισινὴ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου
	Ἐπανάστασις τοῦ Μαρτίου ἐν Βιέννη καὶ Βερολίνῳ. Γερμ. Ἐθνοσυνέλ. Φραγκφούρτης
1852—1870	Ναπολέων Γ' αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων
1853—1856	Κριμαϊκὸς πόλεμος
1859	Ἰταλικὸς πόλεμος. Μάχη Magenta καὶ Solferino
1862	Ἔξωσις τοῦ Ὄθωνος
1863—1913	Γεώργιος Α' βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων. Σύνταγμα τοῦ 1863
1866	Γερμανοαυστριακὸς πόλεμος. Μάχη Sadova

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1866	Κρητικὴ ἐπανάστασις
1870	Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία
1870—1871	Γαλλογερμανικὸς πόλεμος, 18 Ἰαν. 1871 Γερμανικὴ αὐτοκρατορία
1877—1878	Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος
1878	Συνθήκη τοῦ Βερολίνου
1881	Προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας
1885	Σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος
1897	Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος
1898	Ἱσπανοαμερικανικὸς πόλεμος

Κ' ΑΙΩΝ

1904—1905	Ρωσσοϊαπωνικὸς πόλεμος
1908	Νεοτουρκικὴ ἐπανάστασις
1909	Ἐπανάστασις Γουδῆ
1912—1913	Βαλκανικὸς πόλεμος
1912	Κατάληψις Θεσσαλονίκης 26 Ὀκτωβρίου
1913	21 Φεβρουαρίου πτῶσις Ἰωαννίνων
1913	17 Μαΐου συνθήκη Λονδίνου
1913	Βουλγαρικὸς πόλεμος (17 Ἰουνίου - 17 Ἰουλίου Εἰρήνη Βουκουρεστίου 28 Ἰουλίου. Εἰρήνη Ἀθηνῶν 1 Νοεμβρίου
1914—1918	Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος
1920	Συνθήκη Σεβρῶν (11 Αὐγούστου)
6923	Συνθήκη Λωζάνης (14 Ἰουλίου)
1924	Δημοκρατία ἐν Ἑλλάδι
1935	Ἐπάνοδος Γεωργίου Β'
1936	Πολιτικὴ μεταβολὴ 4 Αὐγούστου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΝΑΠΟΛΕΩΝ

ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

1789—1799	
1789	Συνέλευσις τῶν Γεν. Τάξεων (Μάϊος)
1789—1791	Συντακτικὴ Συνέλευσις
1789	Ἅλωσις τῆς Βαστίλλης (14 Ἰουλίου). Κατάργησις προνομίων (4 Αὐγούστου)
1791	Φυγὴ βασιλέως
1791—1792	Ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις
1792	Πρωσσοαυστριακὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Γαλλίας
1792—1795	Convent—Δημοκρατία—Καταδίκη τοῦ βασιλέως (1793) Τρομοκρατία, Πτῶσις Γιρονδίνων
1794	Πτῶσις τοῦ Δαντὸν—Πτῶσις Ροβεσπιὲρ (9 Θερμιδὸρ)
1795—1799	Διευθυντήριον—Εἰρήνη Basel
1796	Ἰταλικὸς πόλεμος
1798—1799	Ἐκστρατεία εἰς Αἴγυπτον

ΝΑΠΟΛΕΩΝ

1799—1815	Ναπολεόντειος ἀρχὴ
1799—1812	Κοσμοκρατορία Ναπολέοντος
1799—1804	Ναπολέων πρῶτος Ὕπατος
1801	Εἰρήνη Λιούνεβιλ (μετὰ τῆς Αὐστρίας)
1802	Εἰρήνη Ἀμιὲν (μετὰ τῆς Ἀγγλίας)
1804—1814	Ναπολέων αὐτοκράτωρ
1805	Μάχη τριῶν αὐτοκρατόρων (Austerliz, 2 Δεκεμβρίου)
1806—1807	Κατάρρευσις Πρωσσίας—Εἰρήνη Τίλσιτ
1808	Ἱσπανικὸς πόλεμος
1809	Αὐστριακὸς πόλεμος—Βάγκραμ. Εἰρήνη Βιέννης
1810	Αὐστριακὸς γάμος
1812	Ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ρωσσίας
1813	Μάχη Λειψίας (16—19 Ὀκτωβρίου)
1814	Κατάληψις Παρισίων, ἐκθρόνισις Ναπολέοντος
1815	Ἐπιστροφὴ Ναπολέοντος—Ἑκατὸν ἡμέραι—Βατερλὸ
1814—1815	Συνέδριον Βιέννης—Ἱερὰ Συμμαχία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

1769			Ἐπανάστασις Ἑλλάδος ὑπὸ Ὀρλὼφ
1790—1792			Λάμπρος Κατσώνης καὶ Ἀνδρῖτσος
1790—1803			Ἀγῶνες Σουλίου καὶ Ἀλῆ πασᾶ
1798			Θάνατος Ρήγα Φεραίου
1816			Ἵδρυσις Φιλικῆς Ἑταιρείας
1821	Φεβρ.	22	Εἴσοδος Ὑψηλάντου εἰς Μολδαυΐαν
»	Μαρτίου	16	Ἀπόπειρα Χονδρογιανναίων
»	»	23	Κατάληψις Καλαμῶν
»	»	25	Ὕψωσις τῆς ἐπαναστατικῆς σημαίας ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ
»	Ἀπριλ.	10	Ἀπαγχονισμὸς Πατριάρχου
»	»	20	Μάχη Ἀλαμάνας. Θάνατος Διάκου (23 Ἀπριλ.)
»	Μαΐου	8	Μάχη Γραβιᾶς
»	»	13—14	Μάχη Βαλτετσίου
»	»	20	Πυρπόλησις φρεγάτας ἐν Ἐρεσσῷ
»	Ἰουν.	7	Μάχη Δραγατσανίου
»	Ἰουλ.	20	Κατάπλους Μαυροκορδάτου εἰς Μεσολόγγιον
»	Αὐγούσ.	26	Μάχη Βασιλικῶν
»	Δεκεμβρ.	24	Ἔναρξις Α' ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως
1822	Ἰαν.	1	Τὸ Α' Σύνταγμα
»	»	12	Ἅλωσις Ἀκροκορίνθου
»	Μαρτίου	30	Καταστροφὴ Χίου
»	Ἰουν.	6—7	Πυρπόλησις ναυαρχίδος ὑπὸ Κανάρη
»	Ἰουλ.	4	Μάχη Πέτα
»	»	26	Μάχη Δερβενακίων. Καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη
»	Νοέμβριος		Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου
1823	Μάρτιος		Β' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἄστρει
»	»	13	Ὁ Κάνιγγ ἀναγνωρίζει τὸν ἑλληνικὸν ἀποκλεισμὸν
»	Αὐγούστ.	11	Μάχη Καρπενησίου Θάνατος Μάρκου Μπότσαρη
»	Δεκέμβ.	24	Ἄφιξις Βύρωνος εἰς Μεσολόγγιον
1824	Μάρτιος		Ἐπέμβασις Μεχμὲτ Ἀλῆ Αἰγύπτου
»	Ἀπρίλιος		Καταστολὴ ἐπαναστάσεως Κρήτης
»	Ἰούνιος	20	Καταστροφὴ Ψαρῶν
»	Αὐγ.	28	Ναυμαχία Γέροντα
1825	Ἰαν.		Κάθειρξις Κολοκοτρώνη
»	Φεβρ.	12	Ἀποβίβασις Ἰβραὴμ εἰς τὴν Πελοπόννησον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1825	Ἀπριλίου 7	Μάχη παρὰ τὸ Κρεμμύδι
»	» 15	Ἔναρξις β' πολιορκίας Μεσολογγίου
»	Μαΐου 20	Μάχη παρὰ τὸ Μανιάκι—Θάνατος Παπαφλέσσα
»	Ἰουλίου 4	Θάνατος Ὀδυσσέως
1826	Ἰανουαρ.	Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἐπιδαύρῳ
»	Ἀπρ. 10-11	Ἔξοδος Μεσολογγίου
»	Ἰουλίου 6	Ἰουλιανὴ Σύμβασις Λονδίνου
»	Αὐγουσ. 13	Κατάληψις Ἀθηνῶν ὑπὸ Κιουταχῆ
»	Νοεμβρ. 24	Φονικὴ νὺξ Ἀραχώβης
1827	Φεβρουαρ.	Μάχη παρὰ τὸ Δίστομον
»	Μαρτίου 30	Ἐκλογὴ Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου
»	Ἀπριλ. 23	Θάνατος Καραϊσκάκη
»	» 24	Καταστροφὴ Φαλήρου
»	Σεπτεμ. 18	Κατόρθωμα Ἄστιγξ ἐν Ἰτέᾳ
»	Ὀκτωβ. 8	Ναυμαχία Ναυαρίνου
1828	Ἰανουαρ. 6	Κάθοδος Καποδίστρια εἰς Ἑλλάδα
»	Μαΐου 20	Θάνατος τοῦ Ἄστιγξ
»	Αὐγούσ 18	Κάθοδος Μαιζὼν εἰς Πελοπόννησον
1829	Μαρτίου 10	Πρωτόκολλον Λονδίνου
»	Ἰουλίου 11	Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἄργει
»	Σεπτεμ. 12	Μάχη Πέτρας (Δ. Ὑψηλάντης)
»	» 27	Δολοφονία Καποδίστρια
1830	Ἰαν. 22	Πρωτόκολλον β' Λονδίνου
1832	Ἀπριλ.	Ἐκλογὴ Ὄθωνος—Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Προνοίᾳ
1833	Ἰαν. 25	Κάθοδος Ὄθωνος εἰς Ἑλλάδα
1843	Σεπτεμ. 2-3	Ἡ ἐπανάστασις τῆς 3 Σεπτεμβρίου
1862	Ὀκτωβρ.	Ἐπανάστασις Δεληγεώργη—Ἔξωσις Ὄθωνος
1863	Μάρτιος	Ἐκλογὴ Γεωργίου

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

1 Ὁ Κολόμβος 12
2 Ἐκκλησία ἀναγεννήσεως . 20
3 Μέγαρον ἀναγεννήσεως . 21
4 Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου 22
5 Μυστικὸς Δεῖπνος (Λεον. δὰ Βίντσι 23
6 Αὐλὴ μεγάρ. καγγελαρίας . 24
7 Τζοκόντα (Λεον. δὰ Βίντσι) 25
8 Αὐτοπροσωπογραφία (Ραφαὴλ) 27
9 Δημιουργία τοῦ ἡλίου (Μ. Ἀγγέλου 28
10 Κεφαλὴ Δαυΐδ (Μιχ. Ἀγγέλου) 29
11 Μνήστευσις τῆς Παναγίας (Ραφαὴλ) 30
12 Παναγία (Τιτσιάνο) . . 31
13 Μαδόννα (Χολμπάϊν) . 32
14 Τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου (Τιτσιάνο) 32
15 Κεφαλὴ Χριστοῦ (Δύρερ) 32
16 Ὁ Λούθηρος 35
17 Ὁ Κρόμβελ 61
18 Ὁ Ρισελιὲ 67
19 Λουδοβῖκος ΙΔ' . . . 69
20 Ὁ Μολιέρος 81
21 Στοὰ κατόπρων . . . 82
22 Ἐκκλησία Μπαρὸκ . . 83
23 Ἀνάκτορα Βερσαλλιῶν . 85
24 Πηγὴ τῆς Λητοῦς . . . 85

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

25 Διάκοσμος στύλος Μπαρὸκ 87
26 Πλαίσιον Μπαρὸκ . . 89
27 Ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας (Ν. Πουσὲν) 90
28 Μικρὸς Χριστὸς (Μουρίλλο) 91
29 Ἁγία σύλληψις (Μουρίλλο) 92
30 Παῖδες τρώγοντες σταφυλὰς 93
31 Προσωπογραφία ἱσπανοῦ δουκὸς (Βελασκὲζ) . 94
32 Ἀποκαθήλωσις (Ρούμπενς) 95
33 Μαθήματα ἀνατομίας (Ρέμπραντ). 96
34 Ὁ Καρτέσιος. 98
35 Ὁ Μέγας Πέτρος . . . 103
36 Αἰκατερίνη Β' 105
37 Φρειδερῖκος ὁ Μέγας. . 113
38 Λουδοβίκος ΙΣΤ' . . . 144
39 Μαρία Ἀντουανέττα . . 145
40 Δαντόν, Ροβοσπιὲρ. . . 160
41 Ὁ Ναπολέων 170
42 Πλοῖον τῆς γραμμῆς . . 170
43 Ὁ Γκαῖτε . . . 191
44 Τὸ Zwinger τῆς Δρέσδης (Ροκοκὸ) 192
45 Τράπεζα ἀναγεννήσεως . 193
46 Τράπεζα Μπαρὸκ. . . 193
47 Τράπεζα ροκοκὸ . . . 194
48 Τράπεζα Λουδοβίκ. ΙΣΤ' 194
49 Σκηνὴ ἐν ὑπαίθρῳ (Βαττὼ) 196
50 Ξυλοζωγραφικὴ (Βαττὼ) . . 197
51 Ἡλικία τῆς ἀθωότητος (Ράϊνολδς) 198
52 Εὐθυμία (Χόγκαρτ) . . . 199
53 Ὁ μικρὸς ποιμὴν (Τορβάλδσεν). 200
54 Ὁ Κάντ 200
55 Τομὴ πυρπολικοῦ 270
56 Ὁ Λόρδος Βύρων 308
57 Μεχμὲτ Ἀλῆς. 310
58 Ὁ Ἰβραὴμ. 311
59 Κλεμὰν Μέττερνιχ 344
60 Ναπολέων Γ'. 351
61 Καβοὺρ 352
62 Ὄθων Βίσμαρκ 355
63 Χαρίλαος Τρικούπης . . . 372
64 Θεουδαρχικὸν μέγαρον Ἰαπωνίας 403
65 Γέφυρα Μπρούκλιν . . . 435
66 Σιδηροδρ. σταθμὸς Λειψίας. 435
67 Τὸ μέγαρον κοινοβουλίου . 436
68 Μικρὰ ἀργυρᾶ αὔθουσα . . 437
69 Ὁ διανοούμενος (Ροντὲν) . 439
70 Ἐν τῷ κήπῳ 440
71 Τελευταία ἀνάπαυσις (Κάουλμπαχ). 442
72 Εἰδύλλιον ἐν Τρίβολι (Φόϋερμπαχ). 444
73 Ὁ Γκλοὺκ. 445
74 Ὁ Μπετόβεν 445
75 Ὁ Βάγνερ 446

ΧΑΡΤΑΙ

1 Χάρτης ἀνακαλύψεων . . 11
2 Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ... 48—49
3 Ἀνάπτυξις τῆς Πρωσσίας 109
4 Χάρτης ὀθωμ. αὐτοκρατ. . 210
5 Χάρτης τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Μολδοβλαχίᾳ 245
6 Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως . . 256—257
7 Ἕνωσις τῆς Ἰταλίας . . 353
8 Χάρτης τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῆς Βερολινείου συνθήκης . 368
9 Ἡν. Πολ καὶ Μεξικὸν . . 396
10 Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι 398
11 Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐν Ἀφρικῇ 399
12 Εὐρωπαϊκὴ ἐπέκτασις εἰς Ἀσίαν 402
13 Ἡ Ἄπω Ἀνατολὴ (Κίνα—Κορέα—Ἰαπωνία 404

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 3—7

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ Νέα Εὐρώπη μέχρι τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης (1492-1648) 7—57

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α' Οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναγέννησις 9—16

» Β' Ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν . . . . . 17—32

» Γ' Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις . . . 33—42

» Δ' Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐθνικῶν κρατῶν . . 43—51

» Ε' Οἱ Θρησκευτικοὶ πόλεμοι . . . 52—57

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1648—1789). . 58—133

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ' Ἀνάπτυξις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος εἰς τὴν Ἀγγλίαν . . . 58—65

» Ζ' Μεγίστη ἰσχὺς τῆς ἀπολύτου μοναρχίας εἰς τὴν Γαλλίαν-Χρόνοι Λουδοβίκου ΙΔ' 66—78

» Η' Διανοητικὴ ἀνάπτυξις κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα—Ὁ αἰὼν Λουδοβίκου ΙΔ'. . 79—100

» Θ' Ἡ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ... 101—123

» Ι' Οἱ Εὐρωπαῖοι εἰς τὰς ἀποικίας . . 124—133

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Οἱ χρόνοι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως 134—201

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ' Ἡ Γαλλία κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως . . . . . 134—146

» ΙΒ' Ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις . 147—167

» ΙΓ' Ἡ Ναπολεόντειος αὐτοκρατορία . 168—188

» ΙΔ' Γράμματα — τέχναι — ἐπιστῆμαι τὸν ΙΗ' αἰῶνα . . . . . 189—201

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἱστορία τῆς νέας Ἑλλάδος . . 202—342

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ' Μεγίστη ἰσχὺς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ προϊοῦσα κατάπτωσις αὐτοῦ . . . . . 202—311

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

» ΙϛΙ΄ Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν . . . . . 212—232
» ΙΖ΄ Παραμοναὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως . . . . . 233—241
» ΙΗ΄ Ἡ ἐπανάστασις . . . . . 242—258
» ΙΘ΄ Ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων . . . . . 259—331
» Κ΄ Τὸ ἑλληνικὸν κράτος . . . 332—342

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

Οἱ νεώτατοι χρόνοι . . . 343—452
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄ Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης μέχρι τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου . . . 343—361
» ΚΒ΄ Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα . . . 362—392
» ΚΓ΄ Αἱ μεγάλαι δυνάμεις ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου . 393—420
» ΚΔ΄ Γράμματα — τέχναι — ἐπιστῆμαι τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα . . . . . 421—452
» ΚΕ΄ Ὁ παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος . . . . 452—455
Πίνακες χρονολογικοὶ . . . . . 456—461
Εἰκόνες καὶ χάρται . . . . . 461—462
Περιεχόμενα . . . . . 463—464

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποίηση: Σχολή Νομικής, Οικονομικής και Πολιτικής